

AperTO - Archivio Istituzionale Open Access dell'Università di Torino

Ten Centuries of Byzantine Prose. A Selection of Greek Texts

This is the author's manuscript

Original Citation:

Availability:

This version is available <http://hdl.handle.net/2318/124037> since

Publisher:

Edizioni dell'Orso

Terms of use:

Open Access

Anyone can freely access the full text of works made available as "Open Access". Works made available under a Creative Commons license can be used according to the terms and conditions of said license. Use of all other works requires consent of the right holder (author or publisher) if not exempted from copyright protection by the applicable law.

(Article begins on next page)

UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI TORINO

This is an author version of the contribution published on:

Questa è la versione dell'autore dell'opera:

[Anna Maria Taragna, *Ten Centuries of Byzantine Prose. A Selection of Greek Texts*, Edizioni dell'Orso, Alessandria 2012, pagg. LXIV+320]

The definitive version is available at:

La versione definitiva è disponibile alla URL:

[<http://www.ediorso.it>]

Anna Maria Taragna

Ten Centuries of Byzantine Prose

A Selection of Greek Texts

Contents

Foreword	p. ix
Abbreviations	xi
Authors and anonymous texts	xiii
1. Achmet ben Sirin (10th C.)	1
2. Aetios of Amida (6th C.)	3
3. Agapetos Deacon (6th C.)	4
4. Agathias Scholastikos (6th C.)	6
5. Akropolites, George (13th C.)	8
6. Anonymous <i>Metaphrasis</i> of Anna Komnene's <i>Alexiad</i> (14th C.)	11
7. Anonymous Teacher (9th-10th C.)	13
8. Arethas of Caesarea (9th-10th C.)	15
9. Aristaenetos (6th C.)	18
10. Attaleiates, Michael (11th C.)	20
11. <i>Barlaam and Ioasaph</i> (8th or 11th C.)	22
12. Basilakes, Nikephoros (12th C.)	26
13. <i>Basilika</i> (9th C.)	30
14. Bessarion (15th C.)	32
15. Blemmydes, Nikephoros (12th-13th C.)	36
16. <i>Book of the Eparch</i> (10th C.)	39
17. <i>Book of the Philosopher Syntipas</i> (11th C.)	41
18. Bryennios, Nikephoros (11th-12th C.)	45
19. Chalkokondyles, Laonikos (15th C.)	48
20. Choniates, Niketas (12th-13th C.)	50
21. Chorikios of Gaza (6th C.)	54
22. Choumnaina Palaiologina, Irene Eulogia (13th-14th C.)	56
23. Chrysobull of Alexios I Komnenos (11th C.)	59
24. Chrysoloras, Demetrios (14th-15th C.)	62
25. Chrysoloras, Manuel (14th-15th C.)	63
26. Constantine VII Porphyrogennetos (10th C.)	65
27. <i>De scientia politica dialogus</i> (6th C.)	69
28. <i>De velitatione bellica</i> (10th C.)	72
29. Doukas (15th C.)	75
30. Eustathios of Thessalonike (12th C.)	78
31. Evagrios Scholastikos (6th C.)	80
32. <i>Excerpta Constantiniana</i> (10th C.)	82
33. Genesios (10th C.)	84
34. <i>Geoponika</i> (6th-10th C.)	86
35. Gregoras, Nikephoros (13th-14th C.)	88
36. Ignatios the Deacon (8th-9th C.)	92
37. John VI Kantakouzenos (13th-14th C.)	94
38. John Klimax (6th-7th C.)	98
39. John of Damascus (7th-8th C.)	101
40. Kaminiates, John (10th C.)	105
41. Kekaumenos (11th C.)	109
42. Kinnamos, John (12th C.)	113

43. <i>Kletorologion</i> of Philotheos (9th C.)	115
44. Komnene, Anna (11th-12th C.)	117
45. Kosmas Indikopleustes (6th C.)	124
46. Kritoboulos, Michael (15th C.)	127
47. Leo the Deacon (10th C.)	131
48. Leontios of Neapolis (7th C.)	133
49. <i>Letter of the Three Patriarchs</i> (9th C.)	136
50. <i>Life of Mary of Egypt</i> (7th C.)	139
51. <i>Life of Phantinos the Younger</i> (10th C.)	143
52. Makrembolites, Alexios (14th C.)	145
53. Makrembolites, Eustathios (12th C.)	149
54. Malalas, John (6th C.)	153
55. Manuel II Palaiologos (14th-15th C.)	155
56. Mauropous, John (11th C.)	158
57. Maximos the Confessor (6th-7th C.)	160
58. <i>Mazaris' Journey to Hades</i> (15th C.)	164
59. Mesarites, Nicholas (12th-13th C.)	166
60. Metochites, Theodore (13th-14th C.)	168
61. Metrodora (6th-7th C.)	171
62. Michael VIII Palaiologos (13th C.)	172
63. Moschos, John (6th-7th C.)	174
64. Nikephoros I patriarch (8th-9th C.)	177
65. Niketas Magistros (9th-10th C.)	179
66. Niketas of Amnia (8th-9th C.)	181
67. <i>Nomos Georgikos (Farmer's Law)</i> (7th-8th C.)	185
68. Pachymeres, George (13th-14th C.)	186
69. Palamas, Gregory (13th-14th C.)	188
70. <i>Parastaseis Syntomoi Chronikai</i> (8th-9th C.)	190
71. Paul of Aegina (7th C.)	192
72. Philagathos Kerameus (11th-12th C.)	194
73. Photios (9th C.)	198
74. Planoudes, Maximos (13th-14th C.)	207
75. Plethon, George Gemistos (14th-15th C.)	210
76. <i>Porikologos (Fruit Book)</i> (13th-14th C.)	214
77. Prodromos, Theodore (12th C.)	217
78. Prokopios of Caesarea (6th C.)	221
79. Psellos, Michael (11th C.)	228
80. Seth, Symeon (11th C.)	238
81. Simokattes, Theophylaktos (6th-7th C.)	241
82. Skylitzes, John (11th C.)	245
83. Sphrantzes, George (15th C.)	247
84. Stephen the Deacon (8th-9th C.)	250
85. <i>Strategikon</i> of Maurice (6th-7th C.)	252
86. Symeon Metaphrastes (10th C.)	254
87. Symeon the "New Theologian" (10th-11th C.)	257
88. <i>Synaxarion of Constantinople</i> (10th C.)	259
89. <i>Taktika</i> of Leo VI (9th-10th C.)	263
90. Theodore II Laskaris (13th C.)	265
91. Theodore of Stoudios (8th-9th C.)	267
92. Theophanes the Confessor (8th-9th C.)	271
93. Theophylaktos of Ohrid (11th-12th C.)	273

94. <i>Timarion</i> (12th C.)	277
95. Tornikios, George (12th C.)	280
96. <i>Typikon</i> of the Theotokos Kecharitomene (12th C.)	282
97. Will of Eustathius Boilas (11th C.)	286
98. Zacharias (8th C.)	288
99. Zigabenos, Euthymios (12th C.)	290
100. Zonaras, John (11th-12th C.)	292
Table of centuries	295
Table of genres	299
Table of passages	309

Foreword

This book aims to offer – to those who are interested in Byzantine literature and in the development of the Greek language in the Middle Ages – a selection of extracts from prose texts the Byzantine writers produced in many, extremely different genres over ten centuries, from the 6th to the 15th.

An attempt has therefore been made to illustrate the widest possible variety of works in a choice of passages from profane and religious writings, from literary and documentary texts and, concerning the levels of style, from the learned writings in *Hochsprache* as well as from less literary works composed in a less classicizing idiom. Hence the most famous authors or extracts representing the major genres of Byzantine literature (historiography, epistolography, hagiography, rhetorical speeches, etc.) have been given precedence, while special attention has also been paid to the authors of the technical and scientific (and pseudo-scientific) literature so highly developed in Byzantium: medical, legal and military treatises, *specula principis* and *taktika*, *typika*, dreambooks, texts on alchemy and demonology, documents such as chrysobulls and wills, and so on. There are also extracts of intra- and inter-lingual translations: the *metaphraseis* (of the *Alexiad* of Anna Komnene, the *Imperial Statue* of Nikephoros Blemmydes, and the lives of the saints by Symeon Metaphrastes) as well as translations proper (from Latin, by pope Zacharias and Maximos Planoudes).

Given the enormous range of Byzantine *Literatur* and *Schrifttum*, the choice of extracts presented many difficulties. I have tried to give at least one example of each genre and several passages to illustrate the “evolution” of the major literary genres. Some aspects have inevitably been excluded, especially in the fields of science and technique, but on the whole the volume provides a rather large and representative collection of *specimina*. It includes more than fifty kinds of literary and documentary genres (as listed in the table in the appendix), a hundred authors and more than a hundred and fifty extracts.

Authors and texts are presented in alphabetical order, following the standard reference editions in some cases slightly revised (with regard to accentuation and punctuation, for example). Within the passages only references to direct and explicit literary quotations have been included in square brackets (following the abbreviations in Liddell-Scott-Jones, *A Greek-English Lexicon*, and in Lampe, *A Patristic Greek Lexicon*), as well as essential information about the reigns of individual emperors and years when events took place.

The passages are preceded by a section of outlines of the authors chosen. It provides brief notes of their biography, literary production and the content of their works, as well as bibliographic references. This bibliography is strictly related to the reading and understanding of the selected extracts: thus it provides the references of the passages in the editions, as well as in the major translations into modern languages, to back up reading of the texts, which are sometimes of considerable complexity.

The tables of centuries and of genres have been introduced to facilitate consultation. In the first, the authors who lived in two centuries are reported under the century in which they died; works of uncertain date (such as the *Barlaam and Ioasaph* and the *Geoponika*) are indicated, in brackets, under the two centuries which scholars have suggested. In the table of the literary and documentary genres, authors and works are arranged in chronological order within each entry. The table of passages lists the titles of all the extracts.

I particularly wish to thank Professor Enrico V. Maltese for the constant encouragement and valuable advice he has given me on the preparation of this volume and for accepting it in the “Universitas” series.

A. M. T.

Abbreviations

AOC	Archives de l'Orient Chrétien
BA	Byzantina Australiensia
BBOM	Birmingham Byzantine and Ottoman Monographs
BCG	Biblioteca Clásica Gredos
BG	Byzantinische Geschichtsschreiber
BGL	Bibliothek der Griechischen Literatur
BHG	Bibliotheca Hagiographica Graeca
BT	Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana
BTT	Byzantine Texts in Translation
BZ	Byzantinische Zeitschrift
CCC	Civiltà Classica e Cristiana
CCSG	Corpus Christianorum. Series Graeca
CFHB	Corpus Fontium Historiae Byzantinae
CISC	Corpus Islamo-Christianum
CSHB	Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae
CSS	Collected Studies Series
CUF	Collection des Universités de France
DOP	Dumbarton Oaks Papers
DOS	Dumbarton Oaks Studies
JHS	Journal of Hellenic Studies
LCL	The Loeb Classical Library
MEG	Medioevo Greco
NR	Nueva Roma
OCT	Oxford Classical Texts
PG	Patrologia Graeca
PTS	Patristische Texte und Studien
RÉB	Revue des Études Byzantines
SBU	Studia Byzantina Upsaliensia
SC	Sources Chrétiennes
SGU	Studia Graeca Upsaliensia
SH	Subsidia Hagiographica
STB	Studien und Texte zur Byzantinistik
TAPA	Transactions of the American Philosophical Society
TTB	Translated Texts for Byzantinists
TTH	Translated Texts for Historians
WBS	Wiener Byzantinische Studien
ZRVI	Zbornik Radova Vizantološkog Instituta

Authors and anonymous texts

1. ACHMET BEN SIRIN

He is the author of the longest and most significant Byzantine work on the interpretation of dreams (*Oneirokritikon*). He calls himself Achmet, the son of Sereim (the dream-interpreter of the caliph of Babylon, Ma'mûn), but he was not an Arab, or even a Muslim, rather a Christian Greek, writing in Asia Minor or Syria, who chose a pseudonym – which recalled the name of the greatest interpreter in Arabic dream-lore, Muhammed Abu Bekr ben Sirin, who lived in the 7th-8th C. – for the purpose of giving the book authority and an air of cosmopolitan learning. The exact date of Achmet cannot be determined: it lies between 813 (when Ma'mûn began his reign) and 1075 ca., but the author probably had his *floruit* in the 10th C. The tract consists of about three hundred chapters and is based on sources from different periods and cultures.

Ed.: *Achmetis Oneirocriticon*, rec. F. Drexler, Leipzig 1925 (BT): 10, pp. 5, 19-6, 14; 199, p. 156, 7-19; 226, p. 178, 3-28; 251, p. 207, 6-13.

Tr.: *Das Traumbuch des Achmet ben Sirin*. Übersetzt und erläutert von K. Brackertz, München 1986: pp. 25-26, 156, 175-176, 200-201. S. M. Oberhelman, *The Oneirocriticon of Achmet. A Medieval Greek and Arabic Treatise on the Interpretation of Dreams*, Lubbock, Texas 1991: pp. 88-89, 187-188, 202-203, 222-223.

2. AETIOS OF AMIDA

Native of Amida in Mesopotamia, he studied in Alexandria in the 6th C. and, as he himself informs us, travelled and visited Cyprus, Jericho and the Dead Sea. He compiled a 16-book encyclopaedia of medicine (*Libri medicinales*), traditionally called Τετράβιβλον from its division into four sections of four books each. Aetios based the treatise on many sources – important medical writers of the previous centuries as well as others, of uncertain chronology, whom we know only from his work –, but he also put his personal experience as a physician in Alexandria to good use. The text was very popular in Byzantium, as the manuscript tradition testifies, and was translated into Arabic.

Ed. (book XVI, on gynaecology and obstetrics): *Aezio Amideno*, a c. di R. Romano, in: *Medici bizantini. Oribasio di Pergamo, Aezio d'Amida, Alessandro di Tralle, Paolo d'Egina, Leone medico*, a c. di A. Garzya, R. De Lucia, A. Guardasole, A. M. Ieraci Bio, M. Lamagna, R. Romano, Torino 2006 (Classici Greci): XVI 8-9, pp. 280-282 (with It. tr.).

3. AGAPETOS DEACON

A 6th-C. deacon of Hagia Sophia, author of a very early example of *specula principis* («Mirrors of princes»): 72 short chapters of advice (*Capitula admonitoria*) on how to rule, with instructions about political, moral and religious matters, dedicated to the emperor Justinian I (527-565). There is not a very logical connection between the chapters: they are formally linked by an acrostic – made up of the initial letters of each of them – which spells out the author's and dedicatee's name. Thanks to Agapetus's thought (primarily influenced by Isocrates, as well as by Hellenistic writers and the Fathers of the Church), but also thanks to his rhetorical style and his brevity, the book had a great influence in the Byzantine empire and it appears to have been one of the most-read Greek works outside Byzantium, especially in the Slav countries, during the middle-ages, Renaissance and later.

Ed.: *Agapetos Diakonos. Der Fürstenspiegel für Kaiser Iustinianos*. Erstmalig kritisch hrsg. von R. Riedinger, Athen 1995 (Εταιρεία Φίλων τοῦ Λαοῦ. Κέντρον Ερεῦνης Βυζαντίου 4): chaps. 1-12, pp. 26, 1-32, 21 (with Germ. tr.).

Tr.: *Byzantinische Fürstenspiegel. Agapetos, Theophylakt von Ochrid, Thomas Magister*. Übersetzt und erläutert von W. Blum, Stuttgart 1981 (BGL 14): pp. 59-62. S. Rocca, *Un trattatista di età giustiniana: Agapeto Diacono*, «CCC» 10, 1989, pp. 303-328: pp. 318-319. *Three Political Voices from the Age of Justinian: Agapetus, 'Advice to the Emperor'*;

'*Dialogue on Political Science*'; *Paul the Silentiary*, '*Description of Hagia Sophia*'. Translated with an Introduction and Notes by P. N. Bell, Liverpool 2009 (TTH 52): pp. 99-104.

4. AGATHIAS SCHOLASTIKOS

Ca. 532-582. Native of Myrina in Asia Minor, lawyer (*scholastikos*) by profession, he practised at Constantinople and, as a young man, he devoted himself to poetry, writing works in hexameters and elegiac distichs, and gathering in a collection, known as the *Cycle* (now incorporated in the *Greek Anthology*), contemporary epigrams composed by him and various friends. As he claims, it was for the encouragement of some of these friends that, at a certain time, he turned from poetry to history and wrote, as a continuation of PROKOPIOS OF CAESAREA, five books of *Histories* which covered the years 552-559. The work is characterized by numerous digressions and moral judgements, and, in general, for its form, it belongs to the classical tradition of historiography, but it also represents a transitional stage in the development of the genre, deriving from the author's inclinations towards Christian thought.

Ed.: *Agathiae Myrinaei historiarum libri quinque*, rec. R. Keydell, Berlin 1967 (CFHB. Series Berolinensis 2): V 3, 1-11, pp. 166, 15-168, 16.

Tr.: *Agathias. The Histories*. Translated with an Introduction and Short Explanatory Notes by J. D. Frendo, Berlin-New York 1975 (CFHB. Series Berolinensis 2A): pp. 137-138. *Agathias. Histoires. Guerres et malheurs du temps sous Justinien*. Introduction, traduction et notes par P. Maraval, Paris 2007 (La Roue à Livres): pp. 226- 228.

5. AKROPOLITES, GEORGE

Civil official, diplomat and teacher of Constantinopolitan origins, he spent more than half of his life (1217-1282) in the "empire of Nicaea", where he studied under Nikephoros BLEMMEYDES, was tutor to THEODORE II LASKARIS and was involved in many political, military and cultural events of the time. From 1259 he held the position of Megas Logothetes and in the reconquered Constantinople he was a celebrated teacher of philosophy. His major work, the Χρονική συγγραφή, beginning from the events of 1203, is the main source for 1204-1261, the years in "exile", as well as for his life, because of the many autobiographical accounts. Written by an author who emphasizes the importance of impartiality, it was however intended not only to narrate with objectivity the fragmentation of the Byzantine world after 1204 and to provide a background to the restoration of the seat of Empire to Constantinople, but also as a justification of MICHAEL VIII PALAIOLOGOS's usurpation. Akropolites was the author of several other shorter writings, rhetorical, in verses and theological, some of which have been lost.

Ed. (*Chronike Syngraphe*): *Georgii Acropolitae opera*, rec. A. Heisenberg. Editionem anni MCMIII correctiorem curavit P. Wirth, vols. I-II, Stuttgart 1978 (BT): chaps. 6-7, vol. I pp. 10, 10-12, 21; 39, vol. I pp. 62, 17-64, 14.

Tr.: *Georgios Akropolites (1217-1282). Die Chronik*. Übersetzt und erläutert von W. Blum, Stuttgart 1989 (BGL 28): pp. 72-74, 108-110. R. Macrides, *George Akropolites. The History*. Introduction, Translation and Commentary, Oxford 2007 (Oxford Studies in Byzantium): pp. 117-120, 210-211.

6. ANONYMOUS METAPHRASIS OF ANNA KOMNENE'S ALEXIAD

A single manuscript (Gronov. 26 [61]) preserves this transposition, in a more reader-friendly register, of a part of Anna KOMNENE's *Alexiad* (from XI 7, 3 to XIII 12, 15). It is the work of a learned anonymous Byzantine and dates from the Palaiologan period, probably from the mid-14th C., when other similar metaphraseis were composed for the works by Niketas CHONIATES (Χρονική διήγησις) and Nikephoros BLEMMEYDES (Βασιλικὸς ἀνδριάς).

Ed.: H. Hunger, *Anonyme Metaphrase zu Anna Komnene, Alexias XI-XIII. Ein Beitrag zur Erschliessung der Byzantinischen Umgangssprache*, Wien 1981 (WBS 15): 104- 110, p. 53 (*Alexiad* XI 12, 1-3, vol. I pp. 356, 13-357, 48 Reinsch-Kambylis).

7. ANONYMOUS TEACHER

9th-10th C. Known also as “Anonymous Londinensis”, he was a secondary school teacher and scribe who transmitted, in the 122 letters of a single late 10th C. manuscript (London, B. L. Add. 36749), a precious picture of Byzantine scholars’ profession and the character of the school. His temperament was difficult: he was churlish with his students and sensitive to criticism from his colleagues and rivals; but, at the same time, he was a hard-working literatus, infatuated with books, attentive to the technical aspects of his craft and professionally proud of his knowledge.

Ed. (*Epistle* 88): G. Cortassa, *Un filologo di Bisanzio e il suo committente: la lettera 88 dell’“Anonimo di Londra”*, «MEG» 1, 2001, pp. 97-138: pp. 102-103 (with It. tr., pp. 104-105). See also *Anonymi Professoris Epistulae*, rec. A. Markopoulos, Berlin 2000 (CFHB. Series Berolinensis 37): ep. 88, pp. 78-80 (with Germ. summ., pp. 63*- 64*).

8. ARETHAS OF CAESAREA

Born in Patras (in the Peloponnese) in the mid-9th C., probably disciple of PHOTIOS in Constantinople, in 902 he became archbishop of Caesarea in Cappadocia where he remained until his death (in 932, or possibly even later, in 944/5). He came into conflict with the emperor Leo VI (886-912) over his fourth marriage (the Tetragamy affair) and with other Byzantines of his time, such as the diplomat and writer Leo Choirosphaktes, whom he accused of ignorance, conceit and pagan beliefs. He was, above all, an eminent scholar of theology – author, among other things, of a commentary on the *Apocalypse* of John – and a passionate lover of books, interested in ancient literature and science: numerous manuscripts have survived, copied by his orders, as well as his *scholia* on various texts. His literary heritage consists primarily of speeches (*enkomia*, *epithaphioi*, apologies and *pamphlets*), letters and some poems.

Ed. (*Choirosphaktes or the Hater of tryckery*): *Arethae archiepiscopi Caesariensis scripta minora*, rec. L. G. Westerink, vols. I-II, Leipzig 1968-1972 (BT): 21, vol. I pp. 200, 2-201, 21; 202, 20-203, 6; 206, 18-207, 16; 209, 24-210, 27; 211, 26-212, 6; 212, 14-26.

Tr.: P. Karlin-Hayter, *Arethas, Choirosphactes and the Saracen Vizir*, «Byzantion» 35, 1965, pp. 455-481: pp. 468-469; 470; 474-475; 477-478; 480; 481 (repr. in Ead., *Studies in Byzantine Political History. Sources and Controversies*, London 1981 [CSS 141], pt. IX).

9. ARISTAENETOS

Under his name, 50 erotic letters – immersed in a fictional and archaic world and probably written, on internal evidence, at the time of the emperor Justinian I (527-565) – have been transmitted in two books. Nevertheless, nothing is known of this author and even his very existence has been questioned. The attribution of the work to him is based in fact on the title of the collection in the sole 12th-13th C. code (Vindobonensis philologicus gr. 310) which preserves it: Ἐπιστολαὶ Ἀρισταινέτου. On the other hand, Ἀρισταινέτος is the name of the sender of the first epistle who celebrates his beloved’s beauty and it may be a “speaking” imaginary name, invented for «one that is the best (ἄριστος) to praise (αἰνετής)» or even «praise-worthy (αἰνετός)». The attribution of the collection to Aristaenetos could be, therefore, the result of a mistake in the manuscript tradition, but it is plausible too that the author wished to appear as the writer of his first letter to give himself importance.

Ed.: *Aristeneto. Lettere d’amore*. Introduzione, testo, traduzione e commento a c. di A. T. Drago, Lecce 2007 (Satura 5): I 25, pp. 371-372; II 3, p. 441; II 11, p. 508 (with It. tr., pp. 372-373, 442, 508-509). See also *Aristaeneti Epistularum libri duo*, ed. O. Mazal, Stuttgart 1971 (BT): pp. 57-59, 70-71, 83-84; *Aristénète. Lettres d’amour*. Texte établi et traduit par J.-R. Vieillefond, Paris 1992 (CUF): pp. 48-49, 59-60, 70 (with Fr. tr.).

Tr.: *Alcifrone, Filostrato, Aristeneto. Lettere d'amore*. Introduzione, restituzione del testo originale, traduzione e note di F. Conca e G. Zanetto, Milano 2005 (BUR. Classici Greci e Latini): pp. 337-339, 359-361, 383-385. *Filóstrato, Cartas de amor. Aristéneto, Cartas*. Introducción, traducción y notas de R. J. Gallé Cejudo, Madrid 2010 (BCG 382): pp. 266-268, 283-284, 302-303.

10. ATTALEIATES, MICHAEL

11th C. Judging from his name, he was a native of Attaleia in Pamphylia, where he was born ca. 1020-1030. He moved to Constantinople and rose to the highest civil offices, becoming judge of the supreme courts and acquiring various properties, described in his Διάταξις for the almshouse at Rhaidestos, on the north-coast of the Sea of Marmara, and the monastery of Christ Πανοικτίρμων («All-Merciful») which he founded in the capital. The *History*, covering the period 1034-1079/80 and dedicated to the emperor Nikephoros III Botaneiates (1078-1081), is his major work: a largely eyewitness account of the events in the Byzantine empire during the transition from the Macedonian dynasty to the Komnenoi. He also wrote a legal text commissioned by Michael VII Doukas (1071-1078).

Ed.: *Miguel Atalates. Historia*. Introducción, edición, traducción y comentario de I. Pérez Martín, Madrid 2002 (NR 15): pp. 196, 17-198, 27 (with Span. tr.).

Tr.: *Michael Attaleiates. The History*. Translated by A. Kaldellis and D. Krallis, Cambridge, Mass. 2012 (Dumbarton Oaks Medieval Library 16).

11. BARLAAM AND IOASAPH

Christian version of the life of Buddha. This romance, of oriental origin and very popular in Byzantium and outside, describes the conversion, under the influence of the hermit Barlaam, of the Indian prince Ioasaph, son of the pagan king Abenner, and the struggle of Abenner against the Christians and, above all, the monks. Most of the *Barlaam* is structured as an agon in the form of a dialogue and more than half of the entire text presents a systematic exposition of biblical history and the Christian doctrine, with apologues inserted: short fables or parables illustrating some moral truths pictorially. Two sections of the second half of the romance also include a *speculum principis* made up of numerous passages extracted from AGAPETOS DEACON's work. Authorship and date of the text are uncertain: a large number of manuscripts ascribes it to JOHN OF DAMASCUS (7th-8th C.), but it may also be attributed to Euthymios the Iberian (10th-11th C.) or others.

Ed.: *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, hrsg. vom Byzantinischen Institut der Abtei Scheyern. VI: *Historia animae utilis de Barlaam et Ioasaph (spuria)*. 1: Einführung von R. Volk, Berlin-New York 2009 (PTS 61); 2: Text und zehn Appendices, besorgt von R. Volk, Berlin-New York 2006 (PTS 60): 5, vol. VI 2 pp. 38, 1-48, 149.

Tr.: *St. John Damascene. Barlaam and Ioasaph*, with an English Translation by the Rev. G. R. Woodward, M. A., and H. Mattingly, M. A., London-New York 1914 (LCL): pp. 49-61.

Vita bizantina di Barlaam e Ioasaf. Introduzione, versione italiana, note e repertorio biblico a c. di S. Ronchey e P. Cesaretti, Milano 1980: pp. 49-54.

12. BASILAKES, NIKEPHOROS Ca. 1115-1182. Imperial notary and then very popular teacher at Hagia Sophia, he became the official panegyrist at the Byzantine court and the Patriarchate of Constantinople. His literary production testifies these activities: *progymnasmata* («preliminary exercises» in rhetorical composition), panegyrics and monodies dedicated to his contemporaries, and other works difficult to attribute or now lost. Owing to a conflict with the religious authorities on doctrinal questions, he was exiled in Macedonia in 1156. His following career is unknown, but he probably devoted himself to writing, producing among other things a collection of his works with an introduction.

1. Ed. (*Panegyric of the emperor John II Komnenos*): *Nicephori Basilacae Orationes et Epistolae*, rec. A. Garzya, Leipzig 1984 (BT): Or. 3, 1, pp. 49, 1-50, 9.

2. Ed. (*Progymnasmata*): Niceforo Basilace. *Progimnasmi e monodie*. Testo critico, introduzione, traduzione a c. di A. Pignani, Napoli 1983 (Byzantina et Neo-Hellenica Neapolitana 10): 19, pp. 94, 1-95, 27; 54, pp. 221, 1-224, 90 (with It. tr., pp. 277- 278, 362-364).

13. BASILIKA

A voluminous collection of laws in sixty books, issued by Leo VI (886-912) in the early years of his reign (probably Christmas 888). The project was begun under Basil I (867-886) and originally foresaw a compilation in forty books. The Βασιλικά (literally «the imperial [laws]»), entirely written in Greek, collect and arrange the Latin texts of the 6th-C. *Corpus Iuris Civilis* and the Greek *Novels* of Justinian I (527-565) and his successors. Because of their language and because they were easy to consult, since the books were subdivided into titles and systematically arranged according to subject, they were considered the official collection of the law of the time and the basis of the juridical science for all the medieval Byzantium.

Ed.: *Basilicorum libri LX. Tomus I, Lib. I.-XII. continens*, ed. K. W. E. Heimbach, Leipzig 1833 (repr. Milano 2002 [Collana della «Rivista di Diritto Romano». Testi]): pref., pp. XXI-XXII; X 3, 1, 1-3 and 7, 4-9, pp. 498-499 (with Lat. tr.).

14. BESSARION

One of the most important humanists of the 15th C. He was born in Trebizond, on the Black Sea, and educated in Constantinople and at Mistra under the Neoplatonic philosopher George Gemistos PLETHON. He became *hegoumenos* of a monastery in the capital and then metropolitan of Nicaea; he supported the Union of the Greek and Roman churches at the Council of Ferrara-Florence (1438/9), was invested with the ranks of cardinal and Latin patriarch of Constantinople, and was also a candidate for the papal see. In his long stay in Italy he did much for Greek studies, by his writings, his patronage of many scholars and his collection of Greek manuscripts (which he donated to Venice in 1468, creating the nucleus of the Marciana Library). He died in Ravenna in 1472.

Ed. (*Against the Calumniator of Plato*): *Kardinal Bessarion als Theologe, Humanist und Staatsmann*, von L. Mohler, vols. I-III, Paderborn 1923-1942 (repr. 1967) (Quellen und Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte 20, 22, 24): chap. 1, vol. II (*Bessarionis In calumniatorem Platonis Libri IV*, 1927 [Quellen und Forschungen 22]) pp. 2, 6-8, 29 (with Lat. tr.).

15. BLEMMYDES, NIKEPHOROS

1197-ca. 1269. As we can deduce from his major work, an autobiography in two books, he was born in Constantinople, the second son of a doctor, and after the Latin conquest of the capital in 1204 he migrated to Asia Minor, where he received an extensive education. He started on a clerical career, but from 1234/5 he embraced the monastic life. Of complex personality, he was reputed to be a famous teacher in the “empire of Nicaea”; George AKROPOLITES and THEODORE II LASKARIS were among his pupils. His writings include many types of works, such as letters, philosophical and theological works, geographical and rhetorical treatises. A vernacular paraphrase of his *Imperial Statue* (Βασιλικὸς ἀνδριάς), a *speculum principis* addressed to Theodore II, was made in the 14th C. by George Galesiotes and George Oinaiores.

1. Ed. (*Autobiography*): *Nicephori Blemmydae Autobiographia sive Curriculum Vitae necnon Epistula Universalior*, ed. J. A. Munitiz, Turnhout-Leuven 1984 (CCSG 13): I 1, 1-3, 14, pp. 3-4. Tr.: *Nikephoros Blemmydes. A Partial Account*. Introduction, Translation and Notes by J. A. Munitiz, Leuven 1988 (Spicilegium Sacrum Lovaniense. Études et Documents 48): pp. 43-44.

2. Ed. (*Imperial Statue*): H. Hunger and I. Ševčenko, *Des Nikephoros Blemmydes Βασιλικὸς Ἀνδριάς und dessen Metaphrase von Georgios Galesiotes und Georgios Oinaiores. Ein weiterer Beitrag zum Verständnis der byzantinischen Schrift-Koine*, Wien 1986 (WBS 18):

chaps. 8-16, pp. 46-49 (with Engl. tr. [Blemmydes], pp. 123- 124; Germ. tr. [*metaphrasis*], p. 150).

16. *BOOK OF THE EPARCH*

A code in 22 chapters regulating the conduct of different trades and professional organizations within Constantinople. Datable to 911/2, during the reign of Leo VI (886-912), the collection is probably the product of gradual accumulation. It is addressed to the Eparch of the City, the governor of Constantinople with supreme judicial powers, responsible for the order and control of commercial and industrial activity in the capital. The regulations in the *Book* do not pertain to all trades under governmental control, but to many specific guilds, such as the college of notaries, dealers in bullion, bankers and money changers, silk, linen, perfume, wax and soap merchants, as well as grocers, butchers, fishmongers, bakers, saddlers too, and inn-holders, agents and assessors of the market, contractors of all kinds, including carpenters, gypsum workers, marble masons, painters, and others.

Ed.: *Das Eparchenbuch Leons des Weisen*. Einführung, Edition, Übersetzung und Indices von J. Koder, Wien 1991 (CFHB. Series Vindobonensis 33): 4, 1-9, pp. 90, 229-94, 261; 18, 1-5 pp. 128, 672-130, 695 (with Germ. tr.).

Tr.: *Ordinances of Leo VI c. 895 from the Book of the Eparch*. Introduction and English Translation by E. H. Freshfield, in: *Roman Law in the Later Roman Empire. Byzantine Guilds, Professional and Commercial*, Cambridge 1938 (repr. in *Tò 'Επαρχικὸν Βιβλίον. The Book of the Eparch. Le Livre du Prefet*. With an Introduction by I. Dujcev, London 1970 [CSS], pp. 205-280: pp. 236-237, 261-263).

17. *BOOK OF THE PHILOSOPHER SYNTIPAS*

Greek translation, from a Syriac version, made by Michael Andreopoulos for Gabriel *doux* of Melitene in the last quarter of the 11th C. The original text was produced in Persia (late 8th-beginning 9th C.) and it soon gained great popularity, as well as the Greek version, which is the oldest that has come down to us. The *Book's* protagonists are the Persian king Kyros, his only son with his tutor Syntipas, one of Kyros's wives who tries unsuccessfully to seduce the young prince, and seven wise men of the court, who in turn, relating short stories answered by the queen, devote themselves to saving the prince from death when he is falsely accused of violence by his stepmother. The erotic and misogynous tone dominates many of the stories inserted in this collection, but there is also a sort of *speculum principis* in the last pages.

Ed.: *Mich. Andreopuli Liber Syntipae*, ed. V. Jernstedt, St.-Petersbourg 1912 (Mémoires de l'Académie impériale des Sciences de St.-Petersbourg. VIIIe Série, XI/1): pp. 12, 4-19, 1.

Tr.: *Il Libro di Sindbad. Novelle persiane medievali dalla versione bizantina di Michele Andreopoulos*, a c. di E. V. Maltese, Torino 1993 (Strenna Utet): pp. 47-51. *Novelle bizantine. Il libro di Syntipas*. Introduzione, traduzione e note di F. Conca. Testo greco a fronte, Milano 2004 (BUR. Classici Greci e Latini): pp. 49-57.

18. BRYENNIOS, NIKEPHOROS

11th-12th C. Descendant of a noble Byzantine lineage, he was either the grandson or the son of the homonymous usurper who, in 1077/8, headed a revolt against Michael VII Doukas (1071-1078), but was then defeated under Nikephoros III Botaneiates (1078-1081) by Alexios Komnenos (the future emperor) and blinded. For his military prowess and his learning he gained the favour of Alexios I (1081-1118), who wedded his daughter Anna KOMNENE to him and named him *caesar*. When Alexios died, Anna and her mother Irene Doukaina attempted to proclaim him emperor, but the conspiracy was unsuccessful. He wrote, at the instance of Irene, the so-called *Materials for a History* (Ἱστορίας). The work, left unfinished, narrates in four books the events from Isaac I Komnenos (1057-1059) to 1079 and is a sort of family chronicle, intended to glorify the house of the Dukai, Bryennioi and Komnenoi.

Ed.: *Nicéphore Bryennios. Histoire*. Introduction, texte, traduction et notes par P. Gautier, Bruxelles 1975 (CFHB. Series Bruxellensis 9): IV 6-10, pp. 269, 1-275, 12 (with Fr. tr.).

19. CHALKOKONDYLES, LAONIKOS

Chalkokondyles (or Chalkokandyles or Chalkondyles: this surname appears in many forms) seems to have been born either in 1427 or 1430 in one of the oldest native families in Athens. At a very young age, in 1435, he followed his father into exile in Mistra, in the Peloponnese, where he subsequently studied under George Gemistos PLETHON. He travelled to various places and stayed in Constantinople, but he was not in the City when it fell in 1453. He died some time around 1490. His historical work, *Demonstrations of Histories*, covers the period 1298-1463 and is divided into ten books. Interested by the factor of power, its growth and decline, Laonikos focuses not only on the Byzantine empire and its destruction, but primarily on the expansion of the Ottoman Turks, also including numerous digressions on other peoples, which qualifies his work as a world history of his time.

Ed.: *Laonici Chalcocandylae Historiarum Demonstrationes*, ad fidem codicum recensuit, emendavit annotationibusque criticis instruxit E. Darkó, vols. I-II, Budapest 1922-1927: VIII, vol. II 2 pp. 164, 10-167, 4.

Tr.: *La caduta di Costantinopoli*: vol. I, *Le testimonianze dei contemporanei*; vol. II, *L'eco nel mondo*. Testi a c. di A. Pertusi, Milano 1976 (Scrittori Greci e Latini): vol. II pp. 223-227.

20. CHONIATES, NIKETAS

So-called from his birthplace – the provincial town of Chonai, in Phrygia –, he was born around 1155. He was educated at Constantinople, under the charge of his elder brother Michael (the future metropolitan of Athens, 1182-1204), and here he embarked on a career in civil administration: he became imperial secretary, governor of the theme of Philippopolis, finally rising to the high position of Grand Logothete. After the capture of Constantinople during the Fourth Crusade in 1204, he fled to Nicaea, where he died in poverty around 1217. At the court of the Nicaean emperor Theodore I Laskaris (1205-1221) he devoted himself to literature, revising and completing his main works: the *Χρονική διήγησις* of the period from 1118 to 1206 – an important historical source, which continued the *Alexiad* of Anna KOMNENE and, like it, had an anonymous paraphrase in the mid-14th C. – and the *Πανοπλία δογματική*, a vast refutation of heresies up to his time, composed on the lines of Euthymios ZIGABENOS. Niketas was also the author of orations and letters.

Ed. (*History*): *Nicetae Choniatae Historia*, rec. J.-L. van Dieten, Berlin-New York 1975 (CFHB. Series Berolinensis 11/1-2): vol. 11/1, pp. 60, 45-62, 9; pp. 321, 20-324, 95. See also *Niceta Coniata. Grandezza e catastrofe di Bisanzio (Narrazione cronologica)*: vol. I (Libri I-VIII), introduzione di A. P. Kazhdan, testo critico e commento a c. di R. Maisano, traduzione di A. Pontani, Milano 1994; vol. II (Libri IX-XIV), a c. di A. Pontani, testo critico di J.-L. van Dieten, Milano 1999 (Scrittori Greci e Latini): II 7, 1-5, vol. I pp. 140, 1-144, 69; XI 2, 1-6, vol. II pp. 232, 1-238, 91 (with It. tr.).

Tr.: I. *Die Krone der Komnenen (1118-1180)* – II. *Abenteurer auf dem Kaiserthron (1180-1195)* – III. *Die Kreuzfahrer erobern Konstantinopel (1195-1206)*. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von F. Grabler, vols. I-III, Graz-Wien-Köln 1958 (BG 7-9): vol. I pp. 94-97; vol. III pp. 117-121. *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates*. Translated by H. J. Magoulias, Detroit 1984 (BTT): pp. 35-36, 177-178.

21. CHORIKIOS OF GAZA

The details of his life are almost unknown. He was a member of the School of Gaza – a school of rhetoric and ancient culture, which had its roots in the reign of the emperor Zeno (474-491) and extended into the reign of Justinian I (527-565) – and had as his teacher the sophist Procopius of Gaza, whom he eulogized in a speech delivered at a commemorative occasion, not long after the

funeral. Chorikios too became a sophist and an excellent rhetorician, and devoted himself to scholarship: the height of his career fell roughly in the second quarter of the 6th C. His extant works consist of orations on real-life topics, declamations on imaginary themes, either deliberative or judicial, and minor pieces called *dialexeis* (preliminary talks).

Ed. (*Epitaph on Prokopios of Gaza*, 8 F.-R.): *Coricio di Gaza. Due orazioni funebri* (orr. VII-VIII Foerster, *Richtsteig*). Introduzione, testo critico, traduzione e commento a c. di C. Greco, Alessandria 2010 (Hellenica 36): chaps. 1-10, pp. 58, 2-62, 8 (with It. tr.).

22. CHOUMNAINA PALAIOLOGINA, IRENE EULOGIA

1291-ca. 1355. Daughter of the wealthy courtier and intellectual Nikephoros Choumnos, she was the founder of one of the largest convents in 14th-C. Constantinople, to which she retired under the monastic name Eulogia after the death of her husband, the *despotes* John Palaiologos, son of Andronikos II (1282-1328), in 1307. Influential at court, in the church and anti-Palamite humanistic circles, she was a bibliophile and exchanged an extensive series of letters with an anonymous young monk – author of writings in honour of the patriarch Athanasios I (1289-1293; 1303-1309) –, whom she very insistently persuaded to become her new spiritual advisor after Theoleptos, metropolitan of Philadelphia, who died in 1322.

1. Ed. (*Correspondence*): *A Woman's Quest for Spiritual Guidance: The Correspondence of Princess Irene Eulogia Choumnaina Palaiologina*, by A. Constantinides Hero. With an Introduction by J. Meyendorff, Brookline, Mass. 1986 (The Archbishop Iakovos Library of Ecclesiastical and Historical Sources 11): ep. 5, pp. 34, 1-36, 58 (with Engl. tr.).

2. Ed. (*Typikon*): Ph. Meyer, *Bruchstücke zweier Τυπικά κτητορικά*, «BZ» 4, 1895, pp. 45-58; pp. 48-49. Tr.: (47) *Philanthropos. Typikon of Irene Choumnaina Palaiologina for the Convent of Christ Philanthropos in Constantinople*, tr. by A.-M. Talbot in: *Byzantine Monastic Foundation Documents. A Complete Translation of the Surviving Founders' Typika and Testaments*, ed. by J. Thomas and A. Constantinides Hero with the Assistance of G. Constable, vols. I-V, Washington, D. C. 2000 (DOS 35), vol. IV, pp. 1383-1388; pp. 1386-1388.

23. CHRYSOBULL OF ALEXIOS I KOMNENOS

A solemn document issued by the emperor Alexios I Komnenos (1081-1118) to grant and confirm privileges to the Vatopedi monastery of Mount Athos. It is one of the three types of the Byzantine imperial documents known to us from the middle of the 11th C. to the 15th C. – the “great charter of privileges”, known as χρυσόβουλλος λόγος; the “small charter of privileges”, known as χρυσόβουλλον σιγίλλιον; the πρόσταγμα or όρισμός, a type of administrative document –; this text is an example of the first group, which, like the second one, was characterized by a golden imperial seal which hung down from the lower margin of the document on a ribbon of purple silk. It is dated February, indiction 5, *annus mundi* 6590 (A. D. 1082), and it was written in response to the request made for the monastery by the monk Sergios Tourkopoulos. The emperor's signature is missing, even though it is mentioned in the document.

Ed.: *Actes de Vatopédi, I: Des origines à 1329*. Édition diplomatique par J. Bompaire, J. Lefort, V. Kravari, Ch. Giros, Texte, Paris 2001 (Archives de l'Athos 21): n. 11, pp. 114-118; pp. 117-118.

Tr.: R. Benoit-Meggenis in: *Économie et société à Byzance (VIIIe-XIIIe siècle). Textes et documents*, sous la direction de S. Métivier. Textes édités avec la collaboration de P. Pagès, Paris 2007 (Byzantina Sorbonensia 24): pp. 125-127.

24. CHRYSOLORAS, DEMETRIOS

He lived between the 14th C. and the beginning of the 15th C. and, as was his relative Manuel CHRYSOLORAS, he was a friend and confidant of MANUEL II PALAIOLOGOS (1391-1425), from whom he received eight letters and many political and diplomatic charges. He also served

John VII Palaiologos as *mesazon* in Thessalonike. Like Manuel II, he had many cultural interests: in theology, philosophy, rhetoric – as his writings, including dialogues and speeches, testify –, and in mathematics and astronomy as well. He was the author of a description of the ideal emperor and addressed to Manuel II *A hundred letters*, very short, to apologize for an unspecified impolite act which a dignitary of court had reproached him with: this collection also contains a sort of *speculum principis* (ep. 15-41, 64-68) and constitutes another proof of his erudition and literary skill.

Ed. (*Hundred Letters to Manuel II Palaiologos*): Demetrio Crisolora. *Cento epistole a Manuele II Paleologo*. Testo critico, introduzione, traduzione e commentario a c. di F. Conti Bizzarro, Napoli 1984 (Speculum): ep. 1, p. 39; ep. 3, p. 39; ep. 23, p. 45; ep. 41, p. 50; ep. 64, pp. 55-56; ep. 90, p. 63; ep. 91, p. 63 (with It. tr., pp. 69, 72, 74-75, 78, 81-82).

25. CHRYSOLORAS, MANUEL

He is one of the most important Byzantine scholars who contributed to the revival of Greek letters in the western Renaissance. Born in Constantinople around 1350, he was a close friend of MANUEL II PALAIOLOGOS, who sent him on important missions in Europe to get help against the Turks. His fame among the humanists is due to his teaching in Florence (1397-1400) and to the success of his Ἑρωτήματα («Questions» to pupils), a new Greek grammar which introduced important innovations in traditional Byzantine teaching. In 1411, during his stay in Rome, he wrote a Σύγκρισις («Comparison») of the two Cities, Rome and Constantinople, in the form of a letter to the emperor Manuel. His other, not numerous, writings include epistles, some treatises and translations into Latin. He died in 1415 at Constance, where he had gone to the Council as supporter of the Union of the Greek and Latin churches.

Ed. (*Comparison of the Old and New Rome*): C. Billò, *Manuele Crisolora, Confronto tra l'Antica e la Nuova Roma*, «MEG» “0”, 2000, pp. 1-26: 30-37, pp. 15, 20-17, 19.

Tr.: *Roma parte del cielo. Confronto tra l'Antica e la Nuova Roma di Manuele Crisolora*. Introduzione di E. V. Maltese. Traduzione e note di G. Cortassa, Torino 2000 (Strenna Utet): pp. 76-80. *Manuele Crisolora. Le due Rome. Confronto tra Roma e Costantinopoli. Con la traduzione latina di Francesco Aleardi*, a c. di F. Niutta, Bologna 2001 (2000 Viaggi a Roma, 7): pp. 61-65.

26. CONSTANTINE VII PORPHYROGENNETOS

Son of Leo VI (886-912) and his fourth wife Zoe Karbonopsina («Of the Black Eyes»), he was «Born in the Purple Room» of the Palace of Constantinople and succeeded to the throne in 913, at the age of eight; he had, however, no real power until 945, when – after the regency headed by the patriarch Nicholas Mystikos, then by his mother Zoe, and after the reign of Romanos I Lekapenos (920-944) – he remained the sole emperor up to his death in 959. He devoted himself to study and played a role in the development of culture, both as scholar and as patron of writers and artists. His literary activity comprises works that he promoted (encyclopaedic anthologies, such as the *EXCERPTA CONSTANTINIANA* and the *GEOPONIKA*) and works that he wrote himself: among them, the *Book of ceremonies*, a dossier about processions, coronations, officials' promotions and so on celebrated at the court; *On the administration of the empire*, addressed to his son and heir Romanos II (959-963), with advice on how to rule at home and how to fight foreign enemies; *On the themes*, on the origin and history of the provinces of the empire.

1. Ed. (*De ceremoniis*): *Constantine VII Porphyrogénète. Le livre des cérémonies. Livre I. Chapitres 1-92 (83)*, par A. Vogt, vols. I-IV, Paris 1935-1940 [19672] (Collection Byzantine): chaps. 69 (60)-70 (61), vol. II pp. 84-87 (with Fr. tr.).

2. Ed. (*De administrando imperio*): *Constantine Porphyrogenitus. De administrando imperio*. Greek Text edited by Gy. Moravcsik. English Translation by R. J. H. Jenkins. New, revised Edition, Washington, D. C. 1967 (CFHB 1): chaps. 1-5, pp. 48-52 (with Engl. tr.). Tr.: *Die Byzantiner und ihre Nachbarn: die De administrando imperio genannte Lehrschrift des*

Kaisers Konstantinos Porphyrogennetos für seinen Sohn Romanos. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von K. Belke und P. Soustal, Wien 1995 (BG 19): pp. 70-74.

27. *DE SCIENTIA POLITICA DIALOGUS*

Preserved in a codex palimpsest (Vat. gr. 1298) and ascribed by the first editor (cardinal A. Mai) to the lawyer and historian Peter Patrikios (ca. 500-565), this tract dating from the reign of Justinian I (527-565) is most probably to be connected with the *Περὶ πολιτικῆς ἐπιστήμης* which PHOTIOS briefly summarised in his *Bibliotheca* (cod. 37). The author of the *Dialogue* might be identified in one of its two interlocutors: Menas, who had been praetorian prefect of the East in 528-529 and a patrician, also responsible for the Justinianic *Code*, and who talks in the treatise with a certain Thomas under the name of Menodoros. On the basis of information provided by Photios, the work might have been originally in six books, but only parts of books 4 (on military science) and 5 (on political theory, in the tradition of Plato and Cicero) survive.

Ed.: *Menae patricii cum Thoma referendario De scientia politica dialogus*, iteratis curis quae exstant in codice Vaticano palimpsesto ed. C. M. Mazzucchi, Milano 2002 (*Bibliotheca Erudita* 17): V 121-126 and 129-150, pp. 44, 8-45, 18 and 46, 7-50, 14 (with It. tr., pp. 94-98). Tr.: *Three Political Voices from the Age of Justinian: Agapetus, 'Advice to the Emperor'; 'Dialogue on Political Science'; Paul the Silentiary, 'Description of Hagia Sophia'*. Translated with an Introduction and Notes by P. N. Bell, Liverpool 2009 (TTH 52): pp. 170-176.

28. *DE VELITATIONE BELLICA*

Although this brief military text in twenty-five chapters has been attributed to Nikephoros II Phokas (963-969), the preface makes it clear that he entrusted the author, an officer with many years of experience, with the task of composing a work of this kind. It sets out instructions about skirmishing (*παράδρομή*), the guerrilla warfare adopted by the Byzantines against the Arabs along the eastern frontiers during the first half of the 10th C. As the anonymous author admits that this hit-and-run technique might not be needed and the emperor is spoken of as deceased, the text may have been composed after the reign of John Tzimiskes (969-976, who had had Nikephoros murdered), at a time when the Muslim threat had already waned.

Ed.: *Three Byzantine Military Treatises. Text, Translation, and Notes* by G. T. Dennis, Washington, D. C. 1985 (CFHB. Series Washingtonienis 25): chaps. 4, 2-39, pp. 156-158; 18, 2-60, pp. 210-214 (with Engl. tr.). See also *Le traité sur la guérilla (De velitatione) de l'empereur Nicéphore Phocas (963-969)*. Texte établi par G. Dagron et H. Mihaescu. Traduction et commentaire par G. Dagron. Appendice: *Les Phocas* par J.-C. Cheynet, Paris 1986 (*Le Monde Byzantin*): chaps. 4, 1-30, pp. 45- 47; 18, 1-48, pp. 103-107 (with Fr. tr.).

Tr.: *Anonimo. Metodo della guerriglia (circa 965)*. Traduzione e note di G. Breccia, in: *L'arte della guerra. Da Sun Tzu a Clausewitz*, a c. di G. Breccia. Illustrazioni originali di A. Riello, Torino 2009 (I Millenni), pp. 167-216: pp. 174-175, 202-203.

29. DOUKAS

15th C. His baptismal name is unknown, but it may have been Michael after his grandfather, who played a role in the civil war of the mid-14th C. as a partisan of JOHN VI KANTAKOUZENOS. If so, he was probably born in Ephesus, where his grandfather was forced to take refuge. What is certain is that Doukas worked in the service of noble and powerful Genoese families, who employed him in various diplomatic missions to the Ottoman court. He wrote a *History* which, after a preliminary chronological part, from Adam to the Fourth Crusade (1204) and the following years, covers in particular the period from 1341 to 1462, based on detailed information as well as the author's personal records.

Ed.: *Ducæ Historia Turcobyzantina (1341-1462)*, ex recensione B. Grecu, Bucharest 1958 (Scriptores Byzantini 1): XXXV 1-6, pp. 307, 20-311, 26; 311, 26-313, 18; 313, 22-28 (with Rum. tr.).

Tr.: *Decline and Fall of Byzantium to the Ottoman Turks by Doukas*. An Annotated Translation of "Historia Turco-Byzantina" by H. J. Magoulias, Wayne State University, Detroit 1975: pp. 200-203. *Ducas. Historia turco-bizantina*. Edición y traducción de F. J. Ortolá Salas y F. Alconchel Pérez, Madrid 2006 (Papeles del tiempo 8): pp. 216-219. *Ducas, storico bizantino del XV sec. Historia ovvero Historia turcobizantina, 1341-1462*, a c. di M. Puglia, Rimini 2008 (Gli archi): pp. 136-138.

30. EUSTATHIOS OF THESSALONIKE

He was born around 1115, probably in Constantinople, where he received his education and made his career at the imperial court and the Patriarchate. Ordained as a deacon, he became a professor (μαῖστωρ τῶν ῥητόρων) and in 1178 was appointed archbishop of Thessalonike, where he died about 1195. Here he attempted to change the corrupt customs of the inhabitants and to reform the monastic communities (as is attested also in his work *On the improvement of monastic life*), giving rise to discontent and causing his momentary removal from the see. At Thessalonike he also witnessed the siege and ruinous fall of the city to the Normans in 1185, which he described in a vivid historical account. Eustathios wrote many other works (orations, epistles, sermons), but he is mainly known as a pre-eminent scholar, author of a very rich commentary on Homer – which has survived in autograph manuscripts –, as well as on Pindar, Aristophanes and Dionysios Periegetes.

Ed. (*On the Capture of Thessalonike*): *Eustazio di Tessalonica. La espugnazione di Tessalonica*. Testo critico, introduzione, annotazioni di S. Kyriakidis. Proemio di B. Lavagnini. Versione italiana di V. Rotolo, Palermo 1961 (Istituto Siciliano di Studi Bizantini e Neoellenici. Testi e Monumenti. Testi 5): pp. 88, 21-92, 14 (with It. tr.).

Tr.: *Eustathios of Thessaloniki. The capture of Thessaloniki*. A translation with introduction and commentary by J. R. Melville Jones, Canberra 1988 (BA 8): pp. 89-93. *Jean Caminâtès, Eustathe de Thessalonique, Jean Anagnostès. Thessalonique. Chroniques d'une ville prise*. Textes présentés et traduits du grec par P. Odorico, Toulouse 2005: pp. 205-208.

31. EVAGRIOS SCHOLASTIKOS

Ca. 536-after 594. Native of the Syrian town of Epiphaneia, he worked as a lawyer (*scholastikos*) at Antioch, also serving as legal adviser to the patriarch Gregory I of Antioch (570-593), and in the 580s received from the emperor Maurice (582-602) some honorary administrative titles. Only one work is preserved under his name: the *Ecclesiastical History*, in six books, which continues the earlier writings of Sokrates, Sozomenos and Theodoret of Cyrrhus, covering the years 431-594, from the first Council of Ephesus to his own time. He focuses mainly on religious matters in the Chalcedonian tradition and mentions ecclesiastical documents that have not survived. But his work also uses secular sources and offers information about the political and military events of those years, especially regarding the eastern frontier.

Ed.: *The Ecclesiastical History of Evagrius with the Scholia*. Edited with Introduction, Critical Notes, and Indices by J. Bidez and L. Parmentier, London 1898 (repr. Amsterdam 1964): I pref.-1, pp. 5, 4-6, 35; V 21, pp. 216, 15-217, 7.

Tr.: *Évagre. Histoire Ecclésiastique*. Traduction par A.-J. Festugière, «Byzantion» 45, 1975, pp. 187-488: pp. 200-202, 438-439. *Evagrio di Epifania. Storia ecclesiastica*. Introduzione, traduzione e note a c. di F. Carcione, Roma 1998 (Collana di Testi Patristici 141): pp. 37-38, 290-291. *The Ecclesiastical History of Evagrius Scholasticus*. Translated with an Introduction by Michael Whitby, Liverpool 2000 (TTH 33): pp. 4-6, 283-284. *The Ecclesiastical History of Evagrius. A History of the Church from AD 431 to AD 594*. Translated with an Introduction by E. Walford [1846], Merchantville, N. J. 2008 (Christian Roman Empire Series 5): pp. 1-3, 200-201. *Évagre le Scholastique. Histoire Ecclésiastique. Livres I-III*. Texte grec de l'édition

J. Bidez et L. Parmentier, introduction par G. Sabbah, annotation par L. Angliviel de La Beaumelle et G. Sabbah, traduction par A.-J. Festugière (†), B. Grillet et G. Sabbah, Paris 2011 (SC 542): pp. 93-101.

32. *EXCERPTA CONSTANTINIANA*

A historical encyclopaedia compiled under the direction of CONSTANTINE VII PORPHYROGENNETOS (945-959), which aimed to place the experience of the past at the service of the present and to facilitate consultation of many written works. It was an enormous collection of excerpts (*Εκλογαί*) from ancient and late antique authors (some of which were already rare in his day), divided into fifty-three specific subjects. We only know, however, the titles of twenty-five subjects; only the section *On embassies* survives in full (*De Legationibus Gentium ad Romanos and De Legationibus Romanorum ad Gentes*), together with large portions of other sections (*De Virtutibus et Vitiis*; *De Insidiis*; *De Sententiis*). The collection preserves the greater part of what is known of some historians, like Priskos (5th C.) or Menander Protector (6th C.).

Ed.: *Excerpta historica iussu imp. Constantini Porphyrogeniti confecta*, ed. U. Ph. Boissevain, C. De Boor, Th. Büttner-Wobst. Vol. II: *Excerpta de virtutibus et vitiis*, pars I, ed. Th. Büttner-Wobst, A. G. Roos, Berlin 1906: preface, pp. 1, 3-3, 10.

Tr.: R. M. Piccione, *Scegliere, raccogliere e ordinare. Letteratura di raccolta e trasmissione del sapere*, «Humanitas» 58, 2003 (= *Bisanzio tra storia e letteratura*, a c. di E. V. Maltese), pp. 44-63: pp. 54-55.

33. GENESIOS

10th C. Presumed author of a historical work bearing the title *On the Reign of the Emperors* and transmitted by a single manuscript of the 11th or 12th C. (cod. Lipsiensis gr. 16). We do not know anything about him. His name was added in the margin of the code by a later, 14th C. hand and also emerges in the preface to the *Σύνοψις ἱστοριῶν* of John SKYLITZES, where the chronicler mentions, among the “bad” historians, a certain «Joseph Genesios». But anonymous as he is, it is beyond doubt that he belonged to the inner circle of CONSTANTINE VII PORPHYROGENNETOS (945-959), to whom the work is dedicated. There is some indication that “Genesios” composed his work in two stages: a first version covered the years 813-867 in four books (one per emperor, from Leo V to Michael III: a remarkable structural element in the evolution of Byzantine historiography); a second version also included an account of the reign of Basil I (867-886) in the fourth book.

Ed.: *Iosephi Genesii regum libri quattuor*, rec. A. Lesmüller-Werner, J. Thurn, Berlin-New York 1978 (CFHB. Series Berolinensis 14): IV 1-3, pp. 55, 16-57, 82.

Tr.: *Byzanz am Vorabend neuer Grösse, Überwindung des Bilderstreites und der innerpolitischen Schwäche (813-886). Die vier Bücher der Kaisergeschichte des Ioseph Genesios*. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von A. Lesmüller-Werner, Wien 1989 (BG 18): pp. 88-90. A. Kaldellis, *Genesios. On the Reigns of the Emperors*. Translation and Commentary, Canberra 1998 (BA 11): pp. 71-73.

34. *GEOPONIKA*

Structured in twenty books, this is a collection of fragments from the works of ancient writers on various topics of agriculture (cultivation of grain and olives, horticulture, and especially viticulture, to which a quarter of the whole work is devoted) and zootechnology (birds, bees, equines, bovines, sheep, pigs and fish). The encyclopaedia is dedicated to the emperor CONSTANTINE VII PORPHYROGENNETOS (945-959) in the preface, but the originality of the work has been much discussed. In particular the relationship with Kassianos Bassos the *scholastikos*, who made a farming compilation in the 6th C. known only indirectly: the personal remarks included in the *Gewponikav* might be attributed to this author, not to the 10th C.-anonymous Byzantine compiler.

Ed.: *Geoponica sive Cassiani Bassi Scholastici De re rustica eclogae*, rec. H. Beckh, Leipzig 1895 (BT): XI 15-18, pp. 334, 8-338, 15.

Tr.: *L'agricoltura antica. I Geoponica di Cassiano Basso*, a c. di E. Lelli, con la collaborazione di G. Parlato, C. Bernaschi, F. G. Giannachi, vols. I-II, Soveria Mannelli 2010 (Altri Classici): vol. II pp. 661-665. *Geoponika. Farm Work. A Modern Translation of the Roman and Byzantine Farming Handbook*, by A. Dalby, Allaleigh House, Blackawton, Totnes, Devon 2011: pp. 239-241.

35. GREGORAS, NIKEPHOROS

Born at Herakleia Pontike around 1290, at a young age he settled in Constantinople, where he became pupil of Theodore METOCHITES and his reputation as a scholar gained him a considerable influence at court. He was, indeed, very versatile, as attested by his numerous and various writings: rhetorical and hagiographical works, grammatical and astronomical tracts, poems and letters, theological and philosophical dialogues (like *Phlorentios* or *On Wisdom*, against Barlaam of Calabria). His main work is, however, his *Ῥωμαϊκὴ ἱστορία*, an enormous history in thirty-seven books covering the period 1204- 1359. Though never adequately revised, it is an important source especially concerning events that occurred during the author's life: much space is devoted to the religious controversies which occupied much of those years and of Gregoras's life (his violent opposition to the Hesychast doctrines of Gregory PALAMAS, in particular, were the cause of the decline of his fortunes and a sentence by a synod which ordered him to be practically secluded in the Chora monastery). He died in ca. 1359.

Ed. (*Phlorentios* or *On Wisdom*): *Niceforo Gregora. Fiorenzo o Intorno alla sapienza*. Testo critico, introduzione, traduzione e commentario a c. di P. L. M. Leone, Napoli 1975 (Byzantina et Neo-Hellenica Neapolitana 4): pp. 86, 682-93, 845 (with It. tr., pp. 147-151).

36. IGNATIOS THE DEACON

There is great uncertainty about the date of his birth (in the 770s). He belonged to the patriarch Tarasios's entourage, held the rank of deacon and *σκευοφύλαξ* («keeper of the vessels») of the Great Church of Constantinople and taught grammar as well. He joined the ranks of the Iconoclasts – though later he often declared he repented doing so –, was elected metropolitan of Nicaea and, at some point, became a monk on Mount Olympos. His death must have occurred after 847. He wrote in a variety of genres: poetry in different meters, epistolography and hagiography (the authorized biographies of the patriarchs Tarasios [784-806] and NIKEPHOROS I [806-815], and, very probably, the lives of Gregory the Decapolite and George of Amastris).

Ed. (*Vita of Tarasios*): S. Efthymiadis, *The Life of the Patriarch Tarasios by Ignatios the Deacon (BHG 1698)*. Introduction, Text, Translation and Commentary, Aldershot- Brookfield 1998 (BBOM 4): chaps. 29-32, pp. 104, 1-109, 21 (with Engl. tr., pp. 183- 185).

37. JOHN VI KANTAKOUZENOS

1295-1383. Descendant of a noble and wealthy family and also related to the reigning house of the Palaiologoi, he supported Andronikos III (1328-1341) in the conflict against his grandfather Andronikos II (1282-1328). When Andronikos III died, leaving his nine-years old son John V (1341-1391) as heir, a struggle for the regency started between Kantakouzenos on one hand, and the empress Anna of Savoy, Alexios Apokaukos and the Patriarch on the other. The civil war ended in 1347, when Kantakouzenos, proclaimed co-emperor in 1341, entered Constantinople and was crowned there. A new civil war, however, forced him to abdicate in 1354 and to retire to a monastery, but until his death he continued to influence political affairs at Mistra, where his son was *despotes*. He wrote four books of memoirs on the years 1320-1356, basing his *History* on personal experiences and justifying his own actions. He also composed theological writings against Islam and Judaism and in defence of PALAMAS's teachings, which he supported at the Council of 1351.

Ed. (*Historiai*): *Ioannis Cantacuzeni eximperatoris historiarum libri IV*, ed. L. Schopen, vols. I-III, Bonn 1828-1832 (CSHB): IV 5-6, vol. III (1832) pp. 33, 10-40, 8.
 Tr.: A. Pontani in: *Bisanzio nella sua letteratura*, a c. di U. Albinì e E. V. Maltese, Milano 1984 (I Libri della Spiga): pp. 741-745.

38. JOHN KLIMAX

He is the author of one of the most often copied and translated works of Byzantine spirituality. He is called John ὁ τῆς Κλίμακος, «of the Ladder», after the book that he wrote, *The Ladder of Paradise*, but there are also the epithets of *Scholastikos* and *Sinaites*. Very little is known about his life, passed between the 6th and the 7th C.: his *Vita* by Daniel of Raithu is not very well-informed, even though Daniel writes as if he were John's contemporary. In any case, it seems certain that John came to mount Sinai when he was sixteen, embraced the monastic life and also spent years as a hermit, eventually becoming *hegoumenos* of the central Sinai monastery. During the last period he composed *The Ladder* at the request of the superior of a nearby monastery at Raithu. The basic image, around which the book is structured, is of a ladder stretching from earth to heaven, like that which Jacob saw (LXX, *Ge.* 28, 12); it has thirty rungs or steps, one for each year of Christ's life before His baptism, corresponding to the vices dangerous for the monks and the virtues necessary for the ascetic life. As a supplement to his work, John also wrote a short treatise entitled *To the Shepherd*, describing the task of the abbot.

Ed.: *Sancti Joannis Abbatis, volgo Climaci, Opera omnia*, ed. M. Rader, Lutetiae 1633 (PG 88, 1860, cols. 632-1164): 19-20, cols. 937A-941D (with Lat. tr.). See also Κλίμαξ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου καθηγουμένου τοῦ Σιναίου ὄρους, ed. Sophronios Lavriotis, Konstantinoupolis 1883 (repr. Astir, Athinai 1970): 18-19, pp. 101-104.

Tr.: *John Climacus. The Ladder of Divine Ascent*. Translation by C. Luibheid and N. Russell. Notes on Translation by N. Russell. Introduction by K. Ware. Preface by C. Luibheid, New York 1982 (The Classics of Western Spirituality): pp. 194-198 (revised edition, Boston, Mass. 1991: pp. 126-130). *Giovanni Climaco. La scala del paradiso*, a c. di C. Riggi, Roma 1995: pp. 216-220. *Giovanni Climaco. La scala del paradiso*. Introduzione, traduzione e note di R. M. Parrinello, Milano 2007 (Lecture Cristiane del Primo Millennio 41): pp. 384-390.

39. JOHN OF DAMASCUS

He is by far the greatest theologian and the most famous scholar of the 8th C. Many manuscripts containing his works have survived and several *Vitae* are extant in Greek, and some in Arabic and Georgian, yet we know very little about his life. John ibn-Mansur must have been born in 650-675 ca. at Damascus, in an influential Christian family of Arab origin. He served the Caliphate as an official before becoming a monk of the Lavra of St. Saba near Jerusalem. Here he was ordained a priest and composed his numerous works. His death is placed ca. 749-753/4. His literary production extends to the most varied fields of theology: he left dogmatic and polemical works, exegetical and hagiographical writings, homilies and hymns. His fame is connected, in particular, with his defence of icon worship and with a treatise on theological questions entitled Πηγή γνώσεως (*Fount of Knowledge*, consisting of three parts: *Dialectics*, *On Heresies* and *On the Orthodox Faith*). The authorship of some important works ascribed to him remains, nevertheless, questionable, as in the case of *BARLAAM AND IOASAPH* or the *florilegium* called *Sacra parallela*.

Ed. (*The Fount of Knowledge. On the Orthodox Faith*): *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, hrsg. vom Byzantinischen Institut der Abtei Scheyern. II. Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. *Expositio fidei*, besorgt von P. B. Kotter, Berlin- New York 1973 (PTS 12): chaps. 46, 1-47, 98 (III 2-3), pp. 109-116.

Tr.: *Saint John of Damascus. Writings*. Translated by F. H. Chase, Boston, Mass. 1958 (The Fathers of the Church. A New Translation 37): pp. 269-275. *Giovanni di Damasco. La fede ortodossa*, a c. di A. Siclari, Parma 1994 (Studi di Scienze Religiose 2): pp. 129-133. *Giovanni Damasceno. La fede ortodossa*. Introduzione, traduzione e note a c. di V. Fazzo,

Roma 1998 (Collana di Testi Patristici 142): III 2-3, pp. 162-169. *Jean Damascène. La foi orthodoxe*. Texte critique de l'édition B. Kotter (PTS 12). I: 1-44. Introduction, traduction et notes par P. Ledrux. Avec la collaboration de V. Kontouma-Conticello, G.-M. de Durand, Paris 2010 (SC 535); II. 45-100. Traduction et notes par P. Ledrux. Avec la collaboration de † G.-M. de Durand, Paris 2011 (SC 540): vol. II pp. 15-27.

40. KAMINIATES, JOHN

He is known only from his work, the *Capture of Thessalonike*, a booklet which reports the siege and pillage of the city by the Arabs in 904. According to this account, he was a cleric, who lived in luxury with his family in Thessalonike. Taken prisoner by the Muslims, he met a certain Gregory of Cappadocia, who shortly after requested him to describe the events of the siege. So the *Capture of Thessalonike* seems to be an occasional work, written in the form of a letter. After the exordium, it is divided into three parts: a detailed *ekphrasis* of Thessalonike; the tale of the sack of the city; and the vivid narration of the conflict of the protagonist with the evil force of the "barbarians". The work is special in 10th C.-Byzantine literature because of the central role given to the author and the unusual attention to minor details; the text, however, which is transmitted in manuscripts all dating from the 15th C. or later, contains some elements and mistakes which seem suspicious, even if they do not constitute a solid proof of a late (15th C.) origin of this tale.

Ed.: *Ioannis Caminiatae De expugnatione Thessalonicae*, rec. G. Böhlig, Berlin- New York 1973 (CFHB. Series Berolinensis 4): 45, 1-50, 2, pp. 40, 48-44, 95.

Tr.: *Johannes Kaminiates. Die Einnahme Thessalonikes durch die Araber im Jahre 904*. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von G. Böhlig, Graz 1975 (BG 12): pp. 66-72. *John Kaminiates. The Capture of Thessaloniki*. Translation, Introduction and Notes by D. Frendo and A. Fotiou with Gertrud Böhlig's Edition of the Greek Text (de Gruyter 1973), Perth 2000 (BA 12): pp. 77-85. *Jean Caminiatès, Eustathe de Thessalonique, Jean Anagnostès. Thessalonique. Chroniques d'une ville prise*. Textes présentés et traduits du grec par P. Odorico, Toulouse 2005: pp. 103-108.

41. KEKAUMENOS The identity of this author is uncertain, but on internal evidence in the *Στρατηγικόν* – which the Mosquensis gr. 436, datable to the end of the 13th C., preserves, as the sole manuscript of this work, under his name – he can be placed in the 11th C., between 1020 and 1078 ca. He probably came from southern Macedonia, but his family was of Armenian origin. He was a landowner who had had military experience; there is however no evidence that he was the homonymous general Katakalon Kekaumenos who died after 1057. Despite its title, the *Στρατηγικόν* is not properly speaking a military treatise. It is more a book of advice and rules of behaviour for public and private life, arranged in different sections; the precepts are generally marked by prudence and a quiet wisdom, yet not devoid of a pessimistic vein.

Ed.: *Cecaumeno. Raccomandazioni e consigli di un galantuomo (Στρατηγικόν)*. Testo critico, traduzione e note a c. di M. D. Spadaro, Alessandria 1998 (Hellenica 2): I 7-10, p. 52, 1-32; II 54, p. 88, 13-25; III 101-102, pp. 148, 19-150, 3 and 150, 10-152, 10; III 125, pp. 172, 35-174, 28; III 131-132, pp. 180, 7-182, 8 (with It. tr.).

Tr.: *Vademecum des byzantinischen Aristokraten. Das sogenannte Strategikon des Kekaumenos*. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von H.-G. Beck, Graz-Wien-Köln 1956 (BG 5): pp. 25-26, 48-49, 81-83, 96-97, 100-102. *Cecaumeno. Consejos de un aristócrata bizantino*. Introducción, traducción y notas de J. Signes Codoñer, Madrid 2000 (Biblioteca temática. Clásicos de Grecia y Roma): II 5-8, pp. 33-34; VI 33.i, p. 53; IX, 11.i-iii, pp. 82-84; XI 2.i-iii, pp. 95-96; XI 20.i-ii, pp. 99-100.

42. KINNAMOS, JOHN

As he states, he was born after the death of John II Komnenos (1143), but probably not long after. He became imperial secretary to Manuel I Komnenos (1143-1180), whom he accompanied on his

campaigns in Europe and Asia Minor; he was also present at the disastrous battle of Myriokephalon against the Turks in 1176. He survived the downfall of Andronikos I, who died in 1185. Contemporary of Niketas CHONIATES (and very different from him), he continued the *Alexiad* of Anna KOMNENE, writing a history which treated events from 1118 to 1176. The work, that eulogizes the emperor Manuel and is very hostile to Latins and Crusaders, breaks off abruptly: it is probable that the original continued till the death of Manuel.

Ed.: *Ioannis Cinnami epitome rerum ab Ioanne et Alexio Comnenis gestarum*, rec. A. Meineke Bonn 1836 (CSHB): V 3, pp. 204-208.

Tr.: *Jean Kinnamos. Chronique*, traduite par J. Rosenblum, Paris 1972 (Publications de la Faculté des Lettres et des Sciences Humaines de Nice 10): pp. 136-138. *Deeds of John and Manuel Comnenus by John Kinnamos*. Translated by Ch. M. Brand, New York 1976 (Records of Civilization. Sources and Studies 95): pp. 156-158.

43. KLETOROLOGION OF PHILOTHEOS

Published in 899, during the reign of Leo VI (886-912), it is the longest of the *Taktikay*, the treatises concerning the value and order (τάξις) of dignities and titles. The author, who held in his turn the title of πρωτοσπαθάριος, was an experienced ἀτρικλίνης (from Lat. *triclinium* «dining-hall»; or ἀρτι- or ἀρτοκλίνης, from ἄρτος, «bread») in charge of introducing and positioning the dignitaries at the imperial banquets (κλητόρια) on the basis of the precise hierarchy. His work was confirmed in 901/2 by imperial decree and a second, revised edition of it was published; it was then inserted as an appendix in the second book of *De Ceremoniis* of CONSTANTINE VII PORPHYROGENNETOS. It consists of four sections: the first is a theoretical part which explains the ranksystem of the Byzantine empire; the second and the third sections give practical lists of all the dignities, from the highest to the lowest; the fourth provides instructions to the atriklines on how to arrange the imperial banquets, reporting the feasts throughout the year in which these kletoria were offered.

Ed.: *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles*. Introduction, texte, traduction et commentaire par N. Oikonomidès, Paris 1972 (Le Monde Byzantin): pp. 83, 14-28; 201, 19-205, 5 (with Fr. tr.).

44. KOMNENE, ANNA

1083-1153. Eldest daughter of Alexios I Komnenos (1081-1118) and Irene Doukaina, given her excellent education she can be considered one of the most learned women of the Middle Ages. She married Nikephoros BRYENNIOS and, on her father's death in 1118, she conspired, with her mother, against her younger brother John to secure the imperial throne for her husband: but the plot failed. Forced to retire to a convent (the monastery of the Theotokos Kecharitomene: see its *TYPIKON*), Anna spent her time writing and studying; she also organised a kind of philosophical, scholarly circle. In honour of her father she composed the *Alexiad*: a historical work in fifteen books which covered the years 1069-1118, completing the so-called *Materials for a History* of Nikephoros Bryennios. Written in an encomiastic style, but full of reliable – based on personal records, oral reports, documents and research in archives –, both for its contents and its classicizing style the *Alexiad* is one of the greatest works of Byzantine literature. It was continued by Niketas CHONIATES and John KINNAMOS, and an ANONYMOUS *METAPHRASIS* was made up of it in the Palaiologan period.

1. Ed. (*Alexiad*): *Annae Comnenae Alexias*, rec. D. R. Reinsch et A. Kambylis, vols. I-II, Berlin-New York 2001 (CFHB. Series Berolinensis 40/1-2): VI 8, 1-5, vol. I pp. 183, 78-186, 51; XII 6, 1-9, vol. I pp. 373, 64-376, 72. Tr.: E. A. S. Dawes, *The Alexiad of the Princess Anna Comnena, being the History of the Reign of her Father, Alexios I, Emperor of the Romans*, London 1928 (repr. 2009): pp. 150-152, 312-315. *Anna Comnena. The Alexiad*. Translated by E. R. A. Sewter, London 1969 (Revised Edition, with Introduction and Notes by P. Frankopan, London-New York 2009) (Penguin Classics): pp. 196-198, 383-386. *Ana*

Comnena. La Alexiada. Estudio preliminar y traducción de E. Díaz Rolando, Sevilla 1989 (Clásicos Universales 3). *Anna Komnene. Alexias*. Übersetzt, eingeleitet und mit Anmerkungen versehen von D. R. Reinsch. 2., um ein Vorwort von D. R. Reinsch ergänzte Auflage, Berlin-New York 2001 (de Gruyter Texte): pp. 211-213, 417-420. *Anna Comnena. Alessiade. Opera storica di una principessa porfirogenita bizantina*, a c. di G. Agnello, Palermo 2010: pp. 149-150, 235-236.

2. Ed. (Anna Komnene's Will): *Michel Italikos. Lettres et discours*. Éditées par P. Gautier, Paris 1972 (AOC 14), pp. 105-109: pp. 106, 1-108, 19. See also E. Kurtz, *Unedierte Texte aus der Zeit des Kaisers Johannes Komnenos*, «BZ» 16, 1907, pp. 69-119: pp. 98, 1-100, 74. Tr.: S. Papaioannou, *Anna Komnene's Will*, in: *Studies in Honor of Alice-Mary Talbot*, ed. by D. Sullivan, E. Fisher, S. Papaioannou, Leiden- Boston 2012 (The Medieval Mediterranean. Peoples, Economies and Cultures, 400- 1500. 92), pp. 99-121: pp. 104-107.

45. KOSMAS INDIKOPLEUSTES He was a merchant from Alexandria, who travelled around nearly all the ancient world, but, in spite of the name he was given, he did not really «sail to India». From the 11th C. his name marks, in some copiously illustrated manuscripts, a *Christian Topography* previously transmitted in an anonymous form. Written in Nestorian circles, during the reign of Justinian I (527-565), this is a very special work that can be classified simultaneously under cosmology, geography, anthropology, zoology and theology as well. Refuting Ptolemaic theories, Kosmas asserts that the earth is flat and demonstrates, on the basis of the Bible, that the universe is shaped like a chest with a vaulted cover, which was the shape of the Tabernacle of Moses. Cosmology aside, the author reports something of what he saw in his various voyages and offers information about exotic flora and fauna partly derived from other sources, joining reliable notes with fantastic stories. He wrote three other works (on geography, on the courses of the stars and on the *Song of Songs*), now lost.

Ed.: *Cosmas Indicopleustès. Topographie chrétienne*. Introduction, texte critique, illustration, traduction et notes par W. Wolska-Conus. I: Livres I-IV, Préface de P. Lemerle, Paris 1968 (SC 141); II: Livre V, Paris 1970 (SC 159); III: Livres VI-XII, Paris 1973 (SC 197): III 50, 1-58, 16, vol. I pp. 487-495 (with Fr. tr.).

Tr.: *Cosma Indicopleusta. Topografia cristiana. Libri I-V*, a c. di A. Garzya, con una premessa di W. Wolska-Conus e una postfazione di R. Maisano, Napoli 1992 (Radici): pp. 113-117. Horst Schneider, *Kosmas Indikopleustes. Christliche Topographie*. Textkritische Analysen, Übersetzung, Kommentar, Turnhout 2010 (Indico pleustoi. Archaeologies of the Indian Ocean 7): pp. 84-86.

46. KRITOBOULOS, MICHAEL

He was born on the island of Imbros at the beginning of the 15th C. Very little is known about his life, but it seems that he may have been the secretary, or at least in the service, of the sultan Mehmed II the Conqueror. In any case, in 1456 the Turks made him governor of Imbros, a position he held until the Venetian conquest of the island in 1466. Like Laonikos CHALKOKONDYLES, DOU KAS, and George SPHRANTZES, he wrote a historical work which gives an account of the last years of Byzantium, covering in five books the period from 1451 to 1467. However, his *History*, which owes much to Thucydides in its form, offers an unusual interpretation of events, because it focuses mainly on the Ottoman empire and expresses admiration for the figure of its great sovereign Mehmed II, to whom the work is dedicated.

Ed.: *Critobuli Imbriotae Historiae*, rec. D. R. Reinsch, Berlin-New York 1983 (CFHB. Series Berolinensis 22): I 60, 1-62, 4, pp. 70, 1-73, 13; I 67, 2-68, 2, pp. 75, 3 and 75, 9-76, 16.

Tr.: *History of Mehmed the Conqueror by Kritovoulos*. Translated from the Greek by Ch. T. Riggs, Princeton 1954: pp. 70-74, 76-77. *La caduta di Costantinopoli*: vol. I, *Le testimonianze dei contemporanei*; vol. II, *L'eco nel mondo*. Testi a c. di A. Pertusi, Milano 1976 (Scrittori Greci e Latini): vol. II pp. 235-243, 247-249. *Mehmet II. eroberer Konstantinopel. Die ersten*

Regierungsjahre des Sultans Mehmet Fatih, des Eroberers von Konstantinopel 1453. Das Geschichtswerk des Kritobulos von Imbros. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von D. R. Reinsch, Graz-Wien-Köln 1986 (BG 17): pp. 118-123, 125-127.

47. LEO THE DEACON

He is the author of a *History* in ten books, which presents the events of the last decades of the 10th C., from Romanos II (959-963) to the beginnings of the reign of Basil II (976-1025). This work provides us with the few facts we know about Leo's life. He was born ca. 950 in western Anatolia, in the small town of Kaloë, was educated in Constantinople, where he became a palace deacon, and participated in the disastrous Bulgarian campaign of 986, barely escaping death. He did not live beyond the year 1000. In his narrative he displays interest in human portrayal and focuses on three major heroes: the emperors Nikephoros II Phokas (963-969) and John I Tzimiskes (969-976), and the prince of Kiev, Svjatoslav (an enemy), all three defined as ideal warriors.

Ed.: *Leonis Diaconi Caloënsis Historiae libri decem et Liber de velitatione bellica Nicephori Augusti*, rec. K. B. Hase, Bonn 1828 (CSHB): II 6-8, pp. 24, 9-27, 11.

Tr.: Nikephoros Phokas "Der bleiche Tod der Sarazenen" und Johannes Tzimiskes. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von F. Loretto, Graz-Wien-Köln 1961 (BG 10): pp. 29-32.

The History of Leo the Deacon. Byzantine Military Expansion in the Tenth Century. Introduction, Translation, and Annotations by A.-M. Talbot and D. F. Sullivan, with the Assistance of G. T. Dennis and S. McGrath, Washington, D. C. 2005 (DOS 41): pp. 76-79.

48. LEONTIOS OF NEAPOLIS

7th C. Despite his important role in the Cypriot church as bishop of Neapolis (modern Limassol), little is known about his life. His literary activity is placed in the 640s. He is the author of some hagiographic texts: the lives of St. Symeon of Emesa, St. John Eleemon and a no longer extant *Vita* of St. Spyridon. Symeon of Emesa, in particular, is the first of the holy "fools" (σαλοί) of whose protests against the traditional values of urban civilization we have notice. Leontios probably also wrote a treatise *Against the Jews*, which includes a defence of the veneration of images; fragments of it were quoted by JOHN OF DAMASCUS.

Ed. (*Vita of St. Symeon of Emesa*): *Léontios de Néapolis. Vie de Syméon le Fou et Vie de Jean de Chypre.* Édition commentée par A.-J. Festugière en collaboration avec L. Rydén, Paris 1974 (Bibliothèque archéologique et historique 95): pp. 56, 25- 57, 20; 81, 5-83, 18 (with Fr. tr., pp. 107-108, 135-137). See also L. Rydén, *Das Leben des heiligen Narren Symeon von Leontios von Neapolis*, Stockholm-Göteborg- Uppsala 1963 (SGU 4): pp. 122, 25-123, 20; 147, 5-149, 18.

Tr.: *I santi folli di Bisanzio. Leonzio di Neapoli, Vita di Simeone Salos. Niceforo prete di Santa Sofia, Vita di Andrea Salos*, a c. di P. Cesaretti. Introduzione di L. Rydén, Milano 1990 (Uomini e Religioni): pp. 41-42, 68-70. D. Krueger, *Symeon the Holy Fool. Leontius's Life and the Late Antique City*, Berkeley-Los Angeles-London 1996 (The Transformation of the Classical Heritage 25): pp. 133, 152-154. *Historias bizantinas de locura y santidad. Juan Mosco, El prado. Leoncio de Neápolis, Vida de Simeón el Loco.* Introducción, traducción y notas de J. Simón Palmer, Madrid 1999 (Biblioteca Medieval 4): pp. 236-237, 268-271.

49. LETTER OF THE THREE PATRIARCHS

Official letter written in defence of the cult of the icon and belonging to the second period of the Iconoclast movement (813-843). It is addressed to the emperor Theophilos (829-842) and was compiled by the three Oriental patriarchs of Alexandria, Antioch and Jerusalem after a council held in Jerusalem in April 836. The authenticity of this document, preserved in a 9th C. manuscript (the uncial cod. Patmos 48) and several other copies, has however raised problems, as has its dating, which could be moved to 861-866, therefore in a period immediately following the years of Iconoclasm. In any case, the text is important for its theological and iconographical remarks: the

Letter includes, among other things, a description of Christ's physical appearance and a dossier of twelve miraculous icons «not made by human hands» (ajceiropoivhtai).

Ed.: *The Letter of the Three Patriarchs to Emperor Theophilos and Related Texts*. Edited by J. A. Munitiz, J. Chrysostomides, E. Harvalia-Crook, Ch. Dendrinos, Camberley, Surrey 1997: 7.a-7.3, pp. 29, 1-37, 17 (with Engl. tr.). See also H. Gauer, *Texte zum byzantinischen Bilderstreit. Der Synodalbrief der drei Patriarchen des Ostens von 836 und seine Verwandung in sieben Jahrhunderten*, Frankfurt am Main 1994 (STB 1): pp. 24, 29-36, 6 (with Germ. tr.).

50. *LIFE OF MARY OF EGYPT*

It is impossible to provide a chronology for the life of Mary, or even to establish her historical existence, but her edifying story was very popular in Byzantium and outside, throughout all Christendom. The much longer and detailed version of Mary's life – attributed in the manuscripts to Sophronios of Jerusalem (ca. 560-638) and, in any case, probably composed in the 7th C. – presents Mary as a prostitute from Alexandria with an insatiable sexual appetite, who achieves sanctity through a sudden conversion in Jerusalem and subsequent repentance and expiation in forty-seven years of solitude in the desert. A substantial section of the work is Mary's first person account of her sinful youth given to Zosimas, a monk of a monastery in the vicinity of the river Jordan, who in the end buries her body with the help of a lion that appeared to dig her grave.

Ed.: PG 87/III (1857-1866), cols. 3697-3726: cols. 3709-3716 (with Lat. tr.).

Tr.: *Life of St. Mary of Egypt*, tr. by M. Kouli, in: *Holy Women of Byzantium. Ten Saints' Lives in English Translation*. Edited by A.-M. Talbot, Washington, D. C. 1996 (Byzantine Saints' Lives in Translation 1): chaps. 18-25, pp. 80-84.

51. *LIFE OF PHANTINOS THE YOUNGER*

The composition of this hagiographical work – preserved only in one late 10th- C. code (Mosquensis gr. 478) – on internal evidence seems to have taken place between 986 (the fall of Larissa to the Bulgarians) and 996 (when Larissa was reconquered by Byzantium). The author is an anonymous monk native of Thessalonike, who was one of the most devout admirers of Phantinos, a saint born in Calabria (ca. 902-974), a contemporary of Neilos of Rossano (the founder of the monastery of Grottaferrata). The *Vita* describes, in the first section, Phantinos's birth, his monastic training, his experience as a hermit and of cenobitic life in southern Italy; the second section is devoted to his travels in Greece, visiting Corinth, Athens, Larissa and Thessalonike, where he died. The miracles that occurred *post mortem* are the subject of the last part of the work; the end is missing.

Ed.: *La vita di san Fantino il Giovane*. Introduzione, testo greco, traduzione, commentario e indici a c. di E. Follieri, Bruxelles 1993 (SH 77): 27, 1-17, pp. 430-432; 30, 1-32, 22 pp. 434-438 (with It. tr.).

52. MAKREMBOLITES, ALEXIOS

14th C. The events of his life are little known and all derive from his works. Teacher and member of a literary circle, he was in the service of Theodore Patrikiotes, a financial adviser of JOHN VI KANTAKOUZENOS, tax collector and skilful embezzler too, who was killed in 1342. A year later, in 1343, Makrembolites wrote a very special *Dialogue between the Rich and the Poor*, in which he thought over the economic and social problems of his times. He is the author of several other writings, in verse and prose, between which there are polemical works against Islam and the Jewish faith, and a *pamphlet* (Λόγος ιστορικός) full of grudges concerning the Genoese war of 1348/9, which led to a bitter defeat of the Byzantines.

1. Ed. (*Dialogue between the Rich and the Poor*): I. Ševčenko, *Alexios Makrembolites and his 'Dialogue between the Rich and the Poor'*, «ZRVI» 6, 1960, pp. 187- 228: pp. 206, 16-208, 17 (with Engl. tr.). Tr.: C. Cupane Kislinger, in: *Bisanzio nella sua letteratura*, a c. di U.

Albini e E. V. Maltese, Milano 1984 (I Libri della Spiga): pp. 773-775. *Alessio Macrembolite. Dialogo dei ricchi e dei poveri*, a c. di M. Di Branco. Con una nota di B. Hemmerdinger. Testo greco a fronte. Postfazione di G. Fiaccadori, Palermo 2007 (La Città Antica 30): pp. 53-59.

2. Ed. (*Logos Historikos*): A. Papadopoulos-Kerameus, *Ανάλεκτα τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας*, vol. I, St. Petersburg, 1891 (repr. Bruxelles 1963), pp. 144- 159: pp. 144, 1-146, 33. Tr.: E. V. Maltese, in: *Bisanzio nella sua letteratura*, a c. di U. Albini e E. V. Maltese, Milano 1984 (I Libri della Spiga): pp. 760-762.

53. MAKREMBOLITES, EUSTATHIOS

He is a shadowy figure. Even his first name has been variously preserved as Eusthathios or Eumathios or Georgios in the manuscript tradition of his work. Among the four authors of the so-called Komnenian erotic novels, Makrembolites is the only one who composed a romance in prose, unlike PRODROMOS, Niketas Eugeneianos and Constantine Manasses who wrote in verse. For his *Hysmine and Hysminias*, a late 12th C. or early 13th C. date has been suggested on the basis of the similarities of this text with other Byzantine and Western European works: this would make it the last of the Komnenian novels; but a previous date, between 1143 and the mid-1150s, may also be hypothesized for its composition. The work is divided into eleven books and is characterized by its humour, psychological insight and its rich use of description (*ekphrasis*).

Ed.: *Eustathius Macrembolites De Hysmines et Hysminiae amoribus libri XI*, ed. M. Marcovich, München-Leipzig 2001 (BT): I 7, 1-11, 3, pp. 5, 15-6, 3 and 6, 13-9, 3; III 1, 1-4, 1, pp. 23, 1-26, 17.

Tr.: *Eustathios Macrembolites. Hysmines und Hysminias*. Eingeleitet, übersetzt und erläutert von K. Plepeltis, Stuttgart 1989 (BGL 29): pp. 86-88, 97-99. *Eumathios. Les amours homonymes. Roman*. Introduction et traduction par F. Meunier, Paris 1991 (La Roue à Livres): pp. 42-45, 59-62. *Il romanzo bizantino del XII secolo. Teodoro Prodromo, Niceta Eugenio, Eustazio Macrembolita, Costantino Manasse*, a c. di F. Conca, Torino 1994 (Classici Greci): pp. 505-509, 527-531. *Four Byzantine Novels. Theodore Prodromos, Rhodanthe and Dosikles; Eumathios Makrembolites, Hysmine and Hysminias; Constantine Manasses, Aristandros and Kallithea; Niketas Eugeneianos, Drosilla and Charikles*, Translated with Introductions and Notes by E. Jeffreys, Liverpool 2012 (TTB 1): pp. 181-183, 192-194.

54. MALALAS, JOHN

“Rhetor” or *scholastikos* («lawyer») is the meaning of the Syriac word from which the surname Malalas is derived. Very little is known about his life. He was probably born in Antioch, but at some point he moved to Constantinople, staying there until his death in the 570s ca. He is the author of the first Byzantine universal chronicle which has come down to us. Having survived in only one manuscript, divided into eighteen books, this work presents events from the Creation to the era of Justinian I (527-565), only going into greater detail from the reign of Zeno (474-491) on. In the first seventeen books and in the beginning of book 18, Malalas primarily deals with the local events of Antioch and shows Monophysite sympathies; whereas, concerning the facts recorded from 532 onwards, the perspective becomes definitely Constantinopolitan and perfectly orthodox. Malalas’s work has had considerable impact on subsequent Byzantine chronography and was also translated into Old Church Slavonic and Georgian.

Ed.: *Ioannis Malalae Chronographia*, rec. I. Thurn, Berlin-New York 2000 (CFHB. Series Berolinensis 35): I 1, pp. 3, 2-4, 26; XVIII 47 and 50-51, pp. 379, 67-72; 380, 84-381, 25.

Tr.: *The Chronicle of John Malalas*. A Translation by E. Jeffreys, M. Jeffreys and R. Scott, with B. Croke, J. Ferber, S. Franklin, A. James, D. Kelly, A. Moffatt, A. Nixon, Melbourne 1986 (BA 4): pp. 2, pp. 264-266. *Johannes Malalas. Weltchronik*. Übersetzt von J. Thurn (†) und M. Meier (Bearb.). Mit einer Einleitung von C. Drosihn, M. Meier und S. Priwitzer und

Erläuterungen von C. Drosihn, K. Enderle, M. Meier und S. Priwitz, Stuttgart 2009 (BGL 69): pp. 42-43, 470-473.

55. MANUEL II PALAIOLOGOS

Born in Constantinople in 1350, he was the second son of John V Palaiologos (1341-1391) and Helena Kantakouzene (the daughter of JOHN VI KANTAKOUZENOS). Proclaimed co-emperor in 1373, he only really became emperor in 1391, after a long period of civil strife, and until his death in 1425 he was engaged in constant political, diplomatic and military activity, aimed principally at obtaining financial and military assistance from the West and at supporting the Union of the Greek and Roman churches for the rescue of the Byzantine empire from the Turks. To this end, he made long journeys to the courts of Europe. Nevertheless, as he confessed in a letter, he would have preferred to devote his entire life to learning. Manuel's interest in literary matters was in fact a life-long occupation, which led to an extensive production of writings of various forms and character: letters, poems, homilies, dialogues and orations, theological treatises, political essays and a *speculum principis* for his son and heir John VIII (1425-1448).

Ed. (*Dialogues with a Persian*): E. Trapp, *Manuel II. Palaiologos. Dialoge mit einem "Perser"*, Wien 1966 (WBS 2): pp. 78, 1-80, 17. See also *Manuel II Paléologue. Entretiens avec un musulman, 7e Controverse*. Introduction, texte critique, traduction et notes par Th. Khoury, Paris 1966 (SC 115): 1a-5b, pp. 138, 1-148, 22 (with Fr. tr.).

Tr.: *Manuel II. Palaiologos. Dialoge mit einem Muslim*. Kommentierte griechischdeutsche Textausgabe von K. Förstel, Würzburg-Altenberge 1993 (CISC. Series Graeca 4): 1.1-2.3, pp. 239-246. *Kaiser Manuel II. Palaiologos: Dialog über den Islam und Erziehungsratschläge. Mit drei Briefen König Sigismunds von Luxemburg an Manuel II.* Übersetzung: R. Senoner. Herausgegeben und eingeleitet von W. Baum, Klagenfurt-Wien 2003 (Texte der Weltliteratur 1): pp. 91-93. *Manuele II Paleologo. Dialoghi con un musulmano, 7a discussione*. Introduzione, testo critico e note: Th. Khoury. Traduzione: F. Artioli, Roma-Bologna 2007 (SC. Edizione italiana 3): pp. 139-149. *Manuele II Paleologo. Il "dialogo della discordia". Dialoghi con un musulmano. Settima controversia*, a c. di M. Di Branco, Roma 2007 (Faville 43): pp. 31-36.

56. MAUROPOUS, JOHN

11th C. Born in Paphlagonia, in a place and a year which cannot be established with any accuracy, he came to Constantinople, where he made a career as a teacher. Among his students was Michael PSELLOS, who introduced him to the court of Constantine IX Monomachos (1042-1055). Once there, Mauropous busied himself in affairs of State, but at a given time, for an unknown reason, he was removed from the capital; he was ordained metropolitan of Euchaita (a city of Pontos) and served there for about twenty years. After 1075 he retired to a monastery in Petra, where he died. The codex Vat. gr. 676 is the principle manuscript of his numerous writings in prose and verse. It transmits a collection of poems, letters and orations selected by Mauropous personally and also contains the *Novella* that he drafted in 1047, commissioned by Constantine IX, for the new faculty of law in the City.

Ed. (*Epistles*): *The Letters of Ioannes Mauropous Metropolitan of Euchaita*. Greek Text, Translation, and Commentary by A. Karpozilos, Thessalonike 1990 (CFHB. Series Thessalonicensis 34): ep. 26, pp. 103, 2-107, 67 (with Engl. tr.).

57. MAXIMOS THE CONFESSOR

Ca. 580-662. According to an eulogistic biography, he was probably born to a prominent family in Constantinople and, after an outstanding education, became secretary of Herakleios (610-641). This information, however, is contradicted by a Syriac *Vita*, written by an opponent, which says he was the illegitimate son, born in Palestine, of a Samaritan merchant and a Persian woman. In any case, he became a monk, later abbot, at a monastery of Chrysopolis, and during the Persian invasion of

the Empire he fled to a monastery near Carthage, where he began his career as a theologian. From 633 he fought against the heresy of Monotheletism, which asserted “a single will [μόνον θέλημα]” in Christ. Maximus opposed the concept that Jesus, having two natures, necessarily possessed both a human and a divine will, but this position eventually resulted in his trial, torture – having his tongue and right hand cut off – and exile, soon after which he died. His title Confessor refers to these sufferings for the Christian faith. He left many works: doctrinal (on various subjects and against the Monotheletes), exegetical (such as the *Questions to Thalassios*, on the Scriptural texts, in the form of questions and answers [*erotapokriseis*]) and liturgical (as the *Mystagogy*, a symbolic-mystical interpretation of the Eucharistic liturgy and church architecture).

1. Ed. (*Mystagogy*): *Maximi Confessoris Mystagogia. Una cum Latina interpretatione Anastasii Bibliothecarii*, ed. Ch. Boudignon, Turnhout 2011 (CCSG 69): chaps. 8-12, pp. 36, 600-41, 665. See also *S. Massimo Confessore. La mistagogia ed altri scritti*, a c. di R. Cantarella, Firenze 1931 (Testi cristiani con versione italiana a fronte, introduzione e commento 4): chaps. 8-12, pp. 168-172 (with It. tr.). Tr.: *Maximus Confessor. Selected Writings*. Translation and Notes by G. C. Berthold. Introduction by J. Pelikan. Preface by I.-H. Dalmais, Mahwah, N. J.-London 1985 (The Classics of Western Spirituality): pp. 198-200.
2. Ed. (*Questions to Thalassios*): *Maximi Confessoris Quaestiones ad Thalassium. Una cum Latina interpretatione Ioannis Scotti Eriugena iuxta posita*, vols. I-II, ed. C. Laga, C. Steel, Turnhout-Leuven 1980-1990 (CCSG 7, 22): Qu. 1-2, vol. I pp. 47, 1-51, 30. Tr.: *Maxime le Confesseur, Questions à Thalassios*. Tome I: *Questions 1 à 40*. Introduction et notes par J.-C. Larchet. Traduction par F. Vinel, Paris 2010 (SC 529): pp. 155-161.

58. MAZARIS'S JOURNEY TO HADES

It's believed to have been written between January 1414 and October 1415. It is a satirical text, after the manner of Lucian and composed of many parts, which presents – like *TIMARION* – a dialogue with dead men in Hades and the subsequent resurrection of the protagonist, Mazaris (probably the author, whose exact identity is unknown). The work contains much crude talk and many personal attacks on members of the imperial court at Constantinople – among them Manuel Holobolos, rhetor and physician, then imperial secretary of MANUEL II PALAIOLOGOS –, judges and doctors, monks and nuns, but also on the various ethnic groups living at that time in the Peloponnese (Laconians, Italians, Peloponnesians, Slavs, Albanians, Gypsies and Jews).

- Ed.: *Mazaris' Journey to Hades or Interviews with Dead Men about Certain Officials of the Imperial Court*. Greek Text with Translation, Notes, Introduction and Index by Seminar Classics 609, State University of New York at Buffalo, Buffalo 1975 (Arethusa. Monographs 5): pp. 14, 6-18, 8 (with Engl. tr.).

59. MESARITES, NICHOLAS

Born in Constantinople in 1163/4 of an aristocratic family, he held several high ecclesiastical offices and was involved in diplomatic charges at the court of Theodore I Laskaris (1205-1221), the founder of the “empire of Nicaea”. He became metropolitan of Ephesus and was given the title “Exarch of all Asia”. His literary activity was considerable, including many rhetorical works. Among these, there is an *ekphrasis* (a formal description) of the Church of the Holy Apostles at Constantinople: written at some time between 1198 and 1203 and dedicated to the patriarch John X Kamateros (1198-1206), it provides important information which is not preserved elsewhere. The date of his death (after 1214) is unknown.

- Ed. (*Ekphrasis of the Church of the Holy Apostles*): *Nikolaos Mesarites: Description of the Church of the Holy Apostles at Constantinople*. Greek Text Edited with Translation, Commentary, and Introduction by G. Downey, «TAPA» n. s. 47, 1957, pp. 855-924: chaps. 8, 1-11, 3, pp. 899-900 (with Engl. tr., pp. 866-867).

60. METOCHITES, THEODORE

Born in 1270, he followed his exiled father to Nicaea, where he received his secondary education. Such was his skill in letters that he was taken into the imperial service of Andronikos II Palaiologos (1282-1328) and launched on a career which soon made him the most powerful minister in the Empire. He also became very rich and spent some of his money on restoring the church of the Chora monastery in Constantinople and on collecting books. In 1328, however, when Andronikos was dethroned, he too fell from power. He was imprisoned, exiled, then returned to the capital and died in 1332 secluded at Chora. Metochites was a polymath, with a vast literary and scholarly output, ranging from scientific to philosophic matters, from rhetoric to poetry. Representative of this production is his best-known work, the *Σημειώσεις γνωμικαί*: a collection of 120 essays, of varying length and on a variety of subjects, which was published at some time between 1321 and 1328.

Ed. (*Miscellanea philosophica et historica*): *Theodore Metochites on Ancient Authors and Philosophy. Semeioseis gnomikai 1-26 & 71*. A Critical Edition with Introduction, Translation, Notes, and Indexes by K. Hult. With a Contribution by B. Bydén, Göteborg 2002 (*Studia Graeca et Latina Gothoburgensia* 65): 4, 1-6 pp. 48, 2-56, 6 (with Eng. tr.).

61. METRODORA

The identity of this authoress and the date of the work preserved under her name, which may be a pseudonym (*Μητροδώρα*, lit. «womb's gift»), are still under discussion. The text is transmitted by a single manuscript (Laur. 75, 3, of the 12th C.) and is a tract for midwives, interesting not only for the history of Byzantine medicine, but also for the study of Byzantine customs. Besides gynaecologic prescriptions and cures for the stomach and lower back, there is cosmetic advice, aphrodisiac recipes and antidotes to the effects of poison. The work cites many sources (the last, chronologically, is Alexander of Tralles, of the 6th-7th C.: a *terminus post quem* for Metrodora's text), but it is mostly a compilation of prescriptions from popular medicine. In many cases the authoress asserts that she has tested them herself.

Ed.: *Metrodora. Medicina e cosmesi ad uso delle donne. La antica sapienza femminile e la cura di sé*, a c. di G. Del Guerra, Milano 1994 [1953] (*Mimesis*): chaps. 51-55, pp. 58-60 (with It. tr.).

Tr.: M.-H. Congourdeau, «*Mètrodôra*» et son oeuvre, in *Maladie et société à Byzance*, a c. di E. Patlagean, Spoleto 1993 (*Collectanea* 3), pp. 57-96: chaps. (52) 45- (57), pp. 77-78.

62. MICHAEL VIII PALAIOLOGOS

Emperor from 1259 to 1282, he restored Constantinople to the Greeks in 1261, after fifty-seven years of Latin occupation, and was the founder of the Palaiologan dynasty that would rule the Byzantine empire until its fall in 1453. A Muscovite manuscript of the 14th C. (State Hist. Museum, gr. 363) preserves his *typikon* for the joint foundation of the monastery of St. Demetrios of the Palaiologoi and the Kellibara monastery in the capital: a text abruptly terminated in the middle of chap. 18, but which has attracted attention by virtue of its first eleven chapters, which are a sort of autobiography of its author.

Ed.: H. Grégoire, *Imperatoris Michaelis Palaeologi De vita sua*, «Byzantion» 29-30, 1959-60, pp. 447-476: chaps. 4-6, pp. 451-455 (with. Fr. tr.).

Tr.: (38) *Kellibara I: Typikon of Michael VIII Palaiologos for the Monastery of St. Demetrios of the Palaiologoi-Kellibara in Constantinople*, tr. by G. Dennis in: *Byzantine Monastic Foundation Documents. A Complete Translation of the Surviving Founders' Typika and Testaments*, ed. by J. Thomas and A. Constantinides Hero with the Assistance of G. Constable, vols. I-V, Washington, D. C. 2000 (DOS 35), vol. III, pp. 1237-1253: pp. 1243-1244.

63. MOSCHOS, JOHN

Native of Cilicia, we don't know the exact date of his birth, probably around 550. He took monastic vows at the monastery of St. Theodosios, between Bethlehem and the Lavra of St. Sabbas, then he lived as an anchorite in the Judas desert near Jerusalem. He also travelled widely in Egypt, Syria and Palestine, visiting numerous monasteries, where he gathered a number of short, edifying stories which he included in his work. Entitled Λειμὼν («[Spiritual] Meadow») and dedicated to his pupil and close friend Sophronios (the future patriarch of Jerusalem, 634-638), it is a hagiographical work in the tradition of the *Apophthegmata Patrum* («Sayings of the [desert] Fathers»). It contains more than three hundred anecdotes, arranged without apparent order, and offers, in a simple style, useful advice on the practices of Eastern monasticism. The work was a great success in Byzantium and outside. Moschos probably died at Constantinople in 634.

Ed.: PG 87/III (1857-1866), cols. 2852-3112: chaps. 32, 134, 161, 187, cols. 2880- 2881, 2997, 3028-3029, 3064-3065 (with Lat. tr.).

Tr.: *Jean Moschus. Le pré spirituel*. Introduction et traduction de M.-J. Rouët de Journal, Paris 1946 (SC 12): pp. 72-73, 185-186, 214-215, 249-250. *The Spiritual Meadow (Pratum Spirituale) by John Moschos (also known as John Eviratus)*. Introduction, Translation and Notes by J. Wortley, Kalamazoo, Mich. 1992 (Cistercian Studies Series 139): pp. 23, 110-111, 132-133, 160. *Historias bizantinas de locura y santidad. Juan Mosco, El prado. Leoncio de Neápolis, Vida de Simeón el Loco*. Introducción, traducción y notas de J. Simón Palmer, Madrid 1999 (Biblioteca Medieval 4): pp. 67, 150-151, 171-172, 198. Giovanni Mosco. Il prato. Presentazione, traduzione e commento di R. Maisano. Seconda edizione corretta con l'aggiunta di una Appendice, Napoli 2002 [1982] (Biblioteca M. D'Auria): pp. 82, 157-158, 176, 199-200.

64. NIKEPHOROS I PATRIARCH

We know his biography from his *Vita* written by IGNATIOS THE DEACON. He was born in Constantinople in the 750s in the family of the imperial secretary Theodore, who was banished as an Iconophile. Nikephoros too entered the service of the Empire and was of the Iconodule convictions. After a period of retirement, he succeeded Tarasios as patriarch of Constantinople in 806, despite being a layman. Conflict with the Iconoclastic emperor Leo V the Armenian (813-820) forced him to abdicate in 815. He went into exile in the monasteries which he had founded and died in 828. Several of his works survived, principally his treatises defending the cult of icons (*Antirrhetikoi*, *Apologetikoi*, etc.) and his two historical writings: the chronicle entitled Ἰστορία σύντομος (*Concise history or Breviarium*), which describes the years 602-769, and the Cronografikón suvntomon, that is no more than a set of chronological tables from Adam to his own time.

Ed. (*Historia syntomos*): *Nikephoros Patriarch of Constantinople, Short History*. Text, Translation, and Commentary by C. Mango, Washington, D. C. 1990 (CFHB. Series Washingtoniensis 13): 80, 1-82, 20, pp. 152-156 (with Engl. tr.).

65. NIKETAS MAGISTROS

9th-10th C. Official, supporter and father-in-law of the son of Romanos I Lekapenos (920-944), in 928 he was accused of plotting and was exiled to Hellespont, where he wrote about thirty letters rich in allusions to ancient literature. The *Vita* of Theoktiste of Lesbos, inspired by and borrowing from the *LIFE OF MARY OF EGYPT*, has also been attributed to him, though its heroine is, in this case, not a prostitute, but a chaste nun who had to flee from an Arab raid.

Ed.: *Nicetas Magistros. Lettres d'un exilé (928-946)*. Introduction, édition, traduction et notes par L. G. Westerink, Paris 1973 (Le Monde Byzantin): ep. 3, pp. 59-61; ep. 31, 1-22, pp. 129-131 (with Fr. tr.).

66. NIKETAS OF AMNIA

8th-9th C. Monk native of the Paphlagonian village of Amnia and grandson of saint Philaretos the Merciful (or Almsgiver: 702-792), he wrote the *Life of Philaretos* in 821/2, while he was in exile in the Peloponnese, modelling the portrait of his charitable grandfather on the biblical examples of Job, Abraham and Jacob combined with motifs from folklore (the rewarded fool, Cinderella). After the first section of the tale, which relates the story of Philaretos's impoverishment brought about by his acts of generosity, the second part tells about his granddaughter Maria, the Byzantine Cinderella, who was chosen to participate in an imperial bride show in 788 and was married to Constantine VI (780- 797); it follows a third section, the sketch of Philaretos's behaviour at the court of his son-in-law. This "semi-secular" *Vita* survives in two versions, represented by two main manuscripts (Paris, Bibl. Nat. gr. 1510, and Genoa, Bibl. Franz. 34); it contains no allusion to the Iconoclast controversy, but it is an important source for 8th C. agrarian history.

Ed.: L. Rydén, *The Life of St Philaretos the Merciful written by his Grandson Niketas*. Critical Edition with Introduction, Translation, Notes, and Indices, Uppsala 2002 (SBU 8): pp. 82, 376-88, 478; 90, 487-92, 527 (with Engl. tr.).

67. NOMOS GEORGIKOS (FARMER'S LAW)

The authorship, as well as the time and place of the origins of this legal code in eighty-five articles, regulating the life of small and independent farmers, are unclear. It has been ascribed to Justinian II (685-695, 705-711), but a somewhat later date, at the beginning of the era of the Iconoclastic emperors (mid- 8th C.), is generally preferred. It is equally clear that it is, to a great extent at least, a compilation of existing customs, put together either by an official authority or by a private jurist. The Νόμος γεωργικός was revised in the 14th C. by Constantine Harmenopoulos and was adopted in several Slavic countries.

Ed.: W. Ashburner, *The Farmer's Law. I*, «JHS» 30, 1910, pp. 85-108: 1-8, pp. 97- 99. Vizantiiskii Zemledel'cheskii zakon. Nomos Georgikos, ed. I. P. Medvedev, Leningrad 1984 (with Russian translation).

Tr.: W. Ashburner, *The Farmer's Law. II*, «JHS» 32, 1912, pp. 68-95: pp. 87-88.

68. PACHYMERES, GEORGE

Born at Nicaea in 1242, he settled in Constantinople and completed his studies there, after it had been restored to the Byzantines by MICHAEL VIII PALAIOLOGOS in 1261. He entered the church and went through various stages of ecclesiastical as well as palatine hierarchy, until he reached the position of πρωτέκδικος (president of a churchmen's tribunal) and δικαιοφύλαξ (judge of the imperial court). He died about 1310. A scholar of very wide interests, he wrote an exegetical outline of Aristotle, a paraphrase of pseudo-Dionysios the Aeropagite, a treatise on the four disciplines of the *quadrivium* (arithmetic, geometry, music and astronomy), rhetorical exercises and poems. His major work, however, is the historical account (Συγγραφικαὶ ἱστορίαι) in 13 books devoted to the reign of Michael VIII (1259-1282: books 1-6) and the first part, until 1307, of Andronikos II Palaiologos's reign (1282-1328: books 7-13). Of this reliable writing, based on personal observations and official documents, there is also a shorter and simpler version, that is more a compendium than a *metaphrasis*.

Ed. (*De Michaele et Andronico Palaeologis*): Georges Pachymérès. *Relations historiques*. Édition, introduction et notes par A. Failler. Traduction française par V. Laurent, vols. I-V, Paris 1984-2000 (CFHB. Series Parisiensis 24/1-5): II 33-35, vol. I (1984) pp. 221, 17-225, 26 (with Fr. tr.).

69. PALAMAS, GREGORY

He is the pre-eminent theologian of the Hesychasm (from ἡσυχία, «tranquillity»), the practice of monastic contemplation based on achieving experience of God in his essence through a form of mystical prayer that gives interior quietude. Born in Constantinople in 1296, when he was twenty years old he withdrew to Mount Athos and became a monk. In 1347 he was appointed archbishop at

Thessalonike, and here he died in 1359. His writings (like the *Triads* – organized as three sets of three treatises –, the *Hagiorite Tomos* and the *Apodeictic treatises*) are mainly devoted to the defence of Hesychasm (called Palamism, from his name) against the attacks of the monk Barlaam of Calabria and many other bishops and humanists, like Nikephoros GREGORAS; he also wrote letters, sermons and numerous tracts. His teachings were solemnly confirmed as valid for the Greek Church in different synods held in Constantinople, ultimately triumphing in the Council of 1351.

Ed. (*Triads*): Grégoire Palamas. *Défense des saints hésychastes*. Introduction, texte critique, traduction et notes par J. Meyendorff, vols. I-II, Leuven 19732 (Spicilegium Sacrum Lovaniense. Études et Documents 30-31): I 3, 46-48, vol. I pp. 211, 12-215, 27 (with Fr. tr.).

Tr.: Gregorio Palamas. *Atto e luce divina. Scritti filosofici e teologici*. Testo greco a fronte. Introduzione, traduzione, note e apparati di E. Perrella, con la collaborazione di M. Zambon (Teofane), S. Georgopoulos (Sono Barlaam ed Acindino), E. Greselin (Vita di Palamas), Milano 2003 (Bompiani. Il Pensiero Occidentale): pp. 459-465.

70. PARASTASEIS SYNTOMOI CHRONIKAI

An anonymous text preserved only in one 11th-C. manuscript (Par. gr. 1336) and consisting of about a hundred episodes (either simple statements or elaborate short stories), whose key theme is the monuments of Constantinople, primarily statues and miraculous events connected with them. These *Concise* (or *Brief*) *Historical Notes*, datable to the 8th or the beginning of the 9th C., constitute a curious, unsystematic work with a lot of fantastic information based on non-existent sources. The book has therefore been variously interpreted: as a kind of tourist's guidebook or as an example of "patriographic" literature, devoted to local history and topography, or as the reflection (or the parody) of the Iconoclastic disputes or as a political *pamphlet* against Constantine I (324-337), who imported and made many of the statues here described.

Ed.: *Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, rec. Th. Preger, vols. I-II, Leipzig 1901-1907: chaps. 1, 3, 4, 13, 25, 26, 28, vol. I pp. 19, 1-20, 2; 20, 11-21, 3; 29, 1-5; 34, 14-35, 9; 35, 15-36, 26.

Tr.: *Constantinople in the Early Eighth Century: the Parastaseis Syntomoi Chronikai*. Introduction, Translation and Commentary. Edited by Av. Cameron and J. Herrin in Conjunction with Al. Cameron, R. Cormack and Ch. Roueché, Leiden 1984 (Columbia Studies in the Classical Tradition 10): pp. 57-61, 77, 87-91.

71. PAUL OF AEGINA

Very little is known about this man, except that he was born on the island of Aegina in the 7th century and that he was educated in Alexandria, where he spent much of his life teaching and practicing as a physician. What is certain is his fame, especially among the Arabs, who translated his works and considered Paul one of the most authoritative medical writers. Only his encyclopaedia, commonly called *Epitome of medicine*, in seven books, has survived. It is largely based on the works of earlier physicians – such as Hippocrates (5th-4th C. a. C.), Dioscorides (1st C. p. C.), Galen (2nd-3rd C.), Oribasios (4th C.), AETIOS OF AMIDA and Alexander of Tralles (6th-7th C.) –, which Paul reorganizes, rationalizes and updates, providing a treatise both full and clear. Of particular interest and some originality is the sixth book on surgery.

Ed.: *Paulus Aegineta*, ed. I. L. Heiberg, vols. I-II, Leipzig-Berlin 1924 (Corpus Medicorum Graecorum 9.1-2): VI 91, 1-92, 2, vol. II pp. 143, 7-146, 6.

Tr. (from book VI, on surgery): *Paolo di Egina*, a c. di M. Lamagna, in: *Medici bizantini. Oribasio di Pergamo, Aezio d'Amida, Alessandro di Tralle, Paolo d'Egina, Leone medico*, a c. di A. Garzya, R. De Lucia, A. Guardasole, A. M. Ieraci Bio, M. Lamagna, R. Romano, Torino 2006 (Classici Greci): pp. 717-721.

72. PHILAGATHOS KERAMEUS

He was probably born in the last quarter of the 11th C. at Cerami, a small place in north-eastern Sicily. His baptismal name was Philip, but he is more commonly known as Philagathos, the name he took after becoming a monk in a monastery of Rossano, in Calabria. He was also called ὁ φιλόσοφος because of his great learning. He was, in effect, one of the most distinguished representatives of the intense cultural renewal from the Norman Kingdom of Sicily, most notably during the reigns of Roger II (1130-1154) and William I (1154-1166). He produced a considerable collection of homilies for Sunday reading and the feasts of the liturgical year, which became increasingly popular in the Byzantine empire during the following centuries. He was also the author, in all probability, of an ἐρμηνεία – transmitted by the Marcianus gr. 410 (522) of the 12th-13th C. and whose end is missing – which offers an interesting allegorical interpretation of Heliodoros's novel Αἰθιοπικά.

Ed. (*Interpretation of the Chaste Charikleia through the voice of Philip the Philosopher*): N. Bianchi, *Filippo filosofo a Reggio Calabria ovvero Filagato da Cerami interprete di Eliodoro*, in: Id., *Il codice del romanzo. Tradizione manoscritta e ricezione dei romanzi greci*, Bari 2006 (Paradosis 12), pp. 7-67: pp. 49, 1-56, 165. See also *Heliodori Aethiopica*, ed. A. Colonna, Romae 1938, pp. 365-370: pp. 366, 1-369, 119.

73. PHOTIOS

One of the most famous figures of Byzantium, equally important in the history of the Church, as defender of the Orthodox faith, as well as in humanistic studies, for his intellectual and literary works. He was born in Constantinople in ca. 820 of a noble and Iconodule family and after an excellent education he started a secular career, rising to high positions in the imperial bureaucracy. In 858, although he was a layman, he was appointed to the patriarchal throne when Ignatios was deposed, but in 867 he was removed by Basil I (867-886), who restored Ignatios. When the latter died in 877, Photios resumed the position of Patriarch, which he held until 886, when he was once more removed by Leo VI (886-912). He died in 891. Photios is the author of many dogmatic and polemical writings, but his fame is due especially to a work of literary criticism conventionally dubbed Μυριοβιβλος (*Ten thousand books*) or *Bibliotheca*, which described 279 ancient and early medieval texts, some of which are now lost. His *Lexikon*, the letters, the homilies and the *Amphilochia*, questions and answers (*erotapokriseis*) addressed to the metropolitan of Kyzikos, Amphilochios, about theological and secular questions, are also very important.

1. Ed. (*Bibliotheca*): *Photius. Bibliothèque*. Texte établi et traduit par R. Henry, vols. I-VIII, Paris 1959-1977 (Collection byzantine); Index par J. Schamp, vol. IX, Paris 1991 (Collection Byzantine): cod. 60, vol. I (1959) pp. 57, 16-58, 42; cod. 87, vol. II (1960) p. 11, 14-28; cod. 141, vol. II (1960) p. 109, 9-23 (with Fr. tr.). Tr.: *Fozio. Biblioteca*, a c. di N. Wilson (trad. di C. Bevegni), Milano 1992 (Biblioteca Adelphi 250): pp. 86-87, 176-177, 251.

2. Ed. (*Amphilochia*): *Photii Patriarchae Constantinopolitani Epistulae et Amphilochia*, rec. B. Laourdas, L. G. Westerink, vols. I-VI.2, Leipzig 1983-1988 (BT): Qu. 227, vol. VI 1 (rec. L. G. Westerink, 1987) pp. 7-8.

3. Ed. (*Homilies*): *Φωτίου ὁμιλίας*. Ἑκδοσις κειμένου, εἰσαγωγή καὶ σχόλια ὑπὸ Β. Λαοῦρδα, Qessalonivkh 1959 (.Ελληνικά. Παράρτημα 12): III 1-3, pp. 29, 1-35, 1; 4-7, pp. 36, 25-39, 16. Tr.: *The Homilies of Photius Patriarch of Constantinople*. English Translation, Introduction and Commentary by C. Mango, Cambridge, Mass. 1958 (Dumbarton Oaks Studies 3): pp. 82-89, 92-95.

74. PLANOUDES, MAXIMOS

He was born at Nicomedia, in Bithynia, in 1255 ca., but he spent the greater part of his life in Constantinople, where he received an extensive education which won him the attention and the confidence of the emperors. At an uncertain date, he took the monastic vows, changing his baptismal name Manuel to Maximos and devoting himself, from then on, especially to study, writing and teaching. He died in 1305 ca. He was a great scholar, exceptionally versatile,

remarkable above all for his knowledge of Latin, which he used to translate Ovid, Cicero, Augustine, Boethius, Macrobius, Donatus. He was the author of important contributions to Greek classical texts (editions, *scholia*, commentaries) and was also interested in grammar, arithmetic, geography and astronomy. His collection of epigrams (the *Anthologia Planudea*) is shorter than the *Anthologia Palatina*, but contains 388 compositions not present in it, normally published as *Palatina's* sixteenth book or appendix.

Ed. (Translation of Augustine's *De Trinitate*): Μ. Παπαθωμόπουλος, Ι. Τσαβάρη, G. Rigotti, *Αυγουστίνου Περὶ Τριάδος βιβλία πεντεκαίδεκα ἅπερ ἐκ τῆς Λατίνων διαλέκτου εἰς τὴν Ἑλλάδα μετένεγκε Μάξιμος ὁ Πλανοῦδης*. Εἰσαγωγή, Ἑλληνικὸ καὶ Λατινικὸ κείμενο, γλωσσάριο. Editio princeps, vols. I-II, ΔΑφῆναι 1995 (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν Βιβλιοθήκη Α. Μανούση 3): II 4, 6-5, 7, vol. I pp. 129, 3-19; 131, 3-133, 34.

75. PLETHON, GEORGE GEMISTOS

Ca. 1360-1452. Important philosopher-reformer of the final phase of the Byzantine empire, he owes his pseudonym Πλήθων («being full», synonym of γεμιστός, but with the connotation of «second Plato [Πλάτων]») to his great admiration for Plato's thought, which he attempted to renew as a spiritual and political system. A native of Constantinople, his fame is linked with Mistra, in the Peloponnese, where he taught and wrote, heading the circle of intellectuals that flourished at the court of the despotate of Morea. During the Council of Ferrara-Florence in 1438/9 he was in Italy and probably inspired Cosimo de' Medici to found a new Platonic Academy. His works are very numerous and of various genres: not only philosophy (arguing against the defenders of Aristotle, such as Gennadios II Scholarios), but history, geography, music, astronomy and political theory (with his *Addresses* to Theodore II Palaiologos [*despotes* of the Morea, 1407-1443] and to his father MANUEL II PALAIOLOGOS).

1. Ed. (*Polemic against Scholarios*): *Georgii Gemisti Plethonis Contra Scholarii pro Aristotele obiectiones*, ed. E. V. Maltese, Leipzig 1988 (BT): 28, 2-7, pp. 32, 31-34, 10. See also B. Lagarde, *Georges Gémiste Pléthon: Contre les objections de Scholarios en faveur d'Aristote (Réplique)*, «Byzantion» 59, 1989, pp. 354-507: V 2, pp. 460, 24-464, 22 (with Fr. tr.).

2. Ed. (*On virtues*): *Georges Gémiste Pléthon, Traité des vertus*. Édition critique avec introduction, traduction et commentaire par B. Tambrun-Krasker, Athens-Leiden-New York-København-Köln 1987 (Corpus Philosophorum Medii Aevi. Philosophi Byzantini 3): II 11, p. 12, 1-23 (with Fr. tr., p. 26). Tr.: *Giorgio Gemisto Pletone. Trattato delle virtù*. Testo greco a fronte. Introduzione all'autore e al testo, traduzione, note e apparati di M. Neri, Milano 2010 (Bompiani. Testi a Fronte 134): pp. 445-447.

3. Ed. (*Address to Manuel [II Palaiologos]*): *Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά*, ed. S. P. Lampros, vols. I-IV, Athine 1912-1930 (repr. 1972): vol. III (1926) pp. 246- 249.

76. PORIKOLOGOS (FRUIT BOOK)

13th-14th C. A short anonymous prose satire in vernacular Greek, in which the system of honours and titles of the Byzantine empire, as well as the structure and judicial procedures of the imperial court, are object of a parody involving personified fruits and vegetables. The deprecatory characterization of the Grape – condemned as a liar by Emperor Quince – also suggests, however, a tract against drunkenness. The work survives in several versions and has much in common, linguistically and thematically, with the ΔΟΨΑΡΟΛΟΓΟΣ (*Fish Book*), whose characters (fishes, crustaceans and molluscs) satirize late Byzantine legal processes. The lines too of a *passio* of a martyred saint may be indicated as a model for the structure of these works.

Ed.: *Porikologos*. Enleitung, kritische Ausgabe aller Versionen, Übersetzung, Textvergleiche, Glossar, kurze Betrachtungen zu den fremdsprachlichen Versionen des Werks sowie zum Opsarologos besorgt von H. Winterwerb, Köln 1992 (Neo grae ca Medii Aevi 7): recensio A, pp. 139-145 (with Germ. tr., pp. 161-163).

Tr.: *The Fruit Book. A Translation of the Porikologos*. Translated from Byzantine Greek with an Introduction by M. C. Bartusis, «Modern Greek Studies Yearbook» 4, 1988, pp. 205-212: pp. 208-210.

77. PRODROMOS, THEODORE

There is little information about the details of his life. He was born in 1100 ca. in Constantinople, where he received an extensive education and was in close touch with the imperial court of the Komnenoi, as attested by the numerous poetic and prose panegyrics that he wrote. He also devoted himself to teaching and enjoyed enormous popularity. Between 1156/8 and 1180 he ended his life as a monk, taking the name of Nicholas. He practiced a great variety of literary genres, composing not only occasional rhetorical pieces, but an erotic novel in verse (*Rodanthe and Dosikles*) written in the tradition of Heliodoros's Αἰθιοπικά, satires and parodies such as the Κατομυνομαχία (*The Battle of the Cat and the Mice*) in imitation of the pseudo-Homeric Βατραχομυνομαχία, dialogues in the style of Lucian, treatises and other works of grammar, philosophy, theology and astrology. The authorship, however, of some writings ascribed to him remains questionable, as for example a group of four ironical begging poems, dating from the 12th C., the so-called Πτωχοπροδρομικά.

Ed. (*On the Wedding of the Two Sons of Anna Komnene and Nikephoros Bryennios*): *Nicéphore Bryennios. Histoire*. Introduction, texte, traduction et notes par P. Gautier, Bruxelles 1975 (CFHB. Series Bruxellensis 9), pp. 341-355: pp. 343, 33-345, 9; 345, 16-353, 4; 353, 10-355, 13 (with Fr. tr.).

78. PROKOPIOS OF CAESAREA

6th C. Native of Caesarea in Palestine, on completing his rhetorical and juridical studies he was chosen in 527 as secretary and legal adviser by general Belisarios, and till 540 he accompanied him on his campaigns in the East, North Africa and Italy. On these wars against Persians, Vandals and Ostrogoths he wrote a historical work in eight books (hence entitled *Wars*), which is, at the same time, the most important source of information (eyewitness, neutral and occasionally critical) on the events of the reign of Justinian I (527- 565), and a successful example of classical historiography in the tradition of Thucydides. Prokopios was also the author of two other works very different in character: the panegyric *Buildings* and the hostile *Ανέκδοτα* («Unpublished writings», known as *Secret History*). While the former are in fact an *ekphrasis*, in six books, glorifying Justinian's constructions – more than one thousand one hundred, mostly religious, but also military and civil –, the latter is a venomous *pamphlet*, which paints a negative portrait of his “hero” Belisarios and Belisarios's wife, Antonina, of the scandalous empress Theodora and, especially, of Justinian, depicted as the cause of all the ills of the empire.

1. Ed. (*Bella*): *Procopii Caesariensis opera omnia*, rec. G. Wirth (post J. Haury), vols. I-IV, Leipzig 1962-1964 (BT): III 15, 1-36, vol. I (1962) pp. 376, 4-381, 20. Tr.: *Procopius*. With an English Translation by H. B. Dewing. With the Collaboration of G. Downey, vols. I-VII, London-Cambridge, Mass. 1914-1940 (LCL): vol. II (1916), pp. 131-141. *Prokop. Vandalenkriege*. Griechisch-deutsch ed. O. Veh, München 1971: pp. 107-115. *Procopio di Cesarea. Le guerre persiana, vandalica, gotica*, a c. di M. Craveri. Introduzione di F. M. Pontani, Torino 1977 (I Millenni): pp. 230-233. *Procopie de Césarée. La guerre contre les Vandales. Guerres de Justinien. Livres III et IV*. Traduit et commenté par D. Roques. Préface de Ph. Muray, Paris 1990 (La Roue à Livres): pp. 79-84.

2. Ed. (*Anecdota*): XII 14-32, vol. III (1963) pp. 79, 17-84, 3 Haury-Wirth. Tr.: vol. VI (1935), pp. 149-155 Dewing-Downey. *Procopie de Césarée. Histoire secrète*. Traduit et commenté par P. Maraval, suivi de «Anekdota» par E. Renan. Préface de A. Nadaud, Paris 1990 (La Roue à Livres): pp. 76-78. *Procopio. Storie segrete*. Introduzione, revisione critica del testo e note di F. Conca. Versione italiana di P. Cesaretti, Milano 1996: pp. 177-183. *Procopio de Cesarea. Historia Secreta*. Introducción, traducción y notas de J. Signes Codoñer, Madrid 2000 (BCG 279): pp. 229- 233. *Prokop. Anekdota. Geheimgeschichte des*

Kaiserhofs von Byzanz. Übersetzt und herausgegeben von O. Veh. Mit Erläuterungen, einer Einführung und Literaturhinweisen von M. Meier und H. Leppin, Düsseldorf 2005 (Sammlung Tusculum): pp. 117-123. *Prokopios, The Secret History, with Related Texts*. Edited and Translated, with an Introduction by A. Kaldellis, Indianapolis 2010: pp. 58-61. 3. Ed. (*De aedificiis*): I 4, 9-24, vol. IV (1964) pp. 23, 17-26, 6 Haury-Wirth. Tr.: vol. VII (1940), pp. 49-55 Dewing-Downey. *Prokop, Bauten. Paulos Silentarios, Beschreibung der Hagia Sophia*. Griechisch-deutsch ed. O. Veh, München 1977: pp. 43-47. *Procopio de Cesarea. Los edificios*. Traducción, introducción y notas de M. Periago Lorente, Murcia 2003 (Estudios Orientales 7): pp. 37-38. *Procopius de Césarée, Constructions de Justinien Ier (Περὶ κτισμάτων / De aedificiis)*. Introduction, traduction, commentaire, cartes et index par † D. Roques, publication posthume par E. Amato et J. Schamp, Alessandria 2011 (Hellenica 39): pp. 85-87.

79. PSELLOS, MICHAEL

There is no doubt that he is one of greatest intellectuals of Byzantium, one of those who have left a deep mark: exceptionally versatile, he expressed his vast ability in all fields of knowledge, writing in all the possible genres, from historiography, philosophy, epistolography, rhetoric, poetry, satire, theology, hagiography, to demonological, alchemical, scientific and legal texts. But he was also a figure of violent contrasts: obliging and a flatterer as well as fiercely or ironically polemical; unscrupulous, vain and immodest. He was born in Constantinople in 1018, with the baptismal name of Constantine. He received an excellent education in the capital and made a rapid career, becoming a political advisor to the emperor Constantine IX Monomachos (1042-1055) and the leading professor at the imperial university with the title of Ὑπατος τῶν φιλοσόφων («Consul of the philosophers»). Having fallen from favour, in 1054 he entered a monastery, where he took the name of Michael, but a year later he returned to his former activities. He died around 1081 or even later. The *Chronography* – which is the best-known of the enormous number of his works – deals with events under Basil II (976-1025) to those under Nikephoros III Botaneiates (1078-1081), approaching the historical material in a biographical way (always placing himself at the centre) and drawing a unique portrait of the vices (above all) and the virtues of the imperial court.

1. Ed. (*Chronography*): Michel Psellos. *Chronographie ou histoire d'un siècle de Byzance (976-1077)*, rec. É. Renauld, vols. I-II, Paris 1926-1928 (repr. 1967): III 18, 4-23, 22, vol. I pp. 44-49 (with Fr. tr.). See also Michele Psello. *Imperatori di Bisanzio (Cronografia)*. Introduzione di D. Del Corno. Testo critico a c. di S. Impellizzeri. Commento di U. Criscuolo. Traduzione di S. Ronchey, vols. I-II, Milano 1984 (Scrittori Greci e Latini): III 18, 2-23, 22, vol. I pp. 96-106 (with It. tr.). Tr.: Miguel Psello. *Vidas de los emperadores de Bizancio*. Introducción, traducción y notas [de] J. Signes Codoñer, Madrid 2005: pp. 127-132.
2. Ed. (*Encomium for his mother*): Michele Psello. *Autobiografia. Encomio per la madre*. Testo critico, introduzione, traduzione e commentario a c. di U. Criscuolo, Napoli 1989 (Speculum): chap. 5 a-d, pp. 94, 259-97, 338 (with It. tr., pp. 166-168). Tr.: *Mothers and Sons, Fathers and Daughters. The Byzantine Family of Michael Psellos*. Edited and Translated by A. Kaldellis. With Contributions by D. Jenkins and S. Papaioannou, Notre Dame, Indiana 2006 (Michael Psellos in Translation): pp. 59- 61.
3. Ed. (*Epistle to John Xiphilinos*): Michele Psello. *Epistola a Giovanni Xifilino*. Seconda edizione riveduta e ampliata a c. di U. Criscuolo, Napoli 1991 (Hellenica et Byzantina Neapolitana 14): 1 a-2 d, pp. 49, 1-51, 61 (with It. tr., pp. 61-62).
4. Ed. (*Timotheos or On demons*): P. Gautier, *Le De daemonibus du Pseudo-Psellos*, «RÉB» 38, 1980, pp. 105-194: pp. 163, 435-169, 519 (with Fr. tr.). Tr.: Michele Psello. *Sull'attività dei demoni*. Traduzione di U. Albini. Introduzione e note di F. Albini, Genova 1985 (Alkaest. Studi sulla Storia del Pensiero Magico Esoterico e Simbolico): pp. 55-61.
5. Ed. (*Chrysopea*): *Catalogue des manuscrits alchimiques grecs*, VI. Michel Psellus. *Épître sur la Chrysopée. Opuscules et extraits sur l'alchimie, la météorologie et la démonologie*,

publiés par J. Bidez. En appendice *Proclus, Sur l'art hiératique. Psellus, Choix de dissertations inédites*, Bruxelles 1928: chaps. 6-7, pp. 32, 19-34, 23 (with Italian anonymous translation, transmitted by Marcianus app. cl. IV, 44). Tr.: *Michele Psello, La crisopea ovvero come fabbricare l'oro*. Traduzione, introduzione e commento di F. Albini, Genova 1988 (Nuova Atlantide. I Classici del Pensiero Magico Esoterico e Simbolico): pp. 33-35. *Le Livre de Senior suivi de Lettre de Psellos sur la Chrysopée et de Rachidibid*, Paris 1993 (Les Classiques de l'Alchimie): pp. 134-136.

80. SETH, SYMEON

His *floruit* may be placed in the second half of the 11th C. He was an astrologer, physician and scientist, who wrote treatises on the properties of foods, on dietetics, and on the natural sciences. A learned man, who knew Arabic. Alexios I Komnenos (1081-1118) commissioned him to translate *Kalilah wa Dimnah*, the 8th-C. Arabic version of the Indian *Pañchatantra*. The Greek edition, which introduced some innovations with respect to the model, was entitled *Stephanites and Ichneutes*. It was a book of animal fables inserted in an articulated framework, which was widely circulated in all the languages it was translated into (including in Persian, Syriac, Hebrew, Latin, Slavic and western languages). Among the reasons of its success in the Byzantine empire was the fact that it offered advice and rules of behaviour for good government, as did the *BOOK OF THE PHILOSOPHER SYNTIPAS*.

Ed.: L.-O. Sjöberg, *Stephanites und Ichneutes*. Überlieferungsgeschichte und Text, Stockholm-Göteborg-Uppsala 1962 (SGU 2): IV 89-91, pp. 214, 1-217, 6; 100b-101 and 107b, pp. 220, 16-223, 6; 111-112, pp. 224, 2-225, 5.

81. SIMOKATTES, THEOPHYLAKTOS

Native of Egypt probably towards the end of the 580s, he received his education in Alexandria, then in Constantinople, where he made a successful legal and administrative career, to judge from the ranks of ἀπὸ ἐπάρχων ἀνδ' ἀντιγραφεὺς he was invested with. He may have been employed in the service of the patriarch Sergios I (610-638). He is the author of the *Natural Questions* (an example of the paradoxographic genre of pseudo-scientific literature), eighty-five fictitious ethical, rustic and amatory letters (on the model of Alciphron, 2th C., or ARISTAENETOS) and a tract *On Predestined Terms of Life*. His most important work is, however, the *History* of the reign of Maurice (582-602), from his appointment as *caesar* and heir to the throne to his overthrow and execution by the "tyrannical" Phocas (602-610). The Dialogue between Philosophy and History, which opens the work in the manuscript tradition, is intended to eulogize the patriarch Sergios as well as the emperor Herakleios (610-641), avenger of Maurice.

1. Ed. (*History*): *Theophylacti Simocattae Historiae*, ed. C. de Boor. Editionem correctiorem curavit explicationibusque recentioribus adornavit P. Wirth, Stuttgart 1972 (BT): I pref. 1-16, pp. 36, 8-38, 20. Tr.: *Theophylaktos Simokates. Geschichte*. Übersetzt und erläutert von P. Schreiner, Stuttgart 1985 (BGL 20): pp. 41-42. Michael and Mary Whitby, *The History of Theophylact Simocatta*. An English Translation with Introduction and Notes, Oxford 1986: pp. 17-18.

2. Ed. (*On Various Problems of Nature*): *Teofilatto Simocata. Questioni naturali*, a c. di L. Massa Positano, Napoli 1962 (Collana di Studi Greci 23-24): chap. 1, pp. 10, 13-14, 6; chap. 3, pp. 15, 14-16, 8; chap. 10, pp. 27, 1-28, 1.

82. SKYLITZES, JOHN

Born before 1050, he was also known by the name of John Trakesios, with reference to the place he came from (the Thrakesion theme in western Asia Minor). Very little is known about his life, but it seems that he followed a career in the judiciary which led him to the highest positions under Alexios I Komnenos (1081-1118). In continuation of THEOPHANES THE CONFESSOR, he wrote a Σύνοψις ἱστοριῶν, covering the years 811-1057. The title reveals the nature of this work,

which is a digest of historical writings already in existence, harmonised and abridged by Skylitzes. In his prologue he defined his intention to refuse whatever was subjective or rhetorical and criticized certain historians, such as his contemporary Michael PSELLOS. Among the extant manuscripts the “Madrid Skylitzes” (cod. Matrit. Bibl. nat. Vitr. 26.2), datable from the end of the 12th C., is very remarkable: it contains no less than 574 miniatures.

Ed.: *Ioannis Scylitzae Synopsis Historiarum*, rec. J. Thurn, Berlin-New York 1973 (CFHB. Series Berolinensis 5): VI 7-9, pp. 123, 3-126, 71.

Tr.: *Byzanz – wieder ein Weltreich. Das Zeitalter der Makedonischen Dynastie. Teil 1: Ende des Bilderstreites und Makedonische Renaissance (Anfang 9. bis Mitte 10. Jahrhundert). Nach dem Geschichtswerk des Johannes Skylitzes*. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von H. Thurn, Graz-Wien-Köln 1983 (BG 15): pp. 160-162. *Jean Skylitzès. Empereurs de Constantinople*. Texte traduit par B. Flusin et annoté par J.- C. Cheynet, Paris 2003 (Réalités Byzantines 8): pp. 108-109. *John Skylitzes. A Synopsis of Byzantine History, 811-1057*. Introduction, Text and Notes. Translated by J. Wortley, Cambridge 2010: pp. 124-126.

83. SPHRANTZES, GEORGE

Born in 1401, probably in Constantinople, at the age of sixteen he entered the service of MANUEL II PALAIOLOGOS and became a friend of his sons, especially of the future last emperor Constantine XI (1449-1453). In time he rose to the highest offices, but on the fall of Constantinople he was captured by the Turks. Released, he took refuge in the Peloponnese at the court of the *despotes* of Morea, Thomas (the youngest son of Manuel II), eventually ending his days as a monk on the island of Corfu. Here he produced a historical work in the shape of personal memoirs, covering the period from his birth to 1477. This work is known as *Chronicon minus*. We have in effect an expanded version of it, the so-called *Chronicon maius* (or pseudo-Sphrantzes), which was written in the 16th C. by Makarios Melissenos, metropolitan of Monemvasia, based on other sources and reporting the events of the whole Palaiologan dynasty, from 1258 to 1478.

Ed.: *Giorgio Sfranze. Cronaca*, a c. di R. Maisano, Roma 1990 (CFHB. Series Italica 29): XXX 1-6, pp. 102, 20-108, 9; XXXV 6-11, pp. 132, 4-134, 22 (with It. tr.).

Tr.: *Die letzten Tage von Konstantinopel. Der auf den Fall Konstantinopels 1453 bezügliche Teil des dem Georgios Sphrantzes zugeschriebenen “Chronicon maius”*. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von E. von Ivánka, Graz-Wien-Köln 1954 (BG 1): pp. 32-35. *The Fall of the Byzantine Empire. A Chronicle by George Sphrantzes, 1401-1477*. Translated by M. Philippides, Amherst 1980: pp. 58-60, 69-70. *Giorgio Sfranze. Paleologo. Grandezza e caduta di Bisanzio*, a c. di R. Maisano, con una nota di L. Canfora, Palermo 2008 (Città Antica 32): pp. 139-141, 165-167.

84. STEPHEN THE DEACON

8th-9th C. Deacon of Hagia Sophia at Constantinople, he was the author of the *Life of Stephen the Younger*, a holy monk who lived on Mount Auxentios, near the capital, martyr (715-767 or 765) of the first Byzantine Iconoclasm. We know nothing about this hagiographer. At all events, he was a saint's younger contemporary: he asserts that he wrote his work only forty-two years after Stephen's execution, being able to get information from the saint's acquaintances and disciples, as well as from confidants of Constantine V (741-775). The *Vita* was commissioned by Epiphanius, Stephen's successor on Mount Auxentios, at the request of the nuns of the Trichinarea convent on this holy mountain. Having been composed after the Council of Nicaea II had rehabilitated the cult of icons in 787, the *Life* is the first Constantinopolitan panegyric of a saintly hero Iconodule. The text was extremely popular and was also published in a revised version by SYMEON METAPHRASTES.

Ed.: M.-F. Auzépy, *La Vie d'Étienne le Jeune par Étienne le Diacre*. Introduction, édition et traduction, Aldershot-Brookfield 1997 (BBOM 3): chaps. 3-5, pp. 91, 6-93, 14 (with Fr. tr., pp. 182-184).

85. STRATEGIKON OF MAURICE

Datable to the latter part of the reign of Maurice (582-602) or during that of Phokas (602-610), the identity of the author of this military handbook in twelve books has not been clearly established: as other works attributed to an emperor, it may have been composed at Maurice's orders or under his direction. The author was, in any case, an experienced soldier who had commanded troops on at least two fronts – in the East against the Persians and along the Danube against the Slavs –; he gives detailed instructions on cavalry warfare, on tactics and strategy, illustrating his explanations by diagrams and providing firsthand information about various foreign peoples. The work was used as the basis for a series of Byzantine paraphrases and adaptations, among which the *TAKTIKA* OF LEO VI.

Ed.: *Das Strategikon des Maurikios*. Einführung, Edition und Indices von G. T. Dennis, Übersetzung von E. Gamillscheg, Wien 1981 (CFHB. Series Vindobonensis 17): III 5, pp. 154, 9-156, 36; XI 3, pp. 368, 3-370, 40 (with Germ. tr.).

Tr.: *Maurice's Strategikon. Handbook of Byzantine Military Strategy*. Translated by G. T. Dennis, Philadelphia 1984 (The Middle Ages Series): pp. 37-38, 119-120. *Maurizio Imperatore, Strategikon. Manuale di arte militare dell'Impero Romano d'Oriente*. Traduzione, note e illustrazioni di G. Cascarino, Rimini 2006 (Gli Archi): pp. 55-56, 125-126.

86. SYMEON METAPHRASTES

10th C. Born of a wealthy family, he grew up in Constantinople where, in the first years of Basil II's reign (976-1025), he was employed in the imperial service as (πρωτ)ασηκρήτις, μάγιστρος ἀνδ λογοθέτης τοῦ δρόμου. Metaphrastes (the «translator» or «rewriter») is a name he was given in recognition of his highly successful hagiographical collection, called *Metaphrastic menologion*. Edited in ten volumes, it consists of 148 saints' Lives and *martyria*, ordered chronologically according to the church calendar and mainly reworked in order to replace vernacular expressions with classical constructions and rhetorical ornamentation. Many other writings have been transmitted under his name, the most interesting of which is the Chronicle attributed to Symeon Logothetes, but there is no irrefutable evidence that this author and Metaphrastes should be taken as the same individual.

Ed. (*Metaphrasis of the Life of St. Anastasios the Persian*): B. Flusin, *Saint Anastase le Perse et l'histoire de la Palestine au début du VIe siècle*, vols. I-II, Paris 1992 (Le Monde Byzantin): [BHG 85] 21, 1-23, 2, vol. I pp. 343-347 (with Fr. tr.; *Acta* [BHG 84], 32, 1-34, 8, *ibid.*, vol. I pp. 77-79, with Fr. tr.).

87. SYMEON THE “NEW THEOLOGIAN”

Born in Paphlagonia in 949 into the Byzantine nobility, at an early age he settled in Constantinople and met the monk Symeon the Studite, who became his spiritual father. He too chose the monastic life: he entered the monastery of Stoudios, then the nearby monastery of St. Mamas, where in 980 he was appointed *hegoumenos*. He spent the next twenty-five years refounding this institution and attracting many disciples with his reputation for sanctity, but his strict monastic discipline also caused some displeasure among the monks and because of his teachings he had to endure severe opposition from the church authorities, who finally sent him into exile. In his last years he lived in the monastery of St. Marina near Chrysopolis, dying in 1022. The *corpus* of his works is of considerable size, including hymns (like Gregory of Nazianzos, the “Theologian”), chapters (*kephalaia*), catechetical homilies, theological and ethical treatises. These writings, which present his own mystical experiences of God as divine light, became one of the central teachings of the Hesychast movement later defended by Gregory PALAMAS.

Ed. (*Centuria*): *Syméon le Nouveau Théologien. Chapitres théologiques, gnostiques et pratiques*. Introduction, texte critique, traduction et notes de J. Darrouzès, Paris 1957 [19962] (SC 51 [51 bis]): cent. II 8-17, pp. 73, 7-76, 2 (with Fr. tr.).

Tr.: *Symeon the New Theologian. The Practical and Theological Chapters and the Three Theological Discourses*. Translated with an Introduction by P. McGuckin, Kalamazoo, Mich. 1982 (Cistercian Studies Series 41): pp. 64-67. *Mistici bizantini*, a c. di A. Rigo. Prefazione di E. Bianchi, Torino 2008 (I Millenni): pp. 92-95.

88. SYNAXARION OF CONSTANTINOPLE

It has not yet been established exactly when the *Synaxarion of the Great Church of Constantinople* was compiled, but it was probably towards the end of the 10th C., more or less simultaneously with the work of rewriting of saint's lives in a uniform classical style by Symeon METAPHRASTES. Unlike the *Metaphrastic menologion*, the *Synaxarion* is not however a gathering of wide *vitae* full of details, but a collection of short biographical notes about hundreds of saints, organized chronologically by the feast days of the liturgical calendar. Under each day there are usually several entries, sometimes also dedicated to especially well-remembered events (military victories, catastrophes and so on).

Ed.: *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae e codice Sirmondiano nunc Berolinensi adiectis Synaxariis selectis* opera et studio Hippolyti Delahaye. *Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris*, Brussels 1902: 1st Oct., cols. 95, 1-98, 18; 25 Jan., cols. 421, 11-424, 21; 6 Aug., cols. 869, 8-870, 22.

89. TAKTIKA OF LEO VI

Preceded by a prologue and concluded with an epilogue, the twenty books (or *Constitutions*) which form this voluminous collection of military precepts consist largely – apart from sections devoted to the Hungarians and Arabs and to naval warfare – of adaptations of previous treatises on strategy and tactics: Onasander (1st C.), Aelian the Tactician (2nd C.) and the *STRATEGIKON* OF MAURICE (6th-7th C.). This handbook influenced in its turn other military treatises of the 10th C. The work is attributed to Leo VI (886-912): there really are some very personal remarks, but it is not clear how much was written by the emperor himself and how much by his assistants.

Ed.: *The Taktika of Leo VI*. Text, Translation, and Commentary by G. Dennis, Washington, D. C. 2010 (CFHB. Series Washingtoniensis 49): XIX 1-9, pp. 502, 3- 506, 65 (with Engl. tr.).

90. THEODORE II LASKARIS

Son of John III Vatatzes, he was born in Nicaea in late 1221 – reportedly on the day when his father came to the throne –, and though he had taken part in the government since about 1241, he only became the sole ruler of the “empire of Nicaea” on the death of John in 1254, four years before dying in his turn. At Nicaea he received an excellent education from the greatest scholars and teachers of the age, Nikephoros BLEMMEYDES and George AKROPOLITES, and he remained devoted to science, art and literature throughout his life. Not only did he write a lot of works, demonstrating his profound knowledge in many fields (philosophy, theology, rhetoric, science), but he also promoted culture by founding a school at Nicaea and libraries throughout the empire.

Ed. (*Enkomion for the City of Nicaea*): *Theodorus II Ducas Lascaris Opuscula Rhetorica*, ed. L. Tartaglia, München-Leipzig 2000 (BT): chaps. 1-2, pp. 68, 4-71, 89.

Tr.: *Nicaea: A Byzantine Capital and its Praises: with the Speeches of Theodore Laskaris, In Praise of the Great City of Nicaea, and Theodore Metochites, Nicene Oration*, by C. Foss, with the Collaboration of J. Tulchin, Brookline, MA 1996 (Archbishop Iakovos Library of Ecclesiastical and Historical Sources 21): chaps. 1- 4, pp. 133-137.

91. THEODORE OF STOUDIOS

Born in 759 to a family of Constantinopolitan officials, he was a leading theologian and monastic reformer at the turn of the 8th and the beginning of the 9th C. His biography is known thanks to several *vitae* and eulogies and also to his own works, particularly his important collection of letters.

His name is linked with two monasteries: a private foundation directed by his uncle Plato at Sakkoudion in Bithynia, where he went in 781 and was elected *hegoumenos* in 794, and the Stoudios monastery in Constantinople, where he was put in charge in 798/9 and organized a strong cenobitic community and a centre of intellectual activity with a library and a *scriptorium*. He spent most of his life in fierce political conflicts – first, against Constantine VI (780-797), because of his “adulterous” second marriage (the so-called “Moechian” controversy); then, in the new phase of Iconoclasm under Leo V (813-820) – which caused him to be banished more than once. He died in exile in 826. Among his various writings are collections of rules and admonitions to his monks (*Great and Little Catecheses*), treatises about image-worship, sermons, funeral orations, epigrams, and the *Testament* dictated to his disciple and chosen successor Naukratios at the end of his life. 1.

Ed. (*Epistles*): *Theodori Studitae Epistulae*, rec. G. Fatouros, vols. I-II, Berlin 1992 (CFHB. Series Berolinensis 31/1-2): ep. 464, 2-49, vol. II pp. 664-665.

2. Ed. (*Testament*): PG 99 (1860), cols. 1813-1824 (with Lat. tr.). Tr.: (3) *Theodore Studites: Testament of Theodore the Studite for the Monastery of St. John Stoudios in Constantinople*, tr. by T. Miller in: *Byzantine Monastic Foundation Documents. A Complete Translation of the Surviving Founders' Typika and Testaments*, ed. by J. Thomas and A. Constantinides Hero with the Assistance of G. Constable, vols. I-V, Washington, D. C. 2000 (DOS 35), vol. I, pp. 67-83: pp. 77-79.

92. THEOPHANES THE CONFESSOR

Possibly born in Constantinople in ca. 760, he was the son of a wealthy *strategos*. He himself was appointed a high-ranking courtier (*strator*) and married the daughter of an influential *patrikios*, but his conjugal life was of short duration, because both the spouses very soon took the monastic habit. For his religious convictions in favour of the Iconodules he was exiled by Leo V (813- 820) to the island of Samothrace, where he died in 817 or 818. The Byzantine Church sanctified him and many authors described his life; none of these hagiographers, however, mentions the production of the his *Chronography*, though it is attributed to Theophanes in the manuscripts and by tradition. Some modern scholars have therefore questioned this authorship, seeing in Theophanes only the editor of a text written by his friend George Synkellos: the question remains open. Dating the events through several chronological coordinates, the work describes the years from the accession of Diocletian in 284 to the downfall of Michael I Rangabe in 813, and represents in particular the main source for the history of the 7th and 8th centuries.

Ed.: *Theophanis Chronographia*, rec. C. de Boor, vols. I-II, Leipzig 1883-1885 (repr. Hildesheim 1963): vol. I pp. 407, 11-409, 21.

Tr.: *Bilderstreit und Araberstum in Byzanz. Das 8. Jahrhundert (717-813) aus der Weltchronik des Theophanes*. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von L. Breyer, Graz- Wien-Köln 1957 (BG 6): pp. 42-45. *The Chronicle of Theophanes Confessor. Byzantine and Near Eastern History AD 284-813*. Translated with Introduction and Commentary by C. Mango and R. Scott with the Assistance of G. Greatrex, Oxford 1997: pp. 563-565.

93. THEOPHYLAKTOS OF OHRID

Born on the island of Euboea, most probably at Euripos, around the middle of the 11th C., he studied in Constantinople under Michael PSELLOS. He was deacon of Hagia Sophia, attained a high reputation as professor of rhetoric and became the tutor of Constantine Doukas – the son of Michael VII (1071- 1078), recognized by Alexios I Komnenos (1081-1118) as his heir and betrothed to Anna KOMNENE –: for Constantine he wrote, ca. 1085/6, a *basilikos logos*, that has been considered a “mirror for the education of a prince”. Presumably in 1089/90 he was appointed archbishop of the Bulgarian patriarchate at Ohrid (*Αχρίς*), where he served actively for many years. Here he produced several works: exegetical (of both the Old and New Testament), hagiographical (the *Life* of Kliment of Ohrid), polemical, as well as letters (a valuable source for the

political and religious history of Bulgaria), homilies, orations and other writings, also in verse. He died in the early 12th C.

Ed. (*Speech to Constantine Doukas*): *Théophylacte d'Achrida. Discours, traités, poésies*. Introduction, texte, traduction et notes par P. Gautier, Thessalonique 1980 (CFHB. Series Thessalonicensis 16/1): pp. 179, 1-19; 195, 8-203, 25 (with Fr. tr.).

Tr.: *Byzantinische Fürstenspiegel. Agapetos, Theophylakt von Ochrid, Thomas Magister*. Übersetzt und erläutert von W. Blum, Stuttgart 1981 (BGL 14): chaps. 6-16, pp. 83-89.

94. TIMARION

Composed in the 12th C., it has survived in a single manuscript of the 14th or early 15th C. (Vat. gr. 87). The *Timarion* is a satirical dialogue after the manner of Lucian. It relates a comic descent into Hades of the protagonist, who, after a trial before the infernal judges Aeacus and Minos and before Theophilos, the last of the Iconoclastic emperors (829-842), returns to earth thanks to the defence of his old master, Theodore of Smyrna. The theme was chosen to hold up to ridicule doctors, philosophers and rhetoricians, such as Michael PSELLOS, who here appears as a clerk at court. The pagan Hades described by the author (whose identity is uncertain) was censured in the 13th C. by Constantine Akropolites.

Ed.: *Luciani Opera*. Recognovit brevisque adnotatione critica instruxit M. D. Macleod, IV, Libelli 69-86, Oxford 1987 (OCT), pp. 432-470: 31-35, pp. 457, 11-460, 31. See also *Pseudo-Luciano, Timarione*, Testo critico, introduzione, commentario e lessico a c. di R. Romano, Napoli 1974 (Byzantina et Neo-Hellenica Neapolitana 2): 31-35, pp. 77, 764-81, 883.

Tr.: *Timarion*. Translated with Introduction and Commentary by B. Baldwin, Detroit 1984 (BTT): pp. 63-66. *La satira bizantina dei secoli XI-XV. Il patriota, Caridemo, Timarione, Cristoforo di Mitilene, Michele Psello, Teodoro Prodromo, Carmi ptocoprodromici, Michele Hapluchair, Giovanni Catrara, Mazaris, La messa del glabro, Sinassario del venerabile asino*, a c. di R. Romano, Torino 1999 (Classici Greci): pp. 153-159.

95. TORNİKIOS, GEORGE

12th C. From his works, one can gather that on his father's side he belonged to a wealthy Macedonian or Thracian family, allegedly of Armenian origin, and that his mother was a niece of an archbishop of a see in Bulgaria, perhaps of the great THEOPHYLACTOS OF OHRID. After a rapid career in Constantinople at the Patriarchate and as professor, in 1154/5 he was appointed metropolitan of Ephesus. He is the author of letters and speeches, among which there is the long funeral oration on Anna KOMNENE, of whose literary and scholarly circle he was a member.

Ed. (*Epitaph on Anna Komnene*): *Georges et Dèmétrios Tornikès. Lettres et discours*. Introduction, texte, analyses, traduction et notes par J. Darrouzès, Paris 1970 (Le Monde Byzantin): pp. 235, 13-15; 235, 25-237, 7; 237, 9-10; 243, 7-247, 3 (with Fr. tr.).

96. TYPIKON OF THE THEOTOKOS KECHARITOMENE

Set of regulations in 80 chapters prescribing the administrative organization and the rules of behaviour for the convent of the Mother of God "Full of Grace" founded in Constantinople by the empress Irene Doukaina, wife of Alexios I Komnenos (1081-1118). It was here that Irene's daughter, Anna KOMNENE, retired after the death of her husband and wrote the *Alexiad*. On internal evidence, the *typikon* seems to date from 1110-1116. It is transmitted by the Parisinus gr. 384, which presents the empress Irene's autograph signature at the end of chapter 78: the last two chapters (79-80) must be a later addition. The document was influenced ideologically and textually by the foundation *typikon* of the Euergetis monastery of 1055 ca.

Ed.: P. Gautier, *Le typikon de la Théotokos Kécharitôménè*, «RÉB» 43, 1985, pp. 5- 165: chaps. 5, p. 41; 17, pp. 61-63; 41, p. 91; 50, p. 101; 57, p. 107; 65, p. 113 (with Fr. tr.).

Tr.: (27) *Kecharitomene*, tr. by R. Jordan, in: *Byzantine Monastic Foundation Documents. A Complete Translation of the Surviving Founders' Typika and Testaments*, ed. by J. Thomas

and A. Constantinides Hero with the Assistance of G. Constable, vols. I-V, Washington, D. C. 2000 (DOS 35), vol. II pp. 649-724: pp. 671, 679-680, 690, 693-694, 696, 698.

97. WILL OF EUSTATHIOS BOILAS

Written in April 1059, this will gives a detailed account of the estate of a large landowner, πρωτοσπαθάριος and ὑπάτος, in the eastern provinces, distributed among his two married daughters, Irene and Maria, and the church of the Theotokos of Salem which he built. In favour of this foundation the document, which is almost unique for the 11th C., lists numerous icons, religious vessels and religious vestments, all of considerable value, and an interesting library, containing about eighty items. The will is transmitted in the cod. Paris. Coislin 263 – written by the monk Theodoulos at the request of Boilas himself – where it is placed after *The Ladder of Paradise* of JOHN KLIMAX.

Ed.: P. Lemerle, *Cinq études sur le XIe siècle byzantin*, Paris 1977 (Le Monde Byzantin). I: *Le testament d'Eustathios Boïlas (avril 1059)*, pp. 13-63: pp. 21, 19-26; 23, 110-24, 135 and 24, 141-25, 166.

Tr.: S. Vryonis, Jr., *The Will of a Provincial Magnate, Eustathius Boilas (1059)*, «DOP» 11, 1957, pp. 263-277: pp. 264-265, 267-268, 269-270.

98. ZACHARIAS

He is the last Greek pope (741-752), author of the translation, from Latin into Greek, of the *Dialogues* written in 593/4 by pope Gregory I the Great. These hagiographical stories, mostly short (but all the second book coincides with the *Life of St. Benedict*), became very popular in Byzantium and Gregory was known as ὁ Διάλογος. Zacharias's translation had an ecumenical purpose: to find a convergence between western Christianity and Greek monasticism. This also explains why the work of Zacharias is not a slavish translation of the Latin text, but an "Orthodox version" for Byzantine readers, characterized by slight changes and moderate expansion of the original.

Ed. (book II): *Gregorio Magno. Vita di s. Benedetto nella versione greca di papa Zaccaria*. Edizione critica a c. di G. Rigotti, Alessandria 2001 (Hellenica 8): IX 1-X 2, pp. 47-49 (with Lat. text).

99. ZIGABENOS, EUTHYMIOS

12th C. Nothing is known of his life, except that he was a monk, at a convent near Constantinople, who enjoyed the favour of Alexios I (1081-1118) and his daughter Anna KOMNENE. By the emperor he was given the task of producing a comprehensive work against heresies, from the beginnings of the Church down to contemporary sects, which he wrote in twenty-eight extensive chapters under the title Πανοπλία δογματική («Doctrinal armour» of the orthodox faith). The entry on the Bogomils, some of whom he personally examined, is our main source of information about them. He was also the author of other dogmatic and exegetical writings.

Ed.: PG 130 (1864-1865), cols. 33-1360: tit. XXVII, pref., 1-2, 6, cols. 1289D- 1293A, 1293D-1296B (with Lat. tr.).

Tr.: *Christian Dualist Heresies in the Byzantine World c. 650-c. 1450*. Selected Sources Translated and Annotated by J. Hamilton and B. Hamilton. Assistance with the Translation of Old Slavonic Texts by Y. Stoyanov, Manchester-New York 1998 (Manchester Medieval Sources Series): pp. 181-183.

100. ZONARAS, JOHN

11th-12th C. He was a high imperial official, who held the important positions of grand commander of the Palace guards (μέγας δρουγγάριος τῆς βίγλας) and first secretary of the chancery (πρωτασηκρήτις), as is specified in the headings of several manuscripts of his works. At some point, however, he retreated to the monastery of St. Glyceria. His reputation as a writer is based on his exegesis of sacred canons and on his *Epitome of Histories*. This is a universal chronicle – very

successful in Byzantium and outside –, which recounts events from the creation to the death of the emperor Alexios I Komnenos (1081-1118). Divided into eighteen books, in the first twelve it presents events up to Constantine I the Great (324-337), while the last six books relate Byzantine history strictly speaking. Zonaras also produced some hagiographical, homiletical and other works, but not the *Lexikon* which is preserved under his name.

Ed.: T. Büttner-Wobst, *Ioannis Zonarae epitomae historiarum libri xviii*, vols. I-III, Bonn 1897 (CSHB): XIII 2, vol. I pp. 7-9; XVIII 14, vol. III pp. 700-703.

Tr.: *Militärs und Höflinge im Ringen um das Kaisertum. Byzantinische Geschichte von 969 bis 1118. Nach der Chronik des Johannes Zonaras*. Übersetzt, eingeleitet und erklärt von E. Trapp, Graz-Wien-Köln 1986 (BG 16): XVIII 14, pp. 142-144. *The History of Zonaras. From Alexander Severus to the death of Theodosius the Great*. Translation by Th. M. Banchich and E. N. Lane. Introduction and Commentary by Th. M. Banchich, London-New York 2009 (Routledge Classical Translations): XIII 2, pp. 150-151.

1. Achmet ben Sirin (10th C.)

The interpretation of some dreams by a Christian Greek and his Arabic "father" Sereim

From the Indians concerning angels

10. ΔΕάν τις ἴδῃ καθ' ὕπνου τινὰ τῶν θείων ἀγγέλων τῶν ὀνομασμένων καὶ ἀπογεγραμμένων ἐν ταῖς θείαις βίβλοις, εὐαγγελικὴν εὐρήσει χαράν. Εἰ γὰρ παράκειται πόλεμος ἐν τῷ τόπῳ, νίκη ταχεῖα καὶ ἰσχυρά κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἔσται. Εἰ δὲ θλίψις ἐστὶ, μεταβάλλεται εἰς χαράν· εἰ δὲ νόσος, ἐπανελεύσεται εἰς υἱείαν· εἰ δὲ πενία, εἰς πλοῦτον μετατραπήσεται. ΔΕάν γυνὴ ἔγκυος ἴδῃ τοῦτο, τέξει ἄρσεν. Εἰ δὲ βασιλεὺς ἴδῃ τοῦτο καὶ ὅτι συνωμίλησε τῷ ἀγγέλῳ, πᾶν, ὅπερ ἤκουσε παρὰ τοῦ ἀγγέλου, ἀμεταβλήτως ἀποβήσεται, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον. ΔΕάν δὲ μόνον τοῦτον ἴδῃ βασιλεὺς, οὐ συλλαλήσῃ δὲ τῷ ἀγγέλῳ, νίκην κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ σημαίνει καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ αὐξηθήσεται καὶ οἱ πτωχοὶ αὐτοῦ χορτασθήσονται. Εἰ δὲ τις ὁμοίως ἴδῃ ἄγγελον μέλλων ὑπεραθλεῖν τοῦ θείου ὀνόματος, οὗτος γινωσκέτω, ὅτι σεσωσμένος ἐστίν. ΔΕάν δὲ ἴδῃ τις ἄγγελον τῶν ἀνωνύμων καὶ μὴ ἀπογεγραμμένων, ἔσται αὐτῷ χαρὰ τε καὶ ἀγαλλίασις, μετριωτέρα δέ. ΔΕάν δὲ τις ἴδῃ εὐνούχον ἀγνώριστον εὐειδῆ εὐήλικον, καὶ οὗτος ὡς ἄγγελος λογιζέσθω διὰ τὸ καθαρὸν καὶ ἀγγελοπρεπὲς καὶ ἀνεπίδεκτον τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας καὶ ὁμοίως τῷ ἀγγέλῳ ἀποβήσεται αὐτῷ· ἀλλὰ καὶ ὅσα ἂν ἀγγελίσῃται αὐτῷ, ἀποβήσεται ταχέως. Ὁμοίως δὲ εἴ τις ἴδῃ τινὰ τῶν γνωρίμων εὐνούχων καὶ μεγιστάνων καὶ περιβλέπτων ἐν ἀξιώματι, ὁμοίως, καθὰ εἴρηται ἐπὶ τῶν ἀγγέλων, ἀποβήσεται αὐτῷ.

A consultation

199. Ἄνθρωπός τις ἐλθὼν ἠρώτησε τὸν Σηρεῖμ ἐνώπιον πολλῶν λέγων· «Εἶδον κατ' ὄναρ, ὅτι εἰς δένδρον, ὃ λέγεται βερικοκκία, ἀναβὰς ἦσθιον τοῦ καρποῦ». Καὶ ἔφη αὐτῷ· «Ὅτι εὐρήσεις ἀγαθὸν καὶ εὐποιῇς ἀπὸ ἀνδρὸς πλουσίου». Καὶ μεθ' ἡμέρας ἱκανὰς ἐλθὼν ἕτερος ἄνθρωπος ἐνώπιον τῶν αὐτῶν ἠρώτησε αὐτὸν λέγων· «Ὅτι εἰς δένδρον, ὃ λέγεται βερικοκκία, ἀναβὰς ἦσθιον τοῦ καρποῦ». Καὶ ἔφη αὐτῷ· «Ὅτι εὐρήσεις θλίψεις καὶ βάσανον». Καὶ διηπόρησαν οἱ συγκαθήμενοι, πῶς ἐνὸς ὄντος τοῦ ὁράματος διάφορον τὴν κρίσιν ἐποιήσατο. Καὶ ἀπεκρίθη· «Ὅτι, ὅτε ἠρώτησεν ὁ πρῶτος, καρποφόρος ἦν ὁ καιρὸς, ὅτε δὲ ὁ δεύτερος, φθινόπωρον ἦν. Καὶ διὰ τοῦτο μετελλάγη ἡ κρίσις». Καὶ ἐρευνήσαντες εὗρον ἐν ἀμφοτέροις, καθὼς εἶπεν ὁ ὀνειροκρίτης.

From the Indians, Persians and Egyptians concerning sandals

226. Εάν τις ἴδῃ, ὅτι βαλὼν σανδάλια ἐβάδιζεν, εὐρήσει ταξειδίον· καὶ ἐὰν ἴδῃ, ὅτι ἐκόπη ὁ ἱμᾶς αὐτῶν, ἀποκάθῃται ἐκ τοῦ ταξειδίου ἐκὼν· εἰ δὲ ἀπεκόπη τελείως καὶ ἐξέπεσεν ὁ σάνδαλις, μετὰ θλίψεως εἴργεται ἄκων τοῦ ταξειδίου. Εἰ δὲ ἴδῃ, ὅτι ἔβαλε νέα σανδάλια μὴ βαδίζων, λήψεται γυναῖκα, εἰ δὲ ἔχει, παρακοιμηθήσεται νέα παλλακῇ. Καὶ ἐὰν ἴδῃ, ὅτι πρῶτος αὐτὸς ταῦτα ἐφόρεσε καὶ ὅτι ἐκράτει αὐτὰ ἐν χερσὶν ἄθικτα, εὐρήσει κόρην ἢ γυναῖκα παρθένον· εἰ δὲ ἦσαν ἀπὸ χρείας, ἀπὸ χηρείας εὐρήσει γυναῖκα. Καὶ εἰ μὲν ἦσαν τὰ σανδάλια μέλανα ἔχοντα καὶ τρίχας, εὐρήσει γυναῖκα πλουσίαν, εἰ δὲ ρούσια, τῆς χαρᾶς, εἰ δὲ κίτρινα, νωσώδη καὶ κακογνώμονα, εἰ δὲ λευκά, εὐειδῆ, εἰ δὲ πολύχροα, εὐρήσει γυναῖκα κακογνώμονα, πολλὰ ἐπιθυμοῦσαν τὰ τοῦ βίου· εἰ δὲ εἰσιν ἀπὸ δορᾶς βοείας, εὐρήσει θυγατέρα ἀπὸ εὐγενοῦς Ῥωμαίας μεγιστάνος διὰ τὸ κέρας τὸ ἐκ βοός, εἰ δὲ ἀπὸ δορᾶς καμήλου, ἔσται ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀράβων, εἰ δὲ βουβάλου δορᾶς, ἔσται ἡ γυνὴ ἀπὸ δυνατωτέρου γένους καὶ μαρωτέρου, εἰ δὲ ἀπὸ δορᾶς ἵππου, ἐξ εὐγενῶν ἀνδρῶν καὶ δυνατῶν ἔσται ἡ γυνὴ. Εἰ δὲ ἴδῃ, ὅτι ἔβαλε τὰ δύο καὶ ἐβάδισε, τὸ δὲ ἐν ἐχάωθι, εἰς ὁδὸν ἀπελεύσεται ὁ ἰδὼν καὶ ἀπολέσει ἢ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφήν· εἰ δὲ ἴδῃ, ὅτι ἐκλάπη τὸ ἐν, εὐρήσει θλίψιν ἀπὸ γυναικὸς διὰ νόσου ὀξείας ἢ διὰ θανάτου. Ὁμοίως ἐὰν ἔχη ὁδὸν ὁ ἰδὼν ταῦτα, ἐμποδισθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Ἔστι δὲ καὶ κατ' ἄλλην κρίσιν ἡ ἀπώλεια τῶν σανδαλίων εἰς δολιότητα γυναικὸς ἢ θυγατρὸς ἢ ἀδελφῆς. Εἰ δὲ ἴδῃ τις, ὅτι βία ἀφείλετο ταῦτά τις, εἰς θάνατον τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τοῦτο κρινέτω.

From the Persians concerning cheese

251. Εάν ἴδῃ τις, ὅτι τρώγει τυρὸν χλωρόν, εὐρήσει ἀγαθὸν ἀναλόγως οὗ ἔφαγεν· εἰ δὲ τυρὸν ξηρὸν τρώγει, εὐρήσει πονηρὸν ἀναλόγως· εἰ δὲ τυρὸν μετὰ καρύων ἐσθίει κεκαθαρισμένων, ἐλάττονα πλοῦτον εὐρήσει μετὰ ἀγανακτήσεως. Εάν ἐστὶν ὁ τυρὸς προβάτου χλωρὸς ἢ ξηρὸς, ἔσται ἀγαθὸν ἢ πονηρὸν παρὰ γυναικός· εἰ δὲ βόειος χλωρὸς ἢ ξηρὸς, ἔσται τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ πονηρὸν εἰς ἐνιαυτόν· εἰς ἐνιαυτὸν γὰρ ἡ κρίσις τοῦ βοός.

2. Aetios of Amida (6th C.)

About the pregnant woman and the baby she is expecting

XVI 8. Πῶς σημειωτέον τὰς ἤδη συνειληφύας

Συνειληφέναι δὲ γνωσόμεθα τὴν γυναῖκα, ἐκ τοῦ πρώτον μὲν ἐρωτωμένην ὑπὸ τῆς μαίας εἰπεῖν, ὥς οὐκ ἀποκέκριται τὸ σπέρμα τοῦ ἀνδρός μετὰ τὴν συνουσίαν, καὶ ἐκ τοῦ κατὰ τὴν συνουσίαν φρικώδους αἰσθήσεως ἀντίληψιν τῇ γυναικὶ γεγονέναι, ἀλγεῖν δὲ μετρίως περὶ τὸ αἰδοῖον καὶ τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν μέρη, ἔπειτα καὶ ἐκ τοῦ κατάξηρον καὶ ἄνικμον ἔχειν τὸν τε κόλπον καὶ τὸ στόμιον τῆς μήτρας, μεμυκέναι τε αὐτὸ τὸ τῆς ὑστέρας στόμα χωρὶς σκληρίας καὶ φλεγμονῆς, καὶ ἐπὶ τὸ πρόσω καὶ ἄνω κεχωρισμένως· καὶ ἐκ τοῦ ἀνορεκτοτέρας γίνεσθαι περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῷ εἰωθότι χρόνῳ τὴν κάθαρσιν μὴ ἐπιφανῆναι, καὶ τὰς πρὸς τὸ στήθος φλέβας πρᾶσιζούσας τῇ χροιά γίνεσθαι, τοὺς δὲ μαστοὺς διοιδίσκεσθαι.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ γάλα ρεῖν, καὶ τὰ κοῖλα τῶν ὀφθαλμῶν ὑπωχρα εἶναι, ποτὲ δὲ καὶ σπίλους μελανίζοντας τῷ προσώπῳ· ἐνίαις δὲ καὶ ἔφηλιν ἐπιγίνεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ τραχήλου θερμότερον εἶναι, τὰ δὲ ὀπισθεν ψυχρά· καὶ ἐκ τοῦ περὶ τὸν δεῦτερον μῆνα παρὰ τὸ ἔθος αὐτὰς ὀξέων ὀρέγεσθαι καὶ ἀλικῶν.

9. Τίνα κατὰ τοὺς ἀρχαίους σημεῖα τοῦ ἄρρεν ἢ θήλυ εἶναι τὸ κυόμενον

Ἰπποκράτης φησί – καὶ ἕτεροι – τοῦ μὲν ἄρρενα κύειν σημεῖα, τὸ εὐχρυστέραν ὑπάρχειν τὴν κύουσαν καὶ εὐκίνητοτέραν, καὶ τὸ τὸν δεξιὸν μᾶζον μείζονα εἶναι καὶ ἐνογκότερον, καὶ μάλιστα τὴν θηλὴν ἐπαίρεσθαι, τοῦ δὲ θήλυ ὠχροδεστέραν· εἶναί τε τὸν εὐώνυμον μᾶζον ὀγκωδέστερον, καὶ μάλιστα τὴν θηλὴν [cfr. Hp. Aph. V 38. 42]. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἄρρενος τὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους ἀγγεῖα, λέγω δὴ αἱ φλέβες, μᾶλλον ἐν ὄγκῳ εὐρίσκονται, καὶ μάλιστα αἱ ὑπὸ τὴν γλῶσσαν· ἐπὶ δὲ τοῦ θήλεος αἱ ἐν τοῖς εὐωνύμοις. ΔΑψευδέστατόν τε καὶ βεβαιότατόν ἐστι σημεῖον, τὸ ἐπὶ μὲν τῶν ἀρρένων τὸν σφυγμὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἶναι τῆς ἐγκύου σφοδρότερον καὶ ταχύτερον καὶ μείζονα καὶ σκληρότερον· ἐπὶ δὲ τῶν θηλέων τὸν τῆς εὐωνύμου χειρὸς τοιοῦτον εἶναι.

3. Agapetos Deacon (6th C.)

What an emperor should be like: advice for Justinian I

ΤΩ ΘΕΙΟΤΑΤΩ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΩ ΒΑΣΙΛΕΙ ΗΜΩΝ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΩ ΑΓΑΠΗΤΟΣ Ο
ΕΛΑΧΙΣΤΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΣ

1. Τιμῆς ἀπάσης ὑπέρτερον ἔχων ἀξίωμα, βασιλεῦ, τιμᾶς ὑπὲρ ἅπαντας τὸν τούτου σε ἀξιώσαντα θεόν, ὅτι καὶ καθΔ ὁμοίωσιν τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἔδωκέ σοι τὸ σκῆπτρον τῆς ἐπιγείου δυναστείας, ἵνα τοὺς ἀνθρώπους διδάξῃς τὴν τοῦ δικαίου φυλακὴν καὶ τῶν κατΔ αὐτοῦ λυσσώντων ἐκδιώξῃς τὴν ὑλακὴν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ βασιλευόμενος νόμων καὶ τῶν ὑπὸ σὲ βασιλευόντων ἐννόμως.

2. Ὡς κυβερνήτης ἀγρυπνεῖ διαπαντὸς ὁ τοῦ βασιλέως πολυόμματος νοῦς, διακατέχων ἀσφαλῶς τῆς εὐνομίας τοὺς οἵακας καὶ ἀπωθούμενος ἰσχυρῶς τῆς ἀνομίας τοὺς ρύακας, ἵνα τὸ σκάφος τῆς παγκοσμίου πολιτείας μὴ περιπίπτῃ κύμασιν ἀδικίας.

3. Θεῖον μάθημα καὶ πρῶτον οἱ ἄνθρωποι τὸ γινῶναι τινα ἑαυτὸν διδασκόμεθα· ὁ γὰρ ἑαυτὸν γνοὺς γινώσεται θεόν, θεὸν δὲ ὁ γνοὺς ὁμοιωθήσεται θεῷ, ὁμοιωθήσεται δὲ θεῷ ὁ ἄξιος γενόμενος θεοῦ, ἄξιος δὲ γίνεται θεοῦ ὁ μηδὲν ἀνάξιον πράττων θεοῦ, ἀλλὰ φρονῶν μὲν τὰ αὐτοῦ, λαλῶν δὲ ὅ ἄ φρονεῖ, ποιῶν δὲ ὅ ἄ λαλεῖ.

4. ΔΕπὶ προγόνων εὐγενεῖα μηδεὶς ἐναβρυνέσθω· πηλὸν γὰρ ἔχουσι πάντες τοῦ γένους προπάτορα, καὶ οἱ ἐν πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ καυχώμενοι καὶ οἱ ἐν πενίᾳ καὶ νόσῳ τρυχόμενοι καὶ οἱ διαδήματα περικείμενοι καὶ οἱ διὰ δόματα προκείμενοι· μὴ τοῖνυν εἰς πῆλινον ἐγκαυχώμεθα γένος, ἀλλΔ ἐπὶ χρηστότητι σεμνυνώμεθα τρόπων.

5. Ἴσθι, ὦ εὐσεβείας θεότευκτον ἄγαλμα, ὅτι ὅσῳ μεγάλων ἡξιώθης παρὰ θεοῦ δωρεῶν, τοσοῦτῳ μείζονος ἀμοιβῆς ὀφειλέτης ὑπάρχεις αὐτῷ· οὐκοῦν ἀπόδος τῷ εὐεργέτῃ τὸ χρέος τῆς εὐχαριστίας, τῷ λαμβάνοντι τὸ χρέος ὡς χάριν καὶ τῆς χάριτος χάριν ἀντιδιδόντι. Αὐτὸς γὰρ αἰεὶ καὶ χαρίτων ἄρχει καὶ ὡς χρέος τὰς χάριτας ἀποδίδωσιν· εὐχαριστίαν δὲ ζητεῖ παρΔ ἡμῶν οὐ τὴν διὰ ῥημάτων ἀγαθῶν προφοράν, ἀλλὰ τὴν διὰ πραγμάτων εὐσεβῶν προσφοράν.

6. Οὐδὲν οὕτως εὐδόκιμον ἐργάζεται ἄνθρωπον ὡς τὸ δύνασθαι μὲν ὅ ἄ βούλεται πράττειν, αἰεὶ δὲ φιλάνθρωπα καὶ βούλεσθαι καὶ πράττειν. ΔΕπειδὴ τοῖνυν ἐκ θεοῦ σοι κεχάρισται δύνამις, ἥς ἐδεῖτο διΔ ἡμᾶς ἡ ἀγαθὴ σου βούλησις, πάντα καὶ βούλου καὶ πρᾶττε, ὡς ἀρέσκει τῷ ταύτην σοι δεδωκότι.

7. Τῶν ἐπιγείων χρημάτων ὁ ἄστατος πλοῦτος τῶν ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον· πρὸς ὀλίγον μὲν ἐπιρρέων τοῖς ἔχειν νομίζουσι, μετΔ ὀλίγον δὲ παραρρέων εἰς ἄλλους ἀπέρχεται. Μόνος δὲ τῆς εὐποιΐας ὁ θησαυρὸς μόνιμός ἐστι τοῖς κεκτημένοις αὐτόν· τῶν γὰρ ἀγαθῶν ἔργων αἱ χάριτες ἐπὶ τοὺς ποιοῦντας ἐπαναστρέφουσιν.

8. ΔΑπρόσιτος μὲν ὑπάρχεις ἀνθρώποις διὰ τὸ ὕψος τῆς κάτω βασιλείας, εὐπρόσιτος δὲ γίνῃ τοῖς δεομένοις διὰ τὸ κράτος τῆς ἄνω ἐξουσίας· καὶ ἀνοίγεις τὰ ὦτα τοῖς ὑπὸ πενίας πολιορκουμένοις, ἵνα εὗρῃς τὴν τοῦ θεοῦ ἀκοὴν ἀνεωγμένην. Οἷοι γὰρ τοῖς ἡμετέροις γινόμεθα συνδούλοις, τοιοῦτον περὶ ἡμᾶς εὐρήσομεν τὸν δεσπότην.

9. Τὴν πολυμέριμον τοῦ βασιλέως ψυχὴν κατόπτρου δίκην ἀποσμήχεσθαι χρή, ἵνα ταῖς θείαις αὐγαῖς αἰεὶ καταστράπηται καὶ τῶν πραγμάτων τὰς κρίσεις ἐκεῖθεν διδάσκηται. Οὐδὲν γὰρ οὕτω ποιεῖ τὰ δέοντα καθορᾶν ὡς τὸ φυλάσσειν ἐκείνην διαπαντὸς καθαρὰν.

10. Ὡσπερ ἐπὶ τῶν πλεόντων, ὅταν μὲν ὁ ναύτης σφαλῇ, μικρὰν φέρει τοῖς συμπλέουσι βλάβην, ὅταν δὲ αὐτὸς ὁ κυβερνήτης, παντὸς ἐργάζεται τοῦ πλοίου ἀπώλειαν· οὕτω καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ἂν μὲν τις τῶν ἀρχομένων ἀμάρτη, οὐ τὸ κοινὸν τοσοῦτον ὅσον ἑαυτὸν ἀδικεῖ, ἂν δὲ αὐτὸς ὁ ἄρχων, πάσης ἐργάζεται τῆς πολιτείας τὴν βλάβην. Ὡς οὖν μεγάλας ὑφέξων εὐθύνας, εἴ τι παρίδοι τῶν δεόντων, μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ λεγέτω πάντα καὶ πρᾶττέτω.

11. Κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως φέρων αὐτὰ καὶ περιφέρων· καὶ τούτοις ἀνισότης ἐστὶ τῷ μηδὲν τῶν παρ ὄντων ἐν ταυτότητι μένειν. Δεῖ οὖν σε, κράτιστε βασιλεῦ, ἐν τῇ τούτων ἀγχιστροφῇ μεταβολῇ ἀμετάβλητον ἔχειν τὸν εὐσεβῆ λογισμόν.

12. ΔΑποστρέφου τῶν κολάκων τοὺς ἀπατηλοὺς λόγους ὥσπερ τῶν κοράκων τοὺς ἀρπακτικούς τρόπους· οἱ μὲν γὰρ τοὺς τοῦ σώματος ἐξορύττουσιν ὀφθαλμούς, οἱ δὲ τοὺς τῆς ψυχῆς ἐξαμβλύνουσι λογισμούς, μὴ συγχωροῦντες ὁρᾶν τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν. Ἡ γὰρ ἐπαινοῦσιν ἔσθΔ ὅτε τὰ ψόγου ἄξια, ἢ ψέγουσι πολλάκις τὰ ἐπαινοῦ κρείττονα, ἵνα δυοῖν θάτερον αὐτοῖς ἀμαρτάνηται, ἢ τὸ κακὸν ἐπαινούμενον ἢ τὸ καλὸν ὑβρίζόμενον.

Constantinople, A. D. 557: the terrible earthquake

V 3, 1. Τούτων δὲ οὐ πολλῶ ἔμπροσθεν πάλιν ἐν Βυζαντίῳ ἐξαίσιόν τι σεισμοῦ χρῆμα ἐνέσκηψεν, ὡς μικροῦ ἅπασαν ἀνατετράφθαι καὶ διαρρυῆναι τὴν πόλιν. Γέγονε μὲν γὰρ καὶ καθ' αὐτὸν μέγιστος ἡλίκος καὶ ὁποῖος, οἶμαι, οὐπώποτε πρότερον, τῇ τε τραχύτητι τοῦ βρασμοῦ καὶ τῷ μονίμῳ τοῦ σάλου. Ἔτι δὲ αὐτὸν φρικωδέστερον ὁ καιρὸς ἀπέδειξε καὶ ἡ τῶν ἐπισυμβάντων ἀνάγκη. 2. Ἡνίκα γὰρ ἐκείνου τοῦ ἔτους ἢ τοῦ φθινοπώρου ἔληγεν ὥρα ἔτι τε τὰ ὑπὲρ τῶν ὀνομάτων συμπόσια ἐτελεῖτο, ἥπερ τοῖς Ῥωμαίοις νενόμισται, κρύος μὲν ἤδη ὑπῆρχεν, ὅποιον εἶναι εἰκὸς τοῦ ἡλίου ἐπὶ τὰς τροπὰς ἐλαύνοντος τὰς χειμερίους καὶ πρὸς τὸν αἰγοκέρωτα φερομένου καὶ μάλιστα ἐν τῷ κλίματι δῆπου τῷ ὀγδόῳ καλῶς εἶχεν, ὅπερ, οἶμαι, ἐκ τοῦ Εὐξείνου πόντου παρὰ τοῖς ταῦτα σοφοῖς ἐπικέκληται. 3. Τότε δὲ ἀμφὶ μέσην τῆς νυκτὸς φυλακὴν ὕπνῳ μὲν οἱ ἄστοι εἶχοντο καὶ ἡρεμία, ἐνέπεσε δὲ ἐξαπίνης τὸ δεινόν, καὶ ἅπαντα εὐθὺς ἐκ βάθρων αὐτῶν ἐδονεῖτο· ἢ τε κίνησις βιαιότατα κατὰ ἀρχὰς εἰσβαλοῦσα ἐπὶ μείζον ἔτι ηὔξανετο καὶ ἐπηύξανετο, ὥσπερ ἐς ἐπίδοσιν τινα καὶ ὑπερβολὴν τοῦ πάθους χωροῦντος. 4. Οὕτω δὴ οὖν ἀπάντων ἀφυπνισθέντων κωκυτὸς ἡκούετο πάντοθεν καὶ ὀλολυγὴ καὶ ἡ πρὸς τὸ θεῖον ἀναβοᾶσθαι αὐτομάτως ἐν ταῦτοις εἰσθυσία φωνή· ἐπεὶ καὶ ἡχὸς τις βαρὺς καὶ ἄγριος, ὥσπερ χθονία βροντή, ἐκ τῆς γῆς ἀναπεμπομένη ἐπηκολούθει τῷ κλόνῳ καὶ ἐδιπλασίαζε τὰς ἐκπλήξεις. Ὁ τε περίγειος ἀὴρ ὁμίχλῃ καπνώδει οὐκ οἶδα ὅθεν ἀναχυθεῖση κατεμελαίνετο· καὶ ἦν ἅπας ζοφερός καὶ οἶον γεγανωμένος. 5. Τοιγάρτοι ἀλόγῳ τινὶ τὸ ἀνθρώπειον καὶ ἀνεξετάστῳ ὑπὸ τοῦ δαίματος ἐχόμενοι γνώμῃ ὑπεξήσαν τῶν οἰκημάτων. Καὶ αὐτίκα αἱ τε ἀγυαὶ καὶ οἱ στενωποὶ ἐνεπὶμπλαντο τοῦ ὁμίλου, ὥσπερ οὐχὶ καὶ ἐνταῦθα ἐνόν, εἰ οὕτω τύχοι, διαφθαρήναι. 6. Ξυνεχεῖς γὰρ ἀπανταχοῦ αἱ οἰκοδομίαι τῆς πόλεως καὶ ξυνημμέναι ἀλλήλαις καὶ σπανιαίτατα ἴδοι τις ἂν χωρίον ὑπαίθρον καὶ ἀναπεπταμένον καὶ παντάπασιν ἐλεύθερον τοῦ ἐπιπροσθοῦντος. Ὅμως τῷ ἄνω τὰς ὄψεις ἰθύνειν καὶ τὸν οὐρανὸν ἀμωσγέπως ἐπιθεᾶσθαι οὕτω τε τὸ θεῖον ἰλάσκεσθαι, ταύτῃ γοῦν αὐτοῖς ἡρέμα ὑποχαλὰν ἐδόκει τὸ δεδιὸς τῆς ψυχῆς καὶ ταραττόμενον. Καίτοι νιφετῷ τε ὀλίγῳ ὑπερραίνοντο καὶ ὑπὸ τοῦ κρύους ἐπιέζοντο· ἀλλὰ οὐδ' ὥς ὑπαρόφιοι ἐγίνοντο, πλὴν εἰ μὴ ὅποσοι ἐν ἱεροῖς ἔρκεσι καταφεύγοντες ἐκαλινδοῦντο. 7. Γύναια δὲ πολλὰ, μὴ ὅτι τῶν ἡμελημένων, ἀλλὰ ἤδη που καὶ τῶν ἐντιμοτάτων, ξυνηλᾶτο τοῖς ἀνδράσι καὶ ἀνεμίγνυτο· τάξις τε ἅπασα καὶ αἰδὼς καὶ ἡ τῶν γερῶν μεγαλαυχία καὶ ὅ τι ἐνθένδε ὑπερανέχον καὶ ἀποκεκριμένον, ἀνετετάρακτο ἐν τῷ τότε καὶ ἐπεπάτητο. 8. Οἱ τε γὰρ δοῦλοι τοὺς κεκτημένους περιεφρόνουν καὶ τῶν ἐπιταγμάτων ἀνηκουστοῦντες ἐς τὰ ἱερὰ ξυνήσαν, ὑπὸ τοῦ μείζονος νικώμενοι δέους· οἱ τε ἐλάττονες πρὸς τοὺς ἐν τέλει ἐς ἰσοτιμίαν καθίσταντο, ὡς δὴ κοινοῦ ἐπιπεσόντος κινδύνου καὶ ἀπάντων οἰομένων οὐκ ἐς μακρὰν ἀπολεῖσθαι. 9. Συχναὶ μὲν οὖν ἐκείνης τῆς νυκτὸς οἰκίαι καταβέβληνται, καὶ μάλιστα ἐν τῷ Ῥηγίῳ, ἐπίνειον δὲ τοῦτο τῆς πόλεως· πολλὰ τε καὶ ἄπιστα θαύματα ξυνηνέχθη. Πῇ μὲν γὰρ αἱ ὀροφαί, εἴτε λίθοις εἴτε ξύλοις ἐτύγχανον ἐσκευασμένοι, διέστησαν ἀπὸ ἀλλήλων, ἀρνησάμεναι τὴν ξυνέχειαν καὶ διαχανοῦσαι, ὡς τὸν τε ἀέρα καὶ τοὺς ἀστέρας καθάπερ ἐν ὑπαίθρῳ χωρίῳ διορᾶσθαι, καὶ αὐθις ἀθρόον ἐς τὴν προτέραν ξυνήσαν ἀρμονίαν· πῇ δὲ κίονες ἐν ὑπερῷ τινὶ δοματίῳ ἰδρυμένοι ἀνηκοντίζοντο τῇ βίᾳ τοῦ βρασμοῦ καὶ τοὺς ἐχομένους οἴκους ὑπεραλάμενοι ἐπὶ τοὺς πορρωτέρω, καθάπερ διασφενδονηθέντες, ἐκ τοῦ μετεώρου κατεφέροντο καὶ ἅπαντα διερρήγνυν· πῇ δὲ ἄλλα ἅττα φρικωδέστερα ξυνέβαινε, γενόμενα μὲν πολλάκις πρότερον καὶ αἰεὶ ἐσόμενα, ἔστι δ' ἂν γῇ τε ἡ καὶ φύσεως ἀμαρτήματα, τότε δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἅπαντα ἅμα ξυνενηνεγμένα. 10. Συχνοὶ δὲ ἄνθρωποι τεθνήκασιν τῶν πολλῶν τε καὶ ἡγνοημένων· τῶν γε μὴν δυνατῶν καὶ ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ ἀναγεγραμμένων Δ'Ανατόλιον μόνον διαφθαρήναι ξυνέβη, ἄνδρα τῇ τε τῶν ὑπάτων ἀξία τετιμημένον καὶ πρὸς γε τὸ φροντίδα τίθεσθαι καὶ ἐπιμέλειαν τῶν βασιλέως οἴκων τε καὶ κτημάτων ἀρχὴν εἰληχότα. Κουράτωρας δὲ τούτους καλοῦσι Ῥωμαῖοι. 11. Δ'Εκείνος δὲ οὖν ὁ Δ'Ανατόλιος ἐτύγχανε μὲν καθεύδων ἐν τῷ εἰθισμένῳ θαλάμῳ, μάρμαρον δὲ τι τῶν πλησιαίτατα τῆς κλίνης προσπεπηγότων τῇ οἰκοδομίᾳ καὶ εὐπρεπῶς παρατεταμένων, ὅποια πολλὰ ἐς κόσμου καὶ πολυτελείας ἐπιδείξιν κατακολλῶσι τοῖς τοίχοις οἱ πρὸς ταῦτα δὴ τὰ περιττὰ καὶ οὐκ ἀναγκαῖα ποικίλματα πέρα τοῦ μετρίου διακεχνηότες· ἐκεῖνο δὲ οὖν τὸ ἄχθος ἀπορραγὲν ὑπὸ τοῦ σάλου καὶ ἀφειμένον ἐμπίπτει γε αὐτῷ ἀμφὶ τῇ κεφαλῇ καὶ κατέαξεν ἅπασαν. Καὶ ὁ μὲν ἐς τοσοῦτο μόνον ἀρκέσας ἐπὶ τῇ πληγῇ ἐς ὅσον ἀνοιμῶσαι βαρὺ τι καὶ ὑποκάρδιον πάλιν ἐπὶ αὐτῆς ἔκειτο τῆς εὐνῆς, τῷ θανάτῳ πεπιλημένος.

5. Akropolites, George (13th C.)

The foundation of the “empire of Nicaea” by Theodore I Laskaris: events of 1205

6. Τῆς οὖν πόλεως κυριεύσαντες οἱ Δῖταλοι ἄδειαν δεδώκασι τοῖς ταύτης οἰκήτορσι τοὺς θέλοντας μένειν τε καὶ ὑπὸ χεῖρα εἶναι αὐτῶν, τοὺς δὲ ἀκωλύτως ἀπέρχεσθαι ὅπῃ ἂν βούλοιντο. ΔΕΞήρχοντο τοίνυν οἱ μὲν φανερώς οἱ δὲ καὶ κρύφα, ὅσοι τῶν περιφανεστέρων ἐτύγγανον. Ὁ μὲν οὖν Λάσκαρις Θεόδωρος προεξελεθεῖν πέφθακεν [in 1203] ἅμα τῇ γαμετῇ Ἄννη, ὃν γαμβρὸν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε τοῦ βασιλέως ΔΑλεξίου [Alexios III Angelos, 1195-1203] τελεῖν, καὶ δεσπότην ὑπΔ ἐκείνου τετιμημένον. ΔΑπελθὼν οὖν οὗτος μετὰ τῆς σφετέρας γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων – ὑπῆρχον γὰρ αὐτῷ θυγάτρια τρία, ὧν ἡ μὲν πρώτη Εἰρήνη, ἡ δὲ δευτέρη Μαρία, ἡ δὲ τρίτη Εὐδοκία κατωνομάζοντο – καὶ περὶ τὴν Νίκαιαν πόλιν γενόμενος παρεκάλει τοὺς Νικαεῖς ἔσω τοῦτον τῆς πόλεως δέξασθαι καὶ ὡς κυρίῳ προσανέχειν αὐτῷ. Οἱ δὲ οὐκ ἐδέχοντο. Λιπαρώς γοῦν ὁ Λάσκαρις τοῦτοις προσκείμενος καὶ κἂν τὴν γυναῖκα μόνην δέξασθαι ἐκδυσωπῶν, μόλις εἰς τοῦτο πειθινίους ἐγνώρισεν. ΔΑφείς οὖν τὴν γυναῖκα οὕτωσιν κατὰ Νίκαιαν διήρχετο τὰ πέριξ, Προῦσάν τε καὶ τὰ περὶ αὐτήν, ὅπως τε ὑπὸ χεῖρα ταῦτα ποιήσαιντο καὶ ὡς βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ πενθεροῦ ΔΑλεξίου τούτων κατὰρ ξειεν· οὐδὲν δὲ καὶ τετύχηκε. Καὶ γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ περὶ τὸν περσάρχη ἀφίκετο συνήθη τούτῳ τελούντα, καὶ συμμαχίαν προσεῖληφε καὶ τὰ πρὸς σκοπὸν διεπράξατο.

7. Δύο γοῦν παραδραμόντων ἐνιαυτῶν καὶ ὡς δεσπότην παρὰ πάντων φημιζομένου τοῦ Λασκάρου, ἐπεὶ συνδρομὴ γέγονε κατὰ Νίκαιαν ἀπὸ περιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν λογάδων τῆς ἐκκλησίας, σκέψις τούτοις ἐγένετο ὅπως βασιλεὺς φημισθεῖν ὁ δεσπότης Θεόδωρος. Πατριάρχου δὲ μὴ παρόντος ἐκείσε – ὁ γὰρ Καματηρὸς Διωάννης, ὃς τὸν πατριαρχικὸν ἐκόσμει θρόνον ἡνίκα τῆς Κωνσταντίνου ἐκράτησαν Δῖταλοι, περὶ τὸ Διδυμότειχον ἀπῆρε κάκεισε τὰς διατριβάς ἐπεποίητο, καὶ διαμνηυθεὶς παρὰ τε τοῦ Λασκάρου καὶ τῶν λοιπῶν ἀπηνήνατο τὴν πρὸς αὐτοὺς ἄφιξιν, ἐγγραφὸν τὴν παραίτησιν ποιησάμενος. Ψηφίζεται γοῦν πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ Αὐτῳρειανός, λόγιος τυγχάνων καὶ πάσης γραφῆς ἔμπειρος τῆς τε ἡμετέρας καὶ θύραθεν· ὃς καὶ τὸν δεσπότην Θεόδωρον τῷ βασιλείᾳ διαδήματι ταινιοῖ.

ΔΕντεῦθεν βασιλεὺς ὁ Λάσκαρις ἀναγορευθεὶς συντονώτερον ἐφήψατο τῶν πραγμάτων, μάχαις δὲ προσέκυρσεν οὐκ ὀλίγαις καὶ χαλεπαῖς. Οἱ τε γὰρ Δῖταλοι κατὰ τὴν ἐφάν τὸν πόρον πεποιηκότες τὰ πλείω ταύτης ὑφΔ ἑαυτοὺς ἐποίησαντο· τό τε γὰρ ἅπαν θέμα ΔΟψικίου καὶ Αἰγαίου καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ΔΑτραμύτιον τῶν Δῖταλῶν ἐγεγόνει, Βάρις τε καὶ Αὐλωνία Ποιμανηνόν τε καὶ Λεντιανὰ μέχρι τοῦ Λοπαδίου αὐτοῦ δεσπότης ἐγίνωσκον Δῖταλούς, ἀλλὰ γε δὴ καὶ τὰ τῆς Θυνίας πάντα μέχρι καὶ Νικομηδείας αὐτῆς. ΔΕντεῦθεν ἐστενοῦτο πολὺ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος. Οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ πρὸς τῶν Ῥωμαίων κατεβιάζετο. ΔΕν γὰρ τῇ συγχύσει τῆς Κωνσταντίνου ἀλώσεως ἄλλοθεν ἄλλος ἡγεμόνες εἶναι τυχόντες ἢ καὶ οἱ τῶν ἄλλων προύχοντες ὡς οἰκείαν ἀρχὴν τὴν ὑφΔ ἑαυτοὺς ἐποιοῦντο χώραν, ἢ ἐξ αὐτῶν εἰς τοῦτο ὁρμήσαντες ἢ καὶ παρὰ τῶν οἰκητόρων μετακληθέντες εἰς τὴν τῆς χώρας δεφένδουσιν. Αὐτίκα Θεόδωρός τε, ὃν Μωροθεόδωρον ἀπεκάλουν, ἄρχων ἦν τῆς Φιλαδέλφου πόλεως· ἕτερος δὲ Σάββας τοῦπικλὴν τοῦ ἄστεος ἐδέσποζε τοῦ Σαμψῶν μετὰ καὶ τῶν πλησίον τυγχανόντων αὐτῷ· Παφλαγονίας δὲ πάσης ἐγκρατὴς ἦν Δαυίδ, ἀδελφὸς ὢν ΔΑλεξίου τοῦ τῆς Τραπεζοῦντος κρατήσαντος, ὃς καὶ Μέγας ὠνομάζετο Κομνηνός· οἱ τοῦ βασιλέως ΔΑνδρονίκου [Andronikos I Komnenos, 1183-1185] ὑπῆρχον ἔγγονοι, Μανουὴλ τῷ τούτου τεχθέντες υἱῷ. Διὰ ταῦτα ἐν πολλῇ στενοχωρίᾳ τὰ πράγματα ὑπῆρξε τῷ βασιλεῖ Θεοδώρῳ. ΔΑλλὰ τὸν μὲν Μωροθεόδωρον καὶ τὸν Σάββαν εὐχερῶς μετήλθε κἀντεῦθεν ἐδέσποζεν ἀδεῶς Κελβιανὸν τε παντός, Μαιάνδρου Φιλαδελφείας καὶ Νεοκάστρων.

The conversation of Akropolites with the empress Eirene and the physician Nicholas on the causes of the eclipse of the sun in 1239

39. Οὐ πολὺς παρερρή χρόνος, καὶ ὁ Μανουὴλ [Manuel Komnenos Doukas, brother of the ruler of Epiros and emperor at Thessalonike Theodore Angelos] ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, μετὰμελος, ὡς ἔλεγον, τῶν παραβασίων τῶν πρὸς τὸν βασιλέα γενόμενος. Θνήσκει δὲ καὶ ἡ βασιλὶς Εἰρήνη [Theodore Angelos' daughter, wife of the Bulgarian tsar John Asan II], γυνὴ σωφρονικὴ τε καὶ ἀρχικὴ καὶ πολὺ τὸ μεγαλεῖον ἐπιδεικνυμένη τῷ βασίλειον. Ἐχαιρε δὲ καὶ λόγοις καὶ σοφῶν ἠκροᾶτο μετὰ ἡδονῆς· ἐτίμα δὲ τούτους ὑπερβαλλόντως, ὥς ἔστιν ἐκ τούτου γινῶναι.

Καὶ γὰρ ἐκλείψεως γινομένης, ἡλίου τὸν καρκίνον διοδεύοντος περὶ μεσημβρίαν, ἐπείπερ αὐτὸς οὕτω συμβάν ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπῆλθον – ἐσκηνοῦτο δὲ περὶ τοὺς τόπους οὓς ὀνομάζουσι Περίκλυστρα σὺν τῇ βασιλίδι ὁ βασιλεὺς – ἠρώτηκέ με τὴν τῆς ἐκλείψεως αἰτίαν. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀκριβῶς οὐκ εἶχον ἐρεῖν – ἄρτι καὶ γὰρ τῶν τῆς φιλοσοφίας ἡψάμην ὀργίων παρὰ τοῦ σοφοῦ Βλεμμύδου [Nikephoros Blemmydes] διδασκόμενος – ὅμως μέντοι παρὰ αὐτοῦ τῷ τότε ὅσον ἦν εἰκὸς ἐπιγνοῦς τὴν τε τῆς σελήνης ἐπιπρόσθησιν αἰτίαν τῆς ἐπισκιάσεως ἔλεγον εἶναι, καὶ δοκεῖν μὲν ἐκλείπειν τὸν ἥλιον, οὐκ ἀληθῆ δὲ εἶναι τὴν τῆς φαύσεως στέρησιν, μᾶλλον μέντοι τοῦτο τὴν σελήνην πάσχειν, ἐπὶ τῷ σκιάσματι ἐμπέση τῆς γῆς, διὰ τὸ ἐξ ἡλίου τὸ φέγγος αὐχεῖν. ΔΕπεὶ δὲ ὁ λόγος ἐπὶ μήκιστον παρετείνεται, ἀντέλεγε δὲ τοῖς λεγομένοις ὁ ἱατρὸς Νικόλαος [Nicholas Myrepsos], ἀνὴρ ἥκιστα μὲν φιλοσοφίας μετασχών, ἄκρος δὲ τὴν οἰκείαν τέχνην καὶ μάλιστα τὴν διὰ πείρας γινωσκομένην· πάνυ δὲ οὗτος ἠγαπᾶτο τῇ βασιλίδι, ἀκτουαρίου δὲ εἶχε τιμὴν. ΔΕπεὶ γοῦν ἀντέλεγεν οὗτος, αὐτὸς δὲ πλεον ἐστωμυλλόμην, ἐν τῷ μεταξύ τῶν λεγομένων ἀπεκάλεσέ με ἡ βασιλὶς μωρόν· εἶτα δὴ ὥσπερ τι οὐ προσῆκον ἐργασαμένη, πρὸς τὸν βασιλέα [John III Vatatzes, emperor of Nicaea, 1221-1254] στραφείσα «ΔΑπρεπῶς ἄρα εἰρήκειν» ἔφη «καλέσασα τοῦτον μωρόν». Καὶ ὁ βασιλεὺς «Οὐ καινόν· μειράκιον γὰρ ἐστίν». Εἴκοσι γὰρ σὺν ἐνὶ τότε ὑπῆρχον ἐτών, καὶ οὐ πάμπαν ἀπάδει τούτου τὸ πρόσρημα. ΔΑλλὰ ἡ βασιλὶς «Οὐ χρεών» φησι «τὸν φιλοσόφους λόγους προφέροντα οὕτως γε προσαγορευθῆναι παρὰ ἡμῶν».

Ταῦτα εἶπον, ὡς ἂν παραστήσαιμι ὅπως τε αὕτη ἐφίλει τοὺς λόγους καὶ τοὺς εἰδότας τούτους ἐτίμα. Θνήσκει μὲν, ὡς ἔφην, ἡ βασιλὶς αὕτη, οἶμαι δὲ καὶ τὴν τοῦ ἡλίου ἐκλειψιν τὸν αὐτῆς προσημᾶναι θάνατον. Καὶ κομήτης δὲ πρὸ μηνῶν ἕξ περὶ τὸ μέρος ἀνεφάνη τοῦ βορρᾶ· ἦν δὲ παγωνίας καὶ διήρκεσε μῆνας τρεῖς, οὐκ ἐν ἐνὶ τόπῳ ἀλλὰ ἐν διαφόροις φαινόμενος.

Μετὰ βραχὺ δὲ καὶ ὁ Βουλγάρων ἄρχων ΔΑΣᾶν ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο, ἀνὴρ ἐν βαρβάροις ἄριστος ἀναφανείς, οὐκ ἐν τοῖς οἰκείοις γὰρ μόνον ἀλλὰ γε δὴ καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις. ΔΕχρήσατο καὶ γὰρ φιλανθρωπότερον τοῖς προσερχομένοις αὐτῷ ἐπῆλυσιν καὶ μάλιστα τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ φιλοτίμως αὐτοῖς παρεῖχε τὰ σιτηρέσια. ΔΕπεὶ οὖν αὐτὸς ἐτεθνήκει, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὃν Καλιμᾶνον ὠνόμαζον, ἐκ τῆς ἐξ Οὐγγρων τούτῳ γεγεννημένος, τὴν ἀρχὴν ἀνεδέξατο. «Ἦν δὲ τῷ τοιούτῳ Καλιμάνῳ καὶ αὐτοκασιγνήτῃ, ἧς τοῦνομα Θάμαρ.

6. Anonymous *Metaphrasis* of Anna Komnene's *Alexiad* (14th C.)

A very special trick played by Norman Bohemond

104. Ὁ δὲ Βαϊμούντος τοὺς φοβερισμοὺς τοῦ βασιλέως φοβηθεὶς καὶ μὴ ἔχων τί πρὸς ἀντιπαράταξιν διαπράξῃται – ἐπεὶ οὔτε διὰ ξηρᾶς οὔτε διὰ θαλάσσης εἶχε στρατεύματα, ἔβλεπε δὲ ὅτι καὶ φανερώς πρὸς κίνδυνόν ἐστι – μηχανᾶται μηχανὴν καταπολὺ μὲν τολμηράν, ἐπιπλέον δὲ πονηροτάτην. 105. Τὴν γὰρ ΔΑντιόχειαν καταλείψας τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ τῷ Ταγγρὲ ἀρρωστίαν θανάσιμον αὐτοῦ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐφήμισε· καὶ ἐνδιαθήκως ἀφήκεν, ἵνα ὁ μὲν ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἔχῃ τὴν τοιαύτην πόλιν, τὸ σῶμα δὲ αὐτοῦ τὸ νεκρὸν θάψωσιν εἰς τὴν Ῥώμην. 106. Καὶ τῆς φήμης ταύτης πανταχόθεν διακηρυχθείσης οἰκονομεῖται κιβούριν καὶ βάλλουσιν ὡς θανόντα ἔσωθεν· καὶ ἀπὸ τοῦ Σουδεῖ, ὅπερ ἐστὶ λιμὴν τῆς ΔΑντιοχείας, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἔπλεε καὶ ὡς νεκρὸς διὰ τῆς θαλάσσης ἀπῆρχετο, καὶ ἀπὸ μὲν τῶν ἔξωθεν νεκρὸς ἦν καὶ ἀπὸ τῶν σχημάτων καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων· οἱ γὰρ ἄνθρωποι αὐτοῦ πάντες ἐμαυροφόρεσαν

καὶ τὰ μαλὶα αὐτῶν ἔκοψαν καὶ ἐθρήνουν καὶ ἔκλαιον. Καὶ πρὸς μὲν τὸ κιβούριον ἡλωμένος κείμενος νεκρὸς ἦν· ἔπνεε δὲ τὸν ἀέρα διὰ τῶν τρυπημάτων τοῦ κιβουρίου, ὧν εἶχε κρυφίως. 107. Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν ὅτε τὴν παραθαλασσίαν ἐπλεον· ὅταν δὲ εἰς τὸ πέλαγος τὸ κάτεργον ἐπλεεν, οἱ τοῦτο γινώσκοντες ἐπεμελοῦντο καὶ τροφῆς παρείχον αὐτῷ, καὶ πάλιν κατὰ τὴν ἡμέραν διδῶν ἐκείνον ἔκλαιον. 108. Ἵνα δὲ καὶ δόξη καὶ ἀπὸ τοῦ βρόμου ὅτι νεκρὸς ἐστὶ, πετεινὸν σφάζαντες ἐντὸς τοῦ κιβουρίου ἔβαλον καὶ εἰς τὰς τέσσαρας ἡμέρας βρόμος εἰς τοὺς πλησιάζοντας ἐνέδωκεν, ὥς δοκεῖν ἀπὸ τούτου νεκρὸν κατὰ ἀλήθειαν εἶναι τὸν Βαῖμόντον. 109. Καὶ ὅτι μὲν ὁ βρόμος τοῖς ἔξωθεν πολλὺς ἦν, πλέον δὲ ὑπολαμβάνω τὸν Βαῖμόντον ἐκείνου τοῦ βρόμου αἰσθάνεσθαι· ἐγὼ δὲ θαυμάζω πῶς τοσοῦτον βρόμον ὑπέμεινε. 110. Διὰ τοῦτο γινώσκω, ὅτι ὅλον τὸ βάρβαρον, εἰς ὅπερ πρᾶγμα ὀρμήσει, ἀκράτητόν ἐστι· καὶ οὐδὲν ἐστὶ πρᾶγμα βαρὺ, ὃ μὴ ὑπομείνῃ ἅπαξ ὀρμήσαν πρὸς αὐτοθελήματον κάκωσιν. Καὶ γὰρ οὗτος μηδέποτε ἀποθανὼν οὐκ ὤκνησε ζῶν μετὰ ἀποθανόντων σωμάτων ταχθῆναι. Καὶ αὕτη τέχνη πρώτη καὶ μόνη τοῦ βαρβάρου διὰ καταστροφὴν τῆς βασιλείας τῶν Ῥωμαίων τοῦτο μηχανησαμένου. Πρὸ γὰρ τούτου οὔτε βάρβαρος οὔτε Ἕλλην οὐδὲ ὁ ἥλιος ἵνα εἶδε τοιοῦτον ἢ ἴδῃ.

Alexiad XI 12, 1. Πρὸς δὲ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ἀπειλὰς ὁ Βαῖμόντος ὀρρωδῆσας καὶ μὴ ἔχων ὅ τι καὶ χρήσαιτο πρὸς ἄμυναν (οὔτε γὰρ κατ' ἡπειρον εἶχεν ἀξιόλογον στράτευμα οὔτε κατὰ θάλατταν στόλον· ἐκατέρωθεν γὰρ αὐτῷ ὁ κίνδυνος ἐπεκρέματο) μηχανᾶται τί τοιοῦτον λίαν μὲν ἀγεννές, σφόδρα δὲ πανουργότατον. Πρῶτον γὰρ τὴν Ἀντιόχου πόλιν καταλείψας τῷ τοῦ Μαρκέση Ταγγρὲ καὶ τούτου ἀδελφιδῷ, αὐτὸς ἀπανταχόθεν φήμας πέμπει περὶ ἑαυτοῦ, ὥς ἄρα ὁ Βαῖμόντος ἀποτεθνήκει, καὶ ζῶν ἔτι ὥς περὶ κατοικομένου αὐτοῦ τὴν οἰκουμένην διέθετο. 2. Καὶ ἡ φήμη διέτρεχεν ἀπανταχῇ πτερῶν ταχύτερα καὶ τὸν Βαῖμόντον νεκρὸν ἐκήρυττε. Καὶ δητὰ ὥς ἑώρα τὰ τῆς φήμης ἀποχρώντως ἔχειν, λάρναξ τὸ ἐντεῦθεν ξυλίνη καὶ ναὺς διήρης, ἐν ἣ κατατιθεμένη ἡ λάρναξ, καὶ ὁ ἔμπνους οὗτος νεκρὸς ἀπὸ τοῦ Σουδεῖ, ὅπερ ἐστὶ τῆς Ἀντιόχου ἐπίνειον, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀπέπλει. Καὶ διαπόντιος ὥς νεκρὸς ἐκομίζετο, τὰ μὲν ἔξωθεν νεκρὸς καὶ τῇ σορῷ καὶ τοῖς τῶν ἀμφ' αὐτὸν σχήμασιν (καὶ γὰρ ἑκασταχοῦ γινόμενοι ἀπέτιλλον τε τὰς τρίχας οἱ βάρβαροι καὶ σαφῶς ἀνωλόλυζον), τὰ δ' ἐνδον ἐκείνος ἐκτάδην κείμενος μέχρι τούτων νεκρὸς ἦν, τὰ δ' ἄλλα εἰσέπνει τὸν ἀέρα καὶ ἀπέπνει διὰ τινων κρυφίων ὁπῶν. Ταῦτα μὲν ἐν τοῖς παραλίοις· ἐπειδὴν δὲ κατὰ πελάγους τὸ σκάφος γένοιτο, τροφῆς τὲ αὐτῷ μετεδίδοσαν καὶ ἐπεμελοῦντο· καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν οἱ αὐτοὶ θρήνοι καὶ τὰ αὐτὰ μαγγανεύματα. 3. Ἵνα δὲ καὶ δοκοίῃ ὁ νεκρὸς ἔωλος εἶναι καὶ ὁδωδῶς, ἀλεκτρυόνα ἀποπνίζαντες ἢ ἀποσφάζαντες ἐνέθηκον τῷ νεκρῷ, καὶ εὐθύς ἐκείνος εἰς τετάρτην ἢ καὶ πέμπτην ἡμέραν βαρυοδμότατος ἦν τοῖς ὁσφρησιν ἔχουσι. Καὶ ἐδόκει μὲν τοῦ χρωτὸς εἶναι τοῦ Βαῖμόντου τὸ βαρὺ τῆς ἀναπνοῆς τοῖς ἔξωθεν ἡπατημένοις· πλέον δ' ἐκείνος ὁ Βαῖμόντος τοῦ ἐπιπλάστου κακοῦ συναπέλαυνεν, ὥστε ἐγώ γε θαυμάζω πῶς τοσαύτην ὑπήνεγκε τῆς ῥινὸς πολιορκίαν ζῶν ἔτι μετὰ νεκροῦ συμφερόμενος σώματος. Ἀλλ' ἐντεῦθεν μεμάθηκα ὥς ἄρα πᾶν τὸ βάρβαρον γένος δύστροπόν τε καὶ δυσανάκλητον ἐφ' ὅπερ ἂν ἐφορμήσειε, καὶ οὐδὲν αὐτῷ φορτικώτατον ὃ μὴ ἐνέγκῃ, καθάπαξ ἐμβαλὼν ἑαυτὸ πρὸς αὐθαιρέτους κακώσεις· καὶ γὰρ οὗτος μηδέπω ἀποθανὼν, ἀλλὰ σχήματι μόνῳ ἀποθανὼν οὐκ ἀπάκνησε ζῆν μετὰ ἀποθανόντων σωμάτων. Τέχνη μὲν οὖν τοῦ βαρβάρου αὕτη πρώτη καὶ μόνη κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην πέφηνεν εἰς καταστροφὴν ἀποβλέπουσα τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας, οὐδὲ πρὸ ταύτης βάρβαρος ἢ Ἕλλην τοιαῦτα κατὰ πολεμίων ἐμηχανήσατο οὔτ' ἂν, οἶμαι, μετὰ ταῦτα ὁ καθ' ἡμᾶς θεάσαιτο βίος.

7. Anonymous Teacher (9th-10th C.)

Epistle to a patriarch (Nicholas I Mystikos?): the problems of a scribe

Δέον ἦν καὶ τὸ τοῦ ἔργου βαρὺ καὶ τὴν εἰς τέλος σκοποῦντας τούτου προαγωγὴν τὴν ἡμετέραν ὑπερβαίνουσιν δύνανται, σκυθρωπὴν ἀναλαβεῖσθαι διάθεσιν καὶ κατοκνήσαι καὶ ἀπειπεῖν (καὶ πῶς γὰρ μὴ ὠδυνήθημεν καὶ εἰς ὄκνον καὶ ἀπαγόρευσιν ἤλθομεν, οἱ διὰ τὰ

συνέχοντα κακὰ καὶ τὴν ἡμετέραν καταδαπανῶντα ψυχὴν, τῆς σῆς δεσποτικῆς χειρὸς συνεπιλαμβανομένης ὅσαι ὥραι δυνάμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπισχύουσιν σχεῖν καὶ ἐπέχουσιν ἔγνωμεν;)· δέον δὲ καὶ πρὸς τὸ τοῦ καταβαλλομένου κόπου τέλος ὅτι ἄχρηστον ἀπιδόντας καὶ εὐτελές, καὶ ὅτι παρὰ φαῦλον τίθεσθαι μέλλοι καὶ λογίζεσθαι εἰς οὐδὲν χερσὶ τε προσριπεῖσθαι πολλῶν, βαθεῖ μὲν τῆς ἀθυμίας συγκαλύπτεσθαι γνώφῳ τῷ μόνοις ἐν ἡμῖν τὸ τῆς παιδείας ἀτιμάζεσθαι τίμιον, πρὸς ἀναβολὴν δὲ πλέον ὁρᾶν, τῷ μὴ ἀπορεῖν ἐτέρῳ τρόπῳ τὴν τοιαύτην σπουδὴν καταπράξασθαι, ἄλλων μὲν σχολὴν εὕρισκομένων ἔχειν, ἄλλως τε καὶ τοῦ πρωτοτύπου μὴ πλέον ἀπαιτουμένων τῇ οἰκείᾳ προστιθέναι γραφῇ κληρουμένων πρὸς τοῦτο, ἡμῶν δὲ πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ἐκείνων ἀφοριζομένων γραφῆς· τοῦτο μὲν ἵνα μὴ παραλογισμοῦ ταπτώμεθα μοίρα, κἂν ἄξιοι παροράσεως, τοῦτο δὲ ἵνα εἰς ἔργον ἡ δεσποτικὴ κέλευσις προαχθῇ. ΔΑδυνατήσεις γὰρ κατὰ οὐδὲν συλλογὴν ὧν ἡ χρεῖα ζητεῖ ποιεῖσθαι βιβλίων τοῦ διὰ τῆς ἔξω γραφῆς παρεντίθεσθαι, εἴ τι τῶν ἀμφιβόλων καὶ διορθώσεως ἐπιδεομένων εὕρισκεται, κυρουμένης δηλονότι καὶ ταύτης κάκεινης ἐπικρίσει τῶν πρὸς ταῦτα δεινῶν, οὐκ οἶδα εἰ ἀναμφίβολον τὴν παράθεσιν ἐχουσῶν, ἕως ἂν εἰς πολλὰ μέχρι καὶ νῦν τὰ τῆς ἀμφιβολίας ὁράται, καὶ ἡ ἐτέρα πρὸς τὴν ἐτέρου ἐπικρίσιν διαμάχεται. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ λογισμὸς πρὶν ἢ τῇ βίβλῳ, ἀφ' ἧς ἡ μετεκγραφή γενέσθαι παρεκελεύετο, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐμελέτησεν.

Ὅτε δὲ αἱ μὲν χεῖρες τὸ βιβλίον ἀνέπτυξαν, ἐπέβαλε δὲ τούτῳ ὁ ὀφθαλμός, ἀναπολεῖν δὲ ταῖς ἔξω παραθέσεσι καὶ ὁ νοῦς ἐναπήρξατο, τὸν τοῦτο διορθωσάμενον (εἶχε δὲ οὕτω καὶ ἡ ἀλήθεια) ἐθαύμαζον εἴ τις ἔχοι συνεπισκεπτόμενος πλέον τι διατείνεσθαι συμβαλεῖν. Καὶ εἰ ἔστι τις ὁ διατεινόμενος κἂν λανθάνον εὔροι (φύσεως γὰρ ἀνθρωπίνης τοῦ- το) τοσαύτης δεῖσθαι ἀκριβοῦς ἐπιδιορθώσεως, ὥς οὐκ ἐξαρκεῖν παρεντιθέναι τοῦτο καὶ τὸ περιττεῦον ἢ ἐλλεῖπον σημείοις ὀλίγοις ποιεῖν ἐμφανές, ἀλλὰ διὰ ἐτέρας μετεγγραφῆς καὶ ἐτέρας συνεπισκέψεως ἐπικρίνεσθαι; ἵνα τί γένηται; Ἰνα ἕτερος μὲν ὁ Χριστὸς γράψῃ, ἀπαλείψοι δὲ τὴν προσθήκην ἄλλος τοῦ ἄρθρου, ὁ δὲ μεταβάλῃ τὸ Θεὸς ἀντὶ ἐκείνου; Ἡ ἵνα ὁ μὲν τῇ κάτω, ὁ δὲ τῇ μέσῃ, ὁ δὲ τῇ ἄνω στίξῃ στιγμή; ΔΑλλὰ ἵνα τὸ χωρίον ὁ μὲν κατὰ ἄρσιν, ὁ δὲ κατὰ πρόσθεσιν, καὶ ὁ μὲν κατὰ ἐρώτησιν, ὁ δὲ μὴ κατὰ ἐρώτησιν ἀναγνῶ; ΔΑπρόσδεκτος ἢ καὶ ἐπισφαλὴς ἔσται διὰ τοῦτο ἡ τῶν λόγων ἐπιπλοκή. Καὶ ποῦ ἢ ἐν τίνι καὶ λόγῳ ποίῳ τὰ τῆς ἐπικρίσεως στήσεται; Ἡ πάντως οὐδαμῶς, λόγου λόγῳ παλαίοντος, καὶ τὸ οἰκεῖον συνιστῶντος ἐκάστου, ταῖς ἐτέρας διαφθονομένων ἐπιβολαῖς καὶ συγκαταβατικώτερον οὐ συνερχομένων πρὸς ἑαυτοὺς ὕφεισιν ὥστε μὴ τῇ τοιαύτῃ συνελεύσει τῆς ὑψούσης τέως λαβεῖν ὑπολήψεως;

ΔΕμοὶ δὲ πρῶτον μὲν ἐπεὶ τῶν εἰσαγομένων εἰς, ἱκανὴ τῶν ὑπὲρ ἐμὲ ἡ ἐπικρίσις, δεύτερον δέ, πολλῶν ὄντων ἐν οἷς θεωρεῖται προσθήκη, ἔλλειψις, συλλαβῆς πρὸς τὴν ἐξῆς ἔνωσις ἢ διάστασις, στιγμῶν διαφωνομένων ἀνάγνωσις, ἐκεῖνά μοι πάντως αἰρετά, ἃ μῆτε τὸν νοῦν συγγεῖ μῆτε τὸν λόγον μειοῖ μῆτε τὴν δύναμιν παραφθείρει τοῦ δηλουμένου μῆτε τὴν ἐναντίαν τοῦ πατρὸς ἀποφέρεται δόξαν.

Σὸν οὖν ἔστι, δέσποτα, ἢ τῷ ὑπὸ λογίου διορθωθέντι ἀρκεσθῆναι ἀνδρὸς καὶ ὀλίγων, ἢ καὶ οὐδενός, συναιρομένων δεηθῆναι πρὸς τοῦτο, ἢ ἐτέροις μὲν ἐπιτρέψαι τὴν ἀπὸ τούτου μετεγγραφὴν, ἡμῖν δὲ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς γραφῆς ἐγχειρίσαι. Τὸ δὲ εἰς ἀνόνητα γράφειν, οὐδ' ὅσον, φασί, τὸ οὖς κνήσασθαι σχολὴν ἔχοντας, παιδευομένους ἐν μέρει δὲ καὶ παιδεύοντας, οὐκ οἶδα εἰ προνοητικῶς ὥς δεσπότη διακεῖσθαι πρὸς ὑπηκόους ὀφείλονται ἄξιόν σοι κριθήσεται.

8. Arethas of Caesarea (9th-10th C.)

Not everyone may speak of God in the temple of Christ. A vitriolic attack on Leo Choirosphaktes

Βαβαί, ἦν ἄρα καὶ τότε χρυσοῦν ἔπος, οὐ τῷ τυχόντι τῆς ἀληθείας ἐχόμενον, πάντα δὴ προσδοκᾶν ἄνθρωπον ὄντα φιλοσοφοῦν [X. An. VII 6, 11]. Οὐδὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ τῶν ἄγαν τολμηροτάτων ἀπογνωστέον ἐμπολιτευθῆναι τῷ βίῳ. Τί γάρ, ὦ πλήρη πάσης αἰδοῦς ἀνάκτορα Θεοῦ, τοῦτο; Τί τὸ βλεπόμενον ἄγος; Τίς ἢ τοσαύτη μανία καὶ ἰταμότης; Τί τὸ φρικτὸν

καὶ ἀπαίσιον ἔργον καὶ πρὶν ἢ τελεσθῆναι οὐκ ἔχον εἰς σώφρονα πίστιν τελεσθησόμενον; Ἄνθρωπος Κέρκωψ, μεστός παντός δόλου, πάσης ἀκαθαρσίας, τὰ Χριστιανῶν παρωσάμενος, τῇ εὐσεβείᾳ μα κρὰ χαίρειν εἰπὼν, ὧς μέγα πόρρωθεν ἐστηκότι τῶν τοῦ θεοῦ σκηνωμάτων ἀφορὰν τὰ προαύλια, ὁ δὲ οὐκ ἀγαπᾷ τῷ εἰληχότι συνεξετάζεσθαι δαίμονι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς ἐνοικίζεται τοῖς τεμένεσι· καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἰστάμενος, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτοῦ λήρους δι' ὁμοτρόπων ταῖς εὐσεβέσιν ἀκοαῖς ἐνηχεῖ, οὐκ ἂν ἄλλο τι τούτοις ἢ τοῦτο δεινότερα παλαμώμενος. Βουλῆς γὰρ αὐτῷ πρόσεστι τὸν ἐπιπολάζοντα τῆς ἀθεΐας ὅσον εἰς γνῶσιν τινῶν ἀποτιναξαμένῳ κονιορτόν, εἴτα ἐπιμορφασαμένῳ εὐσεβείαν καὶ δόξαν περιπεποιημένῳ χρηστότητος, πρὸς οἷς ἀποσυλᾶν περιγένοιτό τις τινος τῶν κατὰ κύριον νηπίων καὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ βόρβωρον ἐπισπάσασθαι, ἔτι καὶ τοῖς ἡτιμωκόσιν ἅτε δὴ ἀναξιοπαθῶν ἀμύθητον τὴν μέμψιν, καλῶς ἔν γε τοῦτο ποιῶν, ἐξεργάσεται. [...]

Εἰπέ γάρ μοι, σὺ ὁ ταῦτα τεχνάζων καὶ διασμιλευόμενος, πῶς μιὰρὸς καὶ ἀποφρὰς ἄνθρωπος βδελυκτός τε τοῖς πᾶσι καὶ ἀποτρόπαιος, ὥς μηδὲ τῇ Ῥωμαίων βουλῇ διΔ' ἀσέλγειαν ἄξιός ἐναυλίζεσθαι, ἔτι τῶν δυσσεβεστάτων χειλέων τὰ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ ἀποβλύζων εἰς ναὸν αὐτοῦ ἅγιον ἀπηυθαδίσωσαν τὸν εἰσβιάσασθαι καὶ πρὸς τούτῳ ἀνυπερβλήτῳ τολμήματι ἤδη καὶ ἂ μόνους ἀνέιται τοῖς βίῳ καὶ λόγῳ τῆς εὐσεβείας κατηρτισμένοις καὶ τῷ διδασκαλικῷ μεταπρέπουσιν ἀξιώματι αὐτὸς διὰ στόματος ἀναλαβεῖν, ὁ μυρίοις μὲν αἴσχεσι καὶ ὑπὸ αὐτῷ γε τῷ πονηρῷ συνειδότη κατακεχραμμένος, οὐκ ἔστι δὲ εἰπεῖν ὅση περιλιμναζόμενος ἀθεΐα, ἐῷ γὰρ ἐρεῖν ἀμαθία, τοῦτο μὲν τῶν ἱερῶν γραμμάτων, τοῦτο δὲ καὶ ὧν δοκεῖς Ἑλληνικῶν παιδευμάτων τὸ κράτιστον ἀπενέγκασθαι (ἴσασι ταῦτα οἱ λόγον πηγάζοντες σοφίας ἀθόλωτον) οὐδὲ ἐκεῖνο συνιείς (πῶς γάρ, δυσσεβεῖα τυφλώτων τε καὶ κατακρατούμενος;) ὥς οὐχ ὥραῖος αἶνος ἐν στόματι ἀμαρτωλοῦ; [...]

Ἀλλ' ὦ πάντων ἀνθρώπων ἐλεεινότετε καὶ θρασυτάτε καὶ ἀπαιδευτότατε, κακείνοις οἷς παρισούσθαι τολμᾷς ἀπ' ἐναντίας τῇ γνώμῃ φερόμενε· οὐδὲ τοῦ θεοῦ τὸν λόγον Γρηγορίου, ὃν δὴθεν ἀμφήριστος φῦναι ἀποθρασυνάμενος τῷ χαρακτήρι τοῦ στόματος ἀετῷ κἀνθαρός ἀναφαίνει, τῇ ἐπισκῆψει ἐπέστησας «οὐ παντὸς φιλοσοφοῦντος, ὃ οὔτοι, οὐ παντὸς περὶ θεοῦ φθέγγεσθαι» [Gr. Naz. Or. XXVII 3]; Ἡ καὶ τοῦτο ἐπὶ σοὶ πρὸς ἀλήθειαν ἀφορᾷ, ὥς τὸ μὲν ἀκοῦσαι καὶ ὄντως λύρας εἰς πρᾶγμα οὐδέν, διατεθῆναι δὲ ὥς ἂν τοῖς λόγοις σκοπὸς οὐ τί γε ἄνδρὸς κατὰ τοὺς πολλούς, οὐ τῶν μὴ λόγον προσησαμένων τοῦ βίου συλλήπτορα; Ἀνθ' ὧν ὅτι θηρίον ἀπαιδευσία πιεζόμενον καὶ ἐλαυνόμενον ἀλογία τοῦ γνόφῳ τε καὶ θυέλλῃ κατακαλυπτομένου ὄρους εἰς ἀθεώρητον ἀνιέροις καὶ τούτοις τὸ κατὰ κορυφὴν θεῖον πῦρ περιστέλλοντος θίγειν ἐτόλμησας, κἂν εἴ σοι διαπαίζεται ταῦτα τῇ ἀθεότητι ἀπιστούμενα, λίθοις, στερροῖς φημὶ λόγοις, βληθείς καὶ βολίσιν, ὀνείδεσι, πρὸς ἀξίαν πόρρωθεν κατατοξευθείς· καὶ οὕτως ἀπέλθοις ἐκ τῶν ἁγίων τῇ τοῦ Ὁζίου λέπρα καταισχυνόμενος [cfr. LXX, 2 Ch. 26, 19-23].

Δαλλὰ εἰ μὴ παντὸς τὸ θεολογεῖν, Χριστιανῶν δὲ πάντως, οὐ δήπου γὰρ φῶμεν Ἑλλήνων, ἢ πού γε σοὶ ἀθέῳ τε καὶ ἀλάστορι, ὅτι μηδὲ δαίμοσιν ἐφεῖται θεολογεῖν, ἀλλὰ ἐπιτιμᾶται σιγᾶν, οὐχ ἦττον ἢ καὶ ὑμῖν νῦν. Τί δαὶ καὶ θεολογήσεις, τί καὶ τῶν περισπουδάζων σοὶ κατὰ κωμῳδίαν Ἑλλήνων ἐπιμνησθείς; Θεολογεῖν ἀναιδεύσαιτο ὁ τὴν ἀπὸ γενεᾶς πίστιν ἀπομαθὼν καὶ ἐξομοσάμενος, τὰ δὲ τῶν Ἑλλήνων μεταμαθὼν τε καὶ θαῦμα ποιούμενος, εἰ καὶ νῦν ἀπίστω καὶ δολερῶς ἐξορχούμενος; Τῆς ταχυτήτός τε καὶ κουφότητος. [...]

Τὸ δὲ οὖν κεφάλαιον τούτου, καὶ διΔ' ἃ τὸ βδελυρόν σοι παγκράτιον συγκεκρότηται, μωμεῖσθαι τοὺς ἀοιδίμους πατέρας τὸ σπουδάσμα καὶ μὴ πλέον ἀποφαίνειν ὑμῶν αὐτοὺς ἀποφάρεσθαι, μὴ βίου σεμνότητα, μὴ λόγων στερρότητα, ἀλλὰ ἐφ' ὁμοίοις ὑμῖν τὸν βίον καταγελάστως ἀπηντληκότας τὰ μὲν ἄλλα τῷ χρόνῳ ἀφανισθῆναι, τὸν λόγον δὲ νῦν μόνον περιποιεῖν αὐτοῖς τὸ μακάριον, ὅπερ οὐδ' ἂν αὐτὸς ὁ τοῦ ψεύδους πατήρ, εἰ μὴ σοὶ γλώσση χρησάμενος νῦν ἐξηρεύξατο. Τοῦτό σου τὸ κατὰ τῶν πατέρων σκευώρημα, αὕτη ἢ ἐκ κακούργου σου γνώμης διαβολὴ καὶ τὰ κατὰ ἐκείνων νεανιεύματα. Δεπεῖ ὅτι γε ἄλλως σοὶ ληρεῖν περιγίνεται, οὐκ ἄδηλον οὐδενί. Τί γὰρ ἢ σὴ περὶ λόγους ὥς οἶει σπουδὴ, εἰ μὴ κατὰ Δημάδην ὑμῖν καὶ Ὑπέρβολον προσπεπόρισται, τῶν εἴ τι καὶ ἐνδεῶς ἔσχε τῇ τοῦ θεοῦ ἀνεπλήρωσεν ἐκκλησία; Νηστείας εἰσήγησιν; Δαλλὰ Βασιλείου καὶ πράξει καὶ λόγῳ σαλπίσαντος καὶ παρακαλέσαντος τοὺς εὐσεβείας πρὸς τοῦτο τροφίμους [cfr. Bas. Jej., PG 31, col. 164], τίς ἂν ἔτι ἀνάσχοιτο Χοιροσφάκτου νηστεύειν δημηγοροῦντος; Ὅς πρὸς οἷς ἄλλοις ἡσέλγησεν, ἔτι καὶ τῷ μεγάλῳ καὶ θεῷ σαββάτῳ νυκτὸς ὄρνιθα θύσας καὶ ταύτην καθ' ἡδονὴν αὐτῷ καρυκεύσας, ὄρθρον ἐγνωκὼς ἐπιφαίνοντα πρὸς θοίνην ἐχρήτο καὶ τῶν σαρκῶν ἐντραγὼν ν' ὅσον εἰς ἐξουσίαν, ὀλίγον ὑπνώσας, εἴτ' ἀναστὰς καὶ στόμα καὶ χεῖρας ἀφαγνισάμενος τῇ

συγκλήτῳ συνήει βουλῇ καὶ πρὸς ἐσπέραν μετείχε τοῦ θειοτάτου Χριστοῦ δείπνου, ὁ δαιμόνων ἅμα πρωτὶ κοινωνήσας τραπέζης καὶ ποτηρίου. Ὡς τῆς ἀνεικάστου θεοῦ μακροθυμίας· ὥς τῆς τοῦ καταφρονητοῦ υπερβλυζούσης μανίας. Εἶτα τούτῳ νηστείας, τούτῳ ἀγνισμοῦ, τούτῳ ἐγκρατείας ὑφηγητῇ δίκαιον χρήσασθαι, ἀλλὰ οὐχὶ βόθρῳ, οὐ ξίφει, οὐ καταποντισμῷ ἀπολέσθαι, εἴπερ ἐπαληθεύοι ὁ ταῦτα ἡμῖν ἱστορήσας υἱός; ΔΑλλὰ εἰ καὶ μὴ ταῦτα, Χοιροσφάκτη δὲ οὖν ὅμως εἰς ἐγκράτειαν παραγγέλλοντι τίς ἔψεται; ΔΕπιδεικνυμένην πίστιν, ὥς τῶν, ἀπαγγέλλει δίκαιος καὶ οἷς αὐτός τις ἐνασκησάμενος κατορθώσειεν ἔλξαι καὶ τοὺς λοιποὺς οὐκ ἀπέγνωκεν. [...]

Ἀλλὰ προσήσεται ταῦτα ἡ πλήρης παντὸς ἀγαθοῦ τῶν πιστῶν ἐκκλησία; Ἀλλὰ ἀνέξεται δαιμονομανοῦντος καὶ δαιμονῶντος ἤδη λαμπρῶς, ὡς σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν; Ἡ οὐχὶ χρόνος οὐπω μακρὸς καθ' ὃν ἐπιλήψεως πάθει τὴν ἐνοικον παρεδήλου σκαιότητα, διαστραφέντος μὲν σοι τοῦ βλασφήμου καὶ μιανοῦ στόματος, παρακοπῇ δὲ περιφανεῖ τοῦ ψυχαρίου σοι τοῦ ἀθλίου παρακεκινημένου; Οὐ παραδέξεται, οὐκ ἀνέξεται, ὅτι μὴδὲ τὰ τοῦ ΚΑΙΝ ὁ δῶρα θεός, οὐκ εἰς ταμεῖα βιβλίων ἐναποθεῖη, ἀλλ' εἰς κόμπον ὁδόντων σαπρία καὶ δυσωδία ὅση πλείστη καταπλουτούντων ὁ μιανὸς ἀπολήξει σοι τόκος, καὶ μίσθωμα πόρνης ἀγνός οὐ μερίσεται. [...]

Καταργήθητι τοίνυν ἀπὸ Χριστοῦ καὶ ἀπὸ εὐσεβείας ἀπότρεχε, μὴδὲ, τὸ ἀναιδέστατόν σου τοῦτο, λοιπὸν ἡμῖν γίνου δι' ὅχλου· τὴν δὲ κατὰ σαυτὸν μέτιθι, μετὰ τοῦ Τυρίου γέροντος· σχ. Πορπηριοῦ, μετὰ τοῦ δυσσεβοῦς Ιουλιανοῦ ἐξαφανιζόμενος, ὃν θαυμαστής τε καὶ ζηλωτὴς τῶν λόγων, ἥδη δὲ καὶ συμμετοχὸς καὶ ὢν καὶ ἐναριθμούμενος, εἰς τὴν Ἀχερουσίαν, εἰς τὸν Κωκυτὸν, εἰς τὸν Τάρταρον, εἰς τὸν Ἀχέροντα καὶ Πυρίπλεγέθοντα, οὐ καὶ τοὺς ἐναμίλλως βιοῦντας ὑμῖν ὁ σοφὸς ὑμῶν Πλάτων ἀπέπεμψεν [Pl. Phd. 112e4-114b6].

Ταῦτα σπουδάζοντος, ἀλλ' οὐ παίζοντος· τί γὰρ παίζειν ἔδει ἐν οἷς τὸ πρὸς θεὸν τοῦ ταῦτα πραγματευομένου ἀνόσιον μῖσος εἰς ἔχθραν αὐτοῦ δικαίαν τοὺς εὐσεβεῖας ὑπασπιστάς προηγάγετο;

9. Aristaenetos (6th C.)

A courtesan blames her sister

Ι 25. Φιλαινὶς Πετάλῃ. Χθές, ἐπὶ πότον ὑπὸ Παμφίλου κληθεῖσα, Θελξινόην μετεπεμπόμην τὴν ἀδελφὴν. Ἐλάνθανον δὲ οὐ τὸ τυχὸν ἐμαυτῇ προξενούσα, ὡς ἔργῳ γέγονε δῆλον. Πρῶτον μὲν ἦλθεν περιεργότερον κοσμηθεῖσα καὶ στίλψασα τὰς παρειὰς ἀπρεπῶς, καὶ πρὸς ἔσοπτρον, ὡς εἰκός, διαπλεξαμένη καὶ εὐθετίσασα τὰς κόμας, ἀφῆκε τοῦ αὐχένος ὄρμους πολυτελεῖς, ἀγλαΐσματα, δέρρεις, ἄλλην τε πολλὴν περιέκειτο φλυαρίαν ὑπομάζιον τε καὶ ἀμφωλένια, καὶ οὐδὲ τῶν περὶ κρανίον ἡμέλησε κόσμων. Τὸ δὲ ταραντίνον, ἐξ οὗ διαφανῶς ἡ ὥρα διέλαμπεν. Θαμὰ δὲ καὶ τὴν πτέρναν αὐτὴ πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρεφομένη διεσκοπεῖτο, πολλάκις δ' ἅμα τε ἑαυτὴν ἐθεώρει καὶ εἴ τις αὐτὴν ἄλλος θεᾶται. Ἐπειτα παρακαθέζεται μέση ἐμοῦ τε καὶ Παμφίλου, ἵνα χωρὶς ἡμᾶς διαλάβῃ, καὶ προσπαίζουσα τῷ μεираκίῳ εἰς ἑαυτὴν ἐκείνου μετάγει τὸ βλέμμα, καὶ τῶν ἐκπωμάτων πρὸς αὐτὸν ἀντίδοσιν ἐποιεῖτο. Ὁ δὲ ῥαδίως ἠνείχετο, ἅτε νέος ἐρωτικός, καὶ οἶνου πολλοῦ διαθερμαίνοντος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ὥσπερ ἐκ στομάτων ὑπεφίλουν ἀλλήλους καταπίνοντες τὰ φιλήματα, καὶ τὸν οἶνον τοῖς χεῖλεσι κεκραμένον καὶ μέχρι καὶ αὐτῆς παρέπεμπον τῆς καρδίας. Πάμφιλος δέ, μήλου μικρὸν ἀποδακὼν, εὐστόχως ἠκόντισεν εἰς τὸν κόλπον ἐκείνης, ἣ δέ, φιλήσασα, μεταξὺ τῶν μαστῶν ὑπὸ τῷ περιδέσμῳ ὃν περιεστερνίσαστο παρέβυσσε. Τούτοις οὖν ἐδακνόμην. Τί δὲ οὐκ ἤμελλον, ζήλῃν ἐμοὶ καθορώσα τὴν ἐμὴν ἀδελφὴν, ἣν ταῖς ἐμαῖς ἀνέτρεφον ἀγκάλαις; Τοιαυτὰ μοι παρ' αὐτῆς τὰ τροφεῖα. Οὕτω με νῦν ἀντιπελαργούσα δικαίαν ἀποδίδωσι χάριν. Καίτοι πολλάκις ὥδε παρ' ἑκαστον αὐτὴν ἐμεμφόμην· «Κατ' ἀδελφῆς ταῦτα, Θελξινόη, μή, Θελξινόη». Ἀλλὰ τί μακρηγορῶ; Ἀπῆλθεν ἡ βάσκανος οὕτως ἀνέδην σφετερισμένη τὸν νέον. Ἀδικεῖ με τοίνυν Θελξινόη. Μαρτύρομαι τὴν Ἀφροδίτην καὶ σέ, ὦ Πετάλῃ, κοινὴν ὑπάρχουσαν φίλῃν, ὡς αὐτὴ πανταχοῦ τῶν κακῶν προκατάρχει. Ἀδικῶμεν οὖν ἀλλήλας.

Εύρήσω κάγὼ τοιοῦτον πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα – καὶ τοῦτο δεδόχθω – ἀλώπεκίζουσα ἢ σίδηρος ἐλαυνέσθω σιδήρῳ. Οὐ γὰρ ἀπορήσω τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς <τὴν> ἄπληστον ἀφελέσθαι.

A discontented wife

II 3. Γλυκέρα Φιλίννη. Οὐκ εὐτυχῶς, Φίλιννα, Στρεψιάδῃ τῷ σοφῷ ῥήτορι συνεζύγην. Οὗτος γὰρ ἐκάστοτε παρὰ τὸν καιρὸν τῆς εὐνῆς πόρρω τῶν νυκτῶν πλάττεται περὶ πραγμάτων σκοπεῖσθαι, καὶ ὥς ἐδιδάχθη δίκας τῆνικαῦτα προφασίζεται μελετᾶν, σχηματιζόμενος δὲ ὑπόκρισιν ἡρέμα τῷ χειρὶ κινεῖ καὶ ἅττα δήπου πρὸς ἑαυτὸν ψιθυρίζει. Τί οὖν οὗτος ἔγῃμε κόρην καὶ λίαν ἀκμάζουσιν, μηδὲν δεόμενος γυναικός; Ἡ ἴνα μοι τῶν πραγμάτων μὴ μεταδοίῃ καὶ νύκτωρ αὐτῷ συνεπιζητήσω τοὺς νόμους; Ἀλλ' εἶγε δικῶν γυμναστήριον τὴν ἡμῶν ποιεῖται παστάδα, ἐγὼ καὶ νεόνυμφος οὔσα ἀποκοιτήσω λοιπὸν καὶ καθευδήσω χωρίς. Κἂν ἐπιμείνῃ πρὸς μὲν ἀλλότρια πράγματα κεχηνώς, μόνῃς δὲ τῆς κοινῆς ὑποθέσεως ἀμελῶν, ἕτερος ῥήτωρ τῆς ἐμῆς ἐπιμελήσεται δίκης. «Ἀρα κατάδηλον ὃ βούλομαι λέγειν; Πάντως δήπου, ἐπεὶ ταῦτα γράφω συντόμως ἐκ τούτων συνιέναι καὶ τὰ λείποντα δυναμένη. Ταῦτά μοι νόει καλῶς, ὦ γύναιον δηλαδὴ συμπαθὲς γυναικί, κἂν αἰδουμένη τὴν χρεὶ ἀν οὐ μάλα σαφῶς ἐπιστέλλω, καὶ πειρῶ τὸ λυποῦν εἰς δύναμιν θεραπεύειν. Σὲ γὰρ τὴν καλὴν προμνήστριαν χρή, καὶ ἄλλως αὐτὴν ἐμὴν ἀνεψιᾶν οὔσαν, μὴ μόνον τὴν ἀρχὴν ἐσπουδακέναι τῷ γάμῳ, ἀλλὰ καὶ νῦν αὐτὸν σαλεύοντα διορθοῦσθαι. Εἰ γὰρ τὸν λύκον τῶν ὧτων ἔχω, ὃν οὔτε κατέχειν ἐπὶ πολὺ δυνατόν, οὔτε μὴν ἀκίνδυνον ἀφεῖναι, μὴ με δικορράφος ὢν ἀναίτιον αἰτιάσθαι.

A young man who loves his wife and his mistress equally

II 11. ΔΑπολλογένης Σωσία. ΔΕβουλόμην, εἶπερ οἶόν τε ἦν, τοὺς ἐρωτικούς ἅπαντας διερωτῆσαι καθ' ἕκαστον, εἴ τις αὐτῶν ἐπαμφοτερίζων ὑφ' ἑνὸς καιρὸν δυοῖν περιπέπτωκε φίλτροις. ΔΕγὼ γὰρ ἐταίρας ἐρῶν πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ πόθου – οὕτω γὰρ ὤμην – συνεζύγην σῶφρονι γαμετῇ. Καὶ νῦν τῆς τε πόρνῃς οὐδὲν ἥττον ἐρῶ καὶ ὁ τῆς ὁμοζύγου προσετέθη μοι πόθος, καὶ θατέρᾳ συνὼν οὐκ ἀμνημονῶ τῆς ἑτέρας, τὴν εἰκόνα ταύτης ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἀναπλάττων. Ἔοικα γοῦν κυβερνήτῃ ὑπὸ δυοῖν πνευμάτων ἀπειλημένῳ, τοῦ μὲν ἔνθεν, τοῦ δὲ ἔνθεν ἐστηκότος καὶ περὶ τῆς νεῶς μαχομένων, ἐπὶ τὰναντία μὲν τὴν θάλασσαν ὠθούντων, ἐπ' ἀμφοτέρας δὲ τὴν μίαν ναῦν ἐλαυνόντων. ΔΑλλ' εἴθε, καθάπερ οἱ ἔρωτες τῇ ἐμῇ συνομιλοῦντες ἐνδiciαιτῶνται ψυχῇ, οὕτω ζηλοτυπίας χωρὶς αἱ γυναῖκες συνῶκουν ἀλλήλαις.

10. Attaleiates, Michael (11th C.)

The extraordinary generosity of Nikephoros III Botaneiates (1078- 1081) when he received the imperial insignia

Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε, τίς λόγος ἐκφράσει καὶ διηγῆσεται; Τὸ ἐν ἀξιώμασι καὶ τιμαῖς περιβλέποις καὶ μεγαλοπρεπέσι διηνεκὲς καὶ ἀνένδοτον καὶ τὸ ἐν δώροις καὶ χαρίσμασιν ὑπερφέρον καὶ ὑπερεκχυνόμενον, ὥς λήρον εἶναι τὸν Πακτωλὸν ἐκεῖνον καὶ Χρυσορρόαν, οἱ τὴν τῶν Λυδῶν παραρρέοντες γῆν, χρυσὸν τοῖς ῥεύμασι παρασύρουν ἱστόρηται· οὐδὲ Νειλῶα ῥεύματα πάντα πρὸς τὸ ἄκρον τῆς τῶν δωρημάτων αὐτοῦ περιουσίας παρεμετροῦντο. Καὶ τὸ θαῦμα τοῖς ὅλοις ὑπερθαύμαστον ἦν, ὅθεν τὰ τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀφθονίας ταύτης τοῖς ἀνακτόροις ἐπὶ νύκτι, εἰ γὰρ κρουνοὶ χρυσῶν ῥείθρων ἄρτι νέον ἐξ ὑποβρυχίων τοῦτου μερῶν ἐπηγάσθησαν, οὐκ ἂν εἰς τοσαύτην μετάδοσιν καὶ προαίρεσιν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀρκέσαι ἠτόνησαν. Νῦν δὲ τῆς φύσεως μὴ δεδοκυίας τοιαῦτα, φαίνεται τὴν ὑπερφωτον χύσιν τῆς τριλαμποῦς Τριάδος ὑπὲρ φύσιν κατάλληλον τῇ προαιρέσει τὴν χορηγίαν αὐτῷ προμηθεύεσθαι τῶν τηλικούτων πλουτοποιῶν ἐπιδόσεων καὶ τῶν ἀπειρῶν πρὸς ἀπειρα πλήθῃ φιλοτιμημάτων καὶ δεξιώσεων. Τὸ γὰρ εὐτελὲς δώ- ρον πεντεκαίδεκα λιτρῶν ὑπῆρχεν ἀπόδεσμος, ἀκινήτων κτήσεων ἑκατοντάλιτροι δωρεαί, πρὸς οὓς δὲ καὶ δις τοσούτων καὶ τρίς, ὀφφικίων παντοίων ἐπαντλήσεις καὶ παροχαὶ καὶ ἴνα τι συνελὼν εἴπω, πᾶν εἶδος χαρισμάτων τοῖς προβαλοῦσιν ἐπεψηφίζετο. Οὐ γὰρ ἐν περιλάμπροις ἀξιώμασι μόνον τῶν βασιλικῶν εὐεργετημάτων τὸ γέρας ἐδείκνυτο ἀλλὰ καὶ ἐν ὀφφικίοις καὶ ἀγροῖς καὶ χρυσίοις καὶ ἀποσκορακίσαι ἐπηρείων καὶ παντὶ τῷ ποθουμένῳ τε καὶ συμφέροντι. Οὐδεὶς γὰρ ἤτησε τῶν ἀπάντων ὃς οὐ παραντίκα τῆς αἰτήσεως ἔτυχε, καὶ μᾶλλον ἱεροὶ ναοὶ καὶ θεῖα τεμένη καὶ φροντιστήρια πάντα καὶ

ίλαστήρια. Κοινὸν γάρ ἦν τὸ τῆς εὐδαιμονίας ἐν ᾗασι καὶ κοινὴ τῆς εὐεργεσίας ἡ ἐπιμέλεια. ΔΕΦΔ οἷς καὶ ἀπορία πάντας κατεῖχε καὶ θάμβος ἐξαίσιον, πῶς τοῦ προβεβασιλευκότος Μιχαὴλ [Michael VII Doukas, 1071-1078] πενίαν θρηνοῦντος ἀεὶ καὶ ἀπορίαν δεινὴν καὶ ἀδύνατον αὐτῷ τὴν χεῖρα καθεστάναι πρὸς εὐεργεσίαν μικρὰν ἐπιλέγοντος διὰ τὸ τῆς βασιλείας τάχα δυστύχημα, ἐκ ποίων πηγῶν οὗτος ὁ μετ' ἐκείνων τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα ἐγχειρισθεῖς, τοσαύτας ἀνεκδιηγῆτους εὐεργεσίας καὶ δόσεις καὶ πλουτοποιὰ χαρίσματα ἐνεδείξατο καὶ τιμὰς ὑπὲρ ψάμμον καὶ χορὸν ν οὐρανίων φωστήρων.

Καὶ τῶν μὲν ἄλλων ἡμερῶν τὰς τιμὰς διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ ἀόριστον σιγῇ παραδέδωκα, τὰ δ' ἐπὶ τῇ τῶν Βαΐων Κυριακῇ πάντας ἁμωσγέπως ἐξέπληξαν, πᾶσα γὰρ ἡ σύγκλητος, ὑπὲρ μυριάδας ἀνδρῶν παραμετρούμενη, κατ' ἄνδρα καὶ κεφαλὴν μεγάλων ἡξιοῦντο τιμῶν τετραρίθμους καὶ πενταρίθμους βαθμοὺς ὑπερβαινουσῶν, ὥς μὴδὲ αὐτὸν τὸν πρωτοβεστιάριον ἐκ τοῦ βασιλέως δύνασθαι παραλαμβάνειν τοὺς τιμωμένους καὶ τὰς ἀξίας ἐπιφωνεῖν, ἀλλὰ συναπατᾶσθαι παρὰ τῶν τιμῶν συχνῶς καὶ ὑποστρέφειν ἐπὶ τὴν προβολὴν καὶ αὐθις ἀνθυποστρέφειν ἢ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἱστάμενον ἄλλ' ἐπ' ἄλλοις καταλαμβάνοντα ἐπισπεύδειν αὐτὸν τὰς τιμωμένων ἐκφωνήσεις καὶ μόχθον σχεῖν τηλικούτον ὅσος αὐτῷ καὶ τὴν φωνὴν περιέκοπεν.

Εἶπω τι ἀστειότερον. Οἱ ἀργοὶ καὶ πένητες τῆς βασιλευούσης, οἱ ταῖς ἐπισκεπέσι τῶν λεωφόρων, αἵπερ ἔμβολοι λέγονται, περινοστοῦντες καὶ ἐμφωλεύοντες καὶ παρασίτων τάξιν ἢ κολάκων ἢ τόγε ἀληθέστερον εἰπεῖν, προσαιτῶν ἐπέχοντες, συνήθως ἔχοντες ταῖς οἰκίαις τῶν τιμωμένων ἐπιφοιτᾶν καὶ προφημίζειν ἐν εὐχαριστίᾳ μεγαλουργῶ τὴν βασιλέως χάριν καὶ τὸ τῆς τιμῆσεως ἐπιφανὲς καὶ περίολβον, καὶ αὐτοὶ ἐκ πενήτων γεγόνασιν πλούσιοι καὶ εὐποροὶ ἐξ ἀπόρων τῇ συνεχείᾳ καὶ τῷ πολυαρίθμῳ τῶν τιμωμένων, ἄδρᾶν καθ' ἐκάστην χρυσίου ποσότητα παρὰ τούτων ἐκκομιζόμενοι. Γίνεται γὰρ ἡ δόσις παρὰ πάντων τῶν εὐδαιμονούντων ὥς ἐξ ἐράνου, ἦν καὶ συνήθειαν τοῦ Χριστοῦ ἀστειζόμενοι λέγουσι, προΐουσης δὲ τῆς εὐεργεσίας εἰς ἀναρίθμητον στίφος, καὶ πρὸς τὸ πανταχόθεν περιτρέχειν τῆς Πόλεως καὶ λαμβάνειν καὶ οὗτοι ἀπέκαμον, κἂν ἐπικερδὴς ἦν ἡ αἰτία τῆς διὰ πάντων ἐπιφοιτήσεως, ἢ γὰρ ἀμετρία τῶν πόνων πείθει καὶ κέρδους τοὺς οὕτω κεκτημένους περιφρονεῖν.

Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν πολιτῶν καὶ τῶν σὺν αὐτῷ κἂν τῇ βασιλευούσῃ προυπόντων στρατιωτῶν τὰ τοιαῦτα ἑτεροαγούργοι καὶ ξενοτρόπως ἐπράττοντο· ἐπὶ δὲ τῆς ἐθνικῆς μερίδος ὑστέρει τὸ κατορθούμενον; Οὐ μὲν οὖν, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνων μᾶλλον τὰ βραβεῖα προσεπετείνοντο. Οἱ γὰρ Κουτουλμούσιοι Τοῦρκοι μετὰ πλῆθος οὐννικοῦ ἐν Χρυσοπόλει κατασκηνοῦμενοι, πλειόνων ἀγαθῶν, ὥς τὴν δουλικὴν στοργὴν καὶ πίστιν τηροῦντες τῷ βασιλεῖ, παραπήλαυον. Καὶ οἱ προεξάρχοντες τοῦ στρατοῦ αὐτῶν, ἀμηράδας οἶδε τούτους καλεῖν καὶ σελαρίους ἢ τῶν Τούρκων φωνή, τὴν βασιλίδαν καταλαμβάνοντες ἐν δουρικῷ τῷ σχήματι καὶ φρονήματι, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς κόλπους ἐξήγον πεπλησμένας χρυσῶν καὶ ὑφασμάτων πολυτελῶν.

11. Barlaam and Ioasaph (8th or 11th C.)

Ioasaph obtains permission to depart from his prison-palace: the unexpected encounters and his derangement

5. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως υἱός, περὶ οὗ ὁ λόγος ἀπ' ἀρχῆς εἰπεῖν ὥρμηται, ἐν τῷ κατασκευασθέντι αὐτῷ παλατίῳ ἀπρόϊτος ὢν τῆς ἐφήβου ἡψατο ἡλικίας, πᾶσαν τὴν Αἰθιόπων καὶ Περσῶν μετελθὼν παιδείαν· οὐκ ἔλαττον τὴν ψυχὴν ἢ τὸ σῶμα εὐφυῆς ὢν καὶ ὠραῖος, νουνεχὴς τε καὶ φρόνιμος καὶ πᾶσι διαλάμπων ἀγαθοῖς πλεονεκτημασί, ζητήματά τε φυσικὰ πρὸς τοὺς διδάσκοντας αὐτὸν προβαλλόμενος, ὥς κάκεῖνους θαυμάζειν ἐπὶ τῇ τοῦ παιδὸς ἀγχινοίᾳ καὶ συνέσει, ἐκπλήττεσθαι δὲ καὶ τὸν βασιλέα ἐπὶ τε τὸ χάριεν τοῦ προσώπου καὶ τῷ τῆς ψυχῆς καταστήματι. ΔΕνετέλλετο οὖν τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ μὴδὲν τὸ παράπαν τῶν τοῦ βίου ἀνιαρῶν αὐτῷ γνώριμον θεῖναι, μὴδὲ ὅτι θάνατος ὅλως τὰ παρόντα τερπνὰ διαδέχεται. Κεναῖς δὲ ἐπερείδετο ἐλπίσι, καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, εἰς οὐρανὸν τοξεύειν ἐπιχειρῶν· πῶς γὰρ ἂν καὶ διέλαθεν ἀνθρωπίνῃ φύσει ὁ θάνατος; Οὐ μέντοι οὐδὲ τῷ παιδὶ διέλαθε. Πάσῃ γὰρ συνέσει

κατάκομον ἔχων ἐκεῖνος τὸν λογισμόν ἐσκόπει καθΔ ἑαυτὸν, τίνι λόγῳ αὐτόν τε ἀπρόϊτον εἶναι ὁ πατὴρ κατεδίκασε καὶ παντὶ τῷ βουλομένῳ τὴν εἰς αὐτὸν οὐ συγχωρεῖ εἴσοδον. Ἔγνω γὰρ καθΔ ἑαυτὸν μὴ ἄνευ τῆς τοῦ πατρὸς προσταγῆς τοῦτο εἶναι, ὅμως ἤδειτο ἐρωτῆσαι αὐτόν· τοῦτο μὲν ἀπίθανον εἶναι λέγων, μὴ τὰ συμφέροντα αὐτοῦ τὸν πατέρα διανοεῖσθαι. Τοῦτο δὲ σκοπῶν, ὡς εἰ κατὰ γνώμην τοῦ πατρὸς ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, κἂν ἐρωτήσῃ, οὐκ ἂν αὐτῷ τὰ τῆς ἀληθείας γνωριεῖ· ὅθεν παρΔ ἄλλων καὶ μὴ παρὰ τοῦ πατρὸς ταῦτα μαθεῖν διέγνω. Ἐνα δὲ τῶν παιδαγωγῶν προσφιλέστατον καὶ οἰκειότατον τῶν λοιπῶν κεκτημένος, ἐπὶ πλεῖον οἰκειωσάμενος καὶ δωρεαῖς φιλοτίμοις δεξιωσάμενος, ἐπυνθάνετο παρΔ αὐτοῦ, τί ἂν βούλοιτο τῷ βασιλεῖ ἢ ἐν τῷ περιτειχίσματι ἐκείνῳ τούτου κάθειρξις, καὶ ὡς «Εἰ τοῦτο», φησί, «σαφῶς διδάξεις με, πρόκριτος πάντων ἔσῃ μοι καὶ διαθήκην φιλίας διηνεκοῦς διαθήσομαί σοι». Ὁ δὲ παιδαγωγός – ἐχέφρων καὶ αὐτὸς ὑπάρχων καὶ εἰδὼς τὴν τοῦ παιδὸς σύνεσιν καὶ τελείαν φρόνησιν, καὶ ὡς οὐκ ἂν αὐτῷ γένοιτο κινδύνου πρόξενος – πάντα αὐτῷ κατὰ μέρος διηγῆσατο· τὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν τεθέντα παρὰ τοῦ βασιλέως διωγμὸν καὶ ἐξαιρέτως κατὰ τῶν ἀσκητῶν, ὅπως τε ἀπηλάθθησαν καὶ πάσης ἐξεβλήθησαν τῆς περιχώρου ἐκείνης, οἷά τε γεννηθέντος αὐτοῦ οἱ ἀστρολόγοι προηγόρευσαν. «ἸνΔ οὖν», φησί, «μὴ ἀκούσας τῆς τῶν Χριστιανῶν διδαχῆς ταύτην προκρίνης τῆς ἡμετέρας θρησκείας, μὴ προσομιλεῖν σοι πολλούς, ἀλλΔ εὐαριθμήτους ὁ σὸς πατὴρ καὶ βασιλεὺς ἐπετηδεύσατο, ἐντολὰς ἡμῖν δοὺς μηδὲν σοι τῶν τοῦ βίου ἀνιάρων γνωρίσαι». Ταῦτα ὡς ἤκουσεν ὁ νεανίας οὐδὲν ἕτερον προσέθετο λαλήσαι· ἦψατο δὲ τῆς καρδίας αὐτοῦ λόγος σωτήριος καὶ ἡ τοῦ παρακλήτου χάρις τοὺς νοητοὺς αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς διανοίγειν ἐπεχείρησε, πρὸς τὴν ἀληθὴ θεογνωσίαν χειραγωγούσα τούτον, ὡς προῖων ὁ λόγος δηλώσειε.

Πυκνότερον δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλέως κατὰ θέαν τοῦ παιδὸς ἐρχομένου – ἀγάπη γὰρ ὑπερβαλλούσῃ ἐφίλει αὐτόν·, ἐν μιᾷ λέγει αὐτῷ ὁ υἱός· «Μαθεῖν τι ἐπεθύμησα παρὰ σοῦ, ὦ δέσποτα καὶ βασιλεῦ, ἐφΔ ᾧ λύπη διηνεκῆς καὶ μέριμνα ἀδιάπαυστος κατεσθίει μου τὴν ψυχὴν». Ὁ δὲ πατὴρ ἐξ αὐτῶν καὶ μόνων τῶν ῥημάτων ἀλγήσας τὰ σπλάγχνα ἔφη πρὸς τὸν παῖδα· «Λέγε μοι, τέκνον ποθεινότατον, τίς ἢ συνέχουσά σε λύπη, καὶ θάττον αὐτὴν εἰς χαρὰν μεταβαλεῖν σπουδάσω». Καὶ φησιν ὁ παῖς· «Τίς ὁ τρόπος τῆς ἐμῆς ἐνθάδε καθεύξεως, ὅτι οὕτως ἐντὸς τειχέων καὶ πυλῶν συνέκλεισάς με, ἀπρόϊτον πάντῃ καὶ ἀθέατον πᾶσί με καταστήσας;». Καὶ ὁ πατὴρ ἔφη· «Οὐ βούλομαι, ὦ τέκνον, ἰδεῖν σέ τι τῶν ἀηδιζόντων τὴν καρδίαν σου καὶ ἐγκοπτόντων σοι τὴν εὐφροσύνην. ΔΕν τρυφῇ γὰρ διηνεκεῖ καὶ χαρᾷ πάσῃ καὶ θυμηδίᾳ ζῆσαι σε τὸν ἅπαντα αἰῶνα διανοοῦμαι». ΔΑποκριθεὶς δὲ ὁ υἱὸς λέγει τῷ πατρί· «Γνωστὸν ἔστω σοι, ὦ δέσποτα, ὅτι τῷ τρόπῳ τούτῳ οὐκ ἐν χαρᾷ καὶ θυμηδίᾳ ζῶ, ἐν θλίψει δὲ μᾶλλον καὶ στενοχωρίᾳ τосαύτη, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν βρῶσίν τε καὶ πόσιν ἀηδῇ μοι καταφαίνεσθαι καὶ πικράν. Ποθῶ γὰρ βλέπειν κἀγὼ πάντα τὰ ἔξω τῶν πυλῶν καὶ τειχέων τούτων. Εἰ οὖν οὐ βούλει με ἐν ὁδύνῃ ζῆν, κέλευσον προέρχεσθαι καθὼς βούλομαι καὶ τέρπεσθαι τὴν ψυχὴν τῇ θεᾷ τῶν τέως μέχρι τοῦ νῦν ἀθεάτων μοι γενομένων». ΔΕλυπηθῇ ὁ βασιλεὺς ὡς ἤκουσε ταῦτα καὶ διεσκόπει καθΔ ἑαυτὸν ὡς, εἰ κωλύσει τὸν παῖδα τῆς ἐφέσεως, πλείονος αὐτῷ ἀνίας καὶ μερίμνης πρόξενος ἔσται. Καὶ «ΔΕγὼ σοι, τέκνον», εἰπὼν, «τὰ καταθύμια ποιήσω», ἵππους ἀντίκα ἐκλεκτοὺς, δορυφορίαν τε τὴν βασιλεῖ πρέπουσαν εὐτρεπισθῆναι κελεύσας προέρχεσθαι αὐτὸν ὅτε καὶ βούλοιτο διωρίσατο, ἐπισκῆψας μέντοι τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ μηδὲν ἀηδὲς εἰς συνάντησιν αὐτῷ ἄγειν, ἀλλὰ πᾶν ὅ τι καλὸν καὶ τέρψιν ἐμποιοῦν, τοῦτο ὑποδεικνύειν τῷ παιδί· χορούς τε συγκροτεῖν ἐν ταῖς ὁδοῖς, παναρμονίους κροτούντων ᾠδὰς καὶ ποικίλα θέατρα συνιστάντων, ὥστε τούτοις τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπασχολεῖσθαι καὶ ἐνεδύνεσθαι.

Καὶ δὴ οὕτως συχνάζων ταῖς προόδοις ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς συνέβη τοιοῦτόν τι γενέσθαι ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, κατὰ λήθην μὲν ὡς εἰκὸς τῶν ὑπηρετῶν, κατὰ θεϊκὴν δὲ τάχα οἰκονομίαν καὶ βούλησιν· διερχομένου γὰρ αὐτοῦ δύο ἄνδρες ὁρῶνται τούτῳ ἐν συναντήσει, ὧν ὁ μὲν λελωβημένος ὑπῆρχεν, ὁ ἕτερος δὲ τυφλός. Διδὼν τοίνυν τούτους καὶ ἐπὶ τῇ παραδόξῳ θεᾷ τὴν ψυχὴν ἀηδισθεὶς λέγει τοῖς μετΔ αὐτοῦ· «Τίνες οὗτοι, καὶ ποταπὴ αὐτῶν ἡ δυσχερὴς καὶ δυσειδὴς θέα;». Οἱ δέ, μὴ δυνάμενοι τὸ εἰς ὅρασιν αὐτοῦ ἐλθὼν ἀποκρῦσαι, ἀποκριθέντες εἶπον αὐτῷ· «Πάθη ταῦτά εἰσιν ἀνθρώπινα, ἅτινα ἐξ ὕλης διεφθαρμένης καὶ σώματος κακοχύμου τοῖς βροτοῖς συμβαίνειν εἶωθε». Καὶ φησιν ὁ παῖς· «Πᾶσιν ἀνθρώποις ταῦτα εἴθισται συμβαίνειν;». Λέγουσιν ἐκεῖνοι· «Οὐ πᾶσιν, ἀλλΔ οἷς ἂν ἐκτραπεῖται τὸ ὑγιεινὸν ἐκ τῆς τῶν χυμῶν μοχθηρίας». Αὕθις οὖν ἐπυνθάνετο ὁ παῖς· «Εἰ οὐ πᾶσι», φησί, «τοῖς ἀνθρώποις

τοῦτο συμβαίνει εἴωθεν, ἀλλὰ τισίν, ἄρα γνωστοὶ καθεστήκασιν, οὓς μέλλει ταῦτα καταλήψεσθαι τὰ δεινὰ ἢ ἀδιορίστως καὶ ἀπροόπτως ὑφίσταται;». Λέγουσιν ἐκεῖνοι· «Καὶ τίς τῶν ἀνθρώπων συνιδεῖν τὰ μέλλοντα δύναται ἢ ἀκριβῶς ἐπιγνῶναι; Κρεῖττον γὰρ ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦτο καὶ μόνοις ἀποκληρωθὲν τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς». Καὶ ἐπαύσατο μὲν ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς ἐπερωτᾶν, ὠδυνήθη δὲ τὴν καρδίαν ἐπὶ τῷ ὀραθέντι καὶ ἡλloiώθη ἡ μορφή τοῦ προσώπου αὐτοῦ τῷ ἀσυνήθει τοῦ πράγματος.

Μετὰ οὐ πολλὰς δὲ ἡμέρας αὖθις διερχόμενος ἐντυγχάνει γέροντι πεπαλαιωμένῳ ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ἐρρικνωμένῳ μὲν τὸ πρόσωπον, παρειμένῳ δὲ τὰς κνήμας, συγκεκυφῶτι καὶ ὅλως πεπολιωμένῳ, ἐστερημένῳ τε τοὺς ὀδόντας καὶ ἐκκεκομμένα λαλοῦντι. Ὡς οὖν εἶδεν ἐκπληξίς αὐτὸν λαμβάνει, καὶ δὴ πλησιέστερον ἀγαγὼν τοῦτον ἐπηρώτα μαθεῖν τὸ τῆς θεᾶς παράδοξον. Οἱ δὲ συμπαρόντες εἶπον· «Οὗτος χρόνων ἤδη πλείστων ὑπάρχει, καὶ κατὰ μικρὸν μειουμένης αὐτῷ τῆς ἰσχύος, ἐξασθενούντων δὲ τῶν μελῶν εἰς ἣν ὁρᾶς ἔφθασε τάλαιπωρὶ ἀν». Καὶ φησιν ὁ νεανίας· «Καὶ τί τούτου τὸ τέλος;». Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· «Οὐδὲν ἄλλο ἢ θάνατος αὐτὸν διαδέξεται». «Διὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις», φησί, «τοῦτο πρόκειται; ἢ καὶ τοῦτο ἐνίοις αὐτῶν συμβαίνει;». ΔΑπεκρίθησαν ἐκεῖνοι· «Εἰ μὴ προλαβὼν ὁ θάνατος μεταστήσει τινὰ τῶν ἐντεῦθεν, ἀδύνατον τῶν χρόνων προβαινόντων μὴ εἰς ταύτης ἐλθεῖν πείραν τῆς τάξεως». Καὶ φησιν ὁ παῖς· «ΔΕν πόσοις οὖν ἔτεσι τοῦτο ἐπέρχεται τινι; Καὶ εἰ πάντως πρόκειται θάνατος, καὶ οὐκ ἔστι μέθοδος τοῦτον παραδραμεῖν καὶ μὴδὲ εἰς ταύτην ἐλθεῖν τὴν τάλαιπωρίαν;». Λέγουσιν αὐτῷ· «ΔΕν ὀγδοήκοντα μὲν ἢ καὶ ἑκατὸν ἔτεσιν, εἰς τοῦτο τὸ γῆρας καταντῶσιν οἱ ἄνθρωποι· εἴτα ἀποθνήσκουσι, μὴ ἄλλως ἐνδεχομένου. Χρέος γὰρ φυσικὸν ὁ θάνατός ἐστιν, ἐξ ἀρχῆς ἐπιτεθὲν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἀπαραίτητος ἡ τούτου ἐπέλευσις».

Ταῦτα πάντα ὡς εἶδε τε καὶ ἤκουσεν ὁ συνετὸς ἐκεῖνος καὶ φρόνιμος νεανίας, στενάξας ἐκ βάθους καρδίας, ἔφη· «Πικρὸς ὁ βίος οὗτος καὶ πάσης ὀδύνης καὶ ἀηδίας ἀνάπλεως, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει. Καὶ πῶς ἀμεριμνήσει τις τῇ προσδοκίᾳ τοῦ ἀδήλου θανάτου, οὗ ἢ ἐπέλευσις οὐ μόνον ἀπαραίτητος, ἀλλὰ καὶ ἀδηλος, καθὼς εἶπατε, ὑπάρχει;». Καὶ ἀπῆλθε ταῦτα στρέφων ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀπαύστως διαλογιζόμενος· καὶ πυκνὰς ποιούμενος περὶ τοῦ θανάτου τὰς ὑπομνήσεις, πόνοις τε καὶ ἀθυμίαις ἐκ τούτου συζὼν καὶ ἄπαιστον ἔχων τὴν λύπην ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ· ««Ἀρα πότε με ὁ θάνατος καταλήψεται; Καὶ τίς ἔσται ὁ μῆμην μου ποιούμενος μετὰ θάνατον, τοῦ χρόνου πάντα τῇ λήθῃ παραδιδόντος; Καὶ εἰ ἀποθανὼν ἄρα εἰς τὸ μὴ ὄν διαλυθήσομαι; ἢ ἔστι τις ἄλλη βιοτὴ καὶ ἕτερος κόσμος;». Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ἀπαύστως διενθυμούμενος ὠχρίων κατετήκετο. Κατὰ ὅπιν δὲ τοῦ πατρός, ὅτε συνέβη τοῦτον ἀφικέσθαι, προσεποιεῖτο τὸ ἱλαρὸν καὶ ἄλυπον, μὴ βουλόμενος τὰ μελετώμενα αὐτῷ εἰς γνῶσιν ἐλθεῖν τῷ πατρί. ΔΕπεὶ δὲ ἀκατασχέτῳ τινὶ πόθῳ κατείχετο γλιχόμενος ἐντυχεῖν τινι τῷ δυναμένῳ τὴν αὐτοῦ πληροφορῆσαι καρδίαν καὶ λόγον ἀγαθὸν ταῖς αὐτοῦ ἀκοαῖς ἐνηχῆσαι, τὸν προμνημονευθέντα παιδαγωγὸν αὖθις ἐπηρώτα, εἴ ποῦ τινὰ γινώσκει δυνάμενον αὐτῷ συμβαλέσθαι πρὸς τὸ ποθοῦμενον καὶ τὸν νοῦν αὐτοῦ βεβαιῶσαι, δεινῶς ἱλιγγιῶντα ἐν τοῖς λογισμοῖς καὶ μὴ δυνάμενον ἀποβαλέσθαι τὴν περὶ τούτων φροντίδα. Ὁ δὲ τῶν προειρημένων πάλιν ἐπιμνησθεὶς ἔλεγεν· «Εἰπὸν σοὶ καὶ πρότερον, ὅπως ὁ πατήρ σου τοὺς σοφοὺς ἐκείνους ἀνθρώπους καὶ ἀσκητάς, ἀεὶ περὶ τῶν τοιούτων φιλοσοφοῦντας, οὓς μὲν ἀνεῖλεν, οὓς δὲ μετὰ ὀργῆς ἐδίωξε, καὶ οὐ γινώσκω τινὰ τοιοῦτον ἐν τῇ περιχώρῳ νυνὶ ταύτῃ». Πολλοῦ δὲ ἐπὶ τούτοις ἄχθους ὁ νεανίας πληρωθεὶς καὶ τὴν ψυχὴν δεινῶς κατατρωθεὶς ἐφκει ἀνδρὶ θησαυρὸν ἀπολέσαντι μέγαν καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ ζήτησιν ὅλον αὐτοῦ τὸν νοῦν ἀσχολουμένῳ. ΔΕντεῦθεν ἀγωνίᾳ διηνεκεῖ καὶ μερίμνῃ συνέζη, καὶ πάντα τὰ ἡδέα καὶ τερπνὰ τοῦ κόσμου ὡς ἄγος τι καὶ βδέλυγμα ἦν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. Οὕτως οὖν ἔχοντι τῷ νέῳ καὶ ποτινωμένῳ κατὰ ψυχὴν τὸ ἀγαθὸν εὐρεῖν, εἶδεν αὐτὸν ὁ πάντα βλέπων ὀφθαλμός· καὶ οὐ παρείδεν ὁ θέλων πάντας σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ἀλλὰ τὴν συνήθη φιλανθρωπίαν καὶ ἐπὶ τούτῳ δείξας ἐγνώρισεν ὁδὸν ἣν ἔδει πορεύεσθαι τρόπῳ τοιῷδε.

1. *From the panegyric of John II Komnenos, who returns to Constantinople after the expedition to Cilicia and Syria (1137/8)*

.Ως ἀσπαστὸς ἡμῖν ἦκεις, ὦ τῶν πάλαι βασιλέων θεοειδέστατε, ὡς ἡδὺς ὡς εὐκταῖος, ὡς ἀσμένοισιν ἄσμενος. Καὶ νῦν λευκάς ἀκτῖνας ἐν οὐ λευκαῖς ὀρώμεν ἡμέραις, καὶ χειμῶνος ἐπὶ σοὶ καὶ τοῖς σοῖς τροπαίοις ἐνεαρίζομεν.

Τοσοῦτον ἔχεις τὸ φιλυπήκοον καὶ τοσοῦτον ἥμερον τοῖς ὑπηκόοις ἐνέσταξας· ἅμα τε γὰρ αὐτὸς ἐπὶ τὴν ἡγεμόνα πόλιν ταύτην καὶ ἡμετέραν ἐπανατέταλκας καὶ ἡμεῖς αὐτίκα πανηγυρίζομεν ἔνθεα καὶ χορείας ἰστώμεν πανδήμους καὶ θέατρον συναγείρομεν, κατὰ γένη κατὰ φυλάς κατὰ δήμους, ἀγαθοῦ βασιλέως ἀγαθὴν ἐπευφημοῦντες τὴν πρόοδον.

Οὐχ οὕτω Πέρσαι Κῦρον ἐθαύμασαν μετὰ τὴν τῶν Μήδων καθαίρεσιν καὶ Λυδῶν ἀπανάστασιν, οὐχ οὕτω μετὰ Τροίαν κειμένην Ἕλληνες ΔΑγαμέμνονα, οὐχ οὕτω Λάκωνες .Ηγησίλεων μετὰ τὰ ἐπὶ ΔΙωνίας τρόπαια καὶ τοῦ .Ελλησπόντου κατάσχεσιν καὶ τῆς .Ελλάδος ἀνόρθωσιν, ὡς νῦν ἡμεῖς ὅλοι κατάκρας ἔνθεοί τε ὄντες καὶ θεοφόρητοι, ὅλοι κατάκρως ἡδονῆς καὶ γήθους αἰχμάλωτοι θριαμβεύομεν ὡς οἷόν τε τὰ ἐπινίκια καὶ προσεπικροτοῦμεν τὰ εἰσιτήρια.

Οὐχ οὕτως ἡδὺς οὐθΔ ἐφῶς οὐθΔ ἔσπερος, ὅποτε πρῶτα «παμφαίνησι λελουμένος ὠκεανοῖο» [Hom. Il. V 6], κατὰ τὴν τῆς Καλλιόπης γλῶτταν καὶ τὸ ἐκείνης αὐτόνομον, ὡς αὐτός, ὦ βασιλεῦ, ὡς μὲν χαρίεις, ὡς δ' ἐπέραστος λαμπρὸς λαμπρῶς ἐξ ἑω ταῖς τῶν πόλεων ὑπηκόοις ἐπέλαμψας ὅλος ὠκεανοῖς βαρβαρικῶν αἱμάτων ἐπινηξάμενος. Τοιοῦτόν σοι τὸν ὠκεανὸν αὐτοσχεδιάζει τὸ ξίφος, τοιαύτας ἀναστομοὶ τὰς πηγὰς· οὕτω τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν ἰδρώτας ἀπομοργνύμενος ἀστράπτεις καὶ τὸ πεπονηκὸς ἐναποψύχεις τοῦ σώματος ἐπὶ φόνῳ βαρβάρων καὶ λύθρῳ καὶ αἵματι. Τοῦτό σε τὸ λουτρὸν τίθης καὶ νῦν ἡμῖν, ὦ βασιλεῦ, καὶ ἀστέρων φαάντερον καὶ ἡλίου στιλπνότερον.

Εντεῦθεν σοι καὶ ὅλαι πόλεις τοῦ τῶν ἀνδραγαθημάτων κάλλους ἐρώσαι φιλονεικοῦσιν εἰς κόρον ἐναπομάξεσθαι, καὶ καινὸς τις οὗτος ἀνέρρωγε πόλεμος, ὅποια ποτ' ἂν μείζω πλεξαμένη τὸν στέφανον θερμότερον ἐπιδείξαιτό σοι τὸν ἔρωτα, καὶ σὲ τὸν μετὰ Χριστὸν τῆς Χριστοῦ κληρονομίας κεφαλὴν χρηματίσαντα προσεπικοσμήσῃ τοῖς ἐφυννίοις καὶ ἀναδήσῃ τὸν σωτῆρα τὸν πολιέα τὸν αὐτοκράτορα.

2. *Two progymnasmata on the myth of Pasiphae: a dieghema (short narrative) and an ethopoia (character-drawing)*

19. Διήγημα τὸ κατὰ τὴν Πασιφάην.

Ἔρως καὶ Πασιφάην εἰς ταῦρον οἰστροηλατεῖ καὶ τὸν πόθον ἦν ἀγαγεῖν εἰς πέρας ἀμήχανον· ἄνθρωπος ἦρα βοὸς καὶ γυναικὸς ἦν ταῦρος ἐρώμενος, ἔρως ἀπανταχόθεν ἀνόμοιος.

.Η μὲν ἴσως που μαλακὴν ἠφίει φωνήν, ὃ δ' οὐδὲν ἐπαῖων, ὡς ταῦρος, αἰνὸν ἐμυκήσατο. Λόγον ἀλογίᾳ ξυντρέχειν τὸ πάθος ἠνάγκαζε καὶ γυναικὸς ὄψιν βοεῖα μορφῇ συγκεράννυσθαι καὶ ταύρῳ τὴν ἄνθρωπον ὑποζεύγνυσθαι. Οὐκ εἶχε πείθειν οἷς θέλγουσιν ἄνθρωποι· ἂν ἐπαγωγὸν τι προσεῖπεν, ὃ βοὺς οὐκ ἡσθάνετο· ἂν ἐρωτικὸν ἐμειδίασεν, οὐ φιλομειδὴς ὁ ταῦρος ἐδείκνυτο· ἂν δῶρα πρὸς Ἀφροδίτην προὔτεινεν, ἄδωρον τὴν Ἀφροδίτην ἢ φύσις τὸν ταῦρον ἐδίδαξεν. Ἔρως ἐντεῦθεν τῇ κόρῃ συνηγωνίζετο καὶ φύσις αὐτὴς ἐκεῖθεν ἀντέκρουε· παρείχεν Ἔρως, ἃ μὴ φύσις ἐβούλετο, καὶ φύσις ἐπεῖχεν, ἃ παρέχειν Ἔρως παρεβιάζετο· συνῆγεν Ἔρως, ἃ φύσις μακροῖς ὁροῖς διέστησε, καὶ ἡ φύσις οὐκ ἐδίδου τὰ μὴ πεφυκότα συνάπτεσθαι. Ἔσαινεν Πασιφάην τὸ κάλλος, ἀλλ' ἐλύπει τὸ τοῦ ἔρωτος ἔκφυλον. Ὡς ἐπαφρόδιτον ὄρᾳ ἐγλίχετο καὶ ὡς θῆρα θυμικὸν ὑπεβλέπετο. Ἡὔχετο καὶ βοὺς εἶναι δοκεῖν, ὡς ἂν τὸν ταῦρον ὑπέλθῃ τῷ σχήματι, ἀλλὰ θεοὶ μὲν οὐκ ἐπένευσαν, Δαίδαλος δὲ τοῦτο χαρίζεται καὶ γίνεται σοφώτερος Ἔρωτος, φιλανθρωπότερος φύσεως. Χαλκὸν εἰς βοῦν σχηματίζει καὶ μιμεῖται τοῦ ταύρου τὴν θήλειαν καί, τὴν βοῦν ἐνδὸν ὑπογλυψάμενος, ὑποβάλλει τὴν ἄνθρωπον. Εφέλκεται τὸν ταῦρον ἡ τέχνη, δελεάζει τοῦ χαλκοῦ τὸ πρὸς βοῦν ἐμφερές καί, μυκησάμενος ἔρωτα, τῇ Πασιφάῃ τὸν πόθον ἐπλήρωσε. Καὶ τεραστίου γάμου τέρας ἀπογεννᾶται Μινώταυρος.

54. Τίνας ἂν εἴποι λόγους ἡ Πασιφάη, ταύρου ἐρασθεῖσα.

Οἷον εἶδον, ὦ θεοί, ἡλίκον ἔπαθον τὴν ψυχὴν! Περιήστραψέ μοι τὰς ὄψεις πάγκαλόν τι χρῆμα βοός, ταῦρος καὶ ἀγαλματίας, ὅλος ἐπαφρόδιτος ὅλος ἐπέραστος, εἴποι τις ἂν, ὡς Πλούτος καὶ τὸ φιλομειδὲς Ἀφροδίτης καὶ τὸ χαροπὸν Ἔρωτος· οὕτω πολὺν ἀποστάζει τῶν ὀφθαλμῶν ἀφροδίσιον ἥμερον. Οὐχ ὡς θῆρ ἀγριαίνει, οὐχ ὡς ταῦρος ὑποκαθήμενον βλέπει,

ἀλλ' ὥς νεανίας Χάρισι καὶ Ἀφροδίτῃ τελούμενος καὶ τοῦ προσώπου τὸ χάριεν ἀπαστράπτει καὶ τοῦ βλέμματος τὸ μειλίχιον. Ὁ δὲ καὶ τοῦ κάλλους αἰσθάνεται καί, καλὸς ὢν, οὐκ ἠγγόνησε· καὶ δὴ, τὸν αὐχένα ὑπογυρώσας, ἀγέρωχόν τι σοβεῖ καὶ πυκνὰ τὴν ὕλην περισκιρτεῖ, καὶ βαίνων εὐρυθμα καὶ χορεύων τῷ σχήματι. Τοιοῦτον ἄρα τὴν ἀρχὴν ὁ Ζεὺς τὸν ταῦρον ἐπλασεν, ἥνικα καὶ ὁ Προμηθεὺς τὸν ἄνθρωπον, ἢ καὶ Ζεὺς αὐτὸς τοιοῦτος ἂν ἐγεγόνει ταῦρος, ὅτε τὴν Εὐρώπην ἥρπασεν· οὕτω θεσπεσία τις αἴγλη τὸν βοῦν τουτονὶ περικέχυται. Ἄν ἴδω τὸ τῆς μορφῆς ἡλιῶδες, ἓνα τῶν Ἡλίου βοῶν εἶναι νομίζω τοῦτον καὶ τέθηπα· ἂν ὄψομαι τὸ τῆς ὄψεως ἀστερωπὸν, ἐκεῖνον εἶναι πείθομαι τὸν ἐν οὐρανῷ τὸν κατάστερον. Ὁρῶ καὶ τὸ κέρασ ὥς ἀκριβῶς ἄκυκλον, ὥς ἀκρυβῶς κυρτουμένης Σελήνης εἰκόνισμα, καὶ Σελήνης ὑποδίφριον εἶναι τοῦτον μαντεύομαι· καὶ τάχα τῶν ἄλλων ὁμοζύγων μόνος ἀφηνιάσας, τὸν κάτω καὶ ἡμέτερον χώρον τοῦτον περιπολεῖ καὶ θεατρίζει τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀλκὴν ἐπιδείκνυται καὶ νῦν τῇ θεῷ χωλεύει τὸ τέτρωρον, καὶ παρὰ τοῦτο καὶ φαίνει βραδίων καὶ δύνει σχολαιότερον.

Ενδυμίων δὲ καὶ τὰ Σελήνης παιδικὰ; λόγος ἄλλος καὶ μῦθος ἐξ ἀγνοίας πλαττόμενος. Θεὸς ἐστὶν ὡς ἐν βουσὶν οὗτος ὁ ταῦρος καί, οἶμαι, τοῦτον «Ἀπιν καλοῦσι καὶ τιμῶσιν Αἰγύπτιοι· καὶ νῦν ἡμῖν ἐπεφοίτησεν, ἵνα καὶ τὴν ἡμετέραν ὡς τὴν ἐκείνων ἄκαρπον δείξει. Ἀλλ' ἡκέ μοι ταύρων ἀπάντων ὁ κάλλιστος, ἡκέ μοι καὶ τῆς ἐρώσης ἔφασι καὶ γενοῦ καὶ φιλάνθρωπος.

Ἀνθέξομαι μυκηθμὸν ἐρωτικόν, ἀντίδος τοῦ φθέγματος· ἂν δακρύσω, ψυχαγώγησον ἀπαλῶ τῷ σκιρτήματι· ἂν δὲ καὶ θελήσω περιπτύξασθαι, ὑπόκλινε τὴν κεφαλὴν ἡρέμα καὶ τοῦτό σοι φιλήματος ἔστω σύνθημα. Σίμβλον ἔχεις τὸ στόμα καὶ ζῶν καὶ τοῦτό σοι παρὰ πάντα ταῦρον ὑπερφερές, ᾧ μετὰ τὴν τελευτὴν τὸ σμῆνος ἐναποτίκτεται. Εἰ γὰρ σοὶ καὶ ὅλα φιλοτιμήσομαι λήϊα καὶ σκιρτήσεις ἄνετα καὶ τρυφήσεις ἐλεύθερα. Εἰ γὰρ σοὶ καὶ ὅλα χαριῶμαι· βουκόλια καὶ βασιλεύσεις τῶν ἐν τῇ νήσῳ ταύρων ἀπάντων, ὥσπερ τῶν ἀνδρῶν ὁ Μίνως. Ἄπας ὁ χρόνος ἔσται σοὶ βουλυτός, εἰ μόνον τὸν Ἔρωτος ζυγὸν ἐλκύσομεν ἄμφω.

Οὐκ αἰσχύνομαι τὸν πόθον ὡς ἐκφυλόν· καὶ γὰρ Εὐρώπῃ βοὸς ἦρα καὶ ἵππου αὐθις ἑτέρα, καὶ ἦν ἐπ' ἴσου, ἐπ' ἀμφοῖς ἀλλογενὲς τὸ φιλούμενον, κἂν βοὺς ὑπέκρυπτε τὸν ὑπατον τῶν θεῶν, κἂν ἵππος τὸν Ποσειδῶνα τὸν ἵππιον. Ἀλλ' οἱ θεοὶ τὸ προσωπεῖον παρὰ τὴν εὐνὴν ἀπεδύοντο καὶ τότε καὶ Ζεὺς ταῖς κόραις καὶ Ποσειδῶν ἐγνωρίζετο ἴσως, καὶ νῦν θεῶν τις ὡς ἐν ταύρῳ δρᾶμα μελετᾷ φιλοτήσιον καὶ ἡ παστὰς ἐλέγξει τὴν σκηνὴν καὶ γνωριεῖ τὸν ἐρώμενον. Ἀλλὰ τί ταῦτα τηγάλλως φθέγγομαι; Τί καὶ πεπλάνημαι; Οὐκ ἐθέλει ταῦρος γυναικὶ συζεύγνυσθαι, κἂν Ἔρως βιάσαιτο· ζυγομαχήσει πάντως καὶ ἀποπηδήσει καὶ φεύζεται. Αἰτιῶμαι τὸν Ἔρωτα. Τί γὰρ τοιαύτην καθ' ἡμῶν ἐβουκόλησε; Προσαιτιῶμαι τὴν

Ἀφροδίτην. Τί γὰρ ὁμόζυγον ἡμῖν ἐμελέτησε θέσθαι βοῦν ἑτερόζυγον; Διαλοιδοροῦμαι καὶ ταῖς Χάρισιν, ὅτι πρὸς ἀλόγου φύσιν γεγονάσιν οὕτω φιλότιμοι. Μέμφομαι καὶ τὸν λόγον, ὅτι μὴ καὶ βοὸς οἶδεν εἶναι θελκτήριος. Τί μὴν καὶ χρυσοφορεῖν, εἰ χρυσὴν Ἀφροδίτην ταῦρος οὐκ ἐπίσταται; Τί μὴν καὶ φρονεῖν ἐπὶ κάλλει καὶ στολὴν ἀμπίσχεσθαι περιπόρφυρον, εἰ τιμᾶν οὐκ οἶδε τὴν ἀλουργίδα ταῦρος καὶ γυναικείας ὥρας οὐ γλίχεται; Ζηλοτυπῶ τὴν θήλειαν βοῦν, ὅτι καὶ γυμνὴ κάλλους ἐπιθέτου καὶ ποικίλης ἀναβολῆς οὕτω καλὸν τὸν ἐραστὴν ἠτύχησεν. Ἡ δὲ καὶ περισκαίροντος χαίρει καὶ προσιόντος ἀκκίζεται. Εἴθε βοὺς ἦν καὶ τῷ ταύρῳ τούτῳ σύζυγος ἅμα καὶ σύννομος! Νῦν δὲ μέσον Ἀφροδίτης καὶ φύσεως ἔστηκα. Ἡ μὲν συμπνέειν ταύρῳ βιάζεται, ἡ δ' οὐκ ἐφίησιν. Ἡ μὲν εἰς ἀλλότριον ἥμερον ἔλκει καὶ τυραννεῖ, ἡ δ' ἀφέλκει καὶ προσαποσπᾷ βιαιότερον ὃ δίδωσιν Ἔρως. Ἡ φύσις οὐ βούλεται καὶ νικᾶν τὴν φύσιν Ἔρως αὐθις οὐκ ἀνέχεται.

Ἀλλὰ τίς ἂν μοι προσωπεῖα περιθείη βοός, ἵνα τὸν ταῦρον ὑπέλθω τῷ σχήματι; Ἡ πῶς ἂν τὴν μορφήν εἰς βοῦν ἀλλαξαίμην; Ἥρα τοῦτό μοι χαριεῖται, ὡς ἐκεῖνο Δαίδαλος. Εκείνη τὴν

Ἰνάχου κόρην εἰς βοῦν μετέπλασε, οὗτος οὐκ ὀλίγα τῷ χαλκῷ εἰς ὀφθαλμῶν ἀπάτην ἐσφυρηλάτησε. Ναὶ δὴ, φιλότατη θεῶν, ὁ πάλαί, τὴν Ἰοῦν ζηλοτυποῦσα, ἔδρασας, τοῦτο νῦν ἡμῖν χάρισαι, τοῦ πάθους οἰκτεῖράσα. οὕτω σε ζυγὸν καὶ γάμων ἔφορον καὶ ὡς ἐν βουσί τιμήσουσιν ἄνθρωποι. Εἰ δ' οὖν – ἀλλὰ σύ μοι δεῦρο, Δαίδαλε, – νῦν εἴπερ ποτε, τῆς τέχνης ἐπίδειξαι τὸ πολύτροπον, γενοῦ καὶ ταύρῳ σοφιστὴς ὡς ἐν χαλκῷ πολυμήχανος, γενοῦ σύμμαχος Ἀφροδίτης ἐπικούρος Ἔρωτος, θηλείαν ὑπογλυψάμενος βοῦν. Περίθες αὐτῷ πανταχόθεν ἀκριβῆ τὴν ἐμφέρειαν καὶ τάχα θέλξεις· οὕτω καὶ θηράσας τὸν ταῦρον τὸν ὡς ἐφ' ἡμῖν ἀθήρατον, τὸν ἀφρόδιτον τὸν ἀνέραστον. Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε ἡμῖν μελήσει καὶ Ἔρωτι.

The arranged compilation of the four parts of the Justinianic corpus (Codex, Digest, Institutes, Novels) according to Leo VI's preface

Διουστινιανῷ [Justinian I, 527-565] τῷ βασιλέων περιωνύμῳ ἦλθε μὲν εἰς ἐπίνοιαν, τὰ τῶν πρεσβυτέρων αὐτοκρατόρων συλλέξαι θεσπίσματα, καὶ τῇ τούτων παραλλήλῳ συντάξει τοῖς περὶ τοὺς νόμους στρεφομένοις τὸ ἐκ τῆς αὐτῶν ἀσχολίας ἐλαφρῦναι ἄχθος. Οὐ μὴν ἔτυχε τὸ ἔργον τελείας καὶ ἀνενδεοῦς καταστάσεως, καὶ διόρθωσιν δέξασθαι κρείττονα. Καὶ γάρ, ἅτε παρὰ Ἀδριανοῦ [Hadrian, 117-138] τοῦ πάλαι .Ρωμαίων ἄρξαντος συνελέγη, λαβὼν, καὶ ταῦτα ἐν τεύχεσι ν'. διατάξας, ἰδίαν καὶ διακεκριμένην ἀπειργάσατο πραγματείαν, διγέστα τούτοις ἦτοι πανδέκτην ὄνομα θέμενος. Καὶ ὅσα δὲ ἐν τοῖς κώδιξι καὶ ταῦτα συναγαγὼν ἐν ἰδίῳ ἐδάφει διώρισεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ ἰνστιτούτα, τουτέστιν ἡ τῶν νόμων εἰσαγωγή, καὶ ταῦτα ὁμοίως ἦνῳται μὲν, ἰδιορυθμίζεται δέ. Ἔτι δὲ καὶ ἅς ὁ ἀνὴρ ἐφιλοπόνησε νεαρὰς διατάξεις, καὶ ταῦτα ἰδίας ἔτυχε χώρας. Οὕτως οὖν ἡ τῶν νόμων ἀπομεμερισμένη οὕσα κατάστασις ἐλλείπειν ἔδοξε τῇ βασιλείᾳ ἡμῶν εἰς τε τὸ παρελβεῖν τῆς τῶν νόμων φιλομαθείας τὴν δυσχέ ρειαν, καὶ εἰς τὸ αὐτὴν τάξεως τυχεῖν ἀκριβοῦς.

Τοιγαροῦν τὰς πάσας τῶν νόμων πραγματείας ἡμεῖς σωματοποιησάμενοι ἐν τεύχεσιν ἐξ συνεκεφαλαιώσαμεν. Πᾶν μὲν ἐναντίον καὶ τὴν χρῆσιν οὐ παρεχόμενον ἐν τοῖς πράγμασι, διὰ τὸ ὡς εἰκὸς πολλὰ τῶν τῆς ἀρχαιότητος νομοθετημάτων παρευδοκιμηθῆναι τοῖς ὕστερον, ὑπεξελόντες καὶ ἀποκρίναντες· πᾶν δέ, ὃ μὴ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ περιττὸν ἐδόκει, ἀποτεμόντες τῆς συνυφάνσεως· ἔπειτα δὲ τὰ ἀνὰ μέρος καὶ κατὰ διασποράν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος εἰρημένα εἰς μίαν τίτλου περιοχὴν ν καταστήσαντες, οἷον ὅσα περὶ γάμου, ὅσα περὶ ληγάτων, ὅσα περὶ ἐπιτρόπων· καὶ ἀπλῶς, ὅσα σύστοιχα, καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ὀρώντα· ταῦτα ἐξ ἀλλήλων ἀδιάσπαστα καὶ ἐν τῇ συντάξει τηρήσαντες, ἐν ἐξήκοντα ὅλοις βιβλίοις ἀπαρτισάμενοι, παρέχομεν τῇ περὶ τοὺς νόμους φιλοπονίᾳ, ῥαδίαν μὲν τὴν ἔντευξιν, τελείαν δὲ τὴν παντὸς οὐτινοσοῦ ν ζητουμένου διάκρισιν· μηδενοῦς νομοθετήματος ὀρθὴν φέ ροντος τὴν ψῆφον παραλειφθέντος ἐκ τῆς ἄνω τοῦ χρόνου φορᾶς καὶ μέχρι τῆς ἡμῶν βασιλείας τεθεσπισμένων.

Concerning the evil craft ("de dolo malo")

Περὶ δόλου κακοῦ

X 3, 1, 1. Εἰς εὐλόγου αἰτίας, ἐτέρας οὐχ ὑπόουσης ἀγωγῆς ἡ περὶ δόλου δίδεται.

2. Δόλος κακὸς ἐστὶ πανουργία καὶ ἀπάτη καὶ μηχανή, ἡ πρὸς περιγραφὴν ν ἐτέρου γινομένη.

3. Ἔστι καὶ καλὸς δόλος καὶ μάλιστα ὁ κατὰ τῶν πολεμίων καὶ τῶν ληστῶν. [...]

X 3, 7, 4. ΔΕὰν ὁ κύριος νεμόμενος τὸν εἰς χρῆσιν δεδομένον δοῦλον, φονεύσῃ αὐτόν, χώρα τῇ ἐξ ἀρνήσεως μὲν εἰς τὸ διπλάσιον, ἐξ ὁμολογίας δὲ εἰς τὸ ἀπλοῦν ἀπαιτούσῃ ἀγωγῇ, καὶ τῇ παραστατικῇ τοῦ πράγματος ἀγωγῇ, καὶ ἀργεὶ ἡ περὶ δόλου.

5. ΔΕὰν τὸν ληγατευθέντα μοι δοῦλον φονεύσῃ πρὸ τοῦ ὑπείσελθεῖν τὴν κληρονομίαν ὁ κληρονόμος, οὐκ ἔχω τὴν ἐξ ἀρνήσεως μὲν τὸ διπλοῦν ἀπαιτούσαν, ἐξ ὁμολογίας δὲ τὸ ἀπλοῦν ἀγωγὴν· οὕτω γὰρ ἤμην δεσπότης. Οἰωδῆποτε δὲ καιρῷ εἰ φονεύσει αὐτόν, ἀργεὶ ἡ περὶ δόλου ἀγωγὴ· ὕπεστι γὰρ ἡ ἐκ διαθήκης βοήθεια.

6. ΔΕὰν ἐμὸν τετράποδον κατὰ δόλον ἐτέρου ζημιώσῃ σε, καὶ εὐπορῶ καὶ θέλω δοῦναι τὸ ὅλον ζημίωμα, ἀργεὶ ἡ περὶ δόλου ἀγωγὴ. Εἰ δὲ καὶ εἰς ἔκδοσιν ἀπολάβῃς, οὐδὲ ἐπὶ τῷ υπερβαίνοντι τῆς ζημίας ἔχεις τὴν περὶ δόλου ἀγωγὴν.

7. ΔΕὰν τὸν δοῦλόν μου δεδεμένον ἔλυσας, ἵνα φύγῃ, εἰ μὲν ὡς ἐλεῶν, τῇ ἰν φάκτουμ ἐνέχῃ· εἰ δὲ μή, τῇ περὶ κλοπῆς εἰς τὸ διπλοῦν ἀγωγῇ.

8. ΔΕὰν ὁ δοῦλός μου συμφωνήσῃ, δοῦναί μοι τι ὑπὲρ τοῦ ἐλευθερωθῆναι, καὶ παράσχῃ μοι ἐπὶ τούτῳ ἐναγόμενον, ἐφΔ ᾧ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν εἰς αὐτόν μετενεχθῆναι τὴν ἐνοχὴν, καὶ ἐλευθερωθεὶς υπερτίθεται, ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω κατΔ αὐτοῦ τὴν περὶ δόλου ἀγωγὴν· ἐστὶ γὰρ κατὰ τοῦ ἐναγομένου ἡ ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως· εἰ μὴ ἄρα ὁ ἐναγόμενος ἀπορεῖ, ἢ παραγραφὴν ἔχει κατΔ ἐμοῦ· ἀγωγὴ γὰρ οὐκ ἐστὶν ἡ ὑπὸ παραγραφῆς ἐκβαλλομένη. Ὁ δὲ ἐναγόμενος ἔχει κατὰ τοῦ ἐλευθερωθέντος τὴν περὶ δόλου ἀγωγὴν.

9. ΔΕὰν κατὰ δόλον τοῦ διοικητοῦ μου νικήσῃ ὁ χρεώστης μου, ἔτοιμος δὲ ἐστὶν ὁ χρεώστης ἄνωθεν ἐναχθῆναι, δεικνύντος μου πρότερον τὴν συμπαιγνίαν, ἀργεὶ ἡ περὶ δόλου.

Εἰ δὲ ὑπερτίθεται πρὸς τοῦτο, ἀρμόζει ἢ περὶ δόλου, τοῦ διοικητοῦ ἀποροῦντος· εἰ γὰρ εὐπορεῖ, κινῶ κατὰ αὐτοῦ τοῦ ἐντολέως τὴν μανδάτι.

14. Bessarion (15th C.)

Against the work of George Trapezountios, the calumniator of Plato

ΔΑφίκετο ἡμῖν ἐς χεῖρας βιβλίον τι Πλάτωνος καὶ ΔΑριστοτέλους ἐπαγγελλόμενον σύγκρισιν. Αὐτίκα γε οὖν ἤσθημεν τῷ εὐρήματι καὶ ὥσπερ οἱ λίχνοι περὶ τι τῶν ἐδεσμάτων, πάντων τῶν ἀνὰ χεῖρας ὀλιγορήσαντες περὶ τὴν ἐκείνου ἀνάγνωσιν πᾶσαν ἐπεποιήμεθα τὴν σπουδὴν. ΔΗλίσσαμεν γὰρ ἐν αὐτῷ τῶν ἐκατέρου εἶτε φυσικῶν εἶτε ὑπερφυῶν εἶτε λογικῶν εἶτε καὶ ἠθικῶν δογμάτων εὐρεῖν ἔκθεσιν σύγκρισίν τε πρὸς ἄλληλα, καὶ ἡ μὲν τότε τῷδε συνάδει, ἡ δὲ τότε τοῦδε ἀπάδει, καὶ τίσι μὲν λόγοις ἐκεῖνο, τίσι δὲ τοῦτο δείκνυται, καὶ πότερον ἢ πρώτη οὐσία ἢ ἡ δευτέρα κυριωτάτη, καὶ τί μὲν ὕλη καὶ εἶδος ΔΑριστοτέλει, τί δὲ μέγα καὶ μικρὸν Πλάτωνι βούλεται, καὶ πῶς ἡ ἐντελέχεια τῇ αὐτοκινήσει ἐπὶ ψυχῆς συμβαίνει, καὶ εἴ τινα χωριστὰ εἰσὶν εἶδη ἢ πάντα ἀχώριστα, καὶ εἰ χωριστά, πότερον καθΔ αὐτὰ ὑφεστῶτα ἢ ἐν ψυλαῖς κείμενα ἐπινοίαις· καὶ πῇ μὲν ὁμωνύμως, πῇ δὲ συνωνύμως τῶν ὄντων κατηγορεῖται τὸ ὄν, καὶ πῇ ἡ διαιρετική μέθοδος, ὁ φιλοσοφίας θριγκός, τῇ ἀποδεικτικῇ ἐπιστήμῃ ταυτόν, πῇ δὲ ἕτερον, καὶ πότερον ἀγέννητον πάντα τὸ πᾶν καὶ αἴδιον ἢ γενητὸν καὶ φθαρτὸν ἢ γενητὸν καὶ ἀγέννητον καὶ ἅμα αἴδιον, καὶ πῇ μὲν γενητὸν, πῇ δὲ ἀγέννητον, αὐτό τε καὶ ἡ ψυχὴ· καὶ εἰ ὁ θεὸς καὶ αὐτῆς τῆς οὐσίης ἢ μόνῃς ἐστὶ τῆς κινήσεως τῶν φυσικῶν αἴτιος καὶ δημιουργός· εἰ ὁ οὐρανὸς πέμπτον ἐστὶ τῶν ἀπλῶν σωμάτων ἢ ἐν τῶν τεττάρων· καὶ πότερον τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ καλὸν ἢ τὴν θεωρητικὴν ἐπιστήμην ἔσχατον τέλος εἶναι ἀνθρώπου θετέον· καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὲ μεγίστων δογμάτων τῶν φιλοσόφων, ἄκαιρον γὰρ καὶ φιλοτιμίας εἰκαίας δόξειεν ἂν πάντα νῦν καταριθμήσασθαι. Περὶ τούτων οὖν πάντων ἢ τῶν γε πλειόνων ἐντυχεῖν παρὰ τῷ βιβλίῳ καὶ μάλα ἠλπίκαμεν. Τοῦτο γὰρ καὶ ἄλλοι τῶν πρὸ ἡμῶν Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων, οἱ μὲν Πλάτωνι, οἱ δὲ ΔΑριστοτέλει συνιστάμενοι πεποιήκεσαν, τὰ μὲν ἐγκρίνοντες, τὰ δὲ ἀποκρίνοντες. Εἰσὶ δὲ καὶ ταῦτά τε πάντα τῷ φιλοσόφῳ ἀλλήλοιον διαλλάττοντες ἢ διαλλάξαι ὑπεσχημένοι, ὡς Σιμπλικιὸς γε παρΔ Ἑλλήσι περὶ τινῶν εἴργασται καὶ παρὰ Λατίνοις Βοήθιος, ὃς πολὺς ἐπηγγείλατο· εἰ γὰρ καὶ πεποίηκεν, οὐκ ἴσμεν, βιβλίων τοιούτων γε αὐτοῦ νῦν οὐχ εὕρισκομένων. ΔΩιόμην οὖν καὶ τὸν πατέρα ἐκείνου τοῦ συγγράμματος δόξαν ἑαυτῷ περιποιούμενον καὶ σοφίαν τε ἅμα καὶ εὐφυΐαν ἐπιδεικνύμενον τοιούτον τι καὶ αὐτὸν ποιήσῃν καὶ ἡ συνάδοντας δείξειν τοὺς φιλοσόφους ἢ γοῦν ἐγ κρίνοντα τὸν ἕτερον λόγοις τε αὐτὸ τοῦτο δείξειν, τοῖς μὲν ΔΑριστοτέλους συνηγοροῦντα δόγμασιν, εἰ τοῦτο ἠβούλετο, τὰ δὲ Πλάτωνος φαυλίζοντα, καὶ τὴν αἰτίαν, ἢ φαυλίζοι, ἀποδείξεσσι τε καὶ λόγων ἀνάγκαις τοὺς ἀκούοντας διδάξειν.

ΔΕγαννύμην τε οὖν τῷ εὐρήματι διὰ ταῦτα καὶ πῶς οἶε τῆς ἀναγνώσεως ἐνεφορούμην καίτοι προσάντει μὲν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐντυχὼν τῷ λόγῳ καὶ λοιδοριῶν ὄζοντι μεγίστων, ἐλπίζων δὲ ποτε ὅμως περαιτέρω τοῦ λόγου ἐντυχεῖν, οἷς ἐπόθουν. ΔΕπεὶ δὲ πάντα διήλθον τὸν λόγον καὶ ὁ μὲν θησαυρὸς ἄνθρακες καὶ τὰ ἐλπιζόμενα οὐδαμοῦ – πάσης δὲ λοιδορίας καὶ βλασφημίας καὶ δυσφημίας Πλάτωνος ὁ λόγος ἐφάνη μεστὸς καὶ οὐδὲν ἄλλΔ ἢ κωμωδία ἄντικρυς ἀνακεκαλυμμένη, μᾶλλον δὲ καὶ πάσας τὰς πάποτε γεγενημένας κωμωδίας ὑπερβάλλον – ἐξεπλάγην τε ὅλος καὶ ἐννεὸς ἐγενόμην, οὐκ ἂν ἐλπίσας τοιούτῳ ποτὲ ἐντεύξεσθαι λόγῳ, οὐδΔ ἔσεσθαι ἄνθρωπον, ὃς οὕτω διαρρήδην τάναντιώτατα τῶν τε ὄντων τῇ τε κοινῇ πάντων ἀνθρώπων δόξῃ λέγων οὐ μόνον οὐκ ἐγκαλύπτοιο, ἀλλὰ καὶ ὥς τι μέγα καὶ

καλὸν λέγων, ὡς ἀγεννὴς ἀλεκτρυών, φησὶ Πλάτων [cfr. Pl. Tht. 164c], ἀποπηδῶν τοῦ λόγου ἄδοι τε καὶ καυχῶτο καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν περιβλέποι. Παραβάλλων γὰρ αὐτὸν δηθεὶν ΔΑριστοτέλει ἐκείνον μὲν εὐφημίαις ἐξαίρει, καὶ καλῶς γε τοῦτο ποιῶν, μεγάλης γὰρ εὐφημίας ἄξιος ὁ ἀνὴρ, Πλάτωνα δὲ τοῖς ἐξ ἀμαξῶν σκώπτει. Καὶ ΔΑριστοτέλους μὲν καὶ βίον θαυμάζει καὶ λόγον, πᾶν εἶδος παιδεύσεως, πᾶσαν παιδείαν, πᾶσαν σοφίαν, καὶ ἀληθῶς γε αὐτῷ προσμαρτυρῶν, Πλάτωνα δὲ οὐχ ἥττονά γε ΔΑριστοτέλους, ἦν γὰρ ἂν φορητόν, ἀλλὰ ἀμαθὴ καὶ ἀπαίδευτον, οὐ ῥητορικὴν, οὐ φιλοσοφίαν, οὐ τὴν μετὰ τὰ φυσικὰ καὶ περὶ τὰ αὔλα ἐπιστήμην, οὐ τὰ μαθηματικά, οὐκ ἄλλο τι εἶδος τῶν λόγων ὅλως ἐπιστάμενον ἀπερικαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ ἀποφαίνεται.

Εἰς τρία δὲ τοῦ συγγράμματος αὐτῷ διηρημένου, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τὰ εἰρημένα ποιεῖ, λόγον μὲν οὐδένα λέγων, ὅτι δὲ ΔΑριστοτέλης τέχνην περὶ τούτων γε συνεγράψατο, Πλάτων δὲ οὐ, τούτῳ ἰσχυριζόμενος ἀσύστατα, ἀσύμβατα, ἐναντία, διάφωνα ἑαυτοῖς, ὥσπερ τινὰ παιδάρια ἀμαθέστατα Πλάτωνά τε καὶ τοὺς περὶ ἐκείνον γράφειν τε καὶ λέγειν, καὶ μηδὲν ὅλως λογισμοῦ ἢ συλλογισμοῦ ἐχόμενον ἢ εἰπεῖν αὐτοὺς ποτε ἢ ἐννοῆσαι – φεῦ τοῦ θράσους – ἀπαναισχυρῶν· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὰ μὲν ΔΑριστοτέλους τοῖς εὐαγγελικοῖς καὶ ἀληθέσιν ἡμῶν δόγμασι συνάδειν καὶ διὰ τοῦτο ἀληθέστερα, τὰ δὲ Πλάτωνος ἀπαδεῖν καὶ διὰ τοῦτο ψευδῆ εἶναι, ὡς οἶεται θρασυνόμενος· ἐν δὲ γε τῷ τρίτῳ τὸν σωφρονέστατον ἐκείνου καὶ φιλοσοφώτατον βίον κρίνων. Φεῦ τῆς τόλμης. Τίνος αὐτὸν οὐ μίμου, οὐ παρασίτου, οὐ πορνοβοσκοῦ, οὐ κιναίδου, οὐκ ὀλέθρου, οὐ κύφωτος, οὐ βαράθρου, οὐκ ἀπατεῶνος, οὐ γόητος, οὐ καθάρματος αἰσχροτέρων τε καὶ ἀσελγέστερον βεβιωκέναι φησὶ τε καὶ δεῖξαι πειράται; Φεῦ τῶν λοιδοριῶν, φεῦ τῆς ἀσελγείας, φεῦ τῶν τοσούτων βλασφημιῶν. Εἰ δὲ καὶ σὺν ἀληθείᾳ περὶ τίνος ὅλως τὰ γε τοιαῦτα ἡδύνατο λέγεσθαι, πῶς ὁ γε συγγεγραφὼς ἢ ὅστις οὖν ἄλλος λόγων γε τρόφιμος, ἢ ὢν ἢ δοκῶν, ἢ εἰπεῖν καὶ γλώττῃ προενεγκεῖν ἢ γράμμασι παραδοῦναι ἠνέσχετο ἄν; Τί γὰρ αὐτῷ τῶν αἰσχίστων οὐ προσάπτει; Οὐ μέθην, οὐ πορνείαν, οὐ μοιχείαν, οὐ παιδοφθορίαν, οὐκ ἀχαριστίαν, οὐ τυραννίδα, οὐ βίαν, οὐκ ἀρπαγὰς, οὐ μωρίαν, οὐ νόμων κακίαν, οὐ πᾶν ὅτι ῥητόν τε καὶ ἄρρητον; Εἰ δὲ καὶ πάντας τοὺς ἀπὸ αἰῶνος πάποτε γεγεννημένους ἀσελγεστάτους ἀνθρώπων καὶ θηριώδεις τὸν βίον συνειληχῶς κακῶς ἔλεγε καὶ ψόγον κατὰ αὐτῶν συνεκρότει, τί πλέον ἂν εἶχε κατὰ πάντων ἅμα εἰπεῖν, ἢ τίσι πλείοσιν ὀνειδέσι περιβαλεῖν;

Τούτοις οὖν καὶ τοιούτοις ἐντυχὼν λόγοις ἠχθέσθην μὲν ἐπὶ τῇ παρὰ πᾶν τὸ δέον ὀρμῇ τουτουῖ τοῦ ἀνθρώπου, τῶν φίλων ποτὲ ἡμῖν γεγονότος καὶ λόγων ὄντος τροφίμου, κάκεινα μᾶλλον αὐτῷ βουλομένοις, ἃ ἔπαινον οὐ κατηγορίαν οἴσειεν ἄν. ΔΗχθέσθην δὲ μάλιστα καὶ ὅτι ἐντεῦθεν οὐκ αὐτῷ Πλάτωνι μόνον οὖν, οὐ πολὺς ἡμῖν λόγος, ἀλλὰ ὅτι τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν πατράσι καὶ τοῖς διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας, οἱ περὶ πλείστου πεποίηται Πλάτωνα καὶ τὰ χρηστότερα αὐτῷ περὶ τε σοφίαν καὶ τρόπον τῶν δογμάτων πρὸς τὰ ἡμέτερα συμφωνίαν κοινῶς μαρτυροῦσιν, οὐ μικρά τις ἔπεται δυσφημία, εἰ τοιοῦτον αὐτὸν ὄντα, οἷον οὕτωσι πλάττει, ἢ ἠγνόησαν ἢ εἰδότες τὰναντία τῶν ὄντων αὐτῷ ἐμαρτύρησαν· οὔτε γὰρ πρὸς χρηστῶν οὔτε πρὸς σοφῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν διδασκάλων τῆς ἀληθείας οὐδέτερον τούτων ἐστίν. Παρὰ δὲ ταῦτα μᾶλλον με τῶν ἄλλων ἐτάραξε καὶ ὅτι τῇ τῆς πίστεως συνηγορίᾳ, ἦν καὶ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν λάβοιμεν ἄν, οὐ μικρὰ ἢ τοιαύτη Πλάτωνος κατηγορία λυμαίνεται. Οἱ γε ἡμέτεροι διδάσκαλοι τε καὶ πατέρες, οἱ τῆς ἀληθείας πίστεως θεμέλιοι, πρὸς τοὺς τὰ ἡμέτερα χλευήν καὶ γέλωτα οἰομένους ἐχθροὺς καὶ ἀπίστους ἀδύνατόν τε καὶ ἄτοπον τὴν θρησκείαν οἰομένους ἀντιταττόμενοι καὶ τὸ εὐσεβὲς ἅμα αὐτῆς καὶ δυνατόν ν' δεικνύντες, εἰδότες τε οὐ μικρὸν εἰς συνηγορίαν φέρειν, εἰ καὶ τῶν παρὰ αὐτοῖς σοφωτέρων εἶναι δοξάντων τὰ προκείμενα αὐτοῖς βεβαιώσαιεν, τούτῳ ἐνὶ μάλιστα Πλάτωνι καὶ τοῖς αὐτοῦ δόγμασί τε καὶ μαρτυρίαις εἰς τὴν τῆς πίστεως ἐχρήσαντο σύστασιν, τὰ μὲν ἡμέτερα τοῖς λόγοις αὐτοῦ βεβαιοῦντες, τοῖς δὲ λόγοις ἐκείνου ἀξίωμα καὶ πίστιν ἐκ τῆς ἀπαραμίλλου σοφίας αὐτοῦ καὶ τῆς τῶν τρόπων χρηστότητος ἐμποιούντες, καὶ οὕτω τὴν τε Ἑλλήνων μανίαν τὴν καθ' ἡμῶν, τὴν τε τῶν ἄλλως ἡμῖν ἐμβαίνόντων καὶ χλευήν τὰ ἡμέτερα οἰομένων, τὴν τε τῆς θείας τριάδος ἀλήθειαν φλυαρούντων ἀδύνατον εἶναι ἐκ τῶν τοῦ πάντων Ἑλλήνων σοφωτέρου καὶ χρηστοτέρου τοὺς τρόπους, ὡς ἡ κοινὴ δόξα ἐκράτει, εἰρημένων καὶ οἰόντε τῇ ἡμετέρᾳ εὐσεβείᾳ συνωδῶν ὄντων κατὰ κράτος ἐτρέψαντο καὶ ὡς ἰστὸν ἀράχνης διέλυσαν. Εἰ τις οὖν νῦν τὸν γε τοιοῦτον τῶν τοιούτων

μάρτυρα ἐξουθενεῖ καὶ χλευάζει καὶ λῆρον οἶεται καὶ πάσης μὲν σοφίας ἄμοιρον, πάσης δὲ πονηρίας καὶ μοχθηρίας ἐμπλεων γεύεσθαι δεικνύναι πειράται, πῶς οὐχ ὁ τοιοῦτος αὐτοῖς τοῖς τῆς ἀληθείας διδασκάλοις καὶ κήρυξιν καὶ τῇ κείνων δόξῃ λυμαίνεται; Πῶς δὲ οὐκ αὐτῇ καθόλου τῇ πίστει βλάβην οὐ μικρὰν φέρει ἐκείνα αὐτῆς ἀφαιρούμενος, ἃ καὶ τῶν ἔξω τῆς ἡμετέρας αὐλῆς βοηθεῖται, καὶ θύρας ἀνοίγων Ἑλλησι καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς πίστεως ἀμυήτοις κατὰ αὐτῆς ἐπιχειρεῖν τε καὶ ὁρμᾶν ἐφιεμένοις;

Διὰ ταῦτα οὖν ἅπαντα, εἰ καὶ Πλάτωνι μὴν καὶ τῇ ἐκείνου δόξῃ οὐ περὶ ἄκραν μόνον σοφίαν, ἀλλὰ καὶ τρόπων χρηστότητα καὶ ἡθῶν, οἷς κοινῇ πάντων γνώμῃ πάντων ἐκράτησε καὶ πάντας ὑπερεβάλετο, μηδὲν διαφέρει, εἴ τις τοιαῦτα κατὰ αὐτοῦ λέγοι, οὐδὲ γὰρ ἂν οὐδὲ ἡλίου τὰς αὐγὰς νέφη καὶ σκιά γῆς ἢ ὀμίχλης σύστασις ἐπισκοπήσειεν ἂν, τῇ γε μὴν τῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας περὶ τε πίστιν καὶ ἀγιότητα, περὶ τε ἄκραν σοφίαν δόξῃ, τῇ τε συνηγορίᾳ τῆς πίστεως, ἣ ἡμῖν καὶ ὅπως οὐ δύναμις, συμβαλλόμενος, εἴ γε κάμοι τοῦτο ἅτε μέλει καὶ μέρει ὄντι τῆς ἐκκλησίας καθήκοι, καὶ ἅμα εἰς ἀκοάς γε ὅπως οὐκ ὦντινός τε τά γε τοιαῦτα ἦκειν δεινὸν ἡγούμενος, μάλιστα δὲ γε Λατίνων – ἀνδρῶν σοφῶν μὲν οὐ μέντοι οὔτε τὰ κείνου πάντα μεταγεγραμμένα ἐχόντων καὶ εἴ τι ἔχοιεν, οὐ πάνυ σπουδαζόντων περὶ ἐκείνα – τῇ ἀληθείᾳ συνηγορήσαι δεῖν τοῖς βραχέσι τούτοις λόγοις ᾤθηται τὴν μὲν Πλάτωνος περὶ πάντα σοφίαν λόγοις τέ τισι πιθανοῖς καὶ ἐξ ἱστορίας καὶ τῆς κοινῆς πάντων δόξης τὸ ἰσχυρὸν ἔχουσι ἔτι τε καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος συγγραμμάτων μαρτυρίαις παριστάς, τὴν δὲ ἐπιείκειαν καὶ περὶ τὰ ἦθη χρηστότητα ἐξ αὐτῆς τε ταύτης τῆς κοινῆς φήμης καὶ τῶν αὐτοῦ λόγων τε καὶ ἐπιταγμάτων, καὶ οἷς τοὺς ἄλλους διδάσκων ἐνομοθέτει τε καὶ ποιεῖν προὔτρεπετο, ἀποδεικνύς [...].

15. Blemmydes, Nikephoros (12th-13th C.)

1. *The beginning of Blemmydes's first-part autobiography*

1. Ἐξ ἔτη διηνυκῶς ἐπὶ δεκάκις ἐξ ἐκ γενέσεως, μνεῖαν εἰλόμην ποιήσασθαί τινων ἐν βίῳ συνητηκότων μοι (τῶν γὰρ ἀπάντων οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ οὐδὲ ἐξόν), καὶ στήλην ὁμολογίας εἰς τὸν βοηθὸν καὶ σώστην ἐγείρειν καὶ κηδεμόνα καὶ κτίστην, τὸν κραταῖον, τὸν σοφόν, τὸν ἀγαθόν, ὃν τε προηγουμένως εὖ ἐπεπόνθειν, καὶ ὃν ἐπομένως, ἐκ κλύδωνος διασσεωσμένος καὶ καταποντισμοῦ καὶ χάους ἀπωλείας, ὁρωμένης καὶ νοουμένης. Εἴη δὲ ἂν τὸ σπουδάσμα καὶ τοῖς σὺν ἐμοί (πολὺν δὲ αὐτῶν πεποιῆμαι λόγον), τῆς τε πρὸς Θεὸν εὐγνωμοσύνης ὑπόθεσις, καὶ τοῦ προὔργιαίτερον τιθέναι καὶ τροφῆς καὶ πνοῆς καὶ ζωῆς, τὸ πρὸς αὐτὸν ἀτενίζειν, ὑφήγησις, ἀλλὰ δὴ καὶ οἰονεῖ τις προφυλακή, καὶ πρὸς πόρους χρησίμους ἐπάλειψις. 2. ΔΕπεὶ δε λόγος τοῖς λογικοῖς ἐν κόσμῳ παρηγμένοις τὸ πρεπωδέστατον, τῆς ἐν λόγοις εὐεργεσίας μεμνήσομαι πρώτης, ὅτι καὶ μετὰ τὴν παραγωγὴν αὕτη πρώτη τὴν τάξιν· εἴτα κινδύνου θέμενος ἀπαλλαγὴν ὥσπερ τι μεταίχμιον, ἐς ψυχὴν ἐπεισφρήσαντος ἐν νεότητι διὰ ἀπροσεξίαν, οὐκ οὔσης νήψεως, οὐκ οὔσης φυλάξεως, ἐπαναδραμοῦμαι πάλιν ἐς λόγους, καὶ τοῖς ἐχομένοις προσμεταβήσομαι, τὴν τε διήγησιν ἐπιτομωτέραν ἀπανταχῇ ποιῆσθαι, καὶ τὴν τάξιν φυλάττειν τῶν πραγμάτων προηρημένος, εἰ μὴ που παρεισέλθοι τι τῶν εἰσέπειτα συνωκειωμένον τοῖς πρὸ αὐτοῦ. 3. Παιδικὴν οὖν ἡλικίαν ἄγων ἔτι, τὴν γραμματικὴν ἐκπεπαιδευμένην τέχνην, ἐπὶ τέσσαρσιν ἔτεσιν ἐσχολακῶς ταύτῃ μικροῦ τινος δέοντος· οὔτε γὰρ ἀπεσκληκῶς ἦν ἐς τέλος, οὔτε εὐφυΐας μέτοχος περιττῆς, ἀλλὰ ὅμως φιλομάθεια καὶ σπουδὴ τὸ τῆς φύσεως ἀνεπλήρουν ὑστέρημα. Πολύ μοι γὰρ τὸ φιλόνηκον, προτέρῳ μὲν τῶν ἄλλων ἐς διδασκάλου φοιτᾶν, ὑστέρῳ δὲ ἐκεῖθεν οἴκοι παλιννοστεῖν, τὸν τε τῆς κοινῆς ἀποφοιτήσεως καιρὸν τὰ πολλὰ συνῆν ἀκοίνως τοῖς διδασκάλοις, γινώσκον ἐξ αὐτῶν ἰδίᾳ καρπούμενος. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ πρό γε τούτων, ἀρίστων εὐμοιρηκῶς ἐν πνεύματι παιδευτῶν, μεμάθηκα παρὰ

αὐτῶν, τίς «ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν» [LXX, Ps. 93, 10]· καὶ πρὸς αὐτὸν οὐκ ὀλιγώρως ἐώρων, καὶ πρῶτως ἐξ αὐτοῦ τὴν γνῶσιν ἐξήτουν, ἀφ' οὗ καὶ πᾶσαν διακυβέρνησιν.

2. Control of pleasures is among the things most needful to the Ruler: From the «Imperial Statue», the Mirror of Princes for Theodore II

8. Πρῶτον μὲν οὖν, εἴ γε συνεπτυγμένος ὅρος τοῦνομα, τοῦτ' εὖλογον ἀναπτύξαι κἀντεῦθεν δῆλον θέσθαι, τί βασιλεὺς. Ἔστι τοίνυν βασιλεὺς «βάσις λαοῦ»· τὸ γὰρ «ἀσινὲς» οὐ κατ' ἄνθρωπον, πρὸς τῷ δεῖσθαι προσθήκης τε καὶ «τροπῆς»· ἡ δέ γε «βάσις» στερροτάτη πέφυκεν εἶναι τῶν ἐπ' αὐτῇ, μὴ κατειρωνευμένην μηδ' ἀντιπεφρασμένην τὴν κλῆσιν φέρουσα.

9. Πῶς οὖν τις ἐπιθυμίαις ἐκτόποις ἢ θυμοῖς ἀλόγοις περικλονούμενος, «βάσις» ἂν εἴη «λαοῦ»;

10. Μενούγγε, τάραχος, περιτροπή· κάπειδῃ καὶ σκοπός, ὑπόδειγμα πονηρόν, τοῦ ἄρχεσθαι λαχόντος πρὸς τὴν ἐξομοίωσιν ἐπισπεύδοντος. Χρὴ λοιπὸν τὸν βασιλέα προβασιλεύειν τῶν ἐν αὐτῷ καὶ οὕτω δὴ τῶν περὶ αὐτόν τε καὶ τῶν ἐκτός.

11. Τὸν δέ γε μιᾶς οἰκίας οὐκ ἰσχύσαντα, τῆς ἔνδον, κατακρατεῖν, πολλοῦ ἂν δέοι πολλῶν ἀναγορεύεσθαι πόλεων ἀψευδῶς αὐτοκράτορα.

12. Τὸ μὲν οὖν ἀνδραποδῶδες καὶ λίχνον περὶ τὰς αἰσχίστας τῶν ἡδονῶν, ὅσης ὑπεροψίας ἄξιον, ὅσων ἀποτροπιασμῶν πρὸς τοσαύτης δεσποτείας, πρὸς τηλικαύτης τιμῆς;

13. Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐγκαλύψαιτο καὶ μόνον διανοησάμενος βασιλικῆς σεμνότητος καὶ θειότητος ὀλισθὼν εἰς αἰσχύρη; Τοῦτον δὲ πασχόντων οἱ πρὸς τῆς Κίρκης ἡλόγωνται, τὸ πάθος τὸ ἀτιμότερον, οἱ κάπροι καὶ κύνες ἐξ ἀνθρώπων γεγέννηται, τὸ μὲν ὡς τῷ βορβόρῳ τῆς ἡδυπαθείας ἐγκαλινδούμενοι, τὸ δ' ὡς λυσσῶντες τῷ ἔρωτι.

14. Βασιλεῖ δ' ἄγαν ἐπιπρεπὲς Ἑρμαῖκόν μῶλυ, φάρμακον λογικόν, πρὸς τὰς τῆς ἡδονῆς γοητείας ἀντιπαθεῖ· ἥδη δὲ καὶ ξίφος ἀμφίστομον, ὄξεϊα τομὴ διακρίσεως, διαιροῦσα τὸ κρεῖττον εὐθὺς ἐκ τοῦ χείρονος καὶ τὸ μὲν αἰρουμένη καὶ συνιστῶσα, τοῦ δὲ κατατρέχουσα.

15. Τούτοις γὰρ καὶ τὸν Λαερτίου φασὶ μὴ μόνον αὐτὸν διατετηρηθῆσαι ταῖς τῆς Κίρκης μαγανείαις ἀνάλωτον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐαλωκότας τῶν ἐταίρων ἐπανασώσασθαι·

16. οὕτω καὶ βασιλέα χρὴ, μὴ μόνον αὐτὸν ἀδούλωτον διαπεφυλάχθαι ταῖς ἡδοναῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς δεδουλωμένους ἐλευθεροῦν καὶ λόγῳ καὶ ὑποδείγματι, καὶ παιάνων ἱερῶν ἐπαΐειν διαπαντός· «ἀνέβης εἰς ὕψος» σωφροσύνης, «αἰχμαλωσίαν» τῷ ἀγαθῷ «ἡχμαλώτευσας» [cfr. LXX, Ps. 67 (68), 19].

The paraphrase, in simpler language, of the «Imperial Statue» by George Galesiotes and George Oinaïotes (14th C.)

8. Αναγκαῖον τοίνυν ἐστὶ πρῶτον εἰπεῖν τὸν ὅρον τῆς βασιλείας· ἔστι δὲ αὕτη λαοῦ στηριγμὸς ἀμετακίνητος οὐκ ἐν ὑποκρίσει καὶ ἀπάτῃ ἐναντία τὰ ἔργα δεικνύουσα καὶ τῷ ὑψηλῷ ὀνόματι ἀντιλέγουσα.

9. Πῶς δὲ ἐδραῖωμα καὶ σύστασις μέλλει ὁ βασιλεὺς δικαίως ὀνομάζεσθαι, ἐὰν εἰς ἀλόγους ἐπιθυμίας ἐμπίπτῃ καὶ θυμοὺς ἀσχήμονας καὶ ἀτάκτους;

10. Μᾶλλον μὲν οὖν ταραχῆς καὶ ἐμποδισμοῦ γίνεται πρόξενος ὡς παράδειγμα τοῦ ὑπηκόου λαοῦ ἀναγκαζομένου καὶ σπουδάζοντος μιμεῖσθαι αὐτόν, ὥστε ἀρμόζει τὸν βασιλέα, ἵνα πρῶτον ἑαυτοῦ βασιλεύῃ καὶ μετὰ ταῦτα παντός τοῦ λαοῦ.

11. Ὁ δὲ μὴ δυνάμενος μιᾶς οἰκίας τῆς ἰδίας κατάρχειν πῶς ἀληθῶς αὐτοκράτωρ πόλεων καὶ λαῶν ὀνομάζεσθαι δίκαιος;

12. Εἰ δὲ ὁ τοιοῦτος λαίμαργος ὑπάρχει καὶ δοῦλος τῶν αἰσchrῶν ἡδονῶν, ἄξιός ἐστι μισεῖσθαι καὶ ἀποστρέφεσθαι παρὰ τῆς υπερτάτης τιμῆς καὶ τοῦ ὕψους τῆς βασιλείας·

13. Τίς γὰρ οὐκ ἂν αἰσχυνηθῇ καὶ μόνον ἐνθυμηθεὶς βασιλικὴν σεμνότητα εἰς αἰσchrὰς καὶ ἀπρεπεῖς πράξεις ἐμπίπτουσαν καὶ παρόμοια πάσχουσαν, ὥσπερ τινὲς ὑπὸ τῆς μυθευομένης μαγικῆς Κίρκης ἐκείνης εἰς χοίρους καὶ κύνας μετεβάλλοντο, χοῖροι μὲν γινόμενοι ὡς κυλιόμενοι ἐν τῷ βορβόρῳ τῶν ἡδονῶν, κύνες δὲ ὡς λυσσῶντες καὶ ἐκμαινόμενοι πρὸς τοὺς ἀσελγεῖς ἔρωτας;

14. Τῷ δὲ βασιλεῖ κατὰ πολὺ ἐστὶν εὐπρεπὲς τὸ παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ ἡγοῦν τῆς τοῦ λόγου σοφίας φάρμακον λογικὸν ἐναντιούμενον πρὸς τὰς ἀκολάστους δυνάμεις τῆς ἡδονῆς ὥσπερ ἐν τῷ μύθῳ βοτάνῃ τις λεγομένη μῶλυ, ἀλλὰ δὴ καὶ δίστομον ξίφος τὸ χωρίζον μετὰ συνετῆς γνώσεως τὸ καλὸν ἐκ τοῦ χείρονος καὶ τὸ μὲν καλὸν ὡς ὠφέλιμον προκρίνον καὶ συνιστῶν, τὸ δὲ ἐναντίον ἀποδιώκόν τε καὶ μεμφόμενον.

15. Οὕτω γὰρ καὶ Ὀδυσσεὺς οὐ μόνον ἐξέφυγε τὰς γοητείας τῆς Κίρκης, ἀλλὰ καὶ τοὺς παθόντας ἠλευθέρωσε φίλους.

16. Καὶ τὸν βασιλέα πρέπει, ἵνα οὐ μόνον αὐτὸς ὑπάρχη ἀδούλωτος καὶ πεφυλαγμένος ἀπὸ πασῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἐλευθεροῖ καὶ διὰ λόγου καὶ ὑποδείγματος καὶ ὕμνων ἱερῶν ἀκούειν διηγεκῶς.

16. *Book of the Eparch* (10th C.)

Chapters of regulations pertaining to the merchants of silk stuffs and to bakers

4. Περὶ τῶν βεστιοπρατῶν

1. Οἱ βεστιοπράται ὀφείλουσιν ἐξωνεῖσθαι σηρικὰς ἐσθῆτας, οὐ μὴν ἄλλην τινὰ ἐμπορίαν, πλὴν εἰ μὴ τι πρὸς χρεῖαν εἶη τούτοις, ὃ οὐκ ἔξεστιν ἐτέρῳ ἀπεμπολεῖν· ἀλλὰ μηδὲ τοῖς ἐξωθεν ἐκ τῶν κεκωλυμένων διδόναι, ἥγουν ὀξέων εἴτε καὶ πορφυραερίων μεγαλοζήλων, ὥς ἂν μὴ τοῖς ἔθνεσι παραπέμπωνται. Ὁ δὲ παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιῶν παιδευέσθω καὶ εἰσκομιζέσθω.

2. Οἱ βεστιοπράται, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι, ἐσθῆτας ἐξ οἰωνδήποτε προσώπων, εἴτε ἀρχοντικῶν εἴτε καὶ σηρικοπρατῶν, ἐξωνούμενοι πλείω τῶν δέκα νομισμάτων τιμωμένας ἐμφανίζειν ὀφείλουσι ταύτας τῷ ἐπάρχῳ, ὥς ἂν εἵδῃσιν ἔχη, ὅπου ὀφείλουσι πιπράσκεσθαι. Οἱ δὲ μὴ ταῦτα ποιοῦντες τῇ προειρημένῃ ὑποκείσθωσαν ποινῇ.

3. Τὰ βλαττία, καὶ τὰ κατὰ περσικίων, διμοίρων ὀξέων θετῶν εἴτε καὶ μεσοφόρων, ὃ μὴ τῷ ἐπάρχῳ ἐμφανίζων εὐθυνέσθω.

4. Τὴν ἔθνεσι δοθῆναι ὀφείλουσαν πραγματείαν ὃ μὴ ἐπιδεικνὺς τῷ ἐπάρχῳ βουλλωθησομένην παρὰ αὐτοῦ εὐθύνη ὑποκείσθω.

5. Ὁ ὀφείλων ἐν τῇ βεστιοπρατικῇ καταλεχθῆναι ἐπιστήμη μαρτυρεῖσθω πρότερον ἐν τῷ ἐπάρχῳ παρὰ πέντε προσώπων τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστήμης τοῦ εἶναι ἄξιον ἐν τῇ αὐτῇ τέχνῃ, καὶ τηνικαῦτα συναριθμεῖσθω ἰστῶν καὶ ἀρμάριον καὶ ἐμπορευόμενος. Παρεχέτω δὲ τῷ συστήματι νομίσματα ἕξ.

6. Ὁ μέλλων γίνεσθαι οἰκοκύριος εἰς βεστιοπρατικὸν ἐργαστήριον δέκα διδὼτω νομίσματα. Γινέσθω δὲ προτροπῇ τοῦ ἐπάρχου.

7. Τῷ βεστιοπράτῃ καὶ σηρικοπράτῃ τυγχάνοντι μιᾶς ἐπιλογῇ δίδοται τέχνης κωλυόμενον περὶ τὴν ἐτέραν. Ὁ δὲ ἀμφοτέραις κεχρησθαι κατατολμῶν ὑποκείσθω τῇ προειρημένῃ ποινῇ.

8. ΔΑκριβολογεῖσθαι προσήκει τοὺς συνδημίτας καὶ μιτατευομένους μὴ ἐξωνεῖσθαι ἢ κεκωλυμένα ἢ ἄρραφα ἱμάτια, πλὴν εἰ μὴ διὰ οἰκείαν περιβολὴν καὶ ταύτην ἐν τῇ βασιλευούσῃ συγκοπτομένην. ΔΕμφανιζέσθωσαν δὲ τῷ ἐπάρχῳ ἐν τῷ ὑπαναχωρεῖν, ὥς ἂν εἵδῃσιν ἔχει τῆς πραγματείας ἣν ἐξωνήσαντο. Ὁ δὲ τούτους συγκαλύπτων παιδευέσθω καὶ εἰσκομιζέσθω.

9. Ὁ ἐπαύξων τὸ τοῦ ἐτέρου ἐνοίκιον, εἴτε δόλῳ εἴτε φανερώς, τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος εἰσκομιζέσθω.

18. Περὶ τῶν ἀρτοποιῶν ἥτοι μαγκίπων

1. Οἱ ἀρτοποιοὶ κατὰ τὴν ἐξώνησιν τοῦ σίτου κελεύσει τοῦ ἐπάρχου ποιεῖτωσαν καὶ τὰ ἐξάγια. Αὐτοὶ μὲν νομίσματος ἐνὸς σίτον ἐξωνούμενοι τὸν ἀρμόζοντα, ἐν τῷ συμπόνῳ τοῦτον ἀλήσαντες καὶ ἀναζυμώσαντες τιθέτωσαν κέρδος ἐν τῷ νομίσματι κεράτιον ἐν καὶ μυριάσια δύο, τὸ μὲν κεράτιον εἰς κέρδος, τὰ δὲ μυριάσια εἰς διατροφήν τῶν τε ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ τοῦ ἀλόγου τοῦ ἀλήθοντος καὶ ἐνοίκιον καὶ ἔκκαυσιν τοῦ φούρνου καὶ δάδας.

2. Οἱ ἀρτοποιοὶ μηδεμιᾶ λειτουργίᾳ ὑποκείσθωσαν, μήτε αὐτοὶ μήτε τὰ τούτων ζῶα, ὥς ἂν ἀπερικόπως τὸν ἄρτον ἐργάζωνται.

3. Οἱ ἀρτοποιοὶ ἐχέτωσαν τὰ τούτων μαγκίπια εἰς τόπους ἀνεπισφαλεῖς μὴ ὑποκειμένους οἰκήμασι διὰ τὴν αὐτῶν εὐπρηστον ὕλην. ΔΑΛΛΔ ἐχέτωσαν καὶ αὐτοὶ οἱ πολῖται ἐν τοῖς

αἰθρίοις τόποις ἢ ἐγχορήγοις τὴν τε τοῦ χόρτου καὶ τοῦ φρυγάνου καὶ παπύρου ὕλην, ὥς ἂν μὴ αὐτῆς εὐπρήστου τυγχανούσης πυρκαϊαὶ ἐν τῇ πόλει γίνωνται.

4. Οἱ αὐτοὶ ὁσάκις γένηται τοῦ σίτου εἴτε αὕξισις εἴτε μείωσις, προσερχέσθωσαν τῷ ἐπάρχῳ, ἵνα διὰ τοῦ συμπόνου οἱ σταθμοὶ τῶν ἄρτων πρὸς τὴν ἐξώνησιν γίνωνται.

5. Ὑποκείσθω δὲ ἐν πάσιν ἡ κεφαλαιωδεστέρα διάταξις, ὥς ἂν· εἴ τις φωραθῇ ἀπὸ τῆς δεῦρο ἐργαστήριον ἐπαύξων ἢ εἰς ἑτέρου πραγματεῖαν ὑπείσερχόμενος καὶ ταύτην ὑποδεεστέραν τοῦ στοιχήματος ποιῶν καὶ ἐξωνούμενος, εἴτε ἕτερος εἰς ἑτέρου ἐπιστήμην εἰσερχόμενος ἐν ἀμφοτέροις ἐνεργεῖ μὴ τὴν ἑτέραν καταλιμπάνων, οἷαν ἂν βουληθῇ, εἰδήσει τοῦ ἐπάρχου, ὁ τοιοῦτος τὴν διὰ δαρμοῦ καὶ κουρᾶς καὶ θριάμβου καὶ διηνεκοῦς ἐξορίας ὑπομένετω τιμωρίαν.

17. *Book of the Philosopher Syntipas* (11th C.)

The seven wise men and the Persian king Kyros. The stories of the first adviser, in the first day

Ὑπῆρχον οὖν τότε τῷ βασιλεῖ σύμβουλοι φιλοσοφώτατοι ἑπτὰ, οὓς καὶ εἰώθει ἐπὶ πᾶσι τοῖς παρΔ αὐτοῦ πραττομένοις συνίστορας παραλαμβάνειν. Οὗτοι τοίνυν ἐνωτισθέντες τὴν ἐξενεχθεῖσαν παρΔ αὐτοῦ κατὰ τοῦ υἱοῦ ἀπόφασιν καὶ ὅτι δίχα τῆς αὐτῶν συμβουλῆς θάνατον ἐκείνου κατεψηφίσατο, συλλογισάμενοι καθΔ ἑαυτοὺς ἔγνωσαν ὡς τῷ σφοδρῷ καὶ υπερβάλλοντι τῆς ὀργῆς καὶ τῆς λύπης ὁ βασιλεὺς ἡττηθεῖς, ἐφΔ ὃ τὴν τῆς γυναικὸς κατηγορίαν ἀληθῆ ἐλογίσαστο, τεθνάναι τὸν υἱὸν ἀνεξερευνήτως κατεδίκασε καὶ ὡς οὐ δίκαιόν ἐστιν οὕτως ἀνεξετάστως τὸν βασιλέα διαχειρίσασθαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐσύστερον πικρῶς μεταμεληθεῖς «Ἡμᾶς», ἔλεγον, «αἰτιάζεται καὶ ὡς ἐχθροὺς μᾶλλον ἀποστραφήσεται, ὅτι μὴ τοῦ ἐγγχειρήματος αὐτὸν διεκωλύσαμεν. Φέρε δὴ λοιπὸν μέθοδόν τινα πρὸς τὸν βασιλέα ὡς δέον ἐπινοησώμεθα, πῶς ἄρα τὸν αὐτοῦ υἱὸν τῆς τοῦ θανάτου τομῆς ἐξαρπάσωμεν». Εἵτα ἐβουλεύσαντο ἕκαστον αὐτῶν ἐφΔ ἑκάστη ἡμέρα περὶ τοῦ υἱοῦ προσομιλῆσαι τῷ βασιλεῖ.

Καὶ δὴ θάτερος τῶν ἑπτὰ φιλοσόφων ὁ καὶ πρῶτος φησὶν ὡς· «Τὴν σήμερον ἡμέραν ἔγωγε τῷ βασιλεῖ παραστάς τὸν υἱὸν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς σφαγῆς ἀπαλλάξω». Εὐθύς γοῦν ἐκεῖνος παραγίνεται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἐπὶ τῆς γῆς προσκυνήσας ἔφη· «Βασιλεῦ», ἔφη, «οὐ δίκαιόν ἐστιν τοὺς βασιλεῖς πρὸ τῆς ἀληθείας τι πράττειν». Εἵτα καὶ τινος ἀπαρξάμενος διηγήματος ἔφη·

[*The lion's tracks*]

Ἦν γάρ τις βασιλεὺς, ὃς τοσοῦτον ὑπῆρχεν θηλυμανῆς καὶ φιλογύναιος, ὡς μηδὲν ἕτερόν τι τῶν γυναικῶν ἠγεῖσθαι ποθεινότερον. Οὗτος οὖν προκύψας τῶν βασιλικῶν ἀκουβίτων ὁρᾷ γυναῖκά τινα σφόδρα περικαλλῆ τε καὶ ὥραιαν, καὶ ταύτης ἦλω τῷ κάλλει καὶ σφοδρὸς αὐτῷ πρὸς αὐτὴν ἐντέτηκεν ὁ ἔρω. Ὅθεν καὶ τὴν ἰδίαν ἔφεσιν ἐκπληρῶσαι μηχανώμενος τὸν αὐτῆς ἄνδρα μεταστέλλεται καὶ ἐπὶ τινα βασιλικὴν ὑπηρεσίαν ἐκπέμπει, αὐτὸς δὲ νυκτὸς πρὸς τὴν γυναῖκα παραγενόμενος εἰς συνουσίαν ταύτην ἠρέθιζεν. Εκείνη δὲ συνέσεως καὶ ἀγχινοίας πλήρης τυγχάνουσα καὶ τῇ σωφροσύνῃ μᾶλλον σεμνυνομένη, «Δούλη μὲν ἐγὼ τοῦ κράτους σου», ἔφη, «ὧ δέσποτα βασιλεῦ, καὶ πρὸς τὴν τῶν σῶν προσταγμάτων ἐκπλήρωσιν ἐτοιμοτάτη, ἀλλ' ἐν πρώτοις δέομαι μίαν κάμου γενέσθαι παρὰ τῆς βασιλείας σου αἴτησιν». Καὶ τοῦτο εἰποῦσα δείκνυσιν αὐτῷ βίβλον τινὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρός, ἐν ᾗ περὶ σωφροσύνης διείληπτο καὶ τῆς τῶν αἰσchrῶν καὶ ἀλόγων ὀρέξεων ἀποτροπῆς, καὶ ταύτην προτειναμένη, «Ἀνάγνωθι, βασιλεῦ», ἔφη, «ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ μικρὸν καὶ ἐξ αὐτῆς κατανόησον πῶς χρὴ τοὺς κατὰ σέ βασιλεύειν καὶ κρατεῖν ὡς δέον τῶν ἡδονῶν». Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀφόμενος τὰ ἐν τῇ βίβλῳ ἐκείνῃ κατανοῆσαι προσπαίζειν ἀσχημόνως ἐπεχειρεῖ τῇ γυναικὶ καὶ ἀτάκτως αὐτῆς περιάπτεσθαι, οὐδὲν δὲ τῆς οἰκείας ἀναιδεΐας ἀπώνατο, ἀλλ' ἐσύστερον ἐκεῖθεν ὑпанεχώρησε μηδὲν ὅλως ἐπ' αὐτῇ διαπραξάμενος ἄτοπον. Τὸ δέ γε τούτου βασιλικὸν δακτύλιον τῆς χειρὸς ἐξολισθῆσαν, ὅτε ἀτάκτως τῆς γυναικὸς περιήπτετο, ὑπὸ τὴν ἐκεῖσε κλίνην ἀποπέπτωκεν, μὴ

ειδυίας τῆς γυναικός. Ὅτε δὲ ὁ αὐτῆς ἐπανεκάμψεν ἀνὴρ καὶ εἰς τὸν αὐτοῦ εἰσελήλυθεν οἶκον, καθεσθεὶς συνήθως ἐπὶ τῆς κλίνης ὁρᾷ τὸ βασιλικὸν δακτύλιον ὑπὸ τὴν κλίνην κείμενον, καὶ τούτῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς περιεργότερον ἐπιβαλὼν βασιλέως ὄντως τυγχάνειν παραχρῆμα ἐπέγνω. Καὶ τοῖς λογισμοῖς ταραττόμενος ἔφη ὡς· «Ο βασιλεὺς ἐλθὼν τῆς γυναικός μου κατεξάνεστη καὶ αὐτὴ πάντως συνεφθάρη». Ἐκτοτε γοῦν δέος αὐτὸν τοῦ βασιλέως εἰσέδν καὶ τῇ γυναικὶ συγκοιτάζεσθαι οὐκέτι τὸ παράπαν ἐτόλμα, ἀλλ' οὔτε τι πρὸς αὐτὴν περὶ τούτου λελαληκέναι. Ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτοῦ ταύτης ἀφισταμένου πέμπει πρὸς τὸν ἑαυτῆς πατέρα ἢ γυνὴ καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς ὁμαίμονας καὶ δεδήλωκεν αὐτοῖς ὡς· «Ο σύνευνός μου παντελῶς ἀπεστράφη με». Ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς καὶ οἱ αὐτάδελφοι ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ πορεύονται πρὸς τὸν βασιλέα ἐκείνον καὶ καταβοῶσι τοῦ ἀνδρὸς λέγοντες οὕτως· « Ἀγρὸν ἡμῶν, ὦ βασιλεῦ, τῷδε τῷ ἀνδρὶ ἐκδεδώκαμεν, ὃν καὶ ἐπὶ πολὺν ἐργαζόμενος καιρὸν νυνὶ τοῦτον καταλέλοιπε καὶ τούτου καταμελήσας ἀποχερσωθῆναι πάλιν ὡς τὸ πρότερον πεποίηκε. Διὸ καὶ δεόμεθα τοῦ κράτους σου, εἴτε τὸν ἀγρὸν ἐργαζέσθω εἴτε ἡμῖν τοῦτον ἀποκαταστησάτω». Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκεῖνος ταύτης ἀκροασάμενος τῆς ἐγκλήσεως, «Τί οὔτοι λέγουσι;» πρὸς τὸν ἄνδρα τῆς γυναικός ἔφησεν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, « Ἀληθῶς», εἶπεν, «ὦ βασιλεῦ, ταῦτα καὶ εὐλόγως φάσκουσιν· ἀγρὸν γὰρ ἡμῖν ἐκδεδώκασιν, ὅνπερ καὶ καλλιεργεῖν ὅση δύναμις οὐδόλως παρημέλουν· ἀλλ' ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐν αὐτῷ με ἐργαζόμενον ἵχνεσιν λέοντος ἐντυχεῖν συμβέβηκεν, ὃ καὶ θεασάμενος οὐκέτι τὸ ἀπ' ἐκείνου προσπελάσαι τῷ ἀγρῷ τετόλμηκα». Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἀκούσας τῶν τοιούτων ῥημάτων ἔφη τῷ ἀνδρὶ τῆς γυναικός· « Ἀληθῶς ταῦτα λέγεις, ὦ ἄνθρωπε· ὁ γὰρ λέων ἐν τῷ ἀγρῷ πάντως εἰσελήλυθεν· ἀλλ' οὐ κατὰ τι τοῦτον ἐλυμήνατο, οὐδ' οὐκέτι ἐκείσε εἰσελθεῖν ἐπιχειρήσει. Τὸ λοιπὸν οὖν ὡς τὸ πρότερον κάτεχε τὸν ἐκδοθέντα σοι ἀγρὸν καὶ ἀφόβως ἐργάζου».

Ταύτην οὖν ὁ θάτερος τῶν φιλοσόφων τὴν διήγησιν τῷ βασιλεῖ ἀνενεγκὼν λέγει· «Ταύτην τὴν διήγησιν, ὦ βασιλεῦ, τῷ σῷ κράτει παρεισήγαγον, ἵνα γνῶς ἐξ αὐτῆς ὡς οὐ πάντα δὴ τὰ ἐκάστω κατηγορούμενα καὶ ὑποπτευόμενα τῆς ἀληθείας ἔχονται οὔτε χρή τινα διαβολαῖς εὐχερῶς πείθεσθαι καὶ ἀνεξετάτως καταδικάζειν. Καὶ ἄλλην δὲ διήγησιν ἀκουτισθεῖσάν μοι παρίστημι».

[The parrot's services]

Ἀνὴρ γάρ τις ἦν φυλῆς ὑπάρχων τῆς Ἀγαρηνῶν. Οὗτος περιέργως τὰ ἐν τῇ αὐτοῦ οἰκίᾳ καὶ ποικίλως ἀκριβολογῶν ὄρνεόν τι θαυμαστότατον ὠνήσατο ἐνάρθρως φθεγγόμενον, ὅπερ ψιττακὸν οἶδεν ἢ συνήθεια καλεῖ ν. Καὶ τοῦτο βαλὼν ἐν κλωβίῳ ἐν τῷ αὐτοῦ οἰκίματι ἔθετο καὶ παρήγγειλε τῷ ὀρνέῳ προσεκτικῶς αὐτοῦ τῇ γυναικὶ ἐνορᾶν· «Καὶ εἴ τι δ' ἄν», φησί, «μέχρι τῆς ἐμῆς ὑποστροφῆς ἢ σύζυγος διαπράξῃται, παρατήρει τοῦ ἀπαγγεῖλαί μοι». Οὕτως οὖν τῷ ψιττακῷ παραγγείλας ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τινα ὁδοιπορίαν τῆς οἰκίας ὑπανεχώρησεν. Ἐκτοτε δὲ ξένος τις ἐκείσε παραγενόμενος τὴν τοῦ ἀνδρὸς γυναῖκα μοιχεύων διετέλει, συνειδυίας αὐτῇ καὶ τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ δούλης. Ὅτε δὲ τῆς ὁδοιπορίας ὁ ἀνὴρ ἐπανῆκε, προσκαλεῖται τὸν ψιττακὸν καὶ ἐπερωτᾷ αὐτόν, τί ἄρα τὴν γυναῖκα θεάσαιτο πράξασαν. Ὁ δὲ πάντα τὰ τῇ γυναικὶ ἀκολάστως πραχθέντα τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ἐξεφώνησεν. Ὁ δὲ ἀνὴρ δεινοπαθήσας ἐπὶ τοῖς ἀγγελθεῖσιν αὐτῷ περὶ τῆς ἰδίας συζύγου οὐκέτι αὐτῇ εἰς κοίτην συνήρχετο. Ἡ μέντοι γυνὴ ὑπέλαβεν ὡς ἡ αὐτῆς δούλη τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ τὰ γεγονότα ἀπήγγειλεν, καὶ ταύτην προσκαλεσαμένη ὀργίλως αὐτῇ καὶ πικρῶς ἔλεγεν ὅτι· «Ὅντως σὺ τὰ πραχθέντα μοι τῷ ἀνδρὶ μου δεδήλωκας». Ἡ δὲ δούλη τὴν ἔφορον ὤμνυε δίκην ὡς οὐδὲν αὐτῷ περὶ τῆς κυρίας ὁπωσοῦν λελάληκεν· « Ἀλλ' ὁ ψιττακός», φησί, «μᾶλλον τὰ περὶ σοῦ τῷ ἀνδρὶ σου διετράνωσεν». Ἡ δὲ γυνὴ τούτου ἀκούσασα τοῦ ῥήματος καὶ συνείσα παρὰ τοῦ ὀρνέου μᾶλλον ἑαυτὴν κατηγορηθῆναι ἐμηχανήσατο ψευδῇ τὸν ψιττακὸν τῷ ἀνδρὶ ἀποδείξαι. Αὐτίκα γοῦν πρὸς ἑαυτὴν τοῦτον λαβοῦσα παρ' ὅλην τὴν ἐπιούσαν νύκτα ἐντὸς τοῦ ἰδίου κλωβίου τοῦτον παρακατεῖχεν ἔνθα δὴ καὶ συνήθως ἡ γυνὴ ἐκοιτάζετο, καὶ δὴ τὰ τῆς μηχανῆς ἐπ' αὐτῷ οὕτω πῶς διεπράξατο· χειρόμυλον γὰρ τινα πλησίον τοῦ ψιττακοῦ διετέλει συστρέφουσα, ἐξ οὗ καὶ ἦχος βροντώδης εὐθύς ἀπετελεῖτο· πρὸς δὲ καὶ κάτοπτρον ἀπέναντι τῶν τοῦ ὀρνέου ὀφθαλμῶν περιέστρεφεν, ὅπερ δὴ ἀποστίλβον ἀστραπηβόλοις αὐγαῖς ἀφομοιοῦτο. Σὺν τούτοις καὶ σταλαγμοὺς ὕδατος τοῦ ψιττακοῦ μακρόθεν κατέσταζεν. Ὁ δὲ ψιττακὸς τούτων οὕτω τελουμένων ἐδόκει ὡς ἀληθῶς δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐκείνης ὑετὸν καταφέρεισθαι καὶ βροντὰς ἀπηχεῖσθαι καὶ ἀστραπὰς ἀπανγάζεσθαι. Ἐωθεν οὖν ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικός ἐπιστάς τῷ ψιττακῷ φησί πρὸς αὐτόν· «Τί δήποτε ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἐώρακας;». Ὁ δὲ τῷ αὐτοῦ κυρίῳ ἀντέφησεν· «Τῆς νυκτὸς ταύτης ὁ ὑετὸς καὶ αἱ συνεχεῖς βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ οὐκ εἶασάν με τὸ παράπαν

ἐωρακέναι τί ἄρα τῇ νυκτὶ ταύτῃ γέγονει». Ὁ δὲ ἀνὴρ τούτων παρὰ τοῦ ὀρνέου ἀκούσας καθ' ἑαυτὸν ἔλεγεν· «Ὅντως οὐδὲν τῶν τοῦ ὀρνέου τούτου ἀγγελίων ἀληθές ἐστιν τὸ σύνολον, ἀλλὰ πάντα δὴ τὰ παρ' αὐτοῦ μοι φθεγγόμενα ψευδῆ καὶ ἀπατηλὰ πεφύκασιν, ὃ καὶ δῆλον ἐξ ὧν μοι τανῦν ἀποφθέγγεται, ὅτι περ οὐδὲν τούτων τῇ νυκτὶ ταύτῃ συμβέβηκεν· οὔτε γὰρ ὑετὸς κατηνέχθη οὔτε βρονταὶ ἀπηχήθησαν οὔτε ἀστραπαὶ ἀπηύγασαν. Ὅθεν», φησί, «καὶ ὅσα μοι περὶ τῆς συζύγου παρὰ τοῦ ψιττακοῦ ἡγγέλη ψεῦδός τε καὶ ἀπάτη τῷ ὄντι ἐτύγγανον».

«Ταῦτα οὖν ἡ πονηρὰ ἐκείνη γυνὴ πανούργως μηχανησαμένη, ἥδη, βασιλεῦ, ὥς ἀκούεις τὸν ἄνδρα ἠπάτησεν καὶ τὴν ἐκείνου φρόνησιν κατὰ κράτος νενίκηκε τὸν τε ψιττακὸν ψευδῆ ἀπέδειξεν, καὶ οὕτως αὐτῇ ὁ ἀνὴρ διηλλάγη. Γνώθι τοιγαροῦν, ὦ βασιλεῦ, ὥς οὐδεὶς δεδύνηται κατὰ τι τῶν πονηρῶν γυναικῶν τὸ σύνολον περιγίνεσθαι».

Τούτων ὁ βασιλεὺς Κῦρος παρὰ τοῦ θατέρου συμβούλου τε καὶ φιλοσόφου ἀκηκοὺς εὐθύς ἀναβάλλεται τὴν ἀπόφασιν, μᾶλλον δὲ αὐτὴν ἀνατρέπει καὶ κελεύει μὴ ἀναιρεθῆναι τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

Ἡ μέντοι τοῦ βασιλέως πονηροτάτη παλλακὴ τῇ ἐπαύριον πάλιν πρὸς αὐτὸν παραγεναμένη καὶ παραστὰς τούτῳ σὺν δάκρυσιν ἡ κατάρατος ἔλεγεν· «Οὐ πρόπον ἐστίν, ὦ βασιλεῦ, τὸν ἅπαξ γεγονότα κατὰδικον καὶ τοῦ θανάτου ἔνοχον μὴ εὐθύς ἀπολέσθαι· εἰ γὰρ μὴ τὸν τοιοῦτον ἀναιρεῖσθαι προστάτεις, οὐδεὶς ἔσται πεποιθὺς ἐπὶ τὴν τοῦ κράτους σου δικαιοσύνην [...]

18. Bryennios, Nikephoros (11th-12th C.)

The final clash between the rebel Nikephoros Bryennios and Alexios Komnenos (1078)

IV 6. Ὁ μὲν οὖν Βρυέννιος κατὰ τὸν ἐκεῖσε ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου μητρὸς ἐσπέρας γενόμενος καὶ τὰ εἰκότα τελέσας, ἐπεὶ μεμαθήκει τοὺς ἀντιπάλους περὶ Καλοβρύην στρατοπεδεύειν – καὶ γὰρ τῶν μετὰ τοῦ Κομνηνοῦ ΔΑλεξίου Τούρκων τινὲς νύκτωρ ἀπιόντες ἐπὶ «τῷ» τὸ τοῦ Βρυεννίου στράτευμα κατασκέψασθαι τοῖς σκοποῖς ἐμπεσόντες ἐάλωσαν καὶ ἀχθέντες πάντα ἀπήγγειλαν – ἔωθεν ἀναστὰς ἐκέλευεν ἅπαν ὅπλοφορεῖν τὸ στράτευμα καὶ κατὰ ἴλας τοῦτο συνέταττεν. Εἶχε δὲ αὐτῷ τὰ τῆς συντάξεως ὥδε. Τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρως ὁ τούτου κατῆρχεν ὁμαίων ὁ κουροπαλάτης Διωάννης, ὃν δομέστικον κατέστησε τῶν Σχολῶν. Συνεπλήρουν δὲ ταύτην τὴν φάλαγγα οἱ τε ἐξ Ἰταλίας παρὰ τοῦ Μανιάκη ἐκείνου κομισθέντες Φράγγοι καὶ τῶν ἐκ Θετταλίας ἱππέων συχνοί, ἔτι γε μὴν καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἑταιρειῶν λεγομένων μοῖρα οὐκ ἐλαχίστη, οὐκ ἐλάττους ὄντες οἱ πάντες τῶν πεντακισχιλίων. Τὸ μὲν οὖν δεξιὸν οὕτως ἐτέτακτο. Τοῦ δὲ εὐωνύμου κέρως ἐξῆρχε μὲν ὁ Ταρχανειώτης Κατακαλὼν, ἀνὴρ καὶ βίῳ καὶ λόγῳ καὶ στρατηγικαῖς μελέταις κοσμούμενος, ἐπλήρουν δὲ ταύτην τὴν φάλαγγα αἱ τῶν Μακεδόνων τε καὶ Θρακῶν ἴλαι ἐς τρισχιλίους ποσούμεναι. Τὸ δὲ μέσον τῆς φάλαγγος αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Βρυέννιος ἦγεν, ἐν ᾧ τὸ τε ἀρχοντικὸν ἐτάττετο ἅπαν καὶ Θρακῶν τε καὶ Μακεδόνων καὶ τῆς ἵππου τῶν Θεσσαλῶν ὅσον ἐπίλεκτον. Ἐξωθεν δὲ τοῦ εὐωνύμου κέρως τὸ συμμαχικὸν Σκυθικὸν ἐτέτακτο προτρέχον ταύτης δυοῖν σταδίων διάστημα. ΔΑλλΔ οὕτω μὲν ἐκεῖνος τὸ στράτευμα ἔταξεν, ἐκτείνας εἰς μῆκος τὴν φάλαγγα καὶ παραγγείλας, ἐπὰν οἱ πολέμιοι φανεῖν καὶ ἡ σάλπιγξ ἡχήσῃ τὸ ἐνυάλιον, πειρᾶσθαι τοὺς ἀμφὶ τὸ Σκυθικὸν ξὺν ἀλαλαγμῷ καὶ βοῇ κατὰ νότου γενέσθαι τῶν πολεμίων. Ὁ μὲν οὕτω τοῖς ἡγεμόσι παρήγγειλεν.

7. Ὁ δὲ Κομνηνὸς ΔΑλέξιος, μαθὼν διὰ τῶν σκοπῶν ἐγγίζειν ἤδη τοὺς πολεμίους, τὸ μὲν στράτευμα ἅπαν ἐν κοιλάσι κατέκρυπεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ λόφον ἀνελθὼν κατεσκόπει τὰ ἐκείνων. Διδὼν δὲ πλῆθος καὶ διανοησάμενος μήπως οἱ ὑπὸ αὐτὸν τεταγμένοι πρὸ τοῦ προσβαλεῖν τούτους τοῖς πολεμίοις εἰς φυγὴν ἐξορμήσωσιν, ἐβουλεύσατο βουλὴν ἀρίστην ὁμοῦ καὶ συνετωτάτην, ὥστε μηδόλως καταφανεῖς γενέσθαι τῷ τούτου στρατεύματι τοὺς πολεμίους. Μάλιστα δὲ ἐφόβει τοῦτον τὸ παρὰ γνώμην τοῦ βασιλέως [Nikephoros III Botaneiates, 1078-1081] μάχεσθαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ἔφθη γὰρ τῇ πρὸ ταύτης ἐσπέρα γράμματα πεμφθῆναι αὐτῷ πρὸς τοῦ βασιλέως κελεύοντα μὴ πολεμεῖν, ἀλλὰ μένειν τὴν ἔλευσιν τῶν ἄρτι

πεμφθέντων πρὸς τῶν Τούρκων συμμάχων. Μένειν μὲν οὐχ οἷόν τε ἦν μὴ συνάψαντα πόλεμον, τῶν πολεμίων εἰς χεῖρας ἤδη ἰόντων· ὑποχωρεῖν δὲ ἄνευ πολέμου ἀνάξιον ἔδοξεν αὐτῷ. Βεβούλευτο οὖν αὐτῷ ἢ νικᾶν ἢ θνήσκειν μαχόμενον ἢ οὕτως ἀγεννῶς τε καὶ ἀνάνδρως παλινοστεῖν διὰ τὸν ἐκ βασιλέως φόβον. Κατασκοπήσας οὖν τὸν τόπον, ἐπεὶ εἶδε τὸ μὲν ἀναπεπταμένον, τὸ δὲ λόφους καὶ κοιλάδας ἔχον, ὥστε δύνασθαι τὸ μὲν τῆς Βρυεννίου φάλαγγος ἀποκρύπτεσθαι, τὸ δὲ εἶναι καταφανές, τὸν στρατὸν ὀπλίσας καὶ διχῇ διελόν, τῶν μὲν ΔΑθανάτων καὶ Φράγγων αὐτὸς εἶχε τὴν ἡγεμονίαν, τῶν Χωματηνῶν δὲ καὶ τῶν Τούρκων τὸν Κατακαλὸν Κωνσταντῖνον ἡγεμόνα κατέστησε, κατέναντι τῆς Σκυθῶν φάλαγγος τάξας αὐτούς.

8. ΔΕπεὶ γοῦν κατὰ τοὺς κοιλώδεις τόπους τὸ τοῦ Βρυεννίου γέγονε στράτευμα, καὶ τοὺς κατὰ δεξιὸν κέρας ταττομένους ὑπεδείκνυε καὶ χωρεῖν κατὰ τούτων σφοδρᾷ τῇ ρύμῃ ἐκέλευε. Καταπηδήσαντες οὖν ὥσπερ ἀπὸ ἐνέδρας καὶ τῷ αἰφνιδίῳ τοὺς ἀντιπάλους καταπλήξαντες, μικροῦ δεῖν ἐκκλίνειν αὐτοὺς πρὸς φυγὴν παρεσκεύασαν, ἕως ὃ τοῦτων καθηγμένων ὁ Βρυέννιος Διῳάννης τὸν ἀκινάκην σπασάμενος σὺν ὀλίγοις τὸν πρώτως ἐπιόντα τῶν ΔΑθανάτων κατέβαλε καὶ ἄλλοι ἐτέρους καὶ τὴν φάλαγγα πᾶσαν συνέστησεν, ὥστε τοὺς ἀντιπάλους τρέψασθαι. Οἱ μὲν οὖν ΔΑθάνατοι τοῦτον τὸν τρόπον πάντες ὥχοντο· ὁ δὲ Κομνηνὸς ΔΑλέξιος κατὰ νώτου τῶν πολεμίων γενόμενος καὶ δοκῶν ξυνέπεσθαί οἱ τὴν φάλαγγα τὴν ἰδίαν γενναίως τε ἡγωνίζετο καὶ τοὺς εἰς χεῖρας ἰόντας κατέβαλεν. ΔΕπεὶ δὲ εἶδε τὴν ἑαυτοῦ φάλαγγα εἰς φυγὴν τραπεῖσαν, παρακαλέσας τοὺς ἑαυτοῦ – ἦσαν γὰρ σὺν αὐτῷ τῶν ἰδίων τινὲς ἀγαθοὶ στρατιῶται εἰς ἕξ ποσούμενοι – βουλὴν ἐβουλεύσατο τολμηράν, γενέσθαι κατὰ νώτου τοῦ Βρυεννίου καὶ ξυμμίσγοντας τοῖς τούτου ἡρέμα ἰέναι μέχρις αὐτῷ πλησιάσαιεν, ἐπειδὴ δὲ ἐγγὺς τούτῳ γένοιτο, σπασάμενοι ξίφη αὐτὸν ἀνελεῖν· κὰν ξυμβαίῃ καὶ τούτοις σὺν ἐκείνῳ πεσεῖν, αἰρετώτερον εἶναι μᾶλλον αὐτῷ ἢ τὸ παρακούσαντα βασιλέως δίκας εἰσπραχθήσεσθαι τῆς παρακοῆς πρὸς ἐκείνου. ΔΑπεῖρξε δὲ τοῦτον τοῦ τοιοῦτου βουλεύματος ὁ Θεόδοτος, οὗ πρόσθεν ὁ λόγος ἐμνήσθη, εἰπὼν τοῦτο μὲν εἶναι πρὸς τῷ παραβόλῳ καὶ εὐήθες, νυνὶ δὲ χρῆναι ἐξελθόντας τοῦ τῶν πολεμίων στρατεύματος ἀπιέναι πρὸς τοὺς ἰδίους, ἐπειδὴ δὲ τούτοις συμμίξειαν, εἰ βούλοιτο, λαβόντα κἀκείνων ὀπόσους δυνατοὺς κοινωνεῖν οὕτω χωρεῖν πρὸς τὸν κίνδυνον. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας τοιοῦτον ἔσχε τὸ τέλος.

9. Κατὰ δὲ τὸ εὐώνυμον οἱ περὶ Κατακαλὸν τὸν Ταρχανειώτην Σκύθαι ἰδόντες Χωματηνοὺς εὐθὺς ἐξώρμησαν κατὰ αὐτῶν ξὺν βοῇ πολλῇ καὶ ἀλαλαγμῷ καὶ θάπτον ἢ λόγος τούτους τρεψάμενοι, τοῦ διώκειν παυσάμενοι, σὺν τάξει ὑπέστρεφον καὶ κατὰ τῶν τὴν οὐραγίαν τηρούντων «τοῦ» τοῦ Βρυεννίου στρατεύματος ἐξώρμων σὺν προθυμίᾳ πολλῇ καὶ ὅσον θητικὸν σκυλεύσαντες καὶ ἵππους καὶ λάφυρα λαβόντες ἀπήεσαν οἴκαδε. Συγχύσεως δὲ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας γενομένης ταῖς τάξεσιν, ἅτε τῶν περὶ τὸ τοῦλδον Ῥωμαίοις καλούμενον εἰς αὐτὰς καταφευγόντων δέει τῷ τῶν Σκυθῶν καὶ τῶν σημείων ἀναμιχθέντων, ὁ Κομνηνὸς ΔΑλέξιος τοῦτο κατιδὼν – ἔτι γὰρ ἐντὸς διέτριβε τοῦ τοῦ Βρυεννίου στρατεύματος – καλύψας τὸ πρόσωπον τῷ ἀπηωρημένῳ θωρακιδίῳ τῇ κόρυθι, τῶν ἱποκόμων ἓνα τοῦ Βρυεννίου καταβαλὼν «ἵππον τινὰ τῶν βασιλικῶν ἐπισυρόμενον» ἐκείνου τῇ ἀλουργῷ ἐφεστρίδι καὶ τοῖς χρυσοῖς φαλάραις κοσμούμενον «αἰρών», ἔτι δὲ καὶ τὰς ἐξ ἔθους τοῖς βασιλεῦσι παρεπομένας ῥομφαίας, λάθρᾳ τοῦ στρατεύματος ἐξιὼν, ἐπειδὴ ἐξω φόβου παντὸς γέγονεν, ἐξέπεμπε τὸν ἵππον μετὰ κήρυκος βοῶντος μέγα ὥς ὁ Βρυέννιος πέπτωκε. Τοῦτο πολλοὺς τῶν φευγόντων μένειν ἔπειθε, τοὺς δὲ καὶ παλινοστεῖν· ξυνέβαινε γὰρ ὁ τῶν Σκυθῶν τῶν μελλόντων διώκειν οὕτω τοῖς περὶ Βρυέννιον ἐπιβουλευσάντων, μηδενὸς ὄντος τοῦ διώκοντος, μὴ πόρρωθεν φυγεῖν τοὺς περὶ τὸν Κομνηνὸν ΔΑλέξιον, ἀλλὰ πλησίον ἀλᾶσθαι ἐπαπορούντας ὅπως, ἐκείνων φευγόντων, τὸν τε ἵππον ἐδείκνυ καὶ τὰς ῥομφαίας καὶ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Βρυεννίου τρανῶς ἐκήρυττε, καὶ συνελέγοντο ἅπαντες.

10. Ξυνέπεσε δέ τι καὶ ἕτερον, Τούρκων οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν πρὸς συμμαχίαν ἄρτι πρὸς βασιλέως ἀπεστάλθαι, οὓς συνεκύρησε κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον καθ' ὃν ἡ μάχη συνέστη καὶ ἡ τροπὴ παραγενέσθαι. Διδόντες οὖν φεύγοντας καὶ τὸν δομέστικον ζητήσαντες τῶν Σχολῶν καὶ παρὰ τούτῳ γενόμενοι θαρρεῖν τε ἐκέλευον καὶ τοὺς πολεμίους ἐζήτουν θεάσασθαι. Ὁ δὲ τοὺς ἡγεμόνας τούτων παραλαβὼν ἄνεισιν ἐπὶ τινὰ λόφον ἀφ' οὗ καταφανεῖς ἔμελλον ἔσεσθαι οἱ πολέμιοι καὶ ὑπεδείκνυ τούτους ἐκείθεν.

19. Chalkokondyles, Laonikos (15th C.)

After Constantinople, Galata: the massacre of the Greeks of Byzantium in 1453, in revenge for the destruction of Troy

Βασιλεὺς [the sultan Mehmed II] μὲν δὴ, ὡς ἐάλω Βυζάντιον, αὐτίκα ἐκέλευε Ζάγανον τὸν κηδεστὴν αὐτοῦ τριήρεις πληρώσαντα ἰέναι τε ἐπὶ τὴν καταντικρὺ Βυζαντίου Γαλατίνην πόλιν, καὶ διακωλύειν μὴ πλέειν ἐπὶ τὰς ναῦς, παραγγέλλειν τε τοῖς ἐν τῇ πόλει ἰδρῦσθαι τε ἕκαστον ἐν τῇ χώρᾳ καὶ μηδενὶ ἐπιτρέπειν ἐσβαίνειν ἐς τὰς ναῦς. Ὁ γὰρ τῆς πόλεως ταύτης προεστώς, ὡς ἦσθετο τὸ Βυζάντιον ἐαλωκέναι ὑπὸ βασιλέως, περιδεὴς γενόμενος, μὴ καὶ ἐς σφᾶς ὁρμώμενος ἐξανδραποδίσαιτο τὴν πόλιν, οἷα καὶ Βυζάντιον ἔδρασε, λαβὼν τὰς τῆς πόλεως κλείς καὶ ἀφικόμενος ἐς βασιλέα παρεδίδου τὴν πόλιν, ὡς αὐτῷ τε ἐπιτρέπουσι σφᾶς, ἀξιούντες πείθεσθαι τοῦ λοιποῦ αὐτῷ ὅ τι ἂν κελεύοι. Τότε μὲν οὖν τὸν Ζάγανον ἔπεμπε παραληψόμενον τε τὴν πόλιν καὶ μηδενὶ ἐπιτρέποντα ἐσβαίνειν ἐς τὰς ναῦς. Οἱ μὲν οὖν Γαλατιανοί, ὡς εἶδον τὰς τριήρεις ἐπὶ τὴν πόλιν σφῶν ὠρμημένας, ἐνταῦθα δὴ ἅπαντες πασσυδι ὠρμητο ἐπὶ τὰς ναῦς· οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐπέιχον αὐτούς, καὶ τινὰς αὐτῶν διεχρήσαντο δεδιττόμενοι. Δεπεὶ δὲ ἀφίκετο Ζάγανος, εἰσιὼν ἐς τὴν πόλιν καθίστα τε τὰ ἐν τῇ πόλει, καὶ ἄρχοντα ἐπέστησε τοῦ βασιλέως, ὥστε μιᾷ ἡμέρᾳ δυοῖν πόλεων κύριος γενόμενος τὴν μὲν ἡνδραποδίσαιτο, τὴν δὲ αὖ παραλαβὼν τὰ κατὰ τὴν ἡπειρον τεῖχιν καθαιρεῖν τοὺς ἐνοικούντας προσέταξεν. ΔΕποιεῖ δὲ τοῦτο, ὡς ἂν μὴ νεῶν ἀπὸ Διταλίας ἀφικνουμένων ἀπόστασιν τε βουλευοῖντο, καθηρημένων τῶν τειχῶν τῆς ἡπείρου, καὶ τῷ βασιλεῖ ἐσαυθὶς ἦν ἐπὶ πόλεμος, κατάσχη ἐσιὼν ἐς τὴν πόλιν.

Ἑλλήνων μὲν οὖν ὅσοι μὴ ἀπώλοντο, τούτους ἀπαγαγόντες ἐς τὴν Γαλατίνην, τοὺς ἐπιφανεῖς μάλιστα αὐτῶν. Καὶ ἄλλοι μὲν οὕτως ἐλευθεροῦντο· Νοταρᾶν δὲ τὸν βασιλέως Ἑλλήνων πρύτανιν αὐτός τε ὁ βασιλεὺς ἐξωνησάμενος καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας, καὶ χρηματίσας αὐτῷ, ἅττα ἡβούλετο συνιέναι τῶν ἑαυτοῦ, καὶ τὰ τῆς Διταλίας ὅσα ἦδει προσδόκιμα, ἐτίμα τε καὶ συνεγένετο χρόνον τινα. Καὶ Ἑλλήνων ὅσοι ἠλευθέρωντο, συνελέγοντο αὐθις ἐς τὴν Βυζαντίου πόλιν, τοὺς τε προσήκοντας αὐτῶν ἐλευθεροῦντες καὶ ἐπιτηδεῖους. Καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπὸ βασιλέως ἀπώλοντο. ΔΕγένετο δὲ ὧδε. Ὡς ἀνιητέχθη ἐς βασιλέα παῖδα εἶναι τοῦ Νοταρᾶ νήπιον δωδεκαετῆ, ἔπεμψε τῶν οἰνοχόων αὐτοῦ ἓνα, αἰτούμενος τὸν παῖδα. Ὁ δὲ ὡς ἐπύθετο τὰ παρὰ τοῦ οἰνοχόου, χαλεπῶς τε ἔφερε καὶ ἐποιεῖτο δεινόν, λέγων ««Ὡ οἰνοχόε, ταῦτα οὐκ ἀνασχετὰ ἐστὶ, βασιλέα ἀφαιρεῖσθαι τοὺς παῖδας ἡμῶν, οὐδὲ ν' ἔχων, ὅ τι ἂν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι ἐπιμέμψασθαι, ἐπεὶ τε συνέγνω ἡμῖν τὴν ἁμαρτίαν ἐξωνησάμενος. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτω ἡμᾶς ποιοίη, τί οὐ κελεύει ἡμᾶς αὐτοὺς κακίστῳ ὀλέθρῳ παραδοῦναι;». Ταῦτά τε ἔλεγε, καὶ οὐκ ἔφη ἐκὼν εἶναι ποτε τὸν παῖδα ἀναίτιος ὢν ἐκδώσειν. ΔΕπιπλήττοντι δὲ τῷ οἰνοχόῳ καὶ παραινοῦντι μήτε λέγειν μήτε ποιεῖν οὕτω ἐς βασιλέα, ὡς αὐτίκα ἀπολούμενον, οὐκ ἔπειθεν. ΔΕπεὶ δὲ ὑποστρέφων ἀπήγγειλε τῷ βασιλεῖ τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων, αὐτίκα ἐκέλευσεν αὐτόν τε ἅμα καὶ τοὺς παῖδας, καὶ ὅσοι αὐτῷ συμπαρήσαν, ἀπαγαγόντα κατασφάζει. Οἱ μὲν οὖν ὡς ἀφίκοντο ἐς αὐτόν οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες, ἐδεῖ- το αὐτῶν τοὺς παῖδας ἐναντίον αὐτοῦ ἀνελεῖν τὰ πρῶτα, μετὰ δὲ ταῦτα ἑαυτὸν καταχρήσασθαι. Καὶ οἱ μὲν παῖδες αὐτοῦ καταδείσαντες τὸν θάνατον ἐδέοντο τοῦ πατρός, καὶ ὅσα ἐνὶ σφίσιν χρήματα ἐν τῇ Διταλίᾳ, παραδόντας περιποιῆσαι σφᾶς, ὥστε μὴ ἀποθανεῖν. Ὁ δὲ οὐκ εἶα, ἀλλὰ ἐκέλευε θαρροῦντας ἰέναι ἐπὶ τὸν θάνατον. Καὶ τούτους μὲν πρῶτα ἀνείλον, μετὰ δὲ ἑαυτὸν παρείχετο διαχρήσασθαι. Ὡς δὲ τοῦτόν τε καὶ τοὺς περὶ αὐτόν ἀνείλεν ὁ βασιλεὺς, αὐτίκα ἐκέλευσε καὶ τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἄλλους, ὅσοι παρήσαν ἐν Βυζαντίῳ ἐλευθερωμένοι, ἀπαγαγόντες καὶ τούτους ἀπέσφαξαν. Καὶ οὕτω μὲν οὗτοι ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο· βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τοῦτον τὸν φόνον ἐλάσας, ἐνάγοντος τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐπιδήμων ἑνός, οὗ τὴν θυγατέρα βασιλεὺς συγγενόμενος ἦρα τε ἐπιμαίνόμενος τῇ γυναικί, τοὺς τε προσήκοντας αὐτῇ ἐφιλοφρονεῖτο, ὑπὸ ἔρωτος ὡς μάλιστα φερόμενος. Καὶ τούτῳ φασὶ πειθόμενον διαχρήσασθαι τοὺς Ἑλληνας.

Περὶ μὲν τοὺς τοῦ Βυζαντίου Ἑλληνας τοσαῦτα ἐγένετο· δοκεῖ δὲ ἡ ξυμφορὰ αὕτη μεγίστη τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην γενομένων ὑπερβαλέσθαι τῷ πάθει, καὶ τῇ τῶν Διλίου παραπλησίαν

γεγονέναι, δίκην γενέσθαι τοῦ Διλίου ὑπὸ τῶν βαρβάρων τοῖς Ἑλλησι «πασσυδὶ» ἀπολουμένοις, καὶ οὕτω τοὺς Ῥωμαίους οἶεσθαι ξυμβῆναι, τὴν τίσιν ἀφίχθαι τοῖς Ἑλλησι τῆς πάλαι ποτὲ γενομένης Διλίου ξυμφορᾶς.

20. Choniates, Niketas (12th-13th C.)

Byzantium prepares for the passage of the Second Crusade

ΔΑΛΛΔ οὕτω διακυβερνωμένῳ τὴν βασιλείαν τῷ αὐτοκράτορι [Manuel I Komnenos, 1143-1180] νέφος πολεμίων ἐκ τῶν ἐσπερίων κλιμάτων ἐπισυστάν, τετριγὸς δεινὸν καὶ ὀλέθριον, ἐς τὰ Ῥωμαίων ἐνέσκηπεν ὅρια, ἡ τῶν ΔΑλαμανῶν φημι κίνησις καὶ ἡ τοῦτοις συνεξάρασα μοῖρα ὁμογενῶν ἐτέρων ἐθνῶν 1147· οἷς καὶ θήλειαι κατελέγοντο ὡς ἄρρενες ἐφιππάζουσαι καὶ ταῖς ἐφεστρίσιν οὐ συμβάδην τὸ πόδε διαχαλῶσαι, ἀλλὰ περιβάδην ἀναΐδην ἐποχούμεναι καὶ κοντοφόροι καὶ ὄπλοφόροι κατὰ ἄνδρας ὀρώμεναι καὶ ἀνδρείαν στολὴν περικείμεναι, αἱ καὶ ὅλως ἀρεϊκὸν ἔβλεπον καὶ ὑπὲρ τὰς ΔΑμαζόνας ἡρρένωντο. Μία [Eleanor of Aquitaine, king of France Louis VII's wife] δὲ καὶ ὑπεξήρετο παρὰ ἐκείναις καθάπερ ἄλλη τις Πενθεσίλεια, ἥτις ἐκ τοῦ στίζοντος χρυσοῦ καὶ περιτρέχοντος τὰς ὥας καὶ τὰ λώματα τοῦ ἐσθήματος Χρυσόπους παρωνομάζετο.

Αὐτὸ δὲ τὸ τῆς κινήσεως αἴτιον πρόφασιν τὸ κυριακὸν παρεῖχε κενήριον καὶ ἡ πρὸς τὰ εὐθέα τῶν σκολιῶν καὶ ἐπιβούλων παρόδων ἐτοιμασία τοῖς ἐκ τοῦ γένους ἐκείνοις εὐθὺ τῶν Ἱεροσολύμων ἐθέλουσιν ἵεσθαι. Ἐφασκον δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐξοδὸν ἐκείνην μηδὲν τι περιττὸν ἐπισύρεσθαι, ἀλλὰ ἡ τὰ πρὸς ἐξομάλισιν τῶν τρίβων ἀναγκαιότατα καὶ μόνα ἐπάγεσθαι. Διὰ τούτων δὲ παρυπέφαινον οὐ πτύα καὶ τύκια καὶ σκαπάνας, θυρεοὺς δὲ καὶ θώρακας καὶ φάσγανα καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς πόλεμον ἐπιτήδειον. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ παρορμήσαν ἐκείνοι προυβάλλοντο καὶ διώμνυντο. Καὶ ἦν, ὡς ἐκ τῶν ὕστερον ἔδειξαν, οὐ κατεψευσμένα τὰ ὑπὸ ἐκείνων λεγόμενα.

Πέμπαντες δὲ πρεσβευτὰς ὡς διὰ φιλίας ἡτοῦντο τὸν βασιλέα τὴν τῶν Ῥωμαίων παρελθεῖν καὶ ἀγορὰς αὐτοῖς παροδίους προτίθεσθαι, ἐξ ὧν ὠνήσονται καὶ ὅσοις ἄνθρωποι τρέφονται καὶ ἵπποις ξυμβέβληται. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὡς εἰκὸς, ἐκ τοῦ παραχρῆμα διαταραχθεὶς τὴν ψυχὴν τῷ ἀέλπτῳ τοῦ πράγματος οὐκ ἀνῆκεν ὁμῶς τῶν συνοισόντων ἐπιμελόμενος· τοῖς τε πρέσβεσι διειλέχθη μετὰ προσηνείας τὰ πρόσφορα καὶ ἐπαινεῖν ὑπερβαλλόντως τὸ δρώμενον ὑπεκρίνετο καὶ ἄγασθαι αὐτοὺς τῆς εὐσεβοῦς προσεποιεῖτο προθέσεως. Καὶ τοῦ αὐτίκα δὴ μάλα ἐτοιμάσασθαι τὰ πρὸς διέλευσιν ἐπηγγέλλετο ἄφθονά τε εὐτρεπίσειν καὶ ἐτοιμα οὕτως λαβεῖν τὰ ὄνια ἰσχυρίζετο, ὡς εἶπερ οὐ διὰ ἀλλοτρίας, ἀλλὰ διὰ τῆς οἰκείας παρῶδευον, ἂν δώσουσι μόνον ὅρκια πιστά, ὡς θεοφιλῆς αὐτοῖς ἡ δίοδος ἀληθῶς καὶ ὡς ἀμαχητὶ τὰ Ῥωμαίων ὅρια ὑπερβήσονται.

Ταῦτα οὖν, ὡς εἰκὸς ἦν, καταστησάμενος, ἀπανταχῇ διεκπέμπει βασιλεια διατάγματα προεκκεῖσθαι τὰ ζωαρκῇ τῶν ὁδῶν, καθὰ ὅς οἱ ἐξ ἐσπέρας στρατοὶ διελεύσονται· καὶ τῷ λόγῳ τὸ ἔργον ἐπηκολούθει. Ὑποβλεπόμενος δὲ καὶ διεννοῶν, μή πως ἐν δέρματι προβάτων λυκιδεῖς ἔρχονται ἢ ὄνῳ ὑποκρύπτωνται λέοντες ἀπεναντίας τῷ μυθικῷ διηγήματι ἢ τὴν λεοντὴν ξυνέχωσι τῇ ἄλωπεκῇ, τὰς Ῥωμαϊκὰς ἀθροίζει δυνάμεις, συνδιασκέπτεται κοινῇ περὶ τῶν κοινῶν, τὸ πλῆθος τῶν παρελευσομένων στρατῶν διέξεισι, τῆς ἵππου τὸ πολὺ καταλέγει, τὸ ὀπλιτικὸν ὅσον διασαφεῖ, τῆς πεζεταίρας μοίρας παρίστησι τὸ μυριάνδρον, τὸ πάγχαλκον περιλαλεῖ καὶ τὸ φόνιον, τὸ πῦρ τῶν ὁμμάτων ἀπαντας βλέπειν καὶ τοῖς αἵμασιν ἐπαγάλλεσθαι ὡς οὐδὲ ῥαντισμοῖς ὑδάτων ἕτεροι. Οὐ ταῦτα δὲ μόνον τῇ γερούσιᾳ καταγγέλλει καὶ τοῖς τέλεσι καὶ στρατεύμασιν, ἀλλὰ καὶ ὅσα ὁ ἐκ Σικελίας τύραννος Ρογερ Π, ὡς περ θῆρ ἐνάλιος, κατὰ τῶν παραθαλαττίων χωρῶν διαπράττειται, τὴν ἄλμην τύπτων τοῖς ἔρετμοις καὶ ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἐνορμιζόμενος κωμοπόλεσι καὶ κείρων τὰ ἐν ποσὶ κατὰ πολλὴν τοῦ ἐπαμύνοντος ἐρημίαν. Καὶ δὴ τὰς μὲν πυργοβάρεις ἐπισκευάζει τῆς πόλεως καὶ τίθησιν εὐερκέα τὴν ὅλην τοῦ περιβόλου περίμετρον, τῇ δὲ στρατιᾷ χιτῶνας φολιδωτοὺς χορηγεῖ κοντοῖς τε καθοπλίζει χαλκήρεσι καὶ ἵπποις δρομικοῖς διεγείρει τὸ φρόνημα καὶ χρημάτων ἐπιρρώννυσι διαδόσεις, ἃ νεῦρα τῶν πραγμάτων ἀρίστως τῶν πάλαι τις κατωνόμασε.

Καὶ οὕτω σὺν θεῷ συλλήπτορι καὶ τῇ πολιούχῳ μητροπαρθένῳ ὡς ἐνῆν δυσμαχώτατα θέμενος τὰ στρατεύματα, τὰ μὲν εἰς ἔρυμα συνέχει τῆς καλλιπόλεως καὶ τοῖς τείχεσιν ἐφιστᾷ, τοῖς δὲ ἐπισκίπτει τῇ στρατιᾷ παρέπεσθαι τῶν ΔΑλαμανῶν, μὴ ἀφισταμένοις ἐπὶ πολὺ, καὶ τοῦδε εἶργειν τοὺς ἐκ τῶν ΔΑλαμανῶν ἐς ἀρπαγὰς παρεξίοντας καὶ προνομᾶς, εἰρηνικῶς μέντοι καὶ μὴ πολεμικῶς.

Lasciviousness and violence of Andronikos I Komnenos (1183-1185)

Ἐνθεν τοι καὶ τῆς πόλεως πολλάκις ἀπανιστάμενος μετὰ χορείας ἐταιρίδων καὶ παλλακῶν ἐφιλοκρίνει τὰ τῶν τόπων ἐρημικώτερα καὶ οἷς ἢ τῶν ἀέρων ἐπλεόναζεν εὐκρασία καὶ θηρίων δίκην συναγκεῖ αἰς ὀρών καὶ χλοεροῖς παραβυόμενος ἄλσεσιν ὡς ὄρνιθας κατοικιδίους ἀλεκτρυῶν ἢ αἰγας τράγους ἡγούμενος αἰπολίου ἢ καθάπερ ὁ Σεμέλης Διόνυσος τὰς Θυάδας, Σοβάδας, Μαινάδας, Βάκχας εἶχεν ἐπομένας τὰς ἐρωμένας μόνον οὐ νεβρίδα ἐξημμένος καὶ τὸν κροκωτὸν ἐνδύόμενος. Καὶ ἦν κατὰ τακτὰς μὲν ἡμέρας ὥσει διὰ παραπετάσματος ὀλίγοις τῶν ἐκ τῆς βασιλείου αὐλῆς ὀπτανόμενος, καὶ τούτων οἷπερ ἐκείνῳ μάλιστα προσφκείωντο, αὐλητρίσι δὲ καὶ ἐταιρίσιν ἀναπεταννὺς πᾶσαν πάροδον καὶ πάντα καιρὸν εἰς ὁμιλίαν αὐταῖς χαριζόμενος. Ἐχαιρέ τε κατὰ Σαρδανάπαλον ταῖς ἀνέσεσιν, ὅς τόσσδ' ἔχειν, ὅσσδ' ἔφαγε καὶ ὅσσδ' ἐφύβρισε, τῷ ἐπιταφίῳ ἐνεκόλαπτεν ἐπιγράμματι. ΔΕπικούρειός τε ἦν καὶ Χρυσίππειος καὶ λαγνεῖαν δυστυχῶν πολὺποδος ἱμερον ἐδίωκε καὶ φιλότῃ μαργαίνων καὶ τὸν Ἡρακλέα μιμούμενος ἀτεχνῶς κατὰ τὴν τῶν πεντήκοντα καὶ μόνον τοῦ Θυέστου θυγατέρων φθοράν. Οὐκ ἔχων δὲ τὴν ἴσιν πρὸς τὸ ἀκολασταίνειν ἰσχύν, ὡς Διόλεων ἐκείνος κατὰ τῆς παλιμφυοῦς Ὑδρας συνέριθον, οὕτω καὶ οὕτος τὰ ὑπὸ γαστρὸς πρὸς συνουσίαν ἀλοιφαῖς καὶ περιττοῖς σκευάσμασιν ἀνερρῶννεν. Ἦσθιε δὲ καὶ ζῶν Νειλῶν, κροκοδείλῳ πάνυ τι ἐμφορές, ἀπόσιτον μὲν τοῖς μὴ τὰ τοιαῦτα βρωτέα κρίνουσι, διερεθίζον δὲ ὅμως καὶ διανιστῶν ἐν ταῖς ὁμιλίαις πρὸς ἀπουσιασμόν.

Κατὰ δὲ τὰ ἀρχεῖα γινόμενος ἀπὸ τῶν ἔξωθεν διατριβῶν τε καὶ διαχύσεων οὐκ ὀλίγον μὲν καὶ τὸ περὶ αὐτὸν εἶχε δορυφορικόν, καὶ τοῦτο ἐκ βαρβάρων ἰλῶν καὶ ἀνδρῶν λοιμῶν χαιρόντων ἀπαιδευσία καὶ τὰ πλεῖστα μηδὲ ἐπαϊόντων Ἑλληνίδος φωνῆς. Καὶ τοὺς προκοίτους δὲ καὶ προφύλακας ἐξ ἀεὶ τοιούτων ἀναγῶγων συνέιληχεν ὁμηγύρεων. Τελευτῶν δὲ καὶ κύνα κάρχαρον, οἶον καὶ λέουσιν ἀντιπλέκεσθαι καὶ ἄνδρα ἔφιππον ὀπλίτην κατενεγκεῖν ἔραζε, σύνοικον ἑαυτῷ πεποίητο· οἱ μὲν γὰρ σωματοφύλακες καὶ δορυφόροι ἄποθέν που τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος νυκτὸς κατηνάζοντο, ὁ δὲ γε κύων πρὸς ταῖς θύραις ἐδέδετο, χαλκεόφωνος ὢν καὶ πρὸς βραχεῖαν διαταραττόμενος ψόφησιν καὶ γινόμενος ὑλακόμωρος.

Προῖων δὲ οὕτω κατετρύφα τῆς τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν εὐηθείας καὶ ὡς ἀπὸ ῥινὸς ἐλκομένους ἐχλεύαζε καὶ πρὸς πᾶσαν τῶν κρατούντων θεραπείαν τε καὶ θωπείαν ἐτοίμως ἔχοντας ἐκωμῶδει, ὥστε καὶ τῶν παρὰ αὐτοῦ θηρωμένων ἐλάφων τὰ κέρατα, ὅποσα εἰς ὕψος ἦρτο καὶ εἶχόν τι θαύματος, ταῖς κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀψῖσιν ἀνῆρτα, τῷ μὲν δοκεῖν εἰς ἐνδειξίν τοῦ μεγέθους τῶν παρὰ αὐτοῦ ἀλισκομένων ἀγρίων, τῷ δὲ ὄντι διαμωκώμενος τὸ πολίτευμα καὶ διασύρων εἰς ἀκρασίαν τῶν γαμετῶν.

Οπηνίκα δὲ κατὰ τὴν μεγαλόπολιν γένοιτο τῶν τῆς Προποντίδος τρυφηλῶν χωρίων καὶ περιττῶν ἀπανιστάμενος διαιτήσεων, οὐκ ἦν μὴ ἀποφράδα κρίνεσθαι τὴν τότε ἡμέραν· οὐ γὰρ διὰ ἄλλδ' ἄττα παρεῖναι ἐδόκει ἢ ὡς θύσων καὶ ἀπολέσων ὅποσον ὡς ἐπίβουλον ὑποπτεύετο. Καὶ ἡ ΔΑνδρονίκου ἐπιδημία τοῖς πολλοῖς ζημία καὶ δυσθυμία ἢ καὶ τοῦ βίου ἐκδημία καὶ ἔσχατον ἄλλο κακὸν συλλελόγιστο, ἐπειδὴπερ ὁ ἀνὴρ ὥσει καὶ γραμμὴν μονοδιάστατον καὶ μηκιζομένην εἰς τὸ λεπταλέον καὶ ἀπλατὲς ἐν τῷ ἐδαφίῳ τῆς ψυχῆς τὴν οἰκείαν καθάπαξ ὁμότητα προῦποθεῖς καὶ πρὸς ταύτην ἅπαν ἀποστενὼν τὸ πραττόμενον ἀβίωτον ὅλως ἡγήτο τὴν ἡμέραν, καθὰ ἦν οὐκ ἐκρεωβόρησέ τινα τῶν ἐν ὑπεροχαῖς ἢ λύχνους οὐκ ἔσβεσε σώματος ἢ ὁτουδήτινος οὐ καθήψατο φιλονείκως ἢ ἐπιτιμητικῷ βλέμματι καὶ Τιτανικῷ ἐμβριμήματι μὴ ἐξέστησε τοῦ φρονεῖν. Παιδαγωγῷ γὰρ ἐμβριθεῖ ἑοικῶς θαμὰ τῶν μεираκίων καταφέροντι τὴν σκυτάλην εὐκαίρως ἀκαίρως ἐπέπληττεν ἐφιστάμενος καὶ πρὸς πᾶσαν ἀκοὴν ἐκείνῳ ἀνῆδυντον παρωξύνετο.

Κατηφιῶντες οὖν οἱ τότε ἄνθρωποι καὶ στυγνάζοντες ἐβίωσκον. Οὐδὲ ὁ ὕπνος ἄφροντις τοῖς πολλοῖς καὶ ὀδυνῶν ἀδαῆς καὶ μαλακός, ἀλλὰ ὀφθαλμοῖς ἐφίζάνων ἄκροις ἀφίπτατο καὶ διεψευσμένος ἦν τὰ πολλὰ ἢ ΔΑνδρονίκῳ διασοβούμενος ὄναρ πολλάκις ἐφισταμένῳ κακὸν ἢ ὅσους ὁ τραχὺς οὗτος καὶ δυσεκβίαστος καὶ ἀπαραίτητος τὴν ὀργὴν τῆς οἰκείας ἀπηνείας ἔθετο πάρεργον. Ὁ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐσχάτων συμβήσεσθαι ἡμερῶν ὁ θεάνθρωπος προηγόρευσε, δηλονότι ὅτι «ἔσονται δύο οἱ ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἰς παραλαμβάνεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφίεται» [cfr. Ev. Luc.

17, 34], τοῦτο ἀτεχνῶς κὰν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐγίνετο, ἐνός τινος τῶν συνεύνων ἐξάπινα συλλαμβανομένου καὶ ἀπαγομένου πρὸς σωματικὴν κακῶσιν.

Οὐδὲ γὰρ καὶ γυναῖκες ἀπῆσαν τοῦ μὴ ὑπὸ δίκην πίπτειν καὶ τὰ ἀπευκταῖα ὑφίστασθαι, ἀλλὰ καὶ τούτων οὐκ ὀλίγαι τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπώλεσαν φῶς καὶ λιμὸν καὶ φρουρὰν καὶ αἰκισμοὺς ὑπέστησαν σώματος. Καὶ πατὴρ ἡλόγει τέκνων καὶ υἱεῖς ὠλιγόρουν πατρός· καὶ διεμερίζοντο πέντε ἐν οἴκῳ ἐνί, τρεῖς ἐπὶ δυσὶ καὶ δύο ἐπὶ τρισί. Πολλοὶ δὲ καὶ ὡς Σοδομιτικὸν ἐμπρησμὸν τὸν τοῦ Δανδρονίκου θυμὸν ἐκτρεπόμενοι φυγάδες ὄλω ποδὶ τῆς πατρίδος γεγόνασιν, οἳ καὶ εἶχον ἂν ἑαυτοὺς ἀπαθεστάτους κακῶν, εἰ τὴν φυγὴν τῇ Δανδρονίκου ζωῇ συνεμέτρησαν. Νῦν δὲ τῶν κατὰ οἶκον μεταποιούμενοι εἰς στήλην μὲν ἀλὸς κατὰ τὴν γυναῖκα Λῶτ οὐκ ἐπάγησαν, οὐδὲ νεκρὸς ἐγεγόνεισαν ἄλς, ἄλλως δὲ μωρανθέντες τὸ ζῆν κατέστρεψαν κακῶς.

21. Chorikios of Gaza (6th C.)

Funeral tribute to the rhetorician and teacher Prokopios of Gaza, a new Demosthenes

.Ο λόγος ἄχθεται μὲν εἰς ἀνάγκην τοιαύτης ἐλθὼν ὑποθέσεως, τιμᾷ δὲ τὴν ὁσίαν τοῦ τεθνεώτος μοι παιδευτοῦ ταύτην αὐτῷ κατὰ δύναμιν ἀποδιδούς ἀμοιβήν.

1. Ἴσως μὲν ἄλογόν τι δόξω ποιεῖν, εἰ ψυχαγωγίας αὐτὸς ἐκάστου μᾶλλον δεόμενος εἶτα τοὺς ἄλλους παραμυθεῖσθαι πειρώμαι· παραπλήσιον γὰρ ὥσπερ ἂν εἰ σφόδρα τῷ πόδε νοσῶν τοὺς ἥττον ἀλγούντας χειραγωγεῖν ἐβουλόμην· πλὴν ὅσῳ πικρότερον ὑπὸ τῆς ἀθυμίας πιέζομαι, τοσοῦτῳ μᾶλλον εἰκότως οὐ φέρω τὴν σιωπὴν, οἷα φιλοῦσιν οἱ λίαν ἀχθόμενοι πάσχειν, ὥστε κὰν μόνος ὢν τις τυγχάνῃ, τὴν ἰδίαν αὐτὸς ἑαυτῷ διεξέρχεται λύπην, ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως ἀχαριστίας ἔγκλημα φεύγων πρὸς τὴν τῶν δακρύων ἡγωνισάμην φορὰν ἀνακόπτειν φιλονεικοῦσαν τὸν λόγον ἄτοπον, ὡς εἰκός, εἶναι νομίσας παρὰ τῷ λειμῶνας ΔΑττικοὺς ἐδρεψάμην, τούτου τὸν τάφον σιγῇ παρελθεῖν.

2. Πάλαι μὲν οὖν νενομοθέτῃται τοῦτο τοῖς θαπτομένοις, ὅσοι τὸν βίον ἀμέμπτως διήλθον, ἄθλον καὶ γέρας ἀπολαμβάνειν τὸν ἔπαινον· εἰ δὲ καὶ μήπω κείμενος οὗτος ἔτυχεν ὁ θεσμός, ἐντεῦθεν ἂν ἔδει νόμον κρατῆσαι τοιοῦτον οὐ πρὸς δόξαν τοῦ τεθνεώτος – ποῖαν γὰρ εὐκλειαν χαρίζεται λόγος ὀπίσω τῆς ἀξίας βαδίζων;-, πρὸς ὄνησιν δὲ μᾶλλον τῶν ζώντων· μεγίστη γὰρ ἐπὶ τὰ βελτίω παράκλησις ἢ τῶν ἀγαθῶν εὐφημία.

3. Ἡ μὲν οὖν Φύσις δοκεῖ μοι τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐνεγκεῖν εἰς ἀνθρώπους ὥσπερ ἀρετῆς ἀνθρωπίνης εἰκόνα βουλομένη φιλοτεχνῆσαι καὶ παραστήσαι σαφῶς, ὅπως ἐκάστῳ βιῶναι προσήκει· ΔΕλπίς δὲ ἢ πάντα πείθουσα παραχωρεῖ τοῖς ἐκείνου πλεονεκτήμασι καὶ οὐκ ἀνέχεται πείθειν, ὡς ἄνδρα παρόμοιον ἥξει ποτὲ φέρων ὁ χρόνος. 4. ΔΕκεῖνος γὰρ ἔτι παιδίον αὐτὸν καταλείψαντος τοῦ πατρὸς εὐκοσμίᾳ καὶ τρόπῳ καθεστηκότι τοὺς ὑπὸ γονεῦσιν ἐπιμελῶς τρεφομένους ἀπέκρυψε καὶ παραινούντων αὐτῷ ῥαστώνῃ διώκειν δυεῖν ἀμάχων συμβούλων, νεότητός τε καὶ πατρὸς ἐρημίας, ἔδειξε πείρα τῶν ἔργων, ὅτι φύσις δεξιά, κὰν ἐξ ἡλικίας κὰν ἐξ ὀρφανίας ἐπὶ τὸ φαῦλον ὠθῆται, αὕτη πρὸς τὸ δέον ἑαυτὴν οἶδεν ἀνθέλκειν. 5. Τοιγαροῦν ἐπὶ μὲν θύρας ἦκε ποιητικὰς ἡλικίαν ἔχων ἣν οἱ τὰ πρῶτα παιδευόμενοι γράμματα, εἰς Ἑρμοῦ δὲ παλαίστραν ἐφοίτησε χρόνον ἄγων τοσοῦτον ὅσον οἱ τὰ Μουσῶν ἔτι μανθάνοντες, βῆμα δὲ καὶ νέων χορὸς αὐτὸν διεδέξατο τοῖς τὰ ῥητόρων τελουμένοις ὁμήλικα, καὶ ἦν παράδοξον θέαμα καὶ τερπνὸν τοῖς μαθηταῖς ἡλικιώτης διδάσκαλος. Οὐ μὴν τὸ βραχὺ τῆς ἡλικίας εὐκαταφρόνητον ὑπῆρχε τοῖς φοιτηταῖς, ἀλλὰ τὸν νέον ὡς πρεσβύτην ἡσχύοντο τὴν ἐπιστήμην αἰδούμενοι. 6. Περικλέους μὲν οὖν τὸ μέγα καὶ θρυλλούμενον ἦν πλεονέκτημα, ὅτι τὴν ἐκκλησίαν τὴν ΔΑττικὴν αὐτοῦ μὲν ἀπόντος σύγχυσις εἶχε καὶ ῥαθυμία καὶ ταραχή, καὶ κόσμος ἦν οὐδεὶς τῶν ποιουμένων, φανέντος δὲ πρὸς τὴν πρώτην ὄψιν ὁ δῆμος μετερρυθμίζετο· τὴν ἐκείνου δὲ ποιμνὴν εἶδες ἂν παρόντος καὶ μὴ τὴν αὐτὴν εὐσχημοσύνην φυλάττουσαν βεβαίως αὐτοῖς ἐρριζωμένης τῆς εὐκοσμίας. 7. Δύο γὰρ ὄντων, οἷς ἀρετὴ βασανίζεται σοφιστοῦ, τοῦ τε καταπλήττειν τὰ θέατρα συνέσει λόγων καὶ κάλλει τοῦ τε τοὺς νέους μυσταγωγεῖν τοῖς τῶν ἀρχαίων ὀργίοις· ἐκεῖνοι μὲν εἴτε τὴν παλαιὰν διασώζοντες παροιμίαν

– χαλεπά γάρ φησι τὰ καλὰ – εἴτε τὴν πολλὴν ἀκοὴν ἀμύητον εἶναι τῶν οἰκείων βουλόμενοι συγγραμμάτων εἴτε τὴν ἀνθρωπεῖαν ἐπιστάμενοι φύσιν τὸ μὲν εὐκόλως ἀνυόμενον οὐ θαυμάζουσιν, τιμῶσιν δὲ τὸ πόνῳ τινὶ κατορθούμενον ἐκεῖνοι τοίνυν ἓν τι τῶν εἰρημένων ἢ καὶ σύμπαντα ταῦτα σκοπήσαντες οὐ πᾶσι βασίμους τὰς οἰκείας προὔθηκται τέχνας οὐδὲ παντὸς ἀνδρός, τὸ λεγόμενον, οὗτός ἐστιν ὁ πλοῦς, ὁ δὲ φύσεώς τε ῥώμη καὶ πόνων ἐπιμελεία καθάπερ ἐκάστῳ συνεσκευμένος ὅσα πεποίηκεν ἕκαστος, οὕτω σὺν ἀκριβείᾳ τὰ πάντων ἤγεν εἰς φῶς. 8. Τὰ μὲν δὴ λεχθέντα τοιοῦτος, πρὸς δὲ τὴν τῶν νέων ἀκρόασιν ποῖός τις; Οὐ λέξις αὐτὸν ἐλάνθανεν ἀλλοτρία τῆς ΔΑττικῆς, οὐ νόημα πόρρω πλανώμενον τοῦ σκοποῦ, οὐ συλλαβὴ τις ἐπιβουλεύουσα τῷ ῥυθμῷ, οὐ συνθήκη τὴν ἐναντίαν ἔχουσα τάξιν τῆς εὐφραϊνούσης τὰ ὦτα. Ῥᾶον ἂν τις διέλαθεν ΔΑρίωνα τὸν Μηθυμναῖον ἢ τὸν Λέσβιον Τέρπανδρον ἐκμελῶς κινῶν τὰς χορδὰς ἥπερ ἐκεῖνον ἄρρυθμόν τι φθεγγόμενος. 9. ΔΑλλὰ μὴν ἡνίκα τὰς οἰκείας γονὰς εἰς θέατρον ἤρχετο φέρων, ἐποίει δὲ τοῦτο πολλάκις εἰς ἔρωτα λόγων ἐγείρων τοὺς νέους, λογάδα τε πᾶσαν ἐξέπληττεν ἀκοὴν καὶ τοὺς τὸν σύλλογον περιεστῶτας ἐκῆλει, ὥστε τὴν ΔΙσοκράτους ἐν τῷ τάφῳ Σειρήνα δηλοῦσαν, ὡς ἔθελγε πάντας ὁ ῥήτωρ, ἔχειν αὐτοῦ προσήκει τὸ μνήμα. 10. Διπλῆς οὖν, ὅπερ ἔφην, οὔσης βασιάνου, καθΔ ἢν τις γνησίως ὀνομάζεται σοφιστής, οὐκ ἂν ἔγνω, ὅθεν τὸν ἄνδρα μᾶλλον θαυμάσης, ἔφης δΔ ἂν εἰκότως αὐτὸν Δημοσθένους τύπον εἰς ἀνθρώπους ἐλθεῖν.

22. Choumnaina Palaiologina, Irene Eulogia (13th-14th C.)

1. *From the correspondence with a youthful and learned monk*

Ἠγαλλιασάμην ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγια σου, πάτερ ἅγιε, ὡς ὁ εὐρίσκων σκῦλα πολλά. Μέσον δύο παθῶν μεταίχμιος γέγονα· ἠὐφράνθην τε πάνυ καὶ λίαν ἐλυπήθην. Ἠὐφράνθην μὲν διὰ τὴν καλλονὴν τῆς γραφῆς σου· τί γὰρ τῶν αὐτῆς οὐ λίαν θαυμάσιον; Τὸ ῥητορικὸν πυρὸς μένος πνέον, ἢ τὸ ἀγιοπρεπὲς καὶ εὐλαβέστατον καὶ συνετὸν καὶ πεπαιδευμένον τῆς παιδείσεως – οὐ γὰρ ἀπαιδεύτως παιδεύεις καί, οὕτως ἐχούσης τῆς παιδείσεως, μηδὲν τῶν καιριωτάτων ἐλέγχων παραλιμπάνεσθαι, καὶ οὐ τοὺς λέγοντας, τοὺς δὲ λόγους μάχεσθαι, καὶ οὕτως ἀνεπιλήπτως βάλλειν καιρίως τὸν τῆς ἀληθείας ἐχθρόν· ἢ τὸ ὠφέλιμον τῆς διδασκαλίας, μὴ μόνον πρὸς οὓς ἐγράφη, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τῶν ἐντυγχανόντων – διδασκόμεθα καὶ γὰρ πραότητα καὶ ἀνεξικακίας ὅρους καὶ διπλῆς εἰρήνης θεσμούς, θείας λέγω καὶ ἀνθρωπίνης, καὶ τίς ἢ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ ἦν ἀφήκε τοὺς μαθητάς, καὶ τίς ἢ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ πῶς δεῖται τῆς θείας εἰρήνης ὁ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μέλλων δέχεσθαι ἐν ἑαυτῷ οἰκίζόμενον· ταῦτα θαυμασίως ὁ λόγος ἐξήγγειλε καὶ τὸ εὐαγγελικὸν ν καὶ προφητικὸν ῥητὸν συνεβίβασεν – ἢ πάλιν τὸ εὐπορώτατον τοῦ νοὸς καὶ πλάτος τῶν νοημάτων μετὰ θαυμασιωτάτης καὶ ἀβιάστου τῆς ἐξαγγελίας; Στενοῖ με, πάτερ, τὸ πλάτος σου τῶν νοημάτων καὶ ἡ πολλή σου εὐπορία ἀπορεῖν με πεποίηκεν. Τοσοῦτόν με κατέθελεξεν ἡ γραφή, ὡς πάντων τῶν ἀνὰ χεῖρας ἀναγκαιοτάτων ὄντων ἀμελήσασαν, εἰ μὴ τὸν πάντα λόγον ἐκπληρώσω, οὐκ ἀνῆκα.

Καὶ τὰ μὲν τῆς εὐφροσύνης αἷτια ταῦτα, πλέον δὲ μᾶλλον ἢ σὴ ἀρετὴ διαλάμπουσα ἐν τοῖς λόγοις σου τοῖς μὴ πάνυ τυφλώττουσι. Τὰ δὲ τὴν λύπην προξενήσαντα ταῦτά εἰσιν· ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν βίον ἄνθρωπος μεστὸς ἀγαθῶν – σοφίας, γνώσεως, λογιότητος, τὸ μείζον, ἀρετῆς – καὶ παρατρέχει τὸν χρόνον καὶ ὁ χρόνος διαβιβάζει αὐτόν, τὴν πρέπουσαν δόξαν αὐτῷ ὑφαιρούμενος, καὶ ταῦτα δι ἀρετὴν καὶ τοῦ μὴ κατ ἐπίδειξιν πραγματεύεσθαι, κατ ἐρημίαν τοῦ καλὰ ποθοῦντος καὶ ἐκζητοῦντος. Καὶ ταῦτα ἐν λογισμῷ συστρέφουσα μετὰ πολλῶν δακρύων ἔλεγον ἐν ἑαυτῇ· «Ποῦ τὸ πνεῦμά σου, φυσικὴ φιλόσοφε καὶ φιλολογώτατε καὶ φιλάρετε καὶ φιλόκαλε καὶ φιλομόναχε, κράτιστε καὶ ἅγιε βασιλεῦ, αὐθέντη καὶ πενθερέ; Καὶ σὺ σοφώτατε πάτερ ὁ ἐμὲ γεγεννηκώς; Ἰδοὺ φίλος ὢν ἐζητεῖτε! Ἰδοὺ μοναχὸς οἶους ὁμιλοῦντες ἠγάλλεσθε! Ὡ πόσον ἐζημιώθητε, σύ τε ὁ ἐμὸς γεννήτωρ καὶ ἡ σὴ ἀγιωσύνη, πάτερ ἅγιε, ὁ ταῦτα συγγραψάμενος!». Πρὸς σὲ γὰρ πάλιν ἐπιστραφήσομαι· «Οὐκ ἔχεις, ὡς ὀρῶ, ἄξιον καὶ ἄφθονον κριτὴν καὶ ἀκροατὴν». Μικροῦ καὶ τὴν φήμην καταμέμφομαι ὡς ἀμβλυτέραν πρὸς τοσοῦτον καλόν· εἰ γὰρ παρήσαν ἐκεῖνοι, εἰ καὶ ὀξύτατῳ ποδι φεύγεις σὺ τὴν δόξαν, ὀξυτέροις ἂν ἐκεῖνοι τοῖς ποσὶ τῆς τιμῆς, ὑπὸ φιλοτιμίας κινούμενοι, κατεδίωξαν ἂν καὶ κατέλαβον κατὰ τὴν αὐτοῖς κρατοῦσαν συνήθειαν.

Ταῦτα οὐ κολακεύουσα λέγω – μάρτυς ἡ ἀλήθεια – ἀλλ ὅσα ἂν ἐνεθυμήθην καὶ ἔμαθον ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, ταῦτα γνωρίζω σοι. Εἰ δὲ ἡψάμεθα καὶ ποσῶς κατενοήσαμεν τῆς γραφῆς, σὺ ἂν εἰδείης καὶ ἡμᾶς διὰ γραφῆς πληροφορήσῃς. Οἰκονομοῦνται καὶ τῶν ἐπιλοίπων γραφῶν τὰ χαρτία.

2. *Typikon for the Convent of Christ Philanthropos in Constantinople*

Ἐκ τοῦ τυπικοῦ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ φιλανθρώπου σωτήρος Χριστοῦ, τῆς ἐκ βάθρων ἀνακαινισθείσης παρὰ τε τῆς εὐσεβοῦς βασιλίσσης Εἰρήνης Λασκαρίνης τῆς Παλαιολογίνης, τῆς διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθείσης Εὐλογίας, καὶ τῶν ταύτης γονέων, ἐκδοθέντος καὶ ἐκτεθέντος παρ αὐτῆς.

Περὶ γε μὴν τῆς διαγωγῆς τῶν μοναζουσῶν καὶ τῆς ὅλης ἐν τῇ μονῇ πολιτείας ἐφεξῆς σαφέστερον καὶ διὰ βραχέων εἰρησθαι τῶν καλῶν εἶναι νομίζω. Διορισθήσεται δὲ τὰ περὶ τούτου, καθὰ τοῖς πάλαι ἀγίοις καὶ θεοφόροις πατράσι καὶ τοῖς νῦν ἀγίοις ἀρχιερεῦσι καὶ ἐμπειροτάτοις ἀσκηταῖς καὶ μονάζουσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ γυναιξὶ μοναζούσαις γηραιαῖς, αἱ τῷ μακρῷ χρόνῳ πείραν ἀσκήσεως συνέλεξαν ἡκριβομένην καὶ ἀληθῆ, διηυκρίνηται τε καὶ διηγόρευται καὶ τετύπεται. Διεγνώκασιν γάρ καὶ νενομοθετήκασιν ταῖς ἀποτασσομέναις κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ καὶ προστρεχούσαις τῷ γαληνῷ καὶ ἀκυμάντῳ λιμένι τοῦ μονήρους καὶ κατὰ θεὸν βίου, ὅπως δεῖ κοινοβιακὴν μετέρχεσθαι πολιτεῖαν καὶ εἰς ὑποταγὴν ἐκδιδόναι ἑαυτάς, ἀρνησάμενας τὸ ἑαυτῶν θέλημα, ὃ δὴ νέκρωσιν οἱ πατέρες ὥρισαντο.

Τούτοις οὖν κἀγὼ πειθομένη, βούλομαι καὶ σφόδρα ἐφίεμαι ἐν κοινοβιακῇ διαγωγῇ τε καὶ καταστάσει τὰς μοναζούσας ἐν τῇ μονῇ τοῦ φιλανθρώπου μου σωτήρος διαζῆν, καὶ μὴ μόνον κοινὴν ἔχειν τράπεζαν, ἀλλὰ καὶ κοινὸν μαγειρεῖον καὶ κοινὸν ἐργόχειρον ἀπάσας, οὕτω γάρ ἂν τὴν προσήκουσαν ἐπιμέλειαν δύναίτο ἔχειν τὸ τῆς μέσης ἐργόχειρον. Καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀκολουθία καὶ τὰ διακονήματα πάντα καὶ ἡ ἐν τοῖς κελλίοις ἀνάγνωσις καὶ προσευχὴ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐργασία πνευματικὴ, ὥς ἐντεῦθεν αὐτάς εἶναι κατὰ μοναζούσας καὶ μὴ πραγματευτρίας καὶ χεῖρους τῶν κοσμικῶν. Εἰ δὲ τις τῶν μοναζουσῶν φωραθεῖ ἴδιον ἐργόχειρον ποιούσα, ἢ ἐν τῷ ἰδίῳ κελλίῳ ὅσα ποιοῦσα, ἐπιτιμᾶσθω καὶ κολαζέσθω σφοδρῶς καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς τραπέζης ἀποπεμπέσθω, ἄχρις ἂν διορθωθείη ὅποια καὶ εἴη. Εἰ δὲ ἀπειθοίη καὶ ἀπαυθαδιάζεται καὶ οὐκ ἐθέλει διορθοῦσθαι, τῆς μονῆς ἐκβληθήτω, κρείσσον γάρ ὀλίγην συνηγμένην ἐν λόγῳ κυρίου ὑπὲρ πολλὰς ἀθετούσας τὴν κατὰ θεὸν ζωὴν καὶ τὴν μοναχικὴν καὶ ἀσκητικὴν πολιτείαν.

Τὸν τῆς τοιαύτης γοῦν κοινοβιακῆς καταστάσεως κανόνα ἐς ἀεὶ κύριον εἶναι παρ αὐτῇ βούλεται ἡ βασιλεία μου ἀναλλοιωτὸν τε καὶ ἀμετάτρεπτον καὶ πάσῃ περιστάσει ἀσάλευτον μέχρι τῆς τοῦ παντὸς τοῦδε συστάσεως, κατὰ μηδένα τρόπον παραχαραττόμενον, μὴ δὲ παρακινούμενον δι ἡντινα οὖν αἰτίαν καὶ πρόφασιν, μὴ διὰ πλοῦτον, μὴ διὰ πενίαν, μὴ δι ἀφορίαν ἢ εὐφυρίαν, μὴ δι ἄλλην ὅποιαν οὖν εὐλογοφανῆ αἰτίαν ἢ ἀφορμὴν, ἀλλὰ πάντα τε καὶ πάντως τὴν κοινοβιακὴν φυλάττεσθαι διαγωγὴν καὶ κατάστασιν μέχρι παντὸς ἀπαράθραυστον, κἂν εἰς δύο μοναζουσῶν δι ἀρκείαν περιστῆναι συμβῇ τὴν ὅλην πρόσοδον τῆς μονῆς καὶ αὐτὰς κοινοβιακῶς βουλόμεθα ζῆν καὶ τῷ τῆς διαγωγῆς ταύτης κανόνι στοιχεῖν· καὶ εἰ μὲν τῶν κατὰ καιρὸν ἡγουμένων μί α τις βουλευθείη ἐναντιοῦσθαι, ἄδειαν ἔχειν τὰς μοναζούσας ἀντιλέγειν. Εἰ δ αἱ μονάζουσαι τῇ ἡγουμένη ἀντιπίπτειν ἐπιχειρήσειαν, ἄδειαν ἔχειν κάκεινην ἐναντιοῦσθαι αὐταῖς. Εἰ δὲ καὶ αὕτη ἐκείναις συναπαχθείη, ἄδειαν ἔχειν ἐκχωροῦμεν παντὶ τῷ βουλομένῳ ὑπὲρ εὐσεβοῦς ἀγωνίζεσθαι πράγματος καὶ δικαστηρίου προσιέναι δι αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ τὸν ὑπὲρ τούτων μισθόν, καὶ τὰ παρ ἡμῶν διατεταγμένα ζητεῖν ἔχειν τὸ ἐνεργόν, καὶ τὰς πρωταιτίους τῆς τοῦ κοινοβιακῶς ζῆν καταλύσεως ἐξωθεῖν τῆς μονῆς, καὶ μὴ νομίζειν μικρὸν εἶναι τοῦτο καθόρθωμα, ἀλλὰ πάνυ μέγα τε καὶ σωτήριο.

[Scribal note] Εἶχε τὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων τυπικὰ καὶ ἕτερα περὶ ἀκτημοσύνης κεφάλαια, ἀλλὰ παρελίπομεν ταῦτα διὰ τὸ μῆκος τοῦ λόγου.

In favour of the Vatopedi monastery of Mount Athos, the "Holy Mountain" (1082)

Τὸν τῆς ἰδίας μάνδρας ἐπιμελούμενον, κὰν ποιμήν τις ἦ κὰν ὑπὸ ποιμένι τάττοιτο, ἀποδεκτέον ἡγεῖται τὸ κράτος ἡμῶν καὶ ἔργον τίθεται προυργιαίτατον ἀποπληροῦν ὅσα περ ὑπὲρ αὐτῆς αἰτούμενα φαίνεται· καὶ δια τοῦτο οὐδὲ τὸν μοναχὸν Σέργιον τὸν Τουρκόπουλον ὑπὲρ τῆς μάνδρας ἡ ποιμαίνεται λογικῶς ἅμα καὶ ψυχικῶς, τῆς μονῆς φημι τοῦ Βατοπεδίου, δεόμενον παρητήσατο, ἀλλὰ καὶ προσήκατο καὶ τὴν αἴτησιν ἐξεπλήρωσεν.

Ἡ δὲ ταῦτα διηγείτο τρανῶς, ὡς ἄρα τετύπεται ἡ τοιαύτη μονὴ λαμβάνειν σολέμνιον παρὰ τε τοῦ βασιλέως τοῦ Μονομάχου [Constantine IX Monomachos, 1042-1055] καὶ τοῦ κυροῦ Μιχαὴλ [Michael VI Stratiotikos, 1056-1057] νομίσματα ὀγδοήκοντα, ὧν τὰ ἡμίση ἐκκέκοπται παρὰ τοῦ μακαριωτάτου βασιλέως τοῦ Κομνηνοῦ [Isaac I Komnenos, 1057-1059]· εἶτα ἐπὶ τοῖς ὑπολειφθεῖσι τεσσαράκοντα, τριακονταδύο νομίσματα < >· καὶ ὡς φορτικόν τι καὶ ἐπαχθὲς τοῖς μοναχοῖς καταφαίνεται εἰ κατὰ καιροὺς στέλλοιτό τινες παρὰ αὐτῶν ἐν τῇ Πόλει καὶ χρονοτριβοῦσιν ἐν ταύτῃ τῆς λήψεως ἔνεκεν τοῦ τοιούτου σολεμνίου, ἐλαφρὸν δὲ πάνυ καὶ θελητὸν εἰ τὰ ἐννεακαίδεκα νομίσματα τὸ τέλος τῶν δύο αὐτῶν προαστείων, τῆς τε ΔΑβαρνικείας καὶ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου τοῦ ἐν τῇ Κασανδρείᾳ, λογισθῶσιν διὰ κινναβάρεως ἀντὶ τῶν ἑβδομηκονταδύο νομισμάτων τοῦ σολεμνίου· τὸ δὲ καὶ κωλυθῆναι τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν κριτὴν μὴ εἰσέρχεσθαι ἐν αὐτοῖς διὰ τὸ ποτὲ μὲν αὐτὸ ν νομίσματα εἴκοσιν ἀντικανίσκον ποτὲ δὲ πλείονα λαμβάνειν, μέγα τι ὄφετος ὄφελος τῇ μονῇ· τὸ δὲ γε ἐκχωρηθῆναι νέμεσθαι τὰ κτήνη τῆς μονῆς καὶ τὰ δύο ζεύγη αὐτῶν ἐν τῷ Ὁρει, καθὼς καὶ τὰ τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν ΔΑθανασίου [the Great Lavra], ὑπέρμεγα· εἰ δὲ καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ αἱ ἀνήκουσαι τῇ τοῦ Βατοπεδίου μονῇ προτροπῇ τῆς βασιλείας μου κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος ὑπάρχουσιν, ἄλλο τοῦτο εὐεργέτημα οὐ μείον τῶν ἄλλων ὑπέλιπε· καὶ τέλος ἐξκουσσεύεσθαι ἐλιτάνευσε τὰ ἐνοικηκὰ τῆς μονῆς τὰ ἐν τῷ κάστρῳ τῆς Χρυσοπόλεως ὑπάρχοντα σὺν τῷ λουετρῷ ἀπὸ πάσης ἐπιτηρείας τε καὶ κακώσεως.

Οὕτω τῆς αἰτήσεως ἐχούσης τοῦ μοναχοῦ, ἡ βασιλεία μου οὐδὲ ἐπὶ βραχύτερον τὴν ἐκπλήρωσιν ἀνεβάλλετο, ἀλλὰ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον τῷ τοιούτῳ μοναχῷ Σεργίῳ ὑπὲρ τῆς μονῆς ἐφιλοτιμήσατο, διὰ οὗ εὐδόκησε τὸ κράτος ἡμῶν λογισθῆναι ἐν τοῖς προσφόροις πρακτικοῖς διὰ κινναβάρεως χειρὶ τοῦ πρωτοπροέδρου Διωάννου καὶ πρωτοασηκρήτις, ἀντὶ τοῦ σολεμνίου τῆς τοιαύτης μονῆς τῶν οβ' νομισμάτων, τὰ δεκαεννέα νομίσματα ἃ τέλος δημοσίου τὰ εἰρημένα δύο προάστεια τῆς μονῆς ἔχουσι – τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν ὡς ὁ μοναχὸς οὗτος διηγήσατο Σέργιος, ἦτοι ἡ ΔΑβαρνίκη, πεντεκαίδεκα νομίσματα τέλος ἔχει δημοσίον, τὸ δὲ ὁ Ἅγιος Δημήτριος τὸ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Κασανδρείας, νομίσματα τέτταρα – ὥσάν ἀπὸ γε τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μήθΔ ἡ μονὴ τὰ οβ' νομίσματα λαμβάνῃ τὸ σολέμνιον, μήθΔ ὁ δημόσιος τὰ ἐννεακαίδεκα νομίσματα τὸ τέλος τῶν δηλωθέντων προαστείων εἰσπράττηται, μήτε μὴν ἐν παρεκβολαίῳ ταῦτα ἐγγράφηται, μηδὲ διδῶνται τοῖς πράκτορσιν. Ἔτι προσδιορίζεται τὸ κράτος ἡμῶν μηδὲν ἀπὸ τοῦ παρόντος καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπαιτεῖν ἐκ τῶν δύο τούτων κτημάτων τὸν θεματικὸν ν δικαστὴν ἢ τὸν πρωτοκένταρχον τούτου ὑπὲρ χρείας αὐτοῦ ἢ ἀντικανίσκου εἰ μὴ κάθισμα τυχόν ἐστὶν ἐν αὐτοῖς· βούλεται γὰρ ἡ βασιλεία μου καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ κριτοῦ ὀχλήσεως ἐλευθεριάζειν αὐτὰ καθίσματος ἐν αὐτοῖς μὴ τυγχάνοντος. Καὶ τοῦτο δὲ πρὸς ἐπὶ τούτοις προστάττει, τὰ δύο ζευγάρια τῆς μονῆς καὶ τὰς ἀγελαίας βοῦς νέμεσθαι ἀκωλύτως ἐν τῷ Ὁρει ἕως ἂν καὶ εἰς τὸ λοιπὸν Ὁρος ὧσι ζῶα ταῦτα, ἡγουν τὰ τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου ΔΑθανασίου· ὀπηνίκα δὲ οὐκ εἰσὶ ν ἐν τῷ Ὁρει ἕτερα ζῶα, μηδὲ ταύτην τὴν μονὴν ἔχειν ἐκεῖσε ζῶα νεμόμενα· μισεῖ γὰρ ἡ βασιλεία μου τοὺς νέους τύπους καὶ μᾶλλον τοὺς ἐπὶ βλάβῃν τυγχάνοντας. Αἱ δὲ γε ἐπιτροπαὶ αἱ παρὰ τινων τῇ μονῇ ταύτῃ τοῦ Βατοπεδίου ἀνατεθεῖσαι οὕτως ἔσονται ὥσπερ τὸ πρότερον, καὶ παρὰ ταύτης τῆς μονῆς κριθήσονται καὶ διοικηθήσονται καὶ οὐχὶ ἐτέρου τινός, οὔτε τοῦ πρώτου τοῦ Ὁρους, κατὰ τὸ ἤδη ἐν τῷ Ὁρει κρατήσαν ἔθος. Καὶ οὐδέ τι παρὰ οὐτινοσοῦν καινισθήσεται ἢ ἀλλοιωθήσεται πώποτε τῶν ἐνταῦθα προστεταγμένων καὶ διορισμένων τῇ βασιλείᾳ μου, ἀλλὰ ἔσονται πάντα πεπηγότα καὶ βάσιμα καὶ τὸ ἐνεργὸν ν ἐξουσιν.

Ὁ γὰρ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος, δεικνύμενος τοῖς πᾶσιν, ἰσχύσει τὰ ἐν αὐτῷ περιειλημμένα διαφυλάξαι ἀθιγῇ καὶ ἀνόθευτα. Διὰ οὗ εὐδοκεῖ τὸ κράτος ἡμῶν ἐξκουσσεύεσθαι ἀπὸ πασῶν τῶν ἐπιτηρειῶν ἐνοίκους ἀτελεῖς καὶ ἐλευθέρους καὶ τῇ τοιαύτῃ μονῇ διαφέροντας ἐντός τε καὶ ἐκτός τοῦ κάστρου Χρυσοπόλεως, σὺν τῷ λουτρῷ, εἰκοσιτεσσάρους, ἡγουν μιτάτων ἐθνηκῶν πάντων καὶ Ῥωμαίων καὶ ΔΑθανάτων, ἀντιμιτατικών, ἀπλήκτων καὶ τῆς ὑπὲρ τῶν ἀπλήκτων χορηγίας χρειῶν, μεσαπλήκτων, κριτῶν, ἀπαιτητῶν, ἐπιθέσεως μονοπροσώπων, δόσεως κανισκίων ἢ ἀντικανίσκων, σιταρκήσεως

κάστρων, ἀγορᾶς μουλαρίων, βορδωνίων, μεσοβορδωνίων, ἵππων, παριππίων, ὀνοκηλωνίων, ὀνοθηλειών, φορβάδων, βοῶν ἐργατικῶν καὶ ἀγελαίων, χοίρων, προβάτων, αἰγῶν, ἀγελάδων, βουβάλων, παροχῆς γεννημάτων ἐξ ἀγορᾶς γεγεννημένης, ἐνοχῆς τοῦ δρόμου, οἰκομοδίου, κομοδρομικοῦ, καπνικοῦ, προσοδίου – καὶ αὐτοῦ τοῦ παλαιοῦ τοῦ εἰς τὸν μεγάλην ἐκ προσώπου τελουμένου κελεύει τὸ κράτος ἡμῶν ἐκκοπῆναι τέλεον – ἀερικοῦ, συνωνῆς, στρατείας, καστροκτισίας, ὁδοστρωσίας, γεφυρώσεως, ταξιατῶνος, ματζουκατιῶνος, παροχῆς χρειῶν τῶν χορηγουμένων δικασταῖς ἢ πράκτορσιν ἢ ἐτέροις ἄρχουσιν ἢ πρέσβεσιν ἐθνῶν <δι>έρχομένοις ἢ καὶ στρατῷ τινί, ἐξοπλίσεως πλωίμων, διατροφῆς πρωτοκεντάρχων, προελευσιμαίων, βεστιαριτῶν, μανδατῶρων τοῦ δρόμου, ἐξοπλίσεως στρατιωτῶν, ἀρχόντων καβαλλαρικῶν ἢ πεζῶν, κοπῆς καὶ καταβιβασμοῦ οἰασδήτινος ξυλῆς, ὑποδοχῆς ἐξορίστων, οὐχὶ τῶν ἐκ βασιλικῆς προστάξεως πεμπομένων ἐν τῇ τοιαύτῃ μονῇ, ἀλλὰ τῶν ἐκ τοῦ πρώτου τοῦ Ὁρους, καθίσματος τῶν ἐν ὑπεροχῇ ἀρχόντων, δουκῶν, κατεπάνων, κριτῶν, στρατηγῶν, στρατευτῶν, ὀρθωτῶν, ἀναγραφῶν καὶ λοιπῶν, ἀπαιτητῶν, < > τοποτηρητῶν, τουρμαρχῶν, χαρτουλαρίων τοῦ τε δρόμου καὶ τῶν θεμάτων, ταξιαρχῶν, ὠριαρίων, συνωναρίων, ἀγγαρείας, παραγγαρείας καὶ λοιπῆς ἀπάσης ἐπηρείας οὔσης καὶ ἐσομένης. Διὸ παρεγγυόμεθα καὶ πάντας ἐξασφαλιζόμεθα ἀπὸ τε τῶν κατὰ καιροὺς σακελλαρίων, γενικῶν καὶ στρατιωτικῶν λογοθετῶν, <τῶν ἐπὶ> τῆς ἡμετέρας σακέλλης καὶ τοῦ βεστιαρίου, < > τῶν ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν καὶ τῶν ἐφόρων τῶν βασιλικῶν κουρατορειῶν, εἰδικῶν, γηροτρόφων, ὀρφανοτρόφων, τῶν ἐπὶ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ταμείου τοῦ Φύλακος, τοῦ μηδένα τῶν ἀπάντων ἐν οἰωδήποτε χρόνῳ καὶ τρόπῳ ἀθετεῖν τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον παρὰ τῆς βασιλείας μου γεγεννημένον κατὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα τῆς πέμπτης ἰνδικτιῶνος ἐν ἔτει τῷ .σφ´, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ἐπεσημήνατο κράτος.

24. Chrysoloras, Demetrios (14th-15th C.)

Letters to Manuel II Palaiologos: praise and request for forgiveness

1. Ἄριστε βασιλεῦ, Λεοντάρης ἡμῖν ἔγραψεν ὁ καλὸς καὶ ὠνείδιζεν ὥς ἀπρεπῇ τῷ καλῷ γράψασι βασιλεῖ· οὐτε οὖν αὐτῷ λέγειν ἀσφαλὲς τὰ τοιαῦτα οὐθΔ ἡμῖν ἀκούειν, αὐτῷ μὲν ὥς πρὸ τῶν ἄλλων εἰδοτὶ σπουδὴν ἡμῶν ὑπὲρ σου, ἡμῖν δὲ πάλιν ὥς τοῖς αὐτοῖς ἐπὶ τῶν ὑπὲρ σου διαμένουσιν καὶ οὐκ ἄλλοις. Χαίροις.

3. Ἄριστε βασιλεῦ, ἐδεξάμην σου τὸν ὀρισμὸν ὃν ἡμῖν ὁ καλὸς ἔπεμψε Λεοντάρης στυπτικοῦ γέμοντα καὶ δριμύτητος, τοῖς δΔ ἄλλοις βέβαιον ὥς παρεχόμενον εὐεργεσίαν ἡμῖν· χρή τοίνυν καὶ τὰ τῶν δεινῶν ἐπίποννα φέρειν καὶ τὰ καλὰ προσδοκᾶν ἐκ τῶν ἐναντίων. Χαίροις.

23. Ἄριστε βασιλεῦ, τὸ μὲν ἀγνόημα πάντως παλαιοῖς μέγα, εἰ μόνον ἀνέτρεχεν εἰς Θεόν· ἐγὼ καὶ τὸ βασιλέως ἴσον λογίζομαι τῷ Θεῷ, ἀλλΔ ὅμως ἐκεῖνος κρεμᾶμενος ἀφήκεν ἁμαρτάνουσιν ἅπαντα, ἄφες καὶ σὺ νῦν ἐμὸν ἐκείνου μιμητὴς ὢν. Χαίροις.

41. Ἄριστε βασιλεῦ, σὺ μὲν αὐτοκράτωρ γενόμενος ἀγαθός, εἰδὼς ὅτι δεῖ τὸν ἄρχοντα προεστάναι τῶν ὑπηκόων ὥς πατέρα παίδων, ἵνα καὶ αὐτὸς ὑπὸ γνησίων υἱῶν ἔχη τιμὴν, πατὴρ ἐγένου παντὶ κοινός· διὰ τοῦτο κάγω τοῦ κοινοῦ πατρὸς δέομαι τυχεῖν εἰς τὸ πταῖσμα συγγνώμης. Χαίροις.

64. Ἄριστε βασιλεῦ, πολλοὺς σώζεις τοὺς ὑπηκόους γνώσει, ἀλλΔ οὐκ ἂν αὐτοὺς ὁμοίως διέσωζες, οὐ καλῷ κυβερνήτῃ βοηθούμενος τῷ Θεῷ. Ὡσπερ οὖν ἐκεῖνος τὰ πάντων ἰᾶται πταίσματα προῖκα μηδὲν ὥς δίκαιον ἀπαιτῶν, οὕτω καὶ σὺ θεράπευσον πταίσματα. Χαίροις.

90. Ἄριστε βασιλεῦ, τὸ φῶς ἡλίου τοῖς μὲν ἐν γῇ καὶ σκιᾷ καὶ σκότος φροῦδον ἐργάζεται, τοῖς δΔ ὑπὲρ τὴν σελήνην ἄκρατόν ἐστι σκότους. Τὰ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων σκιᾶ πάντως ἔοικε ἢ τῷ παρά σοι φωτὶ διαλύεσθαι δίκαιον· ἄρα καὶ τοῦμὸν πταῖσμα λαβέτω λύσιν. Χαίροις.

91. Ἄριστε βασιλεῦ, πταῖσμα τοῦμὸν κόλασιν εὖρεν ἑαυτῷ πρέπουσαν, ἥδΔ ἐστὶν ὀνειδισμὸς ὃν ἡμῖν ὁ καλὸς ἔπεμψε Λεοντάρης· ἂν δὲ καὶ δευτέρας δῆται, καὶ αὐτῆς ἔτυχε,

τόδδ' ἐστὶν ὡς πολὺν χρόνον οὐκ ἐκομισάμεθα βασιλέως τὸν ὀρισμόν, ἂν δέ τινα καὶ τρίτην ἐπινοῆς, γενέσθω. Χαίροις.

25. Chrysoloras, Manuel (14th-15th C.)

From the comparison of the Old and New Rome

30. Τὰς παλαιὰς γάρ, ὡς ἔνεστι, παραβάλλω. Τί γὰρ ἐν ταύτῃ [*scil.* Rome] εἴτε τῶν φυσικῶν εἴτε τῶν τεχνητῶν γέγονεν, ὃ μὴ παρΔ ἡμῖν; Καὶ τὰ λείψανα δὲ αὐτὰ τοῖς λειψάνοις ὅμοια. Εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ τινων αὕτη δοκεῖ πλεονεκτεῖν, ἀλλὰ καὶ τούτοις αὖ ἔχομεν ἡμεῖς ἕτερα ἀντιτιθέναι. Πολλὰ δὲ γέγονε καὶ ἔστι παρΔ ἡμῖν, ἃ μὴ καὶ παρΔ αὐτῇ, καὶ πλείω δὲ ἀληθῶς ἐπὶ τὸ βέλτιον προήνεκται. Εἰκότως. Αὕτη μὲν [*scil.* Rome] γάρ, πρὸς οὐδὲν παράδειγμα, τὸ ὅλον εἰπεῖν, ἴδιον ἀφορώσα, ἠρκεῖτο τῇ κατὰ πάντων ἀπλῶς ὑπεροχῇ· ἐκείνη δὲ "σχιλ. Χονσταντινοπλῆ, πρὸς παράδειγμα ταύτην βλέπουσα καὶ ὥσπερ πρὸς ἀρχέτυπον, ὡς ἔστιν ἀκριβῶς ἰδεῖν, ταύτην γινομένη, πολλὰ πρὸς τὸ βέλτιον καὶ λαμπρότερον προήνεγκεν.

31. Ἔργα δὲ ἀνθρώπων ἄλλοις ἀμιλλώμενα δύναται ἐπὶ τὸ κάλλιον προβαίνειν· καὶ κάλλη δὲ γονέων κάλλεσι τέκνων ὡς ἐπιτοπολὺ πρὸς τὸ βέλτιον συμβάλλεται καὶ μεγέθεσι μεγέθη, μάλιστα, ὡς ἀκούομεν, μητέρων οὐκ ἐπΔ ἀνθρώπων μόνον, ἀλλΔ ἤδη καὶ ἐπΔ ἄλλων ζώων. Οὐδὲν τοίνυν θαυμαστόν, οὕτω μὲν μεγάλην, οὕτω δὲ ἄρα καλὴν ἴσῃν ἢ μείζω καὶ καλλίω τετοκέσαι. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς μητρὸς αὖ ἔπαινος γίνεται καὶ τὰ τῆς .τῆς. μητρὸς αὖ κάλλη προστίθησι τοῖς τῆς θυγατρὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλην παρΔ ἄλλην, ἀλλΔ αὐτὴν τρόπον τινὰ παρΔ ἑαυτήν, τὴν νέαν παρὰ τὴν ἀρχαίαν .Ρώμην παραβάλλειν.

32. Ὡστε οὐ χρή κακοὺς διαιτητὰς ἐν τοῖς τοιούτοις γίνεσθαι, ἡμᾶς μάλιστα, οἳ καὶ τῶν ἐκείνης ἀγαθῶν καὶ τῶν ταύτης κληρονομοῦμεν, τῆς μὲν υἱοί, τῆς δὲ υἱωνοὶ τυγχάνοντες, ἀλλὰ δεῖ μᾶλλον ἐπΔ ἀμφοτέραις καλλωπίζεσθαι, ὥσπερ οἱ τὴν αὐτῶν εὐγένειαν πρὸς πλείους ἔχοντες ἀναφέρειν καὶ οὐ γονεῖς μόνον μεγάλους καὶ καλοὺς, ἀλλὰ καὶ προγόνους τοιούτους ἢ ἐγγύς, ἴσως δὲ καὶ ὑπερέχοντας δυνάμενοι καταλέγειν. «Γονεῦσι δὲ αὖ εὐχῆς ἔργον», ὥς τις ἔφη, «παίδων ἡττᾶ- σθαι» [*Lib. Ep. 369, 2*], ὥστε οὐ δίκαιον ἡμᾶς ἐν τούτοις ὑποπτέυειν.

33. Λέγω τοίνυν καλὴν μὲν σφόδρα καὶ ὠραῖαν γενέσθαι τὴν μητέρα, καλλίω δὲ ἐν πολλοῖς τὴν θυγατέρα, μήτε μὴν ταύτην προσήκειν ἄλλης μητρόπολιν καὶ μητέρα εἶναι, μήτε ἐκείνην ἄλλης ἀποικίαν καὶ θυγατέρα, μήτε μὲν ἐν μητρὶ καὶ θυγατρὶ, ὅπερ ἔφην, ὅσῃ ἐν ταύταις ποτὲ ὁμοιότητα γενέσθαι· τό γε μὴν ταύτης κάλλος, ὥσπερ τινος πυρὸς ἢ ἀκτίνος ἔξαψιν, ἐπΔ ἐκείνης ἐπίδοσιν εἰληφέναι.

34. Εἰ γὰρ μηδὲν ἕτερον λέγειν εἴχομεν, ἀλλΔ ἢ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς ἡπείρους, τὴν τε Εὐρώπην λέγω καὶ ΔΑσίαν, θέσις, ἀλλΔ ἢ συνάφεια τῆς τε ἀρκτώας καὶ μεσημβρινῆς θαλάσσης, ὥστε τῇ μὲν διὰ τῶν ἡπείρων, τῇ δὲ διὰ τῶν θαλασσῶν, μᾶλλον δὲ διΔ ἀμφοτέρων, ὥσπερ ἐν κοινῷ τινὶ συνδέσμῳ, συνάπτειν καὶ κλείειν αὐτὴς ἀπΔ ἀλλήλων, ὥσπερ ἐπὶ πυλῶν ἵσταμένην, τὴν οἰκουμένην καὶ τὰ ἐπὶ ταύτης ἔθνη; Τίσιν οὐκ ἂν δόξειεν οὐ μόνον χρήσιμον καὶ ὠραῖον, ἀλλὰ καὶ βασιλικὸν εἶναι;

35. Ὁ γε μὴν λιμὴν νικῶν, οἶμαι, τοὺς ἀπανταχοῦ μεγέθει καὶ ἀσφαλείᾳ πάσας ἂν τὰς ἀπανταχοῦ πάποτε γενομένας τριήρεις καὶ ὀλκάδας οἷος τε ὦν δέξασθαι; Τὸ δὲ κύκλῳ καθΔ ὅλην, ὡς εἰπεῖν, ἑαυτὴν θάλασσαν τε καὶ ἡπείρον πανταχόθεν ἔχειν, ὥστε τὴν αὐτὴν πάντῃ τὴν ἡπείρον καὶ νῆσον εἶναι πρόσγειόν τε τὴν αὐτὴν ἅμα καὶ πελαγίαν;

36. Ὁ δὲ τῶν τειχῶν στέφανος ἀληθῶς καὶ κύκλος, οὐκ οἶδα ἐν τίνι δυναμένων λείπεσθαι τῶν Βαβυλωνίων; .Ἡ δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς πύργων πυκνότης καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ ὕψος, ὥστε ἕκαστον, εἰ καὶ μόνος ἦν, δέ που καθΔ ἑαυτὸν ἀντΔ ἄλλης τινὸς ὅλης οἰκοδομῆς δύνασθαι θαῦμα παρέχειν τοῖς θεωμένοις; ὦν δὲ καὶ μόνων τῶν ἀναγουσῶν εἰς αὐτὰ κλιμάκων ἄξιον εἶναι θαυμάσαι τὸ μέγεθος καὶ τὸν ὄγκον καὶ τὴν οἰκοδομὴν. Αἱ δὲ τῶν τειχῶν πύλαι καὶ ἡ τῶν ἐν αὐτοῖς πύργων λαμπρότης; Τὸ δὲ πρὸ τοῦ τείχους τείχος ἕτερον, ἑτέρα πόλει μόνον ἂν ἀντὶ ἐρύματος ἀσφαλοὺς ἀρκέσαν; .Ἡ δὲ τῶν ἐπὶ τούτοις τάφρων διωρυχὴ καὶ οἰκοδομὴ καὶ τὸ

τούτων εὖρος τὲ καὶ ὕψος; Τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἐν αὐταῖς ὑδάτων – ὥστε ᾧ μέρει μόνον ἐλείπετο, καὶ ταύτῃ δοκεῖν πελαγίαν τὴν πόλιν εἶναι διὰ τούτων, ὥσπερ αὖ ἐν ᾧ μέρει πελαγίαν φαίνεται πρόσγειον διὰ τῶν νήσων; «ὩςθΔ», ὅπερ εἶπε τις περὶ τῆς ΔΑθηναίων πόλεως, «καὶ παραπλεῖν αὐτὴν δύνασθαι καὶ περιπλεῖν καὶ πεζεύειν, ταύτην δὲ δίχα πεζεύειν καὶ αὐτὴς πελαγίους εἶναι διὰ ταύτης» [Aristid. Or. I (Παναθηναϊκός) 10 Lenz = p. 155, 96 Dindorf]. Τίτι δύναται καταλιπεῖν ὅλως ὑπερβολήν; Μᾶλλον δέ, τίτι συγχωρη-σαι δύναται, ἐγγὺς αὐτῆς ἐλθεῖν ἢ ἐξισωθῆναι;

37. Τά γε μὴν ἔνδον ἦν ὄντως ἄξια τῶν τειχῶν καὶ τοῦ παραδείγματος πρὸς ὃ τηναρχήν, ὡς εἶπον, γέγονε, καὶ τῆς μητροπόλεως καὶ μητρος, καὶ τῆς ἀξίας καὶ δυνάμεως τῶν οἰκισαμένων.

26. Constantine VII Porphyrogennetos (10th C.)

1. *Prescriptive material for some court ceremonies: the emperor's funeral and the emperor's birthday*

69 (60) ΔΕπιτάφιος βασιλέων

ΔΕξέρχεται τὸ λείψανον διὰ τοῦ Καβαλλαρίου, καὶ τίθεται εἰς τὰ ιθ' ΔΑκκούβιτα ἢ χρυσὴ κλίνη ἢ ἐπονομαζομένη λύπης, καὶ πρόκειται ἐκεῖσε τὸ αὐτὸ λείψανον, ἐστεμμένον μετὰ διβητησίου καὶ χρυσης χλαμύδος καὶ καμπαγίων, καὶ εἰσέρχονται οἱ τῆς Ἀγίας Σοφίας γήλωνες καὶ ὁ κλῆρος, ὡσαύτως καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος ἀπὸ σκαραμαγγίων, καὶ ψάλλουσιν κατὰ ἀκολουθίαν. ΕἶθΔ οὕτως νεύει ὁ πραιπόσιτος τῷ τῆς καταστάσεως, καὶ λέγει ἐκεῖσε· «Ἐξελθε, βασιλεῦ, καλεῖ σε ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν Κυριευόντων». Τοῦτο λέγει τρίτον, καὶ παραυτίκα αἶρεται τὸ λείψανον παρὰ τῶν βασιλικῶν, καὶ πάλιν εἰσφέρουσιν αὐτὸ ἔνδον τῆς Χαλκῆς, καὶ τιθέασιν αὐτὸ ἐκεῖσε, καὶ ποιοῦσι τὰ ἐξ ἔθους. Καὶ ὅτε ὀφείλει ἀρθῆναι τὸ λείψανον, νεύει ὁ πραιπόσιτος τῷ τῆς καταστάσεως, καὶ ἄρχεται λέγειν ἐκ τρίτου τό· «Ἐξελθε, βασιλεῦ» καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ εἶθΔ οὕτως ἐξέρχεται τὸ λείψανον ἀπὸ τῆς Χαλκῆς, βασταζόμενον ὑπὸ βασιλικῶν πρωτοσπαθάρων, καὶ διέρχεται διὰ τῆς Μέσης, καὶ τὸν τόπον καταλαβόντων, ἐν ᾧ μέλλει κηδευθῆναι, γίνεται ἡ ἀκολουθία τῆς ψαλμωδίας καὶ τὰ συνήθη. Εἶτα νεύει πάλιν ὁ πραιπόσιτος τῷ τῆς καταστάσεως, καὶ ποιεῖται τὴν ἀναφώνησιν οὕτως· «Εἴσελθε, βασιλεῦ, καλεῖ σε ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν Κυριευόντων». ΔΕκ τρίτου. ΕἶθΔ οὕτως· «ΔΑπόθου τὸ στέμμα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς σου»· καὶ εὐθέως αἶρεται παρὰ τοῦ πραιποσίτου, καὶ τίθεται σημεντέϊνον μετὰ πορφυρᾶς λιτῆς, καὶ τίθεται ἐν τῷ μνημεῖῳ.

Διστέον ὅτι ὁ αὐτὸς τύπος καὶ ἡ αὐτὴ τάξις καὶ ἀκολουθία γίνεται καὶ εἰς τὴν τῆς Αὐγουστής κηδεῖαν. Χρὴ δὲ τὸν τῆς καταστάσεως ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τῆς Αὐγουστής λέγειν· «Ἐξελθε, βασίλισσα, καλεῖ σε ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν Κυριευόντων».

70 (61) Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν, τῇ ἐτησίῳ τελουμένη γενεθλίῳ ἡμέρᾳ τοῦ βασιλέως

Προέρχονται ἅπαντες οἱ ἄρχοντες ἡλλαγμένοι, καὶ ἵσταται ἡ προέλευσις ἐν τῷ Διουστινιανῷ, καὶ τρίτης ὥρας καταλαβούσης, στοιχεῖται τὸ κλητώριον, ἡ δὲ τράπεζα ἵσταται ἐν τῷ Διουστινιανῷ τρικλίνῳ. Καὶ ἐξέρχεται ὁ βασιλεὺς περιβεβλημένος διβητήσιον πορφυροῦν, καὶ καθέζεται ἐπὶ τῆς τιμίας αὐτοῦ τραπέζης, καὶ εἰσέρχονται οἱ κληθέντες ἀπὸ τε μαγίστρων, πατρικίων καὶ λοιπῶν συγκλητικῶν. Ἄπαντες δὲ αὐτῶν εἰσέρχονται ἡλλαγμένοι, καθὼς εἴθισται, οἱ μὲν πατρικιοὶ τὰ χρυσόταβλα αὐτῶν χλανίδια, οἱ δὲ στρατηγοὶ τὰ σαγία αὐτῶν, οἱ δὲ πρωτοσπαθάριοι καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες, ἕκαστος κατὰ τὸ ἴδιον ἀξίωμα, φοροῦσιν καὶ τὰς στολὰς, καὶ καθέζονται ἐν τῷ κλητωρίῳ ἡλλαγμένοι.

Καὶ πάντων καθεσθέντων τῶν προειρημένων ἀρχόντων ἐν τῷ κλητωρίῳ, δηλοποιεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς πατρικίοις διὰ τοῦ τῆς τραπέζης, ὡς ὅτι· «ΔΕκβάλλετε τὰ χλανίδια ὑμῶν». Καὶ ἀναστάντες οἱ πατρικιοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ ὑπερεύχονται τὸν βασιλέα, καὶ ἀπαλλάσσουν οἱ

μὲν πατρίκιοι τὰ χλανίδια αὐτῶν, οἱ δὲ στρατηγοὶ τὰ σαγία αὐτῶν, ἀπολαμβάνουσι δὲ τὰς αὐτῶν στολὰς ἐγγιστιάριοι βασιλικοὶ οἱ παριστάμενοι ἐν τῇ κάτω τραπέζῃ, καὶ ἐπιδιδούσιν αὐτὰ τοῖς ὑπουργοῖς αὐτῶν, εἰς τὰ Σκύλα. Οἱ δὲ ἄρχοντες τοῦ κουβουκλείου ἡλλαγμένοι ὄντες ἐκτελοῦσι διπλοῦν παραστάσιμον, εἰ τύχῃ ἐν κυριακῇ· οὐ γὰρ ἐνδέχεται τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ γενέσθαι δέξιμον, καὶ διὰ τοῦτο ἀλλάσσει πᾶσα ἡ σύγκλητος.

2. Advantage of the Byzantine emperor from keeping the peace with the Pechenegs: the danger of attacks by Russians, Turks and Bulgarians is averted

1. Περὶ τῶν Πατζινακιτῶν, καὶ πρὸς πόσα συμβάλλονται μετὰ τοῦ βασιλέως .Ρωμαίων εἰρηνεύοντες

Ἄκουσον τοίνυν, υἱέ, ἃ μοι δοκεῖ <δεῖν> σε μὴ ἀγνοεῖν, καὶ νοήμων γενοῦ, ἵνα κτήσῃ κυβέρνησιν. Φημί γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν εἶναι καλὸν τῶν ὑποτεταγμένων τὴν μάθησιν, διαφερόντως δὲ σοί, τῷ ὑπὲρ τῆς πάντων σωτηρίας ὀφείλοντι διαμεριμνᾶν καὶ τὴν κοσμικὴν ὁλκάδα πηδαλιουχεῖν τε καὶ κυβερνᾶν. Εἰ δὲ σαφεῖ καὶ κατημαξευμένῳ λόγῳ καὶ οἶον εἰκὴ ῥέοντι πεζῷ καὶ ἀπλοϊκῷ πρὸς τὴν τῶν προκειμένων ἐχρησάμην δῆλωσιν, μηδὲν θαυμάσης, υἱέ. Οὐ γὰρ ἐπίδειξιν καλλιγραφίας ἢ φράσεως ἡττικισμένης καὶ τὸ διηρμένον διογκούσης καὶ ὑψηλὸν ποιῆσαι ἐσπούδασα, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ κοινῆς καὶ καθωμιλημένης ἀπαγγελίας διδάξαι σοι ἔσπευσα, ἅπερ οἶομαι δεῖν σε μὴ ἀγνοεῖν, καὶ ἃ τὴν ἐκ μακρᾶς ἐμπειρίας σύνεσίν τε καὶ φρόνησιν εὐμαρῶς σοι δύναται προξενεῖν.

Ὑπολαμβάνω γὰρ κατὰ πολὺ συμφέρειν αἰεὶ τῷ βασιλεῖ .Ρωμαίων εἰρήνην ἐθέλειν ἔχειν μετὰ τοῦ ἔθνους τῶν Πατζινακιτῶν καὶ φιλικὰς πρὸς αὐτοὺς ποιεῖσθαι συνθήκας τε καὶ σπονδὰς καὶ ἀποστέλλειν καθ' ἕκαστον χρόνον ἐντεῦθεν πρὸς αὐτοὺς ἀποκρισιάριον μετὰ ξενίων ἁρμοζόντων καὶ πρὸς τὸ ἔθνος ἐπιτηδεῖων καὶ ἀναλαμβάνεσθαι ἐκεῖθεν ὁμήρους, ἥτοι ὄψιδας καὶ ἀποκρισιάριον, οἵτινες ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ πόλει μετὰ τοῦ καθυπουργοῦντος εἰς ταῦτα συνελεύσονται, καὶ βασιλικῶν εὐεργεσιῶν καὶ φιλοτιμιῶν τῶν ἐπαξίων πάντων τοῦ βασιλεύοντος ἀπολαύσουσιν.

Ὅτι γειτνιάζει τὸ τοιοῦτον ἔθνος τῶν Πατζινακιτῶν τῷ μέρει τῆς Χερσῶνος, καὶ εἰ μὴ φιλίως ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς, δύνανται κατὰ τῆς Χερσῶνος ἐξέρχεσθαι καὶ κουρσεύειν καὶ ληΐζεσθαι αὐτὴν τε τὴν Χερσῶ- να καὶ τὰ λεγόμενα κλίματα.

2. Περὶ τῶν Πατζινακιτῶν καὶ τῶν .Ρῶς

Ὅτι καὶ τοῖς .Ρῶς οἱ Πατζινακῖται γείτονες καὶ ὁμοροὶ καθεστήκασιν, καὶ πολλάκις, ὅταν μὴ πρὸς ἀλλήλους εἰρηνεύουσι, πραιδεύουσι τὴν .Ρωσίαν, καὶ ἱκανῶς αὐτὴν παραβλάπτουσι καὶ λυμαίνονται.

Ὅτι καὶ οἱ .Ρῶς διὰ σπουδῆς ἔχουσιν εἰρήνην ἔχειν μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν. ΔΑγοράζουσι γὰρ ἐξ αὐτῶν βόας καὶ ἵππους καὶ πρόβατα, καὶ ἐκ τούτων εὐμαρέστερον διαζῶσι καὶ τρυφερώτερον, ἐπεὶ μηδὲν τῶν προειρημένων ζώων ἐν τῇ .Ρωσίᾳ κατέστηκεν. ΔΑλλΔ οὐδὲ πρὸς ὑπερορίους πολέμους ἀπέρχεσθαι δύνανται ὅλως οἱ .Ρῶς, εἰ μὴ μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν εἰρηνεύοντες, διότι δύνανται – ἐν τῷ ἐκείνους τῶν οἰκείων ὑποχωρεῖν – αὐτοὶ ἐπερχόμενοι τὰ ἐκείνων ἀφανίζειν τε καὶ λυμαίνεσθαι. Διὸ μᾶλλον αἰεὶ σπουδὴν οἱ .Ρῶς τίθενται – διὰ τε τὸ μὴ παραβλάπτεσθαι παρΔ αὐτῶν καὶ διὰ τὸ ἰσχυρὸν εἶναι τὸ τοιοῦτον ἔθνος – συμμαχίαν παρΔ αὐτῶν λαμβάνειν καὶ ἔχειν αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, ὥς ἂν καὶ τῆς ἔχθρας αὐτῶν ἀπαλλάττωνται καὶ τῆς βοηθείας καταπολαύοιεν.

Ὅτι οὐδὲ πρὸς τὴν βασιλεύουσιν ταύτην τῶν .Ρωμαίων πόλιν οἱ .Ρῶς παραγίνεσθαι δύνανται, εἰ μὴ μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν εἰρηνεύοντες, οὔτε πολέμου χάριν, οὔτε πραγματείας, ἐπειδὴ – ἐν τῷ μετὰ τῶν πλοίων εἰς τοὺς φραγμοὺς τοῦ ποταμοῦ γίνεσθαι τοὺς .Ρῶς καὶ μὴ δύνασθαι διελθεῖν, εἰ μὴ ἐξαγάγῃσι τοῦ ποταμοῦ τὰ πλοῖα αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων βαστάζοντες διαβάσωσιν, – ἐπιτίθενται τότε αὐτοῖς οἱ τοῦ τοιοῦτου ἔθνους τῶν Πατζινακιτῶν, καὶ ῥαδίως, ἅτε πρὸς δύο πόνους ἀντέχειν μὴ δύνανται, τροποῦνται καὶ κατασφάζονται.

3. Περὶ τῶν Πατζινακιτῶν καὶ Τούρκων

Ὅτι καὶ τὸ τῶν Τούρκων γένος μεγάλως πτοεῖται καὶ δέδιδε τοὺς εἰρημένους Πατζινακίτας διὰ τὸ πολλάκις ἡττηθῆναι παρΔ αὐτῶν καὶ τελείως σχεδὸν παραδοθῆναι ἀφανισμῷ. Καὶ διὰ τοῦτο αἰεὶ φοβεροὶ τοῖς Τούρκοις οἱ Πατζινακῖται νομίζονται, καὶ συστέλλονται ἀπΔ αὐτῶν.

4. Περὶ τῶν Πατζινακιτῶν καὶ .Ρῶς καὶ Τούρκων

Ὅτι τοῦ βασιλέως .Ρωμαίων μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν εἰρηνεύοντος, οὔτε <οἱ> .Ρῶς πολέμου νόμῳ κατὰ τῆς .Ρωμαίων ἐπικρατείας, οὔτε οἱ Τούρκοι δύνανται ἐπελθεῖν, ἀλλὰ οὔτε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης μεγάλη καὶ ὑπέρογκα χρήματά τε καὶ πράγματα παρὰ τῶν .Ρωμαίων δύνανται ἀπαιτεῖν, δεδιότες τὴν διὰ τοῦ τοιούτου ἔθνους παρὰ τοῦ βασιλέως κατὰ αὐτῶν ἰσχὺν ἐν τῷ ἐκείνους κατὰ .Ρωμαίων ἐκστρατεύειν. Οἱ <γὰρ> Πατζινακῖται, καὶ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα φιλία συνδούμενοι καὶ παρὰ ἐκείνου διὰ γραμμάτων καὶ δώρων ἀναπειθόμενοι, δύνανται ῥαδίως κατὰ τῆς χώρας τῶν τε .Ρῶς καὶ τῶν Τούρκων ἐπέρχεσθαι καὶ ἐξανδραποδίζεσθαι τὰ τούτων γύναια καὶ παιδάρια καὶ ληΐζεσθαι τὴν χώραν αὐτῶν.

5. Περὶ τῶν Πατζινακιτῶν καὶ τῶν Βουλγάρων

Ὅτι καὶ τοῖς Βουλγαροῖς φοβερώτερος ἂν εἶναι δόξειεν ὁ τῶν .Ρωμαίων βασιλεὺς, καὶ ἀνάγκην ἡσυχίας ἐπιτιθεῖναι τούτοις δύνανται ἐκ τοῦ μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν εἰρηνεύειν, ἐπειδὴ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Βουλγάρους οἱ εἰρημένοι Πατζινακῖται πλησιάζουσιν, καὶ ἡνίκα βουληθῶσιν, ἢ διὰ οἰκτεῖον κέρδος ἢ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα .Ρωμαίων χάριτι εὐχερῶς δύνανται κατὰ Βουλγαρίας ἐκστρατεύειν καὶ ἀπὸ τοῦ περιόντος πλήθους καὶ τῆς ἰσχύος αὐτῶν ὑπερνικᾶν αὐτοὺς καὶ ἡττᾶν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Βούλγαροι ἀγῶνα καὶ σπουδὴν διηνεκῶς ἔχουσι τοῦ εἰρηνεύειν καὶ ὁμονοεῖν μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν. Δὲκ τοῦ γὰρ πολλάκις ὑπὸ αὐτῶν καταπολεμηθῆναι καὶ πραιδευθῆναι τῇ πείρᾳ ἐγνώκασιν καλὸν καὶ συμφέρον εἶναι τὸ εἰρηνεύειν αἰεὶ πρὸς αὐτούς.

27. *De scientia politica dialogus* (6th C.)

In order to reign like God, the emperor must be good, wise, mighty, just and provident

Οὐκοῦν καὶ τὸ ἀνθρώπων γένος, ὁπότεν καὶ ὁ εἷς ἄνθρωπος ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου ἐδείκνυτο ζυνεστάναι, οὐκοῦν καὶ πολιτεία ἀναγκαίως ἀρχὴν ἔχει θεῷ κατὰ ἀξίαν τε καὶ δύναντι ὁμοίαν· τῆς γὰρ <τ>ἀγαθοῦ ἀγαθύνσεως ἀμέτοχον τῶν ὄντων παντελῶς οὐδέν. Τίς δὲ ἂν εἴη ἢ τοιάδε ἀρχὴ ἢ μόνη βασιλεία τε καὶ βασιλεὺς τῷ οὐρανίῳ ὁμοίος τε κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ὁμώνυμος, εἰ καὶ φθαρτὸν ἀφθάρτῳ χρήμα, φέρων δὲ ὅμως ἐν ἑαυτῷ τὴν θεϊαν ὁμοιότητα, καὶ τοῦτο διττὴν μόνος ἐν ἀνθρώποις περικείμενος, ὦν τὴν μὲν ἑτέραν ὡς ἄνθρωπος μετὰ ἀνθρώπων, τὴν δὲ ἑτέραν ὡς βασιλεὺς ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους;

Καὶ λόγῳ συμβαίνοντα – ὦ Μηνόδωρε – διαλέγοιτο ἂν οὕτως πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενος.

Τὸν δὲ τρόπον τοῦτον – ὦ Θωμάσιε – εὐρών ὁ κατὰ Πλάτωνα βασιλεύων φιλοσόφος καὶ φιλοσοφῶν βασιλικῶς τίς τε ἂν εἴη, ὡς ἐλέγετο, καὶ ποῖ κόσμου τεταγμένος, εἰκότως ἂν καὶ ὁμοίως ἐκείνῳ κατὰ τὸ δυνατόν ἐφιοῖτο βασιλεύειν, οὐ ἔστιν ὁμοίωμά τε καὶ εἰκὼν· ἦν δὲ μή, οὐκ ὄντως ἂν εἴη βασιλεὺς, ὄνομα δὲ μόνον ἄλλως κενόν.

Πᾶσα ἀνάγκη.

Βούλει οὖν – ὦ Θωμάσιε – ὑπογράψωμεν ἐν ἀρχῇ πῶς ἂν βασιλεύων εὖ τε καὶ ὁμοίως ἐκείνῳ βασιλεύοι, ἢ ὡς εὐδὴλον παραδράμωμεν ἵνα μὴ καὶ περιττοὶ φαινόμεθα ἢ πάντως γε φιλότιμοι ἐν τοῖς λόγοις; Καὶ πάννυ μὲν οὖν βούλομαι – ὦ Μηνόδωρε – ἐπεὶ γε τέως ἐμοί, πρὶν ἢ ἀκοῦσαι, μὴ οὐκ εὐδὴλον· ἀλλὰ εἰ καὶ ὑπῆρχεν, δῆλον ὅτι τοῦ λέγειν τοιούτους καὶ ἀκούειν λόγους πολλάκις τε καὶ πλεονάκις ἀνακυκλεῖν ὠφελιμώτερον. Αἱ γάρ – ὦ Μηνόδωρε – ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια παρὰ πάντα τὸν βίον λεγόμενά τε καὶ ἀκούειν ἐνῆν καὶ ὁρᾶν πραττόμενα καὶ τούτων περαιτέρω μηδέν· ἦν δὲ μή, τοῖν δυεῖν τὸ γοῦν ἕτερον, ἀκούειν. [...]

Ὁ θεός – ὦ Θωμάσιε – ἀγαθὸς καὶ σοφὸς καὶ δυνατὸς καὶ δίκαιος τῶν τε μελλόντων προνοητικὸς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐδείχθη· ταῦτα δὲ παρὰ αὐτῷ μὲν ἔν τι ἔστι καὶ ἴσως ἐνεργεῖται, παρὰ ἡμῖν δὲ οὐκ ἄλλως ἢ διαιρετῶς θεωρεῖσθαι, πολλῷ δὲ ἡττον καὶ λέγεσθαι δυνατά. Τὸν οὖν βασιλέα ὁμοιοῦσθαι βουλούμενον αὐτῷ προσήκον εἰκότως ἂν εἴη πρῶτον μὲν,

ἀγαθὸν ὄντα, ἀγαθύνειν τοὺς βασιλευμένους· ἀγαθύνσεως δὲ αὐτῷ διττὸν εἶδος· ἓν μὲν περὶ τὰ ψυχικὰ ἦθη καταγιγνόμενον τῇ ἀρετῇ διδασκαλία τῇ οἰκείᾳ, μιμήσει μᾶλλον ἢ λόγοις γιγνομένη, ὃ πάντων μάλιστα παιδευτικὸν ἂν εἴη τῶν ὑπηκόων· ἕτερον δὲ περὶ τὴν τῶν νόμων φυλακὴν καὶ πᾶσαν τὴν πολιτικὴν εὐταξίαν, περὶ ἧς καὶ προδιεληλύθαμεν, πατέρα τε αὐτὸν τῶν πολιτῶν γιγνόμενον πολλῶ περὶ αὐτοὺς τῶν φυσικῶν προμηθέστερον, εἶπερ ἐκεῖνοι μὲν ὀλίγων ἴσως, οὗτος δὲ πατὴρ πολλῶν ἂν εἴη καὶ λέγοιτο – κὰν τούτῳ γὰρ ἀνάγκη μιμεῖσθαι θεόν, ἀνθρώπων τε πατέρα λεγόμενον καὶ πατρικῶς αὐτῶν προνοούμενον – καί, ἀπαξ απλῶς, ζῶντα οὐχ ἑαυτῷ οὔτε διΔ αὐτόν, ἀλλὰ τοῖς βασιλευμένοις καὶ διΔ αὐτούς, καί, εἰ ἀναγκαῖον εἴη, τὴν ψυχὴν ὑπὲρ αὐτῶν τιθέντα, ὃ δὴ καὶ παρΔ ἐνίων πολλάκις ἐγένετο, οἷον καὶ ΔΑθηναίων Κόδρου. Σοφὸν δὲ εἰς τὴν τοῦ δημιουργοῦ σοφίαν ἀφορῶντα, ἡ τὰ ὄντα ἐδημιούργησεν, καὶ αὐτὴν ὡς οἷόν τε μιμούμενον, αὐτὸν μὲν ἐν αὐτῷ τε καὶ περὶ αὐτὸν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς πρώτας αἰτίας τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ὡς ἐκεῖνος τοὺς τῶν ὄντων λόγους, εὐ τιθέντα καὶ περὶ αὐτὰς ἀεὶ στρεφόμενον, οὐκέτι φερόμενον διΔ αὐτοῦ δηλαδὴ εἰς τὰς πόρρω καὶ ὑπαλλήλους ἀρχάς, ἀλλΔ ἐξ ἑαυτοῦ μὲ ὡς ἕκ τινος πηγῆς ἐπιστημονικῶς ἐνιέντα ἐπὶ τὰς ἄλλας ἀρχάς τε καὶ τάξεις τὰς πολιτικὰς προνοίας, διὰ δὲ τῶν ἀρίστων καὶ τῶν μετΔ αὐτοὺς προσφύρων ἀρχῶν τε καὶ ταγμάτων πρὸς ἕκαστα ἐπιπορευομένας ἰθύνοντα. Οὕτω γὰρ οὐδΔ ἂν ἡ βασιλικὴ πρόνοια τῆς τῶν ἀρχικωτάτων εὐθημοσύνης ἀπέσοιτο, καὶ τῶν πολιτῶν ἕκαστος ἐναρμονίως, λύρας τύπῳ, τὰ ἴδια πράττοι ἢ τε πολιτεία ταῖς ὅλαις τῆς παναρμονίου συμφωνίας κινουμένη χορδαῖς δικαιότερα τε καὶ εὐσταθεστέρα γένοιτο. Δυνατὸν δὲ πρῶτον μὲν τῇ οἰκείᾳ ἀρετῇ πίσυνον γιγνόμενον· δεύτερον δὲ τῇ περὶ τὰ πρακτέα εὐβουλία· τρίτον τῇ περὶ τὰς πράξεις εὐτολμία· τέταρτον τῇ περὶ τὰ δεινὰ καρτερία· πέμπτον, ὃ καὶ πολιτικώτατόν τε καὶ δυνάμει πολλῆς ἐμποητικόν, τῇ τῶν ἀρχομένων εὐνοία τε καὶ φόβῳ, ὧν τὸ μὲν ἀγνεία γίνεται καὶ μισοπονηρία, ἡ δὲ εὐνοία καλοκάγαθία τε καὶ φιλανθρωπία. Δίκαιον δὲ τῇ κατὰ ψυχὴν τοῦ τε λόγου θυμοῦ τε καὶ ἐπιθυμίας εὐταξία τε καὶ ἰδιοπραγία, ἐξ ἧς ἂν, ὡς φυσικῆς τινος ἀρχῆς, ἡ κατΔ ἐνέργειαν προῖοι δικαιοσύνη περὶ τε θεὸν καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ πολιτικὰ πρεπόντως τε γιγνομένη καὶ κατΔ ἀξίαν ἕκαστα διατιθεῖσα· διήκοι δὲ οὐδὲν ἥττον καὶ ἄχρι τῆς τῶν κατοικομένων μνήμης τε μάλιστα καὶ τιμῆς τῶν ὑπὲρ πολιτείας τετελευτηκότων. Προνοητικὸν δὲ προορῶντα δηλαδὴ καὶ προαισθανόμενον ἕκ τε τῆς τῶν καιρῶν ποιότητος καὶ τῆς τῶν πραγμάτων κινήσεως τὰ συμβήσεσθαι μέλλοντα. Ἄτοπον γὰρ γεωργὸν μέντοι σημεῖον ποιεῖσθαι εὐετηρίας τε καὶ ἀφορίας, φυτῶν τέ τινων καὶ ποῶν πρωϊαίτερα τε καὶ ὀψιμώτερα βλαστήματα καὶ πρὸς γε ἀέρων καταστήματα, βουκόλον δὲ καὶ προβατέα νομῆς βελτίονος ἢ χειρόνος θηρίων τε ἐπελεύσεως τὰ βοῶν καὶ οἰῶν σκιρτήματα καὶ στυγνάσματα, κυβερνήτην δὲ χειμῶνος καὶ γαλήνης ἀνέμων τε σφοδροτέρων καὶ πραοτέρων ἀστέρων γε μὴν ἐπιτολὰς τε καὶ κρύψεις, ἔτι δὲ καὶ νεφῶν γενέσεις, εἰ δὲ βούλει καὶ ζῶντων ἀλόγων τὰ τε χερσαῖα καὶ ἔνυδρα καὶ ἀέρια ἄλλα ἐπΔ ἄλλοις φυσικὴν τινα πρόγνωσιν, πολιτείας δὲ κυβερνήτην μὴ ἔχειν ὅτῳ τὰς τῆς πολιτείας προορῶν κινήσεις τε καὶ μεταβολάς. Τοῦδε δὲ διττόν, οἶμαι, ἂν εἴη τεκμήριον, ὧν ἕτερον μὲν ἐφΔ ἡμῖν, ἕτερον δὲ οὐ. Οὐκ ἐφΔ ἡμῖν μὲν αἱ τῶν καιρῶν φοραὶ τε καὶ ἀφορίαι ταῖς τοῦ παντός περιφοραῖς συμφερόμεναι, ἅς, εἰ καὶ μὴ στήσαι δυνατόν, προορᾶσθαι δὲ ὅμως καὶ εὐ διαθεῖναι τὸ πᾶν δυνατόν τῷ γε ὄντως πολιτικῷ ἀνδρὶ. ΔΕφΔ ἡμῖν δὲ δικαιοσύνη τε καὶ ἀδικία, εὐνομία τε καὶ δυσνομία, ἡ τε περὶ τὸν θεὸν τιμὴ καὶ ὀλιγωρία. Τούτοις γὰρ εὐ ἴσθι, ὦ βέλτιστε, ὅτι πᾶσα ἀνάγκη συμφέρεσθαι καὶ συνδιατίθεσθαι τὴν πολιτείαν. Φύσει γὰρ ἅπαν τὸ ἐν αὐτῇ τὴν ὁμοίαν εἰκότως ἂν καὶ ἐλπίδα παρέχοιτο μαντείας ἀπάσης καὶ θεοσημίας εὐπιστοτέραν αὐτῷ· καὶ ἀλλότριον οἶμαι βασιλικῆς μάλιστα μεγαλοφροσύνης τὸ αἰρεῖσθαι πρὸς ἄλλων μανθάνειν τὰ μέλλοντα, ὥσπερ εἴ τις πιστεύειν ἔλοιτο μᾶλλον τοῖς ὄντα τι φανταζομένοις ἢ τοῖς ὕπαρ γιγνομένοις. Ἄτοπον γάρ, ὡς ΔΙουβενάλιός φησιν, ταῦτόν τινα ἔξωθεν αὐτοῦ καὶ μὴ μᾶλλον ἐν αὐτῷ ζητεῖν. Τῇδε δὲ μάλιστα ῥᾶστα ἂν ἀποσκοποῖν μέλλουσιν εἰς τὴν πολιτείαν ἐμπεσεῖν ἀταξίαν· τῶν γὰρ τῆς πολιτείας ταγμάτων τὰ μὴ οἰκεῖα πραττόντων, καὶ τῶν μὲν ἱερέων ἀνιέρως ζώντων, τῶν δὲ ἀρίστων ἐκλειπόντων, τοῦ δὲ στρατιωτικοῦ λειποτακτοῦντος, τῶν δὲ ἄλλων ἀστικῶν συστημάτων ἀδεῶς τε καὶ πρὸς τὸ σφίσιν ἡδὺ πολιτευομένων, καὶ πρὸς γε τῆς βασιλείας, ὅπερ πρῶτον τοῦ κακοῦ αἴτιον, ὀλίγως ἐχούσης περὶ αὐτά, πῶς οὐ πρόδηλος ὁ τούτοις ἐψόμενος ὄλεθρος, ὅποταν δὴ καὶ ἐνός, εἰκός, τουτωνὶ τῶν ταγμάτων παρακινουμένου κινδυνεύσει καὶ τὰ ἄλλα αὐτῷ συγκαταλυθῆναι, ὥσπερ ἐπὶ οἰκοδομίας, φέρε, μέρους τυχὸν φθειρομένου, συμφθαρήσεται αὐτῷ καὶ τὸ λοιπὸν εἰ μὴ προκαταλάβοι τὸν ἐπιμεληθησόμενον; Πάνυ γάρ, ὡς ἐγῶμαι· καὶ σαφέστερον τόδε γίγνεται ἢ τὰ ἐκ μαντείας καὶ οἰωνῶν καὶ θυοσκοπίας.

28. *De velitatione bellica* (10th C.)

Making unexpected attacks on the enemy. Confronting the enemy as they are returning to their own country

4. Περὶ τοῦ ποιεῖσθαι λάθρα τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιθέσεις, καὶ περὶ τοῦ προσυπαντᾶν τοὺς πολεμίους πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπαναστρέφοντας

Χρὴ δὲ καὶ τοῦτο διὰ σκοποῦ καὶ μελέτης ἔχειν τὸν στρατηγόν, καὶ πᾶσαν σπουδὴν τίθεσθαι, λάθρα καὶ ἀδοκῆτως, εἰ οἷόν τε, τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι. Τοῦ γὰρ τοιούτου ἐπιτηδεύματος τυγχάνων ὁ στρατηγὸς καὶ μετὰ ὀλιγοστοῦ λαοῦ πολλοὺς τῶν πολεμίων κατατροπώσεται. Εἰ δέ, ὥς ἀνωτέρω δεδήλωται, καὶ τόπου ἐπιτύχη ἐν τοῖς στενώμασιν, ἐκ δύο μερῶν τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν πόλεμον τὸ ἐπιτήδειον ἔχοντος, ἀδιστακτῶς ἔχεσθαι τοῦ πολέμου, καὶ καλῶς συντάσσω τὸν ὑπὸ αὐτὸν λαόν, Θεοῦ συνεργίᾳ κατὰ κράτος τοὺς πολεμίους τροπώσεται.

Πλὴν κατὰ πολὺ ἐστὶ λυσιτελέστερον καὶ ἀρμοδιώτερον ὑπὲρ τοῦ προσυπαντᾶν τοὺς πολεμίους μέλλοντας ἐξιέναι κατὰ Ῥωμανίας, ὅτε μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἡμετέρων χωρῶν πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπαναστρέφουσι. Τότε γὰρ διὰ τὸ ἐπὶ πολὺ χρονοτριβῆσαι αὐτοὺς ταῖς Ῥωμαϊκαῖς χώραις, μεγάλως συντρίβονται καὶ ταλαιπωροῦνται. Εἰ τύχη δὲ καὶ πλῆθος πραγμάτων καὶ ἀνδραπόδων ἐπιφέρονται καὶ κτηνῶν, καὶ αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν κατάκοποι ὄντες, ἐν καιρῷ πολέμου ἐκκελυμένοι εὐρίσκονται, σπεύδοντες καὶ ἐπιθυμοῦντες τάχιον τὴν ἰδίαν καταλήψεσθαι χώραν. Ἄλλως τε δὲ καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα ἐν τῇ τῶν ἡμερῶν παρατάσει οὐ μόνον τὰ πλησίον τῶν κλεισουργῶν τάχιον ἐπισωρεύονται, ἀλλὰ καὶ τὰ πόρρω τυγχάνοντα· καὶ εἰς πλῆθος ἐπισυνίστανται ἱκανόν καὶ καλῶς πρὸς πόλεμον καὶ ἐξαρτύονται καὶ παρασκευάζονται. Καὶ τότε μᾶλλον, καθάπερ προέφημεν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ ὁ κατὰ αὐτῶν πόλεμος ἀδιστακτον ἔχει τὴν νίκην.

Διὸ χρὴ τὸν στρατηγὸν μηδέπω ἐν τῇ ὑποστροφῇ καταλιμπάνειν. Τὸ δὲ ἐν τῇ ἐξελεύσει τῶν πολεμίων παρασκευάζεσθαι προσυπαντᾶν αὐτοὺς πρὸς πόλεμον ἐν τοῖς στενώμασιν, ἀνεπιτηδειότερον μὲν ἐστὶ, καὶ εἰς μάτην ἴσως τὸν κόπον συνέβη γίνεσθαι· διὰ τὸ μὴ οὕτως συντόμως διὰ ὀλίγων ἡμερῶν δύνασθαι τὸ πεζικὸν συναθροισθῆναι στράτευμα καὶ καλῶς παρασκευασθῆναι. Ἄλλως τε δὲ καὶ οἱ πολέμοι ἀκμήτες ὄντες καὶ ἀπαρόπλιστοι δυσκαταγώνιστοι ἔσονται. Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ ὠφέλιμον ἔχει καὶ χρήσιμον, καθὼ ἐμφόβους αὐτοὺς γίνεσθαι, ὡς ἂν βουλευθῶσιν ἐξελθεῖν, τῇ κατασχέσει τῶν στενωμάτων, καὶ τὴν μετὰ ὀλίγον ἐκκοπεῖν κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν θεμάτων συνεχῇ ἐξέλευσιν.

When it is necessary for the general to skirmish against the enemy from two sides

18. Περὶ τοῦ πότε δεῖ τὸν στρατηγὸν ἐκ δύο μερῶν τῶν πολεμίων παραδρομὴν ποιῆσαι

Εἰ δὲ ἔτι ἐπιμείνουσιν οἱ πολέμοι, ὅπερ ἀνέλπιστόν ἐστι μετὰ τὸ οὕτως τραυματισθῆναι, τὰς χώρας ἡμῶν φοσσατικῶς περιπολοῦντες, κατακαίοντές τε καὶ διαφθεύοντες, μηδαμοῦ εἰς κοῦρσον μήκοθεν τὸν λαὸν αὐτῶν τολμώντες ἀποστέλλειν, χρὴ τὸν στρατηγὸν ἀξιόλογον δύναμιν εἰς τὸ ἕτερον μέρος τῶν πολεμίων ἀποστεῖλαι, ἐν ᾧ αὐτὸς μὴ παρατρέχει· καὶ τοῖς ἀπὸ τριῶν ἢ τεσσάρων μυρίων τοῦ φοσσαίου παρεκτρέχουσιν ἔνθεν κάκειθεν ἐπιτίθεσθαι καὶ τραυματίζειν, πρὸς τὸ διακωλύειν αὐτοὺς τροφὰς ἀναλαμβάνειν, ἵνα ὥς ἐκ τούτου σπάνιν ἔχοντες τροφῶν ἀναγκασθῶσιν ὑποστρέψαι.

Εἰ δὲ ὁρᾷ, ὃ στρατηγέ, τοὺς πολεμίους ἔτι ἑαυτοὺς παραφυλάττοντας καὶ μὴ πόρρω ἐξελαύνειν τοὺς εἰς συλλογὴν χρειῶν ἀποστελλομένους παραχωροῦντας, καὶ ταύτην τὴν ἐνέδραν εἰς βλάβην αὐτῶν ἐπινοήσασθαι δεῖ. Τὰ φοῦλκα διασκοπῆσαι τῶν πολεμίων, τὰ εἰς φυλακὴν αὐτῶν ἐξερχόμενα καὶ πόρρω τοῦ φοσσαίου ἰστάμενα. Καὶ οἷον ἐξ αὐτῶν βραδύτερον ὑποστρέφει εἰς τὰς σκηνὰς αὐτῶν, ἴσως καρτεροῦν ἕως οὗ οἱ τὰ πλησίον αὐτῶν χωρία ἀνερευνῶντες ἐταῖροι αὐτῶν πρὸς τὰς σκηνὰς αὐτῶν ὑποστρέψουσιν, κατὰ αὐτοῦ ἐνεδρεῦσαι

ἐπείχθητι. Καὶ διὰ ἐμπείρων βιγλατόρων εἰ δυνατόν στοχάσασθαι τὴν ποσότητα τῶν εἰς τὸ φοῦλκον ἱσταμένων πολεμίων, καὶ τούτων πλείονας μαχίμους ἄνδρας τῶν ἱππέων ἀπολεξάμενος λόχον γενέσθαι τοῖς ἐχθροῖς παρασκευάσεις, ἀρχηγὸν ἐν αὐτοῖς ἐφιστῶν ἀνδρεῖον καὶ ἐμπειρότατον. Διορίσασθαι τε αὐτὸν ὀλίγους τινὰς τοῦ ὑπὸ αὐτὸν λαοῦ χιτῶνας ἀμφιάσασθαι γεωργῶν, συμμίζαι τε αὐτοῖς τῇ ἀληθείᾳ καὶ τινὰς τῶν ἀγροτῶν καὶ γεωργικῶν. Δ' ὀπλους δὲ πάντας εἶναι καὶ τὰς κεφαλὰς ἀσκέπους, τινὰς δὲ καὶ ἀνυποδέτους, ἐφίππους δὲ ἅπαντας, ξυλοκόντια κατέχοντας πάνυ κονδὰ πρὸς τὸ ἀπατήσαι τοὺς πολεμίους, καὶ δόξαν αὐτοῖς ἐμποιῆσαι ὥς οὐκ εἶεν τοῦ στρατοῦ ἀλλὰ γεωργοὶ τινες, οἱ λεγόμενοι οἰκοφύλακες. Μὴ πλείους δὲ τούτους εἶναι τῶν εἴκοσι. Εἰσαγαγεῖν δὲ αὐτοὺς ἐν χωρίοις ἀνὰ ἕξ ἢ καὶ πλείονας πλησίον ἀλλήλων, ἔχοντας κτήνη τινὰ ἐν τοῖς αὐτοῖς χωρίοις, εἴτε ὑποζύγια εἶεν καὶ βόες εἴθ' ἵπποι τε καὶ ἡμίονοι. Περὶ δὲ ἐνδεκάτην ὥραν τῆς ἡμέρας διορίσασθαι αὐτοὺς ἐμφανισθῆναι τοῖς πολεμίοις, ἀπὸ χωρίου πρὸς ἕτερον χωρίον δρομαίως εἰσερχομένους καὶ περισπωμένους, ὅπως τὰ κτήνη αὐτῶν ἀναλάβωνται καὶ πρὸς τὰ ὀχυρώματα διασώσωσι. Τούτους τοίνυν ἡνίκα <οἱ> εἰς τὸ φοῦλκον ἱστάμενοι πολέμιοι θεάσωνται, τὰ μὲν τῶν κτηνῶν αὐτῶν παρέλκοντας, τὰ δὲ ἐπελαύνοντας, καὶ ἀγρότας εἶναι καὶ γεωργοὺς τούτους ὑποτοπήσουσιν, ἀκρατῶς καὶ ἀφυλάκτως τούτους ἐπιδιώξουσι. Διωκόμενοι δὲ οἱ τὸ σχῆμα τῶν οἰκοφυλάκων καὶ γεωργῶν ὑποδύντες, σπουδάσουσι καταλαβεῖν, ἐν ᾧ τὸ ἔγκρυμμα ἵσταται. Καὶ τούτους οἱ πολέμιοι διώκοντες περιπεσοῦνται τῇ ἐνέδρᾳ ἀπαραφυλάκτως. Δ' ἐπ' αὐτοῖς τοῖς λοχήσασιν προσεγγίσωσιν, εὐτάκτῳ φρενὶ καὶ ὁρμῇ κατὰ αὐτῶν οἱ τοιοῦτοι ἐφορμήσαντες συρραγείτωσαν. Καὶ δῆλον ὥς οὐκ ἀντιστήσονται κ' ἀνὰ πρὸς μικρὸν οἱ πολέμιοι, ἀλλὰ νῶτα δόντες πολλοὶ τούτων καὶ ἀναιρεθήσονται, καὶ δορυάλωτοι γένωνται.

Εἰ δὲ σύνεγγυς ὁ χώρος εἴη τῆς τῶν ἐχθρῶν στρατιᾶς ἐν ᾧ τὰ τοιαῦτα τελεῖται, καὶ πλῆθος τοῦ λαοῦ τῶν πολεμίων εἰς ἐκδίκησιν τῶν διωκομένων ἐξέλθῃ, χρὴ τὸν στρατηγὸν καὶ ὀπισθεν τῆς τοιαύτης ἐνέδρας καὶ ἕτερον λαὸν τόπον εἰς ἐπιτήδειον εἰς ἔγκρυμμα καταστήσαι, ἀπέχον τῆς προτέρας ἐνέδρας μίλια δύο. Καὶ εἴγε, ὥς ἔφημεν, τοὺς ἐν τῇ πρώτῃ ἐνέδρᾳ λαὸς τῶν πολεμίων ἐπιδιώξει, οἱ τοῦ δευτέρου ἐγκρύμματος ἐξερχόμενοι κατὰ αὐτῶν τοὺς μὲν οἰκείους περισώσουσι, τοὺς δὲ πολεμίους κατατραυματίσουσι καὶ θανατώσουσι. Δεῖ οὖν τὴν τοιαύτην μηχανήν, ᾧ στρατηγέ, περὶ δυσμὰς ἡλίου ἐξεργάσασθαι, ἵνα, ἐὰν πλῆθη τῶν πολεμίων ἐπιθῶνται τοῖς ἐν τῇ ἐνέδρᾳ, ἢ νύξ καταλαβοῦσα καὶ τὸν πόλεμον διαλύσασα, ἀβλαβὴ τὸν ὑπὸ σὲ λαὸν διατηρήσῃ.

29. Doukas (15th C.)

The obsession of the sultan Mehmed II about Constantinople and the history of the monstrous cannon

XXXV 1. Θέρους οὖν παρελθόντος καὶ τῆς μετοπωρινῆς ὥρας ἀρχούσης, οἵκοι διάγων οὐκ ἐδίδου ἀνάπαυσιν τοῖς βλεφάροις, ἀλλὰ καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ τὴν φροντίδα τῆς Πόλεως εἶχε, πῶς αὐτὴν λάβοι, πῶς κύριος αὐτῆς γένοιτο. Ἔτι ὄντος οὖν αὐτοῦ ἐν τῷ πολιχνίῳ καὶ οἰκοδομοῦντος, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Πόλεως εἰς τεχνίτης ὁ τὰς πετροβολιμαίους χῶνας κατασκευάζων, τὸ γένος Οὐγγρος, τεχνίτης δοκιμώτατος. Οὗτος πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐλθὼν καὶ σημάνας τοῖς μεσάζουσι τῷ βασιλεῖ τὴν τέχνην αὐτοῦ, ἀνέφερον τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ βασιλεὺς γράψας αὐτῷ σιτηρέσιον οὐκ ἄξιον πρὸς τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ, οὐδ' ἐκεῖνο τὸ μηδαμινὸν καὶ εὐαρίθμητον ἐδίδοσαν τῷ τεχνίτῃ. Ὅθεν καὶ ἀπογνοὺς, καταλιπὼν τὴν Πόλιν μὲν τῶν ἡμερῶν τρέχει πρὸς τὸν βάρβαρον. Καὶ αὐτὸς ἀσπασίως ἀποδεξάμενος καὶ τροφὰς καὶ ἐνδύματα φιλοτιμήσας αὐτόν, δίδωσι καὶ ρόγαν τόσῃν, ὅσην εἰ ὁ βασιλεὺς τὸ τέταρτον ἐδίδεν, οὐκ ἂν ἀπεδίδρασκε τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Δ' ἐρωτηθεὶς οὖν παρὰ τοῦ ἡγεμόνος, εἰ δύναται κενῶσαι χωνεῖαν μεγάλην, πέτραν φέρουσαν ὑπερμεγέθη, ὅσον πρὸς τὴν ἀλκὴν καὶ τὸ πάχος τοῦ τείχους τῆς Πόλεως, αὐτὸς δ' ἀνταπεκρίνατο· «Δύναμαι, εἰ βούλει, κατασκευάσαι χωνεῖαν, ὅση τὸ μέγεθος τυγχάνει τῆς δεικνυομένης μοι πέτρας. Δ' ἐγὼ γὰρ τὰ τεῖχη τῆς Πόλεως ἀκριβῶς ἐπίσταμαι. Οὐ μόνον γὰρ ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ τὰ Βαβυλώνια τεῖχη ὥς χοὺν λεπτυνεῖ ἢ παρὰ τῆς χωνεῖας τῆς ἐμῆς ἀφεθεῖσα. Πλὴν ἐγὼ τὸ πᾶν τοῦ ἔργου

καλῶς ἀπαρτίσω, τὴν δὲ βολὴν οὐκ ἐπίσταμαι οὐδὲ συντάσσομαι». Τοῦτο ἀκούσας ὁ ἡγεμὼν ἔφη· «Κατασκεύασόν μοι τὴν χωνεῖαν, περὶ δὲ τῆς βολῆς τοῦ λίθου αὐτὸς ὄψομαι». Ἦρξαντο συναθροίζεин χαλκὸν τοίνυν καὶ ὁ τεχνίτης τὸν τύπον τῆς σκευῆς ἔπλαττεν. Δὲν τρισὶν οὖν μηνσὶ κατασκευάσθη καὶ ἔχωνεὺθη τέρας τι φοβερόν καὶ ἐξαισίον.

2. Δὲν δὲ τῷ Πασκεσὲν πολυχνίῳ τὰς ἡμέρας ἐκείνας κατερχομένης νηὸς ἐκ τοῦ Στομίου μεγάλης τῶν Βενετίκων, .Ρύτζος [Antonio Rizzo] ὁ ναύαρχος τοῦνομα καὶ μὴ χαλάσας τὰ ἱστία, πέτραν ἀκοντίσαντες οἱ τοῦ κάστρου ὑπερμεγέθη, τὴν ναῦν διέρρηξε καί, εἰσδυομένη τῷ βυθῷ, ὁ ναύαρχος σὺν λοιποῖς τριάκοντα ἐν ἀκατίῳ ἐμβάντες, ἐξήλθον ἐν τῷ αἰγιαλῷ. Οἱ δὲ Τοῦρκοι λαβόντες αὐτοὺς καὶ δῆσαντες τὰς χεῖρας καὶ τοὺς τραχήλους ἐν ἀλύσει περάσαντες ὡς ἐν μιᾷ σειρᾷ, τοὺτους πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἀπήγαγον τότε ἐν Διδυμοτείχῳ διάγοντα. ΔΕκέλευσεν οὖν τοὺς πάντας ἀποκεφαλίσθηναι, τὸν δὲ ναύαρχον ἐν τῷ πάλῳ διὰ τοῦ ἀφεδρώονος τὴν ψυχὴν ἀπορρίψαι, καὶ ἀτάφους ἀφεῖναι, οὓς καὶ εἶδον ἐγὼ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ἐκεῖ διαγενομένου μου.

3. ΔΕλθὼν δὲ ἀπὸ Διδυμοτείχου ἐν ΔΑδριανουπόλει τῷ Διανουαρίῳ μηνὶ καὶ πᾶσαν σκευασίαν πολεμικὴν ἐτοιμάσας, τὴν χωνεῖαν, ἣν ὁ τεχνίτης ἐκεῖνος κατασκεύασεν, ἡβουλήθη δοκιμάσαι. Καὶ δὴ παραστήσας αὐτὴν τεχνηέντως ἔμπροσθεν τῆς μεγάλης πύλης τῆς αὐλῆς τῶν παλατίων τῶν παρ' αὐτοῦ τὸ ἔτος ἐκεῖνο κτισθέντων καὶ τὴν πέτραν καλῶς ἐνθεῖς καὶ τὴν βοτάνην σταθμήσας, τὴν αὔριον ἔμελλεν ἀπολύσων αὐτήν. Καὶ ἐν πάσῃ τῇ ΔΑδριανουπόλει φανερόν ἐγένετο τοῦ κατὰ νοῦν ἔχειν τὴν βοήν καὶ τὸν κτύπον τὸν οὐρανόβροντον, ἵνα μὴ ἐξαίφνης ἐνωτισθέντες τινὲς ἄφωνοι μείνωσι καὶ γυναῖκες ἐν γαστρὶ ἔχουσιν τὰ ἔμβρυα ἀπολέσωσι. Πρωῖ οὖν βαλὼν πῦρ ἐν τῇ βοτάνῃ καὶ διαθερμανθέντος τοῦ πνεύματος καὶ ἐκκρουσαμένης τῆς πέτρας, ἀπελύθη τῆς χωνεῖας σὺν ἡχῷ βαρεῖ ἀεροβάτῳ πληροῦντι τὸν ἀέρα καπνοῦ καὶ ὁμίχλης. Ἡ δὲ βοή ἀφίκετο μέχρι σταδίων ἑκατὸν τὸ μήκος, ὁ δὲ λίθος ἔπεσε μακρόθεν τοῦ ἀφεθέντος τόπου ὡς μίλιον ἓν, ἐν δὲ τόπῳ τῷ πεσόντι ἐγένετο βόθρος ὅσον ὀργυῖας μίᾱς· τοσαύτη ἐστὶν ἡ δύναμις τῆς ἀναμιγῆς τῶν βοτάνων τῆς ἀκοντιζούσης τὸν λίθον.

4. ἔχων οὖν ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ τὴν πᾶσαν φροντίδα καὶ μέριμναν, κοιτόμενος καὶ ἀνιστάμενος καὶ ἐντὸς τῆς αὐλῆς αὐτοῦ καὶ ἐκτός, ποῖῳ πολέμῳ καὶ ποῖᾳ μηχανῇ καθέξει τὴν Κωνσταντινούπολιν, πολλάκις ἐσπέρας γενομένης σὺν δυσὶ καὶ μόνοις ἱππεύων, ἐν ἄλλοις πεζοῖς ἅπασαν τὴν ΔΑδριανουπόλιν ἐν σχήματι στρατιώτου μετερχόμενος, ἀκούων τὰ λεγόμενα περὶ αὐτοῦ, ἐὰν γὰρ τῶν πολλῶν τις κατέλαβεν ἐν νοί, ὅτι ὁ ἡγεμὼν ἐστὶ, καὶ ἡβουλήθη προσαγορεύσαι αὐτὸν σὺν εὐφημίᾳ κατὰ τὸ σῦνθηες, καὶ αὐτὸς αὐθωρὸν καιρίαν ἐδίδου τὴν πληγὴν μὴ φειδόμενος, μὴ ἐλεῶν, ἀλλὰ ὥσπερ τις ψύλλαν συντρίβων αἰσθάνεται τινος ἡδονῆς, οὕτω καὶ οὕτως οἰκείᾳ χειρὶ φονεύων ὁ φόνου ἄξιος ἐδρoσίζετο.

5. Μιᾷ οὖν τῶν νυκτῶν περὶ τὴν δευτέραν φυλακὴν στείλας τῶν τῆς αὐλῆς φυλάκων τινάς, ἡγαγον τὸν Χαλὶλ-πασιαν. ΔΕλθόντες δὲ καὶ τοῖς τούτου εὐνούχοις εἰπόντες τὸ μήνυμα, αὐτοὶ ἐν τῷ κοιτῶνι εἰσελθόντες ἀπήγγειλαν, πῶς ὁ ἡγεμὼν καλεῖ αὐτόν. Αὐτὸς δὲ σύντρομος γενόμενος, ἀπαγορεύσας ἑαυτὸν καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τέκνα κατασπασάμενος, ἀπῆι φέρων μεθ' αὐτοῦ δίσκον ἓνα χρυσοῦν πλήρης νομισμάτων χρυσῶν· εἶχε γὰρ αἰετὸν τὸν φόβον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ [...]. Εἰσελθὼν δὲ ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ ἡγεμόνος εἶδε καθήμενον καὶ ἐνδεδυμένον. Προσκυνήσας δὲ καὶ ἔμπροσθεν θήσας τὸν δίσκον, ὁ ἡγεμὼν εἶπε· «Τί εἰσι ταῦτα, λαλά;» ὡς εἴποι τις κατὰ τὴν ἡμετέραν κοινὴν γλῶτταν ἑταῖρά, ἡγουν παιδαγωγέ. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· «Κύριε, ἔθος ἐστὶ τοῖς σατράπαις, ὅταν ὁ ἡγεμὼν φωνήσῃ τινὰ τῶν μεγιστάνων παρ' αὐρᾶν, μὴ εἰσέρχεσθαι κενὸς εἰς θεωρίαν αὐτοῦ. ΔΕγὼ οὖν οὐδὲν ἐκ τῶν ἐμῶν ἔφερον εἰς θεωρήτρα, ἀλλὰ ἐκ τῶν σῶν τὰ σὰ προσέφερον». Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἀπεκρίνατο· «Οὐκ ἔτι μοι χρεῖα τῶν σῶν, μάλλον καὶ ἔτι πλείονα δωρήσομαί σοι. Ἐν ἐστὶ τὸ ζητούμενον τὸ τὴν Πόλιν διδόναι μοι». Ὁ δὲ Χαλὶλ ἐπὶ τῷ λόγῳ σύντρομος γέγονε· ἦν γὰρ αἰετὸς ὑπερασπίζων τοῖς .Ρωμαίοις καὶ οἱ .Ρωμαῖοι τοῦτον ὡς δεξιὰν χεῖρα ἐκέκτηντο καὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ δώροις ἐπλήρουν· ἦν δὲ παρὰ πάντων τὸ ἀδόμενον ἑταῖρὸν ὀρταγή, οἷον τῶν ἀπίστων ὁ σύντροφος ἢ βοηθός. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Χαλὶλ τῷ ἡγεμόνι εἶπε· «Κύριε, ὁ Θεὸς δούς σοι εἰς χεῖρας τὸ πολλοστὸν μέρος τῆς γῆς τῶν .Ρωμαίων, αὐτὸς σοι καὶ τὴν Πόλιν δωρήσεται. Ὡς γὰρ ἐμοὶ δοκεῖ, ἐκ τῶν χειρῶν σου οὐ φεύζεται καὶ σὺν Θεῷ καὶ τῷ κράτει σου καὶ ἐγὼ καὶ πάντες οἱ δοῦλοι σου συναγωνισόμεθα οὐκ ἐν πλούτῳ μόνον, ἀλλὰ σὺν σαρκὶ καὶ αἵματι· καὶ περὶ τούτου τοῦ σκέμματος ἀμέριμνος ἔσο». Ταῦτα πρὸς ὀλίγον ἡμέρωσαν τὸν ἄγριον θῆρα· καὶ λέγει τῷ Χαλὶλ· «Βλέπεις τὸ προσκεφάλαιον; Τὴν πᾶσαν νύκτα διεβίβασα ἑλκὼν ἀπὸ τῆς μιᾶς γωνίας τοῦ κοιτῶνος εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης εἰς τὴν ἑτέραν ἀνακλινόμενος καὶ

ἐξεγειρόμενος καὶ ὕπνος τοῖς ὀφθαλμοῖς μου οὐκ ἐρχόμενος. Λέγω οὖν, ἀργύριον ἢ χρυσίον μὴ σε δελεάζων ἀπορρίψη τῆς ἀποκρίσεως, ἧς ἀπεκρίνω μοι νῦν· ἀλλὰ σταθαρῶς ἀνταγωνισώμεθα τοῖς Ῥωμαίοις καὶ θαρρῶντες Θεοῦ τῇ νεύσει καὶ τῇ εὐχῇ τοῦ προφήτου τὴν Πόλιν ληψόμεθα».
[...]

6. Τὰς πάσας οὖν νύκτας ἐκείνας οὐκ ἔλιπε διανυκτερεύων καὶ μεριμνῶν τὰ κατὰ τῆς Πόλεως, λαμβάνων ἐν χερσὶ χάρτην καὶ μέλανα καὶ σκιαγραφῶν τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως καὶ δεικνύων τοῖς ἐπιστήμοσι τῶν ἐπάλξεων, ποῦ καὶ πῶς μέλλουσι θεῖναι τὰς σκευὰς τῶν προβόλων καὶ τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰς κατορυγὰς καὶ τῆς τάφρου τὴν εἴσοδον καὶ τὰς κλίμακας ἐν ποίῳ τείχει. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τὴν πᾶσαν παρασκευὴν ἡ ἀπεικόνιζε διὰ τῆς νυκτὸς καὶ τὸ πρῶτ' κελεύων ἐγένετο, πάντα σχολαστικῶς καὶ πανούργως ἐπιμελῶν.

30. Eustathios of Thessalonike (12th C.)

The valour of Thessalonike's inhabitants in defence of their city

Καὶ οἱ μὲν ἔξωθεν στρατευσάμενοι οὐκ ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν ὡς τὸ ἀρεῖ κὼν ἐψεύδοντο, οἷς ἐνέπρεπον καὶ οἱ ἐξ Ἀλανῶν καὶ εἰ τινες Ἰβηρες. Οἱ δὲ τῆς πόλεως ἰθαγενεῖς, τὸ γνήσιον τηροῦντες φιλόπατρι, οὐ πολλοὶ μὲν ἦσαν· τὸ γὰρ πλεῖον ἀνέμοις ἑαυτὸ ἐπιτρέψαν ὄχρετο, καὶ μάλιστα τὸ προέχον κατὰ τε χεῖρα, ὡς ἐρρέθη, καὶ τὸ δύνασθαι τὸ ἐλέγχειν τὸν στρατηγὸν καὶ συμμετάγειν εἰς τὸ καλόν. Καὶ εἶπεν ἂν τις ἀνθρώπους τούτους, τοὺς ὑποστάντας παραμεῖναι τῇ πόλει, οὐκέτι πολιτικούς καὶ ἡμετέρου βίου καὶ οἰκοδεσποτίας, ἀλλὰ ληστείας καὶ θηριωδίας καὶ ἐμβριθοῦς ἀγριότητος. «Ἦσαν γὰρ ἀληθῶς θυμοῦ τοῦ ὑπὲρ πατρίδος ἀκρατεῖς, ἄνδρες κατορθωμάτων, ἀνδρίας γέμοντες, ἀλκὴν πνέοντες, πεπλασμένοι πρὸς Ῥωμαλεότητα, διψῶντες μάχην, κατὰ βαρβαρικῶν σαρκῶν πεινῶντες, φάναι τὸ πᾶν, ἀρεϊμάνιοι. Οἱ οὕτως ἐξελάθοντο τῶν ἄλλων, ὡς μόνου γενέσθαι τοῦ πολεμεῖν καὶ τῆς κατὰ οἶκον τύρβης ἀνθελέσθαι τὸν ἐπὶ τοῦ τείχους κίνδυνον.

Οὐ τοίνυν ἄνδρες μόνοι ἀλλὰ καὶ γυναῖκες πρὸς Ἄρην ἐμαίνοντο. Καὶ ὅσαι μὲν λίθους παρεφόρουσαν ταῖς τε ἄλλαις μηχαναῖς καὶ τοῖς σφενδονῶσι καὶ ὅσαι ὕδροφόρουσαν ἀκμάζουσαι τε καὶ νεάνιδες, καὶ μὴν καὶ ὅσας τὸ γῆρας ἤδη καταργεῖν ἐποίει τὰ ἔργα συγκεκυφίας ἔνθα τὸ τέλος πεσοῦμεθα, αἱ τοιαῦται δόξαιεν ἂν οὐδὲν τι μέγα ποιεῖν, εἰ καὶ ἐποίουν, τὸ δύνασθαι βιαζόμεναι καὶ διὰ ἡμέρας πονοῦμεναι. Ὅσαι δὲ καὶ πρὸς ὀπλισμὸν ἐρρῦθμιζον ἑαυτάς, ῥάκη καὶ ψιᾶθους ἐναπτόμεναι, ὥσει καὶ τινες θώρακας, καὶ τὰς κεφαλὰς μίτραις εἰς ἔλιγμα διαλαμβάνουσαι, εἴ πως στρατιῶται εἶναι σοφίσονται, καὶ λίθους ἐπισαττόμεναι ἀγαθοὺς ἐκ χειρῶν ἀφίεσθαι, τοῦ τείχους ἐγίνοντο καὶ ὡς εἶχον ἔβαλλον τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ αὐταὶ τὴν Ἀμαζόνειον ἱστορίαν συγκροτοῦσι καὶ οὐκ ἀφῃᾶσιν ἐκείνην ἐλέγχεσθαι. Καὶ τὰς παλαιὰς δὲ διακροῦνται παρευδοκιμοῦσαι, ἃς οἶδαμεν κουραῖς κεφαλῶν ἐπικουρεῖν τοῖς πατριώταις, σχοινοπλοκοῦσι κατὰ πολέμου ἀναγκαίως ἐκ τοιούτων τριχῶν· οὐ γὰρ τρίχας αὐταὶ, ἀλλὰ ψυχὰς προΐεντο. Διδὼν ἂν Σολομὼν αὐτάς συγκατέγραψε τῇ παρὰ αὐτῷ ἀνδρική γυναικί, προσαπορήσας εἰς ἣν προυβάλετο ζήτησιν. Καὶ ἦν εἰπεῖν τότε τοὺς ὁρῶντας τὸν τε Δαυὶδ [*sc. the fortified town's commander*] καὶ τοὺς ἀμφὶ αὐτὸν δαυϊτικούς (ἦσαν γὰρ, ὅσοι ἐς ταὐτὸν ἐκείνῳ ἐνόουν, κακὰ φρονοῦντες, ὅποια τὰ τῶν κοράκων κολάκων· οἷπερ ἐπαίνους κρώζοντες, ἐφ' οἷς ἐκεῖνος ἀφραίνων ἦν, ἐφύσων εἰς μεγαλειότητα) ὡς αἱ μὲν γυναῖκες ἡμῖν ἄνδρες ἐγένοντο, γυναῖκες δὲ οἱ ἄνδρες οἱ δαυϊδίζοντες.

Τί δέ; Τὸ μὲν λαϊκὸν σύστημα τῆς πόλεως οὕτω πονοῦμενον ἦν καὶ ὑπὲρ ὃ πεφύκει, τὸ δὲ τῆς λοιπῆς μερίδος ἐμμεῖτο τὸν στρατηγὸν καὶ τοῦ ἀκοῦειν μόνου ἐγίνετο καὶ ὁρᾶν; Οὐκ οὐν, οὐδ' αὐτὸ ἀεργοὺς εἶχε τὰς χεῖρας, ἀλλὰ οἷον ἐκλαθόμενον ὡς οὐδέποτε αὐτοῖς ἔξεστιν ἀνδράσιν αἱμάτων εἶναι, μετεχρῶζοντο, ἐπικρύπτοντες μὲν τὸ βαθὺ ἀποστολικόν, ἐπιπολάζοντες δὲ τὸ κοσμικώτερον. Καὶ ἦσαν καὶ ἐξ αὐτῶν ὀχλήσεις τοῖς πολέμοις οὐκ ἀγεννεῖς· ὃ ποθεν γνόντες ἐκεῖνοι, κακῶς ἐν τῇ ἀλώσει καὶ τοῖς τοιούτοις προσήγοντο.

Τοιαύτην συντονίαν μάχης οἱ τῆς πόλεως ἡρμοττον, οὐθΔ ἡμέρας διακοπτόμενοι οὔτε νυκτὸς ἀναπύπτοντες. ΔΕμάχοντο μὲν γὰρ πανημέριοι, παννύχιοι δὲ ἦσαν ἐν ἐγρηγόρσει, φυλακὰς ἔχοντες. Ὁ καὶ ἐβλαψε τὴν πόλιν οὐχ ἥκιστα· οἱ γὰρ αὐτοί, ἀνεξάλλακτοι τὸν ὅλον καιρὸν τῆς πολιορκίας πονούμενοι, τέλος ἀπέκαμον, παρειμένοι καὶ τὰ νεῦρα καὶ τὰς ψυχάς. Καὶ τὴν τελευταίαν ὅλην νύκτα, μεθΔ ἦν ἡμῖν ὁ ἥλιος δυστυχῶς ἔλαμψεν, οὐκ εἶχε τὸ ἐφῶν τεῖχος τοὺς φυλάσσειν ἐθέλοντας, καὶ οὐ μόνον διὰ τὴν ἐκ καμάτου πάρεσιν, ἀλλὰ καὶ διότι πρόληψις ἤδη ἅπασιν ἐνεγένετο ἐς αὖριον τὴν πόλιν ἀλώσεσθαι. Καὶ ὡς οἶα καὶ εἰς κοινήν ἦλθε τοῦτο ἔννοιαν, ὁπὲ ποτε ἀπάντων ἐπεγνωκότων τὸν εἰρμὸν τῆς κατὰ τὸν στρατηγὸν ἀτρόπου Κλωθοῦς, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμίων τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἀναβοώντων στεντόρειον ἐν τῷ μαθεῖν, οὐκ οἶδΔ ὅθεν, τὴν ἐς νέωτα καθΔ ἡμῶν βλάβην· λέγεται δΔ ὅτι ἐκ προδοσίας τινός, οὐκ οἶδα μὲν ἀκριβῶς εἰ καὶ ἄλλης, ἐθνικῆς δὲ καὶ μάλιστα. Καὶ ὁ μὲν εἰπὼν Λατίνος ὡς ἐκ τοῦ κατὰ τοὺς Βουργεσίους πύργου θέλημα ἐπέμφθη τοῖς ἔξω κατὰ τῶν τῆς πόλεως καὶ καταμήνυμα τῶν ἐντὸς οὐκ ἂν ἀπιστοῖτο ἡμῖν, τεκμαιρομένοις ἐξ ὧν ἡκριβώμεθα· τοιοῦτοι γὰρ τινες πυργοφύλακες ἐπίτριπτοι νεανῖαι ἀδελφοὶ ἐκ Χουναβιτῶν, ἔχιδνα γεννηταὶ τῇ πόλει ταύτῃ, κατΔ αὐτὴν τὴν τῆς ἀλώσεως ὥραν κατήσθιον αὐτὴν καὶ αὐτοὶ ξίφη γυμνῶσαντες καὶ κατατρέχοντες τὰς ἀμφόδους, γνωστοὶ τοῖς βλέπουσι, πίστιν οὕτω διδόντες καὶ πρῶην ἐπίβουλοι εἶναι. Καὶ οὐκ ἔσθΔ ὅπως οὐ μετελεύσεται ἡ δίκη αὐτούς.

31. Evagrius Scholastikos (6th C.)

The beginning of «Church History»

Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλου – ἀνὴρ δὲ ἐς τὰ μάλιστα λόγιος ὁ Παμφίλου τά τε ἄλλα καὶ ὥστε πείθειν οἷός τε εἶναι τοὺς ἐντυγχάνοντας θρησκεύειν τὰ ἡμέτερα, εἰ καὶ μὴ λίαν ἀκριβεῖς οἶδε ποιεῖν – Εὐσεβίῳ τε οὖν τῷ Παμφίλου, Σωζομενῷ τε καὶ Θεοδορήτῳ καὶ Σωκράτει ἄριστα πάντων πεπόνηται ἢ τε εἰς ἡμᾶς ἄφιξις τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ, ἢ τε εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασις, ὅσα τε τοῖς θεσπεσίοις ἀποστόλοις ἀτὰρ καὶ μάρτυσι διαθλεύουσι κατάρθωτο, ἢ εἴ τι καὶ τοῖς ἄλλοις, ἀξιόλογον ἡμῖν ἢ καὶ τὴν ἄλλως ἔχον, πέπρακται, μέχρι τινὸς τῆς Θεοδοσίου βασιλείας. Επειδὴ δὲ τὰ ἐξῆς οὐ πολὺ τούτων ἀποδέοντα οὐδενός που καθ' εἰρμὸν τετύχηκε λόγου, ἔδοξέ μοι, εἰ καὶ μὴ δεινὸς ἐγὼ τὰ τοιαῦτα, τὸν ὑπὲρ τούτων ἀνελέσθαι πόνον συγγραφὴν τε ταῦτα ποιήσασθαι, εὖ μάλα πιστεύσαντι τῷ καὶ ἀλιέας σοφίσαντι καὶ γλῶσσαν ἄλογον εἰς ἑναρθρον εὐφωνίαν κινήσαντι, ἀναστήσαι τε τὰς ἡδὴ τῇ λήθῃ τεθνηκυίας πράξεις, ψυχῶσαι τε τῷ λόγῳ καὶ ἀπαθανάτισαι τῇ μνήμῃ, ὡς ἂν ἔχοιεν τῶν ἐντυγχανόντων ἕκαστος μέχρις ἡμῶν εἰδέναι τί τε καὶ ὅτε, καὶ ὅποι καὶ ὅπως, καὶ πρὸς οὓς καὶ παρ' ὧν ἐγένοντο, καὶ μηδὲν τῶν μνήμης ἀξίων διαλάθοι ὑπὸ τῇ ἀνείμενῃ καὶ ἐκλύτῳ ραθυμίᾳ καὶ τῇ ταύτης ἀγχιθύρῳ λήθῃ κρυπτόμενον. Ἄρξομαι δέ, τῆς θείας ἡγουμένης ροπῆς, ὅθεν οἱ λελεγμένοι μοι τὴν ἱστορίαν ἀπέλιπον.

Ι 1. Ἄρτι τῆς Ιουλιανοῦ δυσσεβείας τοῖς τῶν μαρτύρων αἵμασι κατακλυσθεῖσης καὶ τῆς Αρείου μανίας συνδεθείσης ταῖς ἐν Νικαίᾳ χαλκευθείσαις πέδαις, Εὐνομίου τε αὖ καὶ Μακεδονίου ὑπὸ τοῦ παναγίου πνεύματος κατὰ τὸν Βόσπορον ἐκβρασθέντων καὶ πρὸς τῇ Κωνσταντίνου ἱερᾷ θραυσθέντων πόλει, ἡδὴ τε τῆς ἀγίας ἐκκλησίας τὸν πρόσφατον ἀποθεμένης ρύπον καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐπαναγομένης εὐπρέπειαν, ἐν ἱματισμῷ διαχρύσω περιβεβλημένης καὶ πεποικιλμένης τῷ τε ἐραστῇ νυμφίῳ συναρμοζομένης, οὐκ ἐνεγκὼν ὁ μισόκαλος δαίμων ξένον τινὰ καὶ ἀλλόκοτον ἡμῖν ἐπανίστησι πόλεμον, τὴν τε πεπατημένην εἰδωλολατρίαν περιφρονήσας καὶ τὴν δουλικὴν Αρείου μανίαν παραγκωνισάμενος. Καὶ προσβαλεῖν μὲν ὡς ἐχθρὸς τῇ πίστει δέδοικεν ὑπὸ τοσούτων ἀγίων πατέρων πυργωθείη καὶ τὰ πολλὰ τῆς δυνάμεως ἐν τῇ ταύτης πολιορκίᾳ παρηρημένος, ληστρικῶς δὲ τὸ πρᾶγμα μέτεισι πεύσεις τινὰς ἀποκρίσεις τε αὖ μηχανώμενος, πρὸς Ιουδαϊσμὸν καινοπρεπῶς ἐπανάγων τὸν πλανώμενον, οὐ συνιεῖς καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἦτταν ὁ δειλῖος – ὁ γὰρ πρότερον μόνον ἀντίπαλον εἶχε, νῦν τέθηπέ τε καὶ περιπτύσσεται, καὶ οὐκ εἰ τοῦ παντὸς ἐξώσει γε φρυαττόμενος, ἀλλ' εἰ καὶ λέξιν τινὰ παραχαράττειν οἷός τε γένοιτο· πολλάκις δὲ τῇ ἑαυτοῦ ἰλυσπώμενος κακία, καὶ γράμματος ἐναλλαγὴν ἐτέχνασε πρὸς μὲν τὴν αὐτὴν ἔλκοντος διάνοιαν, ὅπως δὲ τὴν γνώμην τῆς γλώσσης ἀπομερίσῃ, ἵνα μὴ τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν τε καὶ δοξολογίαν ὁμοφώνως ἀμφὼ τῷ θεῷ προσάγοιεν. Ὅπως δὲ τούτων ἕκαστον ἐπράχθη καὶ ὅποι τετελεύτηκεν, ἐν τοῖς

ιδίοις παραθήσομαι καιροῖς, παρυφαίνων εἴ τι καὶ ἄλλο πάρεργον μὲν ἱστορίας δὲ ἄξιον ἐξευρεῖν δυ νηθεῖν, τὴν ἱστορίαν ἀποτιθέμενος ἔνθα τῷ φιλανθρώπῳ παρασταίῃ θεῷ.

The signs that announced the reign of Maurice (582-602)

V 21. Γεγόνασι δὲ καὶ θεοσημεῖται τὴν βασιλείαν αὐτῷ προφητεύουσαι. Πόρρω γὰρ τῶν νυκτῶν ἐπιθυμιῶντί γε αὐτῷ τῶν ἀνακτόρων εἴσω τοῦ ἱεροῦ οἴκου τῆς ἀγίας καὶ πανάγνου παρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας, ὃς πρὸς τῶν Θεουπολιτῶν ΔΙουστινιανοῦ προσηγόρευται, τὸ ἀμφὶ τὴν ἱερὰν τράπεζαν παραπέτασμα πυρίφλεκτον γέγονεν, ὥς καὶ πρὸς ἔκπληξιν καὶ θάμβος ἐλθεῖν τὸν Μαυρίκιον καὶ δεῖσαι τὸ ὄραμα· ᾧ παρεστὼς Γρηγόριος, ὁ τῆς πόλεως ἀρχιερεὺς, εἶπε θείασμοῦ τινος εἶναι τὸ χρῆμα, καὶ μέγιστα καὶ ἔξοχα μηνύειν αὐτῷ. ΔΕφάνη δὲ οἱ κατὰ τὴν ἐώαν καὶ Χριστὸς ὁ θεὸς ὑπάρ ἐκδίκησιν ζητῶν, ὅπερ ἄντικρυς βασιλείαν ἐδήλουν. Παρὰ τίνος γὰρ ἂν ἢ παρὰ βασιλέως καὶ οὕτως ἐς αὐτὸν εὐσεβοὺς τὰ τοιαῦτα ἐξήτησεν; ΔΑξιόλογα δὲ καὶ ἱστορίας ἄξια πυνθανομένῳ μοι περὶ τούτων, καὶ οἱ ἐς φῶς αὐτὸν προαγαγόντες διηγῆσαντο. Ὁ μὲν γὰρ φύσας ἔλεγεν ἄμπελον μεγίστην ὄναρ ἰδεῖν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ συλλήψεως ἐκ τῆς σφετέρας κοίτης ἐκφύσαι, καὶ βότρυς παμπληθεῖς καὶ ὠραίους αὐτῆς αἰωρεῖσθαι. Ἡ δὲ γε μήτηρ παρΔ αὐτὴν ἔφασκε τὴν ἀπότεξιν εὐωδίαν ξένην τε καὶ παρηλλαγμένην τὴν γῆν ἀναθυμιᾶσαι· πολλάκις δὲ καὶ τὴν λεγομένην Ἑμπουσαν μεταθεῖναι τὸ βρέφος ὥς τοῦτο βρώξουσιν, μὴ οἷαν δὲ γενέσθαι τοῦτο λυμήνασθαι. Καὶ Συμεώνης δὲ ἀγγχοῦ Θεουπόλεως τὴν ἐπὶ κίονος στάσιν ποιούμενος, ἀνὴρ πρακτικώτατος καὶ πάσαις ταῖς ἐνθέοις ἀρεταῖς ἐπίσημος, πολλὰ ἔλεξε τε καὶ πέπραχε τὴν βασιλείαν αὐτῷ μηνύοντα.

32. *Excerpta Constantiniana* (10th C.)

The experience of the past in moral education: the preface of «De virtutibus et vitiis»

Ὅσοι τῶν πάλαι ποτὲ βασιλέων τε καὶ ἰδιωτῶν μὴ τὸν νοῦν παρεσύρησαν ἡδοναῖς ἢ κατεμαλακίσθησαν, ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς ἀκηλίδωτον ἀρετῇ συνετήρησαν, οὗτοι δὴ οὗτοι καὶ πόνοις ἐνεκαρτέρησαν καὶ λόγοις ἐνησχολήθησαν, καὶ ἄλλος ἄλλο τι τῶν ὅσοι λογικώτερον ἐπεβίωσαν παιδείας ἐρασταὶ γεγονότες σπουδαιότερόν τινα συνεγράψαντο, τοῦτο μὲν τῆς σφῶν αὐτῶν πολυμαθίας δαίγμα ἐναργὲς τοῖς μετέπειτα καταλιπεῖν ἱμειρόμενοι, τοῦτο δὲ καὶ εὐκλείαν ἀείμνηστον ἐκ τῶν ἐντυγχανόντων καρπώσασθαι μνῶμενοι.

ΔΕπεὶ δὲ ἐκ τῆς τῶν τοσούτων ἐτῶν περιδρομῆς ἄπλετόν τι χρῆμα καὶ πραγμάτων ἐγίγνετο καὶ λόγων ἐπλέκετο, ἐπΔ ἄπειρόν τε καὶ ἀμήχανον ἢ τῆς ἱστορίας εὐρύνετο συμπλοκή, ἔδει δΔ ἐπιρρεπέστερον πρὸς τὰ χεῖρῳ τὴν τῶν ἀνθρώπων προαίρεσιν μετατίθεσθαι χρόνοις ὕστερον καὶ ὀλιγῶρως ἔχειν πρὸς τὰ καλὰ καὶ ῥαθυμότερον διακεῖσθαι πρὸς τὴν τῶν φθασάντων γενέσθαι κατάληψιν, κατόπιν γινομένης τῆς ἀληθοῦς ἐπιτεύξεως, ὥστΔ ἐντεῦθεν ἀδηλία σκιάζεσθαι τὴν τῆς ἱστορίας ἐφεύρεσιν, πῇ μὲν σπάνει βίβλων ἐπωφελῶν, πῇ δὲ πρὸς τὴν ἐκτάδην πολυλογίαν δειμαινόντων καὶ κατορρωδούντων, ὁ τῆς πορφύρας ἀπόγονος Κωνσταντῖνος, ὁ ὀρθοδοξότατος καὶ χριστιανικώτατος τῶν πώποτε βεβασιλευκότων, ὁξυωπέστερον πρὸς τὴν τῶν καλῶν κατανόησιν διακειμένος καὶ δραστήριον ἐσχηκὼς νοῦν ἔκρινε βέλτιστον εἶναι καὶ κοινωφελὲς τῷ τε βίῳ ὀνησιφόρον, πρότερον μὲν ζητητικῇ διεγέρσει βίβλους ἄλλοθεν ἄλλας ἐξ ἀπάσης ἐκασταχοῦ οἰκουμένης συλλέξασθαι παντοδαπῆς καὶ πολυειδοῦς ἐπιστήμης ἐγκύμονας, ἔπειτα τὸ τῆς πλατυπειᾶς μέγεθος καὶ ἀκοᾶς ἀποκναῖον ἄλλως τε καὶ ὀχληρὸν καὶ φορτικὸν φαινόμενον τοῖς πολλοῖς δεῖν ὥθη καταμερίσαι τοῦτο εἰς λεπτομέρειαν ἀνεπιφθόνως τε προθεῖναι πᾶσι κοινῇ τὴν ἐκ τούτων ἀναφυομένην ὠφέλειαν, ὥς ἐκ μὲν τῆς ἐκλογῆς προσεκτικωτέρως καὶ ἐνδελεχέστερον κατεντυγχάνειν τοὺς τροφίμους τῶν λόγων καὶ μονιμώτερον ἐντυποῦσθαι τούτοις τὴν τῶν λόγων εὐφράδειαν, μεγαλοφυῶς τε καὶ εὐεπηβόλως πρὸς ἐπὶ τούτοις καταμερίσαι εἰς ὑποθέσεις διαφόρους, τρεῖς ἐπὶ τοῖς πενήκοντα τὸν ἀριθμὸν οὕσας, ἐν αἷς καὶ ὑφΔ αἷς ἅπασα ἱστορικὴ μεγαλουργία συγκλείεται.

Κούκ ἔστιν οὐδὲν τῶν συγκειμένων, ὃ διαφεύζεται τὴν τοιαύτην τῶν ὑποθέσεων ἀπαρίθμησιν, οὐδὲν τὸ παράπαν ἀφαιρουμένης τῆς τοῦ λόγου ἀκολουθίας τῇ διαιρέσει τῶν ἐννοιῶν, ἀλλὰ σύσσωμον σωζούσης καὶ ἐκάστη ὑποθέσει προσαρμοζομένης τηλικαύτης οὐ συνόψεως, ἀληθέστερον δὲ εἰπεῖν, οἰκειώσεως.

Ἦν κεφαλαιωδῶν ὑποθέσεων ἡ προκειμένη αὕτη καὶ ἐπιγραφομένη περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας πεντηκοστὴ οὔσα τυγχάνει, τῆς πρώτης τὸ ἐπώνυμον λαχούσης περὶ βασιλέων ἀναγορεύσεως.

Δεμφαίνει δὲ τουτὶ τὸ προοίμιον, τίνας οἱ λόγοι πατέρας κέκτηνται καὶ ὅθεν ἀποκυΐσκονται, ὥς ἂν μὴ ᾧσιν αἱ κεφαλαιώδεις ὑποθέσεις ἀκατονόμαστοι καὶ μὴ γνήσιοι, ἀλλὰ νόθοι τε καὶ ψευδώνυμοι. Εἰσὶ δὲ ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων χρονικῶν·

α' Διωσήπου ἀρχαιολογίας.

β' Γεωργίου μοναχοῦ.

γ' Διωάννου τοῦ ἐπὶ κλην Μαλέλα χρονικῆς.

δ' Διωάννου ΔΑντιοχέως χρονικῆς ἱστορίας.

ε' Διοδώρου Σικελιώτου καθολικῆς ἱστορίας.

ς' Νικολάου Δαμασκηνοῦ καθολικῆς ἱστορίας.

ζ' .Ηροδότου ΔΑλικαρνησέως.

η' Θουκυδίδου.

θ' Ξενοφῶντος Κύρου παιδείας καὶ ἀναβάσεως Κύρου τοῦ Παρυσάτιδος.

ι' ΔΑρριανοῦ [...]

ια' Διονυσίου ΔΑλικαρνησέως .Ρωμαϊκῆς ἱστορίας.

ιβ' Πολυβίου τοῦ Μεγαλοπολίτου .Ρωμαϊκῆς ἱστορίας.

ιγ' ΔΑππιανοῦ .Ρωμαϊκῆς τῆς ἐπὶ κλην βασιλικῆς.

ιδ' Δίωνος Κοκκιανοῦ .Ρωμαϊκῆς ἱστορίας. Καὶ οἱ ἐφεξῆς ἐν τῷ δευτέρῳ τεύχει ἐπιγράφονται.

33. Genesios (10th C.)

The restoration of the icons, legend and reality: fictitious actions ascribed to the Protomagistros Manuel, Theodora's uncle

IV 1. Τὰ δὲ πατρῶα σκήπτρα ἐν ἔτει .στυ', ἰνδικτιῶνος ε' [842], διϋθύνειν καταλιμπάνεται Μιχαὴλ σὺν μητρὶ Θεοδώρα θεόφρονι, αὐτοῦ τε τὰ τῆς ἐπιτροπείας ὃ τε πατρίκιος Θεόκτιστος καὶ Μανουὴλ ὁ πρωτομάγιστρος ἡξίωται, ᾧ καὶ διὰ μερίμνης ἐνήν τὸ φιλοδεσποτεῖν καὶ λόγοις πρὸς τοῦτο καὶ πράξει διατίθεσθαι. Οὐκοῦν ἔξεισι κατὰ τὸν ἱππόδρομον, καὶ πάντα τὸν ὑπασπιστὴν λαὸν συναγείρας καὶ οἷς πληροφορίαν ἐκέκτητο στρατιώταις τὰ πρὸς εὐπείθειαν αὐτῷ συντηρῆσαι, προοίμιον οὕτως τοῦ λόγου προδιατίθουσιν· «Οἶδατε πάντες, ὦ ἄνδρες, ὅποια τὰ πρὸς ὑμᾶς τῆς ἀγάπης γνωρίσματα, ἐν τε κηδεμονίαις ἐν τε προστασίαις φιλόφροσι, συνάμα ταύταις καὶ εὐεργεσίαις μηδὲ ὅλως ἐξισταμένων ἡμῶν. Καὶ διὰ τοῦτο χρεὼν ὑμᾶς ἡμῖν ἀποδοῦναι τὰς ἀντιχάριτας, ἐν τε λόγων πειθοῖ καὶ τῶν ἔργων· καὶ ὅπερ ἂν ἡμῖν αἰρετὸ ν διακέκριται, τοῦτο ἐλέσθαι σπουδάζετε, καὶ ὃ ἐὰν ἀρέσκον, κατὰ σπουδὴν καὶ προαίρεσιν τὸ εὐπειθὲς αὐτῷ μέχρι καὶ κινδύνου παντὸς ἐπιδείξασθε». Τούτοις οὖν αὐτοὺς παραινέσας, παραχρῆμα ἅπαντες τὰ τῆς ἀρεσκείας αὐτῷ καὶ ὑπακοῆς διὰ ὅρκων συχνῶν παρετίθεντο· ἠλπίκεσαν γὰρ κατὰ νοὺν ὀρεξίν ἔχειν τῆς βασιλείας τὸν Μανουὴλ καὶ διὰ τοῦτο τοιαῦτα κατεπάδειν αὐτῶν, εἰ καὶ τὰ ὑπεναντία τούτοις παρὰ αὐτοῦ διηγόρευτο. ΔΕκεκράγει γὰρ διαρρήδην· «Μιχαὴλ τε καὶ Θεοδώρας τὰ ἔτη πρὸς πλεῖστον ὀδεύσειεν». Ὡς δὲ ταύτης τῆς ἀναρρήσεως διενήχηντο, ἐπλήσθησαν ἀθυμίας καὶ πολυειδοὺς ἐνεφορήθησαν θλίψεως, ἀλλὰ ὅμως τὸ προσταγὲν ἐξεπλήρουν· καὶ τὰ τῆς αὐτοκρατορίας διετετράνωτο. 2. Καὶ τὰ τῆς

ὀρθοδοξίας ἀνακαλύπτεται, καιροῦ λαβόμενα εὐαγοῦς καὶ θεοφιλείας ἀνδρῶν εὐπροθέτων, τῆς στυγητῆς αἰρέσεως τῶν εἰκονομάχων διασυρείσης ἀπὸ βασιλείας Λέοντος τοῦ ΔΑμαληκίτου μέχρι χρόνων λ'. Εἶχοντο δὲ τοῦ εὐθέος σκοποῦ ὃ τε Θεόκτιστος, ἄλλως τε καὶ αὐτὸς Μανουήλ, εἰ καὶ διὰ μέσου «χρόνου» τινὸς παρεμπεσόντος διώκλασεν. ΔΑλλὰ περιπίπτει τινὶ ἀρρωστία, διΔ ἥσπερ ἀπέγνωστο· καθΔ ἦν θεὸς παραδοξοποιῶν ὡς ἐπὶ τοῦ ΔΕζεκίου δηλαδὴ καταφαίνεται. Συνείχετο τοίνυν τῇ νόσῳ καὶ χαλεπῶς ἐτετρύχωτο καὶ ἐγκατόχω κάρῳ νενέκρωτο, ὡς ἐντεῦθεν ἐδόκει πᾶσι τεθνάναι, εἰ καὶ βραχὺ τι πνεῦμα ἐν αὐτῷ ἐσπινθήριζεν ἀμυδρά τε φωνὴ διαστηματικῶς ἐξ αὐτοῦ διηκούετο. Πρὸς ταῦτα τί γίνεται, καὶ τί τὸ περὶ ἡμᾶς τοῦ θεοῦ μηχανοῦργημα; Διανίστησι μοναχοὺς τῶν Στουδίου, ἀνδρας τῷ ὄντι θεῷ γνωστοὺς, ἐπισκεψαμένους κατὰ τὴν ὑστεραίαν αὐτόν. ΔΕξήκουστο γάρ, ὅτι περ ἀπεβίω, καὶ συνεπεφοιτήκεσαν, ὅπως ἐπικηδεῖους αὐτῷ ὕμνους προσοίσειαν· ὃ τέως ἐπεποιήκεσαν ὀλιγοδρανέοντι κατὰ «τὴν» ποίησιν [Hom. II. XV 246, XXII 337]. Καὶ προσελθόντες τῇ κλίνῃ τῶν μοναζόντων τινές, περὶ ὧν ἤδη ἀνωτέρω μνείαν πεποιήμεθα, τεθαρρηκότες θεῷ καὶ τῇ τῆς ἀρετῆς τελειότητι ἀναθαρροῦσι τὸν ὡς νεκρὸν ἢ μετΔ ὀλίγον ἐσόμενον, λέγοντες τοῦτον ἀναρρωσθήσεσθαι. Τοῦ δὲ ἐκ βάθους ἐστενωμένης ψυχῆς μικρὸν τι ἀνενεγκόντος καὶ διαπορήσαντος εἰ τοῦτο ἔσται αὐτῷ κατΔ ἐλπίδα, ἐπεβόησαν ὡς «Εἴπερ ἐν ὑποσχέσει ἐστὶ σοι πρὸς θεὸν τὰς θείας εἰκόνας κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἀνανεώσασθαι, τὴν ζωὴν εὐαγγελιζόμεθα βεβαιούμενοι». ΔΑπήσαν, καὶ τὸ εὐαγγελισθὲν συντόμως ἐπεπραγμάτευτο, καὶ παραδόξως ὡς ἐξ ἄδου ἀνέδυσεν τοῦ θανάτου ἀπαλλαγείς. Ὡς οὖν ἑαυτὸν διέγνωκεν παρΔ ἐλπίδα τῆς ἀσθενείας ἀπορραΐσαντα, πρὸς βασιλίσσαν Θεοδώραν ὀρθοδόξως διαγωνίζεται, φράζων αὐτῇ τὰς σεβαστὰς ἀνακαινίζειν εἰκόνας κατὰ τὸ πρότερον, καθὼς περὶ τούτου τάχα καὶ αὕτη συνήρεσκεν θεοφιλείας γνησίας ἐξεχομένη, συνεπιλαμβανομένης, ὡς φασι, καὶ πατρικίας τῆς αὐτῆς μητρὸς καὶ τῶν αὐταδέλφων αὐτῆς πατρικίων. ΔΑλλΔ ἀντέπιπτεν αὕτη τοῦτοις καὶ τῷ Μανουήλ ἐπὶ μᾶλλον, εἴτε διὰ τὴν τοῦ τηλικούτου μετάρθεσιν πράγματος, εἴτε διὰ φιλανδρίαν ἴσως παράλογον, προτιμωμένην τοῦ θεοῦ τὰ ἀνθρώπινα. Εἰρήκει γὰρ πρὸς Μανουήλ, ὡς «Ο ἐμὸς ἀνὴρ γε καὶ βασιλεὺς μακαρίτης σοφίας ἀρκούντως ἐξείχετο, καὶ οὐδὲν τῶν δεόντων αὐτῷ ἐλελήθει· καὶ πῶς τῶν ἐκείνου διαταγμάτων ἀμνημονήσαντες εἰς ἑτέραν διαγωγὴν ἐκτραπείμεν;». Ταῦτα εἰπούσης κατηπείλησε σωφρόνως ὁ Μανουήλ, ὡς «Εἴπερ τῶν εἰκόνων μὴ φροντίσεως ἀναμορφῆς τε καὶ προσκυνήσεως, ἑτέρως τὰ τῆς εὐνοίας ἢ αὐτῆς τῆς βασιλείας, θεοῦ εὐδοκοῦντος, διατεθήσεται». Τοῦτοις τῷ φαινομένῳ καταπεσοῦσα ἡ βασιλίς, τῷ δὲ νοουμένῳ καὶ μάλα χαρεῖσα, τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπαφήσι καὶ σὺν αὐτοῖς διανίσταται· καὶ τοὺς ὀρθοδόξους τοῖς τοῦ κανικλείου ἐνδικοτήμασιν ἀγείρεσθαι διεθεσμοθέτησεν, κάκεισε πρὸς ἀλλήλους γυμνάζειν τὰ περὶ ὀρθοδοξίας προβλήματα τε καὶ δόγματα. 3. Καὶ ταχέως μετὰ προσηκούσης τῆς διασκέψεως αἱ τε θεῖαι εἰκόνες ἀνεμορφοῦντο καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸ ὀρθοτομοῦν μετεκλίνετο [...].

34. *Geoponika* (6th-10th C.)

About the rosemary and the rose: history and practical advice

XI 15. Περὶ δενδρολιβάνου. Ἱστορία.

1. Λίβανος Σύριον ὄνομα, καὶ ἐν ὄρει, καὶ ἐν φυτῷ. Μειράκιον δὲ γέγονε πρότερον τοῖς θεοῖς ἀνακείμενον. 2. Ζηλοτυπήσαντες οὖν αὐτὸ κτείνουσιν ἄνθρωποι δυσσεβεῖς· Γῇ δὲ τιμῶσα θεοὺς φυτὸν ἀνῆκε τοῦ πεπτωκότος ὁμώνυμον, καὶ τὴν φύσιν μεταβαλὼν, τὸν πρὸς τοὺς θεοὺς οὐκ ἀφήρηται πόθον. Ὅθεν μᾶλλον δὴ τις εὐφραίνει θεοὺς τὰ μέγιστα λίβανον ἐπιθείς, ἢ χρυσὸν ἀναθείς.

XI 16. Περὶ φυτεύσεως δενδρολιβάνου.

1. Τὸ δένδρολίβανόν φασι φυτεύεσθαι ἐξ αὐτορρίζων καὶ ἀποσπάδων· δεῖ δὲ τοῦτο ποιεῖν κατατιθέντας εἰς τὴν γῆν αὐτά, καὶ ποτίζοντας. 2. Ἡδεῖαν δὲ καὶ βαρεῖαν τὴν ὁδμὴν ἔχει, ὡς ὁ Δημόκριτός φησι, καὶ τοῖς λειποθυμοῦσιν ἐπαμύνει· καταφυτεύεται δὲ Μαρτίῳ μηνί.

XI 17. Περὶ ρόδου. Ἱστορία.

1. Ὁ τὸ κάλλος τοῦ ρόδου θαυμάζων, τὴν τῆς Ἀφροδίτης λογιζέσθω πληγὴν, φησὶν. 2. Ἦρα μὲν γὰρ ἡ θεὸς τοῦ Ἀδώνιδος, ἀντίρα δὲ καὶ ὁ Ἄρης αὐτῆς. Ζηλοτυπῶν οὖν Ἄρης ἀνείλε τὸν Ἀδωνιν, λύσιν ἔρωτος τὸν Ἀδώνιδος ἡγησάμενος θάνατον. 3. Μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἡ θεὸς ἀμύνειν ἠπείγετο, καὶ κατὰ σπουδὴν ἐμβαλοῦσα τῷ ρόδῳ ἀσάνδαλος οὔσα, ταῖς ἀκάνθαις τοῦ ρόδου τὸν ταρσὸν τοῦ ποδὸς περιπεύρεται, καὶ λευκὸν τὸ ρόδον πρότερον ὄν, τοῦ ἰχῶρος τῆς Ἀφροδίτης ἀπορρυσθέντος, εἰς ὃ νῦν ὁράται τὴν χροάν μετέβαλε, καὶ ἔρευθος καὶ εὐωδία αὐτῷ ἔκτοτε προσεγένετο. 4. Ἕτεροι δὲ φασιν, ἐν οὐρανῷ τῶν θεῶν εὐωχομένων, καὶ τοῦ νέκταρος πολλοῦ παρακειμένου, ἀνασκιρτῆσαι χορεῖαν τὸν Ἔρωτα, καὶ συσσεῖσαι τῷ πτερῷ τοῦ κρατήρος τὴν βάσιν, καὶ περιτρέψαι μὲν αὐτόν· τὸ δὲ νέκταρ εἰς τὴν γῆν ἐκχυθὲν τὸ ἄνθος τοῦ ρόδου ἐρυθαινόμενον ἀναδοῦναι.

XI 18. Περὶ ρόδων, καὶ πῶς ἔστι ταῦτα εὐωδέστερα ποιῆσαι, καὶ ἀδιαλείπτως ἔχειν. Διδύμου.

1. Δεὰν σκόροδα παραφυτεύσης τοῖς ρόδοις, εὐωδέστερα ἔσται. Εἰ δὲ θέλεις ἀδιαλείπτως ἔχειν ρόδα, κατὰ μῆνα φύτευε ταῦτα, καὶ κόπριζε, καὶ ἔξεις διαπαντός. 2. Τὰ δὲ ρόδα φυτεύεται ποικίλως. Οἱ μὲν γὰρ αὐτόρριζα ὀλόκληρα μεταφυτεύουσιν, οἱ δὲ ἐξελόντες μετὰ τῶν ῥιζῶν, κατατέμνουσιν εἰς παλαιστιάα μεγέθη, τουτέστι τετραδακτυλαῖα, τὰς ῥίζας καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν ἐκπεφυκός, καὶ πάντα τὰ τμήματα φυτεύουσιν, ἀπέχοντα ἀλλήλων ὥσει πῆχυν. Τινὲς δὲ πρὸς εὐωδίαν στεφάνους πλέξαντες φυτεύουσιν. 3. Εἰδέναι δὲ χρή, ὡς τὰ ἐν τοῖς ἀνύδροις ρόδα, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κρίνα, εὐωδέστερα ἔσται. 4. Τὰ δὲ ρόδα πρῶτον γίνεται φυτευόμενα ἐν τε κοφίνοις καὶ κεραμίσις, καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας ἀξιοῦμενα, ὡς ἐπὶ τῶν κολοκυνθῶν καὶ σικύων. 5. Εἰ δὲ βούλει τὰ ἤδη πεφυτευμένα πρῶτον ἐνεγκεῖν καρπὸν, ἀπὸ παλαιστών δύο τοῦ φυτοῦ γύρον ὀρύξας ἔγχεε ὕδωρ θερμὸν τῆς ἡμέρας δεύτερον. 6. Ἡ δὲ δρόσος ἡ ἐν τοῖς ρόδοις εὐρισκομένη, καθαρῶς πτερῷ συναγομένη, καὶ διὰ τῆς μήλης τοῖς βλεφάροις ἐγχεομένη, τὴν ὀφθαλμίαν ἱά- ται. 7. Διατηρήσεις δὲ τὰ ρόδα νεαρὰ καὶ ἀκμαῖα, ἐὰν ἐμβάλῃς ταῦ- τα εἰς ἀμόργην, ὡς ἐπιπολάζειν τὸ ὑγρόν. 8. Ἐνιοὶ δὲ χλοάζουσιν κριθὴν μετὰ τῶν ῥιζῶν ἀποσπᾶσαντες, εἰς κέραμον ἀπίσσωτον ἐμβάλλουσι, καὶ ρόδα μεμυκῶτα ἐνθέντες, σκέπουσι καὶ διατηροῦσιν. Οἱ δὲ χλωρὰν τὴν κριθὴν ἐπὶ τὸ ἔδαφος στορέσαντες ἐπιβάλλουσι ρόδα. 9. Δημόκριτος δὲ φησιν, ἐν μέσῳ τῷ θέρει ἀρδευθέντος τοῦ ρόδου δεύτερον τῆς ἡμέρας, τῷ Διαννουαρίῳ μηνὶ φέρειν τὸν καρπὸν. 10. Φλωρεντῖνος δὲ λέγει, δύνασθαι τὸ ρόδον εἰς φλοιὸν μήλου ἐγκεντρίζεσθαι καὶ ἐνοφθαλμίζεσθαι, καὶ τῷ καιρῷ τῶν μήλων γίνεσθαι τὰ ρόδα. 11. Ζωροάστρης δὲ λέγει, ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἓνα μὴ ἀλγεῖν τοὺς ὀφθαλμούς, τὸν ἐν πρώτοις ἰδόντα ἐπὶ τοῦ φυτοῦ μεμυκίας κάλυκας, καὶ τρισὶν ἐξ αὐτῶν ἀπομαζάμενον τὰ ὄμματα, καὶ ἐπὶ τοῦ φυτοῦ τὰ ρόδα καταλιπόντα. 12. Τινὲς δὲ τὰ ρόδα φυλάττουσι νεαρὰ, κάλαμον χλωρὸν πεφυτευμένον σχίσαντες, καὶ ἐμβάλοντες τὰς κάλυκας, καὶ παπύρῳ περιδήσαντες ἡρέμα, ὅπως μὴ διαπνεύσῃ. 13. Ρόδα ἀρχόμενα ἀνοίγεσθαι παρατμίσας θείῳ, ἔξεις παραχρῆμα λευκά. 14. Δεὰν δὲ ἐξ ὀλίγων τὰ φυτὰ πλείονα ποιῆσαι βούλει, λαβὼν τὰ κλήματα αὐτῶν διέλε, καὶ ποιήσας ὥσει τετραδακτυλαῖα, ἢ μικρῷ μείζονα, κατατίθεσο· ὅταν δὲ γένηται ἐνιαυσιᾶ μεταφύτευε, ἀπέχοντα ἀπὸ ἀλλήλων πόδα, καὶ οὕτως ἐργάζου, σκάπτων ἐπιμελῶς, καὶ τὴν ὕλην πᾶσαν ἐξαιρῶν. 15. Πείθομαι δὲ θειοτέρας αὐτὸ μετέχειν φύσεως. Καὶ γὰρ μύρον οὐ φαῦ- λον παρασκευάζει, καὶ ὀδυνώμενοις ὀφθαλμοῖς ἐστὶ σύμμαχον, καὶ πρὸς ἕτερα πλείονα εὐρίσκεται χρησιμώτατον.

Gregoras and Barlaam of Calabria debate on astronomy and grammar in the dialogue «Phlorentios or On Wisdom»

[ΝΙΚ.] Πρὸς ταῦτα βραχὺ μειδιάσας ὁ Νικαγόρας"σχ. Νικεπηγορὸς Γρεγοραῖ, «Ἄγε δὴ οὖν, βέλτιστε Ξενόφανες"σχ. Βαρλααμ ὁφ Χαλαβριᾶ», φησί, «φράζε ἡμῖν τίνα ποτὲ καὶ ὁποδαπὴν τὴν σοφίαν ἔχων ἤκεις ἐπιδειξόμενος».

ΞΕΝΟΦ. Παντοδαπὴν καὶ ποικίλην, ὦ Νικαγόρα, καὶ πρὸς πάντα ἀρκέσουσαν, ὅποσα καὶ οἷά τις ἂν ἐρωτᾷ βούλοιο· εἰ δὲ ἄγε μὴν πεῖ ρησαι, ἵνα γνῶωσι καὶ οἶδε σὺν σοὶ καὶ σὺν τοῖσδε σύ.

Ὁ μὲντοι Νικαγόρας τοῦ μεγέθους καταγνοὺς τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Ξενοφάνους δεξιῶς πῶς ἐπιρραπίζειν αὐτοῦ τὴν ὁφρὺν ἐγκεχειρήκεν ἐκ τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης ἀρξάμενος. Καὶ δὴ λοιπὸν τὰς τῶν ἀστρονομικῶν ὑποθέσεων μείζους καὶ ὧν λόγοι ποικίλοι τὰς ἀποδείξεις ἰχνηλατοῦσι πάσας ἀφείς καὶ παραδραμῶν, διὰ τῶν σμικροτέρων ἔκρινε δεῖν ἐξελέγχειν αὐτόν, ἵνα μάλα μᾶλλον αἰσχύνοιο. Τὰς γὰρ ἐν τοῖς μεγίστοις ἀγῶσιν ἀμηχανίας οὐκ ἄκρατον οὐδὲ ἐμφανῆ τὴν χλεύην ἐπισύρεσθαι, ἀλλὰ μικρὰν τινα καὶ ὥς εἰπεῖν ὀφθαλμιῶσαν καὶ ὀμιχλώδη καί, κατὰ τὰς Ἡφαίστου πορείας, καὶ ταύτην ὥς τὰ πολλὰ χωλεύουσάν τε καὶ ἐπαμφοτερίζουσάν· τὰς δὲ ἐν τοῖς ἥττοσι καὶ προχείροις, ταύτας δὲ ἔλεγχον γίνεσθαι τῆς τῶν θρασυτέρων ἀμαθίας μάλα σαφὴ καὶ μεσημβρινῆς ἀκτίνος περιφανέστερον. Καὶ «Ὡς ἡδὺς εἰ καὶ μακάριος, ὦ Ξενόφανες», ἔφησεν, «οὕτω περὶ πάσης σοφίας ἐπιδείξιν ἱκανὸς εἶναι ἐπαγγελλόμενος. Φέρε τοίνυν τὸν ὠροσκόπον ἐκείνον δεξάμενος στήθι παρὰ τὴν ἡλίου ἀκτῖνα καὶ τὴν ὥραν ἥτις ποτὲ εἴη ἐν γῇ τῷ παρόντι δίδαξον, ἵνα ὥς ἐξ ὀρμητηρίου τινὸς ἀληθοῦς ἀφικόμενος ἐς τὴν εὕρεσιν τοῦ τε ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων, ὅπῃ τοῦ ζῳδιακοῦ τυγχάνουσιν ὄντες ἕκαστος, ἔχῃς σαφεῖς καὶ ἀναντιρρήτους τὰς ἀποδείξεις ποιείσθαι τῶν ἐμπεριειλημμένων ταῖς τούτων κινήσεσι λόγων». Τὸ δὲ τοιοῦτον ῥάδιον καὶ τοῖς ἀρτιμαθέσι παιδίῳ τυγχάνον ἀποκρίνεσθαι, οὕτω τοι φορτικώτατον ἔδοξε Ξενοφάνει, ὥσπερ ἂν εἴ τις λίθον πολυτελὴ κατὰ μεγάλης θαλάττης ἀφείς εἶτα ἐπέταπτεν οὐ τῆς ἀβύσσου καὶ τῶν θαλαττίων πυθμένων ἐκεῖνος κείται ῥίφεις καταδύντα ζητεῖν. Ὅθεν καὶ πρῶτα μὲν ἄφωνος ἔστη διαπορούμενος καὶ ἰλιγγίων καὶ στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω, ἔπειτα ἀπεκρίνατο λόγον πολλοῦ τινος ἀπόζοντα τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἀμαθίας. Καὶ «Τί ταῦτ' ἐρωτᾷς, ὦ Νικαγόρα», φησί, «τοῖς ἀνθρώποις ἄληπτα τὸ παράπαν τυγχάνοντα; Τίς γὰρ ἄνθρωπος ὧν γηγενὴς ἀνέλθοι ἐς οὐρανὸν πώποτε, ἵνα θεασάμενος καὶ κατειληφὼς δρόμους ἀστέρων καὶ διαστάσεις καὶ ἀντιφράξεις αὐτῶν, σαφές τι ἀγγέλλειν ἔχοι τοῖς ἄλλοις; Τούτου γὰρ ἀδυνάτου τυγχάνοντος, οὐκ ἴσμεν ἐκεῖθεν οὐδέν, οὐθ' ὅπῃ ζόφος οὐθ' ὅπῃ ἠώς, οὐθ' ὅπῃ ἥλιος φαεσίμβροτος εἰσδ' ὑπὸ γαῖαν, οὐθ' ὅπῃ ἀν' νεῖται».

Τούτων αὐτήκοοι γεγονότες ὁ δῆμος, ἄλλοι ἐξ ἄλλων γεγονάσιν ἅπαντες· οὐ γὰρ ποτ' ὤφθησαν ἀπορήσειν αὐτὸν πρὸς οὐδέν τῶν ἀπάντων ὅσα γῇ τε αὕτῃ καὶ οὐρανὸς ἐκεῖνος προβάλλει μυστήρια. Ὅθεν ἐξαίφνης ἰδόντες ἅπερ οὐκ ἤλπισαν, μεταβαλόντες ἐγέλων ἀκάθεκτα καὶ ὑπεσύριττον, καὶ θόρυβος ἦρθη πολὺς, καὶ οὐδέν αὐτὸν ἀλιέων καὶ σκαπανέων διαφέροντα εἶναι ἐνόμισαν τοῦ λοιποῦ πρὸς γε σοφίαν, οἱ πλέον ἴσασιν οὐδέν ἢ χθόνα τaráσσειν καὶ πόντον ἰχνηλατεῖν. Καὶ ὁ μὲν τὰς ἡλιακὰς ἐκλείψεις καὶ σεληνιακὰς αὐτῷ προὔφερεν, ὃς ὑφ' ἅπασιν μάρτυσιν ἀστρονομία προαγορεύει μὴ διαπίπτουσα, ὁ δὲ τὰς τῶν ἄλλων ἀστέρων φάσεις καὶ κρύψεις, ὁ δὲ ἀπέσκωπτεν εἴ τις πειρῶτο πείθειν ὃν πείθειν οὐ δύναται τὰ ἐν θεάτρῳ τῆς οἰκουμένης ἀεὶ γιγνόμενα· μάταιον γὰρ εἶναι καὶ πάντων φορτικώτατον σύνεσιν ἐντιθέσθαι τοῖς πάνυ σκληροῖς ἐγχειροῦντα.

[ΝΙΚ.] Ὁ δὲ Νικαγόρας ἐπιστραφεὶς καὶ σιωπὴν ἐπιτάξας τῷ δήμῳ, τὸ πρὸς γέλωτα τῶν πολλῶν ἐμέμφετο ἀκρατὲς καὶ οὐ πάνθ' ἅμα πᾶσιν ἔφασκε δίδοσθαι πρὸς θεοῦ, ἀλλ' ἄλλω μὲν ἄλλο, ἄλλω δὲ ἄλλο καὶ «Τὸ μὲν δῶκε θεός, τὸ δὲ ἀνένευσε, καὶ τῶν τῆς σοφίας αὐθις εἰδῶν πολλῶν ὄντων, ἄλλω μὲν ἅπαντα μετιέναι δίδωσι χρόνος καὶ φύσις καὶ σπουδὴ, ἄλλω δὲ ἔνια, καὶ ἄλλω μὲν ἥττω, ἄλλω δὲ πλείω, ὥσπερ κὰν ταῖς πρακτικαῖς ἀσχολίαις ἢ μὲν μικρὰ φροντὶς καὶ μικρὰν τοῖς ἀνθρώποις χαρίζεται πείραν, ἢ δὲ μείζων μείζω. Κάκεινόν φαμεν στρατηγήσειν καλῶς, ὃς πρότερον ὑπὸ στρατηγῷ ἐγεγόνει καὶ τακτικῶν τῶν καθ' ἕκαστα πείραν εἰλήφει κάκεινον ἀθλοθετήσιν ὀρθῶς καὶ ἀδέκαστον. Ἑλλανοδίκην ἔσσεσθαι, ὃς Δολυμπιάδας καὶ Πυθιάδας μακρὰς τὰς μὲν ἐνενικήκει τὰς δὲ καὶ νενίκηται, καὶ ὃς παγκράτιον καὶ πένταθλον ἠγωνίσαστο καὶ πύξ τὸν ἀντίπαλον ἔπαισε καὶ δίφρον καὶ τέθριππον ἤλασε καὶ τῇ ἡνιοχείᾳ δεόντως ἐχρήσατο. Ὅς δὲ ἐν ἀγροῖς τὸν ἅπαντα διατέτριψε βίον, μήτ' ἐλπιζέτω Πυθιονίκης ἄνευ τῆς πείρας καὶ τῆς ἀσκήσεως μήτ' Δολυμπιονίκης ἔσσεσθαι ποτε. Τί

τοίνυν καινὸν ἢ γέλωτος ἄξιον, εἰ καὶ ὁ σοφὸς οὕτοσί· Ξενοφάνης ὁ Θρασυμάχου ἐν Λατίνοις καὶ φύς καὶ τραφεῖς, παρΔ οἷς οὐτΔ ἀστρονομία οὐθΔ ὅσα πλεῖστα παρΔ Ἑλλήσιν ἤνθησεν εἶδη σοφίας οὐδὲν ἐκεῖ πολιτεύεται, τῶν τοιούτων ἄμοιρος ἔμεινε καὶ αὐτός; Φανήσεται γὰρ ἐν ἄλλοις εἶδεσι δόκιμος ἴσως εἶναι».

[ΞΕΝΟΦ.] Ὁ δὲ Ξενοφάνης ὑπὸ τῶν τοιούτων λόγων ἀναθαρρήσας, «Εὖ λέγεις, ὦ Νικαγόρα» φησί· «πλὴν γὰρ ἀστρονομίας καὶ ὅσα ταύτη τῶν μαθημάτων ἐπόμενα, τᾶλλα πάντα σοφίας εἶδη αὐτός τε ἐξέμαθον καὶ ἄλλους πάντως ἱκανὸς εἰμι ἐκδιδάσκειν. Τούτων δὲ τῶν γελώντων οὐδὲ μικρὰ φροντίζω· ᾧ γὰρ οὐ διαλέγομαι οὐδΔ ἀποκρίνομαι· τοῦτοις δΔ οὐ διαλέγομαι οὐδΔ ἀποκρίνομαι ἄρα». Ταῦτα αὐτοῦ μεγαλαυχουμένου καὶ ἐπιδεικνυμένου μετὰ τινος γαύρου καὶ χλιδῶντος τοῦ ἡθους καὶ τοῦ φρονήματος, κατεδύοντο οἱ αὐτοῦ γε ἐταῖροι.

[ΝΙΚ.] Ὁ γε μὴν Νικαγόρας πρῶως πως καὶ ἀλύπως ἀναλαμβάνων τὸν λόγον, «Δεπειδὴ», φησίν, «ὦ Ξενοφάνες, πάντα μὲν εἰδέναι διατεινόμενος πρότερον ἔπειτα ἐξηλέγχθης μήτΔ ἀστρονομίαν μήτΔ ὅσα τῆς μαθηματικῆς ἐστὶν ἐπιστήμης εἰσαγωγὰι τὸ παράπαν εἰδέναι, δέδια μὴ καὶ ἅ νῦν φῆς εἰδέναι καὶ τούτων ἰδιώτως ἦς, κάπειτα βαρύν τινα τὸν κατάγελων καὶ αὐτοὶ ἐαυτοῖς προστριψόμεθα μάτην σπουδάζοντες καὶ ὥς πάντα εἰδόσι τοῖς οὐδὲν εἰδόσι διαλεγόμενοι. Μιμήσασθαι δὴ οὖν βούλομαι τοὺς ἀργυρογνώμονάς τε καὶ χρυσογνώμονας, οἷς ὑπὸ βασάνῳ τῇ λίθῳ τό τε κίβδηλον καὶ μὴ δοκιμάζεται. Δεπεὶ τοίνυν ἀπὸ τῶν μετεωροτέρων ἀρξάμενός σοι διαλέγεσθαι μαθημάτων, ὁμοίόν σοι ποιεῖν ἔδοξα, ὥσπερ ἂν εἰ ἐτέεσθαι σε ἠνάγκαζον, πρᾶγμα τῇ σῇ μηδαμῇ συγχωρούμενον φύσει, φέρε σοι διὰ τῶν χαμαιζήλων καὶ ὅσα τοὺς παῖ-δας ἐν ἀρχαῖς διδάσκουσιν οἱ γραμματισταὶ τὴν διάλεξιν ποιησώμεθα, καθάπερ ἐπὶ κλίμακος βαθμίδας τινὰς τὰ εἶδη παραλλάττοντες τῆς σοφίας καὶ οὕτως ἀμοιβαδὸν ἐς τὰ ἐντελέστερα τῆς σοφίας ἰόντες. ΔΕρήσομαι τοίνυν σε πρῶτον γραμματικῆς πέρι, εἰ μὴ καὶ ταύτης ἰδιώτης εἶ, πόθεν καὶ ὅπως αὐτὴν ἠκριβώσω».

[ΞΕΝΟΦ.] Πρὸς ταῦτα ὁ Ξενοφάνης πλήρης θυμοῦ καταστάς, «Εὐφήμει », φησίν, «ὦ Νικαγόρα, καὶ μὴ μοι πρόφερε τέχνην ἀνδραποδώδη καὶ δούλην· μία μὲν γὰρ οὐδεμία φιλοσόφοις ἀνδράσιν αὐτῆς εἴη ἂν χρεῖα».

[ΝΙΚ.] «Καὶ μὴν», φησὶ Νικαγόρας, «ΔΑριστοτέλους καὶ Πλάτωνος καὶ Θαλοῦ καὶ Πυθαγόρου καὶ τῶν ἄλλων φιλοσόφων αἱ γλώσσαι μέχρις ἡμῶν οὐκ ἄλλως ἂν ἐπεδήμουν, εἰ μὴ ὥς διὰ πορθμείου τινὸς διΔ αὐτῆς. Αὕτη γὰρ ὀπλίζει τὴν γλῶτταν καὶ ἄρρενα πρὸς τὸ λέγειν καὶ γράφειν ποιεῖ καὶ ταύτης ἄνευ νοῦς ἀνεκλάλητος ἢ σοφία· διὸ καὶ τῆς ἐκείνων σοφίας καὶ γλώττης αὕτη τὰς βίβλους ἐμπιπλώσα διαπερᾶν ποιεῖ τὸν αἰῶνα μετὰ τῆς μνήμης αὐτῶν. Τί δὲ ῥητορικῆς πέρι; Μὴν καὶ ταύτης ἀμαθὴς εἶ;». Ξενοφάνης, «Μάταιος ἂν ᾦν», φησίν, «εἰ φιλοσοφίαν ἀφείς ἐς τὰ μηδενὸς ἄξια ἐμαυτὸν ἀπησχόλουν».

[ΝΙΚ.] «Καὶ μὴν», φησὶ Νικαγόρας, «κάν τοῖς βουλευτηρίοις κάν τοῖς δικαστηρίοις κάν τοῖς ἐγκωμίοις κάν τοῖς ψόγοις κάν τῷ βίῳ παντὶ μέγιστόν τι χρῆμα ῥητορικὴ καὶ ἀναγκαιότατον. Ἐπειτα Γοργίας καὶ Δημοσθένους καὶ Θουκυδίδης καὶ Πλάτων, ἡ μεγίστη γλῶσσα τῶν Ἑλληνίδων, καὶ ὅσοι ῥητορικῆς ἀσκηταὶ μόνης καὶ ὅσοι φιλοσοφίας ξύν γε ῥητορικῇ τοῦ μηδενὸς εἶναί σοι δοκοῦσιν ἄξιοι;».

ΞΕΝΟΦ. Πάνυ γε τοῦ μηδενὸς ἄξιος πᾶς τις εἶναί μοι δοκεῖ, ὅστις γλῶτταν ἐθέλοι καὶ γραφὴν ὀπλίζειν. Ἡ γὰρ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολία κοσμεῖν οὐκ ἔα τὴν ψυχὴν· ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐμελλον πείσεσθαι, εἰ μὴ πάσης ἀσχολίας ὑπέρτερον ποιησάμενος πρᾶγμα τὴν ψυχὴν, οὕτω κοσμῶν διετέλεσα ταύτην τε καὶ ὅλον ἐμαυτὸν ἀεὶ.

Πρὸς ταῦτα θορυβήσαντες αὐθις ὁ δῆμος καὶ μέγα ἀνακαγχάσαντες, ὥς οὐδὲν εἰδότα διέσυρον καὶ πρὸς ἀλλήλους ὑποψιθυρίζοντες χλεύης καὶ μυκτῆρος γέμοντας ἐρρίπτουν λόγους. ΔΕπὶ τοῦτοις ὁ Ξενοφάνης τοὺς ἐταῖρους καταδυομένους τε καὶ ἐρυθριῶντας ἰδὼν καὶ ἐαυτὸν πολὺ κατόπιν χωρήσαντα τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν γαύρων ἐκείνων καὶ θαυμαστῶν ὑποσχέσεων, ἄπορόν τινα καὶ συνεχῇ στροφὴν ἐστρέφετο, ὥσπερ ἐν σαγήνῃ συνειλημμένος ἰχθύς. Καὶ τέλος ἀπηγορευκῶς, πέπραχέ τι ἐνθουσιῶδες καὶ μανικὸν καθΔ ἐαυτοῦ καὶ οἷόν ποτε κατὰ τοῦ Πενθέως αἱ Βάκχαι· ρίψας γὰρ τὴν τε ἐπὶ κεφαλῆς καλύπτραν καὶ ἅμα αὐτῇ τὴν ἐσθῆτα, ὥχετο φεύγων καὶ ὕβριοπαθῶν. Καὶ τάχΔ ἂν ἀπῆει λιπὼν ἀτελεῖς καὶ ἀπράκτους τὰς γενναίας ἐκείνας καὶ παλαμναιοτάτας ὑποσχέσεις, εἰ μὴ τῆς γερουσίας τινὲς περισχόντες κατὰ χώραν μένειν παρήκουν, μεμψάμενοι τῆς μικροψυχίας τὸν ἄνδρα. Γενόμενον τοίνυν αὐθις ἐπὶ τοῦ σχήματος τῆς καθέδρας, ἦν ἰδεῖν ἀχθόμενον λίαν καὶ πολλὰς καὶ ἀτόπους τὰς λοιδορίας ἐξαντλοῦντα κατὰ τοῦ Νικαγόρου καὶ τὰς ἐκ τοῦ γένους καὶ τῆς συγγενοῦς ὀφρῦος μαχαίρας ἐπαπειλοῦντα, «Ὅτι», φησὶ, «πανούργως ἐς τὰς διαλέξεις χωροῖη Νικαγόρας καὶ

πάνθΔ ὅσΔ ἄν εἰδείη εἰδότα με, ταῦθΔ ἐκὼν παρατρέχοι· ὦν δΔ ἔξαρνον εἶναι γνοίη καὶ ἀμαθῇ, ταῦτΔ εἰς μέσον μάλα ἄσμενος ἄγοι, γλῶτταν μὲν καὶ σχῆμα πλαττόμενος μηδὲν περινενοημένον ἔχουσιν, τῇ δΔ ἀληθείᾳ μεστήν εἰρωνείας καὶ χλεύης».

36. Ignatios the Deacon (8th-9th C.)

The patriarch Tarasios at the Second Nicene Council in 787

29. Προλογίζει δὲ Ταράσιος καὶ ὑπανοίγνυσι θύραν λόγου τῇ συνόδῳ· εἶτα τοῦ βασιλικοῦ καὶ θείου γράμματος εἰς ἐπήκοον πάντων ἀνακηρυχθέντος καὶ μέγα περὶ τῆς ὀρθοτόμου καὶ εἰλικρινοῦς ἐπιβοήσαντος πίστεως, – μεθΔ οὐ καὶ οἱ προσφωνητικοὶ τῶν ἀποστολικῶν θρόνων πρὸς τοὺς κρατοῦντας ἀπόλογοι τάξεσι κανονικῆς ἀκολουθίας ὑπηχθέντες τῇ συνόδῳ – καὶ πάντας τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ συναινεῖν καὶ συντίθεσθαι ὡς ἐπὶ θεῷ μάρτυρι προτρεπομένων καὶ τὴν αὐτὸν ἑαυτοῦ δόξαν ἕκαστον καὶ τὸ πρὸς τὴν ὑγιᾶ ταυτηνὴ πίστιν ὡς ἔχει φρο νήματος διεξιέναι παρεγγυώντων, ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος καὶ βουλήματος τὸ ἱερὸν ἐπεκρότησεν ἄθροισμα οὕτως ἔχειν καὶ οὕτω φρονεῖν περὶ τῆς τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἀρχαιοτυπίας καὶ προσκυνήσεως· πολλῶν τε καὶ πατρικῶν βιβλίων καὶ συνοδικῶν ἐπικρίσεων ἐνεχθεισῶν καὶ χρήσεων ἀληθῶν καὶ ἀποδείξεων προσελθουσῶν καὶ ἐν ὧσι πάντων διΔ ἐμμελοὺς ἐρεῦνης ἐντυπωθεισῶν, καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δις ἀλλὰ καὶ εἰς ἐβδόμην καθέδραν καὶ ἀκρόασιν διὰ πάσης ἡμέρας ὥσθι τελούμενον, καθὰ καὶ τῶν πεπραγμένων αἱ δέλτοι διΔ ἀκολουθίας θεοπρεποὺς ὑποδηλοῦσι καὶ τάξεως, τέλος ὅρον σεβάσμιον Ταράσιος καὶ ἡ σὺν αὐτῷ θεοπειθῆς τῶν συνειλεγμένων πατέρων ὁμήγυρις γραφικαῖς ἀσφαλείαις πηξάμενοι καὶ τοῦτον ἄσυλον διαμένειν εὐξάμενοι καὶ τοὺς προπάτορας τοὺς τὴν πρώτην κατὰ τοῦ μανιῶδους ΔΑρεί ου ἐπικροτήσαντας νίκην συλλήπτορας ἔχειν καὶ φύλακας ἐπὶ τοῖς ὀρθοῖς δογματισθεῖσι θεὸν ἐπικαλεσάμενοι τοὺς τε τῆς κενοφωνίας ταύτης εἰσηγητὰς καὶ πάσης ἐφευρετὰς αἰρέσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐλῆς διΔ ἀναθέματος ἀποκρίναντες ἐπὶ τὴν βασιλίδαν τὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγώγιμα καλῶς διεσώσαντο.

30. Οὗς σὺν εὐνοίᾳ πάσῃ καὶ εὐμενεΐᾳ βασιλεῖς [Constantine VI (780-797) and his mother Irene (797-802)] ὑπεδέχοντο· καὶ τοίνυν καθέδρας ἐπαρθείσης αὐτῶν τε τῶν αὐτοκρατόρων καὶ πάσης τῆς θεολέκτου συνόδου ἐν τῷ τῆς εἰρημένης ἡδὴ Μαγναύρας ἐπισήμῳ δόμῳ καὶ τοῦ νέου ὄρου προσφωνηθέντος καὶ τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς θείου πληρώσαντος πνεύματος, – ἤκουον γὰρ ὡς εἰς μίαν πάντες ἀρμονίαν – τῇ συνεκτικῇ τῶν ὅλων ῥοπῇ συνηλάθησαν καὶ εἰς ἐν ὁμογνωμοσύνης συνῆλθον ἐμπόρευμα καὶ τῆς ἀκριβείας ἡγάσθησαν· καὶ θείας ἐπιπνοίας διδάγματα τὰ παρΔ αὐτῶν δογματισθέντα κατὰ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ἕκαστον καὶ τὰ σαφῶς ἐπικρίναντες, βασιλικῇ γραφίδι καὶ χειρὶ βεβαιούσῃ κυροῦ- σιν ὡς ἄριστα καὶ δωρεαῖς οὐκ ἀσήμοις τὴν σύνοδον ἀμειψάμενοι, λογικὰ προπέμπουσι ποίμνια.

31. Ταράσιος δὲ καὶ οἱ τῶν ἀποστολικῶν θρόνων ἀπόλεκτοι θιασῶ- ται ἐπὶ τὰ τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας ἦθη γενόμενοι καὶ διδάγμασι θεοκρίτοις τὴν ποίμνην στομῶσαντες, οὐδὲν ἐπίκλημα πρὸ τῆς συνόδου ἢ ἐν τῇ συνόδῳ ἢ καὶ μετὰ τὴν σύνοδον τοῖς ἐν τῷ κλήρῳ κατειλεγμένοις ἢ τοῖς ἐπισκοπῆς ἀντεχομένοις ἀκρίτως ἐπάγουσι περὶ τῆς προλαβούσης κακοδοξίας, οὐδὲ τοὺς ἐξ αἰρετικῶν κεχειροθετημένους τῆς ἐκκλησιαστικῆς νομῆς ἀφορίζουσιν, ἀλλὰ ταῖς συνοδικαῖς καὶ πατρικαῖς οἰκονομίαις ἐπόμενοι, τοὺς μὲν πρὸς τὸ τῆς εὐσεβείας αὐτομολήσαντας φρόνημα χερσὶν ὑπταίαις ὡς ἀδελφοὺς καὶ συνιεράρχας περιεπλάκησαν καὶ τῆς οἰκείας ἕκαστον καθέδρας καὶ ἀξίας ἡξίωσαν, τοὺς δὲ περὶ τι χωλάναντας καὶ κατὰ τῆς πίστεως διάστροφον βλέψαντας, εἶτα τοῦ πτώματος ἀνανεύσαντας καὶ λιβέλλοις καὶ ἀναθέμασι τὴν πρὶν ἀθετήσαντας δόξαν ἐπίμωμον τοῖς ἴσοις σπλάγχνοις ἀγκαλίσάμενοι τοῖς ἰδίῳις θρόνοις ἐνίδρυσαν καὶ ἐν εἰρηνικῇ καταστάσει καὶ ἀκύμονι γαλήνῃ τὴν οἰκουμενικὴν ἐκκλησίαν ἐτήρησαν.

32. Καὶ τὰ μὲν περὶ τὴν εὐκλεᾶ πίστιν οὕτω διαθεῖς ὁ μέγας Ταράσιος, καὶ πρὸς τὸ ταύτην αἰσίως τρανοῦσθαι καὶ τοῖς ἀντιδιατιθεμένοις καὶ ἐπΔ ἀμφοτέραις ἰγνύαις ὀκλάζουσιν

ὀρθοποδεῖν πείσαι πολὺν ἀγῶνα καὶ πόνον οὐ μετρούμενον ἐπεδείκνυτο, πᾶσαν μὲν ἡμέραν τοὺς προσ ἰόντας δυσωπητικαῖς ὑποθήκαις ἐπαγόμενος· καὶ εἰ τινὰς στραγγαλιώδεις τὴν καρδίαν ἑώρα, διέλυε λογικοῖς συναλλάγμασι καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας δεσμοῖς συνδέων τὴν ἐκκλησίαν προσῆγε ἱερῶτα θύματα, ἀπεδείκνυ δὲ μηδεμίαν συμφωνίαν ἔχειν ἢ παντελῶς συγκατάθεσιν, κα τὰ τὸ δοκοῦν τοῖς κατηγοροῖς τῆς πίστεως, τὰ τῶν εἰδώλων ἄγῃ πρὸς τὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων εὐαγῇ καὶ θεῖα μορφώματα. «ΔΕκείνων μὲν γάρ», ἔφασκεν, «ἡ παραγωγή τοῖς πρωτοτύποις συμμολυνομένη, πάσης αἰσχύροτος γέμουσα δείκνυται, τούτων δὲ σεπτὰ τυγχάνοντα τὰ πρωτὸ τυπα ἐξ ἀνάγκης σεβάσμια συναναφαίνει καὶ τὰ παράγωγα. Κἀκεῖνα μὲν ἐλληνικῆς δεισδαιμονίας εὐρήματα, ἐκ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄντος ἀνα πλαττόμενα καὶ παθητικαῖς ποιότησι τὴν τιμὴν εἰς ἑαυτὰ προκαλούμενα, ταῦτα δὲ χριστιανικῆς ὁσιότητος κατορθώματα πρὸς τὸ ὃν ἐκ τοῦ ὄντος ἀναμορφούμενα τὴν τῆς ἀρχετυπίας ἐφεπομένην ἔχουσιν ἀγιότητα».

37. John VI Kantakouzenos (13th-14th C.)

The clever self-defence of his own actions and policies

IV 5. [...] Ὁρῶν δὲ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν δεινῶς ὑπὸ τοῦ ἐμφυλίου οὐ πολέμου διεφθαρμένην καὶ καταφρονουμένην ὑπὸ τῶν περιοίκων, ἀμύνεσθαι δὲ ἀδυνάτως ἔχων διὰ σπάνην τῶν χρημάτων, (νεῦρα γάρ τις καιρίως εἶπε τὰ χρήματα τοῦ πολέμου), καὶ μῆτε οἰκοθεν ἔχων χορηγεῖν, μῆτε ἐκ τῶν δημοσίων· (τά τε γὰρ κειμήλια ἀνάλωται πάντα τὰ βασιλικά, καὶ αἱ πρόσοδοι αἱ κοιναὶ ἐξέλιπον, τῆς χώρας καθάπαξ ὑπὸ τοῦ πολέμου διεφθαρμένης, καὶ νήσων καὶ ἡπειρωτίδων πόλεων τῶν μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων κατεχομένων, τῶν ἐπιλοίπων δὲ εἰς ἐσχάτην ἀπορίαν ἔκ τε τῶν ἔξωθεν ἐφόδων καὶ τῶν ἔνδον στάσεων ἡκόντων· τρέφεσθαι δὲ ἐνὴν τοὺς στρατιώτας οὐδαμῶθεν· πάντες δὲ ἦσαν ἄχρηστοι καὶ ἄοπλοι ὑπὸ πενίας, καὶ οὐδεμία ὄνησις ἐκείνων ἦν, καὶ ταῦτα πολλῶν ὄντων καὶ ἀγαθῶν)· ἀπορία πανταχόθεν συνεχόμενος, ἐσκέψατο εἰσφορὰν ποιήσασθαι ἐκ τῶν ἰδίων πάντας, ἵνα αὐτοὶ τε σώζοιντο οἱ ἔχοντες, καὶ τοὺς ἀπόρους συνδιασώζοιεν. Οὕτω δὲ σκεπτομένῳ οὐ βίαν εἰσφέρειν ἐδόκει δεῖν μέλλοντι ὑπὲρ αὐτῶν τῶν εἰσφερόντων τὰ χρήματα ἀναλίσκειν, ἀλλὰ πείθειν παραινέσαντα μᾶλλον πρὸς τὴν πρᾶξιν ἐκόντι χωρεῖν, καὶ κοινὴν ἐκκλησίαν ἐκ πάσης ιδέας βίου συναθροίσας ἐκ τῶν Βυζαντίου πολιτῶν· οὔτε γὰρ ἔμπορος ὑπελείπετο, οὔτε στρατιώτης, ἀλλὰ καὶ χειροτέχναι παρήσαν, καὶ τοῦ δήμου οὐκ ὀλίγοι καὶ τῶν ἱερῶν φροντιστηρίων οἱ ἐξηγούμενοι καὶ τῶν ἐκκλησιῶν οἱ προστάται· καὶ καταστάς εἰς μέσους ἔλεξε τοιάδε·

«Ἄνδρες Ῥωμαῖοι· τὴν μὲν ἀρχαίαν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας εὐδαιμονίαν ὡς θαυμαστήν τις ἦν καὶ τῶν περὶ αὐτὴν οἰκούντων βαρβάρων τῶν μὲν ἐκράτει καὶ ὑποχειρίους εἶχεν, οἱ δὲ ὑπόφοροι διετέλουν, οἱ περιφανέστατοι δὲ καὶ δοκοῦντες μεγάλην δύναμιν περιβεβλησθαι, ἀγαπητὸ ν ἡγοῦντο, εἰ φίλους καὶ συμμαχοὺς ἔχοιεν καὶ ἐξίσης φέροντο αὐτοῖς μηδὲν πλεονεκτούμενοι, οὐδὲ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε, εἰ καὶ μὴ πάντες, ἀλλὰ ταῦτα δὴ τὰ σεμνὰ καὶ θαυμαστὰ καὶ μόνον ἀδόμενα νυνὶ, ὥσπερ τινὰ τῶν ἔξω Θούλης εἰργασμένων, μέχρι τότε περιῆν, ἄχρι πᾶσιν ὁμοίως καὶ βασιλεῦσι καὶ ἰδιώταις τῆς κοινῆς ἔμελεν εὐδοξίας, καὶ τῶν ἰδία συμφερόντων τὰ κοινῇ προϋτίθεσαν. ΔΑΦΔ οὐ δὲ τοῖς τε βασιλεῦσιν ἔρις ἐνέπεσεν ἐσχάτη καὶ φιλονεικία περὶ τῆς ἀρχῆς, καὶ τοῦ μετὰ τῶν οἰκείων μάχεσθαι τοῖς πολεμίοις ἀποσχόμενοι, ἀλλήλοις συνερράγησαν, καὶ οἱ ἄλλοι τῆς κοινῆς ἀμελήσαντες σωτηρίας καὶ τοῦ πειθαρχεῖν τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ἣ προσῆκε, τῶν ἰδία τι διαφερόντων μάλιστα ἀντεποιήσαντο, πάντα ἄνω καὶ κάτω γέγονε καὶ τῆς τε εὐδοξίας ἀφῆρήμεθα τὸ πλεῖστον, καὶ εἰς τοσοῦτον ἤκομεν ἀδυναμίας, ὥστε μηκέθδ ἡμῖν ἐπὶ τῷ καταδουλοῦν ἐτέρους τὸν λόγον εἶναι, ἀλλὰ ὅπως μὴ αὐτοὶ αἰσχύρως καὶ ἀγεννῶς δουλεύσομεν.

Ὡς μὲν οὖν καὶ αὐτὸς οὐκ ἐπεβούλευσα βασιλέως τοῖς παισίν, οὐδὲ βασιλείας ἐρῶν, ἢ τῆς πατρῴας ἡγεμονίας αὐτοὺς ἀποστερῶν, εἰς τοῦτο ἦλθον, πᾶσιν ἔξεστιν ἀπόδειξιν λαμβάνειν ἐναργῇ ἐκ τῶν πραγμάτων. Εἰ γάρ, ὥσπερ οἱ συκοφάνται κατηγοροῦν, τοῦτο προϋθέμην ἐξαρχῆς, οὐκ ἂν μετὰ τὸν τοσοῦτον πόλεμον καὶ τὴν παντοίαν τῶν δεινῶν ἐπιφορὰν καὶ τῶν

χρημάτων τὴν ἀποβολὴν καὶ τῶν οἰκείων καὶ τῶν φίλων τὴν τοσαύτην κακοπραγίαν, νῦν ἀπεσχόμεν τῆς προθέσεως, πάντα ἔχων ἐν χερσίν. Διδὼ καὶ μάλιστα πολλαπλασίους χάριτας ὁμολογῶ τῷ κρείττονι, ὅτι, μὴ ἐκείνων τὴν εἰρήνην ἐλομένων, μηδὲ πρὸς συμβάσεις χωρησάντων, καίτοι γε πολλάκις ἐμοῦ πολλὰ περὶ εἰρήνης δεηθέντος, ἀλλὰ πεπολεμηκότων ἄχρι καὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ οὐδενὸς ἡμεληκότων τῶν ἡκόντων εἰς αὐτοὺς, τῇ ἄνωθεν μόνῃ συμμαχοῦμενος ῥοπῇ, πάντων περιεγενομένη, ἵνα μὴ δοκῶ διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συμβάσεις, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀρχαίαν ἐπιείκειαν καὶ τὴν πρὸς βασιλέα τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον καὶ φίλτατον ἐμοὶ φιλίαν τῶν παίδων τῶν ἐκείνου φείδεσθαι καὶ τὴν πατρώαν ἀρχὴν συνδιασώζειν. Εἰ μὲν οὖν, ὥσπερ ἐξαρχῆς αὐτὸς διενεοῦμην, πάντα πράττειν ὑπὲρ τῆς κοινῆς Ῥωμαίων ὠφελείας, καὶ χρήματα ἀναλίσκειν τοσαῦτα ὄντα, ὅσα ἴστε, καὶ πάντα πόνον καὶ κίνδυνον ὑφίστασθαι, καὶ οἱ ἄλλοι συνείποντο προθύμως ἢ τό γε μετριώτερον, μὴ ἐκώλυνον αὐτοὶ, οὐκ ἂν νῦν περὶ τοῦ ἢ χρὴ σώζεσθαι, ἀλλΔ, εἰ μὴ ἐπίφθονον εἰπεῖν, περὶ τοῦ ὁποῖοι οὖς χρὴ καταδουλοῦν ἐβουλευόμεθα. ΔΕπεὶ δὲ οὕτω ταῦτα πονηροῦ τινος δαίμονος ἡμῖν βασκῆναντος συνεσκευάσθη, καὶ πρὸς μὲν ἐμὲ τὸν ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας πολλὴν πρόνοιαν ποιούμενον πόλεμον ἦσαντο προθύμως, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας συνέπεισαν, καὶ τὰ τε ἡμέτερα ἅπαντα ἀναλώκασιν καὶ τὰ κοινὰ, οὐδὲν ἦττον κατὰ ἐμοῦ, ἢ καὶ καθὰ ὑμῶν ἁπάντων, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, καὶ τὴν χώραν ἅπασαν διέφθειραν, ἀφΔ ἧς αἱ συντάξεις συνελέγοντο, καὶ τοὺς μὲν πολεμίους φοβεροὺς ἐποίησαν ἡμῖν, πόλεις τὰς μὲν ἔκοντι προέμενοι ἐκείνοις, ἵνΔ ἔχωσι συμμαχοὺς κατὰ Ῥωμαίων, τῶν δΔ ἀμελήσαντες, ὥστΔ ἐκείνους δύνασθαι καταδουλοῦν, ἡμᾶς δὲ ἀσθενεστάτους ὀλιγότῃ τῆς στρατιᾶς καὶ χρημάτων ἀπορίᾳ, περιέστηκε δὲ νῦν ἡμῖν ἐν ἀπόρῳ πάντα, σκεπτέον ἕκαστον καὶ γνώμην τινὰ εἰσενεκτέον, διΔ ἧς ἔσται τὰ πράγματα ἡμῖν βελτίω, καὶ τῆς τε παρούσης δυσπραγίας καὶ τῆς ἔτι ἀπαλλαζόμεθα προσδοκωμένης. Τριβαλοὶ τε γὰρ ὁμοίως καὶ Μυσοὶ καὶ Πέρσαι καὶ εἰ δὴ τινες ἄλλοι γειτονοῦσιν ἡμῖν δυναστείαν ἔχοντες, οὐ τοῖς ἡρπασμένοις κατὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον ἀρκοῦνται, ἀλλΔ ἐφάπαξ καταφρονήσαντες, οὐδαμῇ στήσαι τὴν πλεονεξίαν βούλονται.

ΔΕγὼ δὲ ἡδέως ἂν εἶδον ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐν ἣ ἡ δίκας ἐκ τούτων πάντων ἂν ἐξῇ λαβεῖν τῶν εἰς ἡμᾶς ἡσεληγημένων. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ κατὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον ἔκοντι τὴν τῶν βαρβάρων ἡρούμην κατὰ τῶν Ῥωμαίων συμμαχίαν, ἀλλΔ ὑπὸ τῶν πολεμούντων πρὸς ἀνάγκην ἐναγόμενος. Ῥαδίως γὰρ ἐκείνοι πόλεις καὶ χώρας καταπροϊέμενοι, Μυσοὺς καὶ Τριβαλοὺς καὶ εἰ δὴ τινες ἄλλους ἔπειθον ἐμοὶ ἀπάσῃ δυνάμει πολεμεῖν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκείνοι ἤδεσαν αὐτοὶ ἐφΔ ἑαυτῶν, ὥς, ἐμοῦ μὲν καταστάντος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, οὐ μόνον οὐδὲν προσκτήσονται τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἡρπασμένα ἀναγκασθήσονται ἀποδιδόναι, ἐκείνων δὲ ἀρχόντων, οἷα ἀνδραπόδοις χρήσονται· διΔ ἃ προθύμως συνεμάχουν. Ἄλλως τε οὐδὲ πρὸς Πέρσας ἔμειναν ἀνεπιχείρητοι, ἀλλΔ αὐτοὶ τε πρῶτοι ἐπήγοντο συμμαχοὺς κατὰ ἐμοῦ, καὶ ὕστερον οὐχ ἅπαξ καὶ δις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἐπεχείρησαν ἐμοὶ ἐκπολεμῶσαι, χρήματα πολλὰ τὰ μὲν διδόντες, τὰ δὲ ἐπαγγελλόμενοι. Πρὸς οὖν τοσαύτην δυνάμιν τῶν πανταχόθεν περιεστηκότων πολέμιων δυνάμεως οἰκείας ἀπορῶν, ἄλλως τε καὶ δεδοικῶς, μὴ παροφθέντας ἐκείνοι προσλάβωσιν συμμαχοὺς, ἀναγκαίως τὴν ἐκείνων περισπούδαστον ἐνόμιζον καὶ συμμαχίαν καὶ φιλίαν.

Νυνὶ δὲ τῶν πραγμάτων καλῶς ὑπὸ τοῦ κρείττονος κριθέντων, καὶ πάσης στάσεως καὶ διχονοίας ἀπεληλαμένης, προθύμως σὺν ὑμῖν τῶν τότε τετολμημένων δίκας ἀπαιτήσω. Ὡς οὖν οὐδενὸς ἀφεξομένου τῶν ὅσα λυσιτελεῖν ἡμῖν δοκεῖ καὶ πρὸς εὐδοξίαν καὶ ἀνάκλησιν τῆς προτέρας εὐετηρίας, πάντα λέγετε προθύμως, ὅσα οἴεσθε λυσιτελεῖν, ὥς καὶ ἐμοῦ ἃ τε δοκῶ βελτίω συμβουλεύσοντος, καὶ τοῖς καλῶς εἰρησομένοις τῶν ἄλλων μᾶλλον εὐχερέστερον πεισθησομένου. Εὐ γὰρ ἴστε σαφῶς, ὥς, ἦν μὲν νῦν ἡμεῖς τὰ δέοντα καὶ βουλευόμεθα καὶ πράττωμεν, καὶ δυνάμιν ποριζόμεθα ποθεν, τοῖς τε οὖσι φίλοις ποθεινότεροι ἐσόμεθα καὶ τοῖς πολεμοῦσι φοβερώτεροι. Ἄν δὲ πρὸς τὴν ἀδυναμίαν ἀπειπόντες, καθεζώμεθα πράττοντες μηδὲν, τὴν ἀπραγμοσύνην καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπαζόμενοι, οὐδὲν ἕτερον ἡμῖν ἢ δουλεῦν ἐτέροις περιέσται ἐν βραχεῖ. Ἡ γὰρ ἀρχὴν δεῖ πάντα πραγματευομένους καὶ μηδὲν τῆς προτέρας δόξης καὶ τῆς εὐτολμίας ὑφιέντας, ἢ δουλεῦν ἀσφαλῶς τοῖς κρείττοσιν. Ὡς οὖν οὐχ ὑπὲρ εὐδοξίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον ἀσφαλείας καὶ ὑμῶν αὐτῶν ἐλευθερίας, καὶ βούλεσθε καὶ πράττετε, ἅττα ἂν ὑμῖν δοκῇ λυσιτελεῖν».

IV 6. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς κοινῇ πρὸς ἅπαντας διειλέχθη, φανερώς οὐδὲν εἰπὼν περὶ τοῦ δεῖν εἰσφέρειν χρήματα. ΔΕβούλετο γὰρ, ὥσπερ εἴρηται, μὴ δοκεῖν εἰσπράττειν βίᾳ, ἀλλΔ αὐτοὺς πρὸς τὸ κοινῇ λυσιτελοῦν οἴκοθεν τὴν συντέλειαν ἐλέσθαι.

Τῶν πολιτῶν δὲ οἱ μάλιστα ἐν λόγῳ καὶ τῶν ἄλλων προὔχοντες τὴν μὲν κατὰ τὸν πόλεμον καὶ τῶν ιδιωτικῶν καὶ τῶν κοινῶν φθορὰν γεγεννημένην ἔφασαν οὐκ ἀγνοεῖν καὶ τὴν νῦν κατέχουσιν ἐπίστασθαι τῶν χρημάτων ἀπορίαν. Δεῖν δὲ οἶεσθαι καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνα πράττειν, ὑφ' ὧν ἐξέσται πρὸς τὴν ἀρχαίαν πάλιν τοὺς Ῥωμαίους εὐδαιμονίαν ἐπανήκειν. Τοῦτο δὲ ἐτέρως οὐδαμῶς ἐξέσται, ἢ ἕκαστον εἰς ἃ προσήκει χρήσιμον τῷ κοινῷ παρεσχημένον ἑαυτὸν, ὥστε βασιλέα μὲν ὀρθῶς βουλευέσθαι καὶ τοῖς πολεμίοις τὴν δύναμιν ἀντεπεξάγειν καὶ πάντα τρόπον ἐκείνων κωλύειν τὴν αὔξην ἐπιχειρεῖν, ἢ καὶ καταστρέφειν, εἰ δύναιτο, ἐκείνους καὶ τὰς ἡρπασμένας πόλεις ἀνασώζειν· τοὺς στρατιώτας δὲ προθύμους ἑαυτοὺς παρέχεσθαι ἐν τῷ στρατεύεσθαι καὶ μηδὲν ὑφιέναι τῆς προτέρας δόξης καὶ τῆς εὐτολμίας, ἀλλὰ ἀλλήλους αἰδεῖσθαι κατὰ τὰς μάχας καὶ ἄνδρας εἶναι ἀγαθοὺς, ὥς τῆς ἀνδραγαθίας αὐτοὺς τε πρώτους ἀπολαύσοντας καὶ τοῖς ἄλλοις μεταδύοντας, ὧν προπολεμοῦσι· τοὺς ἐμπορευομένους δὲ καὶ τοὺς ἄλλην τέχνην μετιόντας τρέφειν τοὺς στρατιώτας, χρήματα εἰσφέροντας, ἐπεὶ μὴ ἔξεστιν ἀπὸ τῶν δημοσίων τρέφεσθαι ἀπολωλότων. Γεωργός τε γὰρ ὁμοίως καὶ ὁ ἔμπορος καὶ ὁ χειροτέχνης, ἂν μὲν ἀδείας ἀπολαύῃ, ἑαυτῷ ὁμοίως χρήσιμος ἔσται καὶ τῷ προπολεμοῦντι στρατιώτῃ, ἂν δὲ μὴ βούλοιτο ἐκεῖνον τρέφειν, καὶ ἑαυτὸν τῷ στρατιώτῃ συνδιαφθερεῖ, ἐκείνον μὲν λιμῷ, ἑαυτὸν δὲ καὶ παῖδας λιμῷ τε ὁμοίως καὶ πολιορκία καὶ τοῖς πολεμίοις ξίφεσιν. Ἡ εἰ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ ἀνάγκη καταδουλωθέντα, πλείους τοῖς δεδουλωμένοις καὶ βιαιοτέροις παρέχειν φόρους, ἢ ὅσα ἐξὴν εἰσφέροντα προθύμως τῶν ἄλλων ἀπολαύειν ἐλευθέρως.

Τοιαῦτα καὶ τῶν Βυζαντίων πολιτῶν εἰπόντων, ἐπὶ τῇ τε ὁ βασιλεὺς καὶ συνηγόρει πρὸς τοὺς λόγους, ἀναγκαιῶς δεῖσθαι χρημάτων εἰπὼν πρὸς τὸ παρασκευάσασθαι κατὰ τῶν πολεμούντων.

38. John Klimax (6th-7th C.)

Two steps towards the encounter with God

Step 19. On sleep, prayer and the singing of psalms in church

Περὶ ὕπνου καὶ προσευχῆς, καὶ τῆς ἐν συνοδίᾳ ψαλμωδίας.

Ὕπνος ἐστὶ φύσεως ποσῶς σύστασις εἰκὼν θανάτου, αἰσθήσεων ἀργία. Εἰς μὲν ὁ ὕπνος, πλείους δὲ τὰς ὑποθέσεις, ὥς καὶ ἡ ἐπιθυμία ἔχει. Λέγω δὲ ἐκ φύσεως, ἐκ βρωμάτων, ἐκ δαιμόνων, ἢ τάχα που καὶ ἐξ ἄκρας ἐπιτεταμένης νηστείας· ἐξ ἧς ἐξασθενοῦσα ἡ σὰρξ, δι' ὕπνου λοιπὸν ἑαυτὴν παραμυθεῖσθαι βούλεται, ὥσπερ ἡ πολυποσία συνηθεία ἥρτηται· οὕτως καὶ ἡ πολυϋπνία· διὸ ἐν ἀρχαῖς μάλιστα τῆς ὑποταγῆς κατ' αὐτῆς ἀγωνισώμεθα. Χαλεπὸν γὰρ συνήθειαν μακρὰν ἰάσασθαι.

Επιτηρήσωμεν καὶ εὐρήσωμεν τῆς πνευματικῆς σάλπιγγος σημαινούσης ὁρατῶς μὲν ἀθροιζομένους ἀδελφοὺς, ἀοράτως δὲ συναγομένους τοὺς ἐχθροὺς· διὸ οἱ μὲν ἐπὶ τὴν κλίνην ἐπιστάντες μετὰ τὴν ἀνέγερσιν, πάλιν ἡμᾶς ἐπὶ ταύτην ἀνακλιθῆναι ὑποτίθενται «Μεῖνον», λέγοντες, «ἄχρι συμπληρώσεως τῶν προοιμιακῶν ὕμνων, εἴθ' οὕτως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πορεύσῃ». Οἱ δὲ ἐν τῇ προσευχῇ παρισταμένους τῷ ὕπνῳ καταβαπτίζουν. Ἄλλοι τὴν γαστέρα παρὰ τὴν συνήθειαν ἐπιτεταμένως νύττουσιν· ἄλλοι συντυχίας ποιεῖν ἐν τῷ Κυριακῷ προτρέπονται· ἄλλοι τὸν νοῦν εἰς λογισμοὺς αἰσχροὺς ὑποσύρουσιν· ἄλλοι δὲ τῷ τοίχῳ ἡμᾶς, ὥς ἐξατονήσαντας ἀνακλίνουσιν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ χάσματι πλείοσι περιβάλλουσι· τινὲς μὲν αὐτῶν γέλωτα πολλάκις ἐν τῷ τῆς προσευχῆς καιρῷ γενέσθαι ἐποίησαν, ἵνα δι' ἐκείνου τὸν Θεὸν καθ' ἡμῶν εἰς ἀγανάκτησιν διεγείρῳσιν· ἄλλοι σπεύδειν ἡμᾶς ἐν τῇ ἐκ ῥαθυμίας βιάζονται· ἄλλοι σχολαιότερον ψάλλειν ἐκ φιληδονίας προτρέπονται. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῷ στόματι παρακαθήμενοι, κεκλεισμένον τοῦτο καὶ δυσάνοικτον ἀπεργάζονται.

Ὁ Θεὸς παρίστασθαι λογιζόμενος, ἐν αἰσθήσει καρδίας, ἐν προσευχῇ στύλος ἀκίνητος εὐρεθήσεται, ὅπ' οὐδενὸς τῶν προειρημένων ἐμπαιζόμενος. Ὁ ὄντως ὑπήκοος, πολλάκις

ἐξαίφνης ἐπὶ προσευχὴν ὅλως φωτεινὸς καὶ ἀγαλλιώμενος γίνεται. Προπαρασκευασμένος γὰρ ἦν διὰ τῆς ἀνοθεύτου διακονίας καὶ προπεπυρωμένος ὁ πύκτης. Πᾶσι μὲν δυνατόν μετὰ πλήθους προσεύχεσθαι, τοῖς πολλοῖς δὲ ἀρμόδιον μεθ' ὁμοψύχου μόνου. Ολίγων γὰρ λίαν ἡ μεμονωμένη προσευχή· μετὰ πλήθους ὕμνων, οὐ δυνήσῃ αὐλὼς προσεύξασθαι. Ἔστω δέ σοι εἰς ἐργασίαν νοὸς ἢ τῶν λεγομένων λογίων θεωρία, ἢ πάλιν ὠρισμένη εὐχή ἐν τῇ ἀναμονῇ τοῦ στίχου τοῦ πλησίον. Οὐδενὶ πρόπον ἐν προσευχῇ πάρεργον, μᾶλλον δὲ κάτεργον. Τοῦτο γὰρ σαφῶς ἐπαίδευσεν ὁ κατὰ τὸν μέγαν Ἀντώνιον ἄγγελος. Δοκιμάζει μὲν γὰρ κάμινος χρυσόν, προσευχῆς δὲ παράστασις σπουδὴν καὶ ἀγάπην πρὸς Θεὸν μοναχῶν.

Ἐπαινέτὸν ἔργον ὁ κτησάμενος, καὶ Θεῷ πλησιάζει, καὶ δαίμονας δραπετεύει.

Step 20. On alertness

Περὶ ἀγρυπνίας σωματικῆς, πῶς διὰ ταύτης γίνεται ἡ τοῦ πνεύματος, καὶ πῶς δεῖ ταύτην μετείναι.

Τοῖς ἐπὶ γῆς βασιλεῦσιν οἱ μὲν ἄοπλοιοί τινες καὶ γυμνοί, οἱ δὲ ῥάβδους κατέχοντες, οἱ δὲ θυρεοὺς, οἱ δὲ μαχαίρας παρίστανται· πολλὴ δὲ τις ἡ διαφορὰ τῶν πρωτευόντων παρὰ τοὺς ἐσχάτους καὶ ἀσύγκριτος. Οὗτοι γὰρ καὶ συγγενεῖς κυρίως, καὶ οἰκεῖοι τοῦ βασιλέως εἶναι πεφύκασι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις· φέρε δὴ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἴδωμεν πῶς τὴν ἡμετέραν παράστασιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ βασιλέα ποιούμεθα, ἐν τε ταῖς ἐσπεριναῖς, καὶ ἡμεριναῖς, καὶ νυκτεριναῖς παραστάσεσι καὶ εὐχαῖς.

Τινὲς μὲν γὰρ ἐν τῇ ἐσπερινῇ διανυκτερεύσει ἄϋλοι, καὶ γυμνοὶ πάσης φροντίδος, ἐπὶ προσευχὴν τὰς χεῖρας ἐκτείνουν· ἔτεροι δὲ, μετὰ ψαλμωδίας ἐν ταύταις παρίστανται· ἄλλοι, τῇ ἀναγνώσει μᾶλλον προσκαρτεροῦσι· τινὲς δὲ, διὰ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν ἐξ ἀσθενείας ἀνδρείως τῷ ὕπνῳ μάχονται· ἄλλοι, τῇ τοῦ θανάτου ἐννοίᾳ προσασχολούμενοι, διὰ ταύτης κατὰ νύκτιν προσλαβέσθαι βούλονται. Τούτων πάντων οἱ πρῶτοι καὶ ἐσχατοὶ θεοφιλεῖ προσκαρτεροῦσι διανυκτερεύσει· οἱ δὲ δεῦτεροι, μοναχικῇ· οἱ δὲ τρίτοι ἐσχατωτέραν βαδίζουσιν ὁδόν· πλὴν κατὰ τὸν λογισμὸν καὶ τὴν δύναμιν ὁ Θεὸς τὰ δῶρα δέχεται καὶ λογίζεται· ἄγρυπνον ὅμμα ἡγνισεν νοῦν. Πλήθος δὲ ὕπνου ἐπώρωσε ψυχὴν· ἄγρυπνος μοναχός, πορνείας ἐχθρός· ὁ δὲ ὑπνώδης, ταύτης σύζυγος· ἄγρυπνία πυρώσεων θραύσις· ἐνυπνιασμῶν λύτρωσις· κάθυγρος ὀφθαλμός, ἡπαλυσμένη καρδιά, λογισμῶν φυλακὴ, βρωμάτων χωνευτήριον, πνευμάτων δαμαστήριον, γλώττης κολαστήριον, φαντασιῶν φυγαδευτήριον. Μοναχὸς ἄγρυπνος, ἀλιευτὴς λογισμῶν, ἐν γαλήνῃ νυκτὸς εὐχερῶς τούτους κατανοεῖν, καὶ ἀγρεῦειν δυνάμενος· μοναχὸς φιλόθεος σάλπιγγος προσευχῆς σημαινούσης λέγει· «Εὕγε, εὕγε!». Ὁ δὲ ῥάθυμος λέγει· «Οἴμοι, οἴμοι!».

Τραπεζῆς ἐτοιμασία ἐδοκίμασε γαστριμάργους· καὶ προσευχῆς ἐργασία ἐδοκίμασε φιλοθέους· ὁ μὲν πρότερος ἰδὼν ἐκείνην, σκιρτᾷ, ὁ δὲ δεῦτερος σκυθρωπάζει· λήθης πρόξενος ὕπνος πολὺς· ἄγρυπνία δὲ μνήμην ἐκκαθαίρει· πλοῦτος γεωργοῖς ἐν ἄλῳν καὶ ληνῶ συνάγεται· πλοῦτός τε καὶ γνώσις μοναχοῖς ἐν ἐσπεριναῖς, καὶ νυκτεριναῖς παραστάσεσι, καὶ ἐργασίαις νοός· ὕπνος πολὺς σύμβιος ἄδικος· τὸ ἥμισυ τῆς ζωῆς τῶν ῥαθύμων ἀφαρπάζων ἀπὸ αὐτῶν, ἢ καὶ πλέον. ΔΑδόκιμος μοναχὸς ἐν συντυχίαις ἄγρυπνος, καὶ ὥρας εὐχῆς καταλαβούσης, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐβαρήθη· μοναχὸς χαῦνος ἐν πολυλογίαις δόκιμος, καὶ ἀναγνώσεως ἐνεχθείσης, ἐμβλέπειν ἀπὸ τοῦ ὕπνου οὐ δύναται. Σάλπιγγος γινομένης νεκρῶν ἀνάστασις, καὶ ἀργολογίας καταλαβούσης κοιμωμένων ἀνάνηψις· δόλιος φίλος τοῦ ὕπνου ὁ τύραννος· κορεσθέντων ἡμῶν πολλάκις ὑποχωρεῖ· καὶ ἐν πείνῃ καὶ ἐν δίψῃ ἰσχυρῶς πολεμεῖ· ἔργον χειρῶν ἐν ταῖς εὐχαῖς βαστάζειν ὑποτίθεται· ἄλλως γὰρ τὴν προσευχὴν τῶν ἀγρυπνούντων ἀφανίζειν οὐ δύναται· τοῖς εἰσαγωγικοῖς πρῶτον ἐν τῷ πολέμῳ ὑπείσέρχεται, ἵνα ῥαθυμῆσαι ἐκ προοιμίων ποιήσῃ, ἢ ἵνα τῷ τῆς πορνείας προευντρεπίσῃ δαίμονι. Ἔως οὐ τοῦτου ἐλευθερωθῶμεν, μετὰ πλήθους ψάλλειν μὴ παραιτησώμεθα· πολλάκις γὰρ αἰδοῦμενοι, οὐ νυστάζομεν· ἐχθραίνει τοῖς λαγωοῖς ὁ κύων, καὶ τῷ ὕπνῳ ὁ τῆς κενοδοξίας δαίμων. Μετὰ μὲν τὴν ἡμέραν ὁ πρᾶτης· μετὰ δὲ τὴν ψαλμωδίαν ὁ ἐργάτης καθεσθὲς τὸ κέρδος ψηφίζει· ἐκδεξάμετὰ προσευχὴν νηφόντως· καὶ τότε ὅψει ὀρμαθοὺς δαιμόνων ὡς πολεμηθέντας ὑφ' ἡμῶν μετὰ τὴν προσευχὴν ταῖς ἀτόποις ἡμᾶς φαντασίαις περιπεῖρειν δοκιμάζοντας· καθεσθὲς τήρει, καὶ ὅψει τοὺς σεσυνηθικότας τὰς ἀπαρχὰς ἀφαρπάζειν τῆς ψυχῆς· ἔστι μὲν μετὰ τοὺς ὕπνους ἐκ συνεχείας μελετᾶν τὰ τῶν ψαλμῶν λόγια· ἔστι δὲ ὅτε οἱ δαίμονες ἡμῖν ταῦτα ὑποτίθενται, ἵνα πρὸς ὑπερηφανίαν ἀνεπάρωσι. Τὸ δὲ τρίτον λέγειν οὐκ ἤθελον, πλὴν τίς με λέγειν βεβίᾳ κε. Ψυχὴ λόγον Κυρίου ἀδιαλείπτως μετὰ ἡμέραν μελετῶσα, καὶ τῷ ὕπνῳ ἐν

τούτῳ ἐμφιλοχωρεῖν πέφυκεν. ΔΑντιμισθία γὰρ κυρίως τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον πρὸς ἀποτροπὴν τῶν πνευμάτων καὶ φαντασμάτων.

Βαθμὸς εἰκοστός· ὁ τοῦτον εἰληφώς, φῶς ἐδέξατο [*al.* ἔλαμψεν] ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

39. John of Damascus (7th-8th C.)

About the divine incarnation and the two natures of Christ

46. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς συλλήψεως τοῦ θεοῦ λόγου καὶ τῆς θείας αὐτοῦ σαρκώσεως

Ἄγγελος γὰρ κυρίου ἀπεστάλη πρὸς τὴν ἁγίαν παρθένον ἐκ δαυιτικοῦ φύλου καταγομένην [Ev. Luc. 1, 26]· «πρόδηλον γὰρ ὡς ἐξ Διούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος», «ἐξ ἧς φυλῆς οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ», ὡς ὁ θεῖος ἔφη ἀπόστολος [Ep. Heb. 7, 13 f.]· περὶ οὗ ὕστερον ἐροῦμεν ἀκριβέστερον. Ἦν εὐαγγελιζόμενος ἔλεγε· «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ». Ἡ δὲ διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ καὶ φησι πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος· «Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ κυρίῳ καὶ τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Διησοῦν. Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν». Ὅθεν τὸ «Διησοῦς» σωτὴρ ἐρμηνεύεται. Τῆς δὲ διαπορούσης· «Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;». Πάλιν φησὶ πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος· «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ». Ἡ δὲ πρὸς αὐτόν· «Ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου» [Ev. Luc. 1, 28 ff.].

Μετὰ οὖν τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἁγίας παρθένου πνεῦμα ἅγιον ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὴν κατὰ τὸν τοῦ κυρίου λόγον, ὃν εἶπεν ὁ ἄγγελος, καθάρων αὐτὴν καὶ δύναμιν δεκτικὴν τῆς τοῦ λόγου θεότητος παρέχον, ἅμα δὲ καὶ γεννητικὴν. Καὶ τότε ἐπεσκίασεν ἐπ' αὐτὴν ἡ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου ἐνυπόστατος σοφία καὶ δύναμις, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ τῷ πατρὶ ὁμοούσιος, οἶονεὶ θεὸς σπόρος καὶ συνέπηξεν ἐαυτῷ ἐκ τῶν ἀγνῶν καὶ καθαρωτάτων αὐτῆς αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου φυράματος, οὐ σπερματικῶς ἀλλὰ δημιουργικῶς διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐ ταῖς κατὰ μικρὸν προσθήκαις ἀπαρτιζομένου τοῦ σχήματος, ἀλλὰ ὑφ' ἑν τελειωθέντος. Αὐτὸς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος χρηματίσας τῇ σαρκὶ ὑπόστασις· οὐ γὰρ προϋποστάσις καθ' ἑαυτὴν σαρκὶ ἠνώθη ὁ θεὸς λόγος, ἀλλὰ ἐνοικήσας τῇ γαστρὶ τῆς ἁγίας παρθένου ἀπεριγράπτως ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὑποστάσει ἐκ τῶν ἀγνῶν τῆς παρθένου αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ ὑπεστήσατο ἀπαρχὴν προσλαβόμενος τοῦ ἀνθρωπίνου φυράματος, αὐτὸς ὁ λόγος γενόμενος τῇ σαρκὶ ὑπόστασις. Ὡστε ἅμα σὰρξ, ἅμα θεοῦ λόγου σὰρξ, ἅμα σὰρξ ἔμψυχος λογικὴ τε καὶ νοερὰ, ἅμα θεοῦ λόγου σὰρξ ἔμψυχος λογικὴ τε καὶ νοερὰ.

Διὸ οὐκ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν, ἀλλὰ θεὸν ἐνανθρωπήσαντα· ὧν γὰρ φύσει τέλειος θεὸς γέγονε φύσει τέλειος ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς οὐ τραπεῖς τὴν φύσιν οὐδὲ φαντάσας τὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ τῇ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ληφθείσῃ λογικῶς τε καὶ νοερῶς ἐψυχωμένῃ σαρκὶ καὶ ἐν αὐτῷ τὸ εἶναι λαχούσῃ ἐνωθεὶς καθ' ὑπόστασιν ἀσυγχύτως καὶ ἀναλλοιώτως καὶ ἀδιαιρέτως, μὴ μεταβαλὼν τὴν τῆς θεότητος αὐτοῦ φύσιν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν μήτε μὴν τὴν οὐσίαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ εἰς τὴν φύσιν τῆς αὐτοῦ θεότητος οὐδὲ ἐκ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως καί, ἧς προσελάβετο ἀνθρωπίνης φύσεως, μίαν φύσιν ἀποτελέσας σύνθετον.

47. Περὶ τῶν δύο φύσεων

ΔΑτρέπτως γὰρ καὶ ἀναλλοιώτως ἠνώθησαν ἀλλήλαις αἱ φύσεις μήτε τῆς θείας φύσεως ἐκστάσης τῆς οἰκείας ἀπλότητος μήτε μὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἢ τραπέισης εἰς θεότητος φύσιν ἢ εἰς ἀνυπαρξίαν χωρησάσης μήτε ἐκ τῶν δύο μιᾶς γεγεννημένης συνθέτου φύσεως· ἡ γὰρ σύνθετος φύσις οὐδ' ὅποτερας τῶν, ἐξ ὧν συνετέθη, φύσεων ὁμοούσιος ὑπάρχειν δύναται ἐξ ἐτέρων ἀποτελεσθεῖσα ἕτερον. Οἷον τὸ σῶμα τὸ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συντεθειμένον οὐδὲ τῷ

πυρὶ λέγεται ὁμοούσιον οὔτε πῦρ ὀνομάζεται οὔτε ἀήρ λέγεται οὔτε ὕδωρ οὔτε γῆ οὔδ' ἐν τούτων ἐστὶν ὁμοούσιον. Εἰ τοίνυν κατὰ τοὺς αἵρετικούς μίᾳ συνθέτου φύσεως ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐχρημάτισεν, ἐξ ἀπλῆς φύσεως ἐτράπη εἰς σύνθεσιν καὶ οὔτε τῷ πατρὶ ἀπλῆς φύσεως ὄντι ἐστὶν ὁμοούσιος οὔτε τῇ μητρὶ (οὐ γὰρ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος αὕτη συντέθεται) οὔτε μὴν ἐν θεότητι ἐστὶ καὶ ἀνθρωπότητι, οὔτε δὲ θεὸς ὀνομασθήσεται οὔδ' ἄνθρωπος, ἀλλὰ Χριστὸς μόνον. Καὶ ἐστὶ τὸ Χριστὸς οὐ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ὄνομα, ἀλλὰ τῆς μίᾳς κατὰ αὐτοὺς φύσεως.

Ἡμεῖς δὲ οὐ μίᾳς συνθέτου φύσεως τὸν Χριστὸν δογματίζομεν οὔδ' ἐξ ἐτέρων ἕτερον ὥσπερ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον ἢ ὡς ἐκ τεσσάρων στοιχείων σῶμα, ἀλλὰ ἐξ ἐτέρων τὰ αὐτά· ἐκ θεότητος μὲν γὰρ καὶ ἀνθρωπότητος θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον τὸν αὐτὸν καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἐκ δύο τε καὶ ἐν δυσὶ φύσεσιν ὁμολογοῦμεν. Τὸ δὲ Χριστὸς ὄνομα τῆς ὑποστάσεως λέγομεν, οὐ μονοτρόπως λεγόμενον, ἀλλὰ τῶν δύο φύσεων ὑπάρχον σημαντικόν· αὐτὸς γὰρ ἑαυτὸν ἔχρισε, χρίων μὲν ὡς θεὸς τὸ σῶμα τῇ θεότητι αὐτοῦ, χριόμενος δὲ ὡς ἄνθρωπος· αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τοῦτο κάκεῖνο. Χρίσις δὲ ἡ θεότης τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰ γὰρ μίᾳ φύσεως συνθέτου ὣν ὁ Χριστὸς ὁμοούσιός ἐστι τῷ πατρὶ, ἐστὶ ἄρα καὶ ὁ πατὴρ σύνθετος καὶ τῇ σαρκὶ ὁμοούσιος, ὅπερ ἄτοπον καὶ πάσης βλασφημίας ἀνάπλεον.

Πῶς δὲ καὶ μία φύσις τῶν ἐναντίων οὐσιωδῶν διαφορῶν δεκτικὴ γενήσεται; Πῶς γὰρ δυνατόν τὴν αὐτὴν φύσιν κατὰ ταῦτον κτιστὴν εἶναι καὶ ἄκτιστον, θνητὴν καὶ ἀθάνατον, περιγραφτὴν καὶ ἀπερίγραφτον;

Εἰ δὲ καὶ μίᾳς λέγοντες τὸν Χριστὸν φύσεως ἀπλὴν ταύτην εἵποιν, ἢ γυμνὸν αὐτὸν θεὸν ὁμολογήσουσι καὶ φαντασίαν εἰσάξουσιν τὴν ἐνανθρώπησιν ἢ ψιλὸν ἄνθρωπον κατὰ Νεστόριον. Καὶ ποῦ τὸ τέλειον ἐν θεότητι καὶ τὸ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον; Πότε δὲ καὶ δύο τὸν Χριστὸν λέξουσιν φύσεων μίᾳς συνθέτου φύσεως αὐτὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντες; Ὅτι γὰρ μίᾳς ὁ Χριστὸς φύσεως πρὸ τῆς ἐνώσεως, παντὶ που δῆλον.

Διὰ τοῦτο ἐστὶ τὸ ποιοῦν τοῖς αἵρετικοῖς τὴν πλάνην, τὸ ταῦτον λέγειν τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν. Διὸ ἐπειδὴ δὲ μίαν τῶν ἀνθρώπων φύσιν φαμέν, ἰστέον, ὡς οὐκ ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος λόγον τοῦτο λέγομεν· ἀδύνατον γὰρ μίᾳς φύσεως λέγειν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα πρὸς ἄλληλα συγκρινόμενα. Διὰ τοῦτο ἐπειδὴ πλείεσται ὑποστάσεις τῶν ἀνθρώπων εἰσὶ, πάντες δὲ τὸν αὐτὸν ἐπιδέχονται λόγον τῆς φύσεως (πάντες γὰρ ἐκ ψυχῆς εἰσι συντεθειμένοι καὶ σώματος καὶ πάντες τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς μετελήφασιν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος κέκτηνται) τὸ κοινὸν εἶδος τῶν πλείεστων καὶ διαφόρων ὑποστάσεων μίαν φύσιν φαμέν, ἐκάστης δηλαδὴ ὑποστάσεως δύο φύσεις ἐχούσης καὶ ἐν δυσὶ τελούσης ταῖς φύσεσι, ψυχῆς λέγω καὶ σώματος.

Διὸ δὲ τοῦ κυρίου ἡμῶν Διησοῦ Χριστοῦ οὐκ ἐστὶ κοινὸν εἶδος λαβεῖν· οὔτε γὰρ ἐγένετο οὔδ' ἐστὶν οὔτε ποτὲ γενήσεται ἄλλος Χριστὸς ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι θεὸς τέλειος ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος τέλειος. Διὸ ἐντεῦθεν οὐκ ἐστὶν εἰπεῖν μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Διησοῦ Χριστοῦ. Διὸ δὲ ἐκ δύο φύσεων τελείων, θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης, φαμέν γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν οὐ κατὰ φυρμόν ἢ σύγχυσιν ἢ ἀνάκρασιν, ὡς ὁ θεήλατος ἔφη Διόσκορος Σευῆ- ρός τε καὶ ἡ τούτων ἐναγῆς συμμορία, οὔδ' ἐκ προσωπικῆς ἢ σχετικῆς ἢ κατὰ ἀξίαν ἢ ταυτοβουλίαν ἢ ὁμοτιμίαν ἢ ὁμωνυμίαν ἢ εὐδοκίαν, ὡς ὁ θεοστυγὴς ἔφη Νεστόριος Διόδωρός τε καὶ ὁ Μομφουεστίας Θεόδωρος καὶ ἡ τούτων δαιμονιώδης ὁμήγουρις, ἀλλὰ κατὰ σύνθεσιν ἥτοι κατὰ ὑπόστασιν ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως καὶ ἀναλλοιώτως καὶ ἀδιαιρέτως καὶ ἀδιασπάρτως καὶ ἐν δυσὶ φύσεσι τελείως ἐχούσαις μίαν ὑπόστασιν ὁμολογοῦμεν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σαρκακωμένου, τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν λέγοντες τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ καὶ τὰς δύο φύσεις ὁμολογούντες σφῆζεσθαι ἐν αὐτῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὐκ ἰδίᾳ καὶ ἀναμέρους τιθέντες ἐκάστην, ἀλλὰ ἡνωμένας ἀλλήλαις ἐν τῇ μιᾷ συνθέτῳ ὑπόστασει. Οὐσιώδη γὰρ φαμέν τὴν ἔνωσιν, τουτέστιν ἀληθῆ καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν· οὐσιώδη δέ, οὐχ ὡς τῶν δύο φύσεων ἀποτελεσασῶν μίαν σύνθετον φύσιν, ἀλλὰ ἐνωθεισῶν ἀλλήλαις κατὰ ἀλήθειαν εἰς μίαν ὑπόστασιν σύνθετον τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Καὶ σφῆζεσθαι αὐτῶν τὴν οὐσιώδη διαφορὰν ὀρίζομεθα· τὸ γὰρ κτιστὸν μεμένηκε κτιστὸν καὶ τὸ ἄκτιστον ἄκτιστον, καὶ τὸ θνητὸν ἔμεινε θνητὸν καὶ ἀθάνατον τὸ ἀθάνατον καὶ τὸ περιγραφτὸν περιγραφτὸν καὶ τὸ ἀπερίγραφτον ἀπερίγραφτον, τὸ ὁρατὸν ὁρατὸν καὶ τὸ ἀόρατον ἀόρατον· «Τὸ μὲν διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ταῖς ὕβρεσιν ὑποπέπτωκεν» [Leo Mag. Ep. 28, 4].

Οἰκείουται δὲ τὰ ἀνθρώπινα ὁ λόγος (αὐτοῦ γὰρ εἰσι τὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκὸς ὄντα) καὶ μεταδιδόει τῇ σαρκὶ τῶν ἰδίων κατὰ τὸν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον διὰ τὴν εἰς ἄλληλα τῶν μερῶν περιχώρησιν καὶ τὴν κατὰ ὑπόστασιν ἔνωσιν, καὶ ὅτι εἷς ἦν καὶ ὁ αὐτὸς ὁ καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα «ἐνεργῶν ἐν ἐκατέρᾳ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας». Διὸ δὲ καὶ ὁ κύριος τῆς

δόξης ἐσταυρῶσθαι λέγεται καίτοι τῆς θείας αὐτοῦ μὴ παθούσης φύσεως, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τοῦ πάθους ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι ὡμολόγηται, ὥς αὐτὸς ὁ κύριος ἔφησεν. Εἰς γὰρ ἦν καὶ ὁ αὐτὸς κύριος τῆς δόξης ὁ φύσει καὶ ἀληθείᾳ υἱὸς ἀνθρώπου ἤτοι ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη γινώσκουμεν, εἰ καὶ κατὰ ἄλλο ἐθαυματούργει καὶ κατὰ ἄλλο τὰ πάθη ὁ αὐτὸς ὑπέμεινεν. Ἰσμεν γάρ, ὥσπερ μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν, οὕτω καὶ τὴν τῶν φύσεων οὐσιώδη διαφορὰν σφύζεσθαι. Πῶς δὲ σωθεῖη διαφορὰ μὴ σφύζομένων τῶν τὴν διαφορὰν ἐχόντων πρὸς ἄλληλα; Διαφορὰ γὰρ διαφερόντων ἐστὶ διαφορὰ. Τῷ μὲν οὖν λόγῳ, ᾧ διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ τουτέστι τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας, φαμὲν συνάπτεσθαι αὐτὸν τοῖς ἄκροις, κατὰ μὲν τὴν θεότητα τῷ τε πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι, κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα τῇ τε μητρὶ καὶ ἡμῖν· ὁμοούσιος γὰρ ἐστὶν ὁ αὐτός, κατὰ μὲν τὴν θεότητα τῷ τε πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι, κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα τῇ τε μητρὶ καὶ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις. »Ωι δὲ λόγῳ συνάπτονται αἱ φύσεις αὐτοῦ, διαφέρειν αὐτὸν φαμεν τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος, τῆς τε μητρὸς καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων· συνάπτονται γὰρ αἱ φύσεις αὐτοῦ τῇ ὑποστάσει μίαν ὑπόστασιν σύνθετον ἔχουσαι, καθὰ ἦν διαφέρει τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος, τῆς τε μητρὸς καὶ ἡμῶν.

40. Kaminiates, John (10th C.)

The protagonist manages to escape the Arab swords

45. 1. ΔΕν ὅσῳ δὲ ταῦτα πρὸς ἡμᾶς διελέγετο καὶ συμπεσόντες ἀλλήλοις τὰ τελευταῖα συνεταττόμεθα, ἰδοὺ δὴ καὶ τῶν βαρβάρων κατεφάνησάν τινες ἀνιόντες, τὸν ἀριθμὸν οὐκ ὀλίγοι, Αἰθίopes τὴν χροιάν, τὰ σώματα γεγυμνωμένοι, ἐσπασμένας ἔχοντες τὰς μαχαίρας, δεινὸν ἐξαλλόμενοι καὶ τῇ παραθήξει τῶν ὀδόντων συῶν δί κην τὸ μανικὸν ἐνδεικνύμενοι. 2. ΔΕφεστῶτες οὖν τῷ τόπῳ πρῶτον τοὺς μεθὰ ἡμῶν ὑποστρέψαντας ἀπὸ τῆς τῶν πυλῶν κακούργου συγκλείσεως, αὐτοῦ που παρὰ τὸ τεῖχος εἰλουμένους, τοῖς ξίφεσιν ἐκείνοις διεχειρίσαντο· 3. οἷς οὐδὲν ἦν πρὸ τούτου πλέον μελετηθὲν ἢ μόνον τῇ δεξιᾷ τοῦ δημίου τὸν αὐχένα ὑπέχειν καὶ πρὸς τὴν τομὴν σχηματίζεσθαι. 4. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸ πραττόμενον ἐκπλήξεως γέμον. 5. Εἰ γὰρ τῷ εὐπειθεῖ τοῦ ἐαυτὸν προδόντος καὶ πρὸς τὸν θάνατον ὑποκλίνοντος ὁ φονεὺς κατενύγη, καιρίαν ἄγων θάττον αὐτὸν τῶν ἀλγηδόνων ἀπήλλαττεν· 6. εἰ δὲ μὴ ἐμαλάχθη τὴν λιθώδη καρδίαν, ἀλλὰ ἤθελεν ἐντρυφᾶν τῆς μανίας, μᾶλλον τοῖς τῶν ἀλόντων ἀτυχήμασι τὸν θυμὸν διεγείρων, μεληδὸν κατήκιζε τὸ προστυχὸν σῶμα καὶ πολλῶν θανάτων φορὰν ἐν μιᾷ συμφορᾷ τῷ δειλαίῳ παρείχετο. 7. Οὐδὲν δὲ ἕτερον ἦν ἀκούειν ἐν οὕτῳ παμπληθεῖ καὶ πολυανθρώπῳ δήμῳ, ἀλλὰ ἢ μόνον τὸν συριγμὸν τῶν ξιφῶν καὶ τῶν τοῦ αἵματος ὀχετῶν τὴν μετὰ βίας ἔκρυσιν.

46. 1. Οὐ πολὺ δὲ τὸ ἐν μέσῳ καὶ πάντες ἔκειντο, θέαμα πολλῶν ὀδυρμῶν καὶ θρήνων ἐπάξιον. 2. Ὡς δὲ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἔφθανεν ἡ τομὴ (τῷ τείχει γὰρ εἶδον συγκεκυφότας), ἐφώρμησαν ὁμοθυμαδὸν καθάπερ εἰς τι πρόχειρον θήραμα. 3. Φθάσαντες δὲ πλησίον τὴν ὀρμὴν ἐπέσχον. 4. «Ὡς γὰρ ὁ ῥηθεὶς ἐν τῷ μεταξύ πύργος, διὰ οὗ διελθεῖν ἔμελλον καὶ πρὸς ἡμᾶς γενέσθαι, ὃς πάλαι ἦν τὸ ἔδαφος ἅπαν ξύλοις ἐστρωμένος, ἅτινα τῷ χρόνῳ σαπέντα καὶ διαρρεύσαντα οὐκ ἀσφαλῆ παρείχον τὴν ἐκεῖθεν διάβασιν· 5. δύο γὰρ μόνον κατὰ μέσον ξύλα ἐναπὶ ὥρηντο, διὰ ὧν οἱ ταύτην διερχόμενοι ὑπότρομον τὴν πάροδον ἐπεποίησαν. 6. Τὸ ἀμφίκριμνον οὖν τοῦ κινδυνώδους τόπου κατιδόντες οἱ βάρβαροι ἐφώρσαν μὴ πῶς ἐν μέσῳ τῶν ξύλων γενομένων αὐτῶν λάθωμεν τέχνασμα τι πεποικότες εἴσω τοῦ πύργου καὶ κρημνισθῆναι τούτους παρασκευάσωμεν, εἰς ὕψος ἐπηρμένου πολὺ καὶ χαλεπὴν τὴν πτώσιν ἐπαπειλοῦντος. 7. Τοῦτο δὲ ὁ τῶν θαυμασίων θεὸς ταῖς αὐτῶν διανοίαις ὑπέβαλεν· 8. εἰ γὰρ ἅμα τῷ πρὸς ἡμᾶς γενέσθαι τομῶς τῆς διαβάσεως κατετόλμησαν, οὐδὲν ἦττον καὶ ἡμεῖς τῶν κειμένων τὸν ὀλεθρον ὑπεμένομεν. 9. Τῆς σχολῆς τέως τῆς τῶν λογισμῶν αὐτῶν διαιρέσεως, τοῦ φόβου τὰς ψυχὰς ἕκαστος ἡμῶν περιάραντες, εἰ τι καὶ δεοὶ πράττειν τῷ καιρῷ χρήσιμον ταῖς φρεσὶ κατεμερίζομεθα. 10. Ὡς οὖν εἶχον ἐγὼ τάχους ἀναπηδήσας καὶ θανάτου καταφρονήσας καὶ μηδὲν ὅ τι κατὰ κόρρης ἐφέστηκε τὸ παράπαν εἰς νοῦν θέμενος, κατὰ αὐτὴν

γενόμενος τοῦ πύργου τὴν εἴσοδον ἔμελλον διὰ τῶν ξύλων πρὸς τοὺς βαρβάρους χωρεῖν. 11. Οἱ δὲ ἐπειδὴ οὕτω με θαρσαλέως πρὸς αὐτοὺς κατεῖδον αὐτομολήσαντα, ἄοπλον μὲν καὶ πρὸς ἄμυναν οὐδὲν ἐπιφερόμενον, ἔχοντα δέ τι σπουδαῖον εἰπεῖν, ἐπῆλθον καὶ αὐτοὶ στοιχηδὸν ἀλλήλους συντάξαντες καὶ τὰς δεξιὰς ἀνατείναντες, τὰς τε μαχαίρας κατὰ τῆς ἐμῆς κορυφῆς ἐπαγαγεῖν σχηματίζαμενοι. 12. Ὡς δὲ οὕτῳ με τέως καταπτῆξαι πεποίηκεν (ὅλον γὰρ εἶχον τὸν νοῦν πρὸς ἅπερ ἤθελον λέγειν ἡσυχολημένον), εἰς τις τῶν Αἰθίοπων, καὶ τούτων μάλιστα ὁ γενναιότερός τε καὶ εὐτολμότερος, μεγέθει τῶν λοιπῶν διεννηνοχῶς, κατὰ ἐμὲ γενόμενος ἐπεχείρει μοι τὴν μάχαιραν κατενεγκεῖν τῷ μετώπῳ. 13. ΔΕγὼ δὲ τὰς χεῖρας ἀνασχών «Μὴ τοῦτο πράξεις» εἶπον, «ἐπεὶ πολλῶν χρημάτων σεαυτὸν καὶ τοὺς περὶ σὲ ζημιοῖς».

47. 1. Οὕτως ἔτυχον εἰπὼν, καὶ τῷ πεπαρρησιασμένῳ τοῦ σχήματος τὴν ὁρμὴν τοῦ Αἰθίοπος τέως πρὸς τὸ μὴ τὴν τομὴν ἐνεγκεῖν ἀνακόψας, τὴν λαιὰν δὲ τῶν χειρῶν ἐγκρύψας εἴσω τοῦ κόλπου καὶ τινα χρύσεια κόσμια τὸ τάχος ἐξενεγκῶν καὶ τῇ παλάμῃ τούτου ἐνθήμενος, «Ἔστωσάν σοι ταῦτα» ἔφην «ἐνέχυρα τῆς ζωῆς τῆς ἐμῆς. 2. Εἴπερ δὲ πολὺ πλείονα τούτων εὐπορῆσαι βούλει, τῷ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ τὰδελφῷ τοῦ πατρός», ἐπιστραφεὶς καὶ τούτους ἐν ᾧπερ ἦσαν τόπῳ τῷ δακτύλῳ καθυποδείξας, «τὸ μὴ θανεῖν κατεγγύησαι, καὶ παρέξομαί σοι χρήσιμα δῶρα, τῇ προσδοκίᾳ ὑμῶν ἐν τισὶν ἀφανέσι τόποις προαποτεθειμένα, οὓς ἡμεῖς τε μόνοι διαγινώσκομεν καὶ ὑμῖν προθύμως σωτηρίας τυγχάνοντες ὑποδείζομεν. 3. Εἰ δέ γε θάνωμεν, διόλωλεν ἐκεῖ- να, τὰς τε ὑμῶν διεκφυγόντα χεῖρας καὶ τῆς ζωῆς τῆς ἡμετέρας συναπολήξαντα », 4. τούτοις τὸν θυμὸν παρακατασχών τοῦ βαρβάρου, καὶ τῇ ἐπιδόσει τῶν κοσμίων εἰς ὑπόνοιαν ὧν φθάσας εἶπον τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἐμβάλων, ἐν οἷς ποικίλως ἑαυτὸν πρὸς ἱκεσίαν κατεσχημάτιζον. 5. Οὐδὲ γὰρ ἤδει βάρβαρος ὧν ἂ πρὸς αὐτὸν διελεγόμην, ἀλλὰ ἡ μόνον ἐφαίνετο θαυμάζων τὴν παρρησίαν καὶ τὸ σεσοφισμένον τῆς πληροφορίας παντὶ τρόπῳ κατενεργούμενον.

48. 1. ΔΕν τούτοις ἕτερός τις ἐγγύθεν ἐλθὼν ἀφῆκε φωνήν, «Τί ταῦτα οὕτως ποιεῖς, καὶ τὸν Αἰθίοπα ταῖς ἱκεσίαις παρακατέχεις, ἐξὸν εἰπεῖν πρὸς ἐμέ; Καὶ εἴ τι καὶ δέοι, συναντιλήγομαί σοι». 2. ΔΕγὼ δὲ τὸ πλεον θαρσύνσας καὶ τῇ τοῦ ἀνδρὸς παρουσίᾳ πρὸς τὸ εὐθυμότερον μετατεθεὶς ἀνέκραγον, «Σῶσον» εἰπὼν, «ὅστις εἶ, πρὸς θεοῦ ἡμῖν ἐν τούτοις χρειωδῶς ἀπεσταλμένε, καὶ τῆς παρούσης ἀνάγκης ἐξάρπασον. 3. Λήψη δὲ παρὰ ἡμῶν ταύτης τῆς χάριτος ἔνεκεν ἄξια τῆς ζωῆς ἡμῶν λύτρα, καὶ ὧν οὐδὲν ἐξ ἴσου κατὰ πᾶσαν ἦν ἤλωτε τήνδε τὴν πόλιν ἐν ἄλλοις τισὶν εὐρεθήσεται». 4. ΔΕκεῖνος οὖν «Θαρσεῖτε» ἔφη, «καὶ τοῦ θανάτου τῆς ἐννοίας ἀπόσχεσθε, καὶ πρὸς τὸ εὐθυμότερον ἑαυτοὺς μεθαρμόσατε. 5. ΔΕγὼ δέ» φησι «καὶ τοὺς Αἰθίопας πείσω τὰ αὐτὰ μοι συνθέσθαι, καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ καθηγουμένου παντός τοῦ στρατοῦ ὑμᾶς ἀπάξω πρὸς τὸ καὶ ὑπὲρ ἐκείνου λαβεῖν τὴν περὶ τοῦ ζῆν πληροφορίαν. 6. Μόνον αὐτοὶ τὰ ὑποσχεθέντα πληρῶσαι πρὸς ἀλλήλους διανοήθητε· εἰ γὰρ τι τῶν παρὰ ὑμῶν λεχθέντων μὴ πρὸς ἔργον ἀχθῇ, ταῖς μαχαίραις ταύταις κριθήσεται». 7. Ὡς οὖν ταῦτα ἔλεγεν, εὐθύς ὁ πατήρ ὁ ἐμὸς σὺν τοῖς ῥηθεῖσι δυσὶν ἀδελφοῖς καθὰ ἡμᾶς γενόμενοι, καὶ τοῖς ποσὶ τούτου τὰς κεφαλὰς προσερείσαντες, ἐδέοντο τὴν αὐτὴν ἐμοὶ πληροφορίαν λαβεῖν, βεβαιούμενοι πληρῶσειν ἐτοίμως ὅσα ἐγὼ προκατεῖπον. 8. Θᾶπτον οὖν ἐκεῖνος πάντα ἃ παρὰ ἡμῶν ἠκηκόει ταῖς τῶν ἄλλων ἐνθήμενος ἀκοαῖς, καὶ τούτῳ μάλιστα ᾧ κατὰ ἀρχὰς ἐγὼ περιέτυχον ἕκαστα προσειπὼν, λόγον τε πείσας ἔνορκον ἡμῖν παρασχεῖν, οὕτως μηδὲν παρήνει τοῦ λοιποῦ δεδιέναι.

49. 1. Συλλαβόμενοι δὲ ἡμῶν καὶ τοῦ τείχους καταβιβάσαντες, εἰς μέσους τε αὐτῶν διαλαβόντες, ἦγον τὴν ἐπὶ θάλασσαν, ἐπάνω τῶν σωμάτων τῶν ἤδη ἀναιρεθέντων βαδίζοντες. 2. Τῆς οὖν εἴσω πόλεως τὴν πύλιν ἐμβάντες οὐ κατευθὺ τὴν πορείαν ἐποιοῦμεθα, ἀλλὰ τῷ ὑπτιάζοντι μέρει τραπέντες τοῦ ἐκεῖσε βουνοῦ πρὸς τὸ κάταντες ἐφερόμεθα. 3. Ἐνθα καὶ τινες ἄλλοι κατεφάνησαν ἀνιόντες Αἰθίопες, καὶ αὐτοὶ μαχαίρας κατέχοντες ταῖς χερσίν, οἱ καὶ μέσον τῶν ἤδη χειρωσαμένων διειλημμένους ἑωρακότες ἡμᾶς τῇ φυσικῇ μανίᾳ πληγέντες ὥρμησαν ἀναιδῶς, πόρρωθεν δεικνύμενοι τοῦ κινούντος θυμοῦ τὴν ἐπίτασιν. 4. ΔΑλλὰ ἐπειδὴ καθὰ ἡμᾶς γεγονότες ἔγνων μηδὲν ἡμῖν ἐπενεχθῆναι δεινὸν τοὺς ἤδη προειληφότας σπουδάζοντας, ἐν ἑαυτοῖς σκεδασθέντες ὑпанεχώρησαν. 5. Εἰς δὲ τις αὐτῶν ἀναιδέστερος τῶν ἄλλων ὥς εἰκὸς καὶ θρασύτερος, ὥσεί τις ὑλακτικὸς κύων μεμηνὼς κατηκολούθει, καὶ τινα πληῆσαι τῇ μαχαίρᾳ δολερῶς ἐτεκταίνετο. 6. Ἐνα γὰρ τινα τῶν ἐλόντων ἡμᾶς ἑαυτὸν εἶναι προσποιησάμενος ἔλαθεν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ὑποσύραι τῶν ἄλλων ἐμὲ καὶ μικρὸν ἀποστάς ἀνελεῖν ἐπεχείρει. 7. ΔΑνώμωξα οὖν εὐθύς· 8. ὁ δὲ πατήρ ὁ ἐμὸς τεταραγμένος συστραφεὶς

(καὶ γὰρ ἔτυχον σὺν αὐτῷ βαδίζων) ὡς τῷ θανάτῳ με παρεστῶτα κατείδε καὶ τὸν δῆμιον βρύχοντα μέλλοντά τε τὸ ξίφος τῷ τραχήλῳ μου βάπτειν, κατέχοντα τῶν τριχῶν, τὸν ἤδη περισωσάμενον ἡμᾶς τοῦ πρῶην κινδύνου ἐγγύθεν ὄντα τῇ χειρὶ νύξας, καὶ σπουδῇ τὸ δράμα καθυποδείξας, 9. «Τί ὅτι» ἔφη «καὶ διδ ἦν αἰτίαν τοῦ ἐμοῦ παιδὸς κατεψηφίσασθε θάνατον, τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀλογήσαντες ὑποσχέσεων; 10. Εἰ οὖν αὐτὸς θάνοι, οὐδΔ ἡμῖν λυσιτελής ἐστὶν ἡ ζωή. 11. ΔΑλλΔ ἐξελοῦ τοῦτον τοῦ κατέχοντος, εἴ τις καὶ περὶ ἡμῶν σοὶ φροντίς· εἰ δὲ μή, τῷ ἐκείνου λύθρῳ σπείσον καὶ ἡμᾶς. 12. Οὐδὲ γὰρ διηρημένην φέρομεν ἐξ ἀλλήλων ὑπομῖναι τὴν τελευτήν». 13. Εὐθὺς οὖν θορυβηθέντα ἐπὶ τούτοις ἐκδραμεῖν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐπιστάντα τῷ τόπῳ τὴν δεξιὰν κατασχεῖν τοῦ βαρβάρου τεταμένην οὔσαν καὶ τὴν σφαγὴν σχηματίσασαν. 14. Ὅς καὶ ἐπισχεθεῖς, ὡς μὴ δυνηθεῖς τὸ δοκοῦν ἐκτελέσαι, πρὸς πλείονα ἐξήπτο θυμόν· καὶ φρίξας τὰς σιαγόνας τοὺς τε ὀφθαλμοὺς στρεβλώσας καὶ τοὺς ὀδόντας κροτήσας (τοῦτο γὰρ βαρβάρων ἔθος), φόνιόν τι καὶ βλοσυρὸν ἐνιδῶν, ἐπεχείρει τοῦ κατέχοντος ἑαυτὸ ν ἀπορρήξαι καὶ αὐθὶς μοι ἐπελθεῖν. 15. Οὐκ εἶα δὲ τοῦτον ἐκεῖ- νος ὁ πρὸς θεοῦ πεμφθεὶς ἡμῖν ἐν καιρῷ σωτήρ, ἀλλὰ πάσαις αὐτὸν κολακείαις μετατρέπειν ἐμηχανᾶτο. 16. Ὡς δΔ οὐδὲν ἡνύετο τούτοις πλέον αὐτῷ, μᾶλλον ἐκείνου τῷ θυμῷ διεγειρομένου καὶ φόνον ἐρευγομένου, ὡς καὶ λαθεῖν αὐτὸν ἄπαξ κατὰ τοῦ νώτου μου τὴν μάχαιραν αἰφνης κατενεγκεῖν καὶ πληῖσαι πληγὴν μανίας πλήρη, τὴν καὶ μέχρι νῦν δεικνύσαν τῆς δεξιᾶς τὴν ἐπίτασιν, ἀθρόον πρὸς τὸ ὀργιλώτερον ἑαυτὸν ἀλλοιῶσας ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ τὸν Αἰθίοπα στερρῶς ὠθίσας, ἐμέ τε συναρπάσας ἤδη παρὰ πόδας ἐστῶτα καὶ τῷ τῆς ὠτειλῆς περιρρεόμενον αἵματι, δρομαίως τὸ τάχος πρὸς τοὺς ἐταίρους ἐχώρει.

50. 1. Ὡς οὖν μετὰ τοῦ πλήθους γενόμενος καὶ αὐθὶς ἐγώ, καὶ τότε τὸ κακὸν διαδράς, τὴν εὐχαριστίαν πρὸς τὸν θεὸν ἐποιούμην, λαβόμενός τε σχολῆς τὴν τοῦ νώτου πληγὴν κατενόουν, αἰφνιδίου πάλιν δευτέρας πληγῆς ἐπισηθόμην, πλέον ἢ πρότερον ὀδύναις βληθεῖς. 2. Ὁ γὰρ τολμηρὸς ἐκεῖνος, οὐκ οἶδΔ ὅθεν ἄλλοθεν ἐπιστάς, ὥθισέ μοι κατὰ πλευρὰν ἐκ τῆς ὀπίσω τὸ ξίφος, δεινὸν ἀλαλάζας καὶ τὸ ἀκάθεκτον τοῦ τρόπου τῇ φωνῇ παραστήσας.

41. Kekaumenos (11th C.)

Advice on behaviour in public and private life

To the civil official

17. Εἰ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τὰ πάντα εἰς σε ἀναθήσει καὶ διὰ στόματός σου διοικεῖται τὰ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, μὴ ὑψηλοφρονήσης μηδὲ καταφρονήσης αὐτοῦ. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι γλίσχονται φθάσαι εἰς τοιοῦτον μέτρον, φθάσαντες δὲ τινες εἴτε ἐξ ἄκρας ἀρετῆς εἴτε ἀπὸ σπουδῆς εἴτε κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ, ἐσχατον ἀμελήσαντες καὶ εἰς τύφον ἐμπεσόντες ἀπόλλυνται. Σὺ δὲ εἰ ἐξ ἄκρας ἀρετῆς εἴτε ἀπὸ σπουδῆς εἴτε κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ φθάσης, ὅπερ ἐπεύχομαι, 8. εἰς μέγα μέτρον, μὴ καταφρονήσης μηδὲ ἐπαρθῆς, ἵνα μὴ κατενεχθῆς πῶμα χαλεπώτατον, ἀλλὰ καὶ εἰ κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ προκόψῃς, σπούδαςον διὰ ταπεινοφροσύνης καὶ σπουδῆς μεταποιῆσαι τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ τὴν ῥοπήν. Μὴ ἄπληστος εἰ εἰς τὸ λαβεῖν, ἀλλὰ πᾶσιν ἴσος γενοῦ καὶ μηδένα ἐχθράνης διὰ δῶρα καὶ περιπέσης· ἄρκει γὰρ σοὶ τὰ ἀπὸ προαιρέσεως διδόμενα.

9. Τὰ συμπόσια παραιτοῦ· πολλὴ γὰρ ἐν αὐτοῖς βαττολογία καὶ φλυαρία συμβαίνει. Οἶδα γὰρ ὅτι ἐὰν φυλάξεις τοῦτο, καταμωκήσονται σοὶ ὡς ἀκοινωνήτου καὶ φειδωλοῦ. Καὶ συμφέρει σοὶ τοῦτο, ἢ ἀπελθεῖν εἰς συμπόσιον ἢ ποιῆσαι αὐτὸ καὶ εἴτε εἰς βασιλέα διαβληθῆναι σε ὡς τὸ συμπόσιον κατ' αὐτοῦ γέγονεν, εἴτε λόγον ἀφροσύνης φθέγγασθαι σε καὶ παρὰ τῶν δαιτυμόνων μεμφθῆναι σε.

10. Πρόσεχε οὖν καὶ ἔχε ἀκρίβειαν εἰς τὰ τῆς πόλεως πράγματα ὑπερβάλλουσιν, ἵνα μηδὲν σε λανθάνῃ, ἀλλ' ἔχε κατασκόπους πάντη καὶ πανταχοῦ εἰς πάντα τὰ συστήματα, ἵν' ὅποταν μελητηθῇ τι, μάθῃς τοῦτο. Ὡσαύτως καὶ τὰ ἐν ταῖς ἄκραις καὶ ἐν ταῖς μέσαις ἐπαρχίαις μὴ δὴ σε διαλανθάνῃ. Μὴ προσπαθῇς τὸν ὕπνον μηδὲ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν ἐρχομένων ἀπὸ τῶν

ἔξω. Ερώτα κατ' ἰδίαν· εἰσὶ γάρ τινες μὴ ἔχοντες παρρησίαν ἐκ φύσεως, ἔχοντες δὲ λαλήσαι τι μέγα καὶ μὴ τολμώντες.

To the good commander

II 54. Ὅταν δὲ σχολάσεις καὶ οὐκ ἀσχολῇ εἰς στρατηγικὰς δουλείας, ἀναγίνωσκε καὶ βίβλους καὶ ἱστορίας καὶ τὰς τῆς ἐκκλησίας βίβλους. Καὶ μὴ εἴπῃς· «Τίς ὠφέλεια στρατιώτῃ ἀπὸ τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλῶν;»· πάνυ γὰρ ὠφελήθησιν· καὶ εἰ ἀκριβῶς προσέχεις, οὐ μόνον δόγματα καὶ ψυχωφελῆ διηγήματα καρπώσῃ ἐκ τούτων, ἀλλὰ καὶ γνωμικὰ καὶ ἠθικὰ καὶ στρατηγικά· σχεδὸν γὰρ πάντα ἡ Παλαιὰ στρατηγικά εἰσιν. Ἀλλὰ καὶ γνωμικὰ καὶ ἐν τῇ Καινῇ οὐκ ὀλίγα καρπώσεται ὁ σπουδαῖος. Εγὼ γὰρ τοιοῦτον ἐφίεμαι εἶναί σε, ἵνα θαυμάζωσί σε πάντες εἰς τε τὴν ἀνδρείαν σου καὶ εἰς τὴν εὐβουλίαν σου καὶ εἰς τὴν γνῶσιν καὶ εὐγλωττίαν σου. Καὶ εἰ ταῦτα ἀσπάσῃ καὶ φυλάξεις, μακάριος ἔσῃ.

Beware of friends!

III 101. Εὰν ἔχῃς φίλον εἰς ἄλλον τόπον καὶ διέρχεται διὰ τῆς πόλεως ἔνθα οἰκεῖς, μὴ ἀπλκεύσῃ εἰς τὸν οἶκόν σου, ἀλλὰ ἅς ἀπλκεύσῃ ἀλλαχοῦ, καὶ ἀπόστελλε αὐτῷ τὰ χρειώδη καὶ κρεῖττον σε ἀποδέξεται. Εἰ δὲ ἀπλκεύσῃ εἰς τὸν οἶκόν σου, ἄκουσον πόσαι μομφαὶ σοι γενήσονται. Ἐν μὲν, ὅτι ἡ γυνή σου καὶ αἱ θυγατέρες σου καὶ αἱ νύμφαι σου οὐκ ἔχουσιν ἄδειαν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ οἰκήματος καὶ διατάξασθαι εἰς τὸν οἶκόν σου τὰ δέοντα. Εἰ δὲ ἀναγκαῖα ἐστὶν χρεῖα ἐξελθεῖν αὐτάς, ἀναλαρυγγίσει ὁ φίλος σου καὶ τὸ ὄμμα πρὸς αὐτάς ἀπαιωρήσῃ· εἰ δὲ καὶ σὺ μετ' αὐτοῦ ἴστασαι, κάτω μὲν δοκεῖ σοι νεύειν, περιεργάζεται δὲ αὐτῶν καὶ βάδισμα καὶ γύρισμα καὶ ζῶσμα καὶ βλέμμα καί, ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀπὸ κορυφῆς ἕως ποδῶν, καὶ μιμησάμενος μετὰ τῶν οἰκείων αὐτοῦ κατὰ μόνας ὑπογελάσει.

Εἶτα ἐξουθενήσῃ τὴν ὑπηρεσίαν σου, τὴν τράπεζαν, τὴν τάξιν, ἐρωτήσῃ δὲ καὶ περὶ τῶν προσόντων σοι εἰ ἔχεις τοῦτο, εἰ ἐκεῖνο. Καὶ τί πολλὰ λέγω; Εἰ εὖρῃ ἄδειαν, νεύσει νεύματι ἐρωτικῶ πρὸς τὴν γυναῖκά σου καὶ ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς ἐμβλέψει πρὸς αὐτήν, καὶ εἰ δύναται, καὶ μιανεῖ αὐτήν· εἰ δ' οὐδ' ἐξελθὼν κανχήσεται ἂ μὴ θέμις. [...]

102. [...] Αγαθὸν γὰρ ἐστὶν ἵνα πάντοτε ἔχῃς ἀκρίβειαν εἰς τε τὴν θυγατέραν σου καὶ εἰς τὴν γυναῖκά σου. Ἀνθρωπὸς τις τῶν περιφανῶν καὶ πλούσιος, ἔν τε ἀξιώμασι καὶ εὐγενεστάτῳ ἐπίσημος, ἔχων τὰς οἰκήσεις ἐν τῇ Πόλει (τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ἐκὼν παραδράμῳ· ἔτι γὰρ ζῇ), ἔχει δὲ ὁ τοιοῦτος γυναῖκα εὐγενῆ, ἔχουσαν ἀδελφὸν στρατηγόν, ὥραϊαν μὲν τῇ μορφῇ, ὥραιότερα δὲ ἦν αὐτὴ τότε τῇ ψυχῇ, συνέσει καὶ ἀρετῇ κεκοσμημένη, μεμυημένη δὲ καὶ τὰς θείας Γραφάς. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας τὰ περὶ αὐτῆς πολλάκις ἐπεμψε πρὸς αὐτήν τινας ἐπιθυμῶν αὐτὴν συγγενέσθαι, ἐπαγγελλόμενος αὐτῇ τε καὶ τῷ ταύτης ἀνδρὶ ἀξιώματα καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθὰ· ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἐγίνωσκεν. Εἶτα ἀποστέλλει αὐτὸν κριτὴν θέματος. Μὴ δυνήθεις δὲ αὐτὴν πείσαι ἐσιώπησε.

Μετὰ δὲ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ἐλθὼν ἀπὸ τοῦ θέματος ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἦν εὐφραινόμενος εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Νέος δὲ τις εὐειδὴς καὶ τῶν περιφανῶν ἐξωτικὸς προσεποιήσατο εἶναι συγγενὴς αὐτῆς, εἶτα λέγει τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ἔνδον τοῦ Παλατίου· «Εγώ», φησί, «συγγενὴς εἰμι τῆς κυρᾶς ἐκεῖ τῆς κριταίνης», καὶ ἄλλα πολλὰ αὐτῷ εἰπὼν συμφιλάζεται αὐτῷ. Καὶ καλεῖ αὐτὸν ὁ κριτής· ὁ δὲ ὑπουλεύεται αὐτῷ καὶ γίνεται αὐτῷ τούτῳ συνήθης. Τί δὲ θέλω λέγειν πολλά; Συγγίνεται μετ' αὐτῆς ποτε μακαρίας νυνὶ ἀθλίας. Τούτου τοῦ δράματος διαγνωσθέντος τὸν μὲν ἄνδρα αὐτῆς καὶ τοὺς συγγενεῖς κατῆφεια καὶ λύπη κατέσχε, μᾶλλον δὲ ἀχρειωσύνη· ὁ δὲ νέος ὥς ἐφ' ἐνὶ τῶν ἀθλῶν τοῦ Ἡρακλέους τούτῳ ἐνεκαυχᾶτο. Καὶ ὅπερ βασιλεὺς καὶ ἐπαγγελία ἀξιομάτων καὶ πλούτων ποιῆσαι οὐκ ἴσχυσαν, τοῦτο συνήθεια καὶ φίλος ἐποίησεν.

Beware of physicians!

III 125. Εὖχου μὴ ἐμπεσεῖν σε εἰς χεῖρας ἱατροῦ, εἰ καὶ σφόδρα ἐστὶ ν' ἐπιστήμων· εἴπῃ γάρ σοι τὰ μὴ δέοντα. Καὶ εἰ ἔστιν ἡ ἀρρωστία σου μικρά, μεγαλύνει αὐτὴν ὑπέρογκα καί, «Πολλοῦ», εἴπῃ, «τιμήματος βοτανῶν χρεῖα σοὶ ἐστίν· πλὴν ἐγὼ σε ἰάσομαι». Λαβὼν δὲ παρὰ σοῦ νομίσματα, «Οὐκ ἐξικανοῖ», φησί, «τοῦτο εἰς ἀγοράν»· εἶτα καὶ ἄλλα ἔλαβεν. Θέλων σε δὲ τρυγᾶν εἴπῃ σοι φαγεῖν ὅπερ ἐστὶν ἐναντίον τῆς ἀρρωστίας καὶ ἐξάψει μᾶλλον τὴν ἀρρωστίαν. Καὶ πάλιν ἐπιμελήσεται καὶ αὐθις ἐπιτενεῖ τὸ ἄλγος. Καὶ οὕτως πολλάκις ποιήσας λάβῃ παρὰ σοῦ ἂ χρῆζει καὶ μόλις ποτὲ ἐπιμελήσεται. Εἴπερ οὖν οὐ θέλῃς ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας ἱατρῶν, φαγὼν ἀρίστῳ εἰς κόρον, ἀπέχου δεῖπνων, καὶ οὐκ ὀχλήσῃ σε ὕλη ἐγκειμένη τῷ στομάχῳ σου.

Ἀλλὰ καὶ εἰ ἐπέλθῃ σοι ἀρρωστία, νήστευσον καὶ ἰαθήσῃ χωρὶς ἱατροῦ. Σκόπει δὲ πόθεν ἡ

ἄρρωστία σοι προσέβαλεν· εἰ μὲν ἀπὸ ψύχους, θέρμανον σεαυτόν, εἰ δ' ἀπὸ γαστριμαργίας, ἐγκρατεύθητι, εἰ δ' ἀπὸ κόπου εἴτε ἡλίου, ἀναπαύθητι, καὶ ἔση, μετὰ Θεόν, ἑαυτὸν ἰώμενος. Ἐμπλαστρον δὲ μηδέποτε ἐπιθήσῃς τῇ κοιλίᾳ σου· θεὸς γὰρ τὸ ἐμπλαστρον, ἴσως ὠφελεῖ σε πρὸς τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας ἢ καὶ ἑβδομάδα, καὶ ἔκτοτε μᾶλλον οὐκ ἀγαθὸν σοι ἔσται. Βοήθημα δὲ ἢ ἀντίδοτον ἢ ποτὸν οἰονδηποτοῦν μὴ πίης· πολλοὺς γὰρ εἶδον ἐκ ποτῶν ἀποθανόντας, οἱ καὶ ἰδιοθάνατοι ἐλογίσθησαν. Εἰ δὲ θέλεις πιεῖν ἵνα σε ὠφελήσῃ εἰς τὸν στόμαχόν σου, πῖε ἀψίνθιον. Εἰ δὲ τὸ ἥπαρ σου πάσχεις, πῖε ῥέον ἰνδικόν, πλεῖον δὲ τούτου μηδέν. Πάνυ γὰρ εἰσι βλαβεροὶ οἱ ποτοί, μᾶλλον δὲ εἰς τοὺς νέους. Φλεβοτόμει δὲ ἐκ τρίτου, Φευρουαρίῳ, Μαΐῳ καὶ Σεπτεμβρίῳ, ἀκρίβαζε καὶ πλεον μηδέν. Εἰ δ' ἄρρωστία κατεπεῖγει, πᾶς καιρὸς ἐπιτήδης.

To the widower

III 131. [...] .Ο δὲ θάψας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὸ ἥμισυ εἴτε καὶ τὸ πλεῖον τῆς ζωῆς αὐτοῦ συναπώλεσεν, εἴπερ ἀγαθὴ ἔστιν. 132. Καὶ εἰ μὲν σωφρονήσῃ, μέγας ἔσται παρὰ τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις· αὐτὸς μὲν ἐν ἀδείᾳ πολλῇ καὶ εὐφροσύνῃ διάζει, τοὺς παῖδας ἐκτρέφων καλῶς, οἱ δὲ παῖδες αὐτοῦ ὡς ἐπὶ ὀχήματος ἐποχηθήσονται, καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ἐν εἰρηνικῇ καταστάσει ἔσται· εἰ δὲ οἴστρω ἀκολασίας περιπαρῇ, μᾶλλον ἔαν δοκεῖ σῶφρων εἶναι, εἰσερχόμενος καὶ ἐξερχόμενος τῆς οἰκίας δακρύει, τῆς μακαρίας δῆθεν ἐπιμνησκόμενος, καὶ τὴν τοῦ οἴκου ἀμέλειαν καὶ τὴν τῶν παίδων κακουχίαν προβάλλεται.

Οἰκειώσεται δὲ γυναῖκας αἱ εἰς τὸ προξενεῖν πείραν ἔχουσιν, ἃς κουργουσούρας καλοῦσι, τραπέζης ταύτας ἀξιώσει καὶ τὰς ἀτίμους τιμήσῃ ὁ δεῖλαιος. Καὶ δοὺς αὐταῖς ὧν χρήζουσι, πέμπει ἐπαγγελλόμενος μεγάλα, εἰ προξενήσουσιν αὐτῷ γυναῖκα καλὴν. Αἱ δὲ τὴν κρείττονα ἐπαγγέλλονται, προμεμισθωμένοι δὲ οὖσαι παρὰ γυναικὸς εἰς τοῦτο, ἀπελθοῦσαι πρὸς αὐτήν· «Εὐρομέν σοι», φησὶν, «οἶον ἤθελες, ἀπόλαυσον τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ». Εἴτα ἐπὶ τὸν ἄθλιον ἀναστρέφουσι μεγαλύνοντες αὐτήν. Καὶ καταθέλξασαι αὐτοῦ τὰ ὦτα καὶ καθ' ἡμέραν αὐτῇ τε καὶ τούτῳ πρὸς χάριν ὁμιλοῦσαι καὶ ἀπολαύσασαι ἀμφοτέρων τῶν ἀγαθῶν πείθουσιν αὐτόν· εἰώθασι γὰρ οἱ οἴστρω περιπαρέντες ἐξ ἀκοῆς ὀλισθαίνειν. Εἴτα ἔλαβεν αὐτήν, ἡμελήθησαν δὲ αὐτοῦ οἱ παῖ- δες. ΔΕκεῖνη δὲ εἰς ἄλλους κέχνηεν ὑποτάξαι τοῦτον ἐφιεμένη, μαγεύσασα δὲ ἄλλον ἀντ' ἄλλου ἐποίησε καὶ ἀπώλεσεν.

Εἰ δὲ τῶν χρησίμων χηρῶν ἔστιν ἐκείνη, ἐπ' αὐτῇς ἀνακειμένη καὶ τοῦ παρθενικοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς ἐπιμνησθεῖσα, μέγα ἐστέναξε, κάκεῖνος ἴσως τῆς στεφανικῆς αὐτοῦ ἐνθυμηθεὶς ἐδάκρυσε, καὶ γέγονεν ἡ εὐνὴ πένθος. Εἰ δὲ καὶ ἀμφοτέροι παῖδας ἔχοιεν, τί χειρὸν γένοιτ' ἄν; Ἐρὶς καὶ μάχαι ἀπὸ πρωΐας ἕως ἑσπέρας, ἔχθρα ἄσπονδος καὶ ταραχὴ καθημερινή. Καὶ οὐς ποτε ἐπόθει ὁ πατήρ φιλοστόργως καὶ ὀρῶν ἐτέρπετο, νῦν γυναικὶ ἡττηθεὶς ὡς ἐχθροὺς ἔχει, «Οὐ φέρω», λέγων, «διδ' ὑμᾶς ταρασσεσθαι».

Εἶχον δὲ σοι εἰς τοῦτο εἰπεῖν πολλά, ἀλλ' ἄρκεῖ, εἴπερ οὐκ ἐθέλοκωφεῖν ἐθέλεις. Τοῦτο δὲ μόνον λέγω· μακάριος ὁ φυλάσσων ταῦτα.

42. Kinnamos, John (12th C.)

The relations of Manuel I Komnenos (1143-1180) with the Turks: the sultan of Ikonion is magnificently entertained in Constantinople

V 3. Ὑπὸ τούτου τὸν χρόνον [1161/2] καὶ Κλιτζιεσθλάν ὁ σουλτάν [Kilic Arslan II] ἐς Βυζάντιον αὐτόμολος ἦλθε περὶ τῶν αὐτῷ συμφόρων βασιλέως δεησόμενος, πρᾶγμα ὑψηλόν τε καὶ δαιμονίως ὑπέρογκον καὶ ὅσα ἐμὲ εἰδέναι οὐποτε ἄλλοτε .Ρωμαίοις εὐτυχηθὲν πρότερον. Τίνος γὰρ καὶ τῶν μεγαλοπρεπεστέρων οὐχ ὑπέρκειται ἄνδρα τηλικαύτης ἡγεμονεύοντα γῆς καὶ τοσοῦτων κυριεύοντα ἐθνῶν βασιλεῖ .Ρωμαίων ἐν οἰκέτου παρεστάναι σχήματι; Καὶ ὥς γε τοῖς φιληκόοις τὰ τελεσθέντα τότε διηγησαίμην, ἦρτο μὲν βῆμα λαμπρόν, καὶ δίφρος ἐπὶ πλεῖστον γῆθεν αἰρόμενος ἔκειτο, θέαμα λόγου πολλοῦ ἄξιον. Εἵργαστο μὲν ἅπας χρυσοῦ,

λίθων δὲ ἀνθρώκων καὶ ὑακίνθων ἄφθονόν τι ἀπανταχόθεν τούτου διεστοίβαστο χρῆμα. Μαργάρους δὲ οὐδὲ ἂν ἀριθμεῖν ἔσχε. Καθὰ ἓνα γὰρ τῶν ἡρέμα κατὰ διέχειαν πεπηγότων λίθων περιέθεον ἱκανοί. ΔΕσφαίρωντο μὲν ἐς τὸ ἀκριβές, λελεύκονται δὲ ὑπὲρ χιόνα. Τηλίκων ὁ δίφρος πεπλήρωτο φώτων. Τό γε μὴν ἀνώτατον καὶ τὴν κεφαλὴν ὑπερτεῖνον αὐτοῦ μέρος τοσούτῳ τῶν ἄλλων ἐκράτει λαμπρότησιν ὅσῳ καὶ ἡ ἐν γειτόνων αὐτῷ τῶν λοιπῶν μελῶν προὔφερε κεφαλὴ. ΔΕΦΔ οὗ καθῆστο βασιλεὺς μεγέθει σώματος ἀναλογωτάτου τὸν πάντα πληρῶν. ΔΕσθῆς δὲ αὐτὸν περιέθεεν ἀλουργίς, ἐξαΐσιόν τι χρῆμα. Ἄνωθεν ἄχρι καὶ ἐς τὰς βάσεις αὐτὰς ἐπυρσοῦτο μὲν ἄνθραξιν, ἠὺγίζετο δὲ μαργάροις, οὐκ ἀπεριέργως μέντοι, ἀλλὰ θαυμασία τις αὐτοὺς ἐποίκιλλε γραφικὴ, ἀκήρατον δῆπου λειμῶνα σχεδιαζούσης τῷ πέπλῳ τῆς τέχνης. ΔΑπὸ μέντοι τραχήλου ἄχρι καὶ ἐπὶ στέρνα ὑπερφυῆς μεγέθει καὶ χροῖα λίθος ἀπὸ χρυσέων καθεῖτο ἀμμάτων, πυρσίζων μὲν ἄτε ρόδον, σχήματι δὲ μήλῳ παρεμφερὲς μάλιστα. Περὶ γὰρ τοι τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς κόσμου περιττὸν καὶ φράζειν ἡγοῦμαι. ΔΕΦΔ ἐκάτερα δὲ τοῦ δίφρου ἡ τάξις ἐστήκει κατὰ τὸ εἰωθός, γένους ἐκάστῳ καὶ τύχης πρυτανευόντων τὴν χώραν τῆς στάσεως. Τὰ μὲν δὲ τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις ἦσαν. Κλιτζιεσθλάν δὲ ἐπειδήπερ εἰς μέσους παρῆλθε, θάμβους ὅλος ἦν. Καὶ τοῦ βασιλέως καθιζῆσαι τοῦτον προτρεπομένου, ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἰσχυρότατα ἀπέλεγεν, ὥς δὲ ἔτι μᾶλλον ἐγκείμενον ἐώρα τὸν βασιλέα, καθῆστο λοιπὸν ἐπὶ χαμαιζήλου τινὸς καὶ ἥκιστα ἐπὶ μετεώρου καθέδρας, τὰ εἰκότα τε εἰπὼν καὶ ἀκούσας ἐς τὴν ἀποτεταγμένην αὐτῷ ἐν παλατίῳ ἀπηλλάττετο καταγωγὴν. Ὁ βασιλεὺς δὲ τῷ τῶν εὐτυχημάτων ὄγκῳ φιλοτιμούμενος θριάμβου ἐξ αὐτῆς ἀκροπόλεως ἐπὶ τὸν περιλάλητον τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας ναὸν ἐποιήσατο μὲν ἐμπαρασκευὴν ἐΦΔ ᾧ σὺν ἐκείνῳ πομπεῦσαι· οὐ μὴν καὶ εἰς τέλος ἡγάγε το βουλευθέν. Λουκάς [patriarch Loukas Chrysoberges] γὰρ ὁ τῷ τηνικάδε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐφεστὼς πράγμασιν ἀντίξους τῇ πράξει ἐγένετο, μὴ δεῖν εἶναι εἰπὼν διὰ ἐπίπλων θεῶν καὶ κόσμων ἱερῶν ἄνδρας διελθεῖν ἀσεβεῖς· τότε δὲ καὶ ἄλλο τι παρεμπεσεῖν προσέστη τῷ πράγματι. ΔΕπειδὴ γὰρ πόρρω τῶν νυκτῶν ἦν, ἐξαΐσιός τις βρασμὸς ἀθρόον ἐκλόνησε τὴν γῆν. Βυζάντιοι μὲν οὖν ἐνταῦθα τὰς Λουκά παραινέσεις ἐκβῆναι οἰόμενοι ἀπο γνώμης εἶναι θεῷ τὴν ἐγχείρησιν ἔφασκον. Πεφύκασι γὰρ ἄνθρωποι τοῖς παροῦσιν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον προσέχοντες πολυπραγμονεῖν περαιτέρω μηδέν. Τὸ δὲ τοῦ πράγματος τέλος τὴν τοῦ συνενεχθέντος ἐναργῶς παρεστήσατο δῆλωσιν. Καὶ Κλιτζιεσθλάν γὰρ μετὰ πολλοὺς ἐπιγενομένους χρόνους τῶν εἰς βασιλέα συνθηκῶν ἀλογήσας πανστρατὶ .Ρωμαίους κατὰ Περσῶν ἐλθεῖν παρεσκεύασε. Τύχῃ τέ τινι δυσχωρίαις ἐμπεσὼν τὸ στρατιωτικὸν τῶν ἐπὶ δόξης τε ἀποβεβλήκει πολλοὺς καὶ μεγάλου ἐγγὺς ἦλθε κακοῦ, εἰ μὴ βασιλεὺς ἐνταῦθα ἀνθρωπίνης ὅρον ἀρετῆς τὰ πολέμια παρελθὼν ὥφθη. ΔΑλλὰ ταῦτα μὲν, ὥσπερ καὶ ἤδη ἔφην, εἰσέπειτά μοι λελέξεται. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐς τὰ κατὰ νότον τῆς πόλεως ἀνάκτορα καταχθεῖς μεγαλοπρεπέσι τε ἐδε ξιοῦτο δείπνοις αὐτὸν καὶ διὰ φιλοφροσύνης ἡγεν ἀπάσης. Εἶτα καὶ ἵππων αὐτὸν ἔθελεξεν ἀμίλλαις, ὑγρῷ τε πυρὶ κατὰ τὸ ἔθος λέμβους τινὰς ἐνεπίμπρα καὶ ἀκάτους, καὶ ὅλως τῶν τῆς ἵπποδρομίας ἐγέμιζε τὸν ἄνδρα θεαμάτων, ἐξ ὧν μάλιστα μεγέθη πόλεων φιλεῖ δεικνυσθαι. Ὁ δὲ ἐΦΔ ἱκανὸν ἐν Βυζαντίῳ διατρίψας τὰ προλαβόντα τε δευτέροις ὅρκους πιστωσάμενος ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἦλθεν. Εἶχε δὲ τὰ τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ ὧδε· ἐχθρὰ μὲν διὰ βίου φρονήσιν οἷς τὸ πρὸς βασιλέα τρέφοιτο ἔχθος, φίλια δὲ αὐτὸις τούναντίον εὖνοις αὐτῷ καθεστῶσι. Πόλεων τε ὧν ἂν αὐτὸς περιγένοιτο τὰς μείζους καὶ ἀξιολογωτέρας βασιλεῖ διδόναι. ΔΕξεῖναι δὲ αὐτῷ οὐδαμῇ τῶν ἐχθρῶν τινι σπείσασθαι ὅτι μὴ βασιλέως κελεύοντος. Δεῆσάν τε .Ρωμαίοις συμμαχήσιν, πανστρατὶ ἀπαντᾶν κἂν ἐφ' ὅσον κἂν ἐσπέριος ὁ πόλεμος εἴη. Οὐ μὴν οὐδὲ τοὺς ὅσοι ὑπὸ τὴν αὐτοῦ μὲν κείνται παλάμην, κλέμμασι δὲ διαζῆν ἐπίστανται, οὓς δὲ Τουρκομάνους ἔθος καλεῖν ἐστίν, ἀτιμωρήτους ἔαν ὁποιοῦν τι ἐς .Ρωμαίων ἡμαρτηκότας τὴν γῆν. Ταῦτά τε αὐτὸς ὡμολόγηκε [...].

43. *Kletorologion* of Philotheos (9th C.)

Ειδέναι γὰρ ὑμᾶς βουλόμεθα, ὦ φίλοι, ὅτι πᾶσα μὲν τεχνῶν ἐπιστήμη πρὸς τι εὐχρηστον τέλος τῶν ἐν τῷ βίῳ συνέστηκεν. Ἡ δὲ τῶν ἀρτικλινῶν ἐπιστήμη ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ τῷ εὐχρηστον δείκνυσιν, ἀλλὰ ἢ ἐν τῷ τάξει καὶ συστάσει καὶ ἀκριβεῖ διαθέσει τὰς τῶν ἀξιωματῶν διαφορὰς διαστέλλειν. Καὶ γὰρ πᾶσα περιφάνεια βίου ἢ ἐνδοξος ἀξιωματῶν ἀξί α ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ τοῖς ὁρῶσιν ἐνδείκνυται, ἀλλὰ ἢ ἐν τῇ κλήσει τῆς προκαθεδρίας τῆς ἐν τῇ λαμπρᾷ τραπέζῃ καὶ περιποθῆτω συνεστίασει τῶν σοφωτάτων ἡμῶν βασιλέων. Εἰ δέ τις ἐκ τῆς ἡμῶν ἀπροσεξίας ἐπισηφίμης προσγένηται σύγχυσις τοῖς βασιλικοῖς κλητορίοις, οὐ μόνον τὰς τῶν βασιλικῶν ἀξιωματῶν ἀρετὰς καταριπτεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καταγελάστους καὶ ἀχρείους τῆς διακονίας παρίστησιν. Διὸ οὖν, ἀγαπητοί, δεῖ ἡμᾶς, ἐν τῇ τοιαύτῃ λαχόντας διακονίᾳ, προσοχῇ μελέτης καὶ ἐπιστήμης τὰς τῶν ἀξιωματῶν κυριοκλήσις ἐν τῷ οἰκείῳ νῷ περιγράφειν, καὶ εἶθ' οὕτως τὰς αὐτῶν διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις καὶ ἀκριβεῖς συστάσεις ἐκφωθεῖν καὶ ἐκτίθεσθαι.

The Great Easter Sunday. How the atriklines should arrange the imperial banquet for high-ranking officials

Καὶ δεῖ ἡμᾶς εὐτρεπίζειν ἐν τῇ αὐτῇ κλήσει τοῦ κράματος τοῦ τελουμένου ἐν τῇ Χριστοῦ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς συνεστίασιν τῷ βασιλεῖ φίλους ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν μαγίστρων, ἀνθυπάτων, πατρικίων, στρατηγῶν τε καὶ ὀφικιαλίων, τὸν ἀριθμὸν ιδ´ εἰσάγειν δὲ αὐτοὺς ἐπὶ τῆς αὐτῆς τραπέζης οὕτως· τοὺς μὲν μαγίστρους, ἀνθυπάτους καὶ πατρικίους τοὺς λῶρους ἡμφιεσμένους μετὰ τῶν χρυσέων αὐτῶν θωρακίων καὶ μόνον – προκρίνειν δὲ ἐν τῇ τοιαύτῃ καθεδρᾷ τοὺς τὰ θωράκια ἡμφιεσμένους ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πατρικίους τοὺς τὰ οἰκεία καμίσια φοροῦντας, κὰν τάχα τύχοιεν ἐλάττονες εἶναι ἐν τῇ προβλήσει, τοὺς δὲ στρατηγοὺς ἅπαντας μετὰ τῶν οἰκείων αὐτῶν σκαραμαγγίων καὶ μόνον, τοὺς δὲ ὀφικιαλίους καὶ αὐτοὺς μετὰ τῶν οἰκείων καμισίων, ἄνευ μέντοι τῶν ἑαυτῶν χλαμύδων.

Επὶ δὲ τῆς προκειμένης ἐν τῷ περιβλεπτῷ Χρυσέῳ τρικλίνῳ χρυσῆς τραπέζης, ἐν ᾗ καὶ τὸ περιφανὲς κτήμα τοῦ χρυσοῦ πενταπυργίου εἰς τιμὴν προετέθη, δεῖ ἡμᾶς εὐτρεπίζειν εἰς συνεστίασιν τῷ βασιλεῖ φίλους ἐκ τῶν προλεχθέντων μαγίστρων, ἀνθυπάτων, πατρικίων, στρατηγῶν, ὀφικιαλίων σεκρετικῶν, ἀπὸ τῆς τάξεως τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ κατωτέρω, ἀσηκρητῶν τε ὁμοῦ καὶ κομήτων τῶν σχολῶν καὶ σκριβῶνων σὺν τῶν δύο ἐκ Βουλγάρων φίλων, τὸν ἀριθμὸν λ´ ἐν δὲ ταῖς περιεξῆς τέσσαρσι τῶν καμαρῶν τραπέζαις ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν βασιλικῶν ν κανδιδάτων, βεσιτιῶρων τε καὶ σελεντιαρίων, δρακοναρίων, σκηπτροφόρων, σημειοφόρων καὶ σενατῶρων, τὸν ἀριθμὸν λς´, Ἀγαρηνοὺς δεσμίους ἐκ τοῦ μεγάλου πραιτωρίου, τὸν ἀριθμὸν ιη´, καὶ ἐκ τῶν Βουλγάρων φίλων ἀνθρώπους ιη´. Εἰσάγειν δὲ αὐτοὺς – καὶ προστιχίζειν πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτῶν – τοὺς μὲν ἐπὶ τῆς χρυσῆς βασιλικῆς τραπέζης περιφανεῖς δαιτυμόνας μετὰ τῶν οἰκείων ἀλλαξιμάτων καὶ χλανιδίων, προσκαλεῖσθαι δὲ τοὺς ἀπὸ τῶν Βουλγάρων φίλους ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν στρατηγῶν ἐν τῷ δευτέρῳ μίνσῳ ἐπὶ τῆς εὐωνύμου θέσεως τῆς τραπέζης πρὸς τὸ ἀριθμεῖσθαι αὐτοὺς πέμπτους ἢ καὶ ἕκτους φίλους, στιχίζειν δὲ ἅπαντας ἔνθεν κάκειθεν κατὰ τὴν ἀρμόζουσαν τῆς τάξεως ἐκάστῳ δόξαν· ἀπὸ δὲ τῆς στάσεως τῶν λεχθέντων τούτων στιχίζειν αὐθις ἔνθεν κάκειθεν τοὺς ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν κανδιδάτων καὶ κατωτέρω πρὸς τὸ καθεσθῆναι ἐπὶ τῶν ἐκατέρων δύο προκρίτων τραπεζῶν· ἐπὶ δὲ ταῖς κατωτέραις τραπέζαις δεῖ προστιχίζειν ἐπὶ μὲν τῆς ἐξ εὐωνύμου θέσεως τοὺς ἐξ

Ἀγάρων δεσμίους, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας τραπέζης τοὺς τῶν φίλων Βουλγάρων ἀνθρώπους πάντας· εἰσάγειν δὲ αὐτοὺς ἅπαντας καὶ ἐξάγειν οὕτως· τοὺς μὲν ἀπὸ τῆς συγκλήτου πάντας καὶ τῶν ταγμάτων μετὰ τῶν οἰκείων ἀλλαξίμων, τοὺς δὲ Ἀγαρηνοὺς λευκοφόρους, ἀζώνους καὶ ὑποδεδεμένους, τοὺς δὲ Βουλγάρων ἀνθρώπους μετὰ τῶν οἰκείων αὐτῶν σχημάτων. Δεῖ δὲ προσέχειν τὴν ἐκφώνησιν καὶ ἀπήχησιν τῶν μουσικῶν ὀργάνων καί, ἥνικα τὸ ἁδόμενον ἄση μέλος, ἀνίσταν ἅπαντας εἰς εὐφημίαν τῶν δεσποτῶν καὶ αὐθις τὰς ἑαυτῶν ἐκδιδύσκεσθαι χλαμύδας· καὶ μετὰ τῆς ἀφίξεως τοῦ μίνσου τῶν δουλκίων πάλιν ταύτας ἀναλαμβάνειν πρὸς τὸ μετ' αὐτῶν ἐκπορεύεσθαι ἐν τῇ αὐτῇ ἐξόδῳ. Ἐν δὲ τῇ αὐτῇ ἀναστάσει δεῖ προσέχειν τὸ ἐκ βασιλικῆς χειρὸς διδόμενον τῆς ἐγέρσεως σχῆμα, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ παρεστῶτος ἐκεῖ κουβικουλαρίου, καὶ αὐθις ἐξανίστα ν καὶ προπέμπειν τοὺς τῶν δ´ τραπεζῶν κεκλημένους, μικρὸν εἵργοντας τοὺς ἄνω φίλους καὶ εἶθ' οὕτως συνεξερχομένους ἅπαντας.

44. Komnene, Anna (11th-12th C.)

1. From the «Alexiad» The birth in the Porphyra

VI 8. 1. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τῶν αὐτομολησάντων πρὸς αὐτὸν τοῦ κόμητος Βρυεννίου Λατίνων τροπαιοφόρος νικητὴς πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἐπαναζεύγνυσιν, ὥς ἄνωθεν εἴρηται, πρῶτην ἄγοντος τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς ἐβδόμης ἐπινεμήσεως [1083], τὴν βασιλίδα κατὰ τὸ ἀφωρισμένον πάλαι ταῖς τικτούσαις τῶν βασιλίδων οἴκημα ἐπὶ ταῖς ὁδίσιν εὐρηκῶς· πορφύραν τοῦτο οἱ ἀνέκαθεν ὀνομάζουσιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῶν πορφυρογεννῆτων ὄνομα εἰς τὴν οἰκουμένην διέδραμε. Κατὰ δὲ τὸ περίορθρον (Σάββατον δὲ ἦν) τίκεται τούτοις παιδίον θήλυ ἐμφερές, ὥς ἔλεγον, κατὰ πάντα τῷ πατρί· ἐγὼ δὲ ἄρα ἦν τοῦτο. 2. Καὶ ὥς γε τὴν βασιλίδαν καὶ μητέρα ἔντισι καιροῖς διηγουμένην ἤκουον, ὅτι πρὸς τριττῆς ἡμέρας τῆς τοῦ βασιλέως εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσελεύσεως (ἐπανη' εἰ γὰρ ἤδη ἀπὸ τῆς τοῦ Ῥομπέρτου μάχης καὶ τῶν πολλῶν ἐκείνων πολέμων καὶ κόπων) ταῖς ὁδίσι συνεχομένη σταυροῦ τύπον τῇ γαστρὶ ἐνσημήνασα ἔφη· «Μεῖνον ἔτι, παιδίον, τὴν τοῦ πατρὸς ἄφιξιν». Πολλὰ δὲ αὐτὴν, ὥς ἔλεγεν, ἡ πρωτοβεστιαρία καὶ μήτηρ αὐτῆς καταμεψαμένη ἔφη μετ' ὀργῆς· «Εἰ δὲ μετὰ μῆνα ἐλεύσεται, οἶδας; Καὶ πῶς αὐτὴ τοσαύταις ὁδύναις ἐγκαρτερήσεις;». Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡ ἐκείνης μήτηρ· τὸ δὲ γε τῆς βασιλίδος ἐπίταγμα πέρας εἰλήφει, ὅπερ κὰν τῇ γαστρὶ τὴν εἰς τὸ μέλλον πρὸς τοὺς γειναμένους εὖνοϊαν ἀριδῆλως ὑπεσημαίνεται. Καὶ γὰρ μετὰ ταῦτα εἰς ἡλικίαν ἐπιδεδωκυῖα καὶ ἀπολαβοῦσα τὸ φρονεῖν καθαρῶς φιλομήτωρ κατὰ ταῦτόν ἐγεγόνειν καὶ φιλοπάτωρ. Καὶ μάρτυρες τοῦ τοιοῦτου ἦθους εἰσὶ μοι πολλοὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων, ἤδη δὲ καὶ πάντες ὁπόσοι τάμ' ἀγινώσκουσι, προσεπιμαρτυροῦντων αὐτοῖς καὶ τῶν πολλῶν μου ὑπὲρ τῶν γονέων ἄθλων καὶ καμάτων καὶ τῶν κινδύνων ἐκείνων, εἰς οὓς ἐμαυτὴν διὰ τὸ πρὸς ἐκείνους φίλτρον ἐνέβαλον, ἀφειδήσασα μὲν καὶ τιμῆς καὶ χρημάτων καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς· οὕτω γὰρ τὸ πρὸς αὐτοὺς με φίλτρον ἐξέκαεν ὥς καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν δι' αὐτοὺς προέσθαι πολλάκις. Ἀλλὰ μήπω περὶ τούτων. Ανατρεχέτω δ' αὖθις ὁ λόγος πρὸς τὰ ἐξ αὐτῆς μοι ξυμπεσόντα γενέσεως. 3. Πάντων γὰρ τῶν συνήθων ἐπὶ τοῖς νεογνοῖς τῶν βασιλέων παισὶ δαψιλέστερον τελεσθέντων, ὥς λέγεται, εὐφημιῶν δηλαδὴ καὶ δωρεῶν καὶ φιλοτιμημάτων παρεχομένων τοῖς λογάσι τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ στρατοῦ, πλεονάζον ἢ ἔπειτα ποτε ἔχαιρον, ἐσκίρτων, ἐπαϊάνιζον ἅπαντες καὶ μᾶλλον οἱ τῇ βασιλίδι καθ' αἷμα προσήκοντες οὐκ εἶχον ὑψιφρονείας ὅτι καὶ γένοιτο. Μετρητῶν δὲ τινων παρελθουσῶν ἡμερῶν στέφους κάμει ἀξιούσιν οἱ γονεῖς καὶ βασιλικοῦ διαδήματος. Ἐπεὶ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ προβεβασιλευκότος Μιχαὴλ τοῦ Δούκα [Michael VII Doukas, 1071- 1078], περὶ οὗ πολλάκις ὁ λόγος ἐμνήσθη, συμβασιλεύοντος ἔτι τῷ αὐτοκράτορι καὶ ἐμῷ πατρί κὰν ταῖς δωρεαῖς δι' ἐρυθρῶν συνυπογράφοντος τούτῳ κὰν ταῖς προπομπαῖς μετὰ τιάρας αὐτῷ συνεπομένον κὰν ταῖς εὐφημίαις δευτέρου εὐφημουμένου καὶ γὰρ εὐφημεῖσθαι ἔμελλον, Κωνσταντῖνον καὶ Ἄνναν ἐν ταύτῳ ἐξεφώνουν ἐν τοῖς τῆς εὐφημίας καιροῖς οἱ τῆς εὐφημίας προεξάρχοντες. Καὶ τοῦτο δὴ μέχρι καιρῶν ἱκανῶν ἐτελεῖτο, ὥς γέ μοι τῶν συγγενῶν καὶ ἐμῶν γεννητόρων ἐν ὑστέροις πολλάκις διηγουμένων ἀκήκοα, προμάντευμα δὲ ἴσως τοῦτο τῶν ἐμοὶ ξυμπεσόντων ἦν εἴτε εὐτυχημάτων εἴτε τοῦμπαλιν δυστυχημάτων. 4. Ἐπεὶ δὲ τοῖς βασιλεῦσι καὶ δευτέρον ἐτέχθη θήλυ, ἀναφέρον μὲν κατὰ τὴν ὄψιν ἐς τοὺς προγόνους, ἐμφαίνον δ' αἶμα καὶ τὴν ἐσύτερον ἐπιλάμπουσιν αὐτῷ ἀρετὴν τε καὶ φρόνησιν, ἐπεπόθουν καὶ ἄρρεν τεκεῖν καὶ δι' εὐχῆς αὐτοῖς τοῦτο ἦν. Ἐπινεμήσεως οὖν ἐνδεκάτης τρεχούσης τίκεται τούτοις καὶ ἄρρεν. Εὐθὺς οὖν οἱ μὲν γονεῖς ἐγεγήθησαν καὶ πένθους οὐκέτι ἵχνος αὐτοῖς ἐπιτέλειπτο τῆς σφῶν ἐπιθυμίας εἰς ἔργον προαχθείσης. Τὸ δὲ ὑπήκοον ἅπαν ἐσκίρτων τοὺς κρατοῦντας οὕτω χαίροντας ὁρῶν, συνέχαιρον ἀλλήλοις, ἐγεγήθησαν. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὰ βασιλεῖα χαρμονῆς ἀνάπλεω καὶ πένθους οὐδαμοῦ οὐδ' ἐτέρας οἰασθητοῦν ἐννοίας, τῶν μὲν ἐκ μέσης θαλάμης καρδίας χαιρόντων ὁπόσοι εὖνοι, τῶν δὲ συσχηματιζομένων χαίρειν. Ἔστι μὲν γὰρ τὸ ὑπήκοον ὥς ἐπίπαν δύσνον τοῖς κρατοῦσι, σχηματιζόμενον δὲ τὰ πολλὰ καὶ διὰ κολακείας ἐπισπώμενον τοὺς ὑπερέχοντας. Ὅμως δ' οὖν κοινὴν ἦν ἰδεῖν τότε τὴν χαρμονὴν συνηδομένων ἀπάντων. 5. Τὸ δὲ παιδίον μέλαν ἦν τὴν χροίαν, μέτωπον τούτῳ εὐρύ, παρειαὶ ὑπόξηροι, ῥίς οὔτε σιμὴ οὔτε κάμπουσα πρὸς τὸ γρυπὸν, ἀλλὰ μέση πῶς ἀμφοῖν· ὀφθαλμοὶ μελάντεροι καὶ τὸ ὑποκαθήμενον ἦθος καὶ ὀξύ, ὅσον ἐκ βρεφυλλίου σώματος εἰκάσαι, ἐμφαίνοντες. Εθέλοντες τοιγαροῦν τουτὶ τὸ παιδίον εἰς τὴν αὐτοκράτορα περιωπὴν ἀναβιβάσαι καὶ κληρονομεῖν αὐτῷ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων καταλιπεῖν, εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν τοῦ θείου βαπτίσματος καὶ τοῦ στέφους αὐτὸ

ἀξιοῦσι. Τοιαῦτα τοίνυν τὰ τοῖς πορφυρογεννήτοις ἡμῖν ἐξ αὐτῶν βαλβίδων τῆς ἡμῶν γενέσεως
ξυμβάντα· τὰ δέ γε ἐσύτερον συμπεσόντα κατὰ τὸν προσήκοντα ῥηθήσεται τόπον.

The Anemades' plot against Alexios Komnenos

XII 6. 1. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται, τοὺς Ανεμάδας φημὶ καὶ Αντιόχους καὶ τοὺς τούτων
συνωμότας, κατὰ τοῦ βασιλικοῦ τὴν σκαιορίαν ἐποιοῦντο σώματος, ἵν' , ὀπηνίκα καιροῦ
εὐθέτου τύχοιεν, παρευθὺ τὸν μελετώμενον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος φόνον εἰς ἔργον
προάξωσιν. Ὡς δὲ παρὰ τῆς προνοίας ἄδεια οὐδεμία τούτοις ἐδίδοτο καὶ ὁ καιρὸς παρερρύετο,
ποτηθέντες μὴ κατάφωροι γένωνται, ὃν ἐπεζήτουν καιρὸν ἔδοξαν εὐρηκέναι. Επεὶ γὰρ ὁ
αὐτοκράτωρ μετὰ τὸ διυπνισθῆναι κατὰ δειλὴν ἑῶαν τὴν ἐκ τῶν πολλῶν φροντίδων
ἐγγινομένην ἄλμην καταγλυκαίνειν ἐθέλων ἐνίοτε συμπαίστορας εἶχε τῶν συγγενέων τινὰς
παίζων τὸ ζατρίκιον (παιδιὰ δὲ τοῦτο ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων τρυφῆς ἐξευρημένον καὶ εἰς ἡμᾶς
ἐκείθεν ἐληλυθός), οἱ τὴν τυραννικὴν ἐξοπλίσαντες χεῖρα διὰ τοῦ βασιλικοῦ κοιτωνίσκου
ἔμελλον ὥς εἰς τὸν βασιλέα χωρῆσαι τὸν φόνον ὠδίνοντες. 2. Ὁ δὲ τοῦ βασιλικῶς κοιτωνίσκου
οὗτος, οὐπὲρ οἱ βασιλεῖς ἐτυχον εὐναζόμενοι, κατὰ τὴν εὐώνυμον κεῖται πλευρὰν τοῦ ἐπ'
ὀνόματι τῆς Θεομήτορος ἀνεγνηγεργμένου τεμένους κατὰ τὰ ἀνάκτορα, κὰν οἱ πολλοὶ τὸ τοῦ
μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ὄνομα ταύτῃ ἐπέγραφον. Κατὰ δὲ τὴν δεξιὰν αἶθριον ἔδαφος ἦν ὑπὸ
μαρμάρων κατεστρωμένον, καὶ ἡ πρὸς τοῦτο ἐξάγουσα πύλη τοῦ τεμένους ἄνετος πᾶσι τοῖς
ἐθέλουσιν ἦν. Εκείθεν οὖν ἐσκέψαντο εἰσελθεῖν εἰς τὸν τεμένους καὶ τὰς τὸν βασιλικὸν
κοιτωνίσκον ἀποκλειούσας κατεάξαι πύλας κᾶθ' οὕτως εἰσελθόντες ἀνελεῖν διὰ ξίφους τὸν
αὐτοκράτορα. 3. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ μισοφύλοι ἐκείνοι ἄνδρες κατὰ τοῦ μηδὲν ἡδικοῦτος
διεσκοποῦντο· ἐσφῆλε δὲ τὴν τούτων βουλὴν ὁ Θεός. Δηλωθέντος δὲ τοῦ δράματος διὰ τινος τῶ
αὐτοκράτορι παραχρήμα μετεπέμποντο ἅπαντες. Πρῶτον μὲν οὖν Ἰωάννην τὸν Σολομώντα καὶ
Γεώργιον τὸν Βασιλάκιον εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσαχθῆναι ὁ βασιλεὺς ἐπέτρεψε ἐγγυτέρω
γενομένους τοῦ οἰκίσκου, ἐν ᾧ περ αὐτὸς ἐτύγχανεν ὢν μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν συγγενείας, ἵνα
διὰ τινων ἐξερωτῶν αὐτοὺς, ἀπλουστέρου φρονήματος τούτους πάλαι γινώσκων κακὸν τοῦτου
ῥαδίως τὰ βεβουλευμένα μεμαθηκέναι οἰόμενος. Ὡς δὲ πολλάκις ἐρωτῶμενοι ἔξαρνοι ἦσαν,
ἔξεισιν ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰσαάκιος καὶ πρὸς τὸν Σολομώντα ἀπονεύσας ἔφη· «Οἶσθα πάντως,
Σολομών, τὴν τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθότητα. Εἰ μὲν τὰ βεβουλευμένα πάντα
ἀπαγγείλῃς, συμπαθείας παραχρήμα ἀξιωθήσῃ, εἰ δ' οὐκ, ἀνηκέστοις βασάνοις παραδοθήσῃ».
Ὁ δὲ ἐνατενίσας καὶ τοὺς περικυκλοῦντας τὸν σεβαστοκράτορα βαρβάρους θεασάμενος ἐπὶ
τῶν ὤμων τὰ ἐτερόστομα ξίφη κραδαίνοντας, ἔντρομος γεγονώς, παραχρήμα ἅπαντα ἀπαγγέλλει
τούς τε συνίστορας ὁμολογήσας, μηδὲν δὲ περὶ τοῦ φόνου εἰδέναι διισχυριζόμενος. Εἶτα
παραδοθέντες τοῖς τὴν φυλακὴν τούτων ἐμπεπιστευμένοις τῶν ἀνακτόρων καὶ διαιρεθέντες
ἔμφρουροι γεγόνασι. 4. Τοὺς δὲ γε λοιποὺς αὐθις ἡρώτων περὶ τοῦ δράματος· ὁμολογήσαντες δὲ
ἅπαντα καὶ μὴδὲ τὸν φόνον ἐπικρύψαντες, ἐπεὶ οἱ στρατιῶται τοῦ- τον μεμελετηκέναι
ἐγνώσθησαν καὶ μᾶλλον ὁ Ανεμᾶς Μιχαήλ, ὁ καὶ τῆς βουλῆς κορυφαῖος, ὁ καὶ κατὰ τοῦ αὐτο
κράτορος φόνιον πνέων, ἅπαντας περιορίσας καὶ τὰς σφῶν ἐδήμευσε περιουσίας. Ὁ μέντοι
οἶκος τοῦ Σολομώντος περιφανὴς ὢν ἐδόθη πρὸς τὴν αὐγουσταν, ἐκείνη δέ, ὁποῖα περὶ τὰ
τοιαῦτα, οἶκτον λαβοῦσα τῆς τοῦ Σολομώντος ὁμευνέτιδος, ἀπεχαρίσατο τοῦτον αὐτῇ μὴδὲ τὸ
τυχὸν ἐκείθεν ἀφελομένη. 5. Τὸν μέντοι Σολομώντα ἔμφρουρον εἶχεν ἡ Σαφὸς πόλις, τὸν δὲ
Ανεμᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὡς πρωταιτίους καὶ τὴν ἐν χρῶ κουρὰν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ
πώγωνος ψιλώσας διὰ μέσης πομπεῦσαι τῆς ἀγορᾶς παρεκελεύσατο, εἶτα ἐξορυχθῆναι τοὺς
ὀφθαλμούς. Παραλαβόντες οὖν τούτους οἱ σκηνικοὶ καὶ σάκκους περιβαλόντες, τὰς δὲ κεφαλὰς
ἐντοσθίοις βοῶν καὶ προβάτων ταινίας δίκην κοσμήσαντες, ἐν βουσὶν ἀναγαγόντες καὶ
ἐγκαθίσαντες οὐ περιβάδην, ἀλλὰ κατὰ θατέραν πλευρὰν τούτους διὰ τῆς βασιλικῆς ἡγον
αὐλίδος. Ῥαβδοῦχοι ἔμπροσθεν τούτων ἐφαλλόμενοι καὶ ἀσμάτιόν τι γελοῖον καὶ κατάλληλον
τῇ πομπῇ προσάδοντες ἀνεβῶν, λέξει μὲν ἰδιωτίδι διηρμολογούμενον, νοῦν δὲ ἔχον τοιοῦτον·
ἐβούλετο γὰρ τὸ ἄσμα πάνδημον πᾶσι παρακελεύεσθαι «ἐξελθεῖ ν» τὲ καὶ ἰδεῖν τοὺς
τετυραννευκότας τούτους κερασφόρους ἄνδρας, οἵτινες τὰ ξίφη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος
ἔθηξαν. 6. Ἄπασα μὲν οὖν ἡλικία εἰς τὴν τοιαύτην θέαν συνέτρεχεν, ὡς καὶ ἡμᾶς, τὰς τοῦ
βασιλέως θυγατέρας, ἐξελθούσας λαθραῖαν τὴν θέαν ποιεῖσθαι. Ὡς δὲ τὸν Μιχαήλ ὡς πρὸς τὰ
ἀνάκτορα ἐθεάσαντο ἐνατενίζοντα καὶ χεῖρας ἰκέτιδας ἐς οὐρανὸν αἶροντα, αἰτούμενον ἐν
σχήματι χεῖρας ἐξ ὧμων ἀφαιρεθῆναι καὶ πόδας ἐκ γλουτῶν αὐτῶν καὶ κεφαλὴν αὐτὴν
ἀποτμηθῆ- ναι, ἅπασα φύσις πρὸς δάκρυον καὶ οἰμωγὰς κεκίνηται, καὶ μᾶλλον ἡμεῖς, αἱ τοῦ
βασιλέως θυγατέρες. Εγὼ δέ, βουλομένη τὸν ἄνδρα τοῦ τοιούτου ῥύσασθαι κακοῦ, τὴν
βασιλίδα καὶ μητέρα ἅπαξ καὶ δις προῦκαλούμενη ἐς θέαν τῶν πομπευομένων· ἐκδηδόμεθα γὰρ
τῶν ἀνδρῶν τοῦ αὐτοκράτορος χάριν (εἰρήσεται γὰρ τάληθές) μὴ τοιούτων ἀποστεροῖτο

στρατιωτῶν, καὶ μᾶλλον τοῦ Μιχαήλ, ὅσῳ καὶ βαρυτέρα ἢ κατ' αὐτοῦ ψῆφος ἐξενήνεκτο. 7. Ὡρῶσα ὅποσον αὐτὸν ἐξεταπείνου ἢ ξυμφορά, ὅπερ οὖν ἔλεγον, ἐξεβιαζόμενην τὴν μητέρα τὴν ἑμαυτῆς, εἴ πως τοῦ κινδύνου ῥυσθῆιεν οἱ ἄνδρες ἤδη τούτοις ἐγγύθεν ἐφεστηκός· σχολαιοτέραν γὰρ τὴν πορείαν οἱ σκηνικοὶ ἐποιοῦντο, χώραν πραγματευόμενοι συμπαθείας τοῖς μαιφόνους. Ὡς δ' ἐκείνη ἀπώκνει τὴν ἔλευσιν (καθῆστο γὰρ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, οὐ τὰς πρὸς Θεὸν ἐντεύξεις κοινῇ ἐποιοῦντο ἐνώπιον τῆς Θεομήτορος), κατελθοῦσα καὶ ἔξω τῶν πυλῶν περίφοβος ἐστηκυῖα, ἐπεὶ μὴ ἀπεθάρρουν τὴν εἴσοδον, νεύμασι τὴν βασίλισσαν προῦκαλούμην. Καὶ δὴ πεισθεῖσα εἰς τὴν θέαν ἀνέρχεται, καὶ θεασαμένη τὸν Μιχαήλ ὥκτειρέ τε καὶ δάκρυον ἐπαφείσα τούτῳ θερμὸν ἐπανατρέχει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἅπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις ἐξαιτουμένη χαρίσασθαι τῷ Μιχαήλ τοὺς ὀφθαλμούς. 8. Καὶ παραχρῆμα πέμπεται ὁ τοὺς δημίους ἀπεῖρ ξων· καὶ δὴ σπεύσας προφθάνει τούτους ἐνδοθεν τῶν λεγομένων Χειρῶν, ἃς ὁ διαβάς οὐκέτι ῥύεται τοῦ δεινοῦ. Οἱ γὰρ τὰς χαλκᾶς ταυτασί χειρας βασιλεῖς πῆξαντες ἐπὶ τινος ὑψηλοτάτης περιωπῆς καὶ μετεώρου λιθίνης ἀψίδος τοῦτο κρατῆσαι ἐβούλοντο ὥς, εἰ μὲν τις ἐντὸς τούτων γένοιτο, ὃν ὁ νόμος θανάτῳ κατέκρινε, καὶ μετὰ τῆς ὁδοῦ φθάσει τὰ τῆς αὐτοκρατορῶθεν φιланθρωπίας, ἐλεύθερος ἔσται τῆς συμφορᾶς, ὥς τῶν χειρῶν τοῦτο σημαίνουσιν, ὅτι ὁ βασιλεὺς τούτους πάλιν ἐνηγκαλίστατο καὶ ὅλαις κατέσχε χερσὶ καὶ μήπω τῶν τῆς φιλανθρωπίας χειρῶν ἀπολέλυκεν· εἰ δ' ὑπερβαῖεν ἐκείνας, σύμβολόν ἐστι τοῦτο ὥς δῆθεν καὶ τὸ βασίλειον κράτος τούτους ἀπώσατο. 9. Τῆς τύχης οὖν ἐστὶ τῶν ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ἀνθρώπων, ἣν ἐγὼ θείαν ψῆφον εἶναι λογίζομαι, καὶ δεῖ καλεῖν ἐκείνην εἰς ἀρωγὴν. Ἡ γὰρ τὰ τῆς συμπαθείας ἐντὸς ἐφθάκε τῶν Χειρῶν καὶ ἐξήρηντο τῶν κινδύνων οἱ δυστυχοῦντες, ἢ τὰς Χειρας παρωδευκότες καὶ πόρρω σωτηρίας εἰσίν. Εγὼ δὲ τὸ πᾶν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀνατίθημι πρόνοιαν, ἣ καὶ τότε τὸν ἄνδρα τῆς ἐξορύξεως τῶν ὀμμάτων τούτον ἐξείλετο. Θεὸς γὰρ ἡμᾶς, ὥς ἔοικε, τὸ τηλικαῦτα ἐκίνησεν εἰς τὴν τούτου συμπάθειαν. Ὁ γὰρ τοι τῆς σωτηρίας ἄγγελος σπεύσας ἐνθεν τῆς ἀψίδος, ἐν ἣ αἱ χαλκαὶ χειρες ἦσαν ἐμπεπηγμένοι, τὸ τῆς συμπαθείας γραμμάτιον ἐπιδούς τοῖς τὸν Μιχαήλ ἄγουσιν ἐκεῖθεν τοῦ- τον λαβὼν ὑπέστρεφε, καὶ καταλαβὼν τὸν ἀγχοῦ τῶν ἀνακτόρων ὠκοδομημένον πύργον κεῖθι τούτον καθεῖρξε· τοῦτο γὰρ ποιῆσαι κεκέλευστο.

2. From Anna Komnene's will

Θανάτου μεμνήσθαι καὶ τίς οὐκ ἂν θείῃ τῶν ὠφελίμων, καὶ μάλιστα ἐπειδὴν πόρρω θανάτου δοκῶμεν ἐστάναι καὶ μήπω τι τῷ σώματι δεινὸν ν' ἐνοχλῇ, μηδὲ πυρετός τις ἢ νόσημά τι κακόηθες τοῦ τέλους τὴν ὑπόμνησιν δίδωσιν, οἷς πολλάκις προσημαινόμεθα θάνατον; Τὴν γὰρ ἑαυτῶν τηλικαῦτα ἐπιγινώσκωμεν φύσιν ὅτι θνητὴ καὶ ἐπικηρὸς καὶ διαπαντὸς διαρρέουσα. Ἐνθεν τοι καὶ τὸ πρὸς τούτον σοφίζεσθαι σοφὸν εἰς ὑπερβολὴν καὶ παντάπασι συμφορώτατον· σοφίζοίμεθα δὲ ἂν, εἰ, πρὶν ἐπισταίῃ, τὰ καθ' ἑαυτοὺς εὖ διαθείημεν, ἕως ὃ νοὺς ἐστὶν ἐρρωμένος καὶ ἡ γλῶσσα μήπω παράφορος, ἕως μὴ καθάπερ κλέπτῃς ἐπεισπεσῶ ν' θορυβοίῃ.

Ἐγὼ γέ τοι τούτον τὸν τρόπον τῆς οἰκονομίας αἰεὶ ἀποδεχομένη, Ἄννα πορφυρογέννητος, γραμμάτων οὐκ ἄμοιρος, οὐδὲ γραφῶν ἀμελέτης, ἀλλὰ πλεῖστά τε τοῖς θεοῖς λόγοις ἐμμελετήσασα καὶ μηδὲ τῆς θύραθεν παιδείας ἀπολειφθεῖσα, τόνδε τὸν πρὸ παντὸς τοῦ διατυπωτικῆς μου λόγον ἐκτίθημι· καὶ χάρις τοῖς βασιλεῦσιν ἐμοὶ καὶ γονεῦσι μετὰ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν μηδὲ τῶν λόγων με ἀποκλείσασιν, ἀλλὰ ἀρύσασθαι τῆς πηγῆς ἐφεῖσιν, ὅποσον βεβούλημαι. ΔΑΛΛΔ ἐπειδὴ γονέων ἐμνήσθην τοσοῦτον, διδάσκω τὰ περὶ τούτων τοὺς ἐντυγχάνοντας τῇδε τῇ διατάξει μου – ἵνα μηδ' ἐν τοῖς ἐξοδίαις ῥήμασιν ἀμνημονεύτους καταλίπομι τοὺς δεδωκότας τοῦ βίου τὴν πάροδον – ὅτι ὁ μὲν πατὴρ ΔΑΛΕΞΙΟΣ ἦν ἐκεῖνος ὁ Κομνηνός, ὁ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ γένους περιφανέστατος βασιλεὺς, οὗ τὰ τρόπαια καὶ κατὰ τῶν κύκλῳ βαρβάρων ἀριστεύματα τε καὶ στρατηγήματα οὐδὲ αὐτὸς ὁ κόσμος σύμπας χωρήσειε – κατὰ τὴν θείαν φάναι φωνήν [Ev. Jo. 21, 25]. Εἰρήνην δὲ μήτηρ, τὸ μέγα τῆς βασιλείας ἀγλαΐ σμα, Δουκῶν μὲν ἐκφῦσα, πᾶσαν δὲ τὴν ὑπὸ τὸν ἥλιον γῆν ταῖς ἀρεταῖς καταστράψασα, πρὸς ἣν οὐδεὶς ἐν οὐδενὶ ἀνθρώπων ἐρίσειεν. ΔΑΛΛΔ ὁ μὲν – φεῦ τῆς κοινῆς ζημίας καὶ τοῦ κατασχόντος πάθους τὴν οἰκουμένην – ἀπῆλθεν ἐνθένδε πρὸς οὐρανούς, τὴν οὐράνιον τῆς ἐπὶ γῆς ἀλλαζάμενος ἀλουργίδα· ἡ δὲ περιελείφθη τῷ βίῳ, θαῦμα καὶ τύπος ἀρετῆς ἐμβίος. Τοιοῦτοι μὲν οἱ τεκόντες ὡς ἐν βραχεῖ.

ΔΕΓΩ δὲ τὰ καθ' ἑμαυτὴν ἐκθέσθαι μέλλουσα, πρότερον ἐκεῖνο πρὸς πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην ἐξορρησαίμην «φύσιν», ἐπιμαρτυραμένη τὸν ἀλάθητον ὀφθαλμόν, ὥς λίαν ὑπερφιλουμένη τοῖς γονεῦσι καὶ αὐτοκράτορσι καί, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Σολομώντος, ἐν προσώπῳ πατρὸς καὶ μητρὸς ἀγαπωμένη [LXX, Pr. 4, 3], οὐκ οἶδά ποτε τὸν ἅπαντα τοῦ βίου μοι χρόνον

ὃν τοῖς γονεῦσι συμβεβίωκα, παρακούσασα τῶν γονέων καὶ ἄλλό τι διαπραξαμένη παρὰ τὸ τούτων θέλημά τε καὶ βούλημα, καθάπερ τινὲς παῖδες τοκέων ὑπὸ τοῦ σφόδρα φιλεῖσθαι κολακευόμενοι περὶ τὰ τοῖς πατράσι δοκοῦντα ὡς τὰ πολλὰ διαπράττουσιν· ἀλλὰ οὐδὲ ἐμὸν τὸ παράπαν ἔσχηκε θέλημα ὃ «οὐ» κἀκείνοις ἐδόκει, οὐδὲ οὐκ ἤθελον ὃ ἐδόκει, οὐτὶ ἐν σπουδαῖς, οὐτὶ ἐν παιδιαῖς, οὐτε παιδάριον οὔσα, οὐτε μεῖραξ, οὐτε γυνὴ γεγονυῖα καὶ παίδων μήτηρ πολλῶν καὶ καλῶν ὑπάρξασα· πάσαις δὲ ταῖς ἐκ γενέσεως ἡλικίαις μέχρι τῆς δευρο τοῖς τούτων ἐφηρμόκειν θελήμασι καὶ – ὅπερ φησὶν ἐν εὐαγγελίοις ἐκεῖνος ὁ ἐκατόνταρχος – κελεύουσι τούτοις παρήμην καὶ πάλιν ἀπὴν ἐθελόντων, ὥσπερ σκιά συμπαρομαρτοῦσα τοῖς σώμασιν.

Δεντεῦθεν δὴ μοι καὶ τὸ πρὸς τὸν βίον ἐπικλινές, πάλαι ποθοῦση, τὸν καθαρώτατόν τε καὶ ἄζυγα· πρὸς ἐκεῖνον γὰρ ἐπιρρεπῶς ἔχουσα, τοῦτον ἀντηλλαξάμην τοῦ κρείττονος καὶ σαρκὶ δεδούλευκα μὲν διὰ τὸ βούλημα τῶν τεκόντων, ὧν τὴν παρακοὴν Θεοῦ παρακὸν ἄντικρυς ἐτιθέμην καὶ νόμου θείου παράβασιν· ὑπηγάγετο δέ με πρὸς τοῦτο καὶ ἡ ἐμαυτῆς μὲν πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας καὶ γονέας ξύμφυτος αἰδὼς καὶ ἀρρητοτάτη στοργή, πλεον δὲ ἔτι καὶ μᾶλλον ἐπερρώννυε πρὸς τὴν ὑπακοὴν τῇ Διῶν σφαττόμενος πειθοῖ τῇ πρὸς τὸν πατέρα καὶ Διακώβ εὐλογούμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα εὐπείθειαν. Τί γὰρ εὐλογίας πατρὸς τιμιώτερον· τί δὲ μητρὸς εὐχῆς μακαριώτερον ἄλλο, καὶ ταῦτα τούτων τοσούτων καὶ τηλικούτων τὴν ἀρετὴν πεφυκότων, ὧν οὐδὲ αὐτὸς ὁ κόσμος ἀντάξιος;

ΔΑλλὰ οὐδὲ τῷ γάμῳ μεμφοίμην φίλην ἄζυγιαν μερισμένῳ. Καὶ γὰρ ἐντεῦθεν μοι τὰ κάλλιστα πάντα ξυμβέβηκεν· ἀνὴρ τῶν ὑφ' ἡλίῳ κρείττων τὲ καὶ θειώτερος, ὅσους ὁ πάλαι χρόνος ἠνέγκατο, καὶ γένος καὶ ἀρετὴν καὶ σώματος καὶ ψυχῆς εὐτετυχηκὸς ἐς τὰ μάλιστα, καῖσαρ Νικηφόρος καὶ τὴν σειρὰν τοῦ γένους ἀνάπτων ἐς Βρυεννίους· καὶ παῖδες κάλλιστοί τε καὶ ἄριστοι ἐξ ἐκατέρας τῆς φύσεως, ὧν οἱ μὲν τὴν ζωὴν μετηλλάχασιν τὴν ἐπίκτητον, τοῦτο δόξαν Θεῷ, οἱ δὲ περίεισιν ἔτι τῷ βίῳ καὶ περιείησάν γε, Χριστὲ βασιλεῦ, μετὰ τοῦ πατρὸς καῖσαρος καὶ με πρότερον τῇ γῇ παραδοῖεν, μηδὲ θεασαμένην, ὧ ἡλιε, μήτε τοῦ δεσπότου μου καῖσαρος – ἀλλὰ πῶς καὶ φθεγξαίμην τὸ ἄτοπον; – μήτε μηδενὸς τῶν υἱέων, ὧν ἀπάντων ἐξήρτημαι τῆς ψυχῆς. Εἰ δὲ τῶν ἐμῶν μεμνημένη τὰ ἐμαυτῆς ἐπαινώ οἷον ἐπιδρομάδην, θαυμάζειν οὐ χρή. Τῇ τε γὰρ φύσει τὸ εἶκος ἀποδίδωμι καὶ τῇ ἀρετῇ τὸ προσήκον προσαποδίδωμι· ἐνταῦθα δὲ καὶ ἄμφω συνδεδραμηκάτον· οὐ γὰρ μόνον οἰκεῖα τὰ ἐπαινεθέντα διὰ βραχέος, ἀλλὰ καὶ κάλλιστα· καὶ τούτων ἅπαντες μάρτυρες.

45. Kosmas Indikopleustes (6th C.)

The tabernacle of Moses in the likeness of the world

III 50. Εἶτα πάλιν καὶ τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ, μετὰ τὸ ἀποκαλύψαι τῷ Μωϋσῇ πᾶσαν τὴν κοσμοποιΐαν καὶ τοιούτων ὀπτασιῶν μυστικῶν ἀξιῶ-σαι, τότε ὠμίλει αὐτῷ, καὶ δοὺς αὐτῷ τὸν νόμον ἐν πλαξὶ λιθίναις γεγραμμένον δακτύλῳ Θεοῦ καὶ σοφίσας αὐτὸν τῶν γραμμάτων τὴν πεί-ραν καὶ δοξάσας αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ἀφίησι κατελθεῖν ἐκ τοῦ ὄρους.

51. Εἶτα μετὰ ταῦτα προστάττει αὐτῷ σκηνὴν ἐπιτελέσαι κατὰ τὸν τύπον, ὃν ἑώρακει ἐν τῷ ὄρει, ὡσανεὶ τύπον οὔσαν παντὸς τοῦ κόσμου. ΔΕποίησεν οὖν τὴν σκηνὴν κατὰ τὸ δυνατόν μιμήσασθαι θέλων τὸ σχῆ-μα τοῦ κόσμου οὕτως· τριάκοντα πηχέων τὸ μῆκος καὶ δέκα τὸ πλάτος, καὶ μεσολαβήσας καταπέτασμα μεσόθεν ποιεῖ αὐτὴν χώρους δύο, καὶ ἐλέγετο ἡ πρώτη Ἅγια, ἡ δευτέρα ἡ μετὰ τὸ καταπέτασμα Ἅγια ἁγίων. Τύπος δὲ ἦν ἡ ἐξωτέρα τούτου τοῦ κόσμου τοῦ ὁρωμένου, κατὰ τὸν θεῖον ΔΑπόστολον [cfr. Ep. Heb. 9, 1-5], ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τοῦ στερεώματος, ἐν ᾗ ὑπῆρχε τράπεζα κατὰ τὸ βόρειον μέρος καὶ ἐπάνω τῆς τραπέζης δώδεκα ἄρτοι, τύπον ἐπέχουσα τῆς γῆς, καρποὺς παντοδαποὺς ἔχουσα μηνιαῖον ἕνα, ὡσανεὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ δώδεκα. 52. Πέριξ δὲ τῆς τραπέζης κύκλῳ κυμάτιον στρεπτόν σημαῖνον τὴν θάλασσαν, τὸν λεγόμενον ΔΩκεανόν, εἶτα καὶ πέριξ τούτου πάλιν κύκλῳ στεφάνην παλαιστοῦ σημαίνουσαν τὴν πέραν γῆν, ἔνθα ἐστὶ καὶ ὁ παράδεισος κατὰ ἀνατολὰς, ἔνθα καὶ τὰ ἄκρα τοῦ οὐρανοῦ τοῦ πρώτου τοῦ καμαροειδοῦς τοῖς ἄκροις τῆς γῆς πάντοθεν ἐπερείδεται. Εἶτα καὶ τὴν

λυχνίαν εἰς τὸ νότιον μέρος τέθεικε φαίνουσιν εἰς βορρᾶν τῇ γῇ ἀπὸ τοῦ νότου· ἐπτα δὲ λύχνους ἐπ' αὐτῆς τέθεικε τὴν ἑβδομάδα σημαίνων· οἱ δὲ λύχνοι τοὺς φωστῆρας πάντας σημαίνουσι.

53. Μετὰ δὲ τὸ καταπέτασμα ἡ δευτέρα σκηνή, ἡ λεγομένη Ἁγία ἁγίων, καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ μαρτυρίου καὶ τὸ ἱλαστήριον καὶ ὑπεράνω Χερουβὶ μ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, τύπος ἐστὶ κατὰ τὸν Δ'Απόστολον τῶν οὐρανίων ἀπὸ τοῦ στερεώματος ἐπὶ τὸν ἀνώτερον οὐρανόν, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ καταπετάσματος ἕως τοῦ τοίχου τῆς ἐσωτέρας σκηνῆς ποιοῦσα τὸν ἐσώτερον χώρον.

54. Σοφισθεὶς οὖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γράμματά τε καὶ τῶν πάντων τὴν γένεσιν αὐταῖς ὤψεσιν ἐξ ἀποκαλύψεως δεξάμενος καὶ δοξασθεὶς τὸ πρόσωπον, μὴ δυνάμενος ὁραθῆναι τοῖς συγγενεῦσιν ἄνευ καλύμματος, τότε πρῶτος ἀνθρώπων ὡς ἀξιόπιστος καὶ δεδοξασμένος ὑπὸ Θεοῦ συγγράφει τὴν βίβλον τῆς Γενέσεως λέγων· «Δ'Εν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» [LXX, Ge. 1, 1], ἀρχὴν γενέσεως κόσμου παρὰ Θεοῦ γινομένην, ὡς περιεκτικῶν πάντων ὑπαρχόντων καὶ ἔνδοθεν ὄντων πάντων τῶν λοιπῶν κτισμάτων, ὧν περ ἅμα αὐτοῖς καὶ ὧν μετὰ ταῦτα κατὰ μέρος πεποίηκεν, ἀποφηνάμενος· εἴτα, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ ἕως τῆς ἑκτῆς τελέσεως, πάντα τὰ ἔνδον ὑπάρχοντα οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῇ ἑβδόμῃ καταπαύσαντα τὸν Θεὸν εἰρηκῶς καὶ μηδὲν ἐργασάμενον διὰ τὸ πεπληρῶσθαι πᾶσαν τὴν κτίσιν καὶ μὴ λείπειν τι τῇ καλλίστῃ ἁρμονίᾳ τοῦ κόσμου, τότε πάλιν ἐπιφέρει· «Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς» [LXX, Ge. 2, 4], ἀρκετὸν ἡγησάμενος πάντα συσσημαίνεσθαι ἔσωθεν ὄντα οὐρανοῦ καὶ γῆς.

55. Καὶ πάλιν ἐτέρωθι· «Δ'Εν γὰρ ἑξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι» [cfr. LXX, Ge. 2, 1-2], διὰ πάντων τὸν αὐτὸν νοῦν εἰρηκῶς ὅτι καὶ ἔνδον εἰσὶ πάντα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ ὅτι πρὸ τῶν ἐπτα ἡμερῶν ἐκείνων τίποτε τὸ σύνολον οὐ πεποιήκει, ἀλλὰ καὶ ἤρξατο ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας καὶ ἐτέλεσε τῇ ἑκτῇ καὶ τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσε, μηδὲν ἕτερον ποιήσας, καὶ ὅτι δύο μόνους οὐρανούς πεποίηκε, τὸν πρῶτον ἅμα τῇ γῇ καὶ τὸν δεύτερον μέσον θέμενος καὶ ποιήσας τὰς δύο καταστάσεις, ταύτην τε καὶ τὴν μέλλουσαν, καθάπερ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ προσέταξε γενέσθαι δύο χώρους κατὰ μίμησιν τοῦ κόσμου. «Κατὰ τὸν τύπον» γάρ, λέγει, «τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει» [LXX, Ex. 25, 40]· ἦν ὁ Δ'Απόστολος ἐρμηνεύων, πρὸς Ἑβραίους ἐπιστέλλων, ἔφη τύπον τοῦ κόσμου τούτου τὴν ἐξωτέραν σκηνὴν καὶ τὴν ἐσωτέραν τῶν οὐρανίων.

56. Τοῦ οὖν τοιοῦτου μεγάλου καὶ θείου κοσμογράφου Μωϋσέως μαρτυρουμένου καὶ δοξασθέντος, ἐν μὲν τῇ Παλαιᾷ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐν δὲ τῇ Νέᾳ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐτέρων δὲ θεοφόρων προφητῶν καὶ ἀποστόλων συμμαρτυρούντων αὐτῷ περὶ πάντων, περὶ τε τῶν σχημάτων τῆς κτίσεως ἀπάσης, καθάπερ ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ παρεθήκαμεν, καὶ περὶ αὐτῆς τῆς κτίσεως, καὶ κατὰ πάντα συμφωνούντων αὐτῷ, τίς οὕτω σκαιὸς καὶ ἡλίθιος καὶ πεπλασμένος, μάλιστα καὶ ὀνομάζων ἑαυτὸν χριστιανόν, ἀπιστήσῃ τῇ τοσαύτῃ ἀληθείᾳ καὶ ἱερᾷ μαρτυρίᾳ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον κύψας εἰς γῆν ἐντραπήσεται τὸν ὄχλον τῶν μαρτυριῶν, τὴν ἐκλογὴν, τὰς ἀποκαλύψεις, τὴν σοφίαν, τὴν δόξαν, τὰς προρρήσεις, τὰ σημεῖα τὰ παράδοξα, τὰ μεγάλα θαύματα, τὰς ἐκβάσεις τῶν προφητειῶν, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν μαρτυρίαν ὡς φίλος πρὸς φίλον κατὰ πρόσωπον ὁμιλοῦντος καὶ ἐνωπίως, καὶ ἐν τῇ Νέᾳ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ πολλάκις αὐτῷ μαρτυρήσαντος; Ὅντως, ἴνδ' οὕτως κἀγὼ θερμότερον εἶπω, εἰ μὴ τις θεομάχος εἴη, τούτῳ ἀντειπεῖν οὐ δυνήσεται· μεταμελόμενος γὰρ πάλιν λέξει· «Δάκτυλος Θεοῦ ἐστὶν ἐν αὐτῷ» [cfr. LXX, Ex. 8, 15], καὶ τὴν ἥτταν ὁμολογήσει, καθάπερ οἱ αἰγύπτιοι ἐπαιδοὶ καὶ φαρμακοί, Διαννῆς καὶ Διαμβρῆς, ἔλεγον περὶ αὐτοῦ.

57. Κατὰ τὸν μέγαν οὖν καὶ θεῖον κοσμογράφον Μωϋσέα καὶ κατὰ τὸν θειότατον καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔχοντα λαλοῦντα τὸν Δεσπότην Χριστόν, τὸν διδάσκαλον τῆς Δ'Εκκλησίας Παῦλον, δύο καὶ μόνων οὐρανῶν γεγονότων παρὰ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ ἐπτα ἢ ὀκτώ ἢ ἐννέα, πῶς οἷόν τέ ἐστι τοῖς ἔξω προσέχειν ἐκ στοχασμῶν καὶ σοφισμάτων καὶ γνώθων διαλεγόμενοις καὶ μύθους ἀναπλαττομένοις, οὐ παλαιοῖς μάλιστα ἀλλὰ νέοις τισίν, οἱ πρὸς τὰς ἀπορίας τῶν οἰκείων δογμάτων ματαιοτέρας ἀπολογίας ἐπινενοήκασιν; Πῶς δὲ δύνανται οἱ τούτοις προσέχοντες λέγειν ὕδατα εἶναι ἐπάνω τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν Γραφὴν, ἡ πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἡμέραν ἄνευ δρόμου ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἄστρον γενέσθαι; Ἡ καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ Νῶε κατακλυσμὸν πῶς ἐκάλυψε πᾶσαν τὴν γῆν καὶ πάλιν ὑπεχώρησαν τὰ ὕδατα; 58. Ἡ πῶς δύνανται πάλιν λέγειν συντέλειαν κόσμου, καὶ παύεσθαι τὸν δρόμον τῶν ἄστρον πιπτόντων, καὶ μηκέτι ἐκ διαδοχῆς ποιεῖν ἡμέρας καὶ νύκτας, καὶ παύεσθαι μὲν καθόλου ταύτην τὴν κατάστασιν, ἀναδείκνυσθαι δὲ ἑτέραν ἀπεξενωμένην καὶ ὑπερβαίνουσαν ταύτην, καὶ

εἰσερχεσθαι τοὺς δικαίους εἰς τὸν ἀνώτερον οὐρανὸν ἐσώτερον τούτου τοῦ ὀρωμένου οὐρανοῦ, ἔνθα ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἡ δευτέρα σκηνὴ ἡ λεγομένη Ἁγία ἀγίων, ἥς τύπος ἦν ὁ ἐν τῇ σκηνῇ ἐσώτερος χώρος, ἔνθα καὶ εἰσῆλθεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀναληφθεὶς εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπεράνω τοῦ στερεώματος, γενόμενος πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν, ἐγκαινίσας ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν; Ἡ πῶς δύνανται πάλιν λέγειν μετὰ τὴν συντέλειαν ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἢ ἐννέα οὐρανούς, ἢ κυκλεῦειν πάλιν τὸν οὐρανόν, τὴν παρὰ αὐτῶν λεγομένην σφαῖραν; Εἰς τί χρησίμων; Λεγέτωσαν, μὴ φθονησάτωσαν ἡμῖν.

46. Kritoboulos, Michael (15th C.)

29th May 1453: the Turks enter Constantinople. Their atrocities and the tears of Mehmed the Conqueror

Ὅρα περιεργίαν τοῦ βασιλέως

I 60. 1. Μεχμέτις δὲ ὁ βασιλεὺς [the sultan Mehmed II] κατανοήσας τό τε σταύρωμα καὶ τὸ ἄλλο κατερριμμένον τοῦ τείχους κενὸν ἀνδρῶν καὶ τῶν προμαχομένων ἔρημον (ἐγγὺς γάρ που ἐτύγγανεν ὢν ἀγωνιζόμενος) τοὺς τε ἄνδρας ὑπεξιόντας λαθραίως τοὺς τε ὄντας ἀσθενῶς διὰ ὀλιγότητα μαχομένους καὶ γνοὺς ἐκ τούτων τὸν τε δρασμὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ τὴν τοῦ τείχους ἀπόλειπιν, μέγα βοήσας εὐθύς· «Ἐχομεν», εἶπεν, «ὦ φίλοι, τὴν πόλιν, ἔχομεν ἤδη. Φεύγουσιν οἱ ἄνδρες ἡμᾶς. Οὐκέτι παραμένειν ἀνέχονται. Γυμνὸν τῶν προμαχομένων τὸ τεῖχος. ΔΟλίγου πόνου τὸ ἔργον καὶ ἡ πόλις ἐάλω. Μὴ μαλακισθῆτε οὖν, ἀλλὰ χωρεῖτε πρὸς τὸ ἔργον εὐψύχως καὶ γίνεσθε ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ γὰρ μεθ' ὑμῶν».

Ἄλωσις τῆς Πόλεως

2. Ταῦτα εἰπὼν ἡγεῖτο πρῶτος αὐτός. Οἱ δὲ ἀλαλάξαντες δρόμῳ καὶ βοῇ φρικαλέᾳ προλαβόντες τὸν βασιλέα χωροῦσιν ἐπὶ τὸ σταύρωμα καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης ἐφ' ἱκανὸν τρέπονται τοὺς ταύτη· Ῥωμαίους καὶ βιαίως ἐπιβαίνουσι τοῦ σταυρώματος· καὶ οὕτω τοὺς μὲν αὐτῶν ῥιπτοῦσι κατὰ τοῦ χάρακος τοῦ μετὰ τοῦ μεγάλου τείχους καὶ τοῦ σταυρώματος βαθέος ὄντος καὶ δυσδιεξιτήτου καὶ κατασφάττουσι πάντας αὐτοῦ, τοὺς δὲ ὠθοῦσι διὰ τῆς πυλίδος Διουστίνου· Γεώργιον Γυστινιανὸν Λογγό. Ἦν οὗτος ἀνέφωξεν ἐν τῷ μεγάλῳ τείχει, ἵνα προχείρως ἔχῃ διαβαίνειν ἐπὶ τὸ σταύρωμα.

Θάνατος Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως

3. Καὶ γίνεται ὠθισμὸς ἐνταῦθα καὶ φόνος τῶν προστυχόντων πολλὸς παρὰ τῶν ὀπλιτῶν ἅτε συνδεδραμηκότων καὶ ἐτέρων οὐκ ὀλίγων ἀτάκτως πρὸς τὴν βοήν πολλαχόθεν· οὗ δὲ καὶ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος [Constantine XI Palaiologos, 1449-1453] πίπτει μαχόμενος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ γενναίως.

61. 1. Οἱ δὲ ὀπλῖται εἰσερχέοντο ἤδη διὰ τῆς πυλίδος ἐπὶ τὴν πόλιν, οἱ δὲ καὶ διὰ τοῦ κατερριμμένου μεγάλου τείχους εἰσέπιπτον· τὸ δὲ ἄλλο στράτευμα πᾶν ἐπόμενον ὠθισμῷ καὶ βίᾳ εἰσεχεῖτο λαμπρῶς ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν σκεδαννύμενον. 2. Βασιλεὺς δὲ ἐστὼς πρὸ τοῦ μεγάλου τείχους, ἵνα καὶ ἡ μεγάλη σημαία ἦν καὶ τὸ σύνθημα, ἀπεσκόπει τὰ δρώμενα· ἤδη γὰρ καὶ ἡμέρα ὑπέφαινε.

Ὅρα πάθος μέγα καὶ φόνον πολύν

Ἐνθα δὲ φόμος πολλὸς τῶν προστυγχανόντων ἐγένετο, τῶν μὲν κατὰ τὴν ὁδὸν (ἤδη γὰρ ἐξήρσαν τινες τῶν οἰκιῶν θέοντες πρὸς τὴν βοήν καὶ τοῖς ξίφεσι τῶν στρατιωτῶν ἀπροόπτως ἐνέπιπτον), τῶν δὲ ἐν ταῖς οἰκίαις αὐταῖς ἐπεισιπτόντων βίᾳ τῶν γεννητῶν καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν σὺν οὐδενὶ κόσμῳ καὶ λογισμῷ, τῶν δὲ καὶ ἐς ἀλκὴν τρεπομένων, τῶν δὲ καὶ πρὸς ἱεροῖς καταπεφευγόντων τε καὶ ἰκετευόντων, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παίδων, πάντων ἀπλῶς,

μηδεμιᾶς οὔσης φειδοῦς. 3. ΔΟργή γὰρ καὶ θυμῷ πολλῷ ἐχώρουν ἐπ' αὐτοὺς οἱ στρατιῶται τοῦτο μὲν ἀχθόμενοι τῇ τριβῇ τῆς πολιορκίας, τοῦτο δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων σκώμμασί τε καὶ ὕβρεσιν οὐκ ὀλίγαις ἔβαλλον αὐτοὺς ἔνιοι τῶν ἀνοήτων παρ' ὅλον τὸν πόλεμον, τὸ δὲ ὅλον ὅπως ἂν θροήσωσι τὸ πᾶν καὶ φοβήσωσι καὶ δουλώσωνται ταῖς σφαγαῖς.

Διαρπαγὴ τῆς Πόλεως

4. Ὡς δὲ ἄλλις εἶχον τοῦ φόνου καὶ ἡ πόλις ἤδη δεδούλωτο, τρέπονται οἱ μὲν ἐν ταῖς τῶν δυνατῶν οἰκίαις κατὰ συμμορίας τε καὶ συνωμοτίας καὶ τάξεις ἐπὶ διαρπαγῇ καὶ σκυλμῷ, οἱ δὲ πρὸς σύλησιν τῶν ἱερῶν, οἱ δὲ ἐπὶ τὰς κοινὰς τε καὶ τῶν ἰδιωτῶν οἰκίας ἐσκεδασμένοι, διαρπάζοντες, σκυλεύοντες, ληϊζόμενοι, φονεύοντες, ὑβρίζοντες, ἀπάγοντες αἰχμαλώτους ἀνδρας, γυναῖκας, παῖδας, πρεσβύτας, νέους, ἱερεῖς, μοναχοὺς, πᾶσαν ἡλικίαν καὶ τάξιν ἁπλῶς.

Ὅρα κἀνταῦθα πάθος ἐλεεινόν

5. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα δεινὸν καὶ ἐλεεινὸν καὶ πέρα τραγωδίας ἀπάσης γυναῖκας νέας καὶ σῶφρονας, εὐγενεῖς τε καὶ τῶν εὖ γεγονότων, τὰ πολλὰ οἰκουρούσας καὶ οὐδὲ τὴν αὐλειον προελθούσας ποτέ, καὶ παρθένους εὐπρεπεῖς καὶ ὠραίας, λαμπράς τε καὶ λαμπρῶν οἰκιῶν καὶ μέχρι τότε ἀρρένων ὀφθαλμοῖς ὅλως ἀψαύστους, τὰς μὲν βίᾳ τῶν θαλάμων ἐξελκομένας ἀπηνῶς τε ἅμα καὶ ἀναιδῶς ἀρπαζομένας, τὰς δὲ κακὸν αὐταῖς ἔτι κοιμωμέναις ἐφιστάμενοι ὄναρ ἄνδρες ξιφήρεις, ἡμαγμένοι τὰς χεῖρας τῷ φόνῳ, θυμοῦ πνέοντες, φονικὸν βλέποντες, ἄση μα φθεγγόμενοι, ἀπηρυθριασμένοι πρὸς πάντα τὰ χεῖριστα ἅτε πλήθος σύμμικτον ὄντες ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ γένους καὶ τύχης συνειλεγμένοι, ὥσπερ θῆ- ρες ἄγριοι καὶ ἀνήμεροι εἰσπηδῶντες εἰς τὰς οἰκίας καὶ σύροντες ὡμῶς, ἔλκοντες, σπαράσσοντες, βιαζόμενοι, ἀπάγοντες αἰσχρῶς, ἐπὶ τῶν τριόδων ὑβρίζοντες, καὶ τί κακὸν οὐχὶ ποιοῦντες; Φα σὶ γέ τοι τὰς πολλὰς αὐτῶν καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀήθη θεᾶν τε καὶ ἄκο ἦν τούτων καταπλαγείσας ἐγγὺς ἐλθεῖν ἀφεῖναι καὶ τὴν ψυχὴν· 6. ἔτι δὲ γέροντας ἐντίμους ἐλκομένους τῆς πολιᾶς, τοὺς δὲ καὶ τυπτομένους ἀνηλεῶς, παῖδας εὐγενεῖς καὶ ὠραίους ἀπαγομένους, ἱερεῖς ἐλαυνομένους, παρθένους μοναζούσας σεμνάς τε καὶ ἀπροΐτους τὸ ὅλον καὶ τῷ θεῷ μόνῳ προσανεχούσας καὶ ζώσας, ᾧ καθιέρωσαν ἑαυτάς, τὰς μὲν τῶν δωματίων βιαίως ἐξαγομένας καὶ συρομένας, τὰς δὲ τῶν ἱερῶν ἀποσπώμενας, ἐν οἷς κατέφευγον, καὶ ἀπαγομένας σὺν ὕβρει καὶ ἀτι μίᾳ ξαινομένας τε τὰς παρειὰς σὺν οἰμωγῇ καὶ ὀλολυγῇ καὶ κοπτομένας πικρῶς, παῖδας ἀπαλούς ὡμῶς ἀποσπώμενους μητέρων, κό ρας ἐλεεινῶς χωριζομένας τῶν νεογάμων ἀνδρῶν, ἄλλα μυρία εἰργασμένους δεινά.

Διαρπαγὴ καὶ σύλησις τῶν ἱερῶν

62. 1. Τὴν δὲ τῶν ἱερῶν ὕβριν καὶ σύλησιν καὶ διαρπαγὴν πῶς ἂν τις ἐξείποι τῷ λόγῳ; Κατεβάλλοντο μὲν ἀτίμως εἰς γῆν εἰκόνες καὶ ἀφιδρύματα καὶ τᾶλλα τῶν ἱερῶν, ἀπεσπᾶτο δὲ κόσμος ὁ τούτων, ἐδίδοτο δὲ τὰ μὲν αὐτῶν τῷ πυρί, τὰ δὲ ἐς λεπτὰ τεμνόμενά τε καὶ συντριβόμενα ἐπὶ τῶν τριόδων ἐρριπτεῖτο, ἠνοίγοντο δὲ θῆκαι τῶν παλαιῶν καὶ μακαρίων ἀνδρῶν καὶ τὰ τούτων ἐξήγετο λείψανα καὶ ἀτίμως λεπτυνόμενα καὶ λυόμενα εἰς ἀέρα ἐλικμᾶτο, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀμφόδων ἐρριπτεῖτο. 2. Κρατῆρές τε καὶ φιάλαι καὶ ἅ τὴν παναγεστάτην θυσίαν ἐδέχετο, αἱ μὲν ἐς προπόσεις ἦσαν καὶ μέθην αὐτοῖς, οἱ δὲ συντριβόμενοί τε καὶ χωνευόμενοι ἀπεδίδοντο, ἱερὰ δὲ σκευὴ καὶ πέπλα τίμια πολυτελῆ τε καὶ πολλῷ χρυσίῳ ἐνυφασμένα, τὰ δὲ καὶ λίθοις διαφανέσι καὶ μαργάροις καταστραπτόμενα, τὰ μὲν ἀπεδίδοντο Διουδαίοις εἰς ἀπόχρησιν οὐ καλὴν, τὰ δὲ πυρὶ παρεδίδοντο χωνευόμενα διὰ τὸν χρυσόν. 3. Βίβλοι τε ἱερὰ καὶ θεῖαι, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν ἔξω μαθημάτων καὶ φιλοσόφων αἱ πλείσται, αἱ μὲν πυρὶ παρεδίδοντο, αἱ δὲ ἀτίμως κατεπατοῦντο, αἱ πλείους δὲ αὐτῶν οὐ πρὸς ἀπόδοσιν μᾶλλον ἢ ὕβριν δύο ἢ τριῶν νομισμάτων, ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὀβολῶν ἀπεδίδοντο. 4. Τράπεζαι δὲ ἱερὰ ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνεσπῶντο καὶ ἀνετρέποντο τοῖχοί τε τῶν ἀβάτων καὶ ἀψαύστων τόπων ἀνηρευνῶντο καὶ τὰ τῶν τεμενῶν ἱερὰ ἔδη ἀνωρύττετό τε καὶ κατεσκάπτετο ἐπὶ ζητήσῃ χρυσοῦ· ἄλλα τε πολλὰ τοιαῦτα ἐτολμᾶτο. [...]

Προσχώρησις τοῦ Γαλατᾶ τῷ βασιλεῖ

67. 2. Ἡ δὲ στρατιὰ πᾶσα ἢ τε κατὰ γῆν ἢ τε κατὰ θάλασσαν εἰσχυθεῖσα ἐς τὴν Πόλιν ἀπὸ πρωΐας βαθείας καὶ αὐτοῦ τοῦ περιόρθρου μέχρι δείλης ὀψίας ἐλήιζετο καὶ διήρπαζε ταύτην [...]. 3. Οὕτω δὲ πᾶ- σαν ταύτην ἐκένωσε καὶ ἠρήμωσε καὶ πυρὸς δίκην ἠφάνισε καὶ ἡμαύρωσεν ὥσθ' ὅλως ἀπιστηθῆναι, εἰ καὶ ἦν ἐν αὐτῇ ποτε ἡ ἀνθρώπων οἴκησις ἢ πλοῦτος ἢ περιουσία πόλεως ἢ ἄλλη τις κατὰ οἶκον κατασκευὴ τε καὶ περιφάνεια, καὶ ταῦτα οὕτω

λαμπρῶς καὶ μεγάλης ὑπαρχούσης τῆς πόλεως· οἱκοὶ δὲ μόνον ἐναπελείφθησαν ἔρημοι καὶ φόβον παρέχοντες τοῖς ὁρώσι διὰ τὴν ἐρημίαν πολύν.

ΔΑριθμὸς τῶν ἀποθανόντων ἐν τῷ πολέμῳ .Ρωμαίων καὶ τῶν ληφθέντων αἰχμαλώτων

4. ΔΑπέθανον δὲ τῶν μὲν .Ρωμαίων καὶ τῶν ξένων, ὡς ἐλέγοντο, παρΔ ὅλον τὸν πόλεμον καὶ ἐν αὐτῇ δὴ τῇ ἀλώσει οἱ ξύμπαντες, ἄνδρες φημὶ καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες, ἐγγύς που τετρακισχίλιοι· ἐλήφθησαν δὲ καὶ αἰχμάλωτοι ὀλίγῳ πλείους πεντακισμυρίων, τῆς δὲ στρατιᾶς ἀπάσης ἀμφὶ τοὺς πεντακοσίους.

Εἰς ὁδὸς τοῦ βασιλεῶς εἰς τὴν Πόλιν καὶ θεωρίᾳ τῶν ἐν αὐτῇ ἢ πάντων καὶ οἶκτος αὐτῆς

68. 1. .Ο δὲ βασιλεὺς μετὰ ταῦτα εἰσελθὼν ἐς τὴν Πόλιν κατεθεᾶτο τό τε μέγεθος καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς τὴν τε λαμπρότητα καὶ καλλονὴν τό τε πλῆθος καὶ μέγεθος καὶ κάλλος τῶν τε νεῶν καὶ τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων τῶν τε ἰδιωτικῶν οἰκιῶν καὶ κοινῶν καὶ τῶν ἐν δυνάμει ὄντων τὴν πολυτέλειαν, ἔτι δὲ τὴν τε τοῦ λιμένος θέσιν καὶ τῶν νεωρίων καὶ τὸ πρὸς πάντα ἐπιτηδεῖως ἔχειν τὴν πόλιν καὶ εὐφυνῶς καὶ ἀπλῶς πᾶσαν αὐτῆς τὴν κατασκευὴν καὶ τὸν κόσμον.

Ὅρα συμπάθειαν

2. Ἐώρα δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων καὶ τὴν ἐρημίαν τῶν οἰκιῶν καὶ τὴν παντελὴ φθορὰν αὐτῆς καὶ τὸν ὄλεθρον· καὶ οἶκτος αὐτὸν εὐθύς ἐσήει καὶ μετὰμελος οὐ μικρὸς τῆς ἀπωλείας τε καὶ διαρπαγῆς, καὶ δάκρυον ἀφῆκε τῶν ὀφθαλμῶν καὶ μέγα στεναῖας τε καὶ περιπαθεῖς «Οἶαν», ἔφη, «πόλιν εἰς διαρπαγὴν καὶ ἐρήμωσιν ἐκδεδώκα μεν». Οὐ τως ἔπαθε τὴν ψυχὴν.

47. Leo the Deacon (10th C.)

The future emperor Nikephoros II Phokas (963-969) and the reconquest of Crete from the Arabs

II 6. Νικηφόρος δὲ ὁ Φωκάς, ὁ τοῦ ρηθέντος Λέοντος σύναιμος (δεῖ γὰρ ἀνακεφαλαιωσάμενοι τὸν λόγον καθΔ εἰρμὸν πρόσω τῆς ἱστορίας χωρεῖν), ὡς τῇ τῶν Κρητῶν πελάσας ἐκεῖ διεχείμαζε, καὶ τὸν τε στρατὸν τὰ πολεμικὰ διεγύμναζε, καὶ τὰς ἐλεπόλεις ἐτεκταίνετο, ἐπέειπε κατὰ νοῦν αὐτῷ πάντα προῦκεχωρήκει, ἄρτι τοῦ ἥρος ἐκ τῆς χειμερινῆς τροπῆς ἡρέμα προκύπτοντος [March 961], τὸν περὶ αὐτὸν καθοπλίσας στρατὸν καὶ εἰς βαθεῖαν παραταξάμενος φάλαγγα, τὰς τε σάλπιγγας ἐπαυλήσας καὶ τὰ τύμπανα παταγῆσας κατὰ τοῦ ἄστεος ἤλαυνεν. ΔΕν ᾧ δὲ ὁ στρατηγὸς τὴν ἴλην κατὰ μέτωπον ἐκρατύνετο, καὶ εἰς πλαῖσιον τὰς δυνάμεις συντάττε, γύναιον ἐταιρικόν, ἀκκιζόμενόν τε καὶ θρυπτόμενον, ἰταμὸν ἐπεικῶς τυγχάνον καὶ ἀναιδές, τῶν προμαχεῶνων προκύπτον, γοητείας ἐποιεῖτό τινας καὶ ἐπῳδᾶς. Λέγεται γὰρ κατόχους εἶναι Κρήτας μαντεῖαις καὶ βωμολοχίαις καὶ πλάναις, πρὸς τῶν Μανιχαίων καὶ τοῦ Μωάμεθ παρελληφότας ἀνέκαθεν. Οὐ ταύτη δὲ μόνον τὸ ἰταμὸν ἐκεῖνο γύναιον τὸ ἀναιδές καὶ ἀκόλαστον ἐπ' ἐδείκνυτο· ἀλλὰ καὶ, τὸν χιτωνίσκον παρὰ τὸ μέτριον ἀνασεσυρκὸς καὶ ἀπογυμνοῦν τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἐς τὸν στρατηγὸν ἐπέσκωπτεν ἐπ' ἀρώμενον. Καὶ δὴ τις τῶν εὐστόχων τοξοτῶν, τὴν νευρὰν ἐντεινόμενος, βάλλει τὸ ἀκόλαστον γύναιον, καὶ χαμαιριφές τῶν πύργων κατήνεγκε, διαρραγὲν αὐτίκα, καὶ τὸ ψυχίδιον ἀποφυσήσαν, καὶ τίσιν τῆς ὕβρεως τὸν οἰκτρὸν ἐπισπασάμενον ὄλεθρον. Ἄρτι δὲ τῆς μάχης καρτερῶς ἀναρριπισθείσης, χρόνον μὲν τινα ἀντεῖχον οἱ Κρήτες, ἐκ τῶν τειχῶν ἐκθύμως ἀγωνιζόμενοι, καὶ πολλοὺς τῶν .Ρωμαίων τιτρώσκοντες.

7. .Ο δὲ στρατηγός, τοῦτο καταμαθὼν, τὰς ἀφετηρίους θᾶπτον παρήγαγε μηχανάς, καὶ βάλλειν τοὺς βαρβάρους ἐκέλευε. Καὶ πρὸς τοῦτοις τοῖς τείχεσι προσεπέλασε τὴν ἐλέπολιν· κριὸν .Ρωμαῖοι τὸ τεχνούργημα ὀνομάζουσι, τῷ δίκην κριοῦ προτομῆς τὸν σίδηρον ἀπεικάζεσθαι, ὃς ἐνηρμοσμένος ὢν τῇ δοκῷ παῖει τὸν δόμον τοῦ ἄστεος. Τῶν δὲ πετροβόλων βάρη θαμινὰ τῶν λίθων ἐπαφιέντων, εὐπετῶς οἱ βάρβαροι ἀνεστέλλοντο· καὶ τοῦ κριοῦ τοῖς

τείχεσιν ἐγγριμφθέντος καὶ κραταιῶς ταῦτα τύπτοντος, ἄνδρες ὑποδύντες τὴν ταφρείαν συχνοί, λιθοτόμα ὄργανα φέροντες, καὶ ἀνορύττειν ἐκεῖθεν ἀρξάμενοι, ἐξεκόλαπτον ἡρέμα, καὶ τὴν λίθον διέκοπτον, ἵνα τοῦ τείχους ἡ βάσις ἡρήρειστο. Παρὰ τυχὸν δὲ ψαμμῶδες ταύτῃ τὸ μέρος ἢ λίθος λαχοῦσα ὑπεῖκέ τε καὶ ἐνεδίδου ὡς μάλιστα. Ὁ δὲ κριὸς τύπτων οὐκ ἀνίη τὸ ἔρυμα, καὶ κατὰ μικρὸν διασπῶν τὴν οἰκοδομίαν, ἐς τὸ ἀκριβὲς συμπεπιλημένην οὖσαν καὶ δυσασπόσαστον. ΔΕπεὶ δὲ τὰ γεῖσα, ἥπερ διώρυγτον οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες, ἐκκρεμῇ καὶ ὑπόκενα, ὡς τὸ εἰκός, ἐξειργάσαντο, ὀρθοστάδην ξύλοις ὑπήρειδον, ὕλην τε ταχυδαῇ καὶ αὖτον συννήσαντες καὶ πῦρ ἐνιέντες, τῆς διώρυχος ὑπεξήεσαν. Τῆς δὲ φλογὸς ἀναφθείσης καὶ τῶν στηριγμάτων ἀνθρακωθέντων, δύο πύργοι ὁμοῦ τῷ διαμέσῳ τούτων δομήματι τοῦ τείχους ἐξαπιναιῶς ἀπορραγέντες, ὑφίζανόν τε, καὶ ὑπωλίσθαινον, καὶ πρὸς τοῦδαφος κατεφέροντο.

Οἱ δὲ Κρήτες, τῷ καινῷ τοῦ ὁράματος θαμβηθέντες, ἐπὶ ὀλίγον χρόνον τὴν μάχην ἐξέκλιναν, τῷ τεραστίῳ καταπλαγέντες τοῦ πράγματος. Εἶτα αὖθις τὸν τῆς αἰχμαλωσίας καὶ δουλείας ὑπολογισάμενοι κίνδυνον, εἰς ἀρραγὴ παράταξιν συνηθοίζοντο, καὶ διὰ τῶν κατεριπωθέντων τειχῶν τὴν Ῥωμαϊκὴν διαβαίνουσαν φάλαγγα ἐρρωμενέστατα ὑπεδέχοντο, δαιμονίως τε διηγωνίζοντο, περὶ ψυχὴν κινδυνεύοντες. Ἄρτι δὲ πολλῶν ἀναιρεθέντων, ἐπεὶ πρὸς τοσαύτην ἀνανταγώνιστον ῥοπὴν οὐχ οἰοί τε ἦσαν ἀντικαθίστασθαι (ἐπέβρισαν γὰρ αἱ δυνάμεις κατόπιν, καὶ ὠθισμὸς ἀνυπόστατος ἦν), εἰς φυγὴν τρέπονται, χωροῦντες διὰ τῶν στενωπῶν. Ῥωμαῖοι δὲ ἐφεπόμενοι τούτους ἀνήρουν ἀνηλεῶς. Οἱ δὲ περιλειφθέντες καὶ ὅσους οὐκ ἔφθη ἐκθερίζειν ὁ πόλεμος, τὰ ὅπλα ῥίψαντες εἰς ἱκετείαν ἐτράποντο. Ὅπερ ὁ στρατηγὸς θεασάμενος, τὸν ἵππον κεντρίσας καὶ τὸν δρόμον ἐπιταχύνας, εἰσήλαυνέ τε καὶ τῶν στρατιωτῶν τὴν ὁρμὴν ἀνετείχιζε, μὴ κτείνειν ἀναπείθων τοὺς τὰ ὅπλα ῥίψαντας ἄνδρας, μηδὲ κατὰ ψιλῶν καὶ ἀόπλων ὡμῶς καὶ ἀπανθρώπως χωρεῖν, ἀπανθρωπίας λέγων εἶναι, τὸ ὑπεῖξαν καὶ γεγονὸς ὑποχείριον διαφθείρειν ἤδη καὶ ἀποκτιννύειν ὥσπερ πολέμιον. Τούτοις τοῖς λόγοις μόλις ἐπέσχευεν ὁ στρατηγὸς τῆς στρατιάς τὴν μισαφόνον ὁρμὴν.

8. ΔΕπεὶ δὲ κατὰ κράτος ἤλω ἢ πόλις, τὰ πρωτόλεια ὑφελὼν ὁ στρατηγός, καὶ τὸ ἀκμαῖον τῶν αἰχμαλώτων ἀνδραποδισάμενος, διελιγνῶς τε ταῦτα καὶ εἰς ὃν ἔμελλε κατάγειν θρίαμβον διατηρήσας ὡς μάλιστα, τὰ λοιπὰ τοῖς στρατιώταις προνομεύειν προτέθεικεν. Οἱ δὲ διὰ τῶν δομάτων χωροῦντες πολλὰς καὶ πολυτελεῖς ἐκαρποῦντο τὰς ὠφελείας.

48. Leontios of Neapolis (7th C.)

St. Symeon of Emesa, holy fool for Christ's sake

Αἰτῶ δὲ πάντας τοὺς τῆς προκειμένης ἡμῖν ἀγγελικῆς πολιτείας διηγήσεως ἀκροωμένους ἢ ἐντυγχάνοντας μετὰ φόβου τοῦ κυρίου τοῖς λεγομένοις προσέχειν καὶ τῆς πρεπούσης Χριστιανοῖς ἀληθινοῖς πίστεως ἀδιστάκτου. Οἶδαμεν γὰρ ὅτι τοῖς ἀφρονεστέροις καὶ καταφρονηταῖς ἄπιστα δόξομεν λέγειν καὶ γελοίων ἄξια. Εἰ δὲ ἤκουσαν τοῦ εἰπόντος· «ὁ θέλων σοφὸς εἶναι ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός» [1 Ep. Cor. 3, 18], καὶ πάλιν· «ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν» [1 Ep. Cor. 4, 10], καὶ πάλιν· «ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν» [1 Ep. Cor. 1, 25], οὐκ ἂν τοῖς ὑπὸ τούτου τοῦ ὄντως ἀθλητοῦ κατεργασθεῖσιν ὡς γελοίοις προσεῖχον, ἀλλ' ἢ μᾶλλον καὶ πλέον τῶν τὰς λοιπὰς τῆς ἀρετῆς πολιτείας μετελθόντων ἐθαύμαζον. Οὐδὲ γὰρ ἀγύμναστος ἔτι ὢν τοῦ ἐπιστατοῦντος δεόμενος ἐπὶ τὸν κόσμον ἐχώρησεν, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν παρατάξεων ὀρώμεν γινόμενα, ὅταν ἅπας ὁ στρατὸς ὁμοθυμαδὸν ἔστηκεν· οἵτινες τῇ ἐαυτῶν, μᾶλλον δὲ τῇ τοῦ θεοῦ δυνάμει καὶ τοῖς ἐπικειμένοις αὐτοῖς στρατιωτικοῖς ὅπλοις καὶ τῇ διαφόρῳ πολεμικῇ καὶ πολυχρονίῳ ἐμπειρίᾳ καταθαρροῦσιν, οὗτοι καὶ μόνοι εἰς μονομαχίαν ἐκ τοῦ πλήθους κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἐκπηδῶσιν.

Οὕτω καὶ αὐτὸς ποιεῖ· ὅταν καλῶς καὶ νομίμως τὸν καλὸν ἀγῶνα ἐπύκτευσεν, ὅταν τῇ τοῦ πνεύματος δυνάμει ἐαυτὸν τεθωρακισμένον εἶδεν, ὅταν τὴν δύναμιν κατ' αὐτοῦ τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων εἴληφεν, ὅταν τὴν τῆς σαρκὸς πύρωσιν τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος δρόσῳ κατέσβεσεν, ὅταν ἀπάσης τῆς τοῦ βίου τρυφῆς καὶ δόξης ὡς ἀράχνης περιέπτυσεν (καὶ τί

δεῖ πλέον λέγειν;), ὅταν τὴν ἀπάθειαν ὡς ἱμάτιον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν διὰ ταπεινοφροσύνης πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο καὶ τῆς υἱοθεσίας κατηξιώθη κατὰ τὴν φωνὴν τὴν ἐν τῷ ἄσματι τῶν ἁσμάτων περὶ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀπαθοῦς ψυχῆς εἰρημένην ὅτι «ὅλη καλή», φησὶν ὁ Χριστὸς πρὸς τὴν ψυχὴν, «ὅλη καλὴ «εἶ», ἡ πλησίον μου, καὶ μῶμος ἐν σοὶ οὐκ ἔστιν» [LXX, Ca. 4, 7], τότε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸν κόσμον ὥσπερ εἰς μονομαχίαν ἐκ τῆς ἐρήμου κατὰ τοῦ διαβόλου θεοκλήτως ἐξεπήδησεν.

The wine, the snake and the host's wife

Επετήδευσεν δὲ καὶ τοῦτο ὁ ὅσιος, ὅτι καθότι ἐποίει τίποτε παράδοξον, εὐθέως ἥλασεν τὴν γειτονίαν ἐκείνην, ἕως οὗ λησμονηθῇ τὸ πρᾶγμα, ὃ ἐποίησεν. Ἐσπευδεν δὲ καὶ παραυτὰ σχηματίσασθαι ἄκαιρον τίποτε, ἵνα δι' ἐκείνου ἐπικαλύψῃ τὸ κατόρθωμα. Ποτὲ δὲ θερμοδοτῶν ἐν καπηλείῳ ἐλάμβανεν τὴν τροφὴν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἄσπλαγχνος ὁ κάπηλος, ὥστε πολλάκις οὐδὲ τὴν τροφὴν αὐτῷ ἐδίδου, καίπερ πολλὴν πρᾶσιν ἔχων διὰ τοῦ Σαλοῦ. Ὡς ἐν τάξει γὰρ μετεώρου ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους οἱ πολῖται· «Ἄγωμεν, πῖωμεν ὅπου ὁ Σαλὸς».

Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν εἰσῆλθεν ὄφιν καὶ ἔπιεν ἐξ ἐνὸς τῶν βισσίων τοῦ οἴνου καὶ ἐξέραςεν κάτω τὸν ἰὸν αὐτοῦ καὶ ἀνεχώρησεν. Οὐκ ἦν δὲ ἔσω ὁ ἀββάς Συμεὼν ἀλλ' ἐξω ἐβάλλιζεν μετὰ τῶν δημοτῶν. Ἐλθὼν οὖν εἰς τὸ καπηλεῖον ὁ ὅσιος θεωρεῖ τὴν βίσσαν ἐπιγεγραμμένην ἀοράτως· «Θάνατος». Εὐθέως οὖν ἐνόησεν τὸ γεγονὸς εἰς αὐτὴν καὶ ἐπάρας ξύλον ἐκλάσεν αὐτὴν ὡς γέμει. Λαβὼν οὖν ὁ αὐθέντης αὐτοῦ τὸ ξύλον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ μετ' αὐτοῦ ἕως οὗ ἠτόνησεν καὶ ἐδίωξεν αὐτόν. Ἐπὶ τὴν αὐρίον δὲ ἦλθεν καὶ παρεκρύβη ὀπίσω τῆς θύρας ὁ ἀββάς Συμεὼν. Καὶ ἰδοὺ πάλιν ὁ ὄφιν ἦλθεν πιεῖν. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ κάπηλος ἔλαβεν τὸ ξύλον τὸ αὐτὸ θέλων φονεῦσαι αὐτόν. Καὶ ἀποτυχὼν ἔδωκεν καὶ ἐκλάσεν ὅλα τὰ βισσία καὶ τὰ ποτήρια. Τότε εἰσεπήδησεν ὁ Σαλὸς καὶ λέγει αὐτῷ· «Τί ἔν, ἔζηχε; Ἴδε, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ μόνος ἀπέρρης». Τότε οὖν ἔγνω ὁ κάπηλος, ὅτι δι' αὐτὸ ἐκλάσεν καὶ ὁ ἀββάς Συμεὼν τὸ βισσίν. Καὶ οἰκοδομήθη καὶ εἶχεν αὐτὸν ἅγιον.

Θέλων οὖν ὁ ὅσιος ἀναλῦσαι τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ, ἵνα μὴ θριαμβεύσῃ αὐτόν, ἐν μιᾷ κοιμωμένης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ μόνης κάκεινον προβάλλοντος οἶνον ἐπέβη πρὸς αὐτὴν ὁ ἀββάς Συμεὼν καὶ ἐσχημάτισατο ἀποδύεσθαι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. Εκείνης οὖν βοησάσης εἰσῆλθεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ λέγει αὐτῷ ἐκείνη· «Βάλε ἔξω τὸν τρισκατάρατον τοῦτον, ὅτι βιάσασθαι με ἠθέλησεν». Καὶ πυγμαῖς τύπτων αὐτὸν ἐξήνεγκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου εἰς τὸ κρύος. «Ἦν γὰρ χειμὼν μέγας καὶ βροχή. Καὶ ἔκτοτε οὐ μόνον ὅτι εἶχεν αὐτόν ὁ κάπηλος παρ' ἑαυτὸν ἀλλὰ καὶ εἰ ἄλλου τινὸς ἤκουεν λέγοντος· «Ὦντως τάχα ἑαυτὸν ποιεῖ ὁ ἀββάς οὕτως», εὐθέως ἔλεγεν αὐτῷ· «Ὦντως δαιμονία ἐστὶν καθαρὸς, καὶ γὰρ εἶτι ἐγὼ εἶδον οὐ πλανᾷ με ἄνθρωπος, ὅτι τὴν γυναῖκά μου ἠθέλησεν μοιχεύσαι, εἰ ἐπέτυχεν, καὶ τὸ κρέα τρώγει ὡς μὴ ἔχων θεόν». Ἐτρωγεν γὰρ πολλάκις ὁ δίκαιος καὶ κρέα μὴ γευόμενος ἄρτου ὅλην τὴν ἐβδομάδα. Καὶ τὴν μὲν νηστείαν αὐτοῦ οὐδεὶς ἐνόει, τὸ δὲ κρέα ἔμπροσθεν πάντων ἦσθιεν πρὸς ἀπάτην αὐτῶν.

Symeon at the women's baths

Ὁλος δὲ ἦν ὥσπερ ἀσώματος καὶ μηδὲ ὑφορώμενος τὴν ἀσχημοσύνην μήτε τὴν τῶν ἀνθρώπων μήτε τὴν τῆς φύσεως. Πολλάκις γοῦν τῆς γαστρὸς αὐτοῦ τὴν οἰκείαν χρεῖαν ἐπιζητούσης ποιῆσαι εὐθέως μηδένα ἐρυθριῶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς πρὸς τόπον ἐκαθέζετο ἐπὶ πάντων, κἀντεῦθεν πείσαι βουλόμενος, ὥς ὅτι τῶν κατὰ φύσιν φρενῶν ἐξεστηκὼς τοῦτο ἐργάζεται. Φρουρούμενος γάρ, ὡς πολλάκις εἴρηται, τῇ ἐνοικουσίᾳ αὐτῷ δυνάμει τοῦ ἁγίου πνεύματος τῆς ἐκ τοῦ διαβόλου πυρώσεως ἀνώτερος ἐτύγχανεν, μηδαμῶς ὑπὸ ταύτης βλαπτόμενος. Δὲν μιᾷ, οὖν θεασάμενος τοῦτον κατατετηγμένον ἐκ τῆς ἀσκήσεως (ἦν γὰρ ἀπόπασχα καὶ ἦν ποιήσας ἄσιτος τὰς ἁγίας νηστείας πάσας) ὁ προμνημονευθεὶς ἐνάρετος Διωάννης ὁ θεοφιλής, ὁ καὶ τὸν βίον αὐτοῦ ἡμῖν ὑφηγησάμενος, καὶ συμπαθήσας καὶ θαυμάσας τὴν ἄφατον αὐτοῦ σκληραγωγίαν, καίπερ ἐν πόλει τυγχάνοντα καὶ γυναιξὶν καὶ ἀνθρώποις συναναστρεφόμενον, βουλευθεὶς ὡς ἐν τάξει παιγνιδίου ἀνακτήσασθαι αὐτοῦ τὸ σῶμα λέγει αὐτῷ· «Ἐρχη λούη, Σαλέ;» λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος γελῶν· «Ναί, ἄγωμεν ἄγωμεν» καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἀποδύεται τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἐπιτίθει αὐτὸ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ δήσας αὐτὸ εἰς αὐτὴν ὡς φακίολιν. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ κύρις Διωάννης· «Φόρεσον, ἀδελφέ, ἐπεὶ ὄντως ἐὰν γυμνὸς περιπατεῖς, ἐγὼ μετὰ σοῦ οὐκ ἔρχομαι». Λέγει αὐτῷ ὁ ἀββάς Συμεὼν· «Ὑπαγε, ἔζηχε, ἐγὼ ἔργον πρὸ ἔργου ἐποίησα. Εἰ δὲ οὐκ ἔρχη, ἴδε ἐγὼ προλαμβάνω σε μικρόν». Καὶ ἀφείς αὐτόν προεποίησεν ὀλίγον. Δύο οὖν λουτρὰ ἦσαν ἐγγίζοντα ἀλλήλοις, ἐν ἀνδρεῖον καὶ ἐν γυναικεῖον.

Εἶασεν οὖν τὸ τῶν ἀνδρῶν ὁ Σαλὸς καὶ ὥρμησεν εἰς τὸ γυναικεῖον ἐκουσίως. Ἐκραζεν οὖν αὐτὸν ὁ κύρις Διωάννης· «Ποῦ ὑπάγεις, Σαλέ; Μείνον, τῶν γυναικῶν ἐστὶν ἐκεῖνο». Στραφεὶς οὖν ὁ θαυμάσιος λέγει αὐτῷ· «Ὑπαγε, σὺ ἔζηχε, ἐκεῖ θερμὸν καὶ νερὸν καὶ ὧδε θερμὸν καὶ νερὸν καὶ τίποτε περισσὸν οὔτε ἐκεῖ οὔτε ὧδε ἔνι» καὶ δραμὼν εἰσῆλθεν ἀναμέσον τῶν γυναικῶν ὡς ἐπὶ κυρίου τῆς δόξης. Ὁρμησαν δὲ πᾶσαι κατὰ αὐτοῦ καὶ τύπτουσαι αὐτὸν ἐξήνεγκαν. ΔΗρώτησεν οὖν αὐτὸν ὁ θεοφιλὴς διάκονος, ὅτε ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ ἐξεῖπεν αὐτῷ· «Διὰ τὸν κύριον, πάτερ, πῶς αἰσθάνου σεαυτὸν, ὡς εἰσῆλθες εἰς τὸ λουτρὸν τὸ γυναικεῖον;» λέγει αὐτῷ· «Πίστευσον, τέκνον, ὥσπερ ξύλον μετὰ ξύλων, οὕτως ἀγῶ ἤμην τότε. Οὔτε γὰρ ὅτι σῶμα ἐφόρουσιν οὐδὲ ὅτι εἰς σώματα εἰσῆλθον αἰσθανόμεν, ἀλλὰ ὅλος μου ὁ νοῦς εἰς τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ ἦν καὶ ἐξ αὐτοῦ οὐκ ἀπέστην». Τὰ μὲν γὰρ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ὁ δίκαιος ἐπετέλει διὰ σωτηρίαν καὶ συμπάθειαν τῶν ἀνθρώπων, τὰ δὲ ἵνα ἐπικαλυφθῶσιν αὐτοῦ τὰ ἐπιτηδεύματα.

49. *Letter of the Three Patriarchs (9th C.)*

Icon prodigies: Christ's portrait and the Holy Mandylion from Edessa, and the Theotokos on a pillar in a church at Lydda

7.a Οὗτος γὰρ ὅρος καὶ λόγος τῇ ἐκκλησίᾳ παραδέδοται, ὅτιπερ ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀναρχος, ὁ αἰδῖος, ὁ ἀόρατος, ὁ αὔλος, ὁ ἀσώματος, ὁ ἀπερίγραφτος, ὁ ἄποσος, ὁ ἄποιος, ὁ ἀνείδεος, ὁ ἀπειρομεγέθης, ὁ ἀνέπαφος, ὁ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ παραγαγών, ὁ τὰς ἀγγελικὰς καὶ οὐρανίους ἀσώματους δυνάμεις νοεράς, ἐν νοήματι συστησάμενος, ὁ ποιήσας ἀπὸ γῆς ἄνθρωπον, ἀχράντοις χερσὶ διαπλάσας, ἄνθρωπος ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας γεγεννημένος, ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως κεκοινώνηκεν ἡμῖν σαρκὸς καὶ αἵματος· 7.b καθὼς ἄνθρωπος γέγονε, ζῶν λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, τρίπληκτος, ἔσω σώματος καὶ σαρκὸς παχύτητι περιγραφόμενος τῇ καθ' ἡμᾶς ὁρωμένη μορφῇ, τῆς μητρῶας ἐμφερείας τὰ ἰδιώματα χαρακτηρίζων, καὶ τὴν τοῦ ἀδαμιαίου γένους μόρφωσιν ἐμφαίνων καθὼς καὶ ὁ προφήτης λέγει, ἄνθρωπός ἐστι καὶ τίς γινώσκει αὐτόν [cfr. LXX, Jer. 17, 9], καὶ ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν ὅτι ἀπέστραπται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ αἰσχύνης, ἠτιμάσθη καὶ οὐκ ἐλογίσθη, καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον ἐκλείπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων [LXX, Is. 53, 3], καὶ τὸν νῶτον αὐτοῦ δέδωκεν εἰς μάστιγας, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ οὐκ ἀπέστρεψεν ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων [LXX, Is. 50, 6]· οὗτος γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη [LXX, Ba. 3, 38], καὶ ὅτι ἀληθῶς κατοικήσει Θεὸς μετὰ ἀνθρώπων, καὶ εἶδον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸν ἀνθρώπου ἐρχόμενον [LXX, Da. 7, 13]. 7.c Τοῦ χάριν, καθὼς τὰ θεοπαράδοτα λόγια διαγορεύει διαρρήδην, ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὑπάρχει, καὶ υἱὸς ἀνθρώπου ὀνομάζεται ἐν δυσὶ ταῖς φύσεσι τῶν ἑτερογενῶν, καὶ οὐχ ὁμοουσίῳ τῆς ἀδιασπάστου ἐνώσεως γνωριζόμενος, ἐν μιᾷ τῇ τοῦ Λόγου συνθέτῳ ὑποστάσει καθορώμενος· Λόγος καὶ σὰρξ, ἀναρχος, καὶ ἐν χρόνῳ, αἰδῖος, καὶ πρόσκαιρος, ἀόρατος, καὶ, ὁρατός, αὔλος, καὶ ἔνυλος, ἀσώματος, καὶ μετὰ σώματος, ἀπερίγραφτος, καὶ τόπῳ περιφραγόμενος, ἄποσος, καὶ ἐν τριπληταίῳ μέτρῳ, ἄποιος, καὶ ἐν ποιότητος διαφορᾷ τῶν ἰδιωμάτων, ἀνείδεος, καὶ εἶδος ἀνθρωπίνης μορφῆς ἐμφαίνων, ἐπειρομεγέθης, καὶ ἐν σμικρότητι σαρκίνου σώματος περιφερόμενος, κοπιῶν καὶ ἀγωνιῶν, ἀνέπαφος καὶ κρατούμενος, ἄκτιστος, καὶ κτίσμα, ποιητής, καὶ ποίημα, πλάστης καὶ δημιουργὸς ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ πλάσμα· σαρκὸς καὶ αἵματος κεκοινώνηκεν, πλην τῆς ἁμαρτίας· υἱὸς Θεοῦ, καὶ υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ καὶ ὀνομάζεται, ἐν μορφῇ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν μορφῇ ἀνθρώπου χαρακτηριζόμενος, 7.d καθὼς οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ αὐτοῦ τοῦ Λόγου γενόμενοι, θεαταὶ καὶ συνεσθιάτορες ἅγιοι ἀπόστολοι, ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν παραδεδωκότες τῇ ἐκκλησίᾳ, διέγραψαν αὐτοῦ τὴν ἐκτύπωσιν, εὐήλικα, τρίπληκτο, σύνοφρον, εὐόφθαλμον, ἐπίρρινον, οὐλότριχα,

ἐπίκυφον, ἀνεξίκακον, εὐχροιον, γενειάδα μέλαιναν ἔχοντα, σιτόχροιον τῷ εἶδει, κατὰ τὴν μητρῶν ἐμφάνειαν, μακροδάκτυλον, εὐφωνον, ἡδύλογον, πραότατον, ἥσυχον, μακρόθυμον, καὶ τὰ παραπλήσια τῆς ἀρετῆς ιδιώματα περιφέροντα, ἐν οἷσπερ ιδιώμασιν ὁ θεανδρικός αὐτοῦ χαρακτήρ ἱσθόρηται, ἵνα μὴ τροπῆς ἀποσκίασμα ἢ παραλλαγῆς ἀλλοιώσεις ἐν τῇ θείᾳ τοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσει φωραθῇ κατὰ τοὺς τῶν Μανιχαίων λήρους, καὶ ὡς φαντασίας ἴνδαλμα λογισθῇ, τὰ ἀληθῆ καὶ ἀναλλοίωτα· τὸ γὰρ ἀληθές ὡς προεῖρηται ἐν τῷ ὁμοιώματι δεικνύται, τὸ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι, τὸ ἐκάτερον ἐν ἐκατέρῳ, παρὰ τὸ τῆς οὐσίας δηλαδὴ διάφορον· καὶ γὰρ διὰ αἰσθητῶν συμβόλων ἐπὶ τὰς ἀπλᾶς τῶν νοημάτων ἀναγόμεθα θεωρίας. 7.e Καὶ γὰρ ἡ τῶν σεπτῶν εἰκόνων σεβασμιότης ἐκ τῶν ἀνέκαθεν καὶ ἀρχαίων χρόνων τεθέσπισται, καθὼς κεχρημάτισται τῷ θεόπτη Μωσεῖ μέλλοντι ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν· ὡς λέγει ὁ Απόστολος, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει [Ep. Heb. 8, 5]· τίς δὲ ὁ τύπος, ἀλλ' ἡ τῶν οὐρανίων χερουβικῶν δυνάμεων ἐκτύπωσις ὑπὸ Βεσελεὴλ τοῦ δικαίου κατεσκευασμένη; Ὡς λέγει ὁ Απόστολος, εἶχεν ἡ πρώτη σκηνὴ δικαιοῦματα λατρείας· ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης [Ep. Heb. 9, 1. 5]. Εἰ δὲ τῶν ἀσωμάτων καὶ αὐτῶν δόξη τὸ ἐκτύπωμα, πολλῶ μᾶλλον τοῦ ποιητοῦ τῶν χερουβὶμ καὶ σεραφὶμ ἀνθρώπου ἀναλλοιώτου, καὶ ἐν μορφῇ ἀνθρώπου γεγονότος, ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ εἰκὼν ἐνδοξότῃ καὶ τιμιότητι· καθὼς τὰ πρωτότυπα διαφέρουσι τῇ σεβασμιότητι, τοσοῦτον καὶ τὰ παράγωγα προύχουσι τῇ τιμῇ καὶ δόξῃ.

7.1.a Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ τῶν ὅλων, ἔτι ἐπὶ γῆς πολιτευόμενος, τὸ ἐκμαγεῖον τῆς ἀγίας μορφῆς αὐτοῦ ἐν σουδαρίῳ τινὶ ἀγίαις χερσὶν αὐτοῦ ἰδίαις, τὸν ἰδρώτα τοῦ ἀχράντου προσώπου αὐτοῦ ἀπομαζάμενος ἐν αὐτῷ, αὐτὴς ὁ χαρακτήρ ἐν αὐτῷ τῆς ἀγίας μορφῆς αὐτοῦ ἐναπομάττετα, τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ πάντα ιδιώματα, ὡς ἐν χρώμασι τισὶ θεῖα αὐτοῦ ἐνεργεῖα ἀναδείκνυται, ὡς δέον εἰπεῖν, ἀπαράλλακτον αὐτὸν τὸν ἐνθεον χαρακτήρα ἀποσώζων τῷ ἐν τῷ σουδαρίῳ θαυματουργήματι· οὕτως γὰρ ἐγένετο εὐδοκία τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Διησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἐπὶ γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνασεστράφη. 7.1.b Καὶ δὴ τοῦτο τὸ σεβάσμιον καὶ ἐξεικονισμένον σουδάριον αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν πέπομφε διὰ Θαδδαίου τοῦ θεσπεσίου ἀποστόλου Αὐγάρῳ τινὶ τοπάρχῃ τῆς ΔΕδεσηνῶν μεγαλοπόλεως, διὰ οὗ ὡς ἤδη ἐνοπριζόμενος τὸν πεπομφότα θάμβει καὶ ἐκστάσει συσχεθεῖς, πίστει ἀδιστακτῶ τὸ ἱερὸν δέχεται φῶτισμα, ὅπερ ἐκμαγεῖον ἅγιον ἄχρι τῆς σήμερον, ἡ λαμπροτάτη μεγαλὸνυμος ΔΕδεσηνῶν μητρόπολις, ὥσπερ σκῆπτρον βασιλικὸν κατέχουσα, αὐχεῖ καὶ κομπάζει, σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ δεικνύντος τοῦ ταύτην αὐτῇ παρασχομένου τὴν χάριν Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

7.2 ΔΕν ἡ πόλει ποτὲ Χοσρόου τοῦ Περσῶν βασιλέως [Chosroes I, 531-578/9], τὰ τεῖχη αὐτῆς πυρκαϊᾷ ἐλαιῶνος ξύλοις περιανάψαντος κυκλόθεν κύκλῳ καὶ ταῦτα εἰς γῆν κατατεφρώσαντος, ὁ κατὰ τὸν καιρὸν ἡγιάτατος μητροπολίτης τοῦνομα Εὐλάλιος, ὁρῶν τὸν λαὸν ἐκ τῆς ἄγαν πυρκαϊᾶς μέλλοντα ἐναποθνήσκειν ἤδη, τοῦτον τὸν σεβάσμιον χαρακτήρα, τὸ θεοτύπωτον σουδάριον διάρας, καὶ τὰ τεῖχη κύκλῳ περιπολεύσας, θεῖα τις δύναμις ἐξελθοῦσα ἀνέμῳ καὶ πνοῇ βιαία, τὴν πυρκαϊᾶν ἀντέστρεψε τοῖς ὑπεναντίοις, καὶ διώδευσε καὶ ἐνεπύρισε τοὺς περίξ ΔΑσσουρίους, ὡς τοὺς πάλαι Χαλδαίους ἢ κάμιнос τῶν παίδων.

7.3 Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ κορυφαῖοι καὶ μακάριοι ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Διωάννης, ἐν Λύδδῃ τῇ καλουμένῃ Διὸς πόλει πρὸς μιλίων ὀκτωκαίδεκα τῶν Ἱεροσολύμων τὰς διατριβὰς ποιοῦμενοι ἐπὶ τὸ κήρυγμα, εὐκτὴ ριον οἶκον ἐπὶ ὀνόματι τῆς μητρὸς τοῦ Κυρίου καὶ Θεομήτορος ἐποικοδομήσαντες ἰδίαις πλάμας, ταύτην παραγενέσθαι εἰς τὴν τοῦ ναοῦ ἱερατικὴν ἐνθρόνισιν ἐκλιπαροῦντες, ἔφησαν πρὸς αὐτὴν «Ποῦ ἦσθα Κυρία; ΔΕδειμάμεθά σου γὰρ ναὸν ἐν Λύδδῃ· δεῦρο εἰς ἀγιασμὸν τῶν ἐγκαινίων αὐτοῦ». Ἡ δὲ ἔφησε πρὸς αὐτοὺς «Κἀγὼ αὐτόθι μεθ' ὑμῶν ἤμην καὶ εἰμί». Καὶ δὴ θεῖα τινὶ ἐνεργεῖα ὁ χαρακτήρ αὐτῆς ἐφ' ἐνὶ τῶν κιόνων τοῦ ναοῦ ἐγκαθίδρυτο· ἐν ᾧ καὶ αὐτὴ ἡ Θεομήτωρ εἰς ὕστερον παραγενναμένη καὶ θεασαμένη τὸ ἴδιον ἀπόμοργμα καὶ ἐξεικόνισμα, χαρᾶς τε καὶ θάμβους ἀναπλησθεῖσα, θαυμάσαι δὲ καὶ ἐκπλαγῆναι ἐπὶ τῇ τοῦ ἐξ αὐτῆς ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου μητρικῇ εὐκλεΐᾳ, αὐτῇ τὸ σέβας ἀπονείμαντος.

Mary's account to the monk Zosimas of her sinful youth as a prostitute and her conversion

«ΔΕγώ, ἀδελφέ, πατρίδα μὲν ἔσχον τὴν Αἴγυπτον· ζώντων δὲ τῶν γονέων μου δωδέκατον ἔτος ἀνύουσα, τὴν πρὸς ἐκείνους στοργὴν ἀθετήσασα, ἐγεινάμην εἰς ΔΑλεξάνδρειαν· καὶ ὅπως μὲν τὴν ἀρχὴν, τὴν ἐμαυτῆς παρθενίαν διέφθορα, καὶ πῶς ἀκρατῶς καὶ ἀκορέστως εἶχον περὶ τὸ πάθος τῆς μίξεως, αἰσχύνομαι ἐννοεῖν· τοῦτο γὰρ νῦν εἰπεῖν ὑπάρχει σεμνότερον, ὃ δὲ συντόμως ἔρω, ἵνα τὸ ἐμπαθές μου γνῶς καὶ φιλήδονον, δέκα ἐπτά καὶ πρὸς ἐνιαυτούς, συγχώρησον, διετέλεσα δημόσιον προκειμένη τῆς ἀσωτίας ὑπέκκαυμα, οὐ δόσεώς τινος, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἔνεκεν· οὐδὲ γὰρ τινων διδόναι πολλάκις θελόντων ἐλάμβανον. Τοῦτο δὲ ἐπενόησα, ἵνα πλείστους ποιήσω προσέχειν μοι, δῶρον ἐκτελοῦσα τὸ ἐμοὶ καταθύμιον· μηδὲ γὰρ νομίσης με ὡς εὐποροῦσαν μὴ δέχεσθαι· προσαίτουσα διέζων, καὶ πολλάκις στύππιον νήθουσα, ἐπιθυμίαν δὲ εἶχον ἀκορεστον καὶ ἀκατάσχετον ἔρωτα τῷ ἐν βορβόρῳ κυλίεσθαι· καὶ τοῦτο μοι τὸ ζῆν ἦν τε καὶ ἐλογίζετο τὸ διαπαντὸς ἐκτελεῖν τὴν ὕβριν τῆς φύσεως.

Τοῦτ' οὖν τοίνυν βιωσῆς μου τὸν τροπὸν, ὅρῳ εἴ τι καὶ οὐκ ἐν τινὶ καιρῷ τοῦ θεοῦ ἀνδρῶν Λιβύων καὶ Αἰγυπτίων ὄχλον πολὺν, τρεχόντων ὡς ἐπὶ θάλασσαν· ἠρώτησά τέ τινα τὸν τότε παρατυχόντα μοι, “Ποῦ σπουδάζουσιν ἄρα οἱ ἄνδρες οὗτοι οἱ τρέχοντες;”. “Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο λέγων· “Εἰς Ἱεροσόλυμα πάντες ἀνέρχονται, τῆς Ὑψώσεως ἔνεκεν τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἥτις μετὰ ὀλίγας ἡμέρας εἴωθε γίνεσθαι”. Ἐφην τε πρὸς ἐκείνον ἐγώ, “Ἀρά γε λαμβάνουσι καμὲ σὺν αὐτοῖς, εἴπερ ἀκολουθῆσαι θελήσω;”. Ὁ δὲ πρὸς με, “ΔΕἴαν ἔχεις τὸν ναῦλόν σου καὶ τὴν δαπάνην, οὐδεὶς ὁ κωλύων σε”. Εἶπον δὲ πρὸς αὐτόν· “Ὅντως, ἀδελφέ, ναῦλον [καὶ] δαπάνην οὐ κέκτημαι· ἀπέρχομαι δὲ καγὼ, καὶ ἀνέρχομαι εἰς ἐν τῶν πλοιαρίων ὧν ἐμισθώσαντο, καὶ θρέψαι με ἔχουσι καὶ μὴ θέλουσι· σῶμα γὰρ ἔχω, ἀντὶ ναύλου λαμβάνουσι”. Διὰ τοῦτο δὲ ἠθέλον ἀπελθεῖν (ἀββᾶ μου, συγχώρησον), ἵνα σχῶ πολλοὺς ἐραστὰς ἐν ἐτοίμῳ τοῦ πάθους μου. Εἶπόν σοι, ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, μὴ ἀναγκάσης εἰπεῖν σοι τὴν ἀσχημοσύνην μου· φρίττω γάρ, οἶδεν ὁ Κύριος, μολύνουσα καὶ σὲ καὶ τὸν ἄερα τοῖς λόγοις μου».

Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς δάκρυσι βρέχων τὸ ἔδαφος, πρὸς αὐτὴν ἀπεκρίνατο· «Λέγε διὰ τὸν Κύριον, ὦ μητέρα μου, λέγε, καὶ μὴ ἐγκόψης τὸν εἰρμόν τῆς τοιαύτης ἐπωφελοῦς διηγήσεως». Ἡ δὲ αὐθις ἀναλαβοῦσα τοῖς προτέροις ῥήμασι, προστέθεικε ταῦτα· «ΔΕκεῖνος τοίνυν ὁ νεανίας, ἀκούσας τὸ αἰσχρὸν τῶν ῥημάτων, γελῶν ἀνεχώρησεν· ἐγὼ δὲ ῥίψασα τὴν ἡλεκάτην ἥνπερ ἐβάσταζον (ταύτην γὰρ συμβέβηκε διὰ χρόνου βαστάζειν με), τρέχω πρὸς θάλασσαν, ἔνθα τοὺς τρέχοντας ἔβλεπον τρέχοντας· καὶ βλέπουσα νέους τινὰς πρὸς τὸν αἰγιαλὸν ἐστῶτας, ὡσεὶ δέκα τὸν ἀριθμὸν ἢ καὶ πλείονας, σφριγῶντας τοῖς σώμασιν ἅμα καὶ τοῖς κινήμασι, καὶ ἱκανοὺς μοι φανέντας πρὸς τὸ ζητούμενον (ὡς ἔοικε δὲ καὶ ἄλλους συμπλωτῆρας ἀνέβαινον· καὶ γὰρ καὶ ἕτεροι προανελθόντες ἦσαν εἰς τὰ πλοιάρια), ἀναιδῶς δέ, οὕτως ἦν μοι ἔθος, εἰς μέσον αὐτῶν εἰσεπήδησα· “Λάβετε”, ἔφην, “καὶ με ὅπου ἀπέρχεσθε· οὐκ ἔχω γὰρ ὑμῖν εὐρεθῆναι ἀδόκιμος”. εἶτα ἕτερα εἰποῦσα ῥήματα αἰσχροτέρα, ἐκίνησα ἅπαντας εἰς γέλωτα. Οἱ δὲ τὸ πρὸς ἀναίδειαν ἐπαγωγὸν θεὰ σάμενοι, λαβόντες ἀνάγουσί με εἰς ὅπερ εἶχον πλοιάριον ἑτοιμον· κάκεινοι γὰρ ἐν τοσούτῳ παραγεγόνασιν οὐπὲρ ἂν ἔμενον. ΔΕκεῖθεν τοῦ πλοῦς ἀπηρξάμεθα.

Τὰ δὲ ἐντεῦθεν πῶς σοι διηγήσομαι, ἄνθρωπος; Ποία γλῶσσα ἐξεῖποι ἢ ἀκοή παραδέξεται τὰ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν γενόμενα; Ἄπερ μὴ θέλοντας ποιεῖν τοὺς ἀθλίους ἠνάγκαζον; Οὐκ ἔστι εἶδος ἀσελγές, ῥητόν τε καὶ ἄρρητον, οὐπὲρ οὐ γέγονα τοῖς ταλαιπῶροις διδάσκαλος. ΔΕγὼ τοίνυν, ἀββᾶ μου, καταπλήττομαι πῶς ὑπήνεγκεν ἡ θάλασσα τὰς ἐμὰς ἀσωτίας· πῶς οὐκ ἠνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα, καὶ ζῶσαν εἰς ἄδου με κατήγαγε, τὴν τοσαύτας ψυχὰς παγιδεύσασαν. ΔΑΛΛΔ ὡς ἔοικεν ὁ Θεὸς τὴν ἐμὴν ἐζήτηι μετάνοιαν· οὐ γὰρ θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ μένει μακροθυμῶν, τὴν ἐπιστροφὴν ἐκδεχόμενος· οὕτω τοίνυν καὶ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς ἀνήλθομεν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ὅσας μὲν ἡμέρας πρὸ τῆς ἐορτῆς ἐν τῇ πόλει διέτριψα, τοῖς ὁμοίοις ἐχρησάμην, μᾶλλον δὲ τοῖς χείροσιν· οὐ γὰρ μόνον ἀρκέσθην τοῖς νεανίσκοις, οἷς κατὰ τὴν θάλασσαν εἶχον καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπουργοῦντάς μοι, ἀλλὰ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἠχρείωσα, πολίτας τε καὶ ξένους εἰς τοῦτο συλλέγουσα.

Ὅτε δὲ ἔφθασεν ἡ ἀγία τῆς Ὑψώσεως τοῦ σταυροῦ ἐορτή, ἐγὼ μὲν καθὰ καὶ τὸ πρὶν περιήειν ψυχὰς νέων ἀγρεύουσα. Ἐβλεπον δὲ ὀρθρου βαθέος πάντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν συντρέχοντας, καὶ ἀπίημι καγὼ τρέχουσα σὺν τοῖς τρέχουσιν. «Ἦλθον οὖν σὺν αὐτοῖς εἰς τὰ τοῦ οἴκου προαύλια· καὶ ὅτε ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς θείας Ὑψώσεως, ὥθουν καὶ ἀντωθούμην

βιαζομένη την είσοδον, συνελθεῖν τῷ ὄχλῳ σπουδάζουσα. Καὶ ἕως μὲν τῆς θύρας, διδῆς λοιπὸν εἰς αὐτὸν τὸν ναὸν τις ἐγένετο, ἐν ᾧ τὸ ζωοποιὸν ξύλον ἐδείκνυτο, σὺν μόχθῳ πολλῷ καὶ θλίψει προσήγγιζον ἢ ταλαίπωρος. Ὅτε δὲ τὴν φλιάν τῆς θύρας ἐπάτησα, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀκωλύτως εἰσήεσαν, ἐμὲ δὲ θεία τις ἐκώλυσεν δύναιμι, μὴ συγχωροῦσα τὴν εἴσοδον εἰσελθεῖν. Αὐθις γὰρ ἀντωθούμην (καὶ ἀντεπεμπόμην), καὶ μόνη πάλιν ὥρώμην ἐστῶσα εἰς τὰ προαύλια. Νομίσασα γὰρ ἐκ γυναικείας ἀδυναμίας τοῦτο συμβαίνειν, πάλιν ἐμαυτὴν ἐτέροις ἐγκαταμίξασα, ἐβιαζόμην ὡς οἶόν τε παραγκωνιζομένη, καὶ ἐμαυτὴν εἰσωθοῦσα. Ἀλλὰ ἐκοπίων εἰς μάταια· αὐθις γὰρ ἡνίκα τῆς φλιάς ὁ ποῦς ἐπέβη ὁ ἄθλιος, τοὺς μὲν ἄλλους ὁ ναὸς εἶχεν μηδενὸς ἐμποδίζοντος, ἐμὲ δὲ μόνην τὴν τάλαιναν οὐκ ἐδέχετο, ἀλλὰ ὥσπερ στρατιωτικῆς πληθὺς τεταγμένης εἰς τοῦτο, τῆς ἐμοὶ προσταχθείσης ἀποκλείσαι τὴν εἴσοδον, οὕτω μέ τις ἄθροα διεκώλυσεν δύναιμι, καὶ πάλιν ἰστάμην εἰς τὰ προαύλια.

Τοῦτο τρίς καὶ τετράκις παθοῦσά τε καὶ ποιήσασα, ἀποκαμοῦσα λοιπὸν, καὶ μηκέτι ὠθεῖν καὶ ἀντωθεῖσθαι ἰσχύουσα (ἐγεγόνει γὰρ μου τὸ σῶμα ἐκ τῆς βίας κατάκοπον), καὶ ἐνδοῦσα λοιπὸν, ἀνεχώρησα, καὶ ἔστην ἐν τῇ γωνίᾳ τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ· καὶ μόλις ποτὲ ἐν συναισθήσει τῆς αἰτίας, τῆς κωλυούσης με ἰδεῖν τὸ ζωοποιὸν ξύλον, γεγένημαι. Ἦψατο γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας μου λόγος σωτήριος, ὑποδεικνύων μοι, ὅτι ὁ βόρβορος τῶν ἔργων μου ἦν, ὁ τὴν εἴσοδον κλείων μοι. ΔΗρξάμην δὲ κλαίειν, καὶ ὀδύρεσθαι, καὶ τὸ στήθός μου τύπτειν, καὶ στεναγμοὺς ἐκ βάθους τῆς καρδίας μου ἀνάγουσα· κλαίουσα δὲ ὀρῶ ἐπάνω τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἰστάμην· ἐπάνωθεν εἰκόνα τῆς παναγίας Θεοτόκου ἐστῶσαν, καὶ φημι πρὸς αὐτὴν ἀκλινῶς ἐνατενίζουσα·

“Παρθένε Δέσποινα, ἢ τὸν Θεὸν Λόγον κατὰ σάρκα γεννήσασα, οἶδα μὲν, οἶδα ὡς οὐκ ἔστιν εὐπρεπὲς οὐδὲ εὐλογον τὴν οὕτως με ῥυπαρὰν οὔσαν, τὴν οὕτως πανάσωτον, εἰκόνα καθορᾶν σου τῆς ΔΑειπαρθένου, σοῦ, τῆς ἀγνῆς, σοῦ τῆς σώμα καὶ ψυχὴν ἐχούσης καθαρὰν καὶ ἀμόλυντον· δίκαιον γὰρ ἔστιν ἐμὲ τὴν ἄσωτον ὑπὸ τῆς σῆς καθαρότητος μισεῖσθαι τε καὶ βδελύττεσθαι. Πλὴν ἐπεὶ, ὡς ἤκουσα, διὰ τοῦτο γέγονεν ὁ Θεός, ὃν ἐγέννησας, ἄνθρωπος, ὅπως καλέσῃ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν· βοήθησον τῇ μόνη, καὶ μὴ ἐχούσῃ τινὰ πρὸς βοήθειαν· ἐπίταξον κάμοι συγχωρηθῆναι τὴν εἴσοδον τῆς ΔΕκκλησίας εἰσελθεῖν· μὴ στερήσης με τὸ ξύλον ἰδεῖν, ἐν ᾧ κατὰ σάρκα προσπαγεῖς ὁ Θεός, ὃν ἐγέννησας, τὸ αἷμα τὸ ἴδιον ὑπὲρ ἐμοῦ δέδωκεν εἰς ἀντίλυτρον· ἐπίταξον, ὦ Δέσποινα, κάμοι τὴν θύραν ἀνοιγῆναι τῆς θείας τοῦ σταυροῦ προσκυνήσεως, καὶ σὲ δίδωμι τῷ ἐκ σοῦ τεχθέντι Θεῷ ἐγγυητὴν ἀξιοχρεῶν, ὡς οὐκέτι τὴν σάρκα ταύτην ἐνυβρίσω διδῶ αἰσχροῦς οἰασθήποτε μίξεως, ἀλλὰ ἡνίκα τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ τοῦ Υἱοῦ σου θεάσομαι, κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ πᾶσιν εὐθὺς ἀποτάσσωμαι, καὶ αὐτίκα ἐξέρχωμαι, ὅπου δὴ ἂν αὐτὴ, ὡς ἐγγυητὴς σωτηρίας, ὑποθῇς καὶ ὁδηγήσης με”.

Ταῦτα εἰποῦσα, καὶ ὥσπερ τινὰ πληροφορίαν λαβοῦσα τὸ τῆς πίστεως ἔμπυρον, τῇ εὐσπλαγχνίᾳ τῆς Θεοτόκου καταθαυρήσασα, κινῶ ἐμαυτὴν ἐκ τοῦ τόπου ἐκείνου, ἐν ᾧ ἐστῶσα ἐποιούμην τὴν δέησιν· καὶ ἔρχομαι πάλιν, καὶ τοῖς εἰσιούσιν ἐμαυτὴν ἐγκατέμιξα, καὶ οὐκέτι οὐδεὶς ὠθὼν με καὶ ἀντωθούμενος, οὐδεὶς ὁ κωλύων με τοῦ πλησίον γενέσθαι με τῆς θύρας, διδῆς εἰς τὸν ναὸν εἰσήεσαν. Ἐλαβέν με οὖν φρίκη καὶ ἔκστασις, καὶ ὅλη διδῆς ὅλου ἐκλονοῦμην καὶ ἔτρεμον. Εἵτα φθασάσης μου τὴν θύραν τὴν ἕως τότε ἡσφαλισμένην μοι, ὥσει πᾶσα ἢ δύναιμι, ἢ πρότερόν με κωλύουσα, νῦν ἐμοὶ προοδοποιεῖ τὴν εἴσοδον, οὕτως εἰσηλθὼν ἄπνοος, οὕτως ἐντὸς τῶν ἁγίων γεγένημαι, τῆς τε ζωοποιοῦ θέας τοῦ σταυροῦ κατηξίωμαι, καὶ εἶδον τοῦ Θεοῦ τὰ μυστήρια, καὶ οἶός ἐστιν ἕτοιμος τοῦ δέχεσθαι τὴν μετάνοιαν. Ρίψασα τοίνυν ἐμαυτὴν ἐγὼ ἢ ἀθλία ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὸ ἅγιον ἐκεῖνο προσκυνήσασα ἔδαφος, ἔτρεχον ἐξιοῦσα, πρὸς τὴν ἐγγυησαμένην με σπουδάζουσα. Γίγνομαι τοίνυν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ τὸ τῆς ἐγγύης ὑπεγράφη χειρόγραφον· καὶ γόνυ κλίνασα ἔμπροσθεν τῆς ΔΑειπαρθένου καὶ Θεοτόκου, τούτοις ἐχρησάμην τοῖς ῥήμασι·

“Σὺ μὲν, ὦ φιλάγαθε Δέσποινα, τὸ σὸν ἐνεδείξω ἐπὶ ἐμὲ φιλάνθρωπον, σὺ τῆς ἀναξίας οὐκ ἐβδελύξω τὴν δέησιν· εἶδον δόξαν, ἣν δικαίως οὐχ ὀρώμεν οἱ ἄσωτοι· δόξα τῷ Θεῷ, τῷ διὰ σοῦ δεχομένῳ τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν μετάνοιαν. Τί γὰρ εἶχον πλέον ἢ ἁμαρτωλὸς ἐννοῆσαι ἢ φθέγγασθαι; Καιρὸς ἐστὶ λοιπὸν, Δέσποινα, πληρωθῆναι λοιπὸν τῆς ἐγγύης, ἥς ἐγγυήσω, τὰ σύμφωνα. Νῦν ὅπου κελεύεις ὁδήγησον· νῦν γενοῦ μοι μᾶλλον τῆς σωτηρίας διδάσκαλος, χειραγωγοῦσα πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν εἰς μετάνοιαν ἄγουσαν”. Καὶ ταῦτα λέγουσα, ἤκουσα πόρρωθεν κρᾶζοντος, “ΔΕὰν τὸν Διορδάνην διέλθῃς, καλὴν εὐρήσεις ἀνάπαυσιν”. ΔΕγὼ δὲ τῆς φωνῆς ταύτης ἀκούσασα, καὶ ταύτην διδῆς ἐμὲ γενέσθαι πιστεύσασα, δακρύνουσα ἔκραξα, καὶ τῇ Θεοτόκῳ ἐβόησα· “Δέσποινα, Δέσποινα, μὴ ἐγκαταλίπῃς με”. Καὶ ταῦτα βοήσασα ἐξίημι ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ, καὶ συντόμως ἐβάδιζον».

51. *Life of Phantinos the Younger* (10th C.)

The saint reveals his vision to Neilos of Rossano and his biographer

27. Αμέλει τοιοῦτος ἀποφανθεῖς, οὐδὲ τῆς θείας ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεως ἡμοιρήκει· μιᾷ γὰρ τῶν νυκτῶν, μετὰ τὴν περαίωσιν τοῦ κανόνος, τῶν ἀδελφῶν ἄρδην ἐκ τοῦ κυριακοῦ πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἐκ τύπου διακονίας ἐλθόντων, αὐτὸς ὅπῃ καὶ ἴστατο καθεσθεῖς, τό τε ὄμμα καὶ τὸ χεῖρε πρὸς οὐρανὸν ἄρας, ἄπνους ἀντ' ἔμπνου ἕως ἐσπέρας ἐκαθέζετο· τῶν δὲ μαθητῶν θρυλληθέντων ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ σχήματος, φήμη καὶ θάμβει πλείστους συνήγαγον. Εἰς ἑαυτὸν δ' οὖν ἐλθὼν ὁμῶς, «Τίς ὁ θρύλλος, ἦρετο, καὶ ποία ὥρα ἐστί;». Τῶν δὲ ὁμοῦ ἐνδεκάτην, καὶ ὅτου χάριν ἤκασι φήσαντες, τὸν τοῦ λυχνικοῦ κανόνα τούτοις τελέσαι προσέθετο· μετὰ δὲ ταῦτα κύκλῳ τοῦδε περιστάντες καὶ ἱκετικῶς αὐτὸν ἐκλιπαροῦντες τοῦ ἅπερ εἶδεν εἰπεῖν αὐτοῖς, βαρὺ στενάξας ὁ ὁσιος καὶ τὰς ἀσκητικὰς ἐκείνας παρειὰς τοῖς τῶν δακρῶν ὀχετοῖς καταβρέχων, τοιάδε πρὸς αὐτοὺς ἀπεφθέγγετο· « Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες μου, εἰ τὰ ἐξ ὧν οἶδα μαθεῖν θέλετε, εἰσὶ πάντα ἄρρητα· πλὴν εἰ ὅλως πείθεσθε ἐμοὶ συμβουλευόντος, εἴτι καὶ ὧσιν ὑμῖν ἀρνησάμενοι, γυμνοὶ τῶν ὧδε ἀπάρατε». [...]

30. Ἀλλὰ ἐπανιτέον πάλιν τὸν λόγον πρὸς ᾧ τῷ καθηγητῇ Νείλῳ καὶ ἡμῖν ἐν τῷ τέλει τῆς αὐτοῦ πρὸς Κύριον ἀναλύσεως ἀμυδρῶς πῶς ἐδήλωσεν. «Μετὰ τὴν τῆς κοινῆς εὐχῆς περαίωσιν, ἀδιστακτῶ πόθῳ καὶ ἐμπύρῳ ψυχῆς ἔρωτι ἐκ βαθέων χεῖρας νοῦν τε σὺν ὁμμασιν εἰλικρινῶς πρὸς τὸν Ὑψιστον ἄρας, ἔλλαμψιν τινα ἐν νῷ θυμηρεστάτην ἔδοξα θεάσασθαι· ὥς δὲ ἐκπλήκτως ταύτῃ προσέμενον, εὐθὺς δύο ἀστραπηφόροι παρέστησαν, οὓς καὶ ἐκ θεᾶς ἀγγέλους εἶναι ὑπετόπασα. Τῶν δὲ τάχει λαβόντων με καὶ ἔξω κόσμου χωρισάντων, ὑπὲρ μελιττῶν σμήνη τάγμασι φαιῶν τινῶν ἀγρίων συναντήσας, πλήρης δέους τε καὶ φρίκης ἐγενόμην· ὥς δὲ τῷ τούτων κλόνῳ φρίκης ἐπεπλήσμην, παραπλησίως τούτοις αὐθις χεῖροσι συνέτυχον· καὶ μέχρις αὐτῶν πυλῶν τοῦ οὐρανοῦ τοιοῦτοις ἀνηκέστοις περιπίπτων, καὶ ὑπὸ τῶν κρατούντων με περῶμενος, αἴφνης χώρον αἰγλήφωτον τεθεακῶς, καὶ ὕμνον ἄφατον ἅπαυστόν τε καὶ ἀκόρεστον ἐνηχηθεῖς, ὃν εἶχον κυδοιμὸν ἀπεβαλόμην. Εἶτα φωνή τις μέγα βροντήσασα, καὶ μέλη ξενάκουστα καὶ νοούμενα ἀλαλάξασα, καὶ πῦρ ἑξαλλον ἄγαν ὑπεραστράψαν, ἐνθουν πάνυ με κατέστησαν.

31. Ὡς δὲ ἀρρήτων τινῶν μεμύημαι, τοῦτο τέλος ἀκήκοα· ὥς Ἀρατε τόνδε καὶ ὑποδείξατε εἴτι περ ἐκάστω ἡντρέπισται. Ὡς δὲ τῷ λόγῳ πάλιν ἀπάραντες οἱ τοῖς ἐκεῖ με πρώην ἐνέγκαντες, καὶ τοῖν χεροῖν ἐκάτεροι πρὸς ἑαυτοὺς ἡρέμα με συνυφέλκοντες, εἰς τινα χώρον καπνοῦ δυσώδους πεπλησμένον παρέστησαν. Καὶ ὁρῶ πῦρ μὲν ἐκεῖ μέγα, πλάτει καὶ μήκει ἀσύγκριτον, φωτὸς δὲ πάμπαν ὑπάρχον ἁμοιρον· μέσον δὲ αὐτοῦ ὥσπερ κεραία τις λαμπαδηφόρος ἐκρέματο, καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ διερχομένας ψυχὰς, ἃς μὲν, νῶτα δεικνύουσα, διαπερᾶσθαι ἐβράβευεν, ἃς δέ, κατὰ στόμα προσυπαντῶσα, ἐν τῷ πυρὶ κατηκόντιζε, καὶ ἀμφοτέρων αὕτη ὀξεῖα ὑπῆρχε διάκρισις. Ὑβᾶλα δέ μοι! Θρήνων, ἔλεγεν, ἔμπλεοι ὑπῆρχεσαν οἱ ἐμπίπτοντες, ἐλεεινῶς θρηνοῦντες τῶν προτέρων χρόνων τὴν εἴσπραξιν, καὶ ἀνακαλούμενοι ἀπαρηγόρητά τε καὶ ἀνόνητα. Οἱ μὲν γὰρ βίᾳ βρυχώμενοι Ὁῖμοι οἶμοι ἀνέκραζον, οἱ δὲ πάλιν, Ὁὐαὶ οὐαὶ ἐκ βάθους στένοντες μεθ' οἰμωγῶν ἀπείρων καὶ Ὡ τί ἡμῖν συμβέβηκε τοῖς ἀμαρτωλοῖς; προστιθέντες, ἐκόποντο.

32. ΔΕγὼ δὲ ἐξ ὧν ἐώρων δεινῶν καὶ φοβερῶν μέλλων λιποθυμεῖν, οἱ προσφιλεῖς με δῆθεν λαβόντες, καὶ ἦν προέφην φλογίνην κεραίαν μέσον πυρὸς ἀπλέτου ἐνστρεφομένην περάσαντες, εἰς χώρον φαιδρὸν καὶ λίαν ἡδύτατον, ἀσύγκριτον καὶ αἰδίων, θάπτον πάλιν ἀπήγαγον. Ὡς δὲ τῷ ξένῳ τούτῳ θαμβούμενός τε λίαν καὶ εὐφραινόμενος, ἰδοὺ ὁ τε πατήρ καὶ ἡ μήτηρ μου, ἐκείσε ὄντες, ταῦτά με κατασπαζόμενοι Ὡ τέκνον, ἴδε, ἐδίδασκον, τοὺς διὰ ἀμεινόνων ἔργων Κυρίῳ εἰλικρινῶς λατρεύσαντας, καὶ παντὶ σθένει μέχρι τέλους ἀραρότως δουλεύσαντας, οἷον ἐνθάδε ἀρρήτων καὶ ἀθανάτων ἀγαθῶν παρὰ τοῦ μόνου καὶ ὄντως ἀγαθοῦ αἰωνίως κληρονόμοι καθίστανται· καὶ ἐννόμως. Αὐθις δέ με βίᾳ τῶν τοκέων πικρῶς χωρίσαντες, καὶ ἀγαγόντες ὅπῃ ὁ εὐχος ὕμνος, ἅπαυστος καὶ ἀσύγκριτος, ἀνεπέμπετο,

”Πορεύου λέξων ἐν κόσμῳ”, ἤκουσα, ”ἅπερ ἐνταῦθα ἐώρακας”. Εἰς ἑαυτὸν οὖν ἅμα τῷ λόγῳ γενόμενος καὶ τοῖς ἐκεῖσε θείοις ἐνοπριζόμενος, ὥσει κηρὸς διὰ ὅλου ἐκτῆκομαι, καὶ ἀνιῶμαι σφόδρα καὶ θράττομαι, καὶ ὡς δοκῶν αὐτοῖς ἀναπνεῖν, ὅλως ἐξέστην καὶ δέδοικα, καὶ τῶν τοῦ κόσμου ἡλόγησα». Ὁ μὲν οὖν Νεῖλος τούτοις ἔτι καὶ ἄλλοις ῥήμασιν ἐκπλαγεῖς, τοὺς τὴν μονὴν Φαντίνου πάντας οἰκοῦντας ἐπιτιμίοις ἐπέχωσεν, «Ὡς ἄτε, φήσας, τοιοῦτον ἄνδρα, τὸν ἕως τρίτου οὐρανοῦ αὐτοῦ ἀνελθόντα, καὶ ἄρρητά τινα ἐπακούσαντα, οὕτως ἀκρίτως ἐσκόψατε καὶ ὡς ἐξεστηκότα ἐκρίνατε».

52. Makrembolites, Alexios (14th C.)

1. From the «Dialogue between the Rich and the Poor», a solution for social inequality: intermarriage between rich and poor

ΠΛΟΥΣΙΟΙ. Οὕτως ὥριστα, ἰν ὑμεῖς μὲν αἰεὶ κακοπραγῆτε καὶ τὰ πάνδεινα πάσχητε, ἡμῖν δὲ πανταχόθεν κατὰ ῥοὴν τὰ πράγματα φέρηται.

ΠΕΝΗΤΕΣ. Ἀλλὰ τοῦτ ἀμφίβολον, ὦ σοφώτατοι· ἐπεὶ περ ἔδει πάντας πλουσίους ἀγαθοὺς εἶναι, ὡς ἐκ θεοῦ ἔχοντας τὸ πλουτεῖν, καὶ πάντας πένητας πονηροὺς, ὡς ἐρήμους ὄντας θεοῦ. Ἀλλ’ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι· μὴ γὰρ ἂν καὶ τοῦθ ἡμῖν γένοιτο τὸ ἀτύχημα, ὡς ἀλλοτριωθῆναι καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ· μὴδ ὑμεῖς οὕτω μανείητε ὡς τοιαῦτ ἄτοπα ἐννοεῖν καὶ λέγειν, καὶ ἀλλοτρίους ὑπολαμβάνειν θεοῦ τοὺς πένητας, οὓς αὐτὸς ἐμακάρισε, μᾶλλον καὶ ὡς ἀδελφοὺς οἰκειώσατο. Ἡ πῶς ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν πλούσιοι; Πῶς δὲ καὶ οἱ τὰ σφῶν ἀγαθὰ ὧδε ἀπολαύοντες ἐκεῖσε τούτων ἐστέρηνται; Πρόδηλος γὰρ ἄρα ἡ αἰτία τῆς τῶν χρημάτων κτήσεως τῷ νοῦν ἔχοντι· ἢ γὰρ ἐξ ἐπιστήμης ἐπλούτησέ τις ἢ ἐξ ἐμπορίας, ἄλλοι δ’ ἐξ ἐγκρατείας, καὶ ἐξ ἀρπαγμάτων ἕτεροι, καὶ ἐκ δυναστείας πολλοί, ἢ καὶ ἐκ πατρός κλήρου καὶ τῶν τοιούτων. Επτώχευσαν δ’ αὖθις ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἕτεροι.

Πλὴν εἰ τὴν θάλασσαν τοῦ βίου ἀκυμάντως διανήξασθαι βούλεσθε, εἰς ἡμᾶς ἵλεων ἐπιβλέψατε καὶ μέρος τι τοῦ φόρτου τῶν ὑμετέρων ὀλκάδων τοῖς ἡμῶν ἀκατίοις ἐμβάλλετε, ὡς ἂν ἀμφοτέροι ἐντεῦθεν εἰς τὸν τῆς σωτηρίας ὑπὸ θεῷ κυβερνήτῃ καθορμισθῶμεν λιμένα, μὴθ ὑμεῖς τῷ βάρει καταδυόμενοι μὴθ ἡμεῖς αὖθις διὰ κουφότητα ἀστατοῦ· μεν καὶ ἐπὶ θάτερα νεύομεν.

ΠΛΟΥΣΙΟΙ. Οὐ κατὰ λόγον, ὦ κακοδαίμονες, ταυτὶ διατείνεσθε· τὰ γὰρ καθόλου ἔλκει τὰ μέρη καὶ οὐ τοῦναντίον· ὡς καὶ ὁ ἥλιος τὴν ὀπτικήν δύναμιν ἀφαιρεῖται τῷ ἀντωπίσαι οἱ βεβουλημένω.

ΠΕΝΗΤΕΣ. Ἀλλ’ ἡμῖν, ὦγαθοί, τὸ πᾶν ἐξέλιπε, καὶ οὔτε μέρος ἐναπελείφθη οὔτε μέρους πολλοσθημόριον, ἀλλὰ σώματα μόνον γυμνά καὶ ἡ τούτων τάλαιπωρία καὶ ἀθλιότης, ὥστε οὐκ ἔχετε τι λαβεῖν ἐξ ἡμῶν, ὡς οὐδὲ ὁ Ἀπόλλων ἐξ ἀλαοῦ. Διὸ τῶν τοιούτων παυσάμενοι ψυχρῶν ἀπολογιῶν συγκατέλθετε μᾶλλον ἡμῖν εἰς τὴν κάμινον τὴν αἰεὶ καταφλέγουσαν ἡμᾶς τῆς πενίας, ὅπως ἄκαυστοι μείνητε ὡς οἱ τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς Βαβυλωνίας καμίνου [LXX, Da. 3, 15 ff.] καὶ τῆς ἡμετέρας ὡς ἐκεῖνοι δρόσου μετάσχητε. Οὐ γὰρ ἀνέξεται ὁ κοινὸς πάντων πατὴρ ἄδικος καλεῖσθαι διὰ τὴν ἀπληστίαν ὑμῶν καὶ τὴν ἄμετρον ἀνισότητά. Ἡ οὐχ ὁράτε τί γίνεται, ὅταν στοιχεῖον πλεονεκτῇ καὶ τοῦ τόπου τῶν λοιπῶν ἐπιλάβηται; Οὐκ εὐθύς μετὰ τοῦ οἰκείου καὶ ὁ προσεῖληψε προσαπώλεσε, φθοράν τοῦ ζώου κατεργασάμενον;

Τί δὲ καὶ ὅταν τὰ πρὸς ἡμᾶς ἀποφεύγετε κήδη καὶ τὰς συνεσθιάσεις καὶ συνουσίας, οὐ τὴν ὑμετέραν φύσιν σαφῶς ἀποστρέφεσθε; Τί δὲ καὶ εἰς τὴν φύσιν ὑμῶν παραβλάπτεσθε, ὅταν ἀγαθῷ μὲν ἀνδρὶ πένητι δὲ συγκαθίσσητε ἢ προσαγορεύσητε ἢ πρὸς γάμου κοινωνίαν συνέλθητε; Οὐκ οἴδατε τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ μετ’ ἀνθρώπων συνδιαιτῶμενον καὶ δόξαν τὸ πρᾶγμα ἄλλ’ οὐκ ἀτιμίαν οἰόμενον; Εἰ ἡδίκηθη ποτὲ ταῶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν κολοιῶ· εἰ τυχ’ οἱ συνεσθιοὶ ἐνός, ἡδ’ ἰκθῆντε αὖ καὶ αὐτοὶ οἱ πένῃσι κοινωνήσαντες· καὶ γὰρ ἐκεῖ μὲν κοινωνία τῆς ὕλης μόνον, ἐνταῦθα δὲ ταυτότης καὶ εἶδους καὶ φύσεως· πλὴν οὐκ ἐξ ὕλης μόνον ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀυλίας, ὡς οἴδατε, συνετέθημεν, ἐν ἣ τὴν εὐγένειαν ἐπίσης ἅπαντες ἔχομεν· καὶ οὐ χρὴ τῇ

μὲν καθάπαξ προστετηκέναι, τὴν δ' αὐλίαν βδελύττεσθαι, δι' ἣν μάλιστά τῳ θεῷ κατὰ τὸ ἐφ' ἑκτὸν ἀνθρώπος ἐξομοίωται.

Διὰ τί δὲ καὶ τῷ γάμῳ οὐ πρὸς ἀσφάλειαν σωφροσύνης καὶ ἀγιασμοῦ χρώμεθα, ἀλλὰ μάλιστα πρὸς ἐμπορίαν καὶ καπηλείαν, ἐξ οὗ δῆτα τρόπου πολλάκις καὶ ἐσφάλησαν οἱ τὸ μέτριον φεύγοντες, ἀπωλέσαντες καὶ τέκνα καὶ πράγματα; Τί γὰρ αἱ μηδὲν ἔχουσαι κόραι δράσουσιν; «Ἀρ' οὐ καὶ τὰς ψυχὰς σὺν τοῖς σώμασιν ἐξ ἀνάγκης διαφθεροῦσι δι' ἀπληστίαν τὴν ὑμετέραν; Δέον τὴν μηδὲν ἔχουσαν κόρην τῷ πλουσίῳ νυμφίῳ συνέρχεσθαι καὶ τὸ ἀνάπαλιν· καὶ οὕτως ἂν ἐκ μέσου ἢ πενία ἐγένετο, ἥτις, ὥς οἶμαι, τῷ βίῳ οὐκ ἄλλως ἐπιπολάζει ἄλλ' ἢ διὰ τὸ τὰ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις συνέρχεσθαι, τῶν δ' ἐναντίων ἢ μίξις, τὰς ἀκρότητας τούτων ἀποφυγοῦσα, τὴν σφύζουσαν μεσότητά παραδόξως ἐποίησεν.

Ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκ τῶν ἴσων καὶ ἄμφω φθαρῶμεν τὰ μέρη, μετὰδοτε ἡμῖν ἐκ τοῦ ὑμῶν περισσεύματος, ἵνα μὴ σκώληξ τοῦτο γενόμενον – ὥς τὸ μάννα πάλαι τῷ Ἰσραὴλ, ὅσον ὑπὲρ τὴν χρεῖαν συναγόμενον εἰς τὴν αὖριον ἐταμιεύετο – κατεσθίῃ ὑμᾶς εἰς αἰῶνα τὸν ἄπειρον.

2. *A very hostile speech against "those dirty dogs" from Genoa*

1. Τοῦ πρώτου Παλαιολόγου [Michael VIII Palaiologos, 1259-1282] τῶν σκήπτρων τῆς βασιλείας ἐπειλημμένου καὶ τὰ Ῥωμαίων διέποντος πράγματα, ἐπεισέφηρσεν εἰς τὴν ἡμετέραν ἐξ Ἰταλίας γένος ἰταμὸν καὶ ἀμείλικτον καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους εὐεργέτας φονικὸν καὶ ἀχάριστον, ὃ πατὴρ μὲν ἦν ἡ Γεννοῦα, μᾶλλον δέ, ὥς ἂν τις εἰκότως ἐρῇ, ἡ τοῦ πυρὸς γέεννα, ἐκείθεν ἐκδιωχθὲν ὡς φιλοπόλεμον καὶ πειρατικόν. Δέχεται δὲ τοῦτο ὁ κρατὼν εὐμενῶς καὶ τὴν ἀπέναντι τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων δίδωσιν εἰς καταμονήν, καὶ ἀτέλειαν ἐπὶ πᾶσι καὶ ἐλευθερίαν χαρίζειται· ἐν ᾧ δῆτα τόπῳ σκηναὶς τὸ πρῶτον ξυλῖνας καὶ χορτοσκεπεῖς πηξάμενον, πενιχρὸν ὄν καὶ εὐάριθμον, ἔμενε τὸν ἰὸν ἔχον λεληθότως ἐν ἑαυτῷ ἀνξάνομενον κατὰ ὀλίγον καὶ πλατυνόμενον· τὰ γὰρ παρὰ αὐτοῦ ὀφειλόμενα τέλη τῷ δημοσίῳ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτιθέντα, τοῦτο μὲν ἀπὸ ὄνων εἰς ἵππους, ὥς λόγος, Ῥωμαῖοι δὲ τούναντίον τοῦ χρόνου προϊόντος πεπόνθασιν.

2. Ὑφ' ἑτέρου δὲ γένους λατινικοῦ μετὰ χρόνους τινὰς πολεμούμενον – ὃ καὶ τὰς ἑαυτοῦ καλύβας ἄρδην ἐνέπρησε – δέχεται τοῦτο ὁ βασιλεὺς εἴσω τῆς πόλεως φιλοφρόνως, μᾶλλον δ' ἐντὸς τῶν κόλπων αὐτοῦ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ περιποιεῖται ζωῆς καὶ ὧν ἔσχε σωτηρίας πραγμάτων, καὶ πολλὰς νομισμάτων χιλιάδας κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἀποχαρίζειται· ἃ καὶ ὡς ὀφειλόμενον χρέος εἰς μακρὸν ἐλάμβανε χρόνον, εἰς τὴν τῶν ἐναντίων δῆθεν κατάλυσιν χρώμενον. Μαίνεται δὲ μετὰ εὐεργεσίας τοσαύτας καὶ τοὺς τοῦ εὐεργέτου φονεύει θεράποντας, τοῦ πρώτου γένους καὶ τῆς συγκλήτου τυγχάνοντας, οἷά τις κύων λυτῶν δεσπότην τὸν ἴδιον· καὶ φιλανθρωπίας αὐθις τυχὸν κτείνει μετὰ ταῦτα καὶ τοὺς ὁμοπίστους Βενετικούς, τὴν οἴκησιν καὶ αὐτῶν ἐνταυθοῖ ποιουμένων, μηδενὸς τούτων φεισάμενον. Δεξ' οὖν δῆτα τῆς πόλεως ἐκβληθὲν εἰς τὴν δοθείσαν αὐτῷ χώραν καὶ αὐθις ἀποκαθίσταται, σκηναῖς ταῖς ἐξ ὑπαρχῆς καὶ αὐθις ἐκείσε πηξάμενον, καὶ διὰ τῆς εἰρημένης πρὸς αὐτὸ τοῦ κρατοῦντος εὐεργεσίας καὶ χάριτος μετὰ χρόνον οὐ πάνυ συχνὸν νῆας ἐξ ἀκατίων πολυχωρήτους καὶ τριήρεις ἐκτίσας, ἐπὶ λιμένος ἀσφαλοῦς καὶ ἀκλύστου ταύτας περισωζόμενον. Καὶ ταῦτα μὴ ἦν ἐνδόσιμον αὐτῷ πλήν τριήρεων ἕτερόν τι εἶδος πλοίου κατασκευάσαι, ὅπως κωπηλατοῦν τὸ Δαρχεῖον καταλαμβάνη, τὰς εὐφημίας τῶν κρατούντων διατόρῳ φωνῇ ποιούμενον. Οἰκίας δ' ἀντὶ σκηνῶν ἐλαχίστων διωρόφους καὶ τριωρόφους καὶ ναοὺς περικαλλεῖς καὶ μοναχῶν καταγωγὰς ἐδομήσατο, τὴν δὲ χώραν ταῖς κατὰ μικρὸν βελτιώσεσι καὶ τείχεσιν ἐρυμνοῖς καὶ πύργων ὑψώμασι καλλωπίζει καὶ τάφοις ἐξασφαλίζεται, τοὺς παραδυναστεύοντας τινικαῦτα δώροις ὑποφθεῖραν καὶ διαφόροις χάρισμασι, τὴν τῶν ἀντιπάλων δῆθεν βλάβην ἐντεῦθεν ἀποκρουόμενον. Πλοῦτον δὲ συνάγει τὸν γῦρον τῆς γῆς διαποντίως διερχόμενον ἄφατον, καὶ πᾶν ἀγαθὸν ταμιεύεται εἰς τόδε τὸ καταγώγιον, ὅπερ εἰς ζωὴν καὶ ἀσφάλειαν τοῖς ἀνθρώποις πέφυκεν ἐπιτήδειον.

3. Πλατύνεται δὴ καὶ πληθύνεται, τοῦ χρόνου τριβομένου, καὶ μεγεθύνεται καὶ εἰς ὕψος αἵρεται καὶ ὑπερφρονεῖ. Καὶ ὁ τὸν πρῶτον ἀπατήσας ἄνθρωπον μείζονος δόξης ἐπιθυμῆσαι, ἵνα ἐκπέσῃ καὶ ἥς παρὰ τοῦ Δεσπότης τετύχηκε, πείθει καὶ τοῦτο κατὰ τοῦ εὐεργέτου τραχηλιάσαι – ὥς ἐκεῖνος κατὰ τοῦ πλάσαντος – ὥς ἂν καὶ τοῦ ἴσου τύχῃ πτώματος. Τὸν δόλον τοιγαροῦν ἔχον ἐν ἑαυτῷ πρὸ πολλοῦ, καὶ πρὸς μάχην παρασκευαζόμενον καὶ ὅπλα, ἐλάνθανε Ῥωμαίους διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐδείκνυε φιλίαν ἀνεπίπλαστον. Μᾶλλον δ' ἐγινώσκετο ἐξ ὧν ἐσφετερίσατο τῆς βασιλείας καιροῦ δραξάμενον νήσων καὶ πόλεων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς προφανοῦς αὐτῶν κατὰ καιροὺς ἀναιδεΐας καὶ καταφρονήσεως, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν νῦν γενομένων πρὸς τε αὐτοὺς ἀνυποστόλως καὶ τὸν αὐτοκράτορα ἐξουθενισμῶν τε καὶ ὕβρεων·

καὶ γὰρ ἐμνησικάκει τοῦτον καὶ σφόδρα κατὰ αὐτοῦ ἐφλέγγμινε, τοῦτο μὲν καὶ διὰ ἦν ἐχορήγησε πρὸ ὀλίγου .Ρωμαίοις εὐεργεσίαν διὰ χρυσοβούλλου, ὀλίγον ἀποδέουσιν τῆς πάλαι πρὸς αὐτὸ γενομένης, τοῦτο δὲ καὶ διὰ ἃς ἐναυπήγει νῆας μακρὰς καὶ ὅτι τὸν ἀπεχθανόμενον αὐτοῖς ἄνθρωπον τοῦτον κατέστησε ναύαρχον εἰς τὸν κατὰ αὐτῶν, ὡς ὄντο, μελετώμενον πόλεμον, ὥσπερ εἰ ἦν συμπεφωνημένον μεταξὺ αὐτῶν καὶ .Ρωμαίων μὴ ἐξεῖναι τὸν αὐτάνακτα προβαλέσθαι τινὰ εἰς ἀρχὴν δίχα τῆς αὐτῶν προτροπῆς καὶ θελήσεως. Ὅν ἐπὶ πολὺ ἀποδημοῦντα αἰσθόμενον καὶ μηκέτι ὄντα τοῦτον οἰόμενον τὴν ἀνομίαν, ἣν πρὸ πολλοῦ ἐγκυμόνησεν, ἔτεκε· τὸν γὰρ λαὸν τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων, μεθὰ οὗ διὰ παντὸς συνεσιᾶτο καὶ συνευφραίνεται, ἐξ οὗ τὸν πλοῦτον πάντα σχεδὸν συνέλεξε, μεθὰ οὗ τὰς δοσοληψίας ἐς αἰεὶ ἐποιεῖτο, ἀφ' οὗ καὶ τὸ γάλα τὸ ὑποστήσαν αὐτὸ βρεφικῶς ἐξεμύζησεν, οὗ καὶ ταμεῖον τῶν χρημάτων ἐτύγγανε καὶ ἐπὶ κήδει ἐμίγνυτο, φονεύειν ἀφειδῶς ὀσημέ ραι καὶ ἐμπαίζειν καὶ καταφρονεῖν οὐκ ἐπαύετο, ὥσπερ ἄλλοτε πολλάκις ἐπὶ τῶν καιρῶν ἐποιεῖτο καὶ συγγνώμης ἐτύγγανε διὰ τὴν ἔμφυτον .Ρωμαίων φιланθρωπίαν καὶ ἡμερότητα· οὐ γὰρ οἶδε τίειν ἀνέρας, καθὰ Ὅμηρον, τουτὶ τὸ γένος, οὐδὲ θεούς, κρατερὴ δὲ αὐτὸ λύσσα δέδυκε [Hom. Il. IX 238-239].

53. Makrembolites, Eustathios (12th C.)

A very special banquet for a herald of Zeus: the heroine Hysmine's advances to the hero Hysminias

I 7. Ταῦτα δὴ ταῦτα μὰ Δί' ὁρῶν ὅλην τὴν ὄψιν ἀπεδίδουν τοῖς θεάμασι καὶ μικροῦ δεῖν ἄφωνος εἰστήκειν· ὁ δὲ Σωσθένης πρὸς μέ φησιν· « Αὐτόθι τὸν πρεσβευτὴν, ἀπόθου τὸν κήρυκα, σὺν ἡμῖν ἀνακλίθητι». Αὐθιγὸς οὖν τὸν στέφανον καὶ τὸν κηρύκειον χιτῶνα καὶ τὸ ἱερὸν πέδιλον ἀνακέκλιμαι· συνανακέκλιται δέ μοι καὶ Κρατισθένης ἀδελφιδοῦς ἐμός, ἄλλος αὐτός (οὕτω γὰρ ἐγὼ τὸν φίλον ὀρίζομαι) ἐξ Εὐρυκώμιδος συνεκπλεύσας μοι. Ἀνακεκλίμεθα τοῖνυν ἐγὼ τε καὶ Κρατισθένης καὶ Σωσθένης καὶ Πανθία γυνή.

8. Καὶ τὰ περὶ τροφᾶς καὶ τρυφᾶς τί δεῖ κατὰ μέρος φιλοκρινεῖν; Ὑσμίνη τῇ θυγατρὶ παρθένῳ οὔσῃ Σωσθένης οἰνοχοεῖν ἐγκελεύεται [...]. Ἐπεὶ μὲν οὖν ὁ Σωσθένης· οὐκ ἔπειθέ με γὰρ αὐτοῦ προπιεῖν· εἰτά μοι καὶ ἡ Πανθία προέπιεν· ἐμὲ δὲ τρίτον εἶχεν ἡ πόσις. »Ἦκεν οὖν ἡ παρθένος καὶ παρατιθεμένη μοι τὸ ποτήριον «Χαίροις» ὑπεψιθύρισεν· ἐγὼ δὲ ἀκούσας οὐδὲν εἶπον, ἀλλ' ἔπιον μεθ' ἡδονῆς ὅσης, ὅτι καὶ τὸ ἔκπωμα μάλα τερπνὸν καὶ τὸ πόμα γλυκὺ καὶ τὸ ὕδωρ διειδὲς καὶ μάλα ψυχρόν, ὧν οὐτι γένοιτο ἂν ἡδύτερον ἀνδρὶ διψῶντι καὶ καυματουμένῳ καὶ ζέοντι. Καὶ μετ' ἐμὲ Κρατισθένης πίνει τοῦ νέκταρος· οὕτω γὰρ ἐγὼ τὸν ἐξ Αὐλικώμιδος οἶνον καλῶ.

9. Μικρὸν προσανείχομεν ταῖς τρυφαῖς πυκναῖς οὔσαις καὶ πολυτελέσι τὰ μάλιστα· καὶ πάλιν ἐπίνομεν. »Ἦκεν οὖν ἡ παρθένος καὶ ἐπ' ἐμὲ καὶ μάλα βραχεῖα φωνή «Ἐχεις» φησὶν «ἐξ ὁμωνύμου παρθένου τὴν κύλικα» καὶ τὸν πόδα ταύτης ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἐπιτέθεικε καὶ προσεπέθλιβεν ἐφ' ὅσον ἐγὼ τοῦ πόματος ἔπιον· ἐγὼ δ' ἡρυθρίων, νῆ τοὺς θεούς, καὶ τάχ' ἂν καὶ ἀπέσκωπα πρὸς αὐτήν, εἰ μὴ τύχη γενέσθαι τὸ πρᾶγμα νενόμικα.

Πάλιν οὖν ἐτρεφόμεθα καὶ πάλιν ἐπίνομεν. »Ἦκεν ἡ κόρη κερνώσα μοι καὶ προὔτεινετο τὸ ποτήριον, ἐγὼ δ' ἐξέτεινα τὴν χεῖρα λαβεῖν· καὶ τῆς μὲν κύλικος ἐλάβομην, ἡ δ' οὐκ ἀπεσπᾶτο τῶν τῆς παρθένου χειρῶν· ἡ γὰρ μοι παρθένος καὶ παρετίθετο τὸ ποτήριον καὶ παρακατεῖχεν αὐτό· καὶ τῷ μὲν σχήματι παρετίθετο, τῇ δ' ἀληθείᾳ κατεῖχεν. Ἐρὶς οὖν ἐν χερσὶ, καὶ χεὶρ παρθένου κόρης νικᾷ χεῖρα κήρυκος ἀνδρὸς παρθένου.

Εγὼ δ' αἰσχυνθεὶς τὴν ἥτταν εἶπον πρὸς τὴν παρθένον γλώσση κήρυκος, ἐλευθέρα φωνῇ, παρθένῳ ψυχῇ· «Οὐ βούλει μοι δοῦναι; Τί δ' ἄρα βούλει;». Ἡ δὲ συναρπάζει τῷ λόγῳ τὴν χεῖρα τῆς κύλικος, ὅλη δ' ἔντρομος ἐγεγόνει καὶ τὴν παρειὰν ὑπὲρ τὴν φύσιν ἠρύθρωτο, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅλους ἀφῆκε τῇ γῇ καὶ ἦν ὡς ἐκ κεραυνοῦ βληθεῖσα τινὸς καὶ ὅλην ἐπὶ τοῦ προσώπου φέρουσα τὴν αἰδῶ.

10. Πανθία πρὸς τὴν κόρην ἄγει τοὺς ὀφθαλμούς, ὅλους θυμοῦ, ὅλους ζήλου, καὶ πλήρεις αἵματος· εἰσβάλλει τούτους ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς παιδός, ἐπὶ τὰς χεῖρας, ἐπὶ τοὺς πόδας, ἐπὶ τὸν τράχηλον· ὅλην ἔχει τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν κόρην, καθ' ὅλης θυμοῦται, καθ' ὅλης ὀργίζεται· ἐρυθραίνεται τὴν παρειάν (ὃ καὶ παράδοξόν μοι δοκεῖ, θυμοῦ τικτόμενον ἔρευθος), ὡχρίᾳ πάλιν, ὡς τοῦ παντός ἐρυθήματος καθ' ὅλου τοῦ τῆς Ὑσμίνης προσώπου καταρρύντος.

Ὁ δέ γε Σωσθένης δριμύ πρὸς τὴν παρθένον ἰδὼν καὶ αὐτὸς καὶ κινήσας τὴν κεφαλὴν ἐκεῖθεν εὐθύς ἀφαρπάζει τοὺς ὀφθαλμούς καὶ φησί· «Διασίῳν καιρός· κατατρυφήσωμεν τὰ Διάσια· ὅλοι γενώμεθα τῆς ἐορτῆς, ὅλοι τῆς πανηγύρεως. Ζεὺς παρὰ τῇ τραπέζῃ, καὶ Διὸς ἡ τράπεζα, ὅτι καὶ κήρυξ οὗτος Διὸς» τῇ χειρὶ με παραδεικνύς.

Καὶ ὁ Κρατισθένης ἐγγὺς μου παρακαθήμενος πλήττει με σιγῇ τῇ χειρὶ, τῷ ποδὶ τὸν πόδα προσεπιθλίνει μου καὶ «Σίγα» φησί μοι τῷ ψιθυρίσματι. Εγὼ δὲ τίς γενοίμην οὐκ εἶχον· ἡρυθρίων, ὡχρίων, ἐσίγων, ἐδειλίων, ὑπέτρεμον, ἡσυχνόμην ἐμαυτόν, τὸν Σωσθένην, τὴν Πανθίαν, τὴν κόρην, τοὺς παρεστῶτας καὶ τὸν ἐμὸν Κρατισθένην. Τοὺς ὀφθαλμούς ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἐπεπήγειν, ἀπαλλαγήναι ταύτης ἡυχόμην.

11. Ἡ κόρη καὶ πάλιν ἐκίρνα τῷ πατρὶ κελευσθεῖσα, καὶ μετὰ πατέρα Σωσθένην καὶ μετὰ μητέρα Πανθίαν ἦκε καὶ πρὸς ἐμὲ τὸν κήρυκα. Ὁ δὲ Σωσθένης φησὶν· «Ὑσμινία κήρυξ, πόμα σοι τοῦτο τῆς ἐορτῆς, καὶ πίθι τὸν Δία τιμῶν, καὶ χαίρε. Χαίρε τρυφῶν, χαίρε πίνων, χαίρε κηρύσσων Διάσια». Εγὼ δὲ «Ἀντίχαιρε, Σώσθηνες» εἶπον, «οὕτω ποικίλως ἡμᾶς φιλοφρονούμενος καὶ πολυτελῶς». Ἡ δὲ κόρη παρίστατο, τῇ μὲν χειρὶ τῇ χειρὶ μου παρατιθεμένη τὸ ἔκπωμα, τοὺς δὲ ὀφθαλμούς ὅλους τοῖς ὀφθαλμοῖς μου συμπλέκουσα. Προτείνω τὴν χεῖρα λαβεῖν, ἡ δὲ τὸν δάκτυλον ἐπιθλίνει μου καὶ θλίβουσα στένει καὶ φύσημα λεπτὸ ν ὡς ἐκ καρδίας φυσᾷ. Εγὼ δὲ ἐσίγων τῷ Κρατισθένει πειθόμενος· καὶ οὕτω κατελύετο τὸ συμπόσιον.

A very special night for a herald of Zeus: Hysminias's dream and Kratisthenes's interpretation

III 1. Καὶ δή μοι περὶ μέσσην νύκτα κατακοιμωμένῳ ἐνύπνιον ἦλθεν ὄνειρος μάλα φοβερός· ὁρῶ γὰρ περὶ τὸ δωματίον εἰσιὼν πλῆθος οὐκ εὐαρίθμητον, ὄχλον σύμμικτον ἀνδρῶν, γυναικῶν, νεανίσκων, παρθένων· λαμπαδηφόροι πάντες τὴν δεξιάν· τὴν γὰρ τοι λαιᾶν περὶ τὸ στήθος εἶχον δουλοπρεπῶς. Καὶ μέσον τὸ περὶ τὸ τοῦ κήπου θριγγίον μειράκιον, τὸν γεγραμμένον Ἔρωτα, τὸν βασιλέα, τὸν φοβερόν ἐκείνον, ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ καὶ πάλιν δίφρου καθήμενον· ὡς ἐκ βροντῆς δέ μοι κατερράγη φωνή· «Πρὸς ἡμᾶς τὸν δυνάστην, τὸν ἐλεύθερον, τὸν μὴ φρίσσοντά μου τὸ βέλος, τὸν μὴ φοβούμενον τὸ πτερόν, τὸν λοιδοροῦντα τὸ πῦρ, τὸν αἰσχυνόμενόν μου τὴν γύμνωσιν, τὸν ὡς μεираκίου καταμωκώμενον, τὸν ἀσπαζόμενον τὸν ζωγράφον, εἰ τὸ ρόδον βδελύσσοιτο, τὸν τὴν ἐμὴν φίλην Ὑσμίνην αἰσχύναντα, ὃν ὡς σάφρονα φιλοῦσι θεοί».

ΔΕγὼ δΔ εἰλκόμην ἐλεεινῶς, ὅλος ἔντρομος, ὅλος ἄφωνος, ὅλος νεκρὸς καὶ κατὰ γῆν κείμενος. «Φεῖσαι, βασιλεῦ», ἀκούω φωνῆς, καὶ μικρὸν πρὸς ἑαυτὸν γεγονῶς καὶ τοὺς ὀφθαλμούς ἀνατείνας ὁρῶ τὴν Ὑσμίνην ἐστεφανωμένην ρόδῳ τὴν κεφαλὴν, ρόδον τῇ δεξιᾷ φέρουσαν, τῇ λαιᾷ τῶν ποδῶν ἐχομένην τοῦ βασιλέως, καὶ «Φεῖσαι» λέγουσαν «Ὑσμινίου, φεῖσαι, βασιλεῦ, διΔ ἐμέ· ἐγὼ σοι τοῦτον δουλογραφήσω».

Καὶ πρὸς τὴν παρθένον ὁ βασιλεὺς· «Διὰ σέ καὶ ὠργίσθην, διὰ σέ καὶ διαλλάσσομαι». Ἡ δΔ εὐθύς λαβομένη μου τῆς χειρὸς ἐξανέστησε, θαρρεῖν ἐπιτρέψασα. Καλεῖ με τοίνυν ὁ βασιλεὺς τῇ χειρὶ καὶ στεφανοῖ μου ρόδῳ τὴν κεφαλὴν· τὸ δὲ παρεστῶς ἅπαν ἡλάλαζεν, ἐκροτάλιζεν, ὠρχεῖτο, «Ομόδουλος Ὑσμινίας» λέγον «ἡμῖν, ὁ θρασὺς, ὁ παρθένος, ὁ τὴν καλὴν Ὑσμίνην αἰσχύνας». Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἔρωτος πρὸς τὴν καλὴν Ὑσμίνην εἰπών· «Ἔχεις τὸν ἐραστὴν» ἀπέπτυ μου τῶν ὀφθαλμῶν, ὅλος περὶ μέσσην μου τὴν καρδίαν πεσών.

2. Συναπέπτυ δέ μου καὶ ὁ ὕπνος εὐθύς, καὶ τεθορυβημένος ὅλος ἀνεκάθισα τῆς στρωμνῆς καὶ ἤμην ὅλος ἐξεστηκῶς, ὅλος ὅλον κατὰ νοῦν ἐλίττων τὸν ὄνειρον. Πυκνὸν κατεπάλλετό μοι τὸ περικάρδιον, καὶ τὸ ἄσθμα ἐπείχετο, καὶ πρὸς τὸν Κρατισθένην ἔλεγον· ««Ω Κρατίσθηνες, ὦ Κρατίσθηνες». Ὁ δΔ ἀνεπήδησε τῆς στρωμνῆς, ἐγὼ δὲ πάλιν εἶπον· «ΔΩλώλειν, Κρατίσθηνες». Ὁ δΔ ἀσανδάλῳ ποδὶ πρὸς τὴν ἐμὴν ἐπεπήδησε κλίνην καὶ τῆς δεξιᾶς με χειρὸς προσλαβόμενος «Τί πάσχεις, ὁ καλὸς Ὑσμινίας;» φησὶν· ἐγὼ δΔ ἐσίγων. Ὁ δέ μοι δακρύσας πάλιν φησί· «Τί πάσχεις, Ὑσμινία; Ὑσμινία σιγᾷς;».

ΔΕγὼ δΔ «ΔΩλώλειν» εἶπον «Κρατίσθηνες· Ὑσμίνη μΔ ἀπόλλυσιν, Ὑσμίνη με σώζει· ὅλην φαρέτραν Ἔρωτος ἐξεκένωσέ μου κατὰ ψυχῆς, ὅλην μου τὴν καρδίαν ἐνέπρησεν. Εἴ σοι

παρὴν ἰδεῖν, εἶδες αὐτὸν σὺν αὐτοῖς ὄπλοις, σὺν αὐτῇ φαρέτρᾳ, σὺν ὅλῳ πυρὶ τὴν ἐμὴν εἰσδύντα ψυχὴν. Οὐκέτι Διασίων κήρυξ ἐγώ, οὐκέτι θεράπων Διός, οὐκέτι παρθένος.

Πόλεμος περὶ τὴν ἐμὴν ἐρράγη καρδίαν ἐξ Ἑρωτος καὶ Διός. Ὁ μὲν οὖν δὴ Ζεὺς ὡς ἐξ οὐρανοῦ μεγάλα βροντᾶ καὶ καταβροντᾶ· ὁ δὲ Διὸς ὡς ἀπὸ γῆς ὅλας ἐλεπόλεις κινεῖ καὶ κατασειεῖ μου τὴν ἀκρόπολιν. Ὁ μὲν ὡς ἐκ νεφῶν ἀστραπηβολεῖ, ὁ δὲ Διὸς ὅλους κρατῆρας πυρὸς ὡς ἀπὸ γῆς ὑπανάπτει μοι. Πόλις ἐγώ, καὶ πόλις Διός· ἀλλὰ Ἑρως πολιορκεῖ με καὶ πρὸς ἑαυτὸν ὅλον μεθέλκεται. Διὸς ἐγώ πηγὴ μεστὴ χαρίτων παρθενικῶν· ἀλλὰ Ἑρως πρὸς πηγὴν ΔΑφροδίτης μετοχετεύει με.

Διασίων κήρυξ ἦκον ἐξ Εὐρυκώμιδος, καὶ νῦν ΔΑφροδισίων ἐξ Αὐλικώμιδος· ἐκ δάφνης τότε, καὶ νῦν ἐκ ρόδων στεφανοῦμαι τὴν κεφαλὴν. Τίς οὖν οὕτω θρασὺς τὴν ψυχὴν, στερρὸς τὴν καρδίαν καὶ τὸ στέρνον σιδήρεος, ὡς καὶ πρὸς μάχην ἀντέχειν θεῶν, καὶ ὅλους φέρειν αὐτοὺς πολιορκούντας καὶ ῥήσσοντας; Οὐκ ἔχω σθένειν, Κρατίσθε νες».

3. Ὁ δὲ «Πῶς οὕτω» φησὶν «ἐξ ὅλου παρθένου καὶ κήρυκος Διὸς καὶ ὅλου σώφρονος ὅλον ἀναπνεῖς μοι τὸν Ἑρωτα, μύστης αὐτόματος γεγονὼς καὶ ὅλος διδάσκαλος;». ΔΕγὼ δὲ πρὸς τὸν Κρατισθένην· «Ἑρως αὐτὸς με μυσταγωγεῖ, Ἑρως αὐτὸς μεταπλάττει με· χεῖρ Ἑρωτος τὴν ἐμὴν ταύτην κεφαλὴν ἐστεφάνωσε καὶ μετεστεφάνωσε».

Καὶ τὰ περὶ τὸν ὕπνον ἐξηγούμην αὐτῷ, τὴν προπομπὴν τοῦ θεοῦ, τὸ ποικίλον τῆς προπομπῆς, τὰς ἐν χερσὶ λαμπάδας, τὸν ἐπὶ δίφρου θεόν, τὸν ἐπὶ ἐμὲ θυμόν, τὴν ὡς ἐξ οὐρανοῦ καταρραγεῖσαν φωνήν, τὸν ἐμὸν ἐλκυσμόν, τὴν ἐμὴν πάθησιν, τὴν τῆς Ὑσμίνης φωνήν, τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ πρεσβείαν, τὴν τοῦ θεοῦ συγγνώμην, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸν στέφανον.

Ὁ δὲ «Οὐδὲν καινὸν» φησὶ «πέπονθας. ΔΕρᾶς· οὐ μόνος, ἀλλὰ σὺν πολλοῖς βροτῶν· καὶ τὰ πρὸς ἔρωτας εὐτυχεῖς, ἐρωμένην ἔχων οὕτω καλὴν καὶ ὅλην ἐρώσαν καὶ ὑπηρετήν τὸν Ἑρωτα. Καλὸν δέ σοι καὶ ὕπνου τυχεῖν· ὀφθαλμοὺς γὰρ ἐξ ἔρωτος ἀγρυπνήσας ἐλέγχει ψυχὴν ἐρώσαν· καὶ ὥσπερ γλῶσσα φιλοκέρτομος οὐκ οἶδε κρύπτειν μυστήριον, οὕτως ὀφθαλμοὺς ὕπνου στερηθεῖς φαυλίζει τὸν ἔρωτα».

4. Καὶ ὁ μὲν Κρατισθένης εὐθύς ὑπνώτων ἀνέρεγχεν, ἐμοῦ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ ὕπνος ἐξέφυγε καὶ ἐδόκουν νῆ τοὺς θεοὺς ὅλας ὀρύττεσθαι τὰς πλευράς, καὶ νῆ τὸν Ἑρωτα τὴν στρωμνὴν ἀκάνθινον εἶχον, καὶ ὡς ἐπὶ πυρᾶς ὀπτούμενος πυκνὰ στρεφόμενος ἦν, ὥσπερ τι θῦμα καινὸν ἐξωπτημένον τῷ Ἑρωτι.

54. Malalas, John (6th C.)

The beginnings of world history

1. ΔΕκτίσθη ἥτοι ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὁ πρῶτος ἐκ τῆς γῆς ἄνθρωπος ΔΑδάμ. Καὶ εἶχεν μέτρον ἡλικίας ποδῶν 5' μετὰ τῆς τούτου κεφαλῆς, ὡς εἶναι τὴν τούτου ἡλικίαν δακτύλων 15', σπιθαμὴ δὲ αὐτοῦ εἶχεν δακτύλους 10', ὁ δὲ πῆχυς αὐτοῦ εἶχε δακτύλους 20', ὁ δὲ πούς αὐτοῦ εἶχεν δακτύλους 15'. Ἐξῆσεν δὲ 3 ἔτη .λ'. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ἐλέγετο Εὐὰ καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς τρεῖς τὸν Κάιν τὸν Ἀβελ τὸν Σήθ καὶ θυγατέρας δύο τὴν ΔΑζουράν καὶ τὴν ΔΑΣΟΥΑΜ. Ὁ δὲ ΔΑδάμ κατὰ κέλευσιν θεοῦ ἔθηκεν ὀνόματα πᾶσιν τοῖς τετραπόδοις καὶ πετεινοῖς καὶ ἀμφιβίοις καὶ ἐρπετοῖς καὶ ἰχθύσιν καὶ τοῖς ἑαυτοῦ τέκνοις. Τὸ γὰρ ἑαυτοῦ ὄνομα καὶ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἄγγελος κυρίου εἶπεν αὐτοῖς.

Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Σήθ εἶχεν σοφίαν ὑπὸ θεοῦ καὶ κατὰ κέλευσιν θεοῦ ἔθηκεν ὀνόματα τοῖς ἀστροῖς πᾶσιν καὶ τοῖς ἐπὶ πλανήταις εἰς τὸ γνωρίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὸν μὲν α' πλανήτην ἀστέρα ἐκάλεσεν Κρόνον, τὸν δὲ δεύτερον Ἥραν, τὸ δὲ τρίτον Ἀρεα, τὸν δὲ δ' ΔΑφροδίτην, τὸν δὲ ε' .Ερμῆν. Ὅστις καὶ τὰ ζ' φωνήεντα ἐκ τῶν ε' ἀστέρων καὶ τῶν δύο φωστήρων ἐξέθετο. Καὶ γράμματα ἐβραϊκὰ ἐφεύρεν πρῶτος καὶ αὐτὸς ἀνεγράψατο. Τοὺς δὲ β' μεγάλους φωστήρας αὐτὸς ὁ θεὸς ἐκάλεσεν εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας τὸν ἥλιον, εἰς δὲ ἐξουσίαν τῆς νυκτὸς τὴν σελήνην. Ἄτινα ὁ σοφώτατος Φουρτοῦνος Ρωμαίων χρονογράφος συνεγράψατο, εἰς ἣν εἶπεν ἔκθεσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἔζησεν δὲ Σὴθ ἔτη .ιβ´ καὶ ἔλαβεν γυναῖκα ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀδελφῶν τὴν ΔἈσουὰμ καὶ ἐτεκνοποίησεν καὶ ἐγένετο γενεὰ πολλὴ ἐξ αὐτῶν ἀνθρώπων τε καὶ γυναικῶν. Καὶ ὁ Κάιν γὰρ ἔλαβεν γυναῖκα τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν τὴν ΔἈζουρᾶν.

Some events of the reign of Justinian I (527-565)

XVIII 47. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑπατείας τοῦ αὐτοῦ Δεκίου ὁ αὐτὸς βασιλεὺς θεσπίσας πρόσταξιν ἔπεμψεν ἐν Ἀθήναις, κελεύσας μηδένα διδάσκειν φιλοσοφίαν μήτε ἀστρονομίαν ἐξηγεῖσθαι μήτε κόττον ἐν μιᾷ τῶν πόλεων γίνεσθαι, ἐπειδὴ ἐν Βυζαντίῳ εὐρεθέντες τινὲς τῶν κοττιστῶν καὶ βλασφημίαις δειναῖς ἑαυτοὺς περιβαλόντες χειροκοπηθέντες περιεβωμίσθησαν ἐν καμήλοις. [...]

50. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ χρόνῳ κατεπέμφθησαν πρέσβεις .Ρωμαίων ἐν τοῖς Περσικοῖς μέρεσιν .Ερμογένης καὶ .Ρουφίνος ὁ στρατηλάτης, ἐπὶ τῆς ὑπατείας Λαμπαδίου καὶ Ορέστου. Καὶ φθασάντων αὐτῶν τὸ Δόρας τὸ μετακληθὲν Ἀναστασιούπολις μήνυσιν κατέπεμψαν τῷ βασιλεῖ Περσῶν Κωάδῃ· καὶ ὑπερέθετο ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τοῦ δέξασθαι αὐτούς. Καὶ ἐν τῷ διάγειν αὐτοὺς εἰς τὸ Δόρας ἅμα Βελισαρίῳ τῷ στρατηλάτῃ <τῆς ἀνατολῆς> σὺν τοῖς ἄλλοις ἐξάρχοις καὶ τῇ στρατιωτικῇ βοηθείᾳ, καὶ ἀπληκευόντων αὐτῶν ἔξω τοῦ Δόρας, τὴν ἀπόκρισιν τοῦ βασιλέως Περσῶν προσδεχόμενοι, ὁ Μηράμ ὁ πρῶτος ἑξάρχος Περσῶν καὶ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Περσῶν σὺν ἄλλοις ἐξάρχοις Περσῶν καθήμενοι εἰς τὸ Νίσιβι, καὶ γνόντες, ὅτι ἔξω τοῦ Δόρας ἀπληκεύουσιν οἱ .Ρωμαῖοι, ἐπέρριψαν Πέρσαι μετὰ ἑβδομήκοντα χιλιάδων, διελόντες αὐτοὺς εἰς τρεῖς ἀρχάς. Καὶ γνόντες οἱ ἑξάρχοι .Ρωμαίων ὁρμήσαντες κατὰ Περσῶν συνέκρουσαν· καὶ συμβολῆς γενομένης ἐμίγησαν τὰ Περσῶν καὶ .Ρωμαίων στρατόπεδα, καὶ ἔκοψαν .Ρωμαῖοι Πέρσας κατὰ κράτος, λαβόντες καὶ σίγνον Περσικόν. Ὁ δὲ Μηράμ μετὰ ὀλίγων φυγὼν σὺν τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως διεσώθη εἰς τὸ Νισίβιος. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ συμβολῇ καὶ ἑξάρχος Περσῶν κατεσφάγη ὀνόματι Σάγος, Σουνίκα τοῦ δουκὸς καὶ ἑξάρχου .Ρωμαίων εἰς μονομαχίαν αὐτὸν προτρεψαμένου· καὶ ἦν ἰδεῖν νίκην Περσικῆς ἀπονοίας, εἰς ἑδαφος ἠπλωμένων νεκρῶν. Καὶ γνοὺς τοῦτο Κωάδης ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἐπέτρεπεν εἰσελθεῖν τὸν πατρίκιον .Ρουφῖνον ἅμα τῷ κόμητι Ἀλεξάνδρῳ εἰς τὴν πρεσβείαν.

51. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ χρόνῳ ἀνεφάνη τις ἐκ τῆς Ἰταλῶν χώρας κοσμοδρομῶν <ὀνόματι Ἀνδρέας>, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ κύνα ξανθὸν <καὶ τυφλόν>, ὅστις κελευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀναθρεψαμένου ἐποίει τινὰ θαύματος ἄξια. Ὁ γὰρ αὐτὸν ἀναθρεψάμενος ἐστὼς ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ ὄχλου περιεστώτος εἰς τὸ θεάσασθαι, λάθρᾳ τοῦ κυνὸς ἐκομίζετο παρὰ τῶν ἐστώτων δακτυλίδια <χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ καὶ σιδηρᾶ>, καὶ ἐτίθει εἰς τὸ ἑδαφος περισκέπων αὐτὰ ἐν χώματι. Καὶ ἐπέτρεπε τῷ κυνὶ ἐπα- ραι καὶ δοῦναι ἐκάστῳ τὸ ἴδιον· καὶ ἐρευνῶν ὁ κύων τῷ στόματι ἐπεδίδου ἐκάστῳ τὸ γνωριζόμενον. Ὁ δὲ αὐτὸς κύων καὶ διαφόρων βασιλέων νομίσματα μιγνύμενα ἐπεδίδου κατ' ὄνομα. Παρεστώτος δὲ ὄχλου ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐπερωτώμενος ἐδείκνυε τὰς ἐν γαστρὶ ἔχουσας καὶ τοὺς ὄντας πορνοβοσκοὺς καὶ μοιχοὺς καὶ κνιποὺς καὶ μεγαλοψύχους· καὶ ἀπεδείκνυε πάντα μετὰ ἀληθείας. Ὅθεν ἔλεγον πολλοί, ὅτι πνεῦμα Πύθωνος ἔχει.

55. Manuel II Palaiologos (14th-15th C.)

Dialogue with a Moslem Teacher. Beginning of the seventh discussion

Ἡμέρας δὲ αὐγαζούσης ὁ Μουτερίζης ἐπὶ τὰς θύρας καὶ ἡμᾶς, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, προσειπὼν· «Τῶν χθὲς ἡμῖν ἐπιλοίπων, ἔφη, εἴ τί σοι φίλον, ἐχώμεθα».

Καὶ καθεσθέντων περὶ ἡμᾶς, ὡς εἰώθεσαν, ἡρξάμην ὧδε τοῦ προκειμένου· «Ὡς μὲν οὖν ὁ τοῦ Μωσέως νόμος ἐκ τοῦ Θεοῦ, τό τε πλῆθος τῶν θαυμάτων ὑπερφυῶν ὄντων δείκνυσιν (οὐδὲ γὰρ ἂν Μωσὴς ἐδύνατο τὰ ὑπὲρ φύσιν ποιεῖν νομοθετῶν τὰ μὴ τῷ Θεῷ δεδογμένα) αὐτόν τε τοῦτον ὁ Θεὸς φαίνεται τὸν νόμον τετιμηκῶς ἔργοις τε καὶ λόγοις συχνοῖς, οὐ μόνον οἷς τὸν νομοθέτην ἐδόξασε καὶ πρὸ τοῦ δοῦναι τὸν νόμον καὶ ἐν τῷ διδόναι καὶ μετὰ τοῦτο, ἀλλὰ ὅτι

καὶ τοὺς μὴ φυλάττοντας ὥσπερ ἐμίσει καὶ ἀπεστρέφετο, καὶ εἴ τις γε τούτου κατωλιγώρει, κατωλιγωρεῖτο παρὰ αὐτοῦ καὶ δίκην γε τὴν γιγνομένην ἐδίδου. Βούλομαι δέ σε τὸ διάφορον ἑκατέροιν τοῖν νόμοιν σαφῶς τε καὶ συντόμως διδάξαι. Πάντων σχεδὸν τῶν ἀνθρώπων τριχῇ διαμερισθέντων εἰς Μωσέα καὶ Χριστόν, καὶ ὃν αὐτὸς οὐ δέδοικας ἐκείνῳ τῷ θεόπτη παραβαλεῖν, μόνος ὁ ὑμέτερος νόμος ἅπασι πάντων ἔνεκα οὐδὲν ὑγιὲς δοκεῖ.

Καὶ σκόπει ταύτη· ὑμεῖς τὸν τοῦ Μωσέως νόμον θεόθεν κατεληλυθέναι φατὲ τὸν τε ἡμέτερον δῆπουθεν πολλῷ γε τοῦδε βελτίῳ, ὥστ' ἄμφω τῷδ' ἀγαθῷ δοξάζετε, εἰ καὶ τὸν ὑμέτερον τοῦδε προτίθετε μῆθ' ὑφ' ὅτουοῦν ἐπαινούμενον καὶ παρὰ πάντων διαβαλλόμενον, καὶ δείκνυσιν ἐκεῖνο. Εἴ τις γὰρ ἂν τοὺς σύμπαντας ἤρετο, τίς μὲν ὁ κρεῖττων πάντων τῶν νόμων, τίς δ' αὖ ὁ χειρίστος, ταύτην ἂν ἀφῆκεν ἕκαστος φωνήν, ὡς ὁ μὲν ἑαυτοῦ κρεῖττων, τοῦ δὲ Μωάμεθ ὁ χειρίστος. Καίτοι ταῦτα νῦν ἡμῖν ὡς ἐξ ὑποθέσεως εἴρηται, αὐτὸς δὲ πάντως οὐκ ἄγνοεῖς, ὡς καὶ τάληθές οὕτως ἔχει, εἰ καὶ τῆς πάντων δόξης ὀλιγωρεῖς τουτοισὶ παραγραφόμενος ὡς ἐχθρός, κακῶς τουτὶ λογιζόμενος· δεῖ γὰρ ἀμέλει τὴν μὲν ἐκάστου μαρτυρίαν τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ βεβαίαν τίθεσθαι μηδὲ τὴν ψῆφον κυροῦν, τὰς δὲ τῶν συμπάντων ὑπὲρ παντὸς οὐτινοσοῦν δέχεσθαι εἰς ταυτόν γε δήπου συνερχομένας. Ὁ δὲ καὶ τὸν νόμον τὸν σὸν ἀφαιρεῖ τὸ κυρίως καλεῖσθαι νόμον καὶ τὸν τοῦτον τεθεικότα τοῖς νομοθέταις ἐγκρίνεσθαι, τοῦτ' ἂν εἴη, ὅτι τὰ καιριώτερα τοῦ νέου τουτουὶ νόμου καὶ τῆς τοῦ Μωσέως νομοθεσίας παλαιότερα. Πόρρωθεν ἄρα τὴν ἀρχὴν ταῦτα εἴληφεν, οὐχ ὁ Μωάμεθ νενομοθέτηκε· πλάνης τε γὰρ εἰδώλων ἀπαλλαγῆναι καὶ πολυθείαν φυγεῖν καὶ εἰς Θεὸν πιστεῦ εἶν ἓνα δημιουργὸν καὶ σημεῖον πίστεως δέξασθαι τὴν περιτομὴν καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα ΔΑβραὰμ ἀγράφως ὑπέθετο, ἔπειθ' ὁ Μωσῆς γράψας δέδωκε, προσθεῖς καὶ ἅπερ ὁ Θεὸς ἐκείνῳ χρηματίζων προσέταττεν. Ὡσθ' ὁ νεώτερος οὕτοσιν νόμος τῷ παλαιῷ παρεπόμενος ἐκείθεν ἔχων δηλὸς ἐστὶ τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς ἀρχάς, οὐ μὴν δ' ἐκεῖνος ἐνθένδε· πῶς γὰρ ἐκ τοῦ προσφάτου τὸ παλαιότερον; Ταῦτα δ' ὅσον δίδωσι προὔχειν, οὐδὲ λόγου δεῖται δεικνύναι. Καίτοι τί τὰς ὑποθέσεις λέγω καὶ τὰς ἀρχάς, ὅτε δὴ καὶ τὰ δοκοῦντα πάντων εὐτελέστατα καὶ πάντα, οἷς ἂν εἴποι τις τὸν σὸν δοκεῖν συνίστασθαι νόμον, ἐκ τοῦ παλαιοῦ σαφῶς εἴληπται, ὥστ' οὐδὲν ἐξεύρηται καινόν, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ δις εἴρηται, μᾶλλον δ' ἀναίδην ταῦτα σεσύληται; Δείξον γάρ, εἴ τι καινὸν ἐκείνων νενομοθέτηται· ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις, εἰ μὴ χειρόν τι καὶ ἀπανθρωπότατον, οἷον δὴ ποιεῖ νομοθετῶν διὰ ξίφους χωρεῖν τήν, ἣν αὐτὸς ἐκήρυττε, πίστιν.

Δεῖν δὲ οἶμαι φράζειν σαφέστερον. Τριῶν ἓν γέ τι κατηνάγκαζε γίγνεσθαι, ἢ προσέρχεσθαι τῷ νόμῳ τοὺς ἑκασταχοῦ γῆς ἀνθρώπους ἢ διδόναι φόρους καὶ ποῦ καὶ τὰ δούλων προσεργάζεσθαι ἢ μηδέτερον ποιοῦντας ἀφειδῶς σιδήρῳ κατατέμνεσθαι, τοῦτο δὲ ἀτοπώτατον. Διὰ τί; Ὅτι τε Θεὸς οὐκ οἶδεν αἵμασι χαίρειν καὶ τὸ μὴ σὺν λόγῳ ποιεῖν ἀλλότριον Θεοῦ. Ὁ δὲ σὺ φῆς, μικροῦ καὶ ἀλογίαν ὑπερήλασε, πρῶτον μὲν γὰρ πῶς οὐ λίαν ἄτοπον προιεμένους ἀργύριον ὠνεῖσθαι τὸ κακῶς καὶ ἀνόμως ζῆν, ἔπειθ' ἡ πίστις ψυχῆς, οὐ σώματος ἐστὶ καρπός, καὶ δεῖ γε γλώττης ἀγαθῆς καὶ διανοίας ὀρθῆς τῷ πρὸς τὴν πίστιν ἐνάγοντι, οὐ βίας, οὐκ ἀπειλῆς, οὐ δάκνοντός τινος ἢ φρικώδους. Ὡσπερ γὰρ δεῖσαν βιάζεσθαι φύσιν ἄλογον οὐ πειθοῦς ἔργον ἂν γένοιτο τοῦτο, οὕτω καὶ τὸ πείθειν ψυχὴν λογικὴν οὐ χειρός, οὐ μάστιγος οὐδ' οὐτινοσοῦν ἑτέρου τῶν καὶ θάνατον ἀπειλούντων. Οὐκ ἄρα τίς ποτ' ἂν φαίη ἐθελοκακεῖν μὴ βουλούμενος ἐπίταγμα ταῦτα εἶναι Θεοῦ; Εἰ γὰρ καλὸν τὸ διὰ ξίφους χωρεῖν ἐπὶ τοὺς παντάπασιν ἀπειθοῦντας καὶ νόμος ἦν τοῦτο Θεοῦ οὐρανόθεν κατελθόν, ὡς ὁ Μωάμεθ ἰσχυρίζετο, ἔδει δήπου πάντας κτείνειν, ὅσοι μὴ προσέρχονται τούτῳ τῷ νόμῳ καὶ τῷ κηρύγματι. ΔΕπεικῶς γὰρ ἀσεβὲς χρήμασι τὴν εὐσέβειαν πιπράσκειν, ἢ σοὶ γε ἄλλως δοκεῖ; ΔΑλλ' οὐκ ἂν οἶμαι, πῶς γάρ; Ὡσπερ οὖν τοῦτο οὐκ ἀγαθόν, οὐδὲ τὸ φονεῦειν πολλῷ γε μᾶλλον· οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τι καὶ προσπαρέγραψε τῷ νόμῳ τοῦ Μωσέως, νόμον τε εὐθὺς καλεῖς καὶ οὐκ ἀγαπᾷς, εἴ τις σοὶ συγχωρεῖ τοῦτο λέγειν, ἀλλ' ἀξιοῖς καὶ ὑπερθεῖναι τῶν πρὸ αὐτοῦ (πόθεν;), ὅστις οὐδὲ δίκαιός ἐστιν ὀνομάζεσθαι νόμος. Οἷς γὰρ ἔχει τὸ δοκεῖν νόμος εἶναι, τουτοις αὐθις ἀπόλλυσι τὸ νόμος εἶναι δοκεῖν· νόμου γὰρ ἀρετὴ καινόν τι προστάξει θεοφιλές, οὗτος δ' ἀλλοτρίοις ἐγκαλλωπίζεται διατάγμασι, κἂν ἀφέλη τις ἐκείθεν τὰ παλαιότερα, οὐδὲν διοίσει τοῦ κολοιοῦ, ᾧ πτερὰ ὁ μῦθος δανείσας παντοδαπά, ἔπειθ' εὐθὺς ἀφελόμενος μένειν αὐθις εἶασε κολοιόν. Καὶ εἰ ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, οὐκ οἶδα, τίς ἂν τὸν ὑμέτερον νόμον (τέως γὰρ καλεῖσθω νόμος σὴν χάριν) τοῦ τῶν Διουδαίων οὐκ ἐλάττω νομίσειεν· εἰ δὲ τούτου γε ἐλάττων, πολλῷ γε μᾶλλον τοῦ νόμου τοῦ Χριστοῦ, ὅς μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας ἐκείνου προέχειν καὶ ὑμῖν καὶ πᾶσιν ἀνωμολόγηται».

Εἶπον ταῦτα καὶ σιγῆς ἐφ' ἱκανὸν γενομένης ὁ τῆνικαῦτα ἐρμηνεὺς (Χριστιανῶν δὲ ἦν βλάστη καὶ τὰ γονέων ἡγάπα καὶ τῇ γνώμῃ τούτοις προσέκειτο, εἰ καὶ μὴ καθόσον προσῆκε)

τοῖς ἡμετέροις λόγοις, ὡς ἔοικε, περωθεὶς γεγηθότι τῷ προσώπῳ λέγει τῷ Πέρσῃ τοιάδε καθαπτόμενος μὲν αὐτοῦ, οὐ φανερώς δέ· «Μέχρι τίνος ἀνδριάσιν ἐοικότες οὐκ ἀμυνούμεθα; Δεῖ γὰρ γενναῖόν τι δρᾶσαι τὴν σὴν ἀνδρείαν, εἴ γε μέλλοιμεν ἐνθένδε μὴ κατησχυμμένοι πορεύεσθαι τῶν τῆς νίκης στεφάνων ἐτέροις παραχωρήσαντες».

Καὶ ὃς ἀγέρωχόν τι καὶ σοβαρὸν ἐπάρας τὴν κεφαλὴν πρῶτον μὲν εἰς τοὺς αὐτοῦ βλέψας, εἶτ' ἐπιστραφεὶς εἰς ἡμᾶς ὧδέ πως ἔφη· «Εἰπὼν τε καὶ λέγων καὶ ἐρῶ καλὸν μὲν εἶναι καὶ ἀγαθὸν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ πρεσβυτέρου πολλῶ βελτίῳ, κρείττω δὲ καὶ ἀμφοτέρων τὸν ἐμὸν. Σκόπει δ' Δ, ὅπερ ἂν εἴποιμι· τάχα γὰρ ἂν ἀκούσαις, οὐ μὴ παντελῶς καταγνώσῃ. Τὸν ὑμέτερον νόμον καλὸν μὲν ὄντα καὶ ἀγαθόν, διὰ δὲ τὸ τραχύτερον εἶναι καὶ φορτικώτερον μὴ δυνάμενον ῥαδίως ὠφελεῖν, ὥσπερ οὐδὲ τὰ ἐπιεικῶς αὐστηρότερα τῶν φαρμάκων οὐ πάνυ τέλειόν τις εἰπὼν οὐκ ἂν ἀμάρτοι, ὁ δὲ τοῦ Μωάμεθ νόμος μέσσην τε βαδίσας καὶ ἀνυστά τινα διατάγματα παραδοὺς καὶ ὅλως ἡμερώτερα καὶ φιλανθρωπότερα νικᾷ τοὺς ἄλλους νόμους αὐτὸς τοῖς ὅλοις μέτριος ὢν. Τὰ μὲν γὰρ ὑστερήματα τοῦ παλαιοῦ νόμου ταῖς παρ' Δ ἐαυτοῦ προσθήκαις ἀναπληροῖ, τὰς δ' Δ ὑπερβολὰς κολάζει τοῦ νόμου τοῦ Χριστοῦ, ἔστι δ' Δ ἃ καὶ ἐξ ἀμφοῖν ἀφελόμενος φαίνεται καὶ ταύτη γε καθάπαξ νικῶν, φεύγων γάρ, οἶμαι, ἐπίσης τοῦ τῶν ΔΙουδαίων νόμου τὸ ταπεινόν τε καὶ ἐλλιπὲς καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ παραγγελμάτων τὸ ὑψηλόν τε καὶ ἄναντες καὶ βαρὺ καὶ ὑπερβάλλον καὶ ἄβατον ἄχρι νῦν τοῖς ἀνθρώποις (τὴν γὰρ χοικὴν ἡμῶν τήνδε φύσιν εἰς οὐρανὸν ὡς ἔπος εἶπεν ἀναβιβάσαι πως βιάζεται)· ταυτὶ δὴ φεύγων ἑκάτερα, τιμήσας δὲ τὸ μέτρον ἐν ἅπασι τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων νόμων κρείττων ἐστὶ καὶ δοκεῖ».

56. Mauropous, John (11th C.)

Petition to acquit the participants in the rebellion of Leo Tornikios

Δέσποτά μου ἄγιε [Constantine IX Monomachos, 1042-1055], θεοδόξαστε καὶ θεόστεπτε, «ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμὸς» κατὰ τὴν θείαν φωνήν [Ev. Matt. 6, 22]· ἐὰν οὖν ἐκεῖνος ἡ φωτεινός, καὶ ὅλον τὸ σῶμα φωτεινὸν ἔσται. Ὡς περ ἄλλοι τὸ ἐναντίον· εἰ αὐτὸς σκοτεινός, καὶ τὸ σῶμα πᾶν οὕτω σκοτεινὸν ἔσται. ΔΕπεὶ τοίνυν πάντες ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς οἰκέται καὶ ὑπὸ χεῖρα μέλη σὰ λογιζόμεθα, καθάπερ δὴ καὶ Χριστοῦ, σὺ δὲ ἄλλοι ἡμῶν οὐκ ὀφθαλμὸς μόνον εἶ, ἀλλὰ ὁλόκληρος κεφαλὴ, εἰκὼν καὶ ὁμοίωμα καὶ τύπος ὢν Χριστοῦ, τοῦτο πάντες ποθοῦμεν, τοῦτο ζητοῦμεν, ὑπὲρ τούτου δεόμεθα διὰ παντὸς τοῦ θεοῦ, ζῆν εἰς μήκιστον χρόνον, εὐεκτεῖν, ὑγιαίνειν, εὐτυχεῖν, εὐθυμεῖν, εὐοδοῦσθαι πρὸς πάντα, καὶ διὰ πάντων δοξάζεσθαι τὸ θεοκυβερνητικὸν κράτος σου. Εἰ γὰρ αὐτὸ πᾶσι τούτοις διὰ τὴν θείαν χάριν ἐνευπαθεῖ, κοινὸν ἡμῖν ἔσται τὸ ἀγαθὸν ἐξ αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν ἡμᾶς ἀδικήσῃ τῶν βλαβερῶν, οὐδὲν λυπήσῃ τῶν δυσχερῶν, οὐχ ὁ πιέζων χειμῶν [winter of 1047], οὐχ οἱ πονηροὶ πλεονάζοντες, οὐ τῶν ἐπιτηδείων ἢ σπάνις, οὐ συμφορὰ τις ἐτέρα πρὸς νουθεσίαν καὶ παιδευσιν τοῖς κατὰ ἐμὲ ῥαθύμοις ἐπαγομένη. Ὡς γὰρ μέλι γλυκάζον ταῦτα πάντα γλυκαίνει καὶ γλυκανεῖ, σαφῶς οἶδα, τοῦ δεδοξασμένου σου κράτους ἢ εὐζωΐα καὶ σωτηρία, πρὸς ἣν ἡμεῖς ἀφορῶντες τῶν μὲν ἐνοχλούντων κακῶν ἀνεπαισθήτως ἔχειν δοκοῦμεν, καὶ μικρὰ τῆς ἐκεῖθεν ἀηδίας ἐπιστρεφόμεθα, μεστοὶ δὲ γινόμεθα τῆς ἐντεῦθεν χαρᾶς, ὥσπερ ἔκ τινος πηγῆς ἀειρύτου τῆς βασιλικῆς εὐθυμίας τὴν ἡδονὴν ἀρρύνοντες.

Διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν καὶ πάσῃ δυνάμει δυσωποῦμεν καὶ ἀξιου- μέν, μὴ τοσοῦτον νῦν συγχωρῆσαι τῇ λύπῃ κατὰ τῆς ἀητητικῆς ψυχῆς σου, ὥστε παρ' αὐτῆς οὕτω πάντῃ νικηθεῖσαν καταπεσεῖν καὶ ὑπομει- ναι τὴν πτώσιν, ἄχρι καὶ ἀρρωστίας, μηδὲ πρὸς τὰς τῶν ἀγνωμόνων πλημμελείας παρακινούμενον καὶ τοῖς κατὰ αὐτῶν πυρπολούμενον ἐνδίκους θυμοῖς τὴν τῶν λογισμῶν προδοῦναι στερρότητα, καὶ κακῶσαι μὲν σῶμα, πολλῶν ἀντάξιον ἄλλων, κακῶσαι δὲ ψυχὴν εὐγενῇ καὶ οὐκ ἀξίαν τοιαύταις ταλαιπωρεῖν περιστάσεσιν, ἀλλὰ φιλοσοφῆσαι κἀνταῦθα μεγαλοπρεπῶς καὶ βασιλικῶς καὶ τὸ ἐν τοῖς πάθεσιν ἄτρεπτον νῦν εἶπερ ποτὲ δεῖξαι, ἐφ' ᾧ τὸ σὸν κράτος ὡς ἐπ' αὐτὸν οὐδενὶ τῶν ἄλλων θαυμάζεται, καίτοι γε πολλοῖς καὶ

μεγάλους ὑπερλάμπον πλεονεκτήμασιν, ὥς ἂν τοὺς τε δούλους ἡμᾶς εὖ ποιήσης κὰν τούτῳ, οἱ ταῖς κατὰ σέ διαθέσεσιν ἀεὶ συνδιατιθέμεθα, καὶ ὥσπερ εὖ ἔχοντι συνευεκτοῦ- μεν ὡς εἴρηται, οὕτω τοῦναντίον συγκακουχούμεθα, θεραπείης δὲ καὶ θεόν, τὸν τῆς σῆς σωτηρίας καὶ βασιλείας προστάτην, ὃς ὑπέταξε πάντας τοὺς ἀποστατοῦντας ὑπὸ τοὺς πόδας σου, ὃς ἀναίμακτον νίκην κατὰ αὐτῶν σοι νῦν χαρισάμενος, ἄλλον μὲν οὐδένα μισθὸν ἀπαιτεῖ σε τῆς συμμαχίας, μόνην δὲ τὴν πρᾶότητα καὶ τὴν περὶ τοὺς ἁμαρτόντας μακροθυμίαν, ἐπαγγέλλεται δὲ καὶ θαυμασίαν ἐπαγγελίαν, ἐὰν ἀφήτε, λέγων, ἀφήσω, καὶ ὧ μέτρῳ μετρεῖτε, καὶ ὑμῖν ἀντιμετρηθήσεται.

Εἰ τοίνυν ὡς ἄνθρωπος ὀφείλεις τι καὶ αὐτός, ἄφες τούτοις τοῖς ὀφειλέταις, ἵνα μᾶλλον πείθης ἐν ταῖς εὐχαῖς, τὴν εἰς τοὺς παροξύνοντας ἄφεσιν καλὴν ἔχων πρόφασιν εἰς τὸ τυχεῖν τῶν ὁμοίων. Ἄλλως τε καὶ μείζω μεγαλοψυχίας ἀπόδειξιν οὐχ ἔξεις ἐν ἐτέρῳ δοῦναι καιρῷ, οὐδὲ τρόπαιον ἄλλο στήσεις λαμπρότερον ἢ τοὺς οὕτω λυπήσαντας ἀνεξικακία νῦν ἀμυνόμενος· τὸ μὲν γὰρ ἀντιπλήξει τοὺς πλήξαντας καὶ κακῶς ἀντιποιῆσαι τοὺς προϋπάρξαντας ἡδὺ μὲν ἴσως, ἀλλὰ ἄδοξον, ἐπεὶ καὶ κοινόν ἐστι τοῖς πάσιν ἀνθρώποις, οἷς ἀντιλυπήσεως ὄρεξις φυσικῶς ἐνυπάρχει· τὸ δὲ τῆς κατὰ τῶν πταισάντων ἀνήκεστα δικαίας ὀργῆς μακροθυμία κρατῆσαι καὶ τὴν ἐμπαθῆ φύσιν ταύτην καὶ μικρόψυχον καὶ ὀλίγωρον εἰς τὴν ἀπαθῆ τε καὶ θείαν διὰ φιλοσοφίας ἀποβιάσασθαι, τοῦτο σπάνιον μὲν ἐν υἱοῖς ἀνθρώπων, σπανιώτατον δὲ διαφερόντως ἐν βασιλεῦσιν, οἷς ἡ ἐξουσία καὶ τὸ ἀνεύθυνον ἀπλήστως ἐμφορεῖσθαι παρέχει τῆς τιμωρίας κατὰ τῶν εἰς αὐτοὺς πλημμελούντων ἢ καὶ μάτην ὑπονοουμένων τὸ σχετιώτατον, εἰ μὴ τις τὸν κρείττω βασιλέα καὶ δυνατώτερον ἐν αὐτῷ τῷ ταραχῷ τῆς ψυχῆς ἐννοήσας, καὶ ὡς μείζονα κριτὴν φοβηθεῖς, καταβάλῃ τὸ φρύαγμα καὶ τὸν θυμὸν παραντίκα, καὶ λογισμῷ δικαίῳ χρησάμενος ὡς οὐ προβάτων σφαγῆς, ἀλλὰ ὁμοδούλων ἀνθρώπων ἄρχειν ἐτάχθῃ, ὧν ἐκάστου τὸ αἷμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἐκχέοντος ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πλάστου πάντων ἐπιζητεῖται, συμφρονήσῃ ταχέως παρὰ ἑαυτῷ, καὶ φιλοσοφήσῃ τὸ εὐσυμπάθητον, ἐφ' ᾧ τὴν σὴν βασιλείαν εἰς ὑπερβολὴν ἐθαυμάστωσεν ὁ τοὺς πράξεις ἀγαπῶν, ἡμερότητι πολλῇ καὶ πρᾶοτητι παρὰ πάντας δοξάσας σε τοὺς πρὸ σοῦ βασιλεῖς. Εἰ δὲ καὶ νῦν τὸ ἀόργητον ἐν ὀργῇ φυλάξεις καιρῷ ἢ καθ' ὅσον οἶόν τε μετριάσεις τὴν ἐπεξέλευσιν, εἰ μὴ τὸ πρῶτον κρατήσῃ· καὶ ναί, φιλανθρωπότατε δέσποτα, ναί, θεοῦ μιμητά, πρόσθε εἶ καὶ τοῦτο τοῖς πολλοῖς θαυμασίους σου.

57. Maximos the Confessor (6th-7th C.)

1. *A spiritual interpretation of the ceremonies of the liturgical rite*

That of which the first entrance of the holy synaxis and the ceremonies following it are symbols

8. Ἦκει δὲ λοιπὸν ὁ λόγος ἡμῖν κατὰ τὴν σύντομον ἔκθεσιν τῶν εἰρημένων περὶ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας θεωριῶν παρὰ τοῦ μακαρίου γέροντος, συντομωτέραν καὶ τὴν περὶ τῆς ἁγίας συνάξεως διήγησιν ὡς οἶόν τε, ποιησόμενος.

Τὴν μὲν οὖν πρώτην εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν τοῦ ἀρχιερέως κατὰ τὴν ἱερὰν σύναξιν εἴσοδον, τῆς πρώτης τοῦ Υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ διὰ σαρκὸς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον παρουσίας τύπον καὶ εἰκόνα φέρειν ἐδίδασκεν, δι' ἧς τὴν δουλωθεῖσαν τῇ φθορᾷ καὶ πραθεῖ σαν ὑφ' ἑαυτῆς τῷ θανάτῳ διὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ βασιλευομένην τυραννικῶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου τῶν ἀνθρώπων φύσιν ἐλευθερώσας τὴν καὶ λυτρώσαντος, πᾶσαν τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ὀφειλὴν ὡς ὑπεύθυνος ἀποδοὺς ὁ ἀνεύθυνος καὶ ἀναμάρτητος, πάλιν πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπανήγαγε τῆς βασιλείας χάριν, ἑαυτὸν λύτρον δοὺς ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἀντάλλαγμα, καὶ τῶν ἡμετέρων φθοροποιῶν παθημάτων τὸ ζωοποιὸν αὐτοῦ πάθος ἀντιδοὺς παιώνιον ἄκος καὶ παντὸς τοῦ κόσμου σωτήριον· μεθ' ἣν παρουσίαν ἢ εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ καὶ τὸν ὑπερουράνιον θρόνον ἀνάβασίς τε καὶ ἀποκατάστασις συμβολικῶς τυποῦται διὰ τῆς ἐν τῷ ἱερατεῖ τοῦ ἀρχιερέως εἵσοδου καὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον τὸν ἱερατικὸν ἀναβάσεως.

What is the meaning of the entrance of the people into the holy church of God

9. Τὴν δὲ τοῦ λαοῦ σὺν τῷ ἱεράρχῃ γινομένην εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἴσοδον, τὴν ἐξ ἀπιστίας εἰς πίστιν καὶ ἐξ ἀγνοίας καὶ πλάνης εἰς ἐπίγνωσιν θεοῦ ἐπιστροφὴν τῶν ἀπίστων καὶ τὴν ἀπὸ κακίας καὶ ἀγνοσίας εἰς ἀρετὴν καὶ γνῶσιν μετάθεσιν τῶν πιστῶν σημαίνειν ὁ μακάριος ἔλεγε γέρων. Οὐ γὰρ μόνον τὴν ἐπὶ τὸν ἀληθινὸν θεὸν ἐπιστροφὴν τῶν ἀπίστων ἢ εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἴσοδος παραδηλοῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκάστου ἡμῶν τῶν πιστευόντων μέν, ἀθετούντων δὲ τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου δι' ἀγωγῆς ἀκολάστου καὶ ἀσχήμονος βίου τὴν διὰ μετανοίας διόρθωσιν. Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος, εἴτε φονεὺς εἴτε μοιχὸς εἴτε κλέπτης εἴτε ὑπερήφανος εἴτε ἀλαζών ἢ ὑβριστής ἢ πλεονέκτης ἢ φιλάργυρος ἢ κατάλαλος ἢ μνησικάκος ἢ πρὸς θυμὸν καὶ ὀργὴν εὐάγωγος ἢ λοιδόρος ἢ συκοφάντης ἢ ψίθυρος ἢ φθόνῳ εὐχείρωτος ἢ μέθυσος καὶ ἀπλῶς, ἵνα μὴ πάντα τὰ τῆς κακίας εἶδη ἀπαριθμούμενος μηκύνῃ τὸν λόγον, ὅστις ὑφ' οἵασδήποτε κακίας ἐνεχόμενος, ἐπ' ἂν τοῦ ἐκουσίως κατ' ἐπιτήδευσιν ἐνέχεσθαι καὶ ἐνεργεῖν κατὰ πρόθεσιν παύσοιτο καὶ μεταβάλοι τὸν βίον ἐπὶ τὸ κρεῖττον, τῆς κακίας τὴν ἀρετὴν ἀνθαιρούμενος, ὁ τοιοῦτος κυρίως τε καὶ ἀληθῶς Χριστῷ τῷ θεῷ καὶ ἀρχιερεῖ νοείσθω τε καὶ λεγέσθω συνεισιέναι εἰς τὴν ἀρετὴν, ἐκκλησίαν τροπικῶς νοουμένην.

What is symbolized by the divine readings

10. Τὰς δὲ θείας τῶν πανιέρων βίβλων ἀναγνώσεις, τὰς θείας καὶ μακαρίας τοῦ παναγίου θεοῦ βουλήσεις τὲ καὶ βουλὰς ὑπεμφαίνειν ἔλεγεν ὁ διδάσκαλος, δι' ὧν τὰς ὑποθήκας τῶν πρακτέων ἀναλόγως ἕκαστος ἡμῶν κατὰ τὴν ὑποῦσαν αὐτῷ δύναμιν λαμβάνομεν καὶ τοὺς τῶν θείων καὶ μακαρίων ἀγώνων νόμους μανθάνομεν, καθ' οὓς νομίμως ἀθλοῦντες, τῶν ἀξιονίκων τῆς Χριστοῦ βασιλείας ἀξιοῦμεθα στεφάνων.

What the divine chants symbolize

11. Τὴν δὲ πνευματικὴν τῶν θείων ἀσμάτων τερπνότητα, τὴν ἐμφαντικὴν ν' δηλοῦν ἔφασκε τῶν θείων ἀγαθῶν ἡδονήν, τὴν τὰς ψυχὰς πρὸς μὲν τὸν ἀκήρατον τοῦ θεοῦ καὶ μακάριον ἀνακινούσαν ἔρωτα, πρὸς δὲ τὸ μῖσος τῆς ἀμαρτίας πλέον ἐγείρουσαν.

What the salutations of peace signify

12. Διὰ δὲ τῶν γινομένων ἐνδοθεν ἐκ τοῦ ἱερατείου κελεύσει τοῦ ἁρ' χιερέως ἐφ' ἐκάστῳ ἀναγνώσματι τῆς εἰρήνης ὑποφωνήσεων, τὰς διὰ τῶν ἀγίων ἀγγέλων διακομιζομένας θείας ἀποδοχὰς δηλοῦσθαι ὁ σοφὸς διωρίζετο, δι' ὧν ὁ θεὸς ὀρίζει τῶν νομίμως ὑπὲρ ἀληθείας πρὸς τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις ἀθλοῦντων τοὺς ἀγῶνας, τὰς ἀοράτους συμπλοκάς διαλύων καὶ εἰρήνην διδοὺς ἐν τῇ καταργήσει τοῦ σώματος, καὶ τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς πόνων τῆς ἀπαθείας τὴν χάριν τοῖς ἀγίοις ἀντιδιδούς, ἵνα τοῦ πολεμεῖν ἀφέμενοι, πρὸς γεωργίαν πνευματικὴν εἴτ' οὖν ἀρετῶν ἐργασίαν, τὰς τῆς ψυχῆς μετασκευάσωσι δυνάμεις, δι' ὧν τὰ στίφη τῶν πονηρῶν πνευμάτων διέλυσαν, στρατηγούντος αὐτοῖς τοῦ θεοῦ καὶ Λόγου, καὶ τὰ πικρὰ τοῦ διαβόλου καὶ δυσάλυκτα μηχανήματα διασκεδάζοντος.

2. The first two questions to Thalassios

1. ΕΡΩΤΗΣΙΣ Α΄

Τὰ πάθη αὐτὰ καθ' αὐτὰ κακὰ ἢ παρὰ τὴν χρῆσιν κακὰ; Λέγω δὲ ἡδονὴν καὶ λύπην, ἐπιθυμίαν καὶ φόβον, καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὰ πάθη ταῦτα, ὥσπερ καὶ τὰ λοιπά, τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων προηγουμένως οὐ συνεκτίσθη, ἐπεὶ καὶ εἰς τὸν ὅρον ἂν συνετέλουν τῆς φύσεως. Λέγω δέ, παρὰ τοῦ Νυσσαέως μεγάλου Γρηγορίου μαθὼν, ὅτι διὰ τὴν τῆς τελειότητος ἔκπτωσιν ἐπεισῆχθη ταῦτα, τῷ ἀλογωτέρῳ μέρει προσφυέντα τῆς φύσεως [cfr. Gr. Nyss. Virg. 12, 2]. δι' ὧν, ἀντὶ τῆς θείας καὶ μακαρίας εἰκόνης, εὐθὺς ἅμα τῇ παραβάσει διαφανῆς καὶ ἐπίδηλος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ γέγονεν ἢ τῶν ἀλόγων ζῴων ὁμοίωσις [cfr. Gr. Nyss. Hom. opif. 17-18; Hom. 8 in Cant.]. Ἔδει γάρ, τῆς ἀξίας τοῦ λόγου καλυφθείσης, ὑφ' ὧν γνωμικῶς ἐπεσπάσατο τῆς ἀλογίας γνωρισμάτων ἐνδίκως τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων κολάζεσθαι, σοφῶς εἰς συναίσθησιν τῆς λογικῆς μεγαλονοίας ἐλθεῖν οἰκονομοῦντος τοῦ θεοῦ τὸν ἄνθρωπον.

Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ θεοῦ τι τούτων εἴρηται τῇ γραφῇ ἢ ἐπὶ ἁγίων, ἐπὶ μὲν θεοῦ, διὰ ἡμᾶς, ὡς ἡμῖν προσφυῶς διὰ τῶν ἡμετέρων παθῶν τὰς σωστικὰς ἡμῶν καὶ ἀγαθοουργοὺς τῆς προνοίας προόδους ἐκφαίνοντος, ἐπὶ δὲ τῶν ἁγίων, ὡς οὐκ ἄλλως δυναμένων τὰς περὶ θεὸν νοεράς αὐτῶν σχέσεις τε καὶ διαθέσεις διὰ φωνῆς προενέγκαι σωματικῆς, χωρὶς τῶν ἐγνωσμένων τῇ φύσει παθῶν.

Εἰ πάντα τὰ εἶδη τὰ συμπληροῦντα τὸν κόσμον ἐν ταῖς ἑξ ἡμέραις ὁ δημιουργὸς ἐποίησεν, τί μετὰ ταῦτα ὁ πατὴρ ἐργάζεται; Λέγει γὰρ ὁ σωτὴρ «ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὼ ἐργάζομαι». Μὴ τι ἄρα τὴν τῶν ἅπαξ γεγονότων εἰδὼν συντήρησιν λέγει;

Τοὺς μὲν πρώτους τῶν γεγονότων λόγους ὁ θεὸς καὶ τὰς καθόλου τῶν ὄντων οὐσίας ἅπας, ὡς οἶδεν αὐτός, συμπληρώσας, ἔτι ἐργάζεται οὐ μόνον τὴν τούτων αὐτῶν πρὸς τὸ εἶναι συντήρησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ ἐνέργειαν τῶν ἐν αὐτοῖς δυνάμει μερῶν δημιουργίαν προόδον τε καὶ σύστασιν, ἔτι μὴν καὶ τὴν διὰ τῆς προνοίας πρὸς τὰ καθόλου τῶν μερικῶν ἐξομοίωσιν, ἕως ἄν, τῷ κατὰ φύσιν γενικωτέρῳ λόγῳ τῆς λογικῆς οὐσίας διὰ τῆς πρὸς τὸ εἶναι κινήσεως τῶν μερικῶν τὴν αὐθαίρετον ἐνώσας ὁρμῇ, ποιήσκειν ἀλλήλοις τε καὶ τῷ ὅλῳ σύμφωνα καὶ ταυτοκίνητα, μὴ ἐχόντων τὴν γνωμικὴν πρὸς τὰ καθόλου τῶν ἐπὶ μέρους διαφοράν, ἀλλὰ εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ἐφ' ὅλων θεωρηθήσεται λόγος, μὴ διαιρούμενος τοῖς τῶν καθ' ὧν ἴσως κατηγορεῖται τρόποις, καὶ οὕτως ἐνεργουμένην τὴν ἐκθεωτικὴν τῶν ὅλων ἐπιδείξεται χάριν διὰ ἣν γενόμενος ἄνθρωπος ὁ θεὸς καὶ λόγος φησὶν «ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι» [Εὐ. Ιω. 5, 17], ὁ μὲν εὐδοκῶν, ὁ δὲ αὐτουργῶν, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐσιωδῶς τὴν τε τοῦ πατρὸς ἐπὶ πᾶσιν εὐδοκίαν καὶ τὴν αὐτουργίαν τοῦ υἱοῦ συμπληροῦντος, ἵνα γένηται διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσι εἰς ὁ ἐν τριάδι θεός, ἀναλόγως ὅλος ἐκάστω κατὰ χάριν τῶν ἀξιουμένων καὶ ὅλοις ἐνθεωρούμενος, ὡς ὅλῳ καὶ ἐκάστω μέλει τοῦ σώματος δίχως μειώσεως ἐνυπάρχει φυσικῶς ἢ ψυχῇ.

Καὶ ὡς ἀρξάμενος ἔλεγεν· «Ἐγὼγε εἴπερ ἔμελλον (φεῦ) ζῶν ἐν τῷ βίῳ ζῆσαι πλείω τε καὶ βελτίω τῆς ἥσπερ βεβίωκα ὁ ταλάντατος, πλοῦ- τόν τε πλείστον πλουτῆσαι καὶ τῶν εὐπατριδῶν

μίαν γῆμαι καὶ τὰς οἰκίας λαμπρὰς καὶ περικαλλεῖς ἐκτελέσαι, τέτταρά μοι ὁμοίως δεινὰ ἐν ἐνὶ καιρῷ καὶ ἐκ τοῦ παραυτίκα ἐπέθετο, ἅπερ μοι νόσον βαρεῖάν τε καὶ δεινотάτην κατειργάσατο· καὶ ὡς ὁρᾷς, ἐν ἅδου ταυτί με ἁώρως προὔπεμψε».

Τοὺς κρουνοὺς οὖν καὶ αὐτὸς τῶν ἐμῶν δακρύων ἀπὸ ὀφθαλμῶν ἐκμάσας, πρὸς αὐτὸν εἶπον· «Μὴ ὄφελος, δύστηνΔ Δολόβωλε, πρῶτως με συναντήσαι μηδὲ τοιαῦτα πρὸς ἐμὲ λέξαι, μηδὲ τὰ σὰ οὕτως ἐπιδείξαι ὥσπερ ὀφθαλμοῖς μὲν εἶδον, ὥσὶ δΔ ἀκήκοα· τὴν γὰρ ἐν ἅδου διατριβὴν ὥμην δεῖν βελτιοτέραν τε καὶ ἀπονωτέραν τοῦ οὔπερ ἐξῆλθον δυστήνου βίου, καὶ χαίρων ἠκολούθουν ἐκείνῳ τῷ ἁωρὶ νυκτῶν ἥρπακότι. ΔΕπειδὴ δὲ καὶ τὰ ἐν ἅδου οὕτως ἔχει ὥσπερ καὶ τὰ ἐν βίῳ, σὺ δὲ πολλὰ καὶ δεινὰ πέπονθας, ὡς διεξέρχῃ, παλινδρομήσαι βούλομαι ἐς τὸν βίον· βέλτιον γὰρ ἐκεῖσε διατρίβειν ἀτίμως οὔτω καὶ δυστυχῶς ἢ γενέσθαι με τοιοῦτον ὁποῖος σὺ μοι φαίνῃ νῦν. Πλὴν δέομαι δὴ σου, ἐπειδὴ μοι συμβουλευὴ τὰ λυσιτελοῦντα καὶ ἐς Μῶραν ἦτοι γε εἰς Πελοπόννησον, φοιβάζων ὥσπερ ΔΑπόλλων ἐκ δάφνης, λέγεις μοι ἀπελθεῖν, φράσον μοι τὰ τέτταρα ἐκεῖνα οἷά ἐστι, τὰ τὴν ἐν ἅδου σε πορεῖ αν οὔτω προξενήσαντα· διΔ ἐφέσεως γὰρ ἔχω τούτων ἀκοῦσαι».

Καὶ ὃς στενάξας αὖθις, «Νὴ τὸν Κέρβερον» εἶπε «τὸν κύνα, ᾧ κατάρατε ἐπιθέτα, δῆλὰ σοι βούλομαι ἥκιστα ταυτί ποιῆσαι, δύο κακῶν ἔνεκα, ὧν ἕτερον μείζω με προξενήσειεν ἂν ζημίαν».

«Καὶ τίνα ζημίαν ἢ βλαβὴν» ἔφην ἐγὼ «μέλλουσι προξενήσειν ταυτί, νεκρὸν γε ὄντα καὶ διατρίβοντα ἐν ἅδου;».

«Πολλὴν» ἔφη «καὶ χαλεπὴν».

«Ποῖαν», ἦν δΔ ἐγὼ πρὸς αὐτόν, «συνιδεῖν οὐκ ἔχω».

«Συ» ἔφη «ἀγνοεῖς, ἡλίθιε, πάντων μάλιστα γινώσκειν οἰόμενος;».

«Οὐκ ἐρεῖς» εἶπον αὐτῷ ἐγὼ «ταύτην ἐμὲ τὸν φιλοῦντα τὰ σὰ πλεον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ κρύπτεις;».

«Οὐκ οἶσθα» ἔφη ἐκεῖνος «ὡς εἶπερ ἐκ συναρπαγῆς κοινώσεις πρὸς τοὺς σοὺς καὶ ἐμοὺς ἐταῖρους ταυτί, οὐ ταραχθήσονται καὶ ἐπαράσσονται με οἱ τὰ δεινὰ δράσαντες;».

«Μὴ φοβοῦ, ᾧ Δγαθέ», εἶπον· «ἐγὼ γὰρ οὔτω παρΔ ἐμοὶ φυλάξω τὰ εἰρημένα ὥσπερ αὐτὸς σὺ ταυτί ἐφύλαττες ἕως νῦν. Ὅρα μόνον μὴ κέκρυπται τις ἐν ταῖς μυρρίναις καὶ τῶν λεγομένων ἀκούει· ὁρῶ γὰρ αὐτὰς σειομένας».

«Θάρρει» ἔφη· «οὐ γὰρ τις ἐκ τῆς πληθύος ἐκείνης ἐξῆλθεν, ἄνευ ἐμοῦ. Πλὴν ἄκουε δὴ μου καὶ δεύτερον καὶ τοῦ προτέρου δεινότερον. Ἐγῶγε, ᾧ ἐταῖρε, τὸν μέγαν Πλούτωνα καὶ τὴν Περσεφόνην (παπαί) δέδοικα, ὡς εἶπερ αἰσθωνταί με διὰ τέτταρΔ ἄττα λυπούμενον, ἀντὶ δεινотάτης καὶ μεγάλης κολάσεως τὸ τῆς Αἴθης μοι ὕδωρ πιεῖν οὔμενον δώσουσιν, ὅπερ μοι ἐς ἡμερῶν τριακάδα δώσειν γε ἐπηγγείλαντο, ὡς ἂν ἀμνημονήσω πάντων ὧν ἐν βίῳ χρηστῶν ἀπήλαυσα· ἢ γὰρ τούτων μνήμη τὸ μὲν σῶμα κατατρύχει, σκώληκος δὲ ἰοβόλου δίκην νύκτωρ καὶ μεθΔ ἡμέραν τὴν ψυχὴν δάκνει τὸν μὴ τοιοῦτου ὕδατος μετασχόντα. Καὶ γὰρ βασανιστήριόν ἐστι χαλεπὸν ἢ τῶν ἀπολαύσεων μνήμη καὶ ἄρρητός τις ὁδύνη καὶ δίκη δίκης ἀπάσης καὶ τιμωρίας πικροτέρα, ἀλλὰ καὶ δήμιος διηνεκῆς, οὐ πλευρὰς καταξάινουσα μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς δύναμιν λυμαιομένη. Ἡ σύγε οὕτως οἶει δικάζειν καὶ τοὺς ἐν ἅδου δικαστὰς ὥσπερ καὶ οἱ ἐν βίῳ διατελοῦντες δικάζουσιν;».

«ΔΑλλὰ πῶς ἄρΔ» εἶπον «οἱ ἐν ἅδου δικάζουσιν;».

«Δικαίως» ἔφη «καὶ ἀπροσωπολήπτως ἔτι τε ἀδωροδοκῆτως, καὶ μὴ πρὸς χάριν, ἀλλΔ οὐδὲ πρὸς κολακείαν οὐδΔ εἵνεκα λημμάτων· οὐδὲ γὰρ δέονται μαρτύρων ἐκεῖνοι οὐδὲ κατηγορῶν οὐδΔ ἀποδείξεων οὐδΔ ἐλέγχων οὐδὲ συμβολαίων τινῶν· ἀλλὰ πάνθΔ, ὡς ἐπράχθη, πρὸ ὀφθαλμῶν τῶν πεπλημμελημένων εἰς μέσον ἄγουσι. Τότε δὴ τότε οὐχ ὑπὲρ ὧν ἡδίκησέ τις κρίνεται ἕτερος, ἀλλΔ ἕκαστος ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Οἱ δΔ ἐν βίῳ οὐχ οὔτω, ξεῖνε, ἀλλΔ ἄλλως δικάζουσιν. Κροαίνουσι μὲν γὰρ πρὸς χάριν, ἀλλὰ δὴ καὶ κολακείαν, δωροδοκοῦνται δὲ παρΔ ἐκατέρων τῶν δικαζομένων· τοῦ γὰρ δικαίου ἀπολωλότος τῶν μάλα ἰσχυόντων καὶ πλείω παρεχομένων, μᾶλλον δὲ τῶν μεγάλα δυναμένων καὶ εὐρυβίων καὶ πλούτῳ βριθόντων τὸ δίκαιον γίγνεται».

59. Mesarites, Nicholas (12th-13th C.)

Description of the School outside the Church of the Holy Apostles: the study of the lower group of the liberal arts (the trivium)

8. 1. Ἐνθεν μὲν οὖν ἠνεωγμένα λόγων μωσεῖα ὡς πρὸς τὴν ἔω καὶ τὸν σύνεγγυς τούτων νεῶν τὸν ἐπὶ ὀνόματι πάντων τῶν ἀπὸ αἰῶνος ἀγίων πεπλουτηκότα τὴν ἰδρυσιν, ὃν ὁ ἐν βασιλεῦσι σοφώτατος, Λέων ὄνομα τῷ ἀνδρὶ [Leo VI, the Wise, 886-912], βασιλικῶς ἅμα καὶ μεγαλοπρεπῶς καὶ παγκάλως ἀνωκοδόμησεν. 2. Δὲν οἷς γραμματιστῶν ἀναγωγὰ καὶ βίβλοι ἠνεωγμένα τὴν τῆς γραμματικῆς ὑπανοιγνῦσαι προπαίδειαν, νέοι ἀρτιμαθεῖς σχεδάρια συνεχῶς ἀνελίσσοντες καὶ ἄνω καὶ κάτω τὸν τῆς στοᾶς περίβολον βηματίζοντες, ἕτεροι τοὺς χάρτας ἀγκαλοφοροῦντες καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς γεγραμμένα διὰ στόματος ἀπαγγέλλοντες τῷ πρότερον ἐντυπῶσαι ταῦτα ταῖς τῆς διανοίας πλαξὶ διὰ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως, ἄλλοι τῷ χρόνῳ καὶ τῇ μαθήσει τούτων προήκοντες δέλτους φέροντες ἐν χεροῖν φθέγγονται προβλήματα ἀπὸ ἀρχῆς, τὰ μὲν ἐκ τῶν ἀνὰ χεῖρας ἐρανιζόμενοι, τὰ δὲ ἐξ ἐτέρων ἀναλεγόμενοι, τὸν νήλην τηνικαῦτα κλονοῦντες καὶ εἰς ἀπορίαν ἐμβάλλοντες. 3. Ἐτεροι οἱ καὶ πρὸς τὰ μείζω καὶ τελεώτερα πεφθακότες πλοκάς συνείρουσι νοημάτων καὶ τὸν τῶν γεγραμμένων νοῦν ἐς τὸ γρίφον μετασκευάζουσιν, ἄλλα μὲν λαλοῦντες γλώσσησιν, ἄλλα δὲ κεῦθοντες ἐν φρεσίν. 4. Ὅψει δὲ ἂν καὶ ἐτέρους συλλαβαῖς τε προσκαθημένους καὶ διὰ βίου παντὸς συγκοπὰς ὀνομάτων ἐμμελετώντας καὶ ἀποθλίψεις καὶ ῥημάτων ἅττα ἀποσμιλεύοντας, οἱ καὶ μεῖράκια τυμπανίζουσιν κάπῃ ταύτῃ τῇ ἐξουσίᾳ ὡς ὑψηλοὺς τινας ἐξαίρουσιν ἑαυτοὺς φρονηματισμοῦ ἐμπιπλάμενοι.

9. 1. Δὲκεῖθεν ἴδοις ὡς πρὸς δυσμὴν ψαλτωδοὺς σὺν παισὶ νηπιόχοις σχεδὸν καὶ ὑποσελλίζουσιν καὶ τῆς θηλῆς ἀρτίως ἀποσπασθεῖσιν, οἱ καὶ ἀνοίγουσι στόμα καὶ λαλοῦσι σοφίαν καὶ καταρτίζουσιν αἶνον τῷ πάντων βασιλεῖ καὶ θεῷ καὶ τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ τοῖς τῇ ἐκείνου πολιτείᾳ μιησαμένοις καὶ τὰ παθήματα. 2. Μικρὸν παριῶν μεῖρακίους ἐντύχοις σὺν νεανίσκοις ἄρτι τὸν μεῖρακα παραμείβουσιν, εὐρυθμον μέλος καὶ σύμφωνον ἀρμονίαν ἐκ φάρυγγος, ἐκ στόματος, ἐκ γλώττης, ἐκ χειλέων, ἐξ ὀδόντων προπέμπουσι. 3. Νωμῶσιν οὗτοι καὶ χεῖρα πρὸς φωνῶν καὶ ἤχων ἐξίσωσιν τὸν ἀρτιμαθῆ χειραγωγούσαν οἶον τοῦ μὴ τοῦ συντόνου ἐξολισθαίνειν κακὰ τοῦ ῥυθμοῦ καταπίπτειν μηδὲ ἐκ τῆς συμφωνίας ἐκνεύειν καὶ διαμαρτάνειν τοῦ ἐμμελοῦς.

10. 1. Προελθὼν δὲ οὐκ ἐπὶ πολὺ καὶ τοὺς περὶ ἀριθμῶν ἀναλογίας ἐνησχολημένους ἐπόψει· πῶς τὲ κατακλῶσι πυκνὰ τοὺς δακτύλους καὶ συνεχέστερον ἀνιστῶσι, ταχὺ μὲν ἐποχουμένους ἀλλήλοις, ταχύτερόν δὲ πεζεύοντας κὰν ταῖς χερσὶν οἶον τὴν ὀρχηστικὴν ἐκμανθάνοντας καὶ τετρεμμαίνοντας τὴν σκυτάλην, μήπως, εἰ διαμάρτη σὺν τῇ διανοίᾳ ἢ χεῖρ, ταῖς σφῶν ἐνδιατρίψῃ παλάμαις ὑφαπλουμέναις ἀκούσια καὶ ὑποκλεπτούσαις τὴν κοίλανσιν, ἥτις ὅσα καὶ σαρκοβόρος ὄρνις σὺν πολλῷ τῷ ῥοίζῳ κατὰ αὐτῶν φερομένη καὶ ταύταις ὑπτίαις προσομιλήσασα ἔστιν ὅτε καὶ δέρμα λαμβάνει καὶ σάρκα καὶ τῶν ὀστέων οὐκ ἄγευστος ἀπαλλάττεται· σοβαρὸν γὰρ τοῦτο τὸ γένος τῶν χειριστόφων καὶ ἱταμόν καὶ ἀκάθεκτον. 2. Ἔστι γὰρ ἰδεῖν τοὺς πλείστους αὐτῶν καὶ βοεῖσις νεύροις ὥμοις κατακόπτοντας ἀνηλεῶς τὰ παιδάρια· τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλως οἶμαι τυγχάνειν ἢ διὰ τὸ τοῦ ἥθους αὐτῶν μὴ πεπαιδευμένον καὶ τὸ τῆς ἡ συνανεστράφησάν τε καὶ συνεγήρασαν τέχνης ἰδιωτικόν τε καὶ ἄμουσον. 3. Διὸ καὶ πρὸς τοὺς μαθητευομένους συνεχῶς ἐνορῶσιν ἀπηγριωμένον ὀργίλον τὲ καὶ δριμύ· πάντες οὖν οἱ ὑπὸ αὐτοὺς κατηφεῖς, τρομαλέοι τὲ καὶ περιφοβοί.

11. 1. Τῶν παροδεούντων οὖν σύμπας τὰς ῥηθείσας τῶν μαθητευομένων σχολοτριβὰς ἐνορῶν μαθητιᾶν ἐθέλει καὶ διὰ βίου παῖς εἶναι καὶ μαθητής. 2. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ ταυτὶ τὰ μαθήματα τοὺς ἑαυτῶν ἐκπέμπουσι παῖδας, ὅσοι φιλόστοργοι πατέρες παίδων ἐγένοντο, οἱ δὲ ἐφ' ἑτέρα, καὶ οἱ μὲν ἀδελφοὺς, ὅσοι τὸ κατοικεῖν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἡρετίσαντο, δευτέρων φίλτρον πατέρων διὰ τὸ τῷ χρόνῳ προήκειν πρὸς τοὺς ὑστερογενεῖς ἐνδεικνύμενοι, οἱ δὲ γείτονας, ἐφ' ὅσοις τὸ μέγα πῆμα κακὸς γείτων οὐκ ἐξακούεται, οἱ δὲ γνωρίμους καὶ φίλους, ὅσοι τὸ τῆς φιλίας καλὸν ὑπὲρ ἄλλο τι πᾶν ἀντηλλάξαντο διὰ τὸ τῆς πρὸς ἀλλήλους διαθέσεως πεπιστευμένον καὶ ἄδολον· καὶ ἀπαξᾶπλως εἰπεῖν ἅπαντες υἱεῖς ἀδελφοὺς φίλους τὲ καὶ γνωρίμους ἐξ ἀλλοδαπῆς τε καὶ ἀστικῶς ἐπὶ ταυτὶ τὰ μωσεῖα προάγουσι. 3. Καὶ πλήθουσι μὲν τῶν παίδων οἱ σκίμποδες, πλήθουσι δὲ ἀναβάθραι, καὶ περιλαλεῖται μὲν τὰ κύκλωθεν τοῦ νεῶ

ὥς ὑπὸ τινων μουσικῶν ὀρνίθων τῶν παίδων, ἀντηχεῖ δὲ τούτοις ἔνδοθεν ὁ νεὼς οὐκ ἤχώ τινα ὄρειον οὐδὲ ἄπηχον, ἀλλὰ ἐμμελῆ τινα καὶ ἡδίστην καὶ οἷαν ἂν τις ἀγγέλων ἀνυμνούντων ἐπακροάσαιτο.

60. Metochites, Theodore (13th-14th C.)

That everyone suffers from intellectual vanity

1. Πολὺ μάλιστ' ἐν ἀνθρώποις ὁ τῆς δόξης ἔρος κρατεῖ, καὶ οὐ τοῖς μὲν ἴσως, τοῖς δ' οὐ, ἀλλὰ οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτῳ μὴ, κἂν εἰ πάντα τις δῆθεν προσποιοῖτο πράγματα μὴ φροντίζειν ταύτης, ἀλλὰ ὑπερημέμενος τις εἶναι, καὶ παντάπασιν ἀνάλωτος, τοὺς πολλοὺς πείθειν ἀξιῶν καὶ ἀποσεμνυνόμενος κομιδῇ πρὸς αὐτήν, καὶ τινα τρόπον ἐντεῦθεν δόξαν ἄλλην καινοτέραν αὐθις ἐαυτῷ πραττόμενος τῶν αὐτῷ προσεχόντων, ἐκ τοῦ περιφρονεῖν δόξης, ὥς ἄρ' αὐτὸς μεγάλῳφρων τις ἢ κατὰ ἄλλους ἅπαντας, καὶ τὴν φύσιν ὑπερναβάς. Καὶ ὁρώμεν γὰρ ὥς κατὰ ἄλλος ἄλλο τι προκοπῆς καὶ βελτιώσεως εἶδος τῆς δόξης ἡττηται, κἂν εἰ μὴ τις ἀνελευθέρως πρὸς ταύτην ἐπείγεται καὶ πράττει πρὸς τοῦτο, χαίρει δ' οὖν ὅμως εὖ μάλα πῶς ἂν εἴποι τις ἐπαίνων τυγχάνων, καὶ τοῖς πολλοῖς κλειζόμενος, ἐφ' οἷς ἡνυκέναι τι δοκεῖ ἄμεινον ἢ κατὰ πολλοὺς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄθικτός τις καὶ ὥς εἰπεῖν ἄτεγκτος εἰς γλυκυθυμίαν καὶ ἰλαρότητα καὶ ἡδονῆς διάθεσιν ἐν ψυχῇ ὑπὸ τῆς τῶν ἔξωθεν κρινόντων εὐφημίας καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ κρότων· καὶ τοῖς μὲν πλείστοις ἐφετὸ ν πάνυ τοι καὶ περισπούδαστον παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, εἰ οἷόν τ' ἦν καλῶς ἀκούειν καθὰ ὁτιοῦν ἢ φύσεως ἢ ἀσκήσεως ἢ τύχης ὑπερφέρον τῶν ἄλλων πλεονέκτημα.

2. Καίτοι τί λέγω; πολλοὶ μὲν οὖν, εἰ κἂν ἐν τρισὶν ἀνθρώποις δύναιτο, καὶ τούτοις ὥς τὰ πολλὰ φαύλοις καὶ μηδὲν ἴσως ἐπαΐουσι περὶ ὧν κρίνουσιν, εὐδοκιμεῖν πολλοῦ πρὶ αὐτῷ ἂν. Οἱ βελτίους δ' ἐνταῦθα καὶ σοφώτεροι καὶ μεγάλῳφρονες καὶ τῆς τῶν πολλῶν κρίσεως ἐαυτοὺς ἐλευθεροῦντες, τάληθές καλὸν διὰ αὐτὸ νομίζοντες καλὸν καὶ ποθοῦντες, καὶ κατολιγωροῦντες τῆς τῶν ἄλλων, ὥς ἀξιοῦσιν, ἐποπτείας καὶ ψήφου, καὶ ζῶντες ἐαυτοῖς μόνοις καὶ τῷ καλῷ, καὶ οὐκ οἶδ' οἵτινες ἂν εἶεν οὗτοι, καὶ ὅσοι παντέλαιοι τὴν γνώμην, ἐρασταὶ τάγαθου, βούλονται ἂν ὅμως καὶ οὐκ ἂν ἀηδῶς δέξαιτο, εἰ ἄρα προσεῖη, καὶ ἴσως μηδὲν ἐπιτήδες ἐπιμεληθέντων αὐτῶν, καὶ τινων ἐφορώντων ἐπιγνωμοσύνη τῆς κατὰ σφᾶς ἀστείότητος ἡστινosoῦν, καὶ τοῦ καλοῦ συναίσθησις· εἰ δὲ μὴ, τοῦτό γε μάλιστ' ὅμως σφόδρ' ἂν ἄχθονται καὶ ἀνιῶντο φλαῦρα καὶ τάναντί' ἀκούοντες ὧν ἔχουσιν ἡνυκότες ὥς βέλτιστα τῶν ὑπὸ ἀμαθίας, ἢ οὐκ οἶδ' ἡστινος βασκανίας, οὐ συνιέντων ἐν οἷς εὖ πράττουσι· καὶ τοῦτο μὲν καθόλου περὶ πάσης εὐδοξίας καὶ ὁρᾶν ἔστι καὶ λέγειν, καὶ ῥάδιον περὶ τούτου πλεῖστα λέγειν καὶ ἀεὶ πλείω ἔθ' ἐξῆς ὅστις βούλεται.

3. Δ' ἂν δὴ περὶ δοξοσοφίας μάλιστ' ἰδίᾳ, τί τις ἐρεῖ ὅσον δὴ σχεδὸν πάντες ἐνταῦθα κεχήνασι καὶ τῆς τῶν πολλῶν ψήφου καὶ δόξης ἐαυτοὺς ἡρτήσαντο καὶ τρίβουσιν, εὖ μάλα πονοῦντες οἱ περὶ λόγους, ὥς ἂν δὴ δοκοῖεν ἕκαστος πάνυ τοι πλεῖστον ἀνύσαντες, καὶ πλεῖν ὥς ἀληθῶς ἢ καὶ ἡνυκότες εἰσί, καταψευδόμενοι πολλάκις ἐαυτῶν καὶ συκοφαντοῦντες παντὶ τρόπῳ τάληθές, τῶν προσόντων σφίσι καὶ τῶν μὴ προσηκόντων ἀντιποιοῦμενοι, καὶ κακουργοῦντες οὕτω καὶ ἀδικοῦντες τοὺς ξυντυγχάνοντας ἀπατηλαῖς ἐπιτηδεύσεσι καὶ προσχήμασι. Καὶ τούτων οὐχ οἱ μὲν, οἱ δ' οὐ, ἀλλὰ οὐκ οἶδ' ὅστις οὐ, ἀλλὰ πάντες, καὶ οἱ πᾶσαν ὥς ἀληθῶς παιδεῖαν ἄκροι, σοφιστεύουσι τῷ μέρει τούτῳ, καὶ βούλονται ἂν οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ὄντα δοκεῖν καὶ τὴν οἴκοι πλείστην ἴσως οὐσίαν μακαρίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἔτι πλεῖν δοκεῖν ἢ ἐκτήσαντο· κἂν εἰ τί που καὶ λείπεται σφίσι τῶν τοσούτων τῆς σοφίας εἰδῶν καὶ τμημάτων, καὶ τοῦτ' εὖ μάλ' ὑποκρίνονται καὶ πράττουσι δοκεῖν παρὰ τοῖς πολλοῖς, καὶ τούτου γὰρ ἐπιτυχεῖς εἶναι, καὶ παντέλαιοι, καὶ ὥς ἂν οἰοῖ τ' εἶεν, ἐπείγονται πάνυ τοι λαθεῖν τοὺς μετὰ τιμῆς εἰς αὐτοὺς ὁρῶντας.

4. Περὶ μὲν γε τῶν ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς σπουδαζόντων λόγοις καὶ καλλυνομένων ῥητορικαῖς ἀβρότησι καὶ κοπτόντων τοῦτο μὲν τὰ βουλευτήρια, τοῦτο δὲ τὰ θέατρα, καὶ οἷς ὅλως ἔργον ἢ τῶν ἀκροωμένων ἐκ παντὸς τρόπου δουλαγωγία καὶ ὀλκή, τί τις ἂν λέγοι; ἢ ὡς αὐτόθεν γε δῆλον τοῦθ' οἱ ἄνδρες κατεπείγονται ὡς βέλτιστοί γε εἶναι δοκεῖν, καὶ ὡς βέλτιστα λέγειν· κἂν εἰ μάλιστ' ἐνταῦθα δύναιτο καὶ τὰ τῆς γλώττης εὐγενῶς σφίσιν ἡσκηται, πολλῷ γὰρ ἔτι κρεῖττον δύνασθαι βούλονται ἂν ἅπασιν ἀνθρώποις δοκεῖν ἕκαστος, καὶ ὡς ἐνὶ μάλιστα παρεσκευάσθαι κάλλιστα τὴν φωνήν, καὶ γεννικῶς ὠπλίσθαι καὶ ὡς οὐδεὶς τῶν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἄμεινον. Καὶ μὴν ἔτι φιλαυτοῦντες ὡς ἅπαντες σχεδὸν ἄνθρωποι, καὶ ῥᾶσθ' ἃ βούλονται καὶ οἶονται περὶ αὐτῶν· καὶ φιλοδοξοῦντες, ἐν σφίσιν αὐτοῖς πρώτοις κριταῖς εὖ μάλα τυγχάνουσιν ὧν ἐρῶσιν αὐτοὶ γὰρ ὑφ' ἑαυτῶν, καὶ τὰς ψήφους καθ' ἑαυτῶν, ὡς ἀμέλει βούλονται, φέρονται· καὶ κόλακες ἑαυτῶν εἰσι πρῶτοι, τὰ μὴ ὄντ' ἐπαινοῦντες καὶ θαυμάζοντες περὶ ἑαυτῶν καὶ χαριζόμενοι καὶ οὐκ ἀδεκάστως κρίνοντες.

5. ΔΑλλὰ μὴν καὶ ὅσοι γε φιλοσοφίας ἀντιποιοῦνται καὶ κατὰ ζήτησιν τῆς ἀληθείας τῶν ὄντων σεμνοὶ σεμνῶς πονοῦσι, τάχα μὲν οὖν οὐδ' αὐτοὶ τῆς περὶ ἑαυτῶν ἀληθείας ἀκριβεῖς εἰσι καὶ ἀδέκαστοι γνώμονες καὶ κριταί, ἀλλὰ νοσοῦσιν ὑπὸ φιλαυτίας καὶ αὐτοὶ περὶ τὰ οἰκεῖ' ἐποπτεύοντες, ἂν δ' ἄρα καὶ ἄμεινον ἐνταῦθα τῶν πολλῶν δύναιτο συνορᾶν καὶ λογίζεσθαι μὴ τὰλλοτριώτατα τῶν ὄντων καὶ τῆς ἀληθείας περὶ ἑαυτῶν, ὃ πάντων μάλισθ' ὡς ἀληθῶς ἐργωδέστατον. ΔΑλλ' οἷ γε δῆθ' ὅμως περὶ τοὺς ἄλλους ἔξωθεν οἰκονομοῦσιν ὡς ἂν δύναιτο καὶ πλεῖον τι περὶ αὐτῶν φρονεῖν, ἢ τὰ κατ' αὐτοὺς ταῖς ἀληθείαις ἔχει, καὶ ὅσοι γὰρ αὐτοὶ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν κατὰ τὴν τῆς βιοτῆς αἵρεσιν ὑπερεφρόνησαν, ὡς γε τέως ἔδοξαν, καὶ παρρησία πρὸς πολλοὺς οὐκ ὥκνησαν μεγαληγορήσαι καὶ ὥσπερ εἰ πρόγραμμα τῆς αὐτῶν ἐκθέσθαι τοῦτο ζῶης· οἷον τοὺς περὶ Σωκράτην λέγω καὶ ὅστις ὅμοιος, ἀλλὰ δὴ καὶ ὅσοι μετ' αὐτὸν ἔπειθ' ὕστερον ἐλευθερίαν πάντων ἀήτητον καὶ παρρησίαν ἀκμαστικὴν πάνυ τοι κατὰ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶλοντο, οἷοι δὴ τινες ὥφθησαν ἀριστεῖς κατὰ τοῦ βίου καὶ τῶν τοῦ βίου νοσημάτων καὶ τῆς πλάνης, οἱ περὶ Διογένην καὶ Ἀντισθένην καὶ Κράτητα, οἱ πάντα δὴ τὰνθρώπινα σπουδάσματα παραδραμόντες κομιδῇ γεννικῶς καὶ θαυμάζειν ὄντως ἀξίως, πρὸς δοξοσοφίαν ἄρα καθάπαξ οὐκ ἀήτητοι καὶ ἄνοσοι περιεγέγοντο, ἀλλὰ πολλὴ τοῖς ἀνδράσι σπουδὴ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας καὶ ἄρχοντας καὶ ιδιώτας, καὶ ζὺν νῶ κατασκεπτομένους καὶ μὴ, πρὸς πάντας δ' ὅμως ἀνθρώπους, σφίσι προσέχειν εὖ μάλα τὸν νοῦν ἀξιοῦν, ὡς μόνοις τὴν ἀληθινὴν σοφίαν εὐδαιμονοῦσιν ἐρρωμένως καὶ παντάπασιν ἐπιτυχῶς τε καὶ ἀνόσως, καὶ ὡς οὐκ ἔστιν ἄμεινον.

6. ΔΑλλὰ μὴν καὶ τοῦ θαυμαστοῦ Πλάτωνος αὐτοῦ οὐκ ἀνεμέσητα παντάπασιν, οὐδ' εὖστομα μὴ κείσθω τὰνθάδε πράγματα, εἰ καὶ μάλιστ' αἰδοῦς ἀνὴρ ἄξιος· πολλὺς μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς πᾶσαν σοφίαν καὶ μεγαλοφυῆς καὶ γενναῖος, πάντων ἐπιτυχῆς ὅσα παιδείας εἶδη καὶ κόμματα, εἰ καὶ βελτίων ἴσως αὐτὸς ἑαυτοῦ ἐν τοῖσδ' εἰς τισιν ἢ ἐν τοῖσδ' εἰς τισιν ἄλλοις. Πᾶσι δ' ἄρα τοῖς πρότερον αὐτοῦ πῶς ἂν εἴποιμι μετρίως ἀδεῶς ἐπιτιμῶν, καὶ μάλ' ἐπανιστάμενος καὶ κατελέγχων, καὶ οὐδὲν ὃ τι μὴ παριεῖς τῶν πρὸ αὐτοῦ σκωμμάτων ἀνεύθυνον ἐν δόγμασί τε κατὰ φιλοσοφίαν καὶ ῥητορικαῖς χρήσεσι, δηλὸς ἐστὶν εὖ μάλα τοῖς προσέχουσιν ἕκαστοθ' οἷς ἐσπούδακε τὸν νοῦν, πᾶσαν ἑαυτῷ προσποιούμενος δόξαν πάντων ἀνθρώπων κατὰ πάσης σοφίας ἱεράν τινα καὶ ἄσυλον, καὶ ἥς οὐδὲν ὃ τι ποτ' ἄρα νοσοῦν καὶ ὀπηροῦν ἦν μὴ τις νοσῶν ἴσως αὐτὸς ἄλλως δόξαι, κατολιγωρῶν ὑπ' ἀμαθίας ἢ βασκανίας τῶν θαυμάζειν ἀξίων· καὶ ταῦτα οὐ λόγῳ νῦν ἄλλως ἡμῖν, ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτοῦ πολλαχὲρ τις ταῦτα συλλογίσαιτο, καὶ σχεδὸν αὐταῖς οὕτω δὴ λέξεσιν αἷς νῦν εἶναι χρώμεθα, εὖροι τις ἂν εἰρημένα.

61. Metrodora (6th-7th C.)

Beauty preparations for breast, face, hands and feet

51. Μασθοὺς ποιήσεις στυλβοὺς καὶ καλοὺς

ΔΟρόβων οἶνω εὐώδει, διαλύσας, κατάπλασσε, ἢ τήλεως ἀποζεομένης οἶνω καὶ λελειωμένης κατάπλασσε, ἢ λινόσπερμον λειώσας ὁμοίως ἢ πτισάνης χυλόν· ἢ σιμιδάλεως σὺν οἶνω ἢ ἀμύλω ὁμοίως ἢ ψιμίθιον καὶ λιθάργυρον σὺν οἶνω λειώσας κατάπλασσε.

52. Πρόσωπον ποιῆσαι λευκὸν καὶ στιλβόν

Στυπτηρίαν λευκὴν ὕδατι λειώσας ἐπίχριε, ὥσπερ καὶ πρωῒ νίπτε ἢ χίαν γῆν ἢ κιμωλίαν ἢ νίτρον ἢ λιθάργυρον ἴσα λειώσας σὺν ὄξει ἐπίχριε, ὥσπερ καὶ πρωῒ.

53. Πρόσωπον λαμπρὸν ποιῆσαι

Τοῦτο ἐχρήσατο Βερονίκη ἡ βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου, ἡ μετακληθεῖσα Κλεοπάτρα. Δελάφειον κέρας, βαλοῦσα εἰς χύτραν καινὴν, ὥπησεν εἰς καμίνιον καὶ ἐξελοῦσα εὗρεν κατάλευκον· τοῦτο λειώσασα μετὰ γάλακτος ἐχρίετο. Ἄλλο· μελάνθιον καὶ τήλην καὶ λινόσπερμον λειώσας σὺν οἶνω εὐώδει κατάπλασσε.

54. Πρόσωπον ποιῆσαι στιλβόν

Ἄμυλον καὶ ὄροβον καὶ σεμιδάλιν μετὰ ὡοῦ τὸν λευκὸν ἐπίχριε· χυλὸν γόνδρου καὶ χυλὸν πτισάνης μετὰ μέλιτος ἐπίχριε.

55. Νίμματα προσώπου τραχήλου καὶ χειρῶν καὶ ποδῶν

Κιμωλίαν λίτρ. α', γῆν χίαν λίτρ. β', ἱρεως ρίζης λίτρ. γ', στρουθίου ρίζης Γ δ', ἄρου ρίζαν ξηρὰν Γ β', κυκλαμίνου ρίζαν Γ ζ', κόψας καὶ σήσας ἀπόθου ἐπὶ δὲ τῆς χρείας τὸ αὐτάρκες λῦε καὶ σὺν οἶνω εὐώδει κατὰχριε. Καὶ ὅταν ἄρξηται ξηραίνεσθαι ὕδατι ἀπονιπτέσθω καὶ ἀπόμασσε ὁθωνίῳ καθαρῷ.

62. Michael VIII Palaiologos (13th C.)

Michael VIII Palaiologos's youth and accession to the throne from the autobiographic introduction to his typikon

4. Πλὴν ἐγὼ τὸν καλὸν καὶ μέγαν τοῦτον διαδεξάμενος κλῆρον ὁπόσον προῆκον (σὸν δὲ τοῦτο δῶρον, δέσποτα θεὸς καὶ τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἀλλὰ οὐκ ἐξ ἡμῶν), ὁπόσον δὴ προῆκον, αὐτὰ βοῶσι τὰ πράγματα· ἄρτι μὲν γὰρ οὐπω καθαρῶς τὴν βρεφικὴν παρήμειβον ἡλικίαν, καὶ μετὰ τοῦ θεοῦ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀνελόμενος (ὁ ἐν βασιλευσὶν ἀοίδιμος Διὸς οὗτος ἦν [John III Doukas Vatatzes, 1222-1254]) ἐπιμελῶς ὅσα καὶ αὐτοῦ γνήσιον ἔτρεφε καὶ ἀνήγε, φιλονεικῶν ταῖς περὶ πάντων πραγμάτων ἐκπαιδεύεσσι καὶ σπουδαῖς καὶ αὐτοῦ δὴ πατὴρ περὶ ἐμὲ φανῆναι φιλοστοργότερος· εἰ δὲ καὶ τῶν εἰσηγήσεων τῆς μεγάλης ἐκείνης φρενὸς ἀπανάμην καὶ τὸν μαθητὴν ἄξιον παρεσχόμεν τοῦ παιδευτοῦ, ἄλλοι λεγόντων, ἐγὼ δὲ ὡς εἰς μεῖρακας ἤδη πρώτως παρήγγελον καὶ ὅπλα φέρειν ἦν ἱκανός, ὑπὸ αὐτοῦ δὴ ἐκείνου στρατηγεῖν ἐκρινόμην ἵνα μὴ λέγω ὅτι καὶ τῶν πολλοῖς ἔτεσι πρότερον ἀψαμένων τοῦ πράγματος προῦκρινόμην, καὶ πέμπομαι δὴ ἐπὶ τούτῳ καὶ μετὰ τὰ πρὸς δύνοντα ἤλιον [at Vodena in 1253] εἶχε· νικῶντα μὲν σὺν θεῷ τὸ δυσμενὲς καὶ ἀντικείμενον νικῶντα δὲ καὶ τὰς τοῦ πεπομφότος βασιλέως ἐλπίδας· οὐ γὰρ ἦν ὁ μὴ τῶν ἀξίων ἀκοῦσαι, καὶ ἡδυνθῆναι ἤκουε περὶ ἡμῶν πραττόντων βασιλεὺς τῆνικαῦτα· ἐντεῦθεν καὶ ὥσπερ τὸ φίλτρον ἐκείνος πολυπλασιάζων καὶ ἀπανταχόθεν ἐαυτῷ συνάπτειν ἡμᾶς βουλόμενος καὶ κηδεστής ἐμὸς γίνεται, τὴν αὐτανεψιὰν [Theodora Doukaina Komnene Palaiologina] καὶ ἴσα θυγατρὶ στεργομένην κατεγγυήσας ἐμοί, αὐτὴν δὴ ταύτην τὴν τῶν ἐμῶν τέκνων τῶν βασιλέων μητέρα.

5. ΔΕντεῦθεν στρατηγίαι πάλιν καὶ ἀγῶνες πάλιν καὶ θεὸς αὐθις εὐδοκιμοῦντας ἐν πᾶσι καὶ κατορθοῦντας δείκνυσιν ὁπότε καὶ τὸν πρὸς Λατίνους οὐς ἐπὶ κακῇ τῇ ἐαυτῆς ἢ βασιλὶς ἐφρούρει τῶν πόλεων ἐγχειρισθεὶς πόλεμον, καὶ τὴν ἀντιπέραν τῆς πόλεως Δασίαν ἔων στρατόπεδον, οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὡς οὐκ εἰς τοῦσχατον ἀπορίας αὐτοὺς ὑπὸ θεῷ συμμαχοῦντι συνήλασα. Ἀπανταχόθεν αὐτῶν εἵργων τὰς ἀποβάσεις, καὶ τὰς ὁρμὰς ἀναστέλλων καὶ

περικόπτων τὰς τοῦ ζῆν ἀφορμάς. ΔΑλλά ταῦτα μὲν ἦν ἕως ἐκεῖνος ἦν ἐν τοῖς ζῶσι, καὶ προῦβαίνομεν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μείζονες αἰεὶ ἐκ μεγάλων γινόμενοι, θεοῦ διὰ τῶν εὐθυμοτέρων ἄγοντος. ΔΕπει δὲ τὰ .Ρωμαίων κράτη ἐπὶ τὸν ἐξ ἐκείνου [Theodore II Laskaris, 1254-1258] μετῆλθε καὶ τῶν τοῦ φθόνου βελῶν σὺν πολλοῖς καὶ ἄλλοις τοῖς πεπειραμένοις ἐχρῆν καὶ ἡμᾶς πειραθῆναι, πῶς ἐξάντεις ποιεῖ καὶ τότε θεὸς καὶ πῶς ἐκ θλίψεως ταύτης ἐξάγει εἰς πλατυσμόν; Σώζει πρὸς Πέρσας ὅσχ. Σελυκ Τυρκῶ, ἵνα συντεμὼν εἰπῶ· κἀνταῦθα κρατεῖ τῆς ἐμῆς δεξιᾶς καὶ μετὰ δόξης προσλαμβάνει με· ὑμνούντων ἔστιν ἀκούειν ἐκείνων ἔτι καὶ νῦν, τὴν κατὰ τῶν Μασσαγετῶν [sc. Tatars] ἀντιπαράταξιν καὶ τὴν ὁρμὴν· καὶ τὴν συμπλοκὴν καὶ τὸ κατὰ αὐτῶν ἀνυποστάτων τέως δοκούντων μέγα τρόπαιον ὅπερ οὐχ ἡμεῖς ἐν μέσῃ τῇ Περσικῇ, θεὸς δὲ διὰ ἡμῶν ἵστησι· πρεσβείας μὲν οὖν τοῦντεῦθεν παρὰ βασιλέως καὶ γράμματα ὅσα πρὸς ἡμᾶς ἀπελύετο, πρὸς τὸ γένος καὶ τὴν πατρίδα παρακαλοῦντα (ἐξ ὧν καὶ δυσωπηθεῖς ἐπ' ἀνήειν, ἡδὺς μὲν αὐτῷ βασιλεῖ ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τι ἕτερον. ΔΕπειδὴ με καὶ παρὰ Πέρσαις ὄντα τῷ σώματι, τὴν ψυχὴν – ὅπερ καὶ ἀληθὲς ἦν, ὑπὸ θεῷ μάρτυρ, μετὰ ἐκείνου καὶ .Ρωμαίων ὄντα ἐγίνωσκεν· ἡδὺς δὲ καὶ τοῖς ἐν τέλει καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις), ἐπ' ἄλλα τοῦ λόγου τὸν σκοπὸν ἔχοντος καὶ πάλαι πρὸς ἐκεῖν σπεύδοντος δεῖν οἶμαι παραλιμπάνειν.

6. ΔΑλλά ὡς ἐπανάκαμεν, «δεῦτε ἀκούσατε καὶ διηγῆσομαι ὑμῖν, πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν θεόν, ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου» [LXX, Ps. 65 (66), 16]. ΔΕνταῦθα γὰρ αὐτοῦ τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων εὐεργετημάτων ὁ κολοφών· ἐνταῦθα τὸ τῶν ἀντιλήψεων συμπέρασμα· ὧδε τῶν ἐκεῖθεν ἀγαθῶν ὁ χρυσοῦς στέφανος. Τί γὰρ γίνεται· βραχὺς ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ μεθίσταται μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Θεόδωρος αἰσίῳ τέλει ἐκμετρήσας τὸν βίον· ἐγὼ δὲ (ὦ τίς ἄν, κύριε, τῶν σῶν ἐξείποι τεραστίων τὸ μέγεθος; Τίς ἂν λαλήσοι τῆς δυναστείας σου ἀκουστάς ποιήσοι πάσας τὰς αἰνέσεις σου [LXX, Ps. 105 (106), 2]); ΔΑναλαμβάνομαι εἰς βασιλέα [co-emperor with John IV Laskaris, 1258-1261] τοῦ σοῦ λαοῦ παρὰ σοῦ· τὸ δὲ δῆλον ἐναργεῖ καὶ σαφεῖ μαρτυρίῳ· οὐ γὰρ ἂν συχνὴ χεὶρ συνεπιλαμβανομένη καὶ ὅπλα πτοήσαντα ἐπὶ τὰς κεφαλὰς .Ρωμαίων ἡμᾶς ἐπεβίβασεν. Οὐδὲ λόγος πειθοῖ σύγκρατος εἰς ἀκοᾶς τοῖς πλήθεσι, τοῦ- το μὲν διὰ ἡμῶν τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῶν σπουδαστῶν ἐμπесῶν, καὶ μεγάλων ἐμπλήσας ἐλπίδων, ἔπεισεν ἑαυτοὺς ἡμῖν ἐγχειρίσαι, ἀλλὰ ἢ σὴ δεξιᾶ, κύριε, ἐποίησε δύναμιν· ἢ δεξιᾶ σου ὑψώσέ με· καὶ κύριος κατέστην τῶν ὅλων, οὐ πείσας ἀλλὰ πεισθεῖς καὶ βιασθεῖς αὐτός, ἀλλὰ οὐκ ἀνάγκην ἐπαγαγὼν τι.

63. Moschos, John (6th-7th C.)

Some flowers of virtue from the «Spiritual Meadow»

The conversion of a mime and his two concubines

32. Μῖμος τις ἦν ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ὀνόματι Βαβύλας. Οὗτος εἶχεν δύο φίλας (ὄνομα τῇ μιᾷ Κομιτῷ, καὶ ὄνομα τῇ ἄλλῃ Νικῶσῃ)· ζῶν ἀσώτως, καὶ πράττων ὅσαπερ ἄξια τοῖς συνεργοῦσιν δαίμοσιν. Ἐν μιᾷ οὖν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· καὶ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ ἠνεγινώσκετο τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἡ περιοχὴ ἢ λέγουσα· «Μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» [Ev. Marc. 1, 15]. Καὶ κατανυγεῖς εἰς τοῦτο, ἤρξατο μετὰ δακρύων ταλανίζειν ἑαυτόν, ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις αὐτῷ. Καὶ παραχρῆμα ἐξελθὼν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ καλέσας τὰς δύο φίλας αὐτοῦ, λέγει αὐταῖς· «Οἶδατε πῶς ἔζησα μεθ' ὑμῶν ἐν ἀσωτίᾳ, καὶ ὅτι οὐδέποτε προετίμησα μίαν τῆς ἄλλης. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἔχετε πάντα ὅσα ἐκτησάμην ὑμῖν· λάβετε δὲ καὶ τὰ ἐμὰ πάντα, καὶ μερίσασθε· ἐγὼ γὰρ ἀπὸ τῆς σήμερον ὑπάγω, ἀποτάσσομαι, καὶ γίνομαι μοναχός». Αἱ δὲ ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, λέγουσαι μετὰ δακρύων· «Εἰς μὲν τὴν ἀμαρτίαν καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἀπώλειαν ἐκοινωνήσαμέν σοι, καὶ ἄρτι ὅτε θέλεις ποιῆσαι τοῦτο τὸ θεῶν ἔργον, ἀφίεις ἡμᾶς, καὶ μόνος ποιεῖς; Ὅντως οὐκ ἔα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ καλὸν κοινωνοῦμέν σοι». Καὶ ὁ μὲν μῖμος, εὐθὺς ἑαυτὸν ἀπέκλεισεν εἰς ἕνα

τῶν τειχῶν τοῦ πύργου τῆς πόλεως· ἐκεῖναι δὲ πωλήσασαι τὰ ἑαυτῶν, δεδώκασιν πτωχοῖς, καὶ λαβοῦσαι καὶ αὐταὶ τὸ ἀσκητικὸν σχῆμα, ποιήσασαι κελλίον ἑαυταῖς πλησίον τοῦ πύργου, ἑαυτὰς ἀπέκλεισαν.

Τούτῳ καὶ γὰρ συνέτυχον, καὶ ὠφελήθην. Ἔστιν γὰρ ὁ ἀνὴρ πάνυ συμπαθὴς, καὶ ἐλεήμων, καὶ ταπεινόφρων. Γέγραφα δὲ καὶ τοῦτο εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων.

The life of Theodore the anchorite

134. Αναχωρητὴς ἦν εἰς τὰ μέρη τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου ὀνόματι Θεόδωρος. Οὗτος ἦλθεν εἰς τὸ κελλίον μου, λέγων· «Ποίησον ἀγάπην, ἀββᾶ Ἰωάννη, καὶ βλέπε μοι βιβλίον ἔχον ὅλην τὴν Νέαν Διαθήκην». Ζητήσας οὖν μανθάνω, ὅτι ὁ ἀββᾶς Πέτρος ὁ γεγωνὶς ὕστερον ἐπίσκοπος Χαλκηδόνος, ἔχει. Ἀπῆλθον οὖν, καὶ εἶπον αὐτῷ, καὶ ἔδειξέν μοι ἐν σώματι πολὺ καλῶ. Λέγω αὐτῷ· «Πόσου ἐστίν;». Λέγει μοι καὶ αὐτός, «Νομισμάτων γ'». Πάλιν λέγει μοι· «Σὺ αὐτὸς θέλεις ἀγοράσαι, ἢ ἄλλος;». Λέγω αὐτῷ· «Πίστευσόν μοι, Πάτερ, ἀναχωρητὴς αὐτὸ θέλει». Τότε λέγει μοι ὁ ἀββᾶς Πέτρος· « Ἐὰν ὁ ἀναχωρητὴς αὐτὸ θέλῃ, λάβε αὐτῷ δωρεάν. Ἰδοὺ καὶ τρία νομίσματα, καὶ εἰ μὲν ἀρέσκει αὐτῷ τὸ βιβλίον, κρατήσῃ αὐτό· εἰ δὲ οὐκ ἀρέσκει αὐτῷ, ἰδοὺ τὰ τρία νομίσματα, ἀγόρασον αὐτῷ οἷον θέλει». Λαβὼν οὖν ἐγὼ ἀνήνεγκα τῷ ἀναχωρητῇ. Ὁ δὲ ἔλαβεν τὸ βιβλίον, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον.

Ἐποίησεν οὖν δύο μῆνας, καὶ ἀνελθὼν ἀναχωρητὴς ἦλθεν εἰς τὸ κελλίον μου, λέγων· «Οἶδας, ἀββᾶ Ἰωάννη, ὅτι ὁ λογισμὸς μου θλίβει με, ὅτι δωρεάν ἔχω τὸ βιβλίον;». Λέγω αὐτῷ· «Μὴ θλίβου, ὁ ἀββᾶς Πέτρος πλούσιός ἐστιν, καὶ καλός, καὶ χαίρει ἐπὶ τούτου». Λέγει μοι πάλιν ὁ ἀναχωρητὴς· «Οὐκ ἀναπαύομαι εἰ μὴ δῶ τὴν τιμὴν». Καὶ λέγω αὐτῷ· «Καὶ ἔχεις, ἵνα δῶς τὴν τιμὴν;». Λέγει μοι, «Οὐπῶς. Ἀλλὰ δός μοι σακκομάχην, ἵνα φορέσω». «Ἦν γὰρ γυμνός. Ἔδωκα οὖν αὐτῷ τὸ σακκομάχιον καὶ κατανόχιον παλαιόν, καὶ ἀπῆλθεν, καὶ ἔκαμνεν ἐργασίας εἰς τὸν λάκκον, ὃν ἐποίει ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων εἰς τὸ Σινᾶ, ᾧ ὄνομα Ἰωάννης. Καὶ ὡς ἐλάμβανεν ἡμερούσιον φόλεις πέντε, ἤρχετο οὖν ἐγγὺς μου εἰς τὴν λαύραν τῶν Αἰλιωτῶν· ἔτρωγεν δὲ ἡμέριον δέκα μόνα θέρμα, καὶ ἔκαμνεν πᾶσαν τὴν ἡμέραν. Ποιήσας οὖν ἐκ τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ φόλεων νομίσματα γ', λέγει μοι· «Λάβε τὸ κέρμα, δός αὐτῷ· εἰδὲ μὴ θέλοι, ἐπίδος αὐτῷ τὸ βιβλίον». Εγὼ οὖν ἀπελθὼν εἶπον τῷ ἀββᾶ Πέτρῳ ταῦτα. Ὁ δὲ οὐκ ἠθέλεν δέξασθαι, οὔτε τὸ κέρμα, οὔτε τὸ βιβλίον· ὅμως ἐποίησα αὐτὸν λαβεῖν τὸ κέρμα, καὶ μὴ ἀποστρέψαι τὸν κόπον τοῦ ἀναχωρητοῦ· ὁ δὲ ἔλαβεν. Καὶ ἀπελθὼν ἐγὼ δέδωκα τὸ βιβλίον τῷ ἀναχωρητῇ, καὶ μετὰ χαρᾶς ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον.

The demon of remembrance of injuries appeared in the form a young man

161. Πόλις ἐστὶν ἐν Θηβαΐδι καλουμένη Λυκῶ. Ἐν ταύτῃ ὄρος ἐστὶν ἀπὸ ἑξ μιλίων. Καθέζονται οὖν ἐν τούτῳ τῷ ὄρει μοναχοί· οἱ μὲν εἰς σπήλαια, οἱ δὲ εἰς κελλία. Ἀπελθόντες οὖν ἡμεῖς ἐκεῖ, παρεβάλομεν τῷ ἀββᾶ Ἰσαάκ, Θηβαίῳ ὄντι τῷ γένει. Καὶ διηγήσατο ὁ γέρων λέγων, ὅτι

Πρὸ τῶν πεντήκοντα δύο ἐτῶν ὡς εἰργασάμην τὸ ἐργόχειρόν μου, ἔκαμνον δὲ κονωπίωνα μέγαν, ἐπλανήθην, καὶ ἐθλιβόμην, ὅτι τὸ σφάλμα μου οὐχ εὗρισκον. Ἐποίησα οὖν ὅλην τὴν ἡμέραν ἀδολεσχῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκόν τι ποιῆσαι. Καὶ ὡς ἤμην ἀδολεσχῶν, ἰδοὺ διὰ τῆς θυρίδος εἰσέρχεται νεανίσκος λέγων μοι, « Ἐπλανήθης, ἀλλὰ δός μοι, ἵνα διορθώσωμαι αὐτό». Λέγω αὐτῷ· «Ὑπάγε σὺ τῶν ὧδε, καὶ μὴ γένηταί μοι ποτε». Ἀπεκρίθη μοι καὶ αὐτός· « Ἀλλὰ ζημιοῖ ἑαυτόν, ἐὰν κακῶς ποιήσῃς αὐτόν». Λέγω αὐτῷ· «Περὶ τούτου σοὶ μὴ μελέτω». Πάλιν λέγει μοι· « Ἀλλ' ἐλεῶ σε, ὅτι τὸν κόπον σου ἀπόλλεις». Τότε εἶπον αὐτῷ· «Κακῶς ἦλθες ὧδε μετὰ τῶν φερόντων σε». Τότε λέγει μοι· « Ἀληθῶς σὺ με ἠνάγκασας ὧδε ἐλθεῖν, καὶ ἐμὸς εἶ». Λέγω αὐτῷ· «Πῶς τοῦτο λέγεις; ». Ὁ δὲ εἶπεν· «Ὅτι ἔχεις τρεῖς Κυριακὰς κοινωνῶν, καὶ ἐχθραίνων τῷ γείτονί σου». Εγὼ δὲ εἶπον· «Ψευδὴ λέγεις μοι». Καὶ αὐτός· «Οὐ διὰ τὸ μάττιν τῆς φακῆς ἐμνησικάκησας αὐτῷ; Καὶ ἐγὼ εἰμι ὁ ἐπὶ τῆς μνησικακίας, καὶ ἂν ἄρτι ἐμὸς εἶ». Ὡς οὖν ἤκουσα ταῦτα ἐγὼ, ἐάσας τὸ κελλίον μου, ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀδελφόν, καὶ ἔβαλον αὐτῷ μετάνοιαν, καὶ ἐποίησάμην ἀγάπην, καὶ ὑποστρέψας εὖρον, ὅτι ἔκαυσεν τὸν κονωπίωνα, καὶ τὸ ψιάθιον, ὅπου τὴν μετάνοιαν ἔβαλλον, διὰ τὸ φθονῆσαι αὐτόν ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ ἀγάπῃ.

The teaching of an abbot on how to acquire virtue

187. ΔΑπερχομένων ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἁγίας Γεθσημανῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τῶν Δελαιῶν, μοναστήριόν ἐστι τοῦ ἀββᾶ ΔΑβραμίου ἐπονομαζόμενον, ὃ καὶ συνεστήσατο ὁ μέγας

ΔΑβράμιος τῆς νέας ἐκκλησίας τῆς παννυμνήτου Θεοτόκου καὶ ΔΑειπαρθένου Μαρίας, γενόμενος μετὰ Εὐδόξιον ἡγούμενος. ΔΕν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ ὁ ἡγούμενος ἦν ὁ ἀββᾶς Διωάννης ὁ Κυζηκηνός. ΔΗρωτήσαμεν οὖν αὐτὸν ἐν μιᾷ λέγοντες, «Πῶς κτᾶται τις ἀρετάς;». Καὶ ἀπεκρίθη ὁ γέρων· «ΔΕὰν θέλει τις ἀρετὴν κτήσασθαι, εἰ μὴ πρῶτον μισήσῃ τὴν ἀντιδιάμετρον αὐτῆς κακίαν, οὐ δύναται κτήσασθαι αὐτήν. ΔΕὰν οὖν θέλῃς τὸ πένθος, μίσῃσον τὸν γέλωτα. Θέλεις ταπεινώσιν ἔχειν; Μίσῃσον τὴν ὑπερηφανίαν. Θέλεις ἐγκρατὴς εἶναι; Μίσῃσον τὴν λαιμαργίαν. Θέλεις σώφρων εἶναι; Μίσῃσον τὴν λαγνεΐαν. Θέλεις ἀκτῆμων εἶναι; Μίσῃσον τὴν ὕλην. Θέλεις ἐλεήμων εἶναι; Μίσῃσον τὴν φιλαργυρίαν. Ὁ θέλων οἰκεῖν τὴν ἔρημον, μισεῖ τὰς πόλεις· ὁ θέλων ἡσυχίαν ἀσκεῖν, μισεῖ τὴν παρρησίαν· ὁ θέλων ξένος εἶναι, μισεῖ τὴν φανητίαν· ὁ θέλων ἐγκρατὴς γενέσθαι τῆς ὀργῆς, μισεῖ τὸ μετὰ κοσμικῶν διάγειν· ὁ δὲ θέλων ἀμνησικάκος εἶναι, μισεῖ τὰς λοιδορίας· ὁ θέλων ἀπερίσπαστος εἶναι, καταμόνας μενεῖ· ὁ θέλων κρατῆσαι γλώσσης, φραζάτω τὰ ὦτα αὐτοῦ τοῦ μὴ ἀκούειν πολλά· ὁ θέλων τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἔχειν ἀεὶ, μισήσῃ τὴν σωματικὴν ἀνάπαυσιν, ἀγαπήσῃ δὲ τὴν θλίψιν καὶ τὴν στενοχωρίαν· καὶ οὕτως δυνήσεται δουλεῦσαι εἰλικρινῶς τῷ Θεῷ».

64. Nikephoros I patriarch (8th-9th C.)

The iconoclastic persecution, the martyrdom of St. Stephen the Younger and the disaster of the Byzantine fleet under Constantine V (741-755)

80. Ἦδη δὲ ἡ ἀσέβεια τοῦ κρατοῦντος ἐπαρρησιάζετο, καὶ πᾶσα εὐσεβείας ὁδὸς διεβάλλετο καὶ τῶν εὐσεβούντων καὶ θεῷ προσανακειμένων ὁ βίος ἐχλευάζετο καὶ διεσκώπετο, μάλιστα δὲ τῶν μοναζόντων τὸ ἱερὸν ἐκθέσμως ἐδιώκετο τάγμα. Τούτων γὰρ τοὺς τὴν ἑαυτῶν ὁμολογίαν φυλάξαντας καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκεῖου διαμείναντας σχήματος καὶ τῷ ἀνοσίῳ αὐτῶν ἀνθεστηκότας δόγματι ποικίλαις βασάνοις καὶ διαφόροις αἰκίαις παρεδίδοσαν, καὶ ὧν μὲν τὴν γενειάδα ἀφειδῶς ἐνεπίμπρων, ὧν δὲ τῶν ταύτης τριχῶν βία ἀποσπῶντες ἀφήρουν. Κεφαλὰς δὲ ἄλλων τοῖς ἱεροῖς πίναξιν, ἐν οἷς τῶν ἁγίων τὰ ἐκτυπώματα ἐκεχάρακτο, διέθρανον παίοντες. Καὶ μέντοι καὶ ὀφθαλμοὺς τούτων διώρυττον ἢ τῶν μελῶν ἕτερα τοῦ σώματος ἐξέκοπτον ἀπανθρώπως οἱ δέιλαιοι. Καὶ ἅπαν ὥς εἰπεῖν τὸ εὐσεβὲς διωθεῖτο καὶ ἀπηλαύνετο, καὶ ὥσπερ ἐλληνισμοῦ δευτέρου Χριστιανοῖς ἐπιφύεντος πᾶσα μηχανὴ κακουργίας ἐπενοεῖτο, διὰ ἧς τοὺς κατὰ θεὸν ζῆν αἰρουμένους ἐπηρεάζειν καὶ πημαίνειν ἐσπούδαζον. Ἦδη δὲ τούτων ἐνίους πρὸς τὸ τῆς οἰκείας ἀπωλείας καθεῖλκυσαν βάραθρον < > καὶ τῷ δυσσεβεῖ αὐτῶν εἶξαν θεσπίσματι ἢ βία ἐλκόμενοι ἢ ἀπάτῃ ὑποσυρόμενοι ἢ θωπείαις ὑποκλεπτόμενοι ἢ χρήμασι δελεαζόμενοι ἢ στρατείαις καὶ ἀξιομάτων < > φιλοτιμούμενοι, ἢ ἐτέραις πολυτρόποις τοῦ πονηροῦ μεθοδείαις τὴν ἐξαπάτην εἰσδεχόμενοι τὸ ἐπάγγελμά τε ἠθέτουσαν καὶ τὸ σεμνὸν μεταμφιεννύμενοι στόλισμα κομῆται αὐτοῖς ἀντὶ κεκαρμένων διεδείκνυντο καὶ εἰς λαϊκῶν σχῆμα εὐθὺς μεθρημόζοντο, γυναιξὶ τε ὁμιλεῖν κατεδέχοντο καὶ τὸ πρὸς αὐτὰς ἡσπάζοντο συνοικέσιον. ΔΕπράττετο γοῦν ταῦτα, ὥς ἂν διὰ πάντων αὐτός τε ὁ τῶν ὅλων θεὸς τό γε ἐπὶ αὐτοῖς ἀτιμάζεται καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας καθυβρίζεται τίμια.

81. ΔΕντεῦθεν συλλαμβάνονται Στέφανόν τινα, ἄνδρα ὅσιον καὶ θεοφιλῆ τυγχάνοντα, μοναστὴν δὲ τῷ σχήματι καὶ περιειργμένον ἐν οἰκιδίῳ στενωτάτῳ πάνυ ὑπάρχοντα, ὑπὸ τὴν τοῦ μεγίστου ὄρους ἰδρυμένον ἀκρώρειαν, ὃ καλοῦσι τοῦ ὁσίου Αὐξεντίου λόφον. Ἐγκλημά τε εὐσεβείας ἐπάγουσιν αὐτῷ οἱ ἀνόσιοι, «ὥς πολλούς», φασίν, «ἐξαπατᾶ διδάσκων δόξης τῆς παρούσης καταφρονεῖν οἰκῶν τε καὶ συγγενείας ὑπερορᾶν καὶ τὰς βασιλείους αὐτῶν ἀποστρέφειν καὶ πρὸς τὸν μονήρη βίον μεταρρυθμίζεσθαι». Καὶ διὰ ταῦτα πληγαῖς τε πλείσταις αἰκισάμενοι καὶ δεσποτήριον οἰκεῖν καταδικάσαντες, τέλος σχοινίοις αὐτὸν κατὰ τοὺς πόδας ἐξάψαντες καὶ τῶν βασιλικῶν ἀφορμήσαντες περιβόλων, μέχρι τῆς λεγομένης τοῦ Βοὸς ἀγορᾶς ἐλκύσαντες διέσπασαν, καὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα ἐν τοῖς καλουμένοις τάφοις τῶν Πελαγίου ὡς κακούργου οἱ δυσσεβεῖς ἀπέρριψαν· αὐτόθι γὰρ τὰ τε τῶν ἐθνικῶν ἀμυήτων σώματα καὶ τῶν ἐπὶ θανάτῳ ἀπηγορευμένῳ τελευτώντων ἐξεπέμπετο. Πλείστους τῶν τε ἐν

τέλει καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ὑπευθύνους καθιστῶντες, προσκυνεῖν ἱεραῖς εἰκόσι καταιτιώμενοι, ὥσπερ ἐπὶ καθοσιώσει ἀλόντας διέφθειραν, οὓς μὲν διαφόροις θανάτοις παραδιδόντες, οὓς δὲ τιμωρίαις ξέναις καθυποβάλλοντες, πλήθη τε ἄπειρα ὑπερορίαις παραπέμποντες. ΔΕΦΔ οἷς ὅρκους βεβαιοῦν ἐβουλεύσαντο ἅπαν αὐτοῖς τὸ ὑπήκοον ὡς τὸ λοιπὸν εἰκόνι μὴ προσκυνεῖν ἁγίων τινά. Φασὶ δὲ ὡς καὶ τὸν τήνικαῦτα τῆς πόλεως ἀρχιερέα θεασάμενοι ὑψώσαντα τὰ ζωοποιὰ ξύλα ὁμωμοκέναι μηδ' αὐτὸν εἶναι τῶν προσκυνούντων τὰς ἱερὰς εἰκόνας. Τοιαῦτα τῶν ἀσεβούντων τὰ τολμήματα.

82. Τῷ δὲ αὐτῷ ἔτει [766] ἐπιστρατεύει Κωνσταντῖνος κατὰ Βουλγάρων καὶ παραγίνεται σὺν τῷ περιόντι λαῷ ἐγγύτατα τῆς Βουλγάρων γῆς καὶ σκηνοῦται παρὰ τὴν λεγομένην ἐμβολὴν Βεριγάβων. Πλόϊμον δὲ ἐξοπλίσας συντελοῦν περὶ τὰ δισχίλια καὶ ἑξακόσια σκάφη, ναυτικὸν ἔν δὲ πλήθος καὶ στρατιωτικὸν ἔκ τε τῶν πλοῖμων στρατηγίδων καὶ ἐτέρων χώρων ἐμβαλὼν ἐν αὐτοῖς ἀπέστειλεν, ὥστε παραγενέσθαι περὶ τε Μεσήμβρειαν καὶ ΔΑγχίαλον τὰ πολίσματα καὶ προσπελάζειν Βουλγαροῖς. ΔΕντεῦθεν οὖν περικτυπηθέντες οἱ Βούλγαροι τότε, τὸ ἱππικὸν ἔν καὶ πλόϊμον θεασάμενοι πλήθος, εἰς συμβάσεις τῷ βασιλεῖ ἐτράποντο. ΔΕπεὶ δὲ τὸ πλόϊμον πρὸς ταῖς ἀκταῖς τῆς ἐκείνῃ θαλάσσης καθωρμίζετο (ἀλίμενος γὰρ ὁ τόπος καὶ τοῖς πλέουσι δυσφορώτατος), πνεῦμα βίαιον καὶ σκληρὸν κατὰ αὐτῆς πνεῦσαν (βορέας δ' ἦν ἄνεμος) τὰς τε ναῦς πρὸς ταῖς ἀκταῖς περιτρέψας συνέτριψε καὶ πλήθη τῶν εἰσπλεόντων οὐκ ὀλίγα τῷ ῥοθίῳ κατεπόντισεν. ΔΕν τούτοις ἄγαν θορυβηθέντα τὸν βασιλέα κελεῦσαι τοὺς ἄρχοντας δικτύοις περιβαλεῖν τὴν θάλασσαν, ὡς ἀνελέσθαι τῶν ἀποπνιγέντων τὰ σώματα καὶ τῇ γῇ παραδιδόναι, οὕτω τε πρὸς τὰ βασίλεια ὑποστρέψαι.

65. Niketas Magistros (9th-10th C.)

From the exile, about the death of a magistros very dear to Niketas

Οὐτε τὰ χωρία με ταῦτ' ἐθέλει διδάσκειν οὐτε τὰ δένδρα γράφειν ἐπιστολάς, οὐτε με ποιμένα που λαβοῦσαι οἶα τὸν Ἀσκραῖον αἱ Μοῦσαι ἄρνας ποιμαίνονθ'. Εἰλικῶνος ὑπὸ ζαθέοιο [Hes. Th. 22-23] τὴν σφῶν ἐδίδαξαν αἰοιδῆν, οὐτ' αὐλοὺς ἐμπνεῖν ὡς Ἰσμηνίαν ὁ Πύθιος· οἱ δ' ἐν τῇ πόλει με λέγειν καὶ γράφειν ἄνθρωποι τε καὶ βίβλοι οἶα πολλάκις, ὧ φιλότης, ἀκήκοας παιδεύσαντες ὧδ' ἐν που γυμνὸν τῶν ἄλλων τοιόνδε ταῖς λόχμας παρέπεμψαν καὶ τοῖς ὄρεσιν. Επεὶ καὶ τὸν Ἰθακήσιον γυμνὸν τῶν πάντων ἐς Φαίακας καθώρμισεν Ὅμηρος, τῆς θαλάττης αὐτὸν ἀφελομένης ἀπάντων, δεινότητος δὲ καὶ πειθοῦς οὐκ ἐστέρησεν, ἀλλ' αὐτὸς κάκεισ' ὁ πολύμητις ἦν Ὀδυσσεύς· καὶ τὸν Πηλέως γυμνὸν ὁ λόγος ἐς Τρῶας ἐξήνεγκεν, ἐπεὶ τὴν ἀσπίδα τούτου καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὁ Πριάμου τὸν Πάτροκλον κτείνας κατεῖχεν, ἐφόβησε δ' ὅμως καὐτὸν καὶ σύμπαντας τοὺς Τρῶας· γενναιότητι γὰρ ὥπλιστο, κἂν ἄοπλος ἦν. Καὶ ὁ μὲν ἀσπίδος χωρὶς ἀνδρείος ἦν φυσικῶς, ὁ δὲ Λαέρτου πάντα τὰ αὐτοῦ τῆς θαλάσσης λαβούσης ῥήτωρ ἦν ἀγαθός. Καὶ ἡμεῖς τοι, ὦ φίλτατε, τῶν ὅσα χρόνῳ τε καὶ σπουδῇ συνελέξαμεν γυμνωθέντες, λόγῳ μόνῳ ζῶντες ἐξωστρακίσμεθα.

Αὐτὸς δὲ τοῖς ἡμετέροις γράμμασι πλεον ἢ τὸ Φιλίππου μειράκιον εἰς τὴν Λυσίππου γραφὴν ἐφηδόμενος, τοῖς ἐπαῖνοις ἐξαίρων γράφεις πηδαλίων σχεδὸν «ἐλθεῖν» ἐθέλειν τοὺς ἐντυγχάνοντας ἢ τοὺς δελφίνας ἀκούοντας τῆς Ἀρίωνος λύρας καὶ κηλουμένους τοῖς μέλεσι. Τὰ δ' οὐχ οὕτως ἦν· οὐδὲ γὰρ ἐγράφετο πρὸς ἐπίδειξιν οὐδὲ δεινότητος καὶ μεθόδου τὸ γραφὲν ἦν ἔργον καὶ πάροδος. Τίνα γὰρ ἡδονὴν ἔχει καὶ τέρψιν ἀδομένη κοσμικῇ συμφορᾷ καὶ θάνατος ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, εἰ βούλει δὲ καὶ θεοῦ ἀρετῆς πιστευομένου; Ἀλλ' ὡς ἦκεν ἡ φήμη, ὡς ἡγγέλη τὸ θανεῖν, ὡς εἶχεν ὁ πόθος, ὡς ἐπάθομεν τὴν ψυχὴν, οὕτως ἐνδιαθέτως καὶ ἀληθῶς, μηδὲν τι προσλογισάμενοι τεθρηνήκαμεν· καὶ μικρὸν μὲν, ἐπ' εἰπ' ἐρ' ἐν ἐπ' ἱστολῇ, γνῶμι' ἡ δὲ καὶ διαθεσ' εἰ καὶ παθ' εἰ τῷ τῆς ψυχῆς εἰς αὐτῆς τῆς ἡμῶν τελευτῆς· οὐκ αὐτὸν ἐκείνον τὸν κείμενον (οὐδὲ γὰρ θρήνων ὁ τίμιος ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ θεῷ ζήσας ἐπάξιος), ἀλλ' ὅτι φῶς κόσμου παντὸς εἶναι δυνάμενος τῷ μεγέθει τῆς διανοίας καὶ ταῖς βουλαῖς, ὡς ἥλιος δὺς τὸ πᾶν ἡμαύρωσεν ἀπελθὼν. Πλὴν εἴ σε ταῦτ' ἀρέσκει καὶ στοργὴ παραπεῖθει τὰ μικρὰ μείζω ποιεῖν, οὐ φθονήσομαι τῆς γραφῆς.

Εἷης οὖν μοι χαίρων καὶ τοὺς ἐκγόνους τοῦ καλοῦ μου μαγίστρου παραμυθούμενος καὶ τῇ παρακλήσει περὶ τοῦ χωρίου νικῶν, οὐχ ὡς ὁ Φειδίας εἰκόνι τὸν Δία, ἀλλ' ὡς ἡ Θέτις αὐτοὺς κατανεύσαι ποιούμενος. Ἑρρωσο.

From an epistle to the emperor Constantine VII Porphyrogennetos (945-959)

Οἱ παλαιοὶ διηγούμενοι, φιλάγαθε βασιλεῦ, ἀναφορᾷ τε χρῶνται καὶ βεβαιώσαι καὶ πιστοῦνται τὰ πράγματα οὐ παριστῶντες ἀπὸ τῶν φύσεων ταῦτα καὶ πείθοντες αὐτοῖς ἐκείνοις τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ κηλοῦντες μόνον καὶ θέλγοντες τοὺς ἀκούοντας. Εἰσάγουσί τε γάρ, γλυκαίνειν ἐθέλοντες τὸν λόγον, ἱστορίας καὶ μύθους καὶ τὸ πολλάκις προσομιλεῖν τοῖς ἀψύχοις· ἃ κηλοῦν μὲν οἶδε τὰς ἀκοάς, οὐ λυσιτελεῖν δὲ πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς. Οἶά που τὰ τῆς Σαπφούς ἐκεῖνα ῥημάτια· «Ἄγε χέλυ διὰ μοι λέγε / φωνάεσσα δὲ γίνεο» [Sapph. fr. 35 B.4 = 118 L.-P. = Hermog. Id. 2, 4 (334, 7-10 R.)]. Καὶ πάλιν τὰ περὶ Ξέρξου πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον· «ΔΕνετέλλετο δέ, πέδας τιθεὶς τῇ θαλάσσῃ, ῥαπίζοντας λέγειν βάρβαρά τε καὶ ἀτάσθαλα· «ὦ πικρὸν ὕδωρ, δεσπότης τοι δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἡδίκησας οὐδὲν πρὸς ἐκείνου ἄδικον παθόν. Καὶ βασιλεὺς μὲν Ξέρξης διαβήσεται σε, ἦν τε βούλει ἦν τε μή· σοὶ δὲ ἄρα κατὰ δίκην οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει ὡς ὄντι δολερῷ καὶ ἀλμυρῷ ποταμῷ» [Hdt. 7, 35 = Hermog. Id. 2, 4 (334, 14-20 R.)]. ΔΕγὼ δὲ τούτων μὲν οὐδενὸς λόγον ποιοῦμενος – οὐδὲ γάρ μοι λόγων ἐπίδειξις μέλει καὶ ῥημάτων δριμύτητες καὶ ἡδοναὶ καὶ παρισώσεις καὶ κόμματα· θέλγει δέ μου μᾶλλον τὸν νοῦν καὶ ἡδονὴν ἐντίθησι τῇ ψυχῇ, πρῶτον μὲν θεοῦ καὶ τοῦ πλησίον ἀγάπῃς [Ev. Matt. 22, 37-39], εἶτα δεσποτική καὶ θεία παράκλησις, ὅταν ἀκούω ῥήματι βραχεῖ σωζόμενον ληστήν καὶ παραδείσου πολίτην γινόμενον [Ev. Luc. 23, 40-43], ὅταν ἁμαρτωλὸς γυνὴ λαμβάνῃ πταισμάτων ἄφεσιν [Ev. Luc. 7, 37-50], καὶ παῖς μοχθηρὸς ὑπὸ πατρός οἰκτειρόμενος καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἐορτάζοντος [Ev. Luc. 15, 20-24]. Ἦδομαι δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τῷ πόθῳ τῶν σῶν λόγων ὡς ὑπὸ τῆς σῆς βασιλείας παρακαλούμενος· ἦδομαι καὶ ἀγαπῶ, καθὼς Δαυὶδ ἔλεγε τὸν Διωνάθαν ποθῶν [LXX, 2 Ki. 1, 26]: [...].

66. Niketas of Amnia (8th-9th C.)

A bride-show: the granddaughter of saint Philaretos the Merciful is chosen as the spouse of the emperor Constantine VI (780-797)

The arrival of the imperial envoys in Amnia

Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκείνον, βασιλεύοντος τῆς φιλοχρίστου Εἰρήνης αὐγούστης σὺν ἄνακτι τῷ υἱῷ αὐτῆς Κωνσταντίνῳ, ἐζήτει ἡ βασίλισσα κόρην ἐπιλέξασθαι ἐν πάσῃ τῇ τῶν Ῥωμαίων χώρᾳ ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμᾶς πρὸς τὸ ζεῦξαι τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν βασιλέα. Γυρεύσαντες δὲ πᾶσαν τὴν δύσιν μεσημβρίαν τε καὶ τὴν ἀρκτῶαν καὶ μὴ εὐρόντες ἦλθον εἰς τὰ μέρη τοῦ Πόντου. Γυρευόντων δὲ αὐτῶν ἦλθον κατὰ τὸ μεσόγειον Παφλαγονίας εἰς τὸ χωρίον τοῦ ἐλεήμονος ἀνδρός. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦ χωρίου Ἀμνία, ὑπὸ τῆς πόλεως Γαγγρῶν τελοῦσα. Ἰδόντες δὲ οἱ βασιλικοὶ τὸν οἶκον τοῦ γέροντος ἀρχαῖον ὄντα καὶ μέγαν σφόδρα καὶ πάνυ τερπνόν, νομίζοντες ὅτι εἰς τῶν μεγιστάνων καταμένει ἐν αὐτῷ, ἐκέλευσαν τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν καὶ τοὺς μητάτωρας ἐκεῖσε καταλύσαι. Οἱ δὲ πρῶτοι τοῦ χωρίου λέγουσι πρὸς τοὺς βασιλικούς· «Μή, κύριοι, μὴ ἀπέλθῃτε εἰς τὸν οἶκον ἐκείνον, ὅτι εἰ καὶ ἔξωθεν μέγας φαίνεται καὶ ἔντιμος, ἔσωθεν δὲ οὐδὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῷ». Οἱ δὲ βασιλικοὶ νομίζοντες ὅτι ὑπὸ ἐπιτροπῆς τοῦ κυρίου τῆς οἰκίας τοῦτο λαλοῦσιν, ἵνα μὴ καταλύσουσιν ἐν αὐτῇ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν πλούσιον καὶ δυνάστην, εἶπον μετ' ὀργῆς πρὸς τοὺς ὑπηρέτας αὐτῶν· «Πορεύεσθε μόνον, ἀπέλθωμεν εἰς ἐκείνον τὸν οἶκον».

Philaretos's hospitality and his neighbours' generosity

Ο δὲ φιλόξενος ἀνὴρ ἀληθῶς καὶ φιλόθεος λαβὼν τὴν βακτηρίαν αὐτοῦ ὑπήντησε τοὺς βασιλικοὺς ἔξωθεν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, μετὰ χαρᾶς πολλῆς προσπτυσσόμενος αὐτοὺς καὶ λέγων· «Καλῶς ὁ θεὸς ἤνεγκε τοὺς ἐμοὺς δεσπότας εἰς τὰ δουλικά αὐτῶν· τί ἐμοὶ τοῦτο, ὅτι κατηξιώσατε εἰς πτωχοῦ καλύβην εἰσελθεῖν;». Ἦρξατο δὲ πρὸς τὴν σύμβιον αὐτοῦ περισπᾶσθαι καὶ διατάσσεσθαι λέγων· «Ποίησον ἡμῖν, γύναι, δεῖπνον καλόν, ἵνα μὴ ἐντραπῶμεν εἰς τοὺς τοιούτους ἄνδρας». Ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ· «Καθὼς ἐδιοίκησας τὸν οἶκόν σου ὅτι οὐδὲ μίαν ὄρνιν κατέλιπες με· μαγεῖρενε ἄρτι ἄγρια λάχανα, καὶ ὑπόδεξαι τοὺς βασιλικούς». Εἶπεν δὲ ὁ ἀνὴρ πρὸς αὐτήν· «Εὐτρέπισον μόνον τὸ πῦρ καὶ κόσμησον τὸν μέγαν τρίκλινον καὶ σπόγγισον τὴν τράπεζαν τὴν ἀρχαίαν τὴν ἐλεφάντινον, καὶ ὁ θεὸς πέμψαι ἔχει τὸ τί ἔχουσιν φαγεῖν». Εποίησεν δὲ οὕτως.

Καὶ ἰδοὺ οἱ πρῶτοι τοῦ χωρίου παρεγένοντο ἐκ τῆς πλαγίας πρὸς τὸν ἐλεήμονα γέροντα κομίζοντες αὐτῷ κριοὺς καὶ ἄρνοὺς καὶ ὄρνεις καὶ περιστερὰς καὶ οἶνον διαλεκτὸν καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πᾶσαν χρεῖαν. Καὶ ἐποίησε πάντα ἡ τούτου σύμβιος ἐδέσματα σπαστρικά πάνυ, ὥς ἦν ποιούσά ποτε ὅτε ὑπῆρχον πλούσιοι. Τῆς δὲ τραπέζης εὐτρεπισθείσης ἐν τῷ μεγάλῳ τρικλίνῳ, εἰσελθόντες οἱ βασιλικοὶ καὶ θεασάμενοι τὸν τε τρίκλινον πάνυ ὡραῖον, ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν τράπεζαν ἐλεφαντίνην ἀρχαίαν περικεχυρωμένην στρογγυλοειδῆ παμμεγέθη, ὥς καθέζεσθαι ἐν αὐτῇ ἄνδρας τριάκοντα ἕξ, θεασάμενοι δὲ καὶ ἐπικείμενα βρώματα ἐν αὐτῇ καθάπερ τινὸς βασιλέως, θεωρήσαντες δὲ καὶ τὸν ἄνδρα ἱεροπρεπῆ καὶ πάνυ ὡραῖον – ἦν γὰρ ἀληθῶς οὐ μόνον τῇ φιλοξενίᾳ ἀφωμοιωμένος τῷ Ἀβραάμ, ἀλλὰ καὶ τῇ θεωρίᾳ ὁμοιος αὐτῷ ὑπῆρχεν – ἠδύνθησαν αὐτῷ σφόδρα. Καθίσαντες δὲ ἐπὶ τῆς τραπέζης εἰσῆλθε καὶ ὁ υἱὸς τοῦ γέροντος τοῦνομα Ἰωάννης πάνυ ὡραῖος· ἦν γὰρ τῇ ἡλικίᾳ κατὰ τὸν Σαούλ, τό τε τρίχωμα τοῦ Ἀβεσαλώμ, τὸ δὲ κάλλος τοῦ Ἰωσήφ. Εἰσῆλθοσαν δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἑγγονες αὐτοῦ, υἱοὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ, πάντες κάλλει κεκοσμημένοι. Θεασάμενοι δὲ καὶ τούτους οἱ βασιλικοὶ ἠγάσθησαν τὰ κάλλη αὐτῶν. Εἶπον δὲ πρὸς τὸν ἐλεήμονα γέροντα· «Ἔστι σοι, καλόγερε, σύμβιος;». Ὁ δὲ ἔφη· «Ναί, κύριοί μου, ἔστι μοι, καὶ ταῦτα τὰ παιδάρια τέκνα μου εἰσι καὶ ἐγγόνια». Εἶπον δὲ πρὸς αὐτόν· «Ἐλθέτω δὴ καὶ ἡ σύμβιός σου καὶ εὐξάσθω ἡμᾶς». Φωνήσας δὲ τὴν σύμβιον αὐτοῦ, ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἦν δὲ καὶ αὐτὴ ὡραία καὶ καλὴ τῷ εἶδει σφόδρα οἷα οὐκ ἦν ὁμοία αὐτῆς ἐν τοῖς κλίμασιν ὅλου τοῦ Πόντου. Θεωρήσαντες δὲ καὶ ταύτην τοιούτῳ κάλλει περιλάμπασαν, καίτοι ἐν γήρει ὑπάρχουσιν, εἶπον πρὸς αὐτοὺς οἱ βασιλικοὶ· «Εἰσὶν ἐν ὑμῖν θυγατέρες;». Εἶπεν δὲ ὁ γέρων· «Υπάρχουσί μοι θυγατέρες δύο, μητέρες τῶν παιδαρίων ὧν ὑμεῖς θεωρεῖτε». Εἶπον δὲ οἱ βασιλικοὶ· «Πάντως τὰ παιδιά ταῦτα ἔχουσι καὶ ἀδελφάς;». Εἶπεν δὲ ὁ γέρων· «Ἔστι τῆς θυγατρὸς μου τῆς πρεσβυτέρας θυγατέρες τρεῖς». Εἶπον δὲ οἱ βασιλικοὶ· «Ἐξελθάτωσαν δὴ τὰ κοράσια, ἵνα ἴδωμεν αὐτάς κατὰ τὴν ἔνθεον κέλευσιν τῶν ἐκ θεοῦ ἐστεμμένων μεγάλων βασιλέων ἡμῶν· οὕτως γὰρ ἐκέλευσαν ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις δούλοις αὐτῶν, ἵνα μὴ διαλάβῃ ἡμῖν πού ποτε ἐν πάσῃ τῇ γῇ τῇ Ῥωμαίων κόρη ἢ μὴ ἴδωμεν». Εἶπεν δὲ ὁ γέρων πρὸς τοὺς βασιλικούς· «Κύριοί μου, 182 NIKETAS OF AMNIA μου, φάγωμεν καὶ πίωμεν ἐξ ὧν ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς καὶ εὐφρανθῶμεν. Καὶ ὑμεῖς – ἀπὸ κόπου ἐστὲ καὶ ἀπὸ ὁδοῦ πολλῆς – καθευδήσητε ἐν ἀμεριμνίᾳ καὶ αὐριον τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω». Ἐγένετο δὲ οὕτως.

Maria qualifies for the competition. Departure for Constantinople

Καὶ ὡς ἀνέστησαν τὸ πρωῒ ἐπεζήτησαν πάλιν τὰ κοράσια μετὰ σπουδῆς πολλῆς. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁ γέρων· «Κύριοί μου, ἡμεῖς εἰ καὶ πτωχοὶ ὑπάρχομεν, ἀλλὰ οὖν αἱ θυγατέρες ἡμῶν οὐδέποτε ἐξῆλθοσαν ἐκ τοῦ κουβουκλίου αὐτῶν· ὥς δὲ κελεύετε, οἱ ἐμοὶ δεσπότης, εἰσελθατε εἰς τὸ κουβούκλιον καὶ θεάσασθε αὐτάς». Ἀναστάντες δὲ οἱ ἄνδρες σπουδαίως, εἰσῆλθοσαν εἰς τὸ κουβούκλιον καὶ ὑπήντησαν αὐτοῖς αἱ θυγατέρες τοῦ γέροντος μετὰ τῶν θυγατέρων αὐτῶν. Καὶ θεωρήσαντες τὰς μητέρας καὶ θυγατέρας κάλλει σφοδροτάτῳ περιεκλαμψάσας ὑπὲρ πᾶσαν θέαν γυναικὸς ἐν καταστολῇ κοσμίῳ ἐξέστησαν, καὶ συγχαρεῖς γενόμενοι καὶ μὴ δυνάμενοι χωρίσαι τὰς μητέρας ἐκ τῶν θυγατέρων διὰ τὸ ἰσόμετρον κάλλος τῆς θεᾶς αὐτῶν ἔφησαν πρὸς τὸν γέροντα· «Ποῖαι εἰσὶν αἱ θυγατέρες σου καὶ ποῖαι αἱ ἑγγονές σου;». Ὁ δὲ διεχώρισεν αὐτάς, καὶ εὐθέως καταμετροῦσι τὸ μέτρον τὸ βασιλικὸν τὴν ἡλικίαν τῆς πρώτης καὶ εὗρον καθὼς ἔχρηζον. Θεασάμενοι καὶ τὸ λαυράτον ἦσαν καὶ τοῦτο ὁμοιον, ὁμοίως καὶ τὸ τζαγκίον καταμετρήσαντες τοῦ ποδὸς εὗρον ἰσόμετρον. Καὶ ἄραντες ταύτας μετὰ πολλῆς χαρᾶς σὺν τῇ μητρὶ αὐτῶν καὶ τῷ γέροντι καὶ παντὸς τοῦ οἴκου αὐτῶν ἀπήεσαν μετὰ χαρᾶς εἰς τὸ Βυζάντιον, ὁμοῦ τὸν ἀριθμὸν ψυχῶν τριάκοντα.

Ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα τῶν τέκνων αὐτοῦ·

·Ο υἱὸς αὐτοῦ Διωάννης, ἡ δὲ θυγάτηρ ἡ πρώτη αὐτοῦ Ὑπατία, χήρα δὲ αὕτη, ἡ δὲ δευτέρα Εὐανθία.

Τῆς δὲ χήρας αἱ θυγατέρες· ἡ μὲν πρώτη Μαρία, ἡ δὲ δευτέρα Μυρανθία, ἡ δὲ τρίτη Εὐανθία, καὶ ὁ τούτων ἀδελφὸς Πετρωνᾶς. [...]

Maria and her competitors

Επελέχθησαν δὲ καὶ ἄλλαι κόραι τὸν ἀριθμὸν δέκα, καὶ ἦγοντο σὺν αὐταῖς πρὸς τὸν βασιλέα.

·Ἡ δὲ τοῦ ἐλεήμονος θυγατρὸς θυγάτηρ παρεκάλει αὐτὰς λέγουσα· « Ἀδελφίδες μου, ποιήσωμεν σύνδεσμον πρὸς ἀλλήλας ἥτις λέγεται ἀδελφοσύνη, καὶ οἷα ἐξ ἡμῶν βασιλεύσει ἵνα ἀντιλαμβάνεται τὰς ἄλλας». ·Ἡ δὲ τοῦ Γερωντιανοῦ θυγάτηρ, πλουσία ὑπάρχουσα σφόδρα καὶ καλὴ τῷ εἶδει, πεφυσιωμένη ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτήν· « Εγὼ ἀκριβῶς ἐπίσταμαι ὅτι καὶ πλουσιωτέρα καὶ εὐγενεστέρα καὶ εὐμορφότερα ὑπάρχω, κάμοι ἔχει ἐπιλέξεσθαι ὁ βασιλεὺς». ·Ἡ δὲ ἐσιώπησεν καταισχυνθεῖσα.

Maria wins the bride-show and her sisters marry important persons

Εἶτα φθασάντων αὐτῶν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον πρῶτον μὲν εἰσήνεγκαν οἱ βασιλικοὶ τὴν τοῦ Γερωντιανοῦ θυγατέρα, καὶ ἰδόντες αὐτήν ὃ τε βασιλεὺς καὶ ἡ τούτου μήτηρ βασίλισσα εἶπον πρὸς αὐτήν· «Καλὴ μὲν ὑπάρχεις καὶ ὠραία, ἀλλὰ πρὸς βασιλέαν οὐ ποιεῖς». Δώσαντες δὲ αὐτὴν δόματα ἀπέλυσαν αὐτήν. Ὁμοίως δὲ κατόρδινά θεασάμενοι καὶ τὰς λοιπὰς οὐκ ἠρέσθησαν. Δώσαντες καὶ αὐτὰς δῶρα ἀπέλυσαν αὐτάς.

Ἐσχατον δὲ πάντων εἰσήλθε καὶ ἡ τοῦ ἐλεήμονος γέροντος θυγάτηρ μὲ τὰς τρεῖς θυγατέρας αὐτῆς. Καὶ ἰδόντες αὐτάς ὃ τε βασιλεὺς καὶ ἡ τούτου μήτηρ ἐξέστησαν ἐπὶ τῷ κάλλει αὐτῶν καὶ ἠδύνθησαν ἐπὶ τῇ καταστολῇ καὶ τῇ συνέσει αὐτῶν ἐπὶ τε τὸ εὖσχημον βῆμα αὐτῶν. Καὶ παραυτὰ τὴν μὲν πρώτην ἐμνηστεύσατο ὁ βασιλεὺς, τὴν δὲ δευτέραν ἐμνηστεύσατο εἰς τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ, πατρίκιος ὄνομα Κωνσταντῖνάκιος, ὠραῖος καὶ αὐτὸς καὶ καλὸς τῷ εἶδει σφόδρα. Τὴν δὲ τρίτην, ἀπέλυσε πρέσβεις ὁ τῶν Λογγιβάρδων βασιλεὺς, τὸ ὄνομα Ἀργούσης, μετὰ καὶ δῶρων πολλῶν πρὸς τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, αἰτούμενος ταύτην μνηστεύσασθαι εἰς γυναῖκα. Ὅπερ καὶ γέγονε· δεξάμενος γὰρ τὰ δῶρα ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν ἱκεσίαν τοῦ Ἀργούση ἀπέστειλεν αὐτήν μετὰ στολῆς πολλῆς καὶ τιμῆς μεγίστης.

Maria's relatives rewarded by the emperor

Εἶτα τοῦ γάμου γενομένου καὶ τοῦ βασιλέως εὐφραينوμένου ἐπὶ τοῦ συνοικεσίου, ἐκέλευσε πάντας πανοικεῖ κλητορεῦσαι τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τὴν συγγένειαν τοῦ ἀσπάσασθαι καὶ φιλοτιμῆσαι αὐτοῦ. Εἶτα τούτου γενομένου ἀσπασάμενος πάντας ὁ βασιλεὺς καὶ αἰδесθεῖς ἐπὶ τῇ συγγενείᾳ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι πάντες κάλλει κεκοσμημένοι ὑπῆρχον, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτοὺς ἐκ τοῦ κλητορίου ἕνα ἕκαστον αὐτῶν δέδωκε φιλοτιμίας ἀπὸ τε τοῦ πρεσβύτου ἕως τοῦ θηλάζοντος, κτήματα καὶ ἱματισμούς, χρυσίον τε καὶ ἀργύριον καὶ ἔργα τίμια ἀπὸ τε λίθων τιμίων καὶ σμαράγδων καὶ ὑακίνθων καὶ μαργαρίτων, καὶ οἰκίας μεγάλας δέδωκεν αὐτοῖς πλησίον τοῦ παλατίου, καὶ ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ.

67. *Nomos Georgikos (Farmer's Law) (7th-8th C.)*

From a little code for the government of Byzantine farmers

1. Χρὴ τὸν γεωργὸν τὸν ἐργαζόμενον τὸν ἴδιον ἀγρὸν εἶναι δίκαιον καὶ μὴ παρορίζειν αὐλακάς τοῦ πλησίον· ἐὰν δὲ τις παρορίζων παρορίσῃ καὶ κολοβώσῃ μερίδα τὴν ἔγγιστα αὐτοῦ, εἰ μὲν ἐν νεάτῳ τοῦτο πεποίηκεν, ἀπόλλει τὴν νέωσιν αὐτοῦ, εἰ δὲ καὶ ἐν σπόρῳ ταύτην

τὴν παρορίαν ἐποιήσατο, ἀπόλλει τὸν σπόρον καὶ τὴν γεωργίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπικαρπίαν ὁ παρορίσας γεωργός.

2. ΔΕὰν τις γεωργὸς ἄνευ τῆς εἰδήσεως τοῦ κυρίου τῆς χώρας εἰσελθὼν ν νεώσῃ ἢ σπεῖρῃ, μὴ λαμβανέτω μήτε ἐργατείας ὑπὲρ τῆς νεώσεως μήτε ἐπικαρπίαν ὑπὲρ τοῦ σπόρου, ἀλλὰ οὐδὲ τὸν κόκκον τὸν καταβληθέντα.

3. ΔΕὰν συμφωνήσωσι δύο γεωργοὶ μετὰ ἀλλήλων καταλλάξαι χώρας ἀναμεταξὺ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων, καὶ εἰς τὸ διηνεκές συνεφώνησαν, μενέτω τούτων ἡ βούλησις καὶ ἡ τούτων καταλλαγὴ κυρία καὶ βεβαία καὶ ἀπαρασάλευτος.

4. ΔΕὰν δύο συμφωνήσωσι γεωργοὶ καταλλάξαι χώρας πρὸς καιρὸν τοῦ σπεῖραι καὶ διαστρέψῃ ἐν μέρος, εἰ μὲν ὁ κόκκος κατεβλήθη, μὴ διαστρέψωσιν· εἰ δὲ οὐ κατεβλήθη, διαστρέψουσιν· εἰ δὲ ὁ διαστρέφων οὐκ ἐνέασεν, ὁ δὲ ἕτερος ἐνέασεν, νεώσει καὶ ὁ διαστρέφων.

5. ΔΕὰν δύο γεωργοὶ καταλλάξωσι χώρας εἴτε πρὸς καιρὸν εἴτε εἰς τὸ διηνεκές, καὶ εὗρεθῇ ἐν μέρος κολοβὸν πρὸς τὸ ἄλλο, καὶ οὐ συνεφώνησαν οὕτως, δότω ἀντιτοπίαν ὁ τὸ πλεόν ἔχων τῷ ὀλιγοστῷ· εἰ δὲ οὕτως συνεφώνησαν, μὴ ἐπιδιδότωσαν.

6. ΔΕὰν γεωργὸς ἔχων δίκην ἐν ἀγρῷ εἰσέλθῃ παρὰ γνώμην τοῦ σπεύραντος καὶ θερίσῃ, ἐὰν μὲν εἶχεν δίκαιον, μηδὲν ἐχέτω ἐξ αὐτοῦ· εἰ δὲ καὶ ἐδικαιολόγησεν, ἐν διπλῇ ποσότητι παρεχέτω τὰς ἐπικαρπίας τὰς θερισθείσας.

7. ΔΕὰν δύο χωρία μάχωνται περὶ ὄρου ἢ ἀγροῦ, τηρεῖτωσαν οἱ ἄκροα ταὶ καὶ τῷ διακρατήσαντι ἔτη πλείονα ἀποδώσουσι τὸ δικαίωμα· εἰ δὲ καὶ ὄρος ἀρχαῖος ἐστίν, ἡ ἀρχαία διατήρησις ἔστω ἀπαρασάλευτος.

8. ΔΕὰν μερισμὸς γενόμενος ἡδίκησέν τινας ἐν σκαρφίοις ἢ ἐν τόποις, ἄδειαν ἐχέτωσαν ἀναλύειν τὴν γενομένην μερισίαν.

68. Pachymeres, George (13th-14th C.)

Michael VIII Palaiologos (1259-1282) after the reconquest of Byzantium in 1261

Π 33. *Ὅπως ἐτάχθησαν τὰ κατὰ τὴν πόλιν παρὰ βασιλέως.*

Πρῶτον γοῦν τῶν ἐκείνου ἔργων ἐντὸς τοῦ πολισματος τοὺς ἐποίκους εἰσάγειν τε καὶ οἰκίζειν, πρὸς τῇ θαλάσῃ κατακισμένους τὸ πρότερον. Δεύτερον κληροδοτεῖν τοῖς ἐν τέλει, ἐκτός τε καὶ ἐντὸς πόλεως, τόπους εἰς γεωργίαν, ἐξηρημένης τῆς εἰς χάριν γονικευθείσης τοῖς θεληματαρίοις τῆς ἐκείνων σπουδῆς καὶ εὐνοίας ἕνεκα, γῆς ἀγαθῆς εἰς καρπογονίαν καὶ ἀρετώσης εἰς πᾶν τὸ καταβαλλόμενον, ἔτι τὰ ἀφοσιοῦν ταῖς μοναῖς ἑτέρας μάλα πιείρας· ἦν γὰρ αὐτῷ τὸ σπουδάσμα καὶ ταύταις προσαρμόττειν τὰς ἔξω, αἱ δὲ ὑπὸ πολλῷ πλούτῳ κατὰ ἀνατολὴν παμπληθές, αὐτάρκως ἔχουσαι τῶν ἐπιτηδείων, συνίσταντο· οὕτω γὰρ ἐκεῖθεν καὶ ταύτας συνιστᾶν ἐγνώκει. Τρίτον τοῖς συνειλεγμένοις ἐκδιδόναι τόπον, ἐφ' ᾧ κτίζοιεν ἐπὶ τέλει. Τὸ δὲ πρὸ τούτων καὶ μείζον ἀρήγειν ἐπανηκούσαις πρὸς τὸ πρῶτον τὸ δοκεῖν μοναῖς εἶναι, ἀνακτίζειν τε καὶ τὸ πόλισμα, πάνυ σπουδαίως τοὺς ἀπὸ στρατιωτῶν ἐλαφροὺς εἰσάγοντα· μηδὲ γὰρ ἡρεμήσειν, οὕτως ἐξελαθέντας, τοὺς πρὶν κατέχοντας, ἀλλὰ στόλῳ συνεπιθήσεσθαι. Τῷ τοι καὶ στόλον ἐξήρτυε καὶ ἐναυπηγεῖτο καὶ τοὺς προσελώντας ἐκ τῶν χωρῶν εἰς χιλιάδας ἔταττε πλείους. Ἄλλα τε πολλὰ κατέπραττε, τὰ μὲν κατὰ χρεῖαν, τὰ δὲ καὶ κατὰ ἔκκληξιν, προαναστέλλων τὰς ἐπιθέσεις.

34. *Ὅποῖαι ἦσαν αἱ περὶ τοῦ πατριάρχου ΔΑρσενίου τῶν ἀρχιερέων βουλαί.*

Ἦν δὲ ἄρα μέλον ἐκείνῳ καὶ τῆς ἐκκλησίας, οὕτω κεκηρωμένης ποιμένος. Συνήγε τοίνυν τοὺς ἱεράρχας καὶ βουλαῖς σὺν αὐτοῖς ἐχρήτο, τὸ ποιητέον θέλων μανθάνειν. Τοῖς μὲν οὖν ἐδόκει ἀνακαλεῖσθαι ἔτι περιόντα τὸν πατριάρχην ΔΑρσένιον· μηδὲ γὰρ κανονικῶς προβῆναι τὰ κατὰ ἐκεῖνον· ἔδει γὰρ ἐπιμένειν παρακαλοῦντας καὶ μὴ εἶναι παρευθὺς ἀνέγκλητον ὄντα.

Τοῖς δὲ τοῦμπαλιν αὐτὸν μὲν μένειν ἐφ' οἷς κατέγνωστο· ἱκανὴν γὰρ εἶναι καὶ εἰς παραίτησιν τὴν ἐκχώρησιν, καὶ τὸ ἀξιούμενον μὴ καταδέχεσθαι, ἀλλὰ ἀποπέμπειν τοὺς ἰκετεύοντας, δηλοῦντος ἦν ὡς ἀπολέγοι τὴν προστασίαν. Τούτων οὕτω κινουμένων καὶ λεγομένων, ὁ βασιλεὺς καὶ ἀμφοτέροις τιθεμένῳ ἐώκει προμηθείας τῆς κατὰ αὐτὸν ἔνεκα. Τό τε γὰρ ἐκείνον μετακαλεῖσθαι καὶ ἐφιστᾶν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν εὖ ἔχειν ἐδόκει, εἰ ὑπὸ ἐκείνῳ πατριαρχοῦντι τὰ κατὰ γνώμην προβαίη, ὥστε καὶ ὅ τι αἰροῖτο πράττειν καὶ μηδὲν μηδέσιν ὑπολελειφθαι εἰς σκανδάλου πρόφασιν· ἐδεδίει δὲ αὐθις μήπως ἐκκρουσθεῖς ἀμάρτη τῶν κατὰ γνώμην καὶ οἱ ἐντεῦθεν βυθὸς πραγμάτων ἀναρραγείη. Τὸ δὲ ὑπερφρονεῖν καὶ ἀντικαθιστᾶν ἕτερον, προβαίνειν μὲν ἀκωλύτως ταῖς πράξεσιν οὐκ ἀμήχανον ἐλογίζετο, ταραχὴν δὲ ἄλλως εἶναι, διὰ ἣν οὐδὲ τὰ γινόμενα προσήσεσθαι τινας, δεινὰ καὶ ἄλλως ὄντα, τῶν εἰκότων ἔκρινε. Μέσος οὖν ἐναπειλημμένος ἀμφοτέρων τῶν λογισμῶν, ἐν ἀπορίᾳ καθειστήκει τοῦ τίσι τίθεσθαι. Ὅμως ἐκχωρῶν τῷ καιρῷ προϊόντι, ὡς κρεῖττον τι ἐπάξοντι, ἀφείς κατὰ σφᾶς τοὺς ἱεράρχας περὶ τούτου βουλευέσθαι, ὥστε καὶ ὁμολογεῖν ἀλλήλοις μὴ διαφωνοῦντας, αὐτὸς ἐπὶ τὰς τῶν κοινῶν ἐτρέπετο διοικήσεις, οὐ μὴν δὲ ὥστε καὶ ἀφροντίστως ἐκείνων ἔχειν.

35. *Ὅπως ὁ βασιλεὺς ἐκποδὼν τὸν νέον Διωάννην ἐποίει [...].*

Τὸ γὰρ κατὰ νοῦν βυσσοδομευόμενον οὐχ ἡσυχάζειν ἐποίει τοὺς λογισμούς. Οὐκ ἀφανὴς γὰρ ἦν ἐξ ὧν τοῖς ὑπονοουμένοις τῷ Διωάννῃ προσκεῖσθαι ἔγκλημα δυσνοίας πρὸς ἑαυτὸν ἐπήγε καὶ ὑπεβλέπετο, ἔστι δὲ οὐ καί, αἰτίας πλαττόμενος, ἀπηνῶς ἐκόλαζε, μηδὲ μέχρις ὀνόματος κοινωνὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ θέλων ἔχειν τὸν Διωάννην καὶ τὸ ἐκποδὼν τῶν ὅλων καταστήσαι διὰ πλείστου ποιούμενος. «Ὡς δὲ τὸ μὲν ἐρεθίζον εἰς ταῦτα τῶν μὲν ἀνθρώπων οἱ περὶ τὴν ἀδελφὴν Εὐλογίαν, τῶν δὲ πραγμάτων τὸ τὸν υἱὸν Δανδρόνικον τῇ ἡλικίᾳ προκόπτειν, ὃν μὴ κατὰ βασιλέας ἀνάγειν δεινὸν ἐποιεῖτο καὶ οἱ οὐ φορητὸν ἐνομίζετο, τὸ δὲ πλέον ἢ μεγίστη φιλοτιμία καὶ τὸ ἄκαιρον ὑπερήφανον μένειν ἐπὶ μετρίοις οὐκ ἀρκουμένου. Ἡ δὲ τοῦ δοκεῖν οὐκ ἀλογίστως ταῦτα βούλεσθαι πρόφασις ἢ τῆς πόλεως ἄλωσης, εἰς θρόνον βασιλείας λογιζομένη αὐτάρκης τῷ κατασχόντι· αὐτὸν δὲ εἶναι καὶ μόνον τὸν εἰς ταύτην κληθέντα προτείνων, αὐτὸν καὶ μόνον βασιλεύειν συνελογίζετο. Ἐπὶ δὲ ὅμως ὑπουργὸν ἦν τὸ δεινὸν καὶ τοῖς πολλοῖς οὐκ εὐσύνοπτον, εἰ καὶ πως οἱ βαθυτέρον ἐπιβάλλοντες ἐκ τε πολλῶν ἄλλων καὶ τοῦ μὴ συνεισελθεῖν τὴν πόλιν ἐκείνῳ τὸν Διωάννην οὐ δυσχερῶς εἶχον ὑπιδέσθαι τὸ μελετώμενον, ὃ δὲ, τρεφόμενον ὑπὸ ἀγρίας πλεονεξίας, εἰς Θεὸν πειθούσης ἀμαρτάνειν τὰ μέγιστα διὰ τῆς τῶν ὄρκων παραβάσεως, μείζον ἤρετο ἢ ὥστε παρορᾶσθαι τῷ μελετῶντι. Τὸ δὲ ἦν ἄρα τὸ τοῖς Ῥωμαίοις μεγάλων ἄρξαν κακῶν καὶ ταραχῆς ἀνυποίστου ῥεχθέν.

69. Palamas, Gregory (13th-14th C.)

What is the hesychia, the key concept in Byzantine monastic spirituality

I 3, 46. Διὰ τοῦτο τοίνυν τὸν ὑπαίτιον φεύγει βίον ὁ τῆς τοῦ Θεοῦ συνουσίας ἐραστῆς καὶ τὴν μοναχικὴν καὶ ἀσυνδύαστον αἰρεῖται πολιτείαν καὶ τοῖς τῆς ἡσυχίας ἀδύτοις ἀπραγμόνως τε καὶ ἀπεριμερίμνως ἐνδαιτᾶσθαι προθυμεῖται, πάσης σχέσεως ἀπηλλαγμένος, ἐν οἷς προσύλου παντὸς δεσμοῦ καθόσον ἐφικτὸν λύσας τὴν ψυχὴν, συνάπτει τὸν νοῦν τῇ ἀδιαλείπτῳ πρὸς Θεὸν εὐχῇ, καὶ διὰ αὐτῆς ἑαυτοῦ ὅλος γεγονῶς, καινὴν καὶ ἀπόρρητον ἄνοδον εἰς οὐρανούς εὐρίσκει, τὸν ἀναφῇ τῆς κρυφιομύστου σιγῆς ὡς ἂν τις εἴποι γνόφον, καὶ τούτῳ μεθ' ἡδονῆς ἀπορρήτου προσέχων ἀκριβῶς τὸν νοῦν ἐν ἀπλουστάτῃ καὶ παντελεῖ καὶ γλυκερᾷ γαλήνῃ καὶ ὄντως ἡσυχίᾳ τε καὶ ἀφθεγξίᾳ πάντων ὑπερίπταται κτιστῶν. Ὅλος δὲ οὕτως ἑαυτοῦ ἐκστάς καὶ ὅλος γενόμενος Θεοῦ, δόξαν ὁρᾷ Θεοῦ καὶ φῶς ἐποπτεύει θεῖον, ἥκιστα αἰσθήσει ἢ αἰσθήσει ὑποπίπτον, ψυχῶν δὲ καὶ νόων ἀσπίλων εὐχαρί καὶ ἱερὸν θέαμα, οὐ χωρὶς οὐδ' ἂν νοῦς ἢ νοερὰν ἔχων αἴσθησιν ὁρῶν, τοῖς ὑπὲρ ἑαυτὸν ἐνούμενος, καθάπερ οὐδὲ ὀφθαλμὸς σώματος, τοῦ κατὰ αἴσθησιν φωτὸς χωρὶς.

47. Ὁ μὲν οὖν ἡμέτερος νοῦς ἔξω ἑαυτοῦ γίνεται καὶ οὕτως ἐνοῦται τῷ Θεῷ, ἀλλὰ ὑπὲρ ἑαυτὸν γινόμενος. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ αὐτὸς ἔξω ἑαυτοῦ γίνεται καὶ οὕτω τῷ καθ' ἡμᾶς ἐνοῦται νῷ, ἀλλὰ συγκαταβάσει χρώμενος· ὥσπερ γὰρ ἔρωτι καὶ ἀγαπήσει θελγόμενος καὶ διὰ ὑπερβολὴν ἀγαθότητος ἐκ τοῦ ὑπὲρ πάντα καὶ πάντων ἐξηρημένου ἔξω ἑαυτοῦ ἀνεκφοιτήτως γινόμενος, καὶ κατὰ αὐτὴν τὴν ὑπὲρ νοῦν ἔνωση ἡμῖν ἐνοῦται. Ὅτι δὲ οὐχ ἡμῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπουρανίοις ἀγγέλοις συγκαταβαίνων ἐνοῦται ὁ Θεός, ὁ ἅγιος Μακάριος πάλιν ἡμᾶς διδάξει, «διὰ χρηστότητα» λέγων «ἄπειρον συσμικρύνει ἑαυτὸν ὁ μέγας καὶ ὑπερούσιος, τοῦ δυνηθῆναι τοῖς νοεροῖς αὐτοῦ κτίσμασι συγκραθῆναι, ψυχῆς ἀγίων φημι καὶ ἀγγέλοις, ἵνα καὶ αὐτοῖς γένοιτο ζωῆς ἀθανάτου τῇ αὐτοῦ θεότητι μετασχεῖν» [PG 34, col. 893C]. Πῶς δὲ οὐκ ἂν μέχρι τούτου συγκαταβαίη, ὁ μέχρι σαρκὸς συγκαταβάς, καὶ σαρκὸς θανάτου, καὶ θανάτου σταυροῦ, ἵνα περιέλη τὸ ἐπιπεσὸν ἐκ παραβάσεως τῇ ψυχῇ κάλυμμα τοῦ σκότους καὶ τοῦ οἰκείου μεταδῶ φωτός, ὡς ὁ αὐτὸς ἅγιος ἐν τῷ τὴν ἀρχὴν εἰρημένῳ κεφαλαίῳ ἐδίδασκε;

48. Φρίξατε τοίνυν οἱ ἀπιστοῦντες καὶ πρὸς ἀπιστίαν τοὺς ἄλλους ἐνάγοντες, οἱ τυφλοὶ καὶ τοὺς τυφλοὺς ὁδηγεῖν προθυμούμενοι, οἱ πορρωτέρω Θεοῦ χωροῦντες καὶ τοὺς ἄλλους ἀπάγοντες, οἱ τῷ μὴ βλέπειν μηδὲ φῶς εἶναι τὸν Θεὸν δογματίζοντες, οἱ μὴ μόνον αὐτοὶ τὰς ὄψεις τοῦ φωτός ἀποστρέφοντες καὶ τῷ σκότει προστρέχοντες, ἀλλὰ καὶ τὸ φῶς σκότος λέγοντες καὶ τοσαύτην Θεοῦ συγκατάβασιν ἄπρακτον τό γε εἰς ὑμᾶς ἦκον ἀποτελοῦντες, οὐκ ἂν τοῦτο παθόντες, εἰ τοῖς τῶν πατέρων ἐπιστεύετε λόγοις· οἱ γὰρ τούτοις πειθόμενοι, μὴ ὅτι πρὸς τὰ τῶν χαρισμάτων ὑπερφυᾶ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ τούτων ἀμφισβητήσιμα, πολλὴν τὴν εὐλάβειαν ἐπιδείκνυνται. «Ἔστι» γάρ φησιν ὁ ἅγιος Μάρκος «χάρις τῷ νηπίῳ ἀγνοουμένη, ἣν οὔτε ἀναθεματίζειν δεῖ διὰ τὴν ἀλήθειαν, οὔτε προσδέχεσθαι διὰ τὴν πλάνην» [PG 65, col. 933D].

Ορᾶς ὡς ἔστι χάρις ἀληθῆς, ἑτέρα παρὰ τὴν τῶν δογμάτων ἀλήθειαν; Τί γὰρ τῆς ἀληθείας τῶν δογμάτων ἀμφισβητήσιμον; Ἔστιν οὖν ὑπὲρ γνώσιν ἐνεργὸς χάρις ἐναργής, διὰ ἣν καὶ τὴν μήπω δοκιμασθεῖσαν πλάνην λέγειν οὐκ εὐλαβές. Διὸ καὶ ὁ θεῖος Νεῖλος παρὰ Θεοῦ τὴν δῆλωσιν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐξαιτεῖν εἰσηγεῖται, «εὐχου» λέγων «τηνικαῦτα συντόνως, ἵνα εἰ μὲν ἐκ Θεοῦ ἐστὶ τὸ ὄραμα, αὐτὸς σε φωτίσει, εἰ δὲ μή, θάπτει τὴν πλάνην ἐκδιώξῃ ἀπὸ σοῦ» [PG 34, col. 867D]. Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτο οἱ πατέρες ἠνέσχοντο μὴ ἐξεῖπιν ἡμῖν τίνα τὰ τῆς πλάνης καὶ τίνα τὰ τῆς ἀληθείας γνωρίσματα. «Ἡ γὰρ πλάνη, κἂν τὸ τοῦ ἀγαθοῦ πρόσωπον ὑποκρίνηται, κἂν ὁράσεις λαμπρὰς περιβάλληται, ἐνέργειαν ἀγαθὴν παρασχεῖν οὐ δυνήσεται· οὐ γὰρ κόσμου μῖσος, οὐ περιφρόνησιν ἀνθρώπων δόξης, οὐκ ἐπιθυμίαν τῶν οὐρανίων, οὐ κατάστασιν λογισμῶν, οὐκ ἀνάπαυσιν πνευματικὴν, οὐ χαράν, οὐκ εἰρήνην, οὐ ταπείνωσιν, οὐ κατάπαυσιν ἡδονῶν τε καὶ παθῶν, οὐ διάθεσιν ψυχῆς ἀρίστην· ταῦτα γὰρ εἰσι τὰ τῆς χάριτος ἐνεργήματα, ὧν τάναντία εἰσὶ τὰ τῆς πλάνης γεννήματα» [PG 34, col. 876B-C]. Ἦδη δὲ τινες ἐκ πολλῆς πείρας καὶ τῆς νοερᾶς θεᾶς αὐτῆς εἰρήκασιν ιδιότητος, ὡς ἂν ἔχοι τις καὶ πρὸ τῶν ἐνεργημάτων τεκμηριώσασθαι. «Καὶ τοίνυν εἴση» φησὶν «ἐκ τῶν ἐνεργημάτων τὸ ἐλλαμφθὲν ἐν τῇ ψυχῇ σου νοερὸν φῶς, πότερον τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Σατανᾶ πέφυκεν ὄν, ἵνα μήτε τὸν τῆς πλάνης ἀναιρέτην πλάνον εἶναι νομίσης, μήτε τὴν πλάνην ἀλήθειαν» [PG 34, col. 876D].

70. *Parastaseis Syntomoi Chronikai* (8th-9th C.)

From a particular guidebook to the curiosities of Constantinople

1. Δέον γινώσκειν ὅτι ὁ ἅγιος Μώκιος πρώην μὲν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου [324-337] παροικοδομήθη. Ἑλλήνων πλήθη ἐκεῖσε κατοικούντων πολλά· καὶ ναὸν εἶναι τοῦ Διὸς ἐκεῖσε, καθὰ ἦν «καὶ ἐκ τῶν λίθων αὐτοῦ» ἔκτισε τὸν ναόν· πίπτει δὲ ὑπὸ Κωνσταντίνου [Constantius, 337-361] ἐν τῇ τρίτῃ αὐτοῦ ὑπατεία [342]. ΔΕν δὲ ταῖς ἡμέραις Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου [Theodosius I, 379-395] ἐξορίζονται οἱ ΔΑρειανοὶ τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν καὶ ἐλθόντες ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου Μωκίου ἠράσθησαν καὶ παρακαλοῦσι τῷ βασιλεῖ κατοικεῖν αὐτοὺς ἐκεῖ,

ὁ καὶ γέγονεν. Παρευθὺ οὖν ἀνεγείρουσι τὸν αὐτὸν ναὸν οἱ ΔΑρειανοὶ καὶ δοξάζεται παρὰ αὐτῶν ὁ ναὸς ἔτη ζ´ καὶ πίπτει, ὡς λόγος ἔχει, λειτουργούντων αὐτῶν ἐν τῷ ζ´ ἔτει· καθὰ ὃν ΔΑρειανοὶ ἀπεκτάνθησαν πολλοί. Δὲν δὲ ταῖς ἡμέραις Διουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως [527-565] ἀνεγείρεται ὁ αὐτὸς ναὸς καὶ ἵσταται ἕως ἡμῶν· ἐν δόλῳ Μάρ κελλος ἀναγνώστης φησὶν ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει [718] τῆς βασιλείας Κόνωνος τοῦ Δισαύρου [Leo III, 717-741] πίπτει ὁ ναός.

3. Τὰ τείχη τὰ πρὸς θάλασσαν ἀνακαινίζονται ἐπὶ Τιβερίου ΔΑψιμάρου 698-705· ἕως γὰρ αὐτοῦ ἡμελημένα ἦσαν πάνυ. Τὰ δὲ τείχη τῆς δύσεως τῶν μεγάλων πορτῶν ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου καὶ εὐσεβοῦς [Leo III, 717-741]· καθὰ ἦν καὶ ἐλιτάνευσαν καὶ τὸ «Κύριε ἐλέησον» τεσσαρακοντάκις ἐβόησαν καὶ ὁ δῆμος τοῦ Πρασίνου ἔκραξαν· «Λέων Κωνσταντῖνον εἰς κράτος ἐνίκησεν».

4. Δὲν τῇ καταγαίᾳ πόρτῃ τῇ πληρεστάτῃ στοιχεῖον ἵστατο Φιδαλείας τινὸς Ἑλληνίδος. ΔΑρθείσης δὲ τῆς στήλης θαῦμα ἦν ἰδέσθαι μέγα, τὸν τόπον ἐκεῖνον ἐπὶ πολὺ σείεσθαι, ὥστε καὶ τὸν βασιλέα θαυμάσαι καὶ λιτὴν ἀπελθεῖν ἐν τῷ τόπῳ καὶ οὕτως παῦσαι Σάβα τοῦ ὁσίου [439-532] διὰ εὐχῶν τοῦτο ποιήσαντος.

13. Μενάνδρου μάντεως Κρητῶν ἦκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰκόν, ἣν ἔστησαν ἐπὶ τὸν ΔΑρτοτυριανὸν οἶκον εἰς θεὰν διὰ τὸ εἶναι τὴν στήλην εἰς μῆκος πηχῶν ιε´, πλάτος δὲ ἦ· ἦντινα χυτὴν μὴ ὑπάρχουσαν, ἀλλὰ ἐλατὴν Μαρκιανὸς [450-457] εἰς ὀβολοὺς ἐλάσας τοῖς δημοσίοις προσέθηκεν.

25. Δὲν δὲ τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ ὄρυγμα εὐρέθη μέγα, ὅτε ἐκαθαίρετο, καὶ ὅστᾳ ἀνθρώπων γιγάντων εἰς πληθος, ἅτινα θεασάμενος ὁ βασιλεὺς ὁ ΔΑναστάσιος [491-518] καὶ ἐκπλαγεὶς ἐν τῇ Φόσσᾳ κατέθετο εἰς θαῦμα ἐξαίσιον.

26. Δὲν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Προκοπίου τοῦ ἐν τῇ Χελώνῃ στήλῃ ἵστατο εὐνούχου τινός, ἣ ἐν τῷ στήθει ἔγραφεν· ὁ μετατιθεὶς θεμάτια τῷ βρόχῳ παραδοθήτω. «Ὡς δὲ ἡ στήλη Πλάτωνος κουβικουλαρίου, ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις βασιλέως Βασιλίσκου [475-477] πυρίκαυστος γέγονε. Τῶν δὲ γονέων αὐτοῦ αἰτησάντων τῷ βασιλεῖ στηλωθῆναι τὸν εὐνούχον Πλάτωνα εἰς μνημόσυνον τοῖς ἀνταίρουσι βασιλεῖ οὐκ ἐκώλυσεν. Δὲν δὲ τῷ ἀνακαινίζεσθαι τὸν τοῦ μάρτυρος ναὸν μετετέθη εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον· οἱ δὲ οἶκοι τοῦ αὐτοῦ εὐνούχου σώζονται ἐν τῇ Χελώνῃ ἕως τῆς σήμερον.

28. ΔΑπελθόντων ἡμῶν ποτε ἐν τῷ Κυνηγίῳ σὺν Ἱμερίῳ τῷ προλεχθέντι ἐνδόξῳ χαρτουλαρίῳ τὰς ἐκεῖσε ἱστορήσαι εἰκόνας, ἐν οἷς εὕρομεν μίαν στήλην μικρὰν τῷ μήκει καὶ πλατεΐᾳ καὶ παχεΐᾳ πάνυ. ΔΕμοῦ δὲ θαυμάζοντος καὶ μὴ ἱστοροῦντος φησὶν ὁ Ἱμέριος· «Θαύμαζε, ὅτι ὁ κτίσας τὸ Κυνηγίον ἐστίν». ΔΕμοῦ δὲ εἰπόντος «Μαξιμιανὸς ὁ κτίσας καὶ ΔΑριστείδης ὁ καταμετρήσας» παρευθὺ πεσεῖν τὴν στήλην ἐκ τοῦ ἐκεῖσε ὕψους οὗ τοσούτου ὑπάρχοντος καὶ δοῦναι τῷ Ἱμερίῳ καὶ παραυτὰ θανατῶσαι. ΔΕμοῦ δὲ φοβηθέντος διὰ τὸ μὴ εἶναι ἕτερον ἐκεῖ ἢ μόνους τοὺς τοὺς ἡμιόνους ἡμῶν κατέχοντας καὶ αὐτοὺς ἔξω τῶν ἀναβαθμῶν ὑπάρχοντας δειλιάσας μὴ κινδυνεύσω σύρας τῷ δεξιῷ ποδί, ἔνθα τοὺς καταδίκους, ῥίπτειν ἐπεχείρουν. Δειλιάσας δὲ τὸ ἄχθος ἀφήσας ἐν τῷ στόματι τοῦ ὄχθου ἀνεχώρησα πρόσφυγος γενόμενος ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ· καὶ καταγγέλλων τὸ πραχθὲν ἐν ἀληθείᾳ οὐκ ἐπιστευόμην ἕως εἰς ὄρκου βεβαίωσιν ἐλθεῖν με διὰ τὸ τότε καὶ τοῦτο μόνον τηρῆσαί με τὸ κατόρθωμα. Οἱ οὖν οἰκεῖοι τοῦ τελευτήσαντος καὶ οἱ τοῦ βασιλέως φίλοι σὺν ἐμοὶ ἐπορεύθησαν ἐν τῷ τόπῳ καὶ πρὸ τοῦ τῷ πτώματι τοῦ ἀνδρὸς προσεγγίσει τὸ πτώμα τῆς στήλης ἡτένιζον θαυμάζοντες. ΔΙωάννης δὲ τις φιλόσοφός φησιν, ὅτι «Μὰ τὴν θεῖαν πρόνοιαν οὕτως εὐρίσκω ἐν τοῖς Δημοσθένους συγγράμμασιν ὑπὸ τούτου τοῦ ζώδιου ἀποκτανθῆναι ἔνδοξον ἄνδρα». Ὅς καὶ παρευθὺ τῷ βασιλεῖ Φιλιππικῷ [711-713] πληροφορήσας κελεύεται καταχῶσαι τὸ αὐτὸ ζώδιον ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ· ὁ καὶ γέγονεν διὰ τὸ μὴ δέχεσθαι κατάλυσιν. Ταῦτα, Φιλόκαλε, μετὰ ἀληθείας ἐρευνῶν εὐχου μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν καὶ ταῖς ἀρχαίαις στήλαις καὶ μάλιστα ταῖς Ἑλληνικαῖς πρόσεχε θεωρῶν.

VI 91. Περί ρινὸς καταγείσης τε καὶ θλασθείσης

1. Τῆς ρινὸς τὸ μὲν κάτω μέρος χονδρῶδες ὃν οὐ κατάγνυται μὲν, θλάττεται δὲ καὶ σιμοῦται καὶ διαστρέφεται, τὸ δὲ ἄνω τῆς ὀστώδους ὃν οὐσίας ἔσθ' ὅτε κατάγνυται. ΔΕπὶ τούτων δὲ τὴν ἐπίδεσιν .Ιπποκράτης [cfr. Hr. Art. 35 f.] παραιτεῖται σιμότητα μᾶλλον καὶ διαστροφὴν ἐργαζομένην πλείονα πλὴν τῶν κατὰ μέσης τῆς ρινὸς ὑπεροχὴν ἐσχηκότων τινὰ ἐπικρούσματι· ἐπὶ τούτων γὰρ τὸν προσήκοντα δεσμὸν σὺν ἐπιθέσει παραλαμβάνει φαρμάκου διὰ τὸ προστυπουμένην τὴν ρί- να τὸ κατὰ φύσιν ἀναλαμβάνειν σχῆμα. Καταγείσης τοίνυν τῆς ρινὸς ἐν μὲν τοῖς κάτω μέρεσιν τοῦ λιχανοῦ ἢ μικροῦ δακτύλου καθέσει ποιεῖ- σθαι δεῖ τὴν ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τῶν μορίων ἀπεύθυνσιν, ἐν δὲ τοῖς ἐνδοτέρω καὶ τῷ τῆς μήλης πυρῇνι τοῦτο πρακτέον εὐθὺς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἢ μὴ πόρρω ταύτης, ἐπειδὴ περὶ τὴν δεκάτην ἡμέραν τὰ τῆς ρινὸς ὅστέα κρατύνεται. Ἐξωθεν δὲ τῷ λιχανῷ καὶ μεγάλῳ δακτύλῳ δεῖ ταύτην διαπλάττειν· ἵνα δὲ τὸ διαπλαττόμενον ἀσύμπτωτον φυλάττηται σχῆμα, δεῖ σφηνίσκους τρεπτοὺς ἐκ ῥάκους εἰληθέντας ἐντιθέναι τῇ ρινὶ δύο, ἓνα καθ' ἕκαστον μυζωτήρα, κὰν τὸ ἕτερον μόνον τῆς ρινὸς μέρος τύχη διεστραμμένον, καὶ τούτους ἔαν, ἄχρις οὗ κρατυνθῇ τὸ ὅστον ἢ ὁ χόνδρος. Τινὲς δὲ καλαμίδας ἀπὸ πτερῶν χηνείων ῥάκεσιν ἐνειλήσαντες ἐνετίθεσαν τῇ ρινὶ χάριν τοῦ τὸ σχῆμα φυλάττεσθαι καὶ τὴν ἀναπνοὴν μὴ παραποδίζεσθαι· ὅπερ οὐκ ἀναγκαῖον διὰ στόματος τῆς ἀναπνοῆς γινομένης. 2. Εἰ δὲ φλεγμαῖνοι ἢ ῥίς, τῶν ἀφλεγμάντων τι φαρμάκων ἐπιθήσομεν, οἷον τὴν διὰ χυλῶν ἢ τὴν διὰ ὀξελαίου ἢ τι τοιοῦτον, ἢ ἀπὸ πυρίνης σεμιδάλεως ἅμα μάννη ἢ κόμμι ἐψηθείσης ἐπιβάλωμεν κατάπλασμα διὰ τε τὴν φλεγμονὴν καὶ τὸ συνέχεσθαι τὴν ρί- να. ΔΕπὶ θάτερα δὲ τῆς ρινὸς διεστραμμένης ὁ μὲν .Ιπποκράτης [cfr. Hr. Art. 38] μετὰ τὴν ἀρμόζουσαν διάπλασιν κελεύει περιμήκους ἱμάντος δακτύλου τὸ πλάτος τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων ταυροκόλλης ἢ κόμμι χρίσαντα κολλῆσαι τῷ ἄκρῳ μέρει τῆς ρινὸς ἐκ πλαγίου, καθ' ὃ νένευκεν, καὶ μετὰ τὸ ξηρανθῆναι φέρειν τὸν ἱμάντα διὰ τοῦ ἀντικειμένου ὥτ' ἐπὶ τὸ ἰνίον καὶ τὸ μέτωπον, κᾶπειτα αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἑτέραν τοῦ ἱμάντος ἀρχὴν ἀσφαλίζεσθαι, ὥστε ἀνθελκομένην ἐπὶ τὰ πλάγια τὴν ρίνα πρὸς τὸ μέσον ἀπευθύνεσθαι σχῆμα· ὅπερ οὐ πάνυ τι τοῖς νεωτέροις ἤρρεσεν. Εἰς λεπτὰ δὲ καταθραυσθέντων τῶν τῆς ρινὸς ὀστέων διαιρεῖν ἢ ἐπιδιαιρεῖν χρή καὶ τὰ λεπτὰ ὀστάρια τριχολαβίδι κομισάμενον ῥαφαῖς συνάγειν τὰ διεστηκότα καὶ τῇ ἐναίμῳ τε καὶ κολλητικῇ χρῆσθαι θεραπείᾳ. Εἰ δὲ καὶ ἔσωθεν τῆς ρινὸς ἔλκος εἴη γεγονός, λημνίσκοις ἐκ μοτῶν χρισθείσιν θεραπεύειν. Τινὲς δὲ καὶ μολιβδίνοις σωληναρίοις ἄχρις ἀφουλώσεως ἐχρήσαντο διὰ τὸ μὴ σὰ ρ κωμα ἐκ τῶν ἐλκῶν ἐπιτραφῆναι.

92. Περί τῆς κάτω γένυος καὶ ὥτ' ὅς θλασθέντος.

1. Περί μὲν τοῦ θλασθέντος ὥτ' ὅς ἐν τῷ γ' [III 23] παραδεδώκαμεν οὐ καταγματικῆς οὔσης τῆς τοιαύτης διαθέσεως· ἡ δὲ κάτω γένυς κατάγνυται διὰ πολλὰς αἰτίας. Εἰ μὲν οὖν ἔξωθεν μόνον κλασθεῖσα, μὴ ἀποκαυλισθεῖσα δέ, ἐπὶ τὰ ἔσω κοιλανθῇ, ἢ μὲν σημειώσις πρόχειρος, δεῖ δὲ τῆς ἑτέρας χειρὸς, εἰ μὲν ἡ δεξιὰ γένυς κατεάγη, τῆς δεξιᾶς, εἰ δὲ ἡ ἑτέρα, τῆς εὐωνύμου, τὸν λιχανόν τε καὶ μέσον δάκτυλον ἐν τῷ τοῦ παθόντος στόματι καθέντα τὸ ἔνδον κύρτωμα τοῦ κατάγματος εὐφύως ὥθειν ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦτο τῆς ἑτέρας χειρὸς ἐκτὸς ἀποδεχομένης· ἡ δὲ τῆς γένυος εὐθύτης τῇ τῶν κατὰ αὐτὴν ὀδόντων ἰσότητι στοχαζέσθω σοι. Καυληδὸν δὲ γενομένου τοῦ κατάγματος πρῶτον τῇ τάσει καὶ τῇ ἀντιτάσει χρησάμενος ὑπηρέτου διακρατοῦντος αὐτό, ὡς εἴρηται, ποιοῦ τὴν ἀπεύθυνσιν. Τοὺς δὲ κατὰ τὸ κλασθὲν μέρος διεστηκότας ὀδόντας δεῖ συζεύξαντας, ὡς μὲν .Ιπποκράτης [cfr. Hr. Art. 32] φησὶν, χρυσίῳ συνδεσμεῖν, δηλονότι τῷ χρυσολίνῳ καλουμένῳ ἢ χρυσονήματι, ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐ πᾶσιν εὐπορον, λίνῳ ἰσχυρῷ ἢ βύσσῳ ἢ θριξίν ἰππείαις ἢ τοιούτῳ τινί. 2. ΔΑλλὰ εἰ μὲν σὺν ἔλκει γέγονε τὸ κατάγμα, σημειωτέον μὴλῃ, μήποτε καὶ ἀπόθραυσις ὀστέου γέγονεν· καὶ εἰ τοῦ- το, μικρᾶς οὔσης τῆς διαιρέσεως ἐπιτέμνοντα δεῖ τὸ ἀποθραυσθὲν ὄστέον, ἢ ἐν ἢ πλείονα, διὰ ἐπιτηδείου κομισάμενον ὄργανον ῥαφαῖς συνάγειν τὰ χεῖλη τοῦ ἔλκους καὶ ἐναίμῳ φαρμάκῳ χρησάμενον ἐπιδεσμεῖν. Εἰ δὲ χωρὶς ἔλκους, κηρωτὴν ἀπλὴν ἐπιτιθέντα τῇ γένυι προσηκόντως ἐπιδεῖν. Τοῦ δὲ ἐπιδέσμου ἢ μεσότης μὲν ταττέσθω κατὰ τὸ ἰνίον, αἱ δὲ ἐπιδέσεις ἐκατέρωθεν διὰ τῶν ὧτων ἐπὶ ἄκρον τὸ γένειον, εἴτ' αὖθις ἐπὶ ἰνίον, εἴτα ἐπὶ ἀνθερέωνα, κάντεῦθεν διὰ παρειῶν ἐπὶ τὸ βρέγμα καὶ ἀλὶν ἐνθεν ὑποκάτω τοῦ ἰνίου, ἐνθα καὶ τελευτῶν δεῖ τὸν ἐπίδεσμον. ΔΕπὶ τούτοις δὲ πάλιν ἐπίβλημα, τουτέστιν δεσμὸς ἕτερος

περιβληθεῖς τῷ μετώπῳ, ὀπίσω τῆς κεφαλῆς συναπτέσθω πρὸς τὸ πάσας τὰς προλεχθείσας εἰλήσεις περισφίγγειν.

72. Philagathos Kerameus (11th-12th C.)

The love story of Heliodoros's «Aithiopika» as a Christian allegory

Τῆς Χαρικλείας ἐρμηνεία τῆς σώφρονος ἐκ φωνῆς Φιλίππου τοῦ φιλοσόφου.

ΔΕξιόντι μοί ποτε τὴν πύλην .Ρηγίου τὴν ἐπὶ θάλατταν ἄγουσαν καὶ γενομένῳ κατὰ τὴν τῆς ΔΑφροδίτης πηγὴν διῆξε φωνὴ βοῶντός τινος καὶ καλοῦντός με ἐξ ὀνόματος. Ὡς δὲ περιστραφεῖς περιεσκόπουν πόθεν εἴη, Νικόλαον εἶδον τὸν βασιλῆϊκὸν ἐπιγραφέα θέοντα ἐπὶ θάλατταν μετὰ ΔΑνδρέου τοῦ Φιλέτου· ἦσθην δὲ ἄμφω προσφιλεστάτῳ ἑμοὶ ὅτι μάλιστα. Ἔδοξεν οὖν μοι ἀφεμένῳ τῆς ἐπὶ θαλάττης ὁδοῦ ἀπαντῆσαι αὐτοῖς· ἐνωθέντες δὲ ῥάστα ὑπομειδιῶν θάτερος «Σὺ μὲν» εἶπεν «ὦ θαυμάσιε, οὕτως ὀλιγώρως διάκεισαι, ὥς ἐὰν ἀχαλίνους γλῶττας κατὰ τῶν σοφῶν λόγων θήγεσθαι. Περὶ γὰρ τὰ τοῦ ἱεροῦ προπύλαια πολλοὶ τῶν φιλολόγων ἀυλισθέντες τὴν Χαρικλείας βίβλον ἀναγινώσκουσι, ὧν οἱ πλείους κερτομοῦσιν καὶ καταμωκῶνται τὴν ἱστορίαν ἐπιτωθάζοντες. ΔΕγὼ δὲ Χαρικλείας ὧν ἐραστής ἄχθομαι, νῆ τὴν σὴν σοφίαν, καὶ ἀντιβολῶ μὴ περιδεῖν τὴν σώφρονα κόρην ὑβρίζεσθαι, ἀλλὰ ἀντιθεῖναι συνήγορον τὴν σὴν σοφίαν, σὰ τε μήδεα σὴν τὰ ἀγανοφρῶσύνην [Hom. Od. XI 202-203] – καὶ ὑποδεῖξαι τοῖς στωμύλοις φέναξι τούτοις ὥς πόρρῳ μέμψεως πάσης ἢ τῆς Χαρικλείας διήγησις».

«Καινόν τι ἔοικας ἐπιτάττειν, ὦ λῶστε» ἦν δὲ ἐγὼ «καὶ ἐν χειμῶνι ζητεῖν ἄνθη ἐαρινὰ καὶ ἐν γῆρᾳ καὶ πολιᾷ ἀθύρματα παιδικὰ· ταῦτα γὰρ οἷόν τι γάλα τῆς νηπιώδους [σ]παρέντες παιδεύσεως ἐπὶ τὴν φιλόσοφον ἡλικίαν μετῆλθομεν, εἶτα εἰς τὰ τῶν θείων δογμάτων ἀνάκτορα εἰσφικίσθημεν· νυνὶ δὲ πρὸς τὸ τῆς καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίας καὶ σχῆμα καὶ ὄνομα ἀνθειλκύσθημεν. ΔΕρωτικαὶ γὰρ ἐξηγήσεις καὶ διηγήματα νεανικαῖς ἡλικίαις ἀρμόδια· οὐδὲ γὰρ αὐτοῦ τοῦ θείου ἔρωτος γηραιαὶ ψυχαὶ ἢ νηπιώδεις αἰσθάνονται, ἀλλὰ αἱ νεάζουσαι καὶ ἀκμάζουσαι, εἴ τι δεῖ τῷ μυστικῷ πείθεσθαι ἄσματι λέγοντι· διὰ τοῦτο νεάνιδες ἡγάπησάν σε [LXX Ca. 1, 2], ὥς μόνης τῆς τοιαύτης ἡλικίας χωρούσης τὰ ἐρωτικὰ οἷστεύματα. Ὑμεῖς δὲ βούλεσθε καθέλκειν ἀνέραστον γέροντα πρὸς ἐρωτικὰ διηγήματα. ΔΑλλὰ ἐπειδὴ, κατὰ τὸν εἰπόντα σοφόν· παίζει καὶ πολιὰ, τὰ δὲ παίγνια σεμνά [pron.: . Nicet. Mag. epp. 28. 31], φέρε καὶ ἡμεῖς σεμνῶς τῷ πλάσματι παίζωμεν καὶ τῆς φιλοσόφου συννοίας ἐκστάντες μικρὸν πρὸς παλινωδίαν τραπόμεν ἐρωτικῇ. Καὶ Σωκράτης γὰρ ὁ σοφὸς τάλλα μὲν ἦν φροντιστὴς ἀλλὰ μετὰ τοῦ καλοῦ Φαίδρου κεκαθικῶς ἐπὶ τοῦ ἄγνου τὸ σύσκιον ἐψυχαγῶγει τὸν νέον ἐρωτικὰ διηγήματα. ΔΑλλὰ ἴωμεν ὑμῶν τε ἔνεκα καὶ ἀληθείας αὐτῆς».

ΔΕλθόντες οὖν εὔρομεν τοὺς φίλους ἀολλέας πρὸ τῶν ἱερῶν πυλῶν τοῦ νεῷ ἀπεκδεχομένους ἡμᾶς. ΔΑποδοὺς οὖν τῇ δεσποίνῃ Παρθένῳ τὰς εἰκυίας εὐχάς, εἶτα καὶ αὐτοὺς προσεῖπὼν ἐν χαμαιζήλῳ θάκῳ κατεκλίθημεν παρὰ αὐτὸν τὸν τῆς ἱερᾶς πύλης οὐδόν, καὶ λέγειν ἀπηρξάμην ὧδε· «Ἡ βίβλος αὕτη, ὦ φίλοι, κερκαίῳ κυκεῶνι ὁμοίωται, τοὺς μὲν βεβήλους μεταλαμβάνοντας μεταμορφοῦσα πρὸς χοίρων ἀσέλγειαν, τοὺς δὲ κατὰ ΔΟδυσσεᾶ φιλοσοφοῦντας μυσταγωγοῦσα τὰ ὑψηλότερα· παιδαγωγικὴ γὰρ ἡ βίβλος καὶ ἠθικῆς φιλοσοφίας διδάσκαλος, τῇ τῆς ἱστορίας ὕδατι τὸν οἶνον τῆς θεωρίας κεράσασα. Καὶ ἐπειδὴ τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις εἰς ἄρρεν καὶ θῆλυ μεμέρισται, ἀρετῆς δὲ καὶ κακίας ἔνεστι τὸ αὐτοκρατές ἐπίσης ἀμφοῖν, ἐκ παραλλήλου ἀμφότερα τίθησιν ἀρετὴν καὶ κακίαν ἐκάστῳ γένει προσμαρτυρήσασα, ἄνδρας μὲν σπουδαίους Καλάσιριν καὶ Θεαγένην καὶ Ὑδάσπην ἐνδείξασα, γυναῖ κας δὲ Περσίνναν καὶ τὴν Χαρίκλειαν· ἐπὶ κακίᾳ δὲ διαβοήτους πλείους μὲν γυναῖκας, ἐλάττους δὲ

ἄνδρας ἀπέφηνε· πλεῖον γὰρ ἢ κακία τῷ γυναικείῳ φύλῳ ἐνέσπαρται. Τὴν μὲν οὖν περὶ τὸ θεῖον εὐσέβειαν καὶ ὅπως χρὴ παρεκκλίνειν τῶν ἐχθρῶν τὰς ἐπιβουλὰς, νομίμως τε τὴν ἄδικον βίαν ἀπωθεῖσθαι καὶ ἀμύνεσθαι τοὺς κατάρξαντας καὶ ὡς φαρμάκῳ χρῆσθαι τῷ ψεύδει, ὅτ' ἂν ἢ φίλους ἢ ἑαυτοὺς ὠφελεῖν προαιρούμεθα, μήτε ζημιοῦντες τὸν πέλας μήτε μὴν ἐπιорκία τὸ ψεῦδος πιστούμενοι, ἀλλὰ ἐν σοφίᾳ τοὺς λόγους οἰκονομεῖν καὶ φυλακτικὸν εἶναι καὶ τοῖς λόγοις χαρίεντα καὶ ὅσα εἶδη φρονήσεως διδάσκει σε ὁ Καλάσιρις, εὐχαρις μὲν ἐν ταῖς ὁμιλίαις, εὐβουλος δὲ ἐν τοῖς πρακτέοις, ἐν δὲ τοῖς ἀπόροις καὶ ταῖς ὀξείαις τροπαῖς τῆς τύχης εὐμήχανος. Σωφροσύνην δὲ αὐτὸς τε ἐκδιδάσκει τὴν Ῥοδῶπιν φυγῶν καὶ Κνήμων Δημινέτης τὸν ἄθεσμον ἔρωτα, πάντων δὲ μάλιστα Θεαγένους τε καὶ Χαρίκλεια, ὧν ὁ μὲν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐρωμένην σωφρόνως διέκειτο καὶ τῇ Δαρσάκῃ μανικῶς ἐρώσῃ οὔτε θωπεύομενος ὑπεῖ ξεν οὔτε μαστιγούμενος· τῇ δὲ τοσοῦτον περιῆν τὸ τῆς σωφροσύνης, ὥς κἂν τοῖς ὕπνοις καὶ τοῖς ὀνείροις τὴν μετὰ τοῦ ἐραστοῦ ὁμιλίαν ἀπηύχετο. Δικαιοσύνης δὲ πέρι αὐτοῖ τε ἡμῖν ἀγαθὸν ὑπόδειγμα ἔστωσαν, τὸν ἐκ τῶν σκύλων πλοῦτον ἡγούμενοι βέβηλον, καὶ οὐχ ἥκιστα Ὑδάσπης, ἀνδρεία μὲν καὶ τύχη κρατῶν τῶν ἐχθρῶν, δικαιοσύνη δὲ τοῖς οἰκείοις ἀρκοῦμενος· ἀνδρείας δὲ αὐτὸ τὸ ἐρωτικὸν ζεῦγος πικρὰ τύχη ἀδιαστάτως περιπεσόν, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ καταπεσόν, μηκέτι δουλοπρεπὲς ἐνδείζαμενον. Οὕτω τῶν τεσσάρων γενικῶν ἀρετῶν οἶον ἀρχέτυπος πίναξ ἢ βίβλος προτέθειται.

Δείκνυσι δὲ καὶ τοὺςσχόντας βίον ἐπίμωμον, ἅμα τε τὴν κακίαν ὡς εἰκὸς στηλιτεύουσα καὶ εἰς ὃ τι τέλος καταλήγει δεικνύουσα. Βοᾷ γὰρ ἡ ἱστορία μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφειῖσα τοῖς γράμμασιν, ὥς εἴ τις παρορᾷ δικαιοσύνην καὶ μὴ προσήκοντα πλοῦτον καὶ κόρην περιεργάζεται, τὰ τοῦ Τραχίνου καὶ τοῦ Πελώρου καὶ τὰ βουκόλων πείσεται διηγήματα. Εἰ δέ τις δολοπλοκίας συρράπτει κατὰ τοῦ πέλας, ὁράτω Θίσβην καὶ ξίφος Θυάμιδος κατὰ τῶν σπλάχνων αὐτῆς διωθούμενον, καὶ Κυβέ[λ]λην καθ' ἑαυτῆς τὸ δηλητήριον συγκεράσασαν, καὶ τὸ τοῦ Ἡσιόδου πληρούμενον ὅς κακὸν ἄλλω τεύχει ἐφ' κακὸν ἥπατι τεύχει [Hes. Op. 265]. Κἂν τι γυνὴ τὰ τοῦ ἀνδρὸς λέκτρα λανθάνειν ἐθέλῃ, Δαρσάκης ἐπισκοπεῖτω τοὺς ἔρωτας εἰς ἀγχόνην ἄτιμον καταλήξαντας. Εἰ δὲ κατὰ τῶν δεσποτῶν γίνεται τις ἐπίβουλος, Αἰθιοπικὸν βέλος, ὡς ὁ ΔΑχαιμένης, ἴσως οὐ φεύζεται. Μήδ' ἀμνήμων ὡς ΔΟροονδάτης φανείη, ἵνα μὴ αἰσχρῶς ἡττηθῇς.

ΔΑλλὰ καὶ ἀδικούμενος στέργε καὶ φέρε γενναίως τὰ τῆς τύχης ἀνώμαλα, μετὰ Θεαγένους καὶ Χαρικλείας κακοπαθῶν, ὅπως ἔχῃς τέλος πολυόλβον. Οὕτω μὲν εἶσω τῶν τῆς ἱστορίας πυλῶν ἡμᾶς ὁ λόγος εἰσήγαγε τὸ ἦθος κοσμῶν καὶ τὴν λαμπρὰν ἀμπεχόνην τῆς κόρης διάρας, ἣν διὰ τοὺς ἐπιβουλεύοντας ἡμῶν ἰερὸν χιτῶνα ὑπέδειξε. Καιρὸς δὲ ἤδη καὶ τοῦτον ἀναπετάσαι καὶ ἀκραιφνὲς τὸ κάλλος ἐνδείξασθαι.

Χαρίκλεια σύμβολόν ἐστι ψυχῆς καὶ τοῦ ταύτην κοσμοῦντος νοός· κλέος γὰρ καὶ χάρις νοὺς ἐστὶν συνημμένος ψυχῇ. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον τὸ ὄνομα σύνθετον, ἀλλὰ ὅτι συντίθεται καὶ νοὺς σῶματι, μία μετὰ αὐτοῦ γινομένη ὑπόστασις. ΔΕκδηλωτέρως δ' ἂν τοῦτο γνοίης τὰς τοῦ ὀνόματος μονάδας ἀριθμήσας εἰς ἑπτὰ ποσομένους καὶ ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτακοσίους. ΔΕπειδὴ γὰρ ὁ ἑβδομος ἀριθμὸς μυστικός ἐστι καὶ παρθένος καὶ σεπτὸς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς, καθὼς ἢ τῶν Διταλῶν ἐρμηνεύει φωνή, εἰκότως ἢ κλήσις ἐν ταῖς μονάσι καὶ ταῖς δεκάσι καὶ ταῖς ἑκατοντάσι τῆς ἐβδόμης σημασίαν τετήρηκε, διὰ μὲν τῶν ἑπτὰ ἑκατοντάδων σημαίνουσα τὸν σεβάσμιον καὶ τέλειον, διὰ δὲ τῶν ἑπτὰ δεκάδων αὐτὴν τὴν ψυχὴν (ταῖς τελείαις τέσσαρσιν ἀρεταῖς κοσμοῦσαν) τὸ τρίμερές· τέσσαρες γὰρ δεκάδες ταῖς τρισὶ συντιθέμεναι πληροῦσι τὰ ἑβδομήκοντα), ἢ μέντοι ἀπλῇ ἐβδόμῃ τὸ σῶμα δηλοῖ, ᾧ συνάπτεται ὁ νοὺς, διὰ μέσης ψυχῆς τὴν πενταδικὴν αἴσθησιν ἔχοντος καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος ἐξ ὧν γέγονεν. ΔΕξ Αἰθιόπων δὲ τίκεται ἡ Χαρίκλεια· ἐκ τῶν ἀφανῶν γὰρ ὡς ἀπὸ σκότους εἰς φῶς ὁ ἄνθρωπος πρόεισι καὶ εἰς τὸν τῆδε βίον ὡς εἰς Ἑλλάδα κομίζεται. Καὶ Καρικλῆς ταύτην τρέφει, ὁ πρακτικὸς βίος, διδάσκων αὐτὴν οἰστεύειν τὰ πάθη καὶ τῆς ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης ὡς ΔΑρτέμιδος εἶναι θεράπαιναν· οἰστοβόλος γὰρ καὶ παρθένος ἢ Ἄρτεμις. Εἰ δὲ κοινωνοῦσιν αἱ κλήσεις ἀμφοῖν, μηδὲν τοῖς θορυβηθῆς καὶ ἡ πρακτικὴ γὰρ ἀρετὴ οἰκεῖα ἐστὶν αὐτῆς τῆς ψυχῆς καὶ χάριν καὶ κλῆς αὐτῇ προξενεῖ.

ΔΑλλὰ ὅταν ἀφείσα τὸ ζεῦγος τῶν μόσχων τὸ ταύτην κομίζον καὶ πυρφοροῦσα τὸν ναὸν καταλάβῃ καὶ Θεαγένην θεάσῃται, πάντων ἐπιλανθάνεται καὶ ὅλον ἀρρήτως τὸν ποθούμενον ἐν τῇ ψυχῇ ἐγκολπίζεται. Σύνες ὅτι σοι λέγει τὸ αἶνιγμα. Ὅταν ἡ ψυχὴ τῆς ὑλικῆς δυνάμεως ὑπερτέρος γένηται, τότε ὁ ἔξωθεν ἡμῖν προσγινόμενος τῆς θεολογίας νοὺς καὶ πρὸς θεὸν τοῦ γένους ἀνάγων τὴν ψυχὴν, ὁράται αὐτῇ χαριέστατος, δεχόμενος μὲν τὴν τοῦ πόθου λαμπράδα,

ένεις δὲ αὐτῇ τὸν ἔρωτα τῆς ὑψηλῆς ἐπιγνώσεως· ὕψι πλησθεῖσα καὶ μέθην μεθυσθεῖσα τὴν σάφρονα καὶ γεγονυῖα, ὡς εἶπεν, ἐρωτόληπτος καταφρονεῖ μὲν συνήθων, ἀλογεῖ δὲ τοῦ σώματος, πρὸς μόνον δὲ τὸ φιλούμενον συννεύει, τὸ φρόνημα. Καὶ οὕτως ἀναρπασθεῖσα [καὶ] ὑπὸ τοῦ ποθουμένου καταλαβεῖν ἐπείγεται τὴν πρώτην εὐγένειαν, καὶ ἢ πρὶν σοβαρὰ καὶ τοὺς ἔρωτας διαπτύουσα ἵεται πρὸς Θεαγένην αὐτόμολος, ἢ δὲ Ἄρτεμις οὐ κωλύει τὴν ἀρπαγὴν, ἀλλὰ ὁρῶσα τὴν ζάκορον παρθένον πληγὴν ἐρωτικὴν δεξαμένην ἀνέχεται.

Νυμφοστολεῖ δὲ ταύτην ὁ γέρον Καλάσιρις σειρᾷ ἔργῳ καὶ λόγῳ κοσμούμενος. Εἷη δὲ ἂν οὗτος ὁ πρὸς τὰ καλὰ σύρων καὶ πρὸς τὰς τῆς θεολογίας τέλειαν τὴν ψυχὴν ἀνάγων διδάσκαλος· ἔσται γὰρ σύμβουλος ἐν τοῖς πρακτέοις καλός, διὰ τῆς ἄλλης καὶ τῶν βιωτικῶν κυμάτων διαβιβὰς ζῶν ἀκύμονα τὴν ψυχὴν· κἂν Τραχῖνος ἐπιβουλεύῃ, ἢ τραχεῖα τῶν παθημάτων στάσις, ἢ εὐβουλία τοῦ Καλασίριδος ἀντιπράττει. Ἀλλὰ μέχρι τότε «συμπότης καὶ συνοδοίπορος γενήσεται, ἕως ἂν παρέλθῃ τῆς ἀγνοίας τὴν Αἴγυπτον· προκόψασαν δὲ ἤδη καὶ φυγοῦσαν μὲν θάλατταν, λαθοῦσαν δὲ καὶ ληστῶν ἐπιβουλὰς, ὁ μὲν διδάσκαλος μεταστήσεται, καθὰ αὐτὴν δὲ ἡ ψυχὴ ἐντροφᾷ τοῦ «τῇ» ποθουμένη συνομιλεῖ ν [...].»

73. Photios (9th C.)

1. From the «Bibliotheca», about Herodotus, Achilles Tatius and Basil of Caesarea

60. ΔΑνεγνώσθη Ἡροδότου ἱστοριῶν λόγοι θ', κατὰ ἀριθμὸν καὶ ἐπωνυμίαν τῶν ἐννέα Μουσῶν. Διωνικῆς δὲ διαλέκτου κανὼν ἂν οὗτος εἷη, ὡς Ἀττικῆς Θουκυδίδης.

Κέχρηται δὲ μυθολογίαις καὶ παρεκβάσει πολλαῖς, διὰ ὧν αὐτῷ ἢ κατὰ διάνοιαν γλυκύτης διαρρεῖ, εἰ καὶ πρὸς τὴν τῆς ἱστορίας κατάληψιν καὶ τὸν οἰκεῖον αὐτῆς καὶ κατάλληλον τύπον ἐνίοτε ταῦτα ἐπισκοτεῖ, οὐκ ἐθελοῦσης τῆς ἀληθείας μύθοις αὐτῆς ἀμαυροῦσθαι τὴν ἀκρίβειαν, οὐδὲ πλέον τοῦ προσήκοντος ἀποπλανᾶσθαι ταῖς παρεκβάσεσιν.

Ἄρχεται δὲ τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς Κύρου βασιλείας τοῦ πρώτου Περσῶν βασιλεύσαντος, ὅθεν τε ἔφυ καὶ ὅπως ἐτράφη τε καὶ ἠϋξήθη καὶ ἐβασίλευσε· καὶ κάτεισι μέχρι τῆς Ξέρξου βασιλείας καὶ τῆς κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπελάσεως καὶ τῆς φυγῆς τῆς ἐκεῖθεν. Τέταρτος δὲ ἐστὶν ἀπὸ Κύρου Ξέρξης· δεύτερος γὰρ Καμβύσης καὶ τρίτος Δαρείος. Ὁ γὰρ μεταξὺ Σμέρδης ὁ μάγος οὐκ ἀριθμεῖται τούτοις, ἅτε δὴ τύραννος καὶ οὐ προσήκουσαν αὐτῷ ἀρχὴν δόλω καὶ ἀπάτῃ ὑπελθών. Δαρείου δὲ διάδοχος ὁ υἱὸς Ξέρξης, ἐφ' ᾧ ἡ ἱστορία καταλήγει, οὐδὲ μέχρι τέλους τῆς αὐτοῦ προελθοῦσα βασιλείας.

Ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἐν αὐτοῖς τούτοις ἤκμασε τοῖς χρόνοις, ὡς ἄλλοι τε καὶ ὁ Σικελιώτης Διόδωρος ἱστορεῖ [D. S. II 32, 2]. Λέγεται δὲ ἀναγινωσκομένης αὐτῷ τῆς ἱστορίας κομιδῇ νέον ὄντα παρὰ τῷ πατρὶ Θουκυδίδην ἀκοῦσαι καὶ δακρύσαι. Τὸν δὲ Ἡρόδοτον ἀποφήνασθαι ὡς εἷη ὁ παῖς, ὃ Ὀλοῦρε, ὁ σὸς ὀργῶσαν ἔχων τὴν φύσιν πρὸς μαθήματα.

87. Ανεγνώσθη Ἀλεξανδρέως Ἀχιλλέως Τατίου τῶν περὶ Λευκίπην καὶ Κλειτοφῶντα λόγοι η'.

Ἔστι δὲ δραματικόν, ἔρωτάς τινας ἀτόπους ἐπεισάγον. Καὶ λέξει μὲν καὶ συνθήκη δοκεῖ διαπρέπειν· εὐσήμῳ τε γὰρ καὶ ἐπὶ τροπὴν οἰκείως τετραμμένη, ὅτε καὶ ταύτῃ χρώτο· ἀφοριστικά τε καὶ σαφεῖς καὶ τὸ ἡδὺ φέρουσαι αἱ πλείσταις περίοδοι, καὶ τὴν ἀκοὴν τῷ ἡχῷ λεαίνουσαι. Ἀλλὰ τό γε λίαν ὑπέραισχρον καὶ ἀκάθαρτον τῶν ἐννοιῶν καὶ τὴν τοῦ γεγραφότος φανλίζει καὶ γνώμην ἐν πᾶσι καὶ σπουδῇ, καὶ τοῖς ἀναγινώσκουσιν ἐθέλουσι κατάπτυστον τὴν ἀνάγνωσιν ποιεῖται καὶ φευκτὴν. Πολλὴν δὲ ὁμοιότητα ἐν τῇ διασκευῇ καὶ πλάσει τῶν διηγημάτων, πλὴν σχεδόν τι τῶν προσώπων τῆς ὀνομασίας καὶ τῆς μυσαρᾶς αἰσχροτήτος, πρὸς τὰ τοῦ Ἡλιοδώρου δράματα φυλάττει.

141. ΔΑνεγνώσθη Βασιλείου τοῦ θεσπεσίου τὰ εἰς τὴν ἑξαήμερον.

Ἄριστος μὲν ἐν πᾶσι τοῖς αὐτοῦ λόγοις ὁ μέγας Βασίλειος· λέξει τε γὰρ καθαρῶ καὶ εὐσήμῳ καὶ κυρίᾳ καὶ ὅλως πολιτικῇ καὶ πανηγυρικῇ δεινὸς εἴ τις ἄλλος χρήσασθαι, νοημάτων τε τάξει καὶ καθαρότητι πρῶτος ἀλλὰ οὐδενὸς δεύτερος εἵδεται. Ἀ2· ἄδεται Μ, πιθανότητος δὲ καὶ γλυκύτητος καὶ γε λαμπρότητος ἐραστής, καὶ ῥέων τῷ λόγῳ καὶ ὥσπερ ἐξ αὐτοσχεδίου πηγάζων τὸ ῥεῖθρον. Καὶ τῷ πιθανῷ ἐπὶ τοσοῦτον ἦκεν ἀποκεχρημένος, ὥς εἴ τις πολιτικοῦ λόγου τοὺς αὐτοῦ λόγους παράδειγμα ἑαυτῷ θείῃ, ἔπειτα τούτους ἐκμελετώῃ, μηδὲ τῶν εἰς τοῦτο συντελούντων δηλονότι νόμων ἄπειρος ὑπ' ἀρχῶν, οὐδενὸς αὐτὸν ἐτέρου δεήσεσθαι οἶμαι, οὔτε Πλάτωνος οὔτε Δημοσθένους, οἷς οἱ παλαιοὶ ἐνδιατρίβειν προτρέπονται, εἰς τὸ πολιτικὸν τε καὶ πανηγυρικὸν ῥήτορα γενέσθαι.

2. *A question about the human generation of the Son of God: is He either begotten (γεννώμενον) or born (γενόμενον) of the Virgin?*

227. «Εξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον» [Ep. Gal. 4, 4] δεῖ λέγειν ἢ «γενόμενον», διὰ ἑνὸς ἢ διὰ δύο;

«Γενόμενον» δεῖ λέγειν «ἐκ γυναικός», ὥσπερ καὶ «γενόμενον ὑπὸ νόμον», διὰ τοῦ ἑνὸς ἀμεταβόλου· πρῶτον μὲν ἐκ τῆς συνεχοῦς παραθέσεως τῶν νοημάτων τε καὶ ῥημάτων, δεύτερον δὲ ὅτι γεγέννηται μὲν ὁ Χριστὸς ἐκ παρθένου, τῶν δύο γραφομένων κατὰ τὴν δευτέραν συλλαβὴν ἀμεταβόλων, οὐ μὴν δὲ γεννᾶται· ἅπαξ γὰρ ἐκ παρθένου γεγέννηται. Μηδενὶ δὲ ἢ τοῦ θεολόγου Γρηγορίου φωνὴ πλάνης αἴτιον γινέσθω· ἐκεῖνος γὰρ ἔφησεν «Χριστὸς γεννᾶται» [Gr. Naz. Or. XXXVIII 1], οὐχ ὅτι διὰ παντὸς ἐκ παρθένου γεννᾶται, ἀλλ' ὅτι γε ἡ παροῦσα τότε πανήγυρις τῆς τοῦ δεσπότης γεννήσεως ἐτύγχανεν ἡμέρα· διὸ παντὶ τρόπῳ φυλακτέον τοῦ «γενόμενον ἐκ γυναικός» διὰ τῶν δύο νῦν – μήτε τὴν γραφὴν μήτε τὴν ἐκφώνησιν ποιεῖσθαι.

3. *The first homily on the Russian attack on Constantinople in 860, while the Emperor Michael III had gone off to fight against the Arabs*

1. Τί τοῦτο; Τίς ἡ χαλεπὴ αὕτη καὶ βαρεῖα πληγὴ καὶ ὀργή; Πόθεν ἡμῖν ὁ ὑπερβόρειος οὗτος καὶ φοβερός ἐπέσκηψε κεραυνός; Ποῖα νέφη παθῶν πυκνωθέντα, τίνων δὲ κριμάτων σφοδραὶ παρατρίψεις τὴν ἀνυπόστατον ταύτην καθ' ἡμῶν ἐξεπυρήνισαν ἀστραπὴν; Πόθεν ἡ βαρβαρικὴ αὕτη καὶ πυκνὴ καὶ ἀθρόα κατερράγη θάλασσα, οὐ καλάμην σίτου κείρουσα καὶ τὸν στάχυν συμπατάσσουσα, οὐδὲ κληματίδας ἀμπέλου μαστίζουσα καὶ τὸν καρπὸν ἄωρον τεμαχίζουσα, οὐδὲ φυτῶν τὰ στελέχη τύπτουσα καὶ τοὺς κλάδους διασχίζουσα, ὃ πολλοῖς πολλάκις μέτρον ἐπλήρωσεν ἐσχάτης κακώσεως, ἀλλ' ἀνθρώπων αὐτῶν οἰκτρῶς τὰ σώματα συναλήθουσα καὶ τὸ γένος ἅπαν πικρῶς ὀλοθρεύουσα; Πόθεν ἡ πῶς τῶν τηλικούτων καὶ τοσοῦτων κακῶν ὁ τρυγίας, ὃ, τι μὴ μεῖζον εἰπεῖν, ἐξεχύθη ἐφ' ἡμᾶς; «Ἀρ' οὐ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ταῦτα πάντα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς; Οὐκ ἔλεγχος ταῦτα καὶ ἀνάγραφτος θρίαμβος τῶν ἡμετέρων παραπτωμάτων; Οὐχὶ δὲ καὶ τεκμηριοὶ τὸ τῶν παρόντων φοβερόν τὰ τῶν μελλόντων φρικτὰ καὶ ἀδέκαστα δικαιωτήρια; Οὐκ ἐλπίς ἀπάντων ἡμῶν, μᾶλλον δὲ κοινὴ προκειμένη ὅψις, ἵνα μηδὲ τῆς συμφορᾶς τοῖς ἔπειτα πυρφόρος ἐκφύγῃ, μηκέτι μηδένα εἰς τὸ περιεῖναι ἐγκαταλειφθῆναι; Ὅντως ἐλασσονοῦσι φυλάς ἁμαρτίαι καὶ ὥς ῥομφαία δίστομος πᾶσι τοῖς χρωμένοις αὐτῇ. Εἰσέρυσθημεν κακῶν, οἷς πολλάκις συνεσχέθημεν· δέον εὐχαριστεῖν, οὐκ εὐγνωμονήσαμεν· ἐσώθημεν, ἡμελήσαμεν· ἐφρουρήθημεν, κατεφρονήσαμεν ἐφ' οἷς δέος ἦν τιμωρίαν ὑποσχεῖν. Ὡ γνῶμης ὥμης καὶ ἀδιακρίτου, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν δυσχερῶν καὶ δεινῶν πάσχειν ἀξίας; Τοὺς μικρὰ τινα καὶ τῶν εὐτελεστάτων ὀφείλοντας ἀποτόμως εἰσεπραξάμεθα, ἐτιμωρησάμεθα· οὐκ ἐμνήσθημεν τῆς εὐχαριστίας, παρελθούσης τῆς εὐεργεσίας· οὐδ' ὅτι συγγνώμης ἐτύχομεν, τοὺς πλησίον ὠκτειρήσαμεν, ἀλλ' ἐν ᾧ τῶν ἐπικρεμασθέντων φόβων καὶ κινδύνων ἀπηλλάγημεν, ἀγριώτεροι τούτοις κατέστημεν, μήτε τὸ πλῆθος καὶ μέγεθος τῶν οἰκείων ὀφλημάτων καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις τοῦ σωτήρος συγχώρησιν λογισάμενοι, μήτε τὴν τῶν ὁμοδούλων ὀφειλὴν βραχυτάτην οὖσαν καὶ μηδὲ ἐν στάθμῃ λόγου ζυγοστατουμένην πρὸς τὰς ἡμετέρας αἰδεσάμενοι, πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων φιλανθρωπῶς ἐλευθερωθέντες ἀλγεινῶν, ἄλλους καὶ ἀφιλανθρωπῶς ἐδουλώσαμεν. Εὐφράνθημεν, ἐλυπήσαμεν, ἐδοξάσθημεν, ἠτιμώσαμεν· ἰσχύσαμεν, εὐθηνήσαμεν, ἐξυβρίσαμεν, ἠφρονευσάμεθα. Εὐλιπάνθημεν, ἐπαχύνθημεν, ἐπλατύνθημεν, καί, εἰ μὴ τὸν Θεὸν ὡς ὁ πάλαι Ἰακώβ ἐγκατελίπομεν, ἀλλ' ὡς ὁ ἡγαπημένος πλησθέντες ἀπελακτίσαμεν καὶ ὡς δάμαλις παροιστρῶσα τῶν τοῦ Κυρίου

προσταγμάτων παροιστήσαμεν καὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ κατωλιγορήσαμεν. Διὰ τοῦτο φωνὴ πολέμου καὶ συντριβὴ μεγάλη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν· διὰ τοῦτο ἤνοιξε Κύριος τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ καὶ ἐξήνεγκε τὰ σκεύη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· διὰ τοῦτο λαὸς ἐξεῖρπεν ἀπὸ βορρᾶ ὡς εἰς ἄλλην ἐπελαύνων. Ἱερουσαλὴμ καὶ ἔθνη ἐξηγέρθη ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς, τόξον καὶ ζιβύνην κρατοῦντες· ἰταμός ἐστι καὶ οὐκ ἐλεεῖ· φωνὴ αὐτοῦ ὡς θάλασσα κυμαίνουσα. Ἠκούσαμεν τὴν ἀκοὴν αὐτῶν, μᾶλλον δὲ ἀθρόαν εἶδομεν τὴν ὄψιν αὐτῶν καὶ παρελύθησαν αἱ χεῖρες ἡμῶν· θλίψις κατέσχεν ἡμᾶς καὶ ὠδίνες ὡς τικτούσης. Μὴ ἐκπορεύεσθε εἰς ἀγρὸν καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς μὴ βαδίζετε, ὅτι ῥομφαία παροικεῖ κυκλόθεν. Τί μαρτυρήσω σοι ἢ τί ὁμοιώσω σοι, Ἱερεμίας σὺν ἐμοὶ κεκράξεται σήμερον, πόλις βασιλὶς; Τίς σώσει σε καὶ παρακαλέσει σε, ὅτι ἐμεγαλύνθη ποτήριον συντριβῆς σου; Τίς ἰάσεται σε; [LXX, La. 2, 13]

Νῦν κλαίετε· μικροῦ καμὲ τὸ πάθος ἐβύθισε καὶ τοῦ λέγειν ἀνέκοπεν. Ἀλλὰ τί βοᾶτε πρὸς με; Τί δὲ ὀδύρεσθε; Ἀκούσατέ μου· στήσατε μικρὸν τὸν κλαυθμὸν καὶ δότε τοῖς λόγοις πάροδον. Δακρύω μὲν γὰρ καγὼ σὺν ὑμῖν, ἀλλ' οὔτε τὴν ἐν χρόνῳ ἀναρριπισθεῖσαν φλόγα μικραὶ ῥανίδες σβεννύουσι (τί γὰρ δεῖ λέγειν, ὡς πλέον ἀνάπτουσιν;), οὔτε τὸν ἐκκαυθέντα ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων θυμὸν τοῦ Θεοῦ πρόσκαιρον δάκρυον ἰσχύει ἐξίλεώσασθαι. Δακρύω καγὼ σὺν ὑμῖν, ἀλλὰ πολλῶν ταλαιπωρουμένων παρείδομεν δάκρυα· παρατρέχω γὰρ ὡς καὶ ἐκενώσαμεν· δακρύω καγὼ σὺν ὑμῖν, εἴπερ ἐστὶ δακρύων καιρὸς ὁ παρὼν καιρὸς, ἀλλὰ μὴ πολλῶ μείζων τῆς τῶν δακρύων φορᾶς ἡ καταλαβοῦσα συμφορά· εἰσὶ γάρ, εἰσὶν ὄντως μείζους δακρύων πολλαὶ συμφοραί, ἐν αἷς τῶν ἔνδον ὑπὸ τοῦ σθηριχθέντος διαφλεχθέντων ἢ καὶ σφόδρα γε συσταλέντων τε καὶ συμμεμυκότων, οὐδὲ ἡ διὰ τῶν ὀμμάτων προχεομένη πολλάκις καταλείβεται νοτίς. Οὐχ ὁρῶ δὲ νῦν οὐδὲ τῶν δακρυόντων τὸ κέρδος· ὅτε γὰρ πρὸ τῶν ἡμετέρων ὀμμάτων τὰ τῶν ἐχθρῶν ξίφη τοῖς τῶν ὁμοφύλων βαπτίζεται αἷμασιν, ἡμεῖς δὲ τοῦτο καθορῶντες, ἐπικουρεῖν δέον, τοῦτο μὲν ἀπορία τοῦ πράττειν οὐκ ἀναδεχόμεθα, εἰς δάκρυα δὲ καταφερόμεθα, ποταπὴ τοῖς ἀτυχοῦσι παράκλησις ἐπιγίγνεται; Μείζους ἂν ποταμοὺς τὰ ἀπὸ τῶν διαιρεθέντων σωμάτων ἐκίνησεν αἷματα ἢ τὰ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων βλεφάρων ἀναδιδόμενα δάκρυα· ἀλλ' ὅτε ταῖς ἐκεῖθεν καταφερομέναις τῶν λύθρων ῥοαῖς ὁ τῶν πλημμελημάτων οὐκ ἀποσμήχεται μολυσμός, ἥπου γε τὰ τῶν ὀμμάτων ρεῖθρα τοῦτον ἐκπλῦναι δυνηθήσεται;

Οὐ νῦν ἔδει κλαίειν, ἀγαπητοί, ἀλλὰ τὴν ἀμαρτίαν μισεῖν ἀπ' ἀρχῆς· οὐ νῦν πενθεῖν, ἀλλὰ τὰς δι' ὧν ἡμῖν τὸ πένθος ἐξέφυ πάλαι φεύγειν ἡδονάς· ἴσον γὰρ ἐστὶ δεσπόταις καταδουλωθέντας πικροῖς τὴν ἀπὸ τῶν μαστίγων βάσανον μὴ βούλεσθαι καρτερεῖν καὶ πράξειςιν ἑαυτοὺς ἐκδεδωκότας πονηραῖς τὰς ἀπὸ τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ ἐπαφιεμένας ἡμῖν παραιτεῖσθαι ποινάς. Οὐ νῦν ἐχρῆν ὀλοφύρεσθαι, ἀλλὰ διὰ βίου σωφρονεῖν· οὐ νῦν τὸν πλοῦτον σκορπίζειν, ὅτε μὴδ' αὐτὸς οἶδας, εἰ τούτου κύριος ἔτι καταστήσῃ, ἀλλὰ πάλαι τῶν ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι, ὅτε ἡ παρούσα θραῦσις οὐπὼ ἐστήρικτο καθ' ἡμῶν· οὐ νῦν τὸν ἔλεον ἐμπορεύεσθαι, ὅτε ἡ τοῦ βίου πανήγυρις ἐν ἐλπίδι κεῖται τοῖς ἐνεστηκόσι λυθῆναι κακοῖς, ἀλλ' ἐν ᾧ τοῦ δύνασθαι ἡ ἐξουσία περιῆν μηδέποτε ἀδικεῖν· οὐ νῦν παννυχίζειν καὶ λιταῖς προστρέχειν καὶ στήθη τύπτειν καὶ βαθὺ στενάζειν καὶ χεῖρας ἐπαίρειν καὶ γόνατα κάμπτειν καὶ γοερά δακρύειν καὶ στυγνὸν προσβλέπειν, ὅτε τοῦ θανάτου τὰ κέντρα ἡκονημένα ἦκει καθ' ἡμῶν· πάλαι ταῦτα προσῆκε ποιεῖν, πάλαι σχολάζειν τοῖς ἔργοις τοῖς ἀγαθοῖς, πάλαι μετανοεῖν ἐπὶ τοῖς κακοῖς. Ἐν ᾧ γὰρ ταῦτα πράττομεν νυνὶ, παρὰ γε δικαίῳ μάλιστα κριτῇ καὶ μὴ παρὰ πολὺ τὴν γνώμην πρὸς τὴν συγγνώμην ἐπιρρεπῶς ἔχοντι, οὐκ εἰς ἔλεον, οἶμαι, κινούμεν τὸν Θεόν, ἀλλὰ τῶν ὑπηρεγμένων ἡμῖν ἀμαρτημάτων κατήγοροι καθιστάμεθα πικροί. Οἱ γὰρ οὕτω τανῦν σωφρόνως καὶ θεοφιλῶς ἐπιστάμενοί τε καὶ κατισχύοντες ἐμβιοῦν, εἴτα πρὶν ἢ τῶν κακῶν ἐπιδημήσῃ φορὰ μηδὲν εἰς ἀρετῆς καὶ σωτηρίας λόγον πραξάμενοι, ἀλλ' ἀμελῶς οὕτω καὶ ραθύμως τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τοῖς πάθεσι κηλιδώσαντες, πῶς οὐκ αὐτοκατακρίτους εἰσάγουσιν ἑαυτούς; Τί γὰρ νῦν πενθῶν οὐ πρότερον ἐξίστασο γελῶτων μὲν ἀκρατῶν, ἁσμάτων δὲ πορνικῶν καὶ ἀθυρμάτων θυμελικῶν; Τί δὲ σκυθρωπάζων νυνὶ τὰς ὀφρὺς συνήγες καὶ τὰς παρειὰς ἐξήρες, τὸ πρόσωπον τυραννίδος δεικνύων μεστόν; Τί δ' ἐλεῶν τοὺς ἡδίκημένους καὶ συμπαθεῖν σεμνυνόμενος, λοιμὸς αὐτὸς τοῖς παρατυχοῦσιν ἐνέπιπτες ἀπροσδοκῆτως καί, λόγῳ ἐνί, τί νῦν πᾶσι καὶ πάντα χρηστὸς ὢν οὐδενὶ παρεῖχες πρότερον μέτριον σαυτόν; Ἀλλὰ χειρῶν μὲν ἄρχων ἀδίκων ἐμεγαλοφρόνεις, ἀμύνασθαι δὲ τὸν ὑπονοηθέντα εἰ μὴ διεπράξω, οὐδὲ βιωτόν σοι τὸν βίον ἐνόμιζες καὶ πένης μὲν πρὸ πυλῶν λιμώττων διέρριπτο βδέλυγμα, οἱ δὲ πρὸς γέλωτα εὐδοκιμοῦντες τῆς σῆς ἐμπιμπλάμενοι τραπέζης καὶ περιουσίας οὐδὲν ἦττον ἐνετρύφων καὶ τῆς εὐηθείας· καὶ φίλων μὲν στοργὴν μικροῦ παρέβλεπες λήμματος, συγγενείας δὲ φύσιν διέπτυες καὶ δεσμοὺς συνηθείας ἐρρήγνυες, ἐρινυώδης τις ὥσπερ εἶναι φιλονεικῶν καὶ μισάνθρωπος ἄνθρωπος· πολλοῦ γε δὴ δέω καταλέγειν κλοπὰς τε καὶ ἀρπαγὰς, πορνείας τε καὶ μοιχείας καὶ τὰς ἄλλας ἀρρητοποιῖας, τὰ μεγάλα καὶ πολυαρκῇ ταυτησί τῆς ἐκπυρσευθείσης ἡμῖν καὶ περιχυθείσης φλογός

ὑπεκκαύματα. Οἶδα ὅτι ταῦτα νυνὶ καὶ ὑμεῖς ἀναλογιζόμενοι πενθεῖτε καὶ σκυθρωπάζετε· ἀλλ' ὅξυς μὲν ὁ καιρὸς, ἀδέκαστος δὲ ὁ κριτὴς, ἢ δ' ἀπειλὴ φοβερὰ, τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἡμαρτημένων πολὺ καὶ οὐκ ἐξαρκούσα ἡ μετάνοια. Εἰς πολλάκις ὑμῶν τοῖς ὡσὶ τοὺς παραινετικούς κατέσπειρα λόγους, τοὺς ἀπειλητικούς, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, εἰς ἀκάνθας ἐξεφύησαν. Εδυσώπησα, ἐπέπληξα, πολλάκις ὑμῖν τὴν τῶν Σοδομιτῶν ὑπέδειξα τέφραν καὶ τὸν πρὸ ταύτης κατακλυσμὸν, ἡνίκα τοῖς ὕδασιν ἐπικαταρρύτου γεγεννημένης τῆς γῆς ὁ τοῦ ἀνθρωπείου γένους συνετελέσθη παγκόσμιος ὄλεθρος. Πολλάκις τὸν Ἰσραηλίτην παρέστησα λαόν, τὸν περιούσιον, τὸν ἡγαπημένον, τὸ βασιλείον ἱεράτευμα, διὰ γογγυσμὸν, δι' ἀντιλογίαν, δι' ἀχαριστίαν, διὰ παραπλήσιον πλημμέλημα μαστιζόμενον, ταπεινούμενον ὑπὸ τῶν ἡττωμένων ἐχθρῶν καί, καθ' ὧν αὐτὸς ἐτροπαιοφόρει, ἐλασσούμενον, πίπτοντα, διολλύμενον. Πολλάκις ὑμῖν ὑπεθέμην, φυλάξασθε, διορθώθητε, ἐπιστράφητε· μὴ ἀναμείνῃτε στιλβωθῆναι τὴν ῥομφαίαν· τὸ τόξον ἐντείνεται· μὴ τὴν μακροθυμίαν ἀφορμὴν καταφρονήσεως λάβητε· μὴ κατὰ τῆς πολλῆς χρηστότητος πονηρεύσῃτε. Ἀλλὰ πῶς ὑμῶν τὰς καρδίας ἤδη φλεγμαινούσας ἐπιξέσω; Ἡ κρεῖττον νῦν ἀλγυνομένους ἐπιπλήξαι ἢ ἐκεῖθεν ἀνεπιτιμήτους δίκας ὑφέξοντας παραπέμψαι καὶ τὴν παροῦσαν συμφορὰν τοῦ πρὸς ὑμᾶς ἐλέγχου συνεργὸν προσλαβεῖν ἢ διευλαβηθέντα τὸ πάθος ἀνεξέλεγκτον καταλιπεῖν τὸ ἀπειθήσαν καὶ ἡμαρτηκός. Τί οὖν; Ενουθετήσαμεν, ἠπειλήσαμεν, Θεὸν λέγοντες, ὁ Θεὸς ἡμῶν ζηλωτὴς, μακρόθυμος, ἀλλ' ἐὰν ὀργισθῇ, τίς ὑποστήσεται;

2. Ταῦτα ἔλεγον, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, εἰς πῦρ ἔξαινον· τοῦτο γάρ μοι τὸ νῦν εἶναι, ὡς εἴθε μὴ ὄφελε, παροιμιάσασθαι καίριον· οὐ γὰρ ἐπεστράφητε, οὐδὲ μετενοήσατε, ἀλλ' ἐβαρύνετε τὰ ὦτα τοῦ μὴ εἰσακούειν λόγον Κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐξεχύθη ἐφ' ἡμᾶς ὁ θυμὸς αὐτοῦ καὶ ἐγρηγόρησεν ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξεν ἐφ' ἡμᾶς. Οἶμοι, ὅτι ἐμακρύνθη ἡ παροικία μου καὶ μὴ μακρᾶς οὔσης, μετὰ τοῦ ψαλμωδοῦ βοήσομαι Δαυὶδ [LXX, Ps. 119, 5]· ἐμακρύνθη, ὅτι οὐκ εἰσηκούσθην παρακαλῶν, ὅτι νέφος βαρβάρων ὀρώ τοῖς πταίσμασι καταξηρανθεῖσαν τὴν πόλιν ἡμῶν τοῖς αἵμασιν ἐπικλύζοντας. Οἶμοι, ὅτι ἐπὶ τούτοις ἐφυλαττόμην τοῖς κακοῖς ἐγώ, ὅτι ἐγεννήθην ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν· ὅτι βαρβάρων ἄπυστος δρόμος οὐκ ἔδωκε τῇ φήμῃ καιρὸν ἀγγελίας, ὡς ἂν τις ἀσφάλεια περινοηθῇ, ἀλλὰ σύνδρομον ἔσχεν ἡ θεὰ τὴν ἀκοὴν καὶ τότε πόθεν καὶ χώραις πόσαις, ἐθναρχίαις τε καὶ ποταμοῖς ναυσιπόροις καὶ ἀλιμένοις πελάγεσι τῶν ἐπελασάντων διειργομένων. Οἶμοι, ὅτι ἔθνος ὦμόν καὶ ἀνήμερον ἐπ' ἀδείας ὀρώ τῆς πόλεως περιχεόμενον καὶ τὰ πρὸ τῆς πόλεως ληιζόμενον, πάντα φθεῖρον, πάντα λυμαινόμενον, ἀγροὺς, οἰκίας, βοσκήματα, ὑποζύγια, γυναῖα, παιδάρια, πρεσβύτας, νεανίας, διὰ πάντων τὸ ξίφος ὠθούμενον, οὐδενὸς λαμβάνον οἶκτον, οὐδενὸς φειδόμενον. Παγγενὴς ἡ καταφθορά. Ὡς ἀκρις ἐν ληϊῷ καὶ ὡς ἐρυσίβη ἐν ἀμπελῶνι, μᾶλλον δὲ ὡς πρηστήρ ἢ τυφὼν ἢ χειμάρρους ἢ οὐκ οἶδ' ὅ, τι εἶπω, εἰς τὴν χώραν ἡμῶν εἰσπεσὼν αὐταῖς γενεαῖς τοὺς κατοικοῦντας ἀνάλωσε. Μακαρίζω τοὺς τῆς παλαμναίας καὶ βαρβάρου χειρὸς ἔργον γεγονότας, ὅτι τεθνηκότες θάσσον διέφυγον τὴν συναίσθησιν τῶν κατασχόντων ἡμᾶς ἀνελπίστων συμφορῶν· εἰ δὲ αἰσθησὶς ἦν αὐτοῖς τούτων ἀποικοινομένων, ἐθρήνησαν ἂν κάκεῖνοι σὺν ἐμοὶ τοὺς ἔτι περιόντας, ὧν τε διὰ παντὸς πάσχουσι καὶ οἷων ἀλγεινῶν ἀναπλησθέντες οὐκ ἀπαλλάσσονται καὶ ἐν ᾧ ζητοῦντες τὸν θάνατον οὐχ εὐρίσκουσι. Πολλῷ γὰρ αἰρετώτερον ἅπαξ θανεῖν τοῦ διὰ παντὸς ἐλπίζειν θανεῖν καὶ τοῖς τῶν πλησίον πάθεσι συνεχῶς ἀλγεῖν καὶ σπαράσσεσθαι τὴν ψυχὴν.

3. Ποῦ νῦν βασιλεὺς ὁ φιλόχριστος; Ποῦ τὰ στρατόπεδα; Ποῦ τὰ ὅπλα, τὰ μηχανήματα, αἱ στρατηγικαὶ βουλαὶ τε καὶ παρασκευαί; Οὐ βαρβάρων ἄλλων ἔφοδος ἐφ' ἐαυτὴν ταῦτα πάντα μετέστησέ τε καὶ μεθειλκύσατο; Καὶ βασιλεὺς μὲν ὑπερορίους πόρους καὶ μακροὺς ἀνατλά, συναπῆρε δὲ καὶ συνταλαιπωρεῖ τὸ στρατιωτικόν, ἡμᾶς δὲ ὁ κατ' ὀφθαλμοὺς ὄλεθρος καὶ φόνος δαπανᾷ, τοῖς μὲν ἐπελθὼν, τοῖς δὲ ἤδη ἐπερχόμενος. Τὸ δὲ σκυθικὸν τοῦτο καὶ ὦμόν ἔθνος καὶ βάρβαρον ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς πόλεως ἐξεργύσαν προφυλαίων μονιῶν δίκην ἀγρίου τὰ πέριξ αὐτῆς κατενεμήσατο. Τίς οὖν ἡμῶν προπολεμήσει; Τίς ἀντιπαρατάξεται τοῖς ἐχθροῖς; Πάντων ἡμεῖς ἔρημοι, πανταχόθεν ἐξηπορημένοι. [...] 4. [...] Τίς βοήσεται ὑπὲρ ἡμῶν; Εἴ τις ἦν Μωσῆς, εἶπεν ἂν πρὸς Κύριον, ἐὰν αὐτοῖς ἀφῇς, ἄφες, εἰ δὲ μή, ἐξάλειψον καμὲ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, ἥς ἔγραψας [LXX, Ex. 32, 32]· καὶ πρὸς ἡμᾶς δέ, Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς σιγήσομεν [LXX, Ex. 14, 14]. Ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὁσῖος ἀπὸ τῆς γῆς· οὐκ ἔστι Μωσῆς, οὐκ ἔστιν Ἀβραάμ, ὥστε διάραι τὸ στόμα καὶ παρρησιάσασθαι καὶ εἰπεῖν πρὸς τὸν Θεόν, μὴ συναπολέσης δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής [LXX, Ge. 18, 23]. Οὐκ ἔστιν ὅστις ἐπέλθοι τὰς φιλανθρώπους ἐκείνας καὶ θαυμασίους τῶν λόγων ἐπαγωγάς, δι' ὧν ἐπὶ δέκα δικαίοις τὴν μυριάνθρωπον πόλιν, ἔξω φύσεως φερομένην, ἐντὸς σωτηρίας ἤξι' οὐ γενέσθαι καὶ πρὸς τοῦ τῶν ὅλων ἀκούσαι Θεοῦ, ὡς, ἐὰν εὐρεθῶσιν ἐν τῇ πόλει δέκα, οὐ μὴ ἀπολέσω ἕνεκεν τῶν δέκα [LXX, Ge. 18, 32]. Οὐκ ἔστιν οὖν Μωσῆς, οὐκ

ἔστιν Αβραάμ, ἀλλ' ἐὰν ὑμεῖς βούλησθε, παράδοξον μὲν ἐρῶ, ἀληθὲς δὲ ὅμως, δύνασθε ὑμῖν αὐτοῖς Μωσέα παρασκευάσαι, δύνασθε Αβραάμ δεῖξαι. Καὶ Μωσῆς γάρ, ἀνεπιστρόφως ἔχοντος τοῦ λαοῦ, [δεινὸν] οὕτω δεινόν, εἰ πρεσβεύων παρηκούετο· ἀλλ' ἐκεῖνο λίαν φοβερόν, ὥς πολλοὺς πολλὰκις, ὑπὲρ ὧν ἅπαντα ἔπραττεν, ὑπὸ χειρὶ διεκρήσατο. Καὶ Αβραάμ δέ, περὶ ὧν ἐδυσώπει καὶ ἰκέτευε, τούτους ἐώρα τὸν βίον εἰς πυρὸς δαπάνην καταστρέφοντας, ὅτι παθὼν αὐτοῖς ἄκανθαι τὸ γεώργιον ἦν. Δύνασθε, ἐὰν βούλησθε, ἵνα λέγῃ κάκεῖνος πρὸς ὑμᾶς, Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς σιγήσομεν [cfr. LXX, Ex. 14, 14].

Ποθεῖτε μαθεῖν, ὅπως δέδοικα τὸν κλαυθμὸν ὑμῶν, ὅτι πρόσκαιρος· τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν, ὅτι πρὸς βραχύ, τὴν σωφροσύνην, ὅτι ἐφήμερος· τὴν φιλαδελφίαν, ὅτι μέχρις ἂν τὸ δυσμενὲς τῶν κύκλῳ ἐχθρῶν, ἅτε δὴ κοινὸν ὑπάρχον κακόν, εἰς ὁμόνοιαν ὑμᾶς συνωθῇ· τὸ ταπεινὸν καὶ μέτριον τῶν ἡθῶν, ὅτι μέχρις ἂν ἡ αἰχμαλωσία ἐμπρόθεσμος· τὸν τύφον πατούμενον καὶ τὸν θυμὸν χαλινούμενον καὶ τὴν γλῶτταν πνευματικῶν ἁσμάτων, ἀλλὰ μὴ αἰσchrῶν ῥημάτων, δεικνυμένην ὄργανον, ὅτι μέχρις ἂν τῶν πολεμίων οἱ ἀλαλαγμοὶ τοῖς ὣσιν ὑμᾶς προσαράσσωσι· τὰς λιτὰς καὶ τὰς παννύχους στάσεις καὶ τὴν νηστείαν καὶ τοὺς στεναγμούς, ὅτι μέχρις ἂν ὁ διὰ ξίφους θάνατος. 5. Ταῦτά με ταράττει καὶ θορυβεῖ πολὺ τῶν ὅπλων πλέον τῶν βαρβαρικῶν. Ταῦτα δέδοικα, ῥαδίως νυνὶ καὶ παρὰ πάντων ἅμα ὁρῶν συντελούμενα, ὅτι πρότερον οὐδ' ἐνίοις τισὶν οὐδὲ χωρὶς καὶ μόλις ἐπράττετο. Φοβεῖ με καὶ ἀνὴρ, ὅτι ὅτε ἴσταται ἡ πληγὴ, τότε καὶ ἡμεῖς σεμνυνόμεθα τὴν ἐπιστροφὴν, ὅτι, ὅταν ἐπιστῇ τὰ λυπηρά, τότε πρὸς τὰς πράξεις καταφεύγομεν τὰς χρηστάς. Διὰ τοῦτο νῦν οὐκ ἔστι Μωσῆς, οὐδὲ Αβραάμ. Εἰ δὲ καὶ παρελθούσης τῆς νῦν ἡμᾶς κατεχούσης συμφορᾶς τὴν αὐτὴν κοσμιότητα καὶ τάξιν καὶ κατάστασιν ἐφυλάττετε, πολλοὺς ἂν Μωσέας καὶ Αβραάμ προπολεμῇν ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐξιλεοῦσθαι προεβάλετο Θεός. Καὶ τί λέγω Μωσέα καὶ Αβραάμ; Αὐτὸν τὸν κοινὸν δεσπότην ἡμῶν τε κάκεῖνων πρόμαχον ἡμῶν καὶ προασπιστὴν ἀπειργάζεσθε, τὸν ἐπαγαγόντα τὸν ἐχθρὸν διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, θραύοντα τῶν ἐχθρῶν τὴν ἰσχύν· τὸν παιδεύοντα, ἰώμενον· τὸν ὀργιζόμενον, φιλανθρωπεύμενον· μεγάλη γὰρ ἡ ἐλεημοσύνη Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ <ὁ> ἐξίλασμός αὐτοῦ τοῖς ἐπιστρέφουσιν ἐπ' αὐτόν. Ὅσιους καὶ βελτίους ποιήσατε, διὰ Ἱερεμίου βοᾷ, τὰς ὁδοὺς ὑμῶν καὶ τὰ ἔργα ὑμῶν καὶ ἀκούσατε τῆς φωνῆς Κυρίου καὶ παύσεται Κύριος τῶν κακῶν, ὧν ἐλάλησεν ἐφ' ὑμᾶς [LXX, Je. 33, 13]. Ἀλλ' οὐ βούλεσθε. Μὴ βοᾷτε, μηδὲ θορυβεῖσθε· κρεῖσσον ἦν ἡσύχως εὐχαριστεῖν, ἀλλὰ μὴ διωλύγιον βοᾶν, ὑπὲρ ὧν μὴ ἐπάσχομεν, ἀλλὰ μὴ περὶ τοῦ δεδιέναι παθεῖν ἃ τοῖς οὐκ ὀρθῶς βιοῦσιν ἔπεται παθεῖν, ἐφ' ᾧ τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν αἱ κατὰ τὸν βίον ἀφθονοὶ πηγαὶ ἀνεδίδοντο, ἀλλὰ μὴ τῶν χαλεπῶν ἡμῖν ἀπείρων ὄχλον ἐπὶ ξυροῦ βεβηκότα πειρᾶσθαι φυγεῖν.

6. Ἀλλὰ στήσατε τὸν κλαυθμὸν, παύσασθε, τούτων ἀσφαλεῖς φύλακες γένεσθε, τολμῶ καὶ λέγω ἐγὼ τῆς σωτηρίας ὑμῖν ἐγγυητής· ταῖς ἐπαγγελίαις ὑμῶν θαρρῶν τοῦτό φημι, οὐ ταῖς πράξεσι ταῖς ἐμαῖς, ταῖς ὑμῶν ὑποσχέσεσιν, ἀλλ' οὐ ταῖς ἐμαῖς φωναῖς. Εγὼ ὑμῖν ἐγγυῶμαι τὴν σωτηρίαν, ἂν αὐτοὶ βεβαίως συντηρήσητε τὰς ὁμολογίας· ἐγὼ τὴν τῶν δυσχερῶν ἀπαλλαγὴν, ἂν ὑμεῖς πάγιον τὴν ἐπιστροφὴν· ἐγὼ τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἐχθρῶν, ἂν τὴν ἀναχώρησιν ὑμεῖς τῶν παθῶν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐγὼ τούτων ἐγγυητής, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν, ἂν ἄρα τῶν συνθηκῶν ὑμεῖς ἀπροφάσιστοι γένησθε πληρωταί, ὑμᾶς αὐτοὺς προβάλλομαι ἐγγυητάς, ὑμᾶς ἀποφαίνω πρεσβεντάς. Καὶ γὰρ Κύριος φιλόανθρωπος ὢν καὶ μετανοῶν ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων ἐρεῖ πρὸς ὑμᾶς, ἰδοὺ ἀπαλείφω ὥς νεφέλην τὰς ἀνομίας σου καὶ ὥς γνόφον τὰς ἀμαρτίας σου· ἐπιστράφηθι ἐπ' ἐμὲ καὶ λυτρώσομαί σε [LXX, Is. 44, 22]· καί, ἐπιστράφητε πρὸς με καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς [LXX, Za. 1, 3]· καί, πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος ἢ ἐπὶ βασιλείαν τοῦ ἐξᾶραι αὐτοὺς καὶ ἀπολλύειν· καί, ἐὰν ἐπιστραφῇ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ τῶν κακῶν αὐτῶν, μετανοήσω καὶ ἐγὼ περὶ πάντων τῶν κακῶν, ὧν ἐλογισάμην τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς [LXX, Je. 18, 7-8].

7. Τὸ λοιπόν, ἀγαπητοί, πρὸς τὴν μητέρα τοῦ λόγου, τὴν μόνην ἡμῶν ἐλπίδα καὶ καταφυγὴν, καιρὸς ἐφέστηκε προσδραμεῖν. Ταύτη βοήσωμεν ποτινῶμενοι· Σῶσον πόλιν σὴν, ὥς οἶδας, ᾧ δέσποινα. Ταύτην πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ Θεὸν ἡμῶν μεσίτιν στησώμεθα καὶ τῶν διομολογηθέντων ἡμῖν μάρτυρα καὶ ἐγγυητὴν ποιησώμεθα, τὴν τὰς ἡμετέρας αἰτήσεις διαπορθμεύουσαν καὶ τὴν παρὰ τοῦ τεχθέντος ἐξ αὐτῆς φιλανθρωπίαν ἐπομβρίζουσαν καὶ τὸ νέφος τῶν ἐχθρῶν διασκεδάζουσαν καὶ τὰς τῆς σωτηρίας ἡμῖν αὐγὰς ἀναλάμπουσιν· ἥς ταῖς πρεσβείαις τῆς παρουσίας μὲν ῥυσθείημεν ὀργῆς, ῥυσθείημεν δὲ καὶ τῆς μελλούσης καὶ ἀτελευτήτου κατακρίσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα καὶ εὐχαριστία καὶ προσκύνησις ἅμα τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

74. Planoudes, Maximos (13th-14th C.)

From the translation of Augustine's «De Trinitate»

The Father glorifies the Son, but also the Son glorifies the Father

Π 4, 6. Πλὴν ἐνταῦθα γρηγορεῖτωσαν, εἴ γε δύνανται, οἱ καὶ τοῦτο ἑαυτοῖς συναίρεσθαι τάχα οἰόμενοι πρὸς τὸ ἀποδεικνύναι τὸν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ μείζονα, ἐπειδὴ περ εἶρηκεν ὁ Υἱός· Πάτερ, δόξασόν με [Ev. Jo. 17, 1]. Διδοὺ γὰρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δοξάζει τοῦτον· μήποτ' Δ οὖν καὶ αὐτὸ μείζον τούτου ἐστίν; Εἰ δὲ διὰ ταῦτα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δοξάζει τὸν Υἱόν, ὅτι ἐκ τοῦ Υἱοῦ λήψεται, καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ αὐτοῦ λήψεται, ὅτι πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ [Ev. Jo. 16, 15] αὐτοῦ ἐστι, φανερὸν ν ὡς ἡνίκα ἂν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δοξάζῃ τὸν Υἱόν, ὁ Πατήρ δοξάζει τὸν Υἱόν. Ὅθεν δηλὸν ἐστίν ὡς πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ οὐ μόνον τοῦ Υἱοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστι· δυνατὸν γάρ ἐστι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δοξάζειν τὸν Υἱόν, ὃν δοξάζει ὁ Πατήρ. Ὡστε εἰ ὁ δοξάζων μείζων ἐστὶ τοῦ δοξαζομένου, συγχωρεῖτωσαν ἴσους εἶναι τοὺς ἀλλήλους δοξάζοντας. Γέγραπται γὰρ ὅτι καὶ ὁ Υἱός δοξάζει τὸν Πατέρα· ΔΕγὼ σε, φησὶν, ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς [Ev. Jo. 17, 4]. Πάντως οὖν φυλαττέσθωσαν μήποτε νομισθῇ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μείζον ἀμφοῖν ὅτι δοξάζει τὸν Υἱόν, ὃν δοξάζει καὶ ὁ Πατήρ, αὐτὸ δΔ οὔτε παρὰ τοῦ Πατρὸς οὔτε παρὰ τοῦ Υἱοῦ δοξάζεσθαι γέγραπται.

De Trinitate II 4, 6. Verumtamen hic evigilent si possunt qui hoc etiam sibi suffragari putaverunt quasi ad demonstrandum Patrem Filio maiorem, quia dixit Filius: Pater, clarifica me. Ecce et Spiritus Sanctus clarificat eum; numquidnam et ipse maior est illo? Porro autem si propterea Spiritus Sanctus glorificat Filium quia de Filii accipiet et ideo de eius accipiet quia omnia quae habet Pater ipsius sunt, manifestum est quia cum Spiritus Sanctus glorificat Filium, Pater glorificat Filium. Unde cognoscitur quod omnia quae habet Pater non tantum Filii, sed etiam Spiritus Sancti sunt quia potens est Spiritus Sanctus glorificare Filium quem glorificat Pater. Quod si ille qui glorificat eo quem glorificat maior est, sinant ut aequales sint qui se invicem glorificant. Scriptum est autem quod et Filius glorificet Patrem: Ego te, inquit, glorificavi super terram. Sane caveant ne putetur Spiritus Sanctus maior ambobus quia glorificat Filium quem glorificat Pater, ipsum autem nec a Patre nec a Filio glorificari scriptum est.

The Son and the Holy Spirit, sent by the Father, are not lower than the Father who sends them

Π 5, 7. Ἀλλ ἐν τούτοις ἡτηθέντες πρὸς ἐκεῖνο ἑαυτοὺς ἐπιστρέφουσιν, ὡς λέγειν· «Μείζων ἐστὶν ὁ πέμπων τοῦ πεμπομένου». Κάντεῦθεν μείζων ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ· ὁ γὰρ Υἱός παρὰ τοῦ πατρὸς ἑαυτὸν ἀπεσταλμένον συνεχῶς ὀνομάζει· μείζων δὲ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ περὶ ἐκείνου γὰρ εἶπεν ὁ σωτήρ· Ὅν πέμπει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου [Ev. Jo. 14, 26]· καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ἔλαττον ἀμφοῖν· καὶ γὰρ καὶ ὁ Πατήρ αὐτὸ πέμπει, καθάπερ ἦδη μεμνημονεύκαμεν, καὶ ὁ Υἱός, ὡς ὅταν λέγῃ· Εἰάν δὲ ἀπέλθω, πέμψω ἐκεῖνον πρὸς ὑμᾶς [Ev. Jo. 16, 7].

Εν δὴ τούτῳ τῷ ζητήματι πρῶτον ζητῶ πόθεν καὶ πῇ πέμπεται ὁ Υἱός. Εγὼ, φησί, παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον [Ev. Jo. 16, 28]· τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἄρα ἐξιέναι καὶ ἔρχεσθαι εἰς τὸν κόσμον, τοῦτο ἐστὶ τὸ πέμπεσθαι. Τί τοίνυν ἐστίν, ὃ περὶ τοῦ αὐτοῦ ὁ αὐτὸς εὐαγγελιστής φησιν· Εν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω [Ev. Jo. 1, 10-11]; καὶ μετὰ ταῦτα συνάπτει· Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν· ἐκεῖσε δηλονότι ἀπεστάλη οὗ ἦλθε. Καὶ εἰ εἰς τὸν κόσμον ἀπεστάλη, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθε καὶ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, ἐκεῖσε ἄρα ἀπεστάλη οὐπὲρ ἦν. Καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνο ὃ γέγραπται ἐν τῷ προφήτῃ τὸν Θεὸν λέγειν ὅτι· Τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ [LXX, Je. 23, 24], εἰ

περὶ τοῦ Υἱοῦ εἴρηται (αὐτὸ ν γάρ τινες θέλουσι νοεῖσθαι ἢ τοῖς προφήταις ἢ ἐν τοῖς προφήταις λαλήσαντα), ποῦ ἀπεστάλη εἰ μὴ ἐκεῖσε οὐ ἦν; Πανταχοῦ γάρ ἦν ὁ εἰπών· Τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ. Εἰ δὲ περὶ τοῦ Πατρὸς εἴρηται, ποῦ εἶναι δίχα τοῦ οἰκείου δύναται λόγου καὶ δίχα τῆς ἐαυτοῦ σοφίας τῆς διατεινούσης ἀπὸ πέρατος εἰς πέρας εὐρώστως καὶ διοικούσης τὰ πάντα χρηστῶς [LXX, Wi. 8, 1]; Ἀλλ οὐδὲ δίχα τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ποῦ ποτε εἶναι οἶός τε ἐγένετο. Οὐκοῦν εἰ πανταχοῦ ὁ Θεός, πανταχοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Ἐκεῖσε ἄρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπεστάλη οὐπὲρ ἦν. Καὶ γὰρ κάκεῖνος ὁ μὴ εὐρίσκων τόπον πορευθῆναι ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ λέγων· Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν Ἄϊδην, πάρει [LXX, Ps. 138, 1]· πανταχοῦ θέλων νοεῖσθαι παρόντα τὸν Θεόν, πρότερον ὠνόμασε τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Καὶ γὰρ οὕτως εἶπε· Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου; Καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; [LXX, Ps. 138, 7-8]

II 5, 7. Sed in his convicti ad illud se convertunt ut dicant: «Maior est qui mittit quam qui mittitur». Proinde maior est Pater Filio quia Filius a Patre se missum assidue commemorat; maior est et Spiritu Sancto quia de illo dixit Iesus: Quem mittet Pater in nomine meo; et Spiritus Sanctus utroque minor est quia et Pater eum mittit, sicut commemoravimus, et Filius cum dicit: Si autem abiero, mittam eum ad vos.

Qua in quaestione primum quaero unde et quo missus sit Filius. Ego, inquit, a Patre exii et veni in hunc mundum; ergo a Patre exire et venire in hunc mundum, hoc est mitti. Quid igitur est quod de illo quidem ipse Evangelista dicit: In hoc mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit?, deinde coniungit: In sua propria venit; illuc utique missus est quo venit. At si in hunc mundum missus est quia exiit a Patre et venit in hunc mundum, et in hoc mundo erat, illuc ergo missus est ubi erat. Nam et illud quod scriptum est in Propheta Deum dicere: Caelum et terram ego impleo, si de Filio dictum est (ipsum enim nonnulli volunt intellegi vel Prophetis vel in Prophetis locutum), quo missus est nisi illuc ubi erat?; ubique enim erat qui ait: Caelum et terram ego impleo. Si autem de Patre dictum est, ubi esse potuit sine Verbo suo et sine Sapientia sua quae pertendit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter? Sed neque sine Spiritu suo usquam esse potuit. Itaque si ubique est Deus, ubique est etiam Spiritus eius. Illuc ergo et Spiritus Sanctus missus est ubi erat. Nam et ille qui non invenit locum quo eat a facie Dei et dicit: Si ascendero in caelum, tu ibi es; si descendero in infernum, ades; ubique volens intellegi praesentem Deum, prius nominavit Spiritum eius. Nam sic ait: Quo abibo ab Spiritu tuo? Et quo a facie tua fugiam?

75. Plethon, George Gemistos (14th-15th C.)

1. *Against the peripatetic George Scholarios, about the problem of the Supreme Good and Pleasure*

28. 2. Ἀριστοτέλης μὲν γὰρ ἔκ τε τοῦ κοινωνεῖν τῷ ἐσχάτῳ τέλει φάσκειν τὴν ἡδονὴν καὶ ἀνάγκην εἶναι κοινωνεῖν, ὥς δὴ ἀτελὲς ἂν ἡμῖν τέλος τὸ ἐσχατὸν ἐσόμενον, εἰ μὴ παρείη αὐτῷ καὶ ἡδονή, ἔκ τε τοῦ τελειοῦν αὐτὴν τὰς ἐνεργίας ἡμῶν φάσκειν [cfr. Arist. EN X 1, 1172a 19-7, 1178a 8], δῆλός ἐστιν ἥτοι τέλος τῶν ἐνεργιῶν ἡμῶν τιθέμενος τὴν ἡδονήν, ἢ τοῦτο μὲν οὐχί – καίπερ οὕτω δεόν θέσθαι ἐξ οὗ ὑπ αὐτῆς φησι τὰς ἐνεργίας ἡμῶν τελειοῦσθαι, μέρος δ οὖν εἶναι ἡμῖν τοῦ ἐσχάτου τέλους καὶ αὐτὴν τίθει ἂν, σύνθετόν τι ἡμῖν τὸ τέλος ἔκ τε δὴ ἡδονῆς καὶ θεωρίας ποιῶν, ὥς ἥτοι τὴν ἡδεῖαν θεωρίαν ἢ ἡδονὴν τὴν θεωρητικὴν· οὐδὲν γὰρ διαφέρει ὁποτέρως ἂν τις εἴποι τῷ γε ἀνθρωπεῖ ὃν βίῳ τὸ τέλος. 3. Ἡ μὲν οὖν Ἀριστοτέλους γνώμη τοιαύτη τις οὖσα οὐκ ἄδηλός ἐστι καὶ ἀπ αὐτῶν τούτων ὧν σὺ [Schol. p. 93, 9-20] ἐνθάδε ἐκτίθεσαι αὐτοῦ ῥημάτων· καὶ κρινόντων ἔκ τε τούτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὑπ αὐτοῦ περὶ αὐτῶν τούτων λεγομένων οἱ τῶν Ἀριστοτέλους λόγων ὅπως δὴποτε ἔμπειροι, ἐφ οὓς καὶ σὺ

ἀναφέρεις τὴν κρίσιν [Schol. p. 95, 1], καὶ ἡμεῖς οὐ παραγραφόμεθα τὴν γε κρίσιν. Οὐ γάρ σου εἶεν ἂν ἀσυνετώτεροι οἱ κρινούντες· οὐ γὰρ ῥάδιον σοῦ τινος ἀσυνεωτέρου τυχεῖν τῶν τοῖς βιβλίοις τοῖς Ἀριστοτέλους σπουδῇ προσεσχηκότων. 4. Φανήσεται γὰρ Ἀριστοτέλης γυμνάζων μὲν τὸν περὶ ἡδονῆς λόγον ἐφ' ἑκάτερα, τελευτῶν δὲ τιθέμενος τῇ ἡδονῇ, οὐ πάσῃ δέ, ὡς καὶ κακὰς οὕσας ἐνίας ἡδονάς, καὶ τοῦτο οὐ καλῶς. Ἔδει γὰρ διακρίνειν εἰ καθ' ὅσον ἡδοναὶ κακαὶ αἱ κακαὶ τῶν ἡδονῶν· εἰ γὰρ τοῦτο, καὶ ἅπασαι ἂν εἶεν κακαί. Καὶ αὖ, εἴ τις ἡδονὴ ἀγαθὸν καθ' ὅσον ἡδονή, καὶ ἅπασαν δεῖ ἡδονὴν καθ' ὅσον ἡδονὴ ἀγαθὸν εἶναι. Εἰ γὰρ τι εἴη τοιόνδε καθ' ὅσον αὐτό, καὶ ἅπαν δεῖ αὐτὸ καθ' ὅσον αὐτὸ τοιοῦτον εἶναι. Ἀριστοτέλης δ' οὐδὲν τοιοῦτον οἶδε διακρίνειν. Ἡμεῖς δ' ἐπεὶ σοὶ τὴν Ἀριστοτέλους γνώμην καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐνθάδε σοὶ ἐκτεθειμένων σαφῇ κατεστήσαμεν, ἐροῦμεν καὶ ὧν ἐν τούτοις τὰ καὶ ὅλῳ τῷ περὶ ἡδονῆς λόγῳ ἀμαρτάνει – συχνὰ δ' ἀμαρτάνει – τό γε μέγιστον. 5. Ἔστι τίνυνν μέγιστον ὧν ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἀμαρτάνει τὸ τελειοῦν φάσκειν τὰς ἐνεργίας ἡμῶν τὴν ἡδονὴν [Arist. EN X 4, 1174b 23 ff.]. Καλεῖ μὲν οὖν καὶ τελειότητα αὐτὴν τῶν γε ἐνεργιῶν ἡμῶν. Οὐδὲν μὴν διαφέρει κἂν εἰ μὴ τελειότητα ἐκάλει· ἢ γὰρ δὴ τελειοῦσα οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐχὶ κἂν τελειότης εἴη. Ἡμεῖς δὲ τοσοῦτου δέομεν τελειότητα αὐτὴν φάναι, ὥστ' οὐδὲ παρεῖναι αὐτὴν οὐδὲ μιᾷ ἡμῶν τελειότητι φαμέν, ἀλλὰ συναισθήσει ἀεὶ τελειώσεως παρέπεσθαι, οὐ τελειότητος, τῶν δὲ γε τελειότητων ἡμῶν ἐκάστων – πολυμερεῖς γὰρ ἡμεῖς καὶ ἄλλη ἄλλης ἐνεργίας ἡμῶν τελειότης – ἀπαλλάττεσθαι. 6. Επιδέδεικται μὲν οὖν ἡμῖν καὶ ἄλλοθι διὰ πλείονων τὸ τοιοῦτο· οὐδὲν μέντοι ἦττον καὶ ἐν τῷ προτέρῳ ἡμῶν συγγράμματι, ὃ νῦν σὺ ἀντιλέγεις, διὰ βραχέος ἐπὶ τῆς κυριωτάτης ἡμῶν ἐνεργίας τῆς θεωρίας ἐπιδείκνυται, ἢ δὴ φαμέν μανθάνουσι μὲν καὶ ἐκ λήθης ἀναμνησκόμενοις οὐ σμικρὰν τινα ἡδονὴν ἡμῖν παρέπεσθαι, ἐκ δὲ πολλοῦ ἐπισταμένοις τὰ καὶ θεωροῦσιν οὐ πάνυ τοι [De diff. p. 329, 33-36]. 7. Σὺ δὲ πρὸς τοῦτο ἡμῶν οὐδ' ἀντιβλέψαι δυνηθεῖς, ἀλλ' ἐκκλίνας ὁμως φαυλίζεις, ὡς δὴ «οὐ τοιούτοις τεκμηρίοις περὶ τῶν μεγίστων τῶν δογμάτων πιστεύειν χρεῶν» [Schol. p. 94, 38], οὐ συνιεῖς ὅσον τῷ βραχεῖ τούτῳ τεκμηρίῳ βάθους ἔνεστιν. Εἰ δὲ τελειώσεως ἀεὶ συναισθήσει παρέπεται ἡ ἡδονή, τελειότητι δ' οὐδὲ μιᾷ, οὐδ' ἂν οἶα τ' εἴη τέλος ἡμῖν εἶναι· οὐ γὰρ τὸ τελειοῦσθαι ἡμῖν τέλος, ἀλλὰ τὸ τελειωθῆναι τὰ καὶ εἶναι δὴ τελείοις, οὐ γίγνεσθαι, τοῦτο δ' ἐστὶ καλοῖς γενέσθαι τὰ καὶ εἶναι τὴν ψυχὴν· καλὸν γὰρ ἔν γε ἐκάστῳ εἶδει τὸ τέλειον.

2. The importance of the social virtues and the necessity to put public interests before private ones

Π 11. Εἴθ' ἡ πολιτεία τὸ πρὸς τὸ συγγενὲς κοινὸν περιποιουμένη ἡμῖν πλείστ' ἂν ὠφελοῖ, ἐπεὶ καὶ κατὰ φύσιν τυγχάνει τὰ σπουδαιότερά τε καὶ τελεώτερα τῶν γενῶν μᾶλλον τοι κοινωνοῦντα ἀλλήλοις τῶν καταδεεστέρων τε καὶ φαυλοτέρων, φυτὰ μὲν γὰρ ἢ καὶ ζύμπασα ἢ γε ἀναισθητός φύσις, ἥκιστ' ἂν ἐπικοινωνοῖ ἀλλήλοις, ζῶα δὲ καὶ ζύμπαντα ἅπερ ἂν αἰσθήσεως ἤδη μετέχοι, μάλιστα ἂν τοῦτό γε διαπράττοιτο, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ αὐτῷ τὸ αἰσθανόμενόν τε καὶ ζῶν μᾶλλον τοι κοινωνοῖ ἂν ἢ τῶν ἀναισθητῶν τε καὶ ἀψύχων ὅτιοι, εἴπερ τοῖς μορίοις τὸ ὅλον πεπονθόσι τι μάλιστα συμπάσχει τε καὶ συναισθάνεται, ὡς τοῦτο που ὄν καὶ ζωὴν, κοινωνίαν τινὰ καὶ συμπάθειαν αὐτοῦ αὐτῷ τε καὶ τοῖς προσπίπτουσιν ἐκάστοις.

Τῶν δὲ θηρίων τὰ μᾶλλον ξυναγελαζόμενα τῶν ἦττον τοῦτο ποι οὐντων τελεώτερά τε εἶναι καὶ ἡμῶν πως ἐγγυτέρω, ἄνθρωπον δὲ θηρίων ξυμπάντων κοινότητι βίου πάμπλου διαφέρειν, τὰ τε αὐτῷ κρεῖττω που γένῃ κοινότερον ἔτι ἀνθρώπου βιοῖ ἂν κατὰ τὸ εἰκός, ὥσθ' ὁ γε πολίτης ἀγαθὸς τούτου μάλιστα ἐπιμελούμενος καὶ ἐς τὸ κοινὸν ζῶν, οὐ τὰ ἐλάχιστ' ἂν αὐτῷ διαπεπραγμένος εἴη, μὴ ὅτι κατὰ φύσιν τε καὶ ἀνθρωπινώτερον οὕτω βιῶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῦ τελεωτέροις γένεσιν εἰς δύναμιν ἀφομοιούμενος, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἴδιον οὕτω σφύζων μᾶλλον, τὸ κοινὸν ν' πρὸ αὐτοῦ αἰρούμενος, ἀλλὰ μὴ τοῦτο πρὸ τοῦ κοινοῦ, ἐπειδὴ τοῦ μὲν κοινοῦ καλῶς τιθεμένου, αὐτό τε καὶ τὸ ἴδιον μάλιστα σφύζεσθαι πέφυκε, τοῦ δὲ ἰδίου δισταμένου τοῦ κοινοῦ, ἀμφοτέρω ἀπόλλυσθαι.

3. The recovery of Greek identity and the protection of the Morea in the address to Manuel II Palaiologos (1391-1425)

Θειότατε αὐτοκράτορ, ὁ μὲν πρὸς Διταλῶν τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ δυναστεύοντας τοῖς πάντα κρατίστοις σοῖς υἱέσι πολεμηθεὶς πόλεμος καλῶς τε καὶ μετὰ πολλοῦ μάλιστα τοῦ περιόντος κατατέθειται, τῶν πλείστων τε καὶ ἐπικαιροτάτων τῆς ἐκείνων ἐπικρατείας διὰ μακροῦ τοῦ χρόνου τὰ ἡμέτερα ἐπανασεσωσμένων, αὐτῶν τε ἐκείνων καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν παντάπασιν ἡμῖν εἰζάντων καὶ ἐς ἅπαντα ἔψεσθαι ὁμολογησάντων. ΔΕΚ δὴ τούτων ὑμῖν μὲν δόξα καὶ κλέος οὕτω κρατύνουσί τε καὶ ἐπαύξουσιν τὴν ἀρχήν, τῷ δὲ κοινῷ ἀσφάλειά τε ὁμοῦ

καὶ ὠφέλεια καὶ ἐς τὸ μέλλον μειζόνων ἀφορμαὶ πραγμάτων, εἰ θεὸς διδοίη. ΔΕμοὶ δὲ ἐπέρχεται νῦν εἰπεῖν τε καὶ ὑποθέσθαι ἃ ἐκ πλείονος σκοποῦντι δόξαν παρίστησιν ὡς γενόμενα μὲν ἂν μέγα ἂν τοῖς τῇδε πράγμασι λυσιτελήσειε, μὴ γενόμενα δΔ αὖ οὐ μικρὸν ἂν πρὸς τὴν τοῦ παντὸς ἐλλείποι σωτηρίαν.

Πρῶτον μὲν δὴ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς χώρας, ὡς περὶ πλείστου ποιητέα ὑμῖν ἐστὶ, βραχέΔ ἄττα μοι εἰρήσεται, οὐχ ὅτι μὴ καὶ αὐτοὺς ὑμᾶς περὶ τὴν ταύτης ἐπιμέλειαν ἐσπουδακότας ὀρώ, ἀλλΔ αὐτοῦ γέ τοι τοῦ λόγου ἔνεκα ὡς διὰ τῶν δεόντων δὴ χωροίη. ΔΕσμέν γάρ οὖν ὧν ἡγεισθέ τε καὶ βασιλεύετε Ἕλληνες τὸ γένος, ὡς ἢ τε φωνὴ καὶ ἡ πάτριος παιδεία μαρτυρεῖ· Ἕλλησι δὲ οὐκ ἔστιν εὐρεῖν ἥτις ἄλλη οἰκειότερα χώρα οὐδὲ ν μᾶλλον προσήκουσα ἢ Πελοπόννησός τε καὶ ὅση δὴ ταύτη τῆς Εὐρώπης προσεχῆς τῶν τε αὖ νήσων αἱ ἐπικείμεναι. Ταύτην γάρ δὴ φαίνονται τὴν χώραν Ἕλληνες ἀεὶ οἰκοῦντες οἱ αὐτοὶ ἐξ ὅτου περ ἄνθρωποι διαμνημονεύουσιν, οὐδένων ἄλλων προενοκηκότων οὐδὲ ἐπήλυδες κατασχόντες, ὥσπερ ἄλλοι συχνοὶ ἐξ ἐτέρας μὲν ὠρμημένοι, ἐτέραν δὲ οἰκοῦσι κατασχόντες ἄλλους τε ἐκβαλόντες καὶ αὐτοὶ ὑφΔ ἐτέρων τὸ αὐτὸ ἔστιν ὅτε πεπονθότες, ἀλλΔ Ἕλληνες τήνδε τὴν χώραν τούναντίον αὐτοὶ τε ἀεὶ φαίνονται κατέχοντες καὶ ἀπὸ ταύτης ὁρμώμενοι περιουσίᾳ οἰκητόρων ἐτέρας τε οὐκ ὀλίγας κατασχόντες, οὔτε ταύτην ἐκλιπόντες. Συμπάσης δὲ ταύτης τῆς χώρας αὐτὴ Πελοπόννησος ὁμολογεῖται τὰ πρῶτά τε καὶ γνωριμώτατα ἐνεγκούσα τῶν Ἑλλήνων γένη, καὶ ἀπὸ ταύτης ὁρμώμενοι τὰ μέγιστα τε καὶ ἐνδοξότατα Ἕλληνες ἔργα ἀπεδείξαντο· καὶ μὲν δὴ καὶ τῆς μεγάλης ταυτησὶ πόλεως τῆς πρὸς Βοσπόρῳ, ἥπερ νῦν ὑμῖν βασιλείον ἐστὶ, τήνδε τὴν χώραν εἴη ἂν λογιζομένοις οἶον μητέρα τε οὔσαν καὶ ἀφορμὴν τινα ἰδεῖν, τοῦτο μὲν ἐπειδὴ Βυζάντιον οἱ προενοκηκότες Ἕλληνες τε καὶ Δωριεῖς, Δωριεῖς δὲ Πελοποννήσιοι περιφανῶς, τοῦτο δΔ ἐπειδὴ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα, τὴν λαμπρὰν ταύτην ἀπὸ τῆς ἐν Διταλία .Ρώμης ἀποικίαν στείλαμενοι καὶ Βυζάντιον οὕτω καλῇ καὶ μεγάλῃ ἐπηυξηκότες τῇ προσθήκῃ, Πελοποννησίων οὐκ ἀλλότριοι, εἴ γε Αἰνιᾷσι μὲν Σαβῖνοι ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις συνωκισμένοι .Ρώμην εὐτυχεστάτην πόλεων κατώκισαν, Σαβί- νοι δὲ ἐκ Πελοποννήσου τε καὶ Λακεδαιμόνιοι.

Τούτων τε οὖν ἔνεκα οὐ περὶ μικροῦ ποιητέα ἡ χώρα οὕθΔ ὑμῖν τοῖς βασιλεῦσιν οὔτε τοῖς ὑπηκόοις ἡμῖν, εἴ γε τῶν οἰκείων τε καὶ μάλιστα προσηκόντων μάλιστα καὶ ἐπιμελητέον. Ἦδε δΔ ἡμῖν οἰκειοτάτη ἀπασῶν, ἀλλὰ καὶ ἀρετὴ ὡς οὐδὲ μιᾶς ἂν λείποιτο τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον. Ὅσα μὲν εἰς ὠρῶν συμμετρίαν καὶ καρπῶν φορὰν καὶ ὅλως τῶν πρὸς τὸν βίον χρησίμων τείνοντά ἐστιν εἰπεῖν ἐάσω ἔν γε τῷ παρόντι· ἀλλΔ εἰς ἀσφάλειαν τίνος οὐκ ἂν εἴη κρείττων χώρας, νήσός τε οὔσα τηλικαύτη ὁμοῦ καὶ ἡπειρος ἡ αὐτὴ καὶ παρέχουσα τοῖς ἐνοικοῦσι κατὰ τρόπον χρωμένοις ταῖς ὑπαρχούσαις ἀφορμαῖς ἀπΔ ἐλαχίστης μὲν τῆς παρασκευῆς εἴ τις ἐπίοι ἀμύνεσθαι, ὑπάρχειν δὲ καὶ ἐπεξιέναι ὅταν ἐθέλωσιν, ὥστε καὶ ἄλλης οὐκ ὀλίγης ἂν ῥαδίως πρὸς τῇδε κρατεῖν. Καὶ παρῆκα ὀρῶν ἐρυμνότητα, διὰ πάσης διηκόντων καὶ δικὴν ἀκροπόλεων ἀνεστηκότων πανταχῇ, ὥστε, κἂν τῶν πεδίων κρατῆσαι πολεμίους συμβῇ ποτε, τῆς γε συμπάσης χώρας ἥττους εἶναι. Ὡστε μὴ οἰκειότητος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρετῆς ἔνεκα ἐπιμελητέον εἶναι τῆς χώρας, εἴ γε περὶ τῶν κτημάτων τὰ ἀμείνω μᾶλλον τοι καὶ σπουδαστέον.

76. *Porikologos (Fruit Book) (13th-14th C.)*

A mendacious Grape is tried for perjury before Emperor Quince and his court of personified fruits and vegetables

Βασιλεύοντος τοῦ πανενδοξοτάτου Κυδωνίου καὶ ἡγεμονεύοντος τοῦ περιβλέπτου Κίτρου, συνεδριάζοντος Ροδίου τοῦ ἐπικέρνη, Μήλου τοῦ λογοθέτου, Νερατζίου τοῦ πρωτοβεστιαρίου, Ροδακίνου τοῦ πρωτοστάτορος, Δαμασκήνου τοῦ πρωτονοβελισίμου, Πιστακίου τοῦ καίσαρος, Λεμονίου τοῦ μεγάλου δρογγαρίου, Κουκουναρίου τοῦ ἐπικέρνη, Μοσκοκαρυδίου τοῦ μεγάλου ἄρχοντος, Μουσπούλου, Σούρβου, Σύκου, Βατσίνου, Τζιντζύφου καὶ Κερασίου τῶν γραμματικῶν· αὐτῶν δὲ πάντων παρισταμένων παρέστη καὶ ἡ Στάφυλος ἀναγγέλλουσα ταῦτα·

«᾽Ω δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, γνωστὸν ἔστω τῇ βασιλείᾳ σου, ὅτι ὁ πρωτοσέβαστος Πιπέριος καὶ μετὰ Κυμίνου τοῦ κόμητος, Θρύμπου τοῦ πρωτοσπαθαρίου, Καναβουρίου τοῦ

μεγάλου ἄρχοντος, Κρανίου τοῦ πράκτορος, Συκαμίνου, Προυνού τε καὶ Βατσίνου, Τζίτζυφορεβίθου τε καὶ ΔΑνακακάβου, Βραβούλου τε καὶ Κουμάρου, Βραβούλου τε καὶ Κουμάρου, Κρανίου τε καὶ Βαλανίου τῶν ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων, ΔΑνήθου τε καὶ Μαράθου, Κολιάντρου καὶ Δενδρολιβάνου, Στάχου καὶ Σπέτζας, Κρόκου καὶ Πιπερίου καὶ τῶν σῶν προσταγμάτων καταφρονοῦσιν καὶ κατὰ τῆς βασιλείας σου ἄτοπα ἐπιβουλεύουσιν, ὦ δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε».

ΔΑκούσας δὲ ταῦτα ὁ βασιλεῦ Κυδώνιος καὶ θυμοῦ πληστεῖς ἔφη πρὸς αὐτήν·

«Ἔχεις μάρτυράς τινας;».

Ἡ δὲ ἔφη·

«Ναί, δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, ἔχω ΔΕλαίαν τὴν κυρὰ ἡγουμένην, Φακὴν τὴν κυρὰ οἰκονόμισσαν, Σταφίδαν τὴν κυρὰ καλογραῖαν. Ἔχω καὶ τὸν Ρεβίθιον τὸν κουκουβαῖομύτην, Φάσουλον τὸν κοιλιοπρήσθην καὶ μαυρόματον, Κρόκον τὸν αἱματοδόχον καὶ πνευματομάχον, καὶ Λάθυρον τὸν ἀκέφαλον».

Εὐθὺς γοῦν ἐπήδησεν ὁ κύρ Κρομμύδιος μετὰ κοκκίνης στολῆς, τὸ γένειον αὐτοῦ χαμαὶ συρόμενον, δισέντυτος, τρισέντυτος καὶ μετὰ δριμέας χολῆς τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν βασιλέα ἀπεκρίνατο·

«᾽Ω δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, ὁμνύω σε οὕτως· μὰ τὸν ἀδελφὸν ὁποῦ Δχω τὸν Σκόρδον καὶ ἐξάδελφόν μου τὸν Σίναπον καὶ ἀνεψίον μου τὸ Ρεπάνην καὶ συμπέθερόν μου Πράσον τὸν μακροασπρογένην καὶ θεῖον μου τὸν Κάρδαμον τὸν δριμύτατον πάνυ καὶ υἱόν μου τὸν Τάρκον καὶ Γογγύλην τὸν δευτέρόν μου υἱὸν καὶ μὰ τὰ ΔΑνηθομαλαθρόκουκκα τοὺς συγγενούς μου, εἰς ὅλους τούτους σοῦ ὁμνύω, δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, ὅτι ψεῦδος ἀνήγγειλεν ἡ Στάφυλος πρὸς τὴν βασιλείαν σου, ὦ δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε».

Ὁ δὲ βασιλεὺς Κυδώνιος ἔφη πρὸς τοὺς παρεστώτας·

«Σεβαστὲ Μαρούλιε, Φρύγιε πρωτοσπαθάριε καὶ ΔΑντίδιε προκαθήμενε τοῦ βιστιαρίου καὶ ἑπαρχον Χρυσολάχανον, Σπανάκιε κουροπαλάτη καὶ Σεῦκλον κοντόσταβλε, Γλυστρίδα τε καὶ Κουδούμεντο καὶ Δαῦκε καὶ Σέλινε, οἱ καὶ τὰς βίβλους κρατεῖτε, κρίνατε πρὸς ἑαυτοὺς, καθὼς ὁ κύρ Κρομμύδιος ἀπεμφθέγγετο, τὸ κάτινος ψευδῆ».

Οἱ δὲ εἶπον·

«᾽Ω δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, τὴν δικαίαν κρίσιν θέλομεν, ἵκετεύομέν σοι τοῦ προστάξει ἐλθεῖν τοὺς ἄρχοντας καὶ ἡγεμόνας».

Προστάξαντος οὖν τοῦ βασιλέως καὶ εἰσελθόντων τῶν ἀρχόντων παρίστανται καὶ οἱ μετὰ αὐτῶν βάραγγοι· ὁ Καρύδιός τε καὶ ὁ Κάστανος καὶ ὁ Λεπτοκάρυος, ὁ Φοϊνικός τε καὶ ὁ Πιστάκιος, ὁ Βερίκοκός τε καὶ ὁ Λουμπινάριος καὶ ὁ Κολοκύνθιος καὶ ὁ Σμιλάκιος, Λαγηνίδιός τε καὶ ὁ Μανιτάριος καὶ ὁ Ροδάφνιος καὶ ὁ σοφὸς Κουκουνάριος, ὅπερ καὶ ἀληθὴς μάρτυρας, ὁ δὲ τοῦ φουσάτου κριτὴς ἰλαρώτατος Πέπων, Τετράγγουρος ὁ σακελλάριος, ΔΑγκινάρα καὶ Μελιτζάνα ἡ κακοθεώρητος καὶ ἀκανθόρραχος. Καὶ κρίναντες τὸ ἀληθὲς ἐκάθισαν γοῦν οὗτοι οἱ ἄρχοντες καὶ ἐξέταξαν ἀκριβῶς τούτους, ὡς καθὼς τοὺς ὥρισεν αὐτοὺς καὶ ἀπόστειλεν αὐτοὺς νὰ ἐξετάζουν ὁ αὐθέντης ὁ βασιλεὺς ὁ Κυδώνιος. Λοιπὸν οὐδὲν ἡπαρήκουσαν τὸν ὀρισμὸν του, ἀμὴ ἐδιέβησαν καὶ ἔκριναν αὐτοὺς καὶ ἐγύρευσαν τὸ τίνος γὰρ ἐστὶν τὸ δίκαιον ὡς φρόνιμοι καὶ ἄρχοντες τῆς βουλῆς. Λοιπὸν ὡς καθὼς λέγομεν, ἐξέταξαν ἀκριβῶς καὶ εἶδαν τὸ τίς ἔναι ψεύστης ἢ ὁ Κρεμμύδιος ὁ κοκκινοφόρος ἢ ἡ Στάφυλος. Καὶ ὡς εἶδαν ἀκριβῶς οἱ κριταί, εἶδασιν καὶ ἐβρήκασιν καὶ ἔκριναν τὴν Στάφυλον ψευδῆ.

Κατεδίκασαν γοῦν αὐτὴν τὴν Στάφυλον ἅπαντες ὡς ψευδὴν καὶ ἐλθόντες εἶπον·

«᾽Ω δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, ὡς ψευδὴ ἡ Στάφυλος ἀνήγγειλεν τοὺς λόγους τούτους ἔμπροσθεν τῆς βασιλείας σου».

Ἡ δὲ Στάφυλος ἀναγγέλλουσα πάλιν δεύτερον ψεῦδος πρὸς τὸν βασιλέα εἶπε·

«᾽Ω δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, ὁ Ροδάκινος ὁ περσικώτατος ἔχει τὸ βέλος αὐτοῦ ἡκονημένον ἵνα θέσῃ ἐπὶ τὸν τράχηλόν σου. Ὁ δὲ θεῖος Πέπων ἐχλεμπονίασεν καὶ αὐτὸς ἐπαρελύθη καὶ ὑπὸ φλεγμονῆς ἔσχασεν καὶ τρέχει ἡ γαστέρα αὐτοῦ ἔξω».

Τότε ὁ βασιλεὺς Κυδώνιος ἀπεκρίνατο μὲ μανίαν μεγάλην καὶ μὲ θυμὸν ν ἐκατηράθη μεγάλως τὴν Στάφυλον. Ταῦτα ἔφη·

«ΔΕὰν ψεῦδος ἐλάλησας πρὸς τὴν βασιλείαν μου, ταῦτα σοῦ κατηροῦ-μαι, Στάφυλε ψεύτη, καὶ κατηγορῶ σε νὰ πάθῃς καὶ δίδω ἀπόφασιν νὰ τό Δχης πάντοτε· ὑπὸ στραβοῦ ξύλου κρεμασθῇς, ὑπὸ μαχαिरῶν κοπῇς, ὑπὸ ἀνδρῶν ποδοπατηθῇς καὶ τὸ αἷμα σου νὰ πίνουν οἱ ἄνδρες νὰ μεθοῦσιν, νὰ μηδὲν ἡξεύρουν τὸ τί ποιοῦσιν καὶ νὰ λέγουν λόγια κλωθογυριστὰ ἀπὸ τὸ αἷμα σου, Στάφυλε, σάταλα πάταλα, ὡς δαιμονιζόμενοι καὶ ἀπὸ τοῖχον ἕως τοῖχον νὰ

μήν αποβγαίνουν καὶ ἀπὸ φάτνην ἕως φάτνην νὰ παραδέρνουν, ὡς ὄνος εἰς τὸ λιβάδι νὰ κυλίωνται καὶ κωλοκαθέας νὰ κροῦσιν εἰς τὰ πάλματα καὶ νὰ κοιμοῦνται εἰς τὰς ρύμνας καὶ νὰ ἐμπηλώνονται, χοιρίδια νὰ τοὺς ἀναμυτίζουν καὶ κάτες νὰ τοὺς γλείφουν καὶ τὰ γένεια αὐτῶν ξεράσουν καὶ οἱ ὄρνιθες τοὺς τσιμπήσουν καὶ τοῦτοι νὰ μηδὲν γνώθουν ἐκ τὸ αἷμα σου, Στάφυλε ψεύτη».

ΔΕτοῦτα γοῦν ἐκατηράθη ὁ βασιλεὺς Κυδώνιος τῆς Στάφυλος, διατὶ ἐλάλησεν ψεῦδος ἔμπροσθεν τῆς βασιλείας του.

Εὐθὺς οὖν εἶπον οἱ ἄρχοντες·

«Εἰς πολλὰ ἔτη, δέσποτα βασιλεῦ Κυδώνιε, εἰς πολλὰ ἔτη, ὅτι ἐσὲν πρέπει τὸ βασίλειον ὡς εὐγενικὸς ὄντος ὅλων».

ΔΑμήν. ΔΑμήν.

77. Prodromos, Theodore (12th C.)

On the wedding of the two sons of Anna Komnene and Nikephoros Bryennios, Alexios and John, with two foreign princesses

Προσφωνῶ σε τοῖνυν, ζεῦγος ἱερὸν μοι καὶ τίμιον νυμφίων ἅμα καὶ ἀδελφῶν, ζεῦγος ὑπὸ ἐνὶ μὲν προὔπεξευγμένον ζυγῷ τῷ τῆς ἀδελφότητος, ὑπὸ δυσὶ δὲ ἄρτι τοῖς γαμηλίοις μεταζυγέν, καλῆς καλλιελαίου καλὰ νεόφυτα, οὐ μᾶλλον ἀδελφοὶ τὴν φύσιν ἢ τὸ ἦθος, οὐδὲ μᾶλλον τὸ ἦθος ἢ τὰς λοιπὰς χάριτας, τῶν ὧν ἐξώρμησθε σκήπτρων εὐφύεις μερισταί, καὶ τὸ οἰκεῖον λάχος ἐκάτερος οὐχ ἥττον τοῖς τρόποις ἢ ταῖς ἐπωνυμίαις πιστούμενοι, σύ τε, ὁ δραστήριος νοῦς, ΔΑλέξιε [Alexios Komnenos], ἡ καλὴ νεότης, ἡ πολὺὰ σύνεσις, τὸ τῆς τῶν προγόνων τύχης ἄξιον ὄντως κατάστημα, ὁ τὸν πάμπαν ὅλον καὶ βασιλέα τοῖς ἡθεσι μᾶλλον ἢ τῷ Κομνηνῷ καὶ τῷ ΔΑλεξίῳ ζῶντα παριστάνων ἐν ἑαυτῷ καὶ πιστούμενος ἐκ τῶν κατὰ σὲ τῶν ἐθνῶν διαδοχῆς τὸ μυστήριον [...] καὶ σὺ δέ, ὁ τῆς Δουκικῆς ρίζης ὄρπηξ, ὁ Χαριτώνυμος [John Doukas], τὸ τῆς ὥρας ἄνθος, τὸ τῆς νεότητος ἄγαλμα, ὃν οὐκ ἔστιν ὅτε ἰδὼν οὐκ ἐκείνο τοῦ μέτρου κατὰ νοῦν ἐβαλόμην, τὸ ποῖον ἐρεῖς; Τὸ πρῶτον εἶδος ἄξιον τυραννίδος, ἀποκρινοῦμαι. Χαίρετε καὶ κοινῶς ἅμφω καὶ ἰδίᾳ ἐκάτερος, οἱ τὴν πολυθρύλλητον εὐδαιμονίαν ὅλην πλουτήσαντες καί, τὸ μέχρι νῦν ἐν ἀπίστῳ κείμενον, εἰς ἓνα τὰ πάντα συνελθεῖν ἀγαθὰ τοῖς καθ' ἑαυτοὺς πιστωσάμενοι.

Καὶ εἰ βούλοιτό τις, ἀπὸ ἐνίων γοῦν παχυμερῶς καὶ ἐπιδρομάδην τὸ εὐδαιμον ἐπιδείξομαι τῶν νυμφίων, ὡς εἰ μὴ πόρρω τῆς γαμηλιακῆς τὸ πρᾶγμα ἦν πανηγύρεως, οὐδ' ἂν τῶν ἀπάντων, ὡς οἷός τε ἦν, ἐφεισάμην. Δύο μὲν οὖν ἦσιν σκήπτρα .Ρωμαίοις ἀλλήλοις καλὸν ἀντανυγάζοντα, τὸ μὲν μικρῷ πρότερον τὸ Κομνηνικόν [Isaac I Komnenos, 1057-1059], τὸ δ' εὐθὺς παρὰ πόδας ἐκείνου τὸ Δουκικόν [Constantine X Doukas, 1059-1067], ἅμφω εὐτυχῇ καὶ περιφανῇ καὶ κοσμικῇ ἀρετῇ οὐκ ἀνάξια, κἄτα ὥσπερ ἐκ συμφωνίας συνεληλυθέτην εἰς ἓν πολλῷ φανότερον καὶ λαμπρότερον, τοῦτο δὴ τὸ Κομνηνοδουκικόν καὶ παπρικόν τοῖν νυμφίῳ. ΔΑνεμνήσθητε, ὦ παρόντες, τῆς ΔΑλεξιακικῆς ἐξουσίας [Alexios I Komnenos, 1081-1118], πλὴν ἀλλὰ ὅπως μὴ τοῦ γάμου καταδακρύσητε, ἐνθυμήθητε τὴν ἐν εἰρήνῃ εὐνομίαν ἐκείνην, τὰς ἐν μάχαις ἀνδραγαθίας, ἀστενακτὶ μὲν, ὦ ἱεραὶ βασιλίδες, ἀστενακτὶ φειδοῖ τῆς καλῆς πανηγύρεως, ὑπομνήσθητε τῆς πραότητος ἐκείνης, τῆς εὐσταθείας, τῆς λοιπῆς χάριτος. ΔΑλλὰ τί τοῦτο; Σκυθρωπὴν ἐπὶ τούτοις τὴν γερουσίαν ὀρώ. Ἄμεινον οὖν κόσμον ἄλλον ἀεῖσαι καὶ ἤδη ἀείδομεν. Ἴδετέ μοι τὴν ἱερὰν ταυτηνὴν βασιλίδαν τὴν φερώνυμον Εἰρήνην, τὸν Δουκικὸν ὄρπηκα [Irene Doukaina, wife of Alexios I Komnenos], τὴν οὐδὲ ν ἥττον τῶν ὅλων παθῶν ἢ τῶν ὅλων .Ρωμαίων κρατήσασαν· εὐγε, διεχέθη γάρ μοι πάλιν τὰς ψυχὰς τὸ ἀκροατήριον. Ἴδετε τὴν χεῖρα ταύτην, ἥς ἀεὶ πειράσθε καὶ πειρώμεθα πλουτοδοτίδος, τὴν φιλοθείαν, τὸν οἶκτον, τὴν ἄλλην ἅπασαν ἀρετὴν. ΔΕκ τοιούτων ἡμῖν τῶν πάμπαν οἱ εὐπρεπεῖς οὗτοι νυμφῖοι προβέβληνται· ἐκ τηλικούτων ἡμῖν τῶν ριζῶν οἱ ὠραῖοι καρποὶ οὗτοι ἀνατετράφηνται.

Τί δὲ αὐτοῖς οἱ σεμνοὶ γεννήτορες; Οὓς πάντως εἰπὼν μὴ οὐχὶ τοῦ μεγέθους τῶν πραγμάτων ἐλαττωθῇ, τὴν ἐκ πορφύρας λέγω ταύτην καὶ βασιλίδαν [Anna Komnene], ἥς τὸ κυκλοειδὲς τοῦ ὄμματος καὶ ἐξ ἑαυτοῦ πρὸς ἑαυτὸ κινούμενον ὁμοῦ καὶ περιφερόμενον τὴν πρὸς νοῦν καὶ Θεὸν ἡλικὴν ὑπεμφαίνει ἀνάτασιν, ὧν ἐξ ἑαυτῶν καὶ πρὸς ἑαυτὰ τὴν κίνησιν ἔγνωμεν, ἣν, εἴ τί που καὶ ἀληθεύουσιν Ἕλληνες, τετάρτην μὲν ταῖς Χάρισι Χάριτα, δεκάτην δὲ ταῖς Μούσαις Μούσαν προσεπιθήκαμεν, ἣ τὴν μὲν κατὰ ἥθος ὅλην φιλοσοφίαν, ἥς οὐ γνῶσις ἀλλὰ πρᾶξις τὸ τέλος, αὐτὴ ἑαυτὴν διὰ τῆς κατὰ ἀρετὴν ἐνεργείας ἐμυσταγωγῆσεν· ἔπειτα γενναιότερόν τε ὁμοῦ φρονήσασα καὶ βασιλικώτερον καὶ κόσμον οἰηθεῖσα ὥσπερ βασιλικοῦ σώματος τὴν πορφύραν, οὕτω καὶ ψυχῆς βασιλικῆς τὴν ἐπιστήμην τῶν ὄντων, τὴν γνῶσιν αὐτῶν ἐτελέσθη καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀλήθειαν ἐθηράσατο καὶ προαιρέσεως οὐ γένους ἐδείξεν εἶναι κτῆμα τὴν ἀρετὴν, καὶ πᾶσι πάσας ὑπεράρασα τοῖς καλοῖς, αὐτὴ ἑαυτὴν ὑπερήλασε τὴ κατὰ τὴν συζυγίαν εὐδαιμονίᾳ, τοιοῦτῳ τοῦ λέχους ἀνδρὶ κοινωνήσασα, τῷ ἐμῷ δεσπότη καὶ καίσαρι [Nikephoros Bryennios], οἷον οὐτε ὄψις ἕτερον ἡμῖν παρεστήσατο, οὐτε ἱστορίαι παλαιῶν ἐδιδάξαντο. Ἄλλοι μὲν γὰρ Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων ἄλλα τυχὸν κατωρθώκεσαν, καὶ οἱ μὲν ἐδημαγωγῆσαν, οἱ δὲ ἐστρατήγησαν, οἱ δὲ εὐδοκίμησαν περὶ λόγους καὶ τούτων ὁ μὲν φιλοσοφίαν, ὁ δὲ ποιητικὴν ἐκμεμελετήκει· τὸ δὲ τὸν αὐτὸν καὶ στρατηγεῖν ἅμα καὶ ἐπιστατεῖν ποιήμασι καὶ φιλοσοφεῖν καὶ ψηφιοφοεῖν καὶ ῥήτορσι διαιτᾶν καὶ τῆς ἐν πᾶσι μὴ καθυστερεῖν ἀκρότητος, ἀλλὰ ἐκάστῳ τοὺς περὶ ἕκαστον εὐδοκίμους φερωνύμως νικᾶν, οὐδὲν ἂν εἴη τῶν ἀπάντων ἢ μόνου καίσαρος.

Ὑπὸ τοιούτοις ἄρα ταττομένους πατράσι τοὺς καλοὺς τούτους νυμφίους ἅμα καὶ ἀδελφοὺς καὶ πρὸς τηλικαῦτα ὀρώντας παραδείγματα, πῶς, εἶπέ μοι, ἔδει τὰς ψυχὰς ἀσκηθῆναι; Οὐκ ἄλλως, οἶμαι, ἢ ὡς ἡσκήθησαν, ἡσκήθησαν δὲ οὕτως ὥσπερ ἀμέλει καὶ Πλάτων τὸν τῆς ἑαυτοῦ προστησόμενον πολιτείας ἀσκηθῆναι νομοθετεῖ. Ὅσα μὲν οὖν ἡ φύσις αὐτοῖς πεφιλοτίμηται ἀγαθὰ, κάλλος λέγω καὶ τάχος καὶ ῥώμην, καὶ ὅσα ἡ εὐανάγωγος ἀγωγή, εὐφύως ἱπεύσαι, σφαιρίσαι, περιδεξίως θηρεύσαι, οὐκ ἀγεννῶς στρατηγήσαι δεῆσαν φαλαγγαρχήσαι, ἔτι γε μὴν τὰ περὶ τὸ σῶμα, βασιλείους ἐσθῆτας καὶ ἄργυρον καὶ χρυσὸν καὶ ὅσῃν ἄλλῃ ὕλῃ ἐτίμησεν ἄνθρωπος, λαμπράς τε οἰκίας καὶ Ἀραβας ἵππους καὶ ὁμαδὸν ὑπηκόων οὐκ ἀγεννῆ, καὶ γὰρ καὶ ταῦτα τὴν ὅλην εὐδαιμονίαν συναπαρτίζουσιν, οἱ ἐκάστου ὀφθαλμοὶ πιστούτωςαν ἕκαστον· ἐγὼ δὲ τὸ ἐπὶ τηλικούτοις ταπεινόφρον αὐτῶν καὶ προσηγὲς ὑπεράγαμαι καὶ τὸ πρὸς τοὺς γεννησαμένους μέρους παντὸς ὑπήκοον τέθηπα [...]. Τοῖς οὖν τοιούτοις καὶ ἐκ τοιούτων τίνος ἔτι ἐνδεὶ πρὸς τὴν ὅλην τῆς εὐδαιμονίας συγκληρίαν; Οὐδενὸς ἄλλου πάντως ἢ τοῦ γήμαι τε εὐτυχῶς καὶ πατράσι παίδων ὀνομασθῆναι. Τὸ μὲν οὖν ἐν ὁ γάμος ἤδη ἐώρτασται καὶ τοῦτο παιανίζομεν σήμερον δύο παίδων βασιλικῶν καὶ ὠραίων καὶ νεανίδων δύο, γένους μὲν τοῦ πρώτου, εἶδους δὲ τοῦ ἀπαραμίλλου καὶ ἥθους, ἐννομωτάτην συνάφειαν· δυεῖν εἶπεν ἂν τις ἡλίοιν καὶ σελήναιν δυεῖν καινοφανῆ σύνοδον. Ἡ δὲ εὐτεκνία ὁμοῦ καὶ πολυτεκνία τὸ ἕτερον· λείπεται μὲν ἔτι, τῇ δὲ μέχρι νῦν ἀπὸ τῶν προγόνων ἀκολουθία καλῶς οἰωνίζεται.

Τί πρὸς ταῦτα λέγεις, θεσπεσία ψυχὴ καὶ γλῶσσα τοῦ καίσαρος; «Ἀρδ οὐκ εὐδαίμονάς σου τῷ παῖδε, ὡς οἶός τε ἦν, ὁ λόγος ἀπέδειξεν; ΔΕγὼ μὲν οἶμαι καὶ οὐ πόρρω ἴσως, οἶμαι, σκοποῦ. Τί οὖν ἄλλο ποιεῖν ἐπὶ τούτοις ἢ χαίρειν εἰκὸς καὶ πάντας μὲν ἄλλους, μάλιστα δὲ τοὺς οἰκειοτάτους; Σύ μοι χαῖρε λοιπὸν πρὸ τῶν ἄλλων, ἱερὰ καὶ θεῖα βασίλισσα [Irene Dukaina]· τὴν γὰρ ἀρχηγὸν τοῦ γένους καὶ ἀρχηγὸν εἶναι χρὴ τῆς χαρᾶς, καὶ σὺ δέ, ὦ καὶ οἶδα τί ποτὶδ ἂν σε καὶ προσεῖπων ἀξίως προσεῖπω, θειοτάτη πορφυρογέννητε [Anna Komnene], χαῖρε καὶ σύγχαιρέ μοι τῷ δεσπότη, τῷ σοφῷ καίσαρι. Πεπέρασται γὰρ ὑμῖν ἰδοὺ ἡ εὐχὴ καὶ ἡ ἐφεσις τετελεύτηται. Εἶδετε νυμφαγωγούμενους εὐτυχῶς ὑμῶν τοὺς υἱεᾶς, στεφανουμένους, κηρυττομένους τῇ συγκλήτῳ βουλῇ, τῷ δήμῳ, τῷ βήματι, προπεμπομένους τὰ νυμφευτήρια τῷ χθὲς τὰ ἐπινίκια προπεμφθέντι θεῷ καὶ βασιλεῖ. Σύμπας ἀπέστω φθόνος· καλοὺς καλαῖς ἐνυμφεύσατε, ἄξιον εἶπεν ἂν τις τοῦ Πυθίου τὸ χρῆμα· καὶ ὑμεῖς δὲ θεοὶ τῶν παίδων, χαίρετε, βασιλεῖς καὶ θεαὶ βασίλισσαι ἐπὶ πᾶσι καὶ πρὸ πάντων, ὑμεῖς οἱ νυμφεῖοι· οἱ γὰρ ἄλλοις εὐφροσύνης γεγονότες ὑπόθεσις πολλῷ πλέον γένοισθαι ἂν ἑαυτοῖς· ὑμᾶς τε γὰρ αἱ συζυγεῖσαι καὶ ὑμεῖς τὰς συζυγεῖσας ἀντευτυχῆκατε, αἱ ἐξ ἀρχηγῶν τοὺς ἐκ βασιλέων τὰς ἐξ ἀρχηγῶν οἱ ἐκ βασιλέων, αἱ νεάνιδες τοὺς νέους καὶ οἱ νέοι ἐμπαλιν τὰς νεάνιδας. Καὶ ὑμεῖς δὲ τρισευτυχεῖς γεγῆθατε νύμφαι καὶ τῇ σεμνότητι Δουκαίνῃ καὶ καλῇ τῶν καλῶν νυμφῶν ἀδελφῇ [Irene] συγγεγῆθατε, ἥς καὶ τὰλλα πάντα ζηλοῦτε, τῆς ἀώρου δίχα χηρείας. ΔΕπὶ τούτοις ἀγαλλιώ τὸ σύμπαν ὑπήκοον ἢ τὸ ἀληθέστερόν γε ἀγαλλιώμεθα· δούλων γὰρ ἀγνωμόνων μὴ συγχαίρειν χαίρουσι τοῖς δεσπόταις [...]. Νικῶ σου, μῦθε, τοὺς γάμους, καὶ δῶμεν ἀληθεύειν τὰ μυθούμενα· σὺ μὲν γὰρ Πηλεΐ συνάπτεις θυγατέρα Θέτιν ἀλίοιο γέροντος

[Hom. Il. I 556], ἐγὼ δὲ παισὶ βασιλέων ἐπιδοξοτάτων ἀρχηγῶν θυγατέρας· καὶ σὺ μὲν ἐν ἄνθρωπῳ πετρήεντι, ἐγὼ δὲ ἐν αὐτοῖς ἀνακτόροις νυμφοστολῶ· καὶ σὺ μὲν ΔΑφροδίτην συμποσιάζεις καὶ Ἥραν καὶ ΔΑθηνᾶν, ἐγὼ δὲ ὅλας δεσποίνας, Ἥρας μὲν βασιλικωτέρας, σωφρονεστέρας δὲ ΔΑθηνᾶς καὶ ΔΑφροδίτης ὠραιωτέρας· καὶ σὺ μὲν τὴν Ἑριν εἰσάγεις δῆθεν αὐτόκλητον καὶ τὸ μῆλον ἐν μέσῳ ρίπτεις, μῆλον ἐκεῖνο τῆς ὅλης Διτιάδος τὴν ἀφορμὴν, καὶ ταράττεις τὸν πότον καὶ ἀνακυμβαλιάζεις τοὺς δίφρους [Hom. Il. XVI 378], τοῦτο δὲ τὸ λεγόμενον, καὶ κατὰ ἀλλήλων ὀπλίζεις τοὺς δαιτυμόνας, ἐγὼ δὲ καὶ τὴν Ἑριν εἰς τὸ δεῖπνον παραλαμβάνω καὶ τῆς ἐορτῆς οὐ καθυβρίζω τὸ πρόσωπον, Ἑριν ταύτην οὐ τὴν μωμητὴν οὐδὲ τὴν κακόχαρτον, ἀλλὰ ἣν κεν ἐπαινῆσαι νοήσας [Hes. Op. 12, 28]· οὕτω σεμνότερα πολλῶ τῶν μύθων τὰ κατὰ ἡμᾶς, κἂν μὴ μῦθος ᾦν, καὶ ἐπιδοξότερα.

Τίς οὖν φθονερός οὕτω καὶ ἀνέραστος τοῦ καλοῦ ὥς μὴ χαίρειν μὲν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἐπεύχεσθαι δὲ τοῖς τελετάρχαις τὰ λώονα ὥς ἔγωγε; Καὶ ἄλλομαι μικροῦ ἐπὶ τῷ πράγματι καὶ σκιρτῶ καὶ τὸν τοῦ Διέσσαι προφήτην τοῦτο τὸ μέρος ἀπομιμούμαι, οὐ καὶ τοῦτο ἐπικαίρως ἐπὶ σοὶ δανεῖζομαι τὸ ψαλμῳδῆμα, θεσπεσία πορφυρογέννητε, τὸ μὲν ἔχων ἤδη, τὸ δὲ ἐπευχόμενος· μητέρα μὲν γὰρ ἐπὶ τέκνοις εὐφραινομένην [LXX, Ps. 112, 9] ὁρῶ σε, προσθεῖην δὲ καὶ πατέρα συνευφραινόμενον τὸν ἐμὸν δεσπότην καὶ καίσαρα· ἰδεῖν δὲ υἱοὺς τῶν υἱῶν [LXX, Ps. 127, 6] κακείνων αὐθις υἱοὺς μέχρι τρίτης καὶ τετάρτης εὐχομαι γενεᾶς. Ὑμῖν δέ, ὦ καλοὶ νυμφῖοι, τί ἂν τις εὕξαιτο λώιον ἢ ζῆσαι μὲν εὐτυχῶς, τοιούτων δὲ πατράσι τέκνων ὀνομασθῆναι ὁποίων οἱ τεκόντες ὑμᾶς ὀνομάσθησαν, τὸ μέντοι πατρικὸν εὐτυχῆσασιν ὄνομα, μὴ καὶ τὴν τῶν υἱῶν ἀπολέσαι προσηγορίαν, ἀλλὰ αἰεὶ καὶ πατράσι καλεῖσθαι καὶ υἱοῖς ὀνομάζεσθαι ἔργα τε ὑπολιπέσθαι τῷ βίῳ τῆς προγονικῆς ἀρετῆς ἄξια καὶ ἐς βαθεῖαν ἐλάσαι καὶ λιπαρὰν πολιάν; Χαίρετε.

78. Prokopios of Caesarea (6th C.)

1. From the «Wars» War council about the landing in Africa: the discourses of Archelaos and Belisarios

III 15. 1. Επεὶ δὲ τῆς ἡιόνος ἀγχοῦ ἐγένοντο, τὰ τε ἰστία κατατίθεσθαι ὁ στρατηγὸς ἐκέλευε καὶ ἀγκύρας ἀπὸ τῶν νεῶν ἀπορριψαμένους ἀνακωχεύειν, τοὺς τε ἄρχοντας συγκαλέσας ἐς τὴν αὐτοῦ ναῦν ξύμπαντας βουλὴν ὑπὲρ τῆς ἀποβάσεως προὔθηκεν. 2. Ἐνθα δὲ ἄλλοι τε λόγοι πολλοὶ ἐλέχθησαν ἐφ' ἐκάτερα φέροντες καὶ παρελθὼν Ἀρχέλαος ἔλεξε τοιαύδε· «Τοῦ μὲν στρατηγοῦ τὴν ἀρετὴν ἄγαμαι, ὃς καὶ γνώμῃ παρὰ πολὺ νικῶν ξύμπαντας καὶ τῆς ἐμπειρίας ἐπὶ πλεῖστον ἦκων, ἔχων τε τὸ κράτος αὐτὸς, ἐς μέσον μὲν τὴν βουλὴν προὔθηκε, κελεύει δὲ λέγειν ἡμῶν ἕκαστον, ὥστε ὅπῃ ἂν ἄριστα ἔχῃν δοκῇ ἐλέσθαι ἡμῖν δυνατοῖς εἶναι, παρὸν αὐτῷ γινῶναι τε μόνῳ τὰ δέοντα καὶ κατ' ἐξουσίαν ἐξηγεῖσθαι ἢ βούλοιο. 3. Ὑμῶν δέ, ὦ ἄνδρες ἄρχοντες, (οὐκ οἶδα ὅπως ἂν εἴποιμι εὐπετῶς), θαυμάσειεν ἂν τις ὅτι μὴ πρῶτος αὐτὸς ἕκαστος πρὸς τὴν ἀπόβασιν ἀπειπεῖν ἔσπευσε. 4. Καίτοι ἐπίσταμαι ὥς τὸ εἰσηγεῖσθαι τι τοῖς ἐς κίνδυνον καθισταμένοις ὄνησιν μὲν τῷ παραινέσαντι οὐδεμίαν ἰδίαν φέρει, ἐς αἰτίαν δὲ ὥς τὰ πολλὰ περιίσταται. 5. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι καλῶς μὲν φερόμενοι εἰς τὴν ἰδίαν γνώμην ἢ τύχην ἀναφέρουσι τὰ πρασσόμενα, σφαλέντες δὲ τὸν παραινέσαντα αἰτιῶνται μόνον. 6. Εἰρήσεται δὲ ὅμως. Αἰτίαν γὰρ ὑποστείλασθαι τοὺς περὶ σωτηρίας βουλευομένους οὐχ ὅσιον. 7. Βουλευέσθε ἐς τὴν πολεμίαν ἀποβαίνειν, ἄνδρες ἄρχοντες· τίτις λιμένι παρακαταθέσθαι τὰς ναῦς ἐννοοῦντες; Ἡ τίνοσ πόλεως τείχει τὸ ἐχυρὸν ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν ἔξοντες; 8. Ἡ οὐκ ἀκηκόατε ὥς ταύτην μὲν τὴν ἀκτὴν ἐννέα ἡμερῶν ὁδὸν, λέγω δὲ εἰς Ἰούκην ἐκ Καρχηδόνης, κατατείνειν φασίν, ἀλίμενόν τε παντελῶς οὖσαν καὶ τοῖς ἀνέμοις ὅθεν ἂν ἐπιπνεύσαιεν ἐκκειμένην; 9. Τεῖχος δὲ οὐδὲν ἐς πᾶσαν Λιβύην ὅτι μὴ τὸ Καρχηδόνης ἀπολέλειπται, τοῦτο Γιζερίχου βουλευέσαντος. 10. Προσθεῖθαι δὲ ἂν τις ὥς καὶ τούτῳ τῷ χωρίῳ ὕδωρ τὸ παράπαν ἐνδεῖν λέγουσι. Φέρε γὰρ, εἰ δοκεῖ, καὶ τι τῶν ἐναντίων ὑποθέμενοι τὴν διάγνωσιν ποιησώμεθα. 11. Τοὺς γὰρ ἐς ἀγῶνας καθισταμένους μηδὲν προσδοκᾶν δύσκολον οὔτε

ἀνθρώπινον οὔτε τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως ἄξιον. 12. Ἦν οὖν ἀποβεβηκότων ἡμῶν εἰς τὴν ἡπειρον χειμῶν ἐπιπέσοι, οὐκ ἀνάγκη δυοῖν θάτερον ταῖς ναυσὶ ξυμβῆναι, ἢ ὡς ἀπωτάτω διαφυγεῖν, ἢ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀπολωλέναι ταύτης; 13. Εἶτα τίς ἡμῖν τῶν ἀναγκαίων γενήσεται πόρος; Μηδεὶς ἐς ἐμὲ βλέπεται τὸν τῆς δαπάνης χορηγὸν ἔπαρχον. Ἀρχὴν γὰρ πᾶσαν τῆς ὑπουργίας ἐστερημένην ἐπάναγκες ἐς ὄνομά τε καὶ πρόσωπον ἰδιώτου ἀποκεκρίσθαι. 14. Ποῦ δὲ ἡμῖν τῶν ὀπλῶν τὰ περιττὰ καταθεμένοις ἢ ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων δέχεσθαι δεήσει προσιόντα τὸν βάρβαρον; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐδὲ λέγειν καλὸν ὅπῃ ἐκβήσεται. 15. Εγὼ δὲ ἡγοῦμαι χρῆναι ἡμᾶς εὐθὺς Καρχηδόνοιο ἰέναι. Λιμένα γὰρ οὐ πλεῖον ἢ τεσσαράκοντα σταδίους αὐτῆς διέχοντα εἶναι φασιν, ὃν δὴ Στάγνον καλοῦσιν, ἀφύλακτόν τε παντάπασιν ὄντα καὶ πρὸς τὸν ἅπαντα στόλον ἱκανῶς πεφυκότα. Ὅθεν δὴ ὁρμωμένοις ἡμῖν τὸν πόλεμον διενεγκεῖν οὐ χαλεπὸν ἔσται. 16. Οἶμαι δὲ ἐγώ γε ὡς Καρχηδόνοιο τε ἡμᾶς ἐξ ἐπιδρομῆς κρατήσιν εἰκὸς, ἄλλως τε καὶ μακρὰν αὐτῆς ἀπολελειμμένων τῶν πολεμίων, καὶ κρατήσασιν οὐδὲ ν τοῦ λοιποῦ μοχθηρὸν ἔσεσθαι. 17. Τὰ γὰρ ἀνθρώπεια πάντα κατειλημμένων τῶν κεφαλαίων καταρρεῖν οὐκ ἐς μακρὰν εἴσθαι. »Ὡν δὴ πάντων ἡμᾶς ἐνθυμουμένους τὰ βέλτιστα αἰρεῖσθαι προσήκει».

Ἀρχέλαος μὲν τοσαῦτα εἶπε.

18. Βελισάριος δὲ ἔλεξεν ὧδε· «Μηδεὶς ὑμῶν, ὦ ξυνάρχοντες, ἐπιγνώμονος εἶναι τοὺς λόγους οἰέσθω, μηδὲ διὰ τοῦτο ἐν ὑστάτῳ εἰρήσθαι, ὥστε αὐτοῖς ἔπεσθαι, ὅποιοι ποτ' ἂν ὦσιν, ἀναγκαῖον ἅπασιν γίγνεσθαι. 19. Ὅσα μὲν γὰρ ὑμῶν ἐκάστῳ δοκεῖ ἄριστα εἶναι ἀκήκοα. Προσῆκει δὲ καὶ ἐμὲ ὅσα γινώσκω ἐς μέσον ἐξευεγκόντα οὕτω σὺν ὑμῖν ἐλέσθαι τὰ κρείσσω. 20. Ἐκεῖνο δὲ ὑπομνήσαι ὑμᾶς ἄξιον, ὡς ὀλίγῳ πρότερον οἱ μὲν στρατιῶται δεδιέναι τε τοὺς ἐν τῇ θαλάσῃ κινδύνους ἀντικρυς ἔλεγον καὶ ὡς ἐς φυγὴν τρέπονται, ἢ νὰς πολέμια ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, ἡμεῖς δὲ τὸν θεὸν ἡτοῦμεν γῆν τὴν Λιβύης καὶ τὴν ἐς ταύτην ἀπόβασιν εἰρηναίαν ἡμῖν ἐπιδείξει. 21. Τούτων δὲ τοιούτων ὄντων, ἄξυνέτων ἀνδρῶν ἡγοῦμαι εἶναι εὐχεσθαι μὲν παρὰ τοῦ θεοῦ λαβεῖν τὰ βελτίονα, δεδομένων δὲ αὐτῶν ἀποσεῖσθαι τε καὶ ἀπ' ἐναντίας ἰέναι. 22. Ἦν δὲ καὶ πλέουσιν ἡμῖν εὐθὺς Καρχηδόνοιο στόλος ἀπαντήσῃ πολέμιος, τοῖς μὲν στρατιώταις κατὰ κράτος φεύγουσι τὸ μὴ μεμπτοῖς εἶναι λελείπεται· ἀμάρτημα γὰρ προρρηθὲν τὴν ἀπολογία ἐφ' ἑαυτοῦ φέρει· ἡμῖν δὲ καὶ διασωθεῖσιν οὐδεμία συγγνώμη. 23. Πολλῶν δὲ ὄντων, ἢ ἐν ταῖς ναυσὶ μένων, δυσχερῶν, ἐκεῖνο μόνον ἱκανῶς, οἶμαι, λελέγεται, ὃ μάλιστα δεδίττεσθαι ἡμᾶς ἄξιον, τὸν χειμῶνα ἐπανασείοντες. 24. Ἦν γὰρ τις ἐπιπέσοι χειμῶν, ἀνάγκη ταῖς ναυσὶν, ὥσπερ φασὶ, δυοῖν ξυμβῆναι τὸ ἕτερον, ἢ πόρρω που τῆς Λιβύης διαφυγεῖν, ἢ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς διαφθαρῆναι ταύτης. 25. Τί τοίνυν ὡς ἐκ τῶν παρόντων ἐλομένοις ἡμῖν μᾶλλον ξυνοίσει; Μόνας διεφθάρθαι τὰς νὰς, ἢ αὐτοῖς ἀνδράσιν ἅπαντα ἀπολωλέναι τὰ πράγματα; Χωρὶς δὲ τούτων νῦν μὲν ἀπαρασκεύοις ἐπιπεσόντες τοῖς πολεμίοις κατὰ νοῦν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἀπαλλάξομεν· τὰ γὰρ πολέμια τῷ ἀπροσδοκῆτῳ δουλοῦσθαι πέφυκε. 26. μικρὸν δὲ ὕστερον ἤδη τῶν πολεμίων ἐν παρασκευῇ γεγονότων ἐξ ἀντιπάλου ἡμῖν τῆς δυνάμεως ὁ ἀγὼν ἔσται. 27. Προσθεῖν δὲ ἂν τις ὡς καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἴσως ἀγωνιεῖσθαι δεήσει τῆς ἀποβάσεως, ἐκεῖνά τε ζητεῖν, ἃ νῦν παρόντα ἡμῖν ὡς οὐκ ἀναγκαῖα ἐς βουλὴν ἔρχεται. 28. Ἦν δὲ καὶ χειμῶν τῆνικαὶ ἀγωνιζόμενοις ἡμῖν ἐπιγένηται, ὡς τὰ πολλὰ ἐν θαλάσῃ φιλεῖ γίνεσθαι, πρὸς τε τὰ κύματα καὶ τοὺς Βανδύλους διαμαχόμενοι μεταμαθεῖν τὴν εὐβουλίαν εἰσόμεθα. 29. Φημὶ δὲ ἐγώ γε χρῆναι ἀποβῆναι μὲν ἡμᾶς ἐς τὴν ἡπειρον αὐτίκα δὴ μάλα, ἵππους τε ἀποβιβάζοντας καὶ ὅπλα καὶ εἴ τι ἄλλο ἐς τὴν χρεῖαν ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι οἰόμεθα, τάφρον δὲ κατὰ τάχος ὀρύξαι καὶ χαράκωμα περιβαλεῖν οὐδὲν τι ἦσσαν ὅτου τις ἂν εἴποι τείχους εἰς ἀσφάλειαν ἡμῖν συντελέσαι δυνάμενον, ἐκεῖθεν δὲ ὁρμωμένους τὸν πόλεμον, ἢν τις ἐπίοι, διενεγκεῖν. 30. Ἐπιδείξει δὲ ἡμᾶς ἀνδρας ἀγαθοὺς γινομένους τῶν ἐπιτηδείων οὐδέν. Τοῖς γὰρ κρατοῦσι τῶν πολεμίων τὸ κυρίως εἶναι τῶν ἐκείνοις προσηκόντων ξυμβαίνει, καὶ ἡ νίκη πάντα περιβαλομένη τὰ χρήματα, ἔνθα ἂν κλίνη, κατατίθεσθαι πέφυκεν. Ὡστε ὑμῖν ἢ τε σωτηρία καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν περιουσία ἐν ταῖς χερσὶ κεῖται».

31. Ταῦτα Βελισαρίου εἰπόντος ξυνέφασάν τε καὶ ἀπεδέξαντο ἅπας ὁ ξύλλογος καὶ διαλυθέντες ὡς τάχιστα τὴν ἀπόβασιν ἐποίησαντο τρισὶ μάλιστα μηνσὶν ὕστερον ἢ αὐτοῖς ἐκ Βυζαντίου ὁ ἀπόπλους ἐγένετο. 32. Καὶ δείξας τι χωρίον ἐπὶ τῆς ἡϊόνος ὁ στρατηγὸς τοῖς τε στρατιώταις καὶ ναύταις ἐκέλευε τὴν τε τάφρον ὀρύσσειν καὶ τὸ χαράκωμα περιβάλλεσθαι. 33. Οἱ δὲ κατὰ ταῦτα ἐποιοῦν. Ἄτε δὲ ὄχλου πολλοῦ ἐργαζομένου καὶ τοῦ φόβου τὴν προθυμίαν ἐγείροντος καὶ τοῦ στρατηγοῦ ἐγκελευομένου, αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἢ τε τάφρος ὀρώρυκτο καὶ τὸ χαράκωμα ξυντετέλεστο καὶ οἱ σκόλοπες κύκλῳ πανταχόθεν ξυνεπεπήχατο. 34. Ἐνθα δὲ καὶ τὰ τοῖς τὴν τάφρον ὀρύσσουσι τετύχηκε θαυμάσιον ἤλίκον. Ὑδατος πολὺ τι χρήμα ἢ γῆ ἀνήκεν, οὐ γεγονὸς τοῦτο ἐν Βυζακίᾳ πρότερον, ἄλλως τε καὶ τοῦ χωρίου ἀνύδρου ὄντος. 35. Τοῦτο δὲ τὸ ὕδωρ ἐς πᾶσαν χρεῖαν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ἐπήρκεσε. Καὶ συνηδόμενος τῷ στρατηγῷ Προκόπιος ἔλεγεν ὡς οὐ διὰ τὴν χρεῖαν τῇ τοῦ ὕδατος περιουσίᾳ χαίροι, ἀλλ' ὅτι οἱ ξύμβολον εἶναι δοκεῖ νίκης ἀπόνου καὶ τοῦτο σφίσι προλέγειν τὸ θεῖον· ὅπερ οὖν καὶ ἐγένετο.

36. Τὴν μὲν οὖν νύκτα ἐκείνην οἱ στρατιῶται ξύμπαντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἠυλίσαντο, φυλακάς τε καὶ τὰ ἄλλα ἥπερ εἰώθει ποιοῦμενοι, πλὴν γε δὴ ὅτι τοξότας πέντε ἐν νηὶ ἐκάστη Βελισάριος ἐκέλευσε μείναι φυλακῆς ἕνεκα, καὶ τοὺς δρόμοντας ἐν κύκλῳ αὐτῶν ὀρμίζεσθαι, φυλασσομένους μὴ τις ἐπ' αὐτὰς κακουργήσων ᾖοι.

2. From the «Secret History» («Anekdotia») Justinian, the prince of the demons

XII 14. Διὸ δὴ ἐμοὶ τε καὶ τοῖς πολλοῖς ἡμῶν οὐδεπώποτε ἔδοξαν οὗτοι ἄνθρωποι εἶναι, ἀλλὰ δαίμονες παλαμναῖοί τινες καὶ ὥσπερ οἱ ποιηταὶ λέγουσι [cfr. Hom. Il. V 31; A. Supp. 664] βροτολογῶ ἥστην, οἱ δὲ ἐπὶ κοινῆς βουλευσάμενοι ὅπως ἅπαντα ἀνθρώπεια γένη τε καὶ ἔργα ὡς ῥᾶστα καὶ τάχιστα διαφθεῖρουν ἱκανοὶ εἶεν, ἀνθρώπειόν τε ἡμίσχοντο σχῆμα καὶ ἀνθρωποδαίμονες γεγεννημένοι τῷ τρόπῳ τούτῳ ξύμπασαν τὴν οἰκουμένην κατέσεισαν. 15. Τεκμηριῶσαι δ' ἂν τις τὸ τοιοῦτο πολλοῖς τε [καὶ] ἄλλοις καὶ τῇ τῶν πεπραγμένων δυνάμει. Τὰ γὰρ δαιμόνια τῶν ἀνθρωπείων ξυμβαίνει πολλῷ τῷ διαλλάσσοντι διακεκρίσθαι. 16. Πολλῶν ἀμέλει γεγονότων ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἀνθρώπων τύχῃ ἢ φύσει φοβερῶν ἐς τὰ μάλιστα, οἱ μὲν πόλεις, οἱ δὲ χώρας, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο καθ' αὐτοὺς ἔσφηλαν, ὅλεθρον δὲ ξυμπάντων ἀνθρώπων ξυμφοράς τε γῆς τῆς οἰκουμένης ἀπάσης οὐδεὶς ὅτι μὴ οὗτοι ἄνθρωποι ἐργάζεσθαι ἱκανῶς ἔσχον. »Ὡν δὴ καὶ ἡ τύχη ὑπούργει τῇ γνώμῃ συγκατεργαζομένη τῶν ἀνθρώπων διαφθοράν. 17. Σεισμοῖς τε γὰρ καὶ λοιμοῖς καὶ ὑδάτων ποταμίων ἐπιρροαῖς ὑπὸ τὸν χρόνον τοῦτον πλεῖστα διολωλέναι τετύχηκεν, ὥς μοι αὐτίκα λελέξεται. Οὕτως οὐκ ἀνθρωπεῖω, ἀλλ' ἐτέρῳ σθένει τὰ δεινὰ ἔπρασσον.

18. Λέγουσι δὲ αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα φάναι τῶν ἐπιτηδείων τισὶν ὡς οὐ Σαββατίου τοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς οὐδὲ ἀνθρώπων τινὸς υἱὸς εἶη. 19. Ἡνίκα γὰρ αὐτὸν κύειν ἔμελλεν, ἐπιφοιτᾶν αὐτῇ δαιμόνιον οὐχ ὁρώμενον, ἀλλ' αἴσθησιν τινα ὅτι δὴ πάρεστιν αὐτῇ παρασχὼν ἅτε ἄνδρα γυναικὶ πλησιάσαντα, καθάπερ ἐν ὀνείρῳ ἀφανισθῆναι.

20. Τινὲς δὲ τῶν αὐτῷ παρόντων τε πόρρω που τῶν νυκτῶν καὶ ξυγγινομένων ἐν Παλατίῳ δηλονότι, οἷσπερ ἐν καθαρῷ ἢ ψυχῇ ἦν, φάντασμά τι θεάσασθαι δαιμόνιον ἄηθες σφίσιν ἀντ' αὐτοῦ ἔδοξαν. 21. Ὁ μὲν γὰρ ἔφασκεν ἄφνω μὲν αὐτὸν θρόνου τοῦ βασιλείου ἐξαναστάντα περιπάτους ἐνταῦθα ποιεῖν· συχνὸν γὰρ καθῆσθαι οὐδαμῇ εἵθιστο· τῆς δὲ κεφαλῆς ἐν τῷ παρατύκῳ τῷ Ἰουστινιανῷ ἀφανισθείσης τὸ ἄλλο οἱ σῶμα τούτους δὴ τοὺς μακροὺς διαύλους ποιεῖν δοκεῖν, αὐτόν τε ἅτε οἱ τῶν «ὀμμάτων» περὶ τὴν θεάν ὡς ἥκιστα ὑγιαίνοντων, ἀσχάλλοντα καὶ διαπορούμενον ἐπὶ πλεῖστον ἐστάναι. 22. Ὑστερον μέντοι τῆς κεφαλῆς τῷ σώματι ἐπανηκούσης τὰ τέως λειπόμενα οἶεσθαι παρὰ δόξαν ἀναπιμπλάναι. 23. Ἄλλος δὲ παρεστάναι οἱ καθημένῳ ἔφη, ἐκ δὲ τοῦ αἰφνιδίου τὸ πρόσωπόν οἱ κρέατι ἀσήμῳ ἰδεῖν ἐμφερὲς γεγονός· οὔτε γὰρ ὀφρὺς οὔτε ὀφθαλμοὺς ἐπὶ χώρας τῆς αὐτῶν ὄντας οὔτε ἄλλο τι τὸ παράπαν ἔφερε γνῶρισμα· χρόνου μέντοι αὐτῷ τὸ σχῆμα τῆς ὄψεως ἐπανήκον ἰδεῖν. Ταῦτα οὐκ αὐτὸς θεασάμενος γράφω, ἀλλὰ τῶν τότε θεάσασθαι ἰσχυριζομένων ἀκούσας.

24. Λέγουσι δὲ καὶ μοναχὸν τινα τῷ θεῷ ἐς τὰ μάλιστα φίλον πρὸς τῶν αὐτῷ γῆν τὴν ἔρημον ξυνοικούντων ἀναπεισθέντα σταλῆναι μὲν ἐς Βυζάντιον τοῖς ἄγχιστα σφίσιν ἐνφκημένοις ἐπαμυνούντα, βιαζομένοις τε καὶ ἀδικουμένοις ἀνύποιστα, ἐνταῦθα δὲ ἀφικόμενον αὐτίκα εἰσόδου τῆς παρὰ τὸν βασιλέα τυχεῖν· 25. μέλλοντα δὲ εἰσὼ παρ' αὐτὸν γενέσθαι, ἀμείψαι μὲν τὸν ἐκείνη οὐδὸν θατέρῳ τοῖν ποδοῖν, ἐξαπιναιῶς δὲ ἀναποδίζοντα ὀπίσω ἰέναι. 26. Εὐνοῦχον μὲν οὖν τὸν εἰσαγωγέα καὶ τοὺς τῇδε παρόντας πολλὰ τὸν ἄνθρωπον λιπαρεῖν ἐπίπροσθεν βαίνειν, τὸν δὲ οὐδέν τι ἀποκρινάμενον, ἀλλὰ καὶ παραπλήγῃ εοικότα ἐνθὲνδε ἀπαλλαγῆναι ἐς τὸ δωματίον, οὗ δὴ κατέλυε, γεγονότα· τῶν τέ οἱ ἐπομένων ἀναπυθνομένων ὅτου ἕνεκα ταῦτα ποιοίη, φάναι λέγουσιν αὐτὸν ἀντικρυς ὡς τῶν δαιμόνων τὸν ἄρχοντα ἐν τῷ Παλατίῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενον ἴδοι, ᾧ δὴ ξυγγενέσθαι ἢ τι παρ' αὐτοῦ αἰτεῖσθαι οὐκ ἂν ἀξιοίη. 27. Πῶς δὲ οὐκ ἔμελλεν ὅδε ὁ ἀνὴρ δαίμων τις ἀλιτήριος εἶναι, ὅς γε ποτοῦ ἢ σιτίων ἢ ὕπνου εἰς κόρον οὐδέποτε ἤλθεν, ἀλλ' ἀμηγέπη τῶν παρατεθέντων ἀπογευσάμενος ἄωρὶ νύκτωρ περιήρχετο τὰ βασίλεια, καίπερ ἐς τὰ ἀφροδίσια δαιμονίως ἐσπουδακώς.

28. Λέγουσι δὲ καὶ τῶν Θεοδώρας ἐραστῶν τινες, ἡνίκα ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἦν, νύκτωρ τι αὐτοῖς ἐπισκῆψαν δαιμόνιον ἐξελάσαι τοῦ δωματίου, ἵνα δὴ σὺν αὐτῇ ἐνυκτέρευον.

Ορχηστρίδς δὲ τις Μακεδονία ὄνομα ἐγεγόνει τοῖς ἐν Ἀντιοχεῦσι Βενέτοις, δύναιμι περιβεβλημένη πολλήν. 29. Γράμματα γὰρ Ἰουστινιανῷ γράφουσα ἔτι τοῦ Ἰουστίνου διοικουμένην τὴν βασιλείαν, οὓς ἂν βούλοιο τῶν ἐν τοῖς ἐφόις λογίμων ἀνήρει οὐδενὶ πόνῳ, καὶ αὐτῶν τὰ χρήματα ἐποίει ἀνάγραπτα ἐς τὸ δημόσιον γίνεσθαι. 30. Ταύτην τὴν Μακεδονίαν φασὶν ἐξ Αἰγύπτου τε καὶ Λιβύης ποτὲ ἤκουσαν τὴν Θεοδώραν ἀσπαζομένην, ἐπειδὴ λίαν δυσφορουμένην τε αὐτὴν καὶ ἀσχάλλουσαν εἶδεν οἷς δὴ περιύβριστό τε πρὸς τοῦ Ἐκρηβολίου

καὶ χρήματά οἱ ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ ἀπολώλει, πολλὰ παρηγορεῖν τε καὶ παραθρασύνειν τὴν ἄνθρωπον ἅτε τῆς τύχης οἴας τε οὔσης καὶ αὐθις αὐτῇ χορηγοῦ γενέσθαι χρημάτων μεγάλων. 31. Τότε λέγουσι τὴν Θεοδώραν εἰπεῖν ὡς καὶ ὄναρ αὐτῇ ἐπισκῆψαν τὴν νύκτα ἐκείνην πλούτου ἕνεκα μηδεμίαν κελεύσαι ποιεῖσθαι φροντίδα. 32. Ἐπειδὴν γὰρ εἰς Βυζάντιον ἵκοιτο, τῷ τῶν δαιμόνων ἄρχοντι ἐς εὐνὴν ἤξειν, τούτῳ τε ἅτε γαμετὴν γυναῖκα ξυνοικήσεσθαι μηχανὴ πάσῃ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ κυρίαν αὐτὴν πάντων χρημάτων γενήσεσθαι.

3. From the «Buildings» The Church of the Holy Apostles in Constantinople

14. 9. Μετὰ δὲ καὶ τοὺς ἀποστόλους ἅπαντας ὑπερφυῶς σέβων ἐποίει τοιάδε. «Ὡς τις ἐν Βυζαντίῳ ἐκ παλαιοῦ τοῖς ἀποστόλοις νεῶς ἅπασιν· μήκει τε χρόνου κατασεισθεῖς ἤδη καὶ πρὸς τὸ μηκέτι ἐστήξειν γεγωνὸς ὑποπτος. 10. Τοῦτον περιελὼν Διουστινιανὸς βασιλεὺς ὅλον οὐχ ὅσον ἀνανεώσασθαι διὰ σπουδῆς ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ μεγέθους καὶ κάλλους πέρι ἀξιώτερον καταστήσασθαι. 11. Ὑπετέλεσε δὲ τὸ σπούδασμα τρόπῳ τοιῷδε. Εὐθείαι συνημμέναι κατὰ μέσον ἀλλήλαις ἐπὶ σταυροῦ σχήματος πεποιήνται δύο, ἡ μὲν ὀρθὴ πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύνοντα τὸν ἥλιον οὔσα, ἐγκαρσία δὲ ἡ ἑτέρα πρὸς τε ἄρκτον τετραμμένη καὶ ἄνεμον νότον. 12. Τοίχοις μὲν ἐκ περιφεροῦς ἀποπεφραγμένοι τὰ ἔξωθεν, ἐντὸς δὲ περιβαλλόμεναι κίονες ἄνω τε καὶ κάτω ἐστῶσι· κατὰ δὲ ταῖν δυοῖν εὐθείαι τὸ ζευγμα, εἷη δὲ ἂν κατὰ μέσον αὐταῖν μάλιστα, τοῖς οὐκ ὀργιάζουσιν ἄβατος τετέλεσται χώρος, ὅνπερ ἱερατεῖον, ὡς τὸ εἰκός, ὀνομάζουσι. 13. Καὶ αὐτοῦ αἱ μὲν ἐφ' ἐκάτερα πλευραὶ τῆς ἐν τῷ ἐγκαρσίῳ κειμένης εὐθείας ἴσαι ἀλλήλαις τυγχάνουσιν οὔσαι, τῆς μὲντοι ὀρθῆς ἡ πρὸς δύνοντα ἥλιον ἐς τόσον τῆς ἑτέρας πεποιήται μείζων ὅσον ἀπεργάσασθαι τὸ τοῦ σταυροῦ σχῆμα. 14. Τῆς δὲ ὀροφῆς τὰ μὲν τοῦ ἱερατείου καλουμένου καθύπερθεν τῷ τῆς Σοφίας ἱερῷ κατὰ γε τὰ μέσα ἐμφερῆ εἵργασται, πλὴν γε δὴ ὅτι ταῦτα ἐκείνων ἐλασσοῦσθαι μεγέθει συμβαίνει. 15. Αἱ τε γὰρ ἀψίδες τέσσαρες οὔσαι κατὰ τὸν αὐτὸν ἡώρηται τε καὶ συνδέονται ἀλλήλαις τρόπον καὶ τὸ κυκλοτερές ὑπερανέστηκός κατὰ τὰς θυρίδας διήρηται, τό τε σφαιροειδὲς ἐπικυρτούμενον ὑπερθεν μετεωρίζεσθαι που δοκεῖ καὶ οὐκ ἐπὶ στερρᾷ τῆς οἰκοδομίας ἐστάναι, καίπερ ἀσφαλείας εὖ ἔχον. 16. Τὸ μὲν οὖν τῆς ὀροφῆς μέσον τῆδε πεποιήται· κατὰ δὲ τὰς πλευρὰς τέσσαρας οὔσας, ἡπὲρ μοι εἴρηται, κατὰ ταῦτα τῷ μέσῳ τὸ μέγεθος εἵργασται, τούτου δὴ μόνου ἐνδέοντος, ὅτι δὴ τοῦ σφαιρικοῦ ἐνερθεν οὐ διήρηται ἡ οἰκοδομία θυρίσιν.

17. ΔΕπειδὴ δὲ αὐτῷ τὸ ἀγίστευμα τοῦτο ἐξείργαστο, καταφανεῖς οἱ ἀπόστολοι πεποιήνται πᾶσιν ὡς γεγήθασιν τε τῇ τοῦ βασιλέως τιμῇ καὶ κατακόρως ἐναβρύνονται. 18. Σώματα γοῦν «τῶν» ἀποστόλων ΔΑνδρέου τε καὶ Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου ἄδηλά τε καὶ ὅλως κρυφῆς τὰ πρότερα ὄντα τῆνικαδε πᾶσιν ἐνδηλα γέγονεν, οὐκ ἀπαξιούντων, οἶμαι, τὴν βασιλέως πίστιν, ἀλλὰ ἐπιχωρούντων αὐτῷ διαρρήδην ὁρῶντί τε αὐτοὺς καὶ προσιόντι καὶ ἀπτομένῳ τῆς ἐνθένδε ὠφελείας τε καὶ περὶ τὸν βίον ἀσφαλείας ἀπόνασθαι. ΔΕγνώσθη δὲ ὧδε.

19. Κωνσταντῖος μὲν βασιλεὺς τοῦτον δὴ τὸν νεῶν ἐς τε τὴν τιμὴν καὶ τὸ ὄνομα τῶν ἀποστόλων ἐδείματο, τὰς θήκας γενέσθαι αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἐς τὸ ἔπειτα βασιλεύσουσιν ἐνταῦθα τάξας, οὐκ ἀνδράσι μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναιξὶν οὐδὲν τι ἥσσαν· ὅπερ καὶ διασώζεται ἐς τὸνδε τὸν χρόνον· οὐδὲ γὰρ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ πατρὸς τὸν νεκρὸν ἔθετο. 20. ΔΑποστόλων δὲ σώματα ἐνταῦθα εἶναι ὡς ἥκιστα πῃ ἐπεσημήνατο, οὐδέ τις ἐνταῦθα ἐφαίνετο χώρος σώμασιν ἀγίοις ἀνεῖσθαι δοκῶν. 21. ΔΑλλὰ νῦν Διουστινιανοῦ βασιλέως ἀνοικοδομουμένου τὸ ἱερὸν τοῦτο, οἱ μὲν λιθουργοὶ τὸ ἔδαφος διώρυσσον ὅλον, τοῦ μή τι ἄκοσμον τῆδε λελεῖφθαι· θήκας δὲ ξυλῖνας ἐνταῦθά πῃ ἀπημελημένας τεθέανται τρεῖς, γράμμασιν ἐγκειμένοις σφίσι δηλούσας, ὡς ΔΑνδρέου τε καὶ Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου τῶν ἀποστόλων σώματα εἶεν· 22. ἅπερ ἀσμενέστατα βασιλεὺς τε αὐτὸς καὶ Χριστιανοὶ ξύμπαντες εἶδον, πομπὴν τε αὐτοῖς καὶ πανήγυριν ἐπιτετελεκότες, τῇ τε περὶ αὐτοὺς τιμῇ ἐξοσιωσάμενοι τὰ εἰωθότα καὶ περιστείλαντες τὰς θήκας αὐθις τῇ γῇ ἔκρυσαν, οὐκ ἄσημον οὐδὲ ἀγείονα λιπόντες τὸν χώρον, ἀλλὰ σώμασιν ἀποστόλων ἀνιμμένον καταστησάμενοι ξὺν εὐσεβείᾳ. 23. Εὐδὴλον δὲ ὡς ἀμειβόμενοι, ὅπερ μοι εἴρηται, οἱ ἀπόστολοι οἶδε τὴν ἐς αὐτοὺς βασιλέως τιμὴν πεφύνασι τοῖς ἀνθρώποις τανῦν. 24. Βασιλέως γὰρ εὐσεβοῦντος οὐδὲ ἀποφοιτᾶ τῶν ἀνθρωπείων τὰ θεῖα πραγμάτων, ἀλλὰ ἐπιμίγνυσθαι τε καὶ ἐμφιλοχωρεῖν τῇ ἐς τοὺς ἀνθρώπους ὁμιλίᾳ φιλεῖ.

79. Psellos, Michael (11th C.)

1. *Love affairs and plots at court: Zoe, neglected by Romanos III Argyros, favours the future Michael IV*

III 18. [...] Ὑπηρετούν τῷ βασιλεῖ τούτῳ [Romanos III Argyros, 1028- 1034] πρὸ τῆς ἀρχῆς ἄλλοι τέτινες καὶ τις ἀνὴρ ἐκτομίας [John the Orphanotrophos], τὴν μὲν τύχην φαῦλος καὶ καταπεπτωκώς, ὅσα δὲ ἐς γνῶμην ῥέκτης δεινότατος· τούτῳ δὲ καὶ Βασίλειος ὁ αὐτοκράτωρ [Basil II, 976-1025] οἰκειότατά τε ἐχρήτο, καὶ ἐκοινώνει τῶν ἀπορρήτων, εἰς ὑπερηφάνους μὲν οὐκ ἀναβιβάσας ἀρχάς, γνησιώτατα δὲ πρὸς αὐτὸ ν διακείμενος. Τῷ δὲ ἀδελφός τις [Michael] ἦν, τὸν μὲν πρὸ τῆς βασιλείας χρόνον ἔτι μειράκιον, τὸ δὲ μετὰ ταῦτα γενειάσας ἤδη καὶ τῆς τελεωτέρας ἡλικίας ἀψάμενος· κατεσκεύαστο δὲ τό τε ἄλλο σῶμα παγκάλως καὶ τὸ πρόσωπον ἐς ἀκριβῆ ὠραιότητα· εὐανθής τε γὰρ ἦν καὶ τὸ ὄμμα λαμπρὸς καὶ ὡς ἀληθῶς μιλιτοπάρης. Τοῦτον ὁ ἀδελφός τῷ βασιλεῖ τῇ βασιλίδι [Zoe, daughter of Constantine VIII] συγκαθημένῳ, οὕτω δόξαν ἐκείνῳ, εἰσὴνεγκεν ὀφθησόμενον· καὶ ἐπειδὴ ἄμφω εἰσεληλυθῆτην, ὁ μὲν βασιλεὺς ἅπαξ ἰδὼν καὶ βραχέα ἄττα ἐρωτήσας, ἐξιέναι μὲν παρεκελεύσατο, ἐντὸς δὲ εἶναι τῶν βασιλείων αὐλῶν· ἡ δὲ βασιλὶς, ὥσπερ τινὶ συμμέτρῳ φωτὶ τῷ ἐκείνου κάλλει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναφθεῖσα, ἐαλώκει εὐθύς καὶ ἐξ ἀρρήτου μίξεως τὸν ἐκείνου ἐνεκυμόνησεν ἔρωτα· καὶ ἦν τοῦτο τέως ἀπόρρητον τοῖς πολλοῖς.

19. Ὡς δὲ οὔτε φιλοσοφεῖν οὔτε οἰκονομεῖν τὸν πόθον ἠδύνατο, ἡ πολλάκις ἀποστρεφόμενη τὸν ἐκτομίαν τότε θαμὰ προσῆι, καὶ ἄλλοθεν ἀρχομένη ὥσπερ ἐν παρεκβάσει τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ λόγον κατέληγε, θαρρεῖν τε ἐκείνον παρεκελεύετο καὶ προσιέναι οἱ ὁπότε καὶ βούλοιο. Ὁ δὲ οὐδὲν τέως τῶν κεκρυμμένων εἰδώς, γνῶμης εὐμένειαν τὸ πρᾶγμα ἐτίθετο· καὶ προσῆι μὲν ὡς κεκέλευτο, ὑφειμένῳ δὲ καὶ πεφοβημένῳ τῷ σχήματι· ἄλλ' ἢ γε αἰδώς μᾶλλον τοῦτον κατήστραπτε καὶ φοινίκιον ὅλον ἐδείκνυ καὶ λαμπρῶ κατηγλαῖ ζε χρώματι. Ἡ δὲ ἀφῆρει τε τοῦτον τοῦ φοβεῖσθαι, ἀπαλώτερόν τε προσγελῶσα καὶ χαλῶσα τὸ βλοσυρὸν τῆς ὀφρύος καὶ οἷον αἰνιττομένη τὸν ἔρωτα, καὶ πρὸς τὸ θαρρεῖν μετεσκεύαζεν· καὶ ἐπειδὴ λαμπράς ἐδίδου τῷ ἐρωμένῳ τὰς τοῦ ἔρωτος ἀφορμάς, ἀντερὰν δὲ καὶ οὗτος ἐπετηδεύετο, τὰ μὲν πρῶτα οὐ πάνυ τεθαρρημένως, μετὰ δὲ ταῦτα ἀναιδέστερόν τε προσίων καὶ τὰ τῶν ἐρώντων διαπραττόμενος· περιχυθεὶς γὰρ ἄφνω ἐφίλησε, καὶ δέρης ἦψατο καὶ χειρός, ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς τὴν τέχνην παιδοτριβοῦμενος. Ἡ δὲ ἔτι μᾶλλον προσεπεφύκει καὶ πρὸς τὴν ἰσχὺν τῶν φιλημάτων ἀντήρειδεν· ἡ μὲν καὶ ὡς ἀληθῶς ἐρώσα, ὁ δὲ οὐ πάνυ μὲν τι ταύτης παρηκμακυίας ἐπιθυμῶν, τὸν δὲ τῆς βασιλείας ὄγκον εἰς νοῦν βαλλόμενος, καὶ διὰ ταύτην πᾶν ὅτιοῦν ποιεῖν τολμῶν τε καὶ ἀνεχόμενος. Οἱ δὲ περὶ τὰ βασιλεια τὰ μὲν πρῶτα τέως ὑπώπτευον καὶ μέχρι τῶν ὑπονοιῶν ἦσαν· ὕστερον δὲ ἀναιδῶς αὐτοῖς ἐκρηγνυμένου τοῦ ἔρωτος, πάντες ἐγνώκεισαν καὶ τῶν γινομένων οὐδὲ εἰς ἦν ἀνεπαίσθητος· ἡδὴ γὰρ καὶ εἰς συνουσίαν αὐτοῖς κατέληξε τὰ φιλήματα, καὶ πολλοῖς ἐαλώκεισαν ἐπὶ μιᾷς εὐνῆς συγκαθεύδοντες· καὶ ὁ μὲν ἡσχύνετό τε καὶ ἡρυθρία καὶ περιδεῆς ἐπὶ τῷ πράγματι ἦν, ἡ δὲ οὐθ' ὑπεστέλλετο, καὶ προσφύσα ἐπὶ τοῖς πάντων κατεφίλησεν ὀφθαλμοῖς, καὶ ὄνασθαι τούτου πολλάκις ἠϋζατο.

20. Τὸ μὲν οὖν περικαλλύνειν τοῦτον ὥσπερ ἄγαλμα καὶ καταχρυσοῦν, δακτυλίοις τε περιαστράπτειν καὶ χρυσοῦφέσιν ἐσθήμασιν οὐκ ἐν θαυμασίοις ἄγω· βασιλὶς γὰρ ἐρώσα τί οὐκ ἂν τῷ ἐρωμένῳ πορίσαιτο; Ἡ δὲ λανθάνουσα τοὺς πολλοὺς ἔστιν ὅτε καὶ ἐπὶ τὸν βασιλικὸν θρόνον ἐκάθιζεν ἐναλλάξ, σκῆπτρον ἐνεχείριζε, καὶ ποτε καὶ ταινίας ἤξιώσε, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐθὶς ἐπιχυθεῖσα ἄγαλμά τε ἐκάλει καὶ ὀφθαλμῶν χάριν καὶ κάλλους ἄνθος καὶ ψυχῆς ἰδίαν ἀναψυχὴν. Τοῦτο οὖν πολλάκις ποιοῦσα ἕνα τινὰ τῶν πανοπτήρων οὐκ ἔλαθεν· ἐκτομίας οὗτος ἦν καὶ τὰς πρῶτας τῶν βασιλείων ἐμπεπιστευμένος αὐλῶν, αἰδέσιμός τε ἐκ τε τοῦ σχήματος, ἐκ τε τοῦ ἀξιώματος, καὶ θεράπων αὐτῆς πατρῶος· οὗτος τοίνυν ἰδὼν τὸ καινὸν τοῦ θεάματος μικροῦ δεῖν ἐξεπεπνεύκει, οὕτως αὐτὸν καὶ τὸ σχῆμα κατέπληξεν· ἡ δὲ ἀνεκαλέσατό τε ψυχορραγήσαντα καὶ κατέστησε συγκλονούμενον, καὶ τούτου ἐξαρτᾶσθαι ἐκέλευεν, ὡς νῦν τε ὄντος καὶ ἐσομένου καθαρῶς αὐτοκράτορος.

21. Καὶ τὸ μηδένα τῶν πάντων λαθὼν εἰς γνῶσιν οὐκ ἐληλύθει τῷ βασιλεῖ· τοσοῦτον αὐτῷ νέφος ὀφθαλμίας ἐπέκειτο· ἐπεὶ δὲ ἡ τῆς ἀστραπῆς ἐκπληξὶς καὶ τὸ μέγεθος τῆς βροντῆς καὶ τὰς ἐκείνου περιηύγασε κόρας καὶ τὴν ἀκοὴν κατεβρόντησεν, καὶ τὰ μὲν εἶδεν αὐτοῖς ὄμμασι, τὰ δὲ ἡκηκόει, ὁ δὲ καὶ αὐθὶς ὥσπερ ἐκὼν ἐπέμυε τε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς ὠτων πόρους ἀπέφραττεν· ἀμέλει καὶ συγκαθεύδων πολλάκις τῇ βασιλίδι ἄχρι τῆς ἐν εὐνῇ κατακλίσεως ὑπὸ

φοινικίδι περικαλυπτομένη μόνον τε τοῦτον ἐκάλει καὶ τῶν ποδῶν ἐπαφᾶσθαι καὶ ἀνατρίβειν τούτῳ προσέταττε, καὶ θαλαμηπόλον ἐποίει, καὶ ἐξεπίτη- δες, ἵνα τοῦτο ποιῇ, τὴν γυναῖκα τούτῳ κατεμνηστεύετο. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀδελφὴ Πουλχερία καὶ τῶν περὶ τὸν κοιτωνίσκον τινὲς τὸν κατ' αὐτοῦ συσκευαζόμενον θάνατον ἀπεκάλυψαν καὶ ἐτράνωσαν καὶ φυλάξασθαι προετρέψαντο, ὁ δέ, ἐξὸν τὸν κεκρυμμένον ἀφανίζειν μοιχὸν καὶ τὸ πᾶν καταλύειν τοῦ δράματος, ἐτέραν μὲν πρόφασιν προβαλλόμενον ἐκπληροῦντα δὲ τὸ ἐνθύμημα, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ τινα προσήνεγκε τῷ πράγματι μηχανήν, ἀλλὰ τὸν ἐραστὴν ἢ ἐρώμενον προσκαλέσας ποτὲ περὶ τοῦ ἔρωτος ἐπυνθάνετο· καὶ ἐπειδὴ μὴδὲν εἰδέναι ἐκείνος προσεποίησατο, πίστεις τε εἰσπράττεται καὶ ὄρκους καθ' ἱερῶν· καὶ ἐπειδὴ τὴν πᾶσαν ἐκείνος ἐπιorkίαν ἐτέλεσεν, τὰς μὲν τῶν ἄλλων φωνὰς συκοφαντίας ἡγεῖτο, αὐτῷ δὲ μόνῳ προσεῖχε τὸν νοῦν καὶ πιστότατον ἐκάλει θεράποντα.

22. Τούτῳ δὲ καὶ ἄλλο τι συναντελάβετο, ὥστε πόρρω γενέσθαι τῆς κατ' αὐτοῦ ὑπονοίας τὸν αὐτοκράτορα· νόσημα [sc. epilepsy] γάρ τι δεινὸν ν' ἀφ' ἥβης τούτῳ περιπεπτώκει εὐθύς, τὸ δὲ πάθος περιτροπὴ τις τοῦ ἐγκεφάλου ἐν περιόδοις ἐτύγγανεν ὄν, καὶ μηδεμίας αὐτῷ προσγινομένης τῆς σημειώσεως, αὐτίκα τε ἐτετάρακτο καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔστρεφε καὶ κατὰ γῆς κατερρήγγνυτο, προσοῦδιζέ τε τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπὶ πλείστον χρόνον κατακεκλόνητο, εἴτ' εἰς αὐθις ἑαυτοῦ τε ἐγίγνετο καὶ κατὰ βραχὺ πρὸς τὸ σὺνηθες βλέμμα ἀποκαθίστατο· ἐωρακῶς γοῦν τοῦτον ὁ αὐτοκράτωρ τούτῳ τῷ πάθει ἐαλωκότα, ὥκτειρέ τε τοῦ πτώματος καὶ μανίαν μὲν κατεγνώκει, ἔρωτας δὲ ἀπεγνώκει καὶ χάριτας. Τοῖς δὲ πολλοῖς πρόσχημα τὸ πάθος ἐδόκει καὶ προκάλυμμα τῆς ἐπιβουλῆς· καὶ ἦν ἂν αὕτη ἀληθεύουσα ἢ ὑπόνοια, εἰ μὴ καὶ βασιλεὺς γεγωνὸς ταύτην ὑφίστατο τὴν περιτροπὴν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον ἀναβεβλήσθω, ἐκεῖνῳ δὲ πρὸς τρόπον καὶ τὸ κακὸν ἐγεγόνει καὶ τὸ ἀσχημάτιστον πάθος προκάλυμμα πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἦν.

23. Τὸ μὲν οὖν τὸν αὐτοκράτορα πεῖσαι τοὺς ἀντερῶντας μὴ ἐρᾶν οὐ μέγα ἔργον ἦν, ῥᾶστα γὰρ καὶ ἐπέπειστο· ὥς δὲ ἐγὼ τινος ἤκουσα τῶν τότε περὶ τὰς βασιλείους ἀναστρεφομένων αὐλάς, ἀνδρὸς ἅπασαν τῆς βασιλίδος τὴν ἐρωτικὴν εἰδότος ὑπόθεσιν κάμοι τὰς ἀφορμὰς τῆς ἱστορίας διδόντος, ὥς ὁ βασιλεὺς ἐβούλετο μὲν ὥσανει πεπεῖσθαι μὴ ἔχειν τὴν βασιλίδα ἐρωτικῶς πρὸς τὸν Μιχαήλ, ἥδει δὲ μάλα ἐρώσαν ὥσπερ δὴ καὶ σφριγῶσαν περὶ τὸ πάθος, καὶ, ἵνα μὴ πρὸς πολλοὺς διαχέοιτο, οὐ μάλα τὴν πρὸς ἓνα τῆς γυναικὸς ἐδυσχέραιεν ὁμιλίαν, ἀλλὰ σχηματιζόμενος παρορᾶν ἀπεπλήρου τὸ πάθος τῇ βασιλίδι· ὁ τοίνυν ἄλλως μοι εἶρητο· ὁ μὲν βασιλεὺς εὐκόλος πρὸς τὴν ἐρωτικὴν ὑπόληψιν ἢ κατάληψιν ἦν, ἐμεμῆνει δὲ ἡ τε ἀδελφὴ Πουλχερία καὶ ὅσοι τῆνικαῦτα κοινωνοὶ τῶν ἀπορρήτων ἐκείνη ὄντες ἐτύγγανον. Πρὸς τούτους οὖν ἡ μάχη καθίστατο, καὶ ἡ μὲν παράταξις οὐκ ἀφανής, ἐν ὑπονοίαις δὲ συμβεβήκει τὰ τρόπαια· ἡ τε γὰρ ἀδελφὴ οὐ μετὰ πολὺν χρόνον ἐτεθνήκει, καὶ τῶν περὶ ἐκείνην ὁ μὲν τοῦτο ἐπεπόνθει ἀθρόον, ὁ δὲ τῶν ἀνακτόρων ὑπεξεληλύθει, οὕτω βουλευθέντος τοῦ αὐτοκράτορος· τῶν δ' ἄλλων οἱ μὲν συνήνουν τῷ πράγματι, οἱ δὲ τὴν γλῶτταν ἐπεπέδητο· καὶ ἦν ὁ ἔρως οὐκ ἀφανῶς τελούμενος, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ νόμοις γινόμενος.

2. Psellos's mother, Theodota, in her dreams is enlightened, by John Chrysostomos and the Theotokos, about her son's destiny

5. Τὸ μὲν οὖν ἐμὸν μέρος ἀφείσθω νῦν, ἐχέσθω δὲ τῆς μητρὸς ὁ λόγος· εἰ δέ τι καὶ περὶ ἑμαυτοῦ διηγοίμην, μεμφέσθω μηδεὶς, οὐ γὰρ περιαιτολογία τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' αἰτιολογία, ὅπῃ παρεῖκοι, τῶν τῆς μητρὸς καλῶν. Ἀδικοίην γὰρ ἂν ἐκείνην πάντῃ τῶν ἐλπίδων δεικνύων ἐστερημένην καὶ τῶν εὐχῶν ἀτυχῇ· οὐχ οὕτω δὲ ταῦτα ἔξει, εἰ μὴ τὸ ἐλπισθὲν ἔχον τι τῶν προηγησαμένων φανείη καὶ μὴ πάντῃ πρὸς ἐκείνην ἀπᾶν. Ὅσα μὲν οὖν μοι τὸ γένος ἐπιφημίζει τεχνέντι, τὸ μήτε κλαυθυρίσαι ποτέ, μηδ' ἐν ταῖς ἀναγκασιόταταις χρείαις τῆς φύσεως, μήτ' ἄλλην θηλὴν καταδέχεσθαι ἢ τὴν τῆς μητρὸς, γνωρίζειν τε ταύτην ὡς γευναμένην ὥσπερ ἀπὸ γνώμης, οὐκ ἀπὸ συνηθείας, ἢ καὶ τᾶλλα περὶ ὧν οὐδὲ ν' δέομαι λέγειν, ἀφήμι τῇ γυναικωνίτιδι· ὅσα δ' αὐτὸς τυγχάνω εἰδὼς τῆς φρονούσης ἡλικίας ἀψάμενος περὶ τε ἑμαυτοῦ καὶ τῆς μητρὸς, αὐτὰ δὴ λέξω σαφέστερον, μὴδὲν ἐνδοιάσας μὴδὲ τὰς τῶν βασκαίνοντων ὑπειδόμενος γλώσσας.

Τὴν ἐμὴν τοίνυν μητέρα ἐπήγετο μὲν πρὸς λόγου παραδοχὴν αὐτό τε τὸ περὶ τοὺς λόγους ἐραστὸν καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ πράγματος, μᾶλλον δὲ πρὸς τοῦτο καὶ ἡ ἐμὴ φύσις ἐπέρρωσεν, αὐτόθεν τε θαυμαζομένης τῷ ἐτοίμῳ τῆς γνώμης κἂν τοῖς πράγμασι δὲ βεβαιουμένης τῷ εὐροοῦντι περὶ τὴν μάθησιν. Φασὶ γοῦν τῶν περὶ τὸ γένος οἱ πλείους ὅτι μοι καὶ παιδί ὄντι οὐδὲν τῶν λεγομένων μάτην ἐπέρρει τῇ ἀκοῇ, ἀλλ' ἅπας λόγος ἐκσφράγισμα τῆς ψυχῆς ἦν.

Ἐντεῦθεν οὖν ἡ μήτηρ πρὸς τὰ κρείττω χειραγωγουμένη, εἰς πέμπτον ἔτος τελέσαντα

διδασκάλω ἐφίστησι, καὶ ἦν μοι τὸ μάθημα οὐ μόνον εὐχερές, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ ἀντ' ἄλλης τινὸς παιδιᾶς· ἡνιώμην γοῦν εἰ μή μοι διὰ πάσης ἡμέρας διδοίη τὰ παιδικά, καὶ ἦν μοι παιδιὰ μὲν ἡ σπουδὴ, σπουδὴ δὲ ἡ παιδιὰ, οὐχ ὥς ταῦτα παίζοντι ἐκεῖνα δὲ σπουδάζοντι, ἀλλ' ἐκείνων μὲν ἔχομένῳ διὰ τὸ ἡδὺ, τούτων δὲ ἀπεχομένῳ διὰ τὸ τραχύ. Λέγω γοῦν ταῦτα οὐκ ἑμαυτὸν βουλόμενος ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἐνδεικνύμενος ὁπόθεν μοι ἡ περὶ τοὺς λόγους ἐγεγόνει σπουδὴ.

Βραχὺς ἐπὶ τούτοις χρόνος ἐπέρρευσε καὶ μοι ὄγδοος τῆς ἡλικίας ἐνειστήκει καιρὸς καὶ πρὸς τὰ κρεῖττω μαθήματα ἡ φύσις ἀνῆγε. Πολλοῖς μὲν οὖν τοῦ γένους παρίστατο μὴ εἰς τοῦτό με ἐφείναι τὸ πέλαγος, μᾶλλον δὲ ἀφείναι, ἀλλ' εἰς ἄλλο τι τῶν ῥάστων μεθέντας καὶ διαπεραιωσαμένους ἐπὶ λιμένος ἐγκαθορμίσαι. Εμοὶ δὲ δυσχερές ἦν ἄλλως, καὶ μέχρις ἀκοῆς, ἄλλο τι πρὸ τῶν λόγων ἐμπορεύεσθαι· ἐπεκλίνετο δὲ μοι τῇ γνώμῃ καὶ ἡ μήτηρ μάλα ἀσμένως, καὶ τέως ἀμφισβητήσιμος ἦν τῇ τε ἐμῇ προθυμίᾳ ταῖς τε τῶν πολλῶν ἐπιτροπείαις καὶ διατάξεσιν· ἔκρινε δὲ τὸ ἀμφίβολον, εἶπεν ἂν ὅστις εἰ ἀνάστασιν εὐραμένη παρὰ τοῦ τῶν κρεῖττόνων ἡ μήτηρ τῷ λόγῳ παρῆν· ἐκείνη γὰρ ἂν κάλλιον ἦν εἶδεν ὄψιν ἡρμήνευσε. Τὰ δὲ ὀφθέντα διττά, καὶ τὸ μὲν παρ' αὐτῆς ἡκηκόειν, τὸ δὲ πεπυσμένος ὧς ἐκείνη ἐπίστευσεν ἐγνώκειν ὕστερον. Ἔλεγε γοῦν μοι ἡ μήτηρ ὥς ἅπαξ ποτὲ εἰς ὕπνον διαχυθεῖσα ἔδοξεν αὐτῇ περὶ τῶν ἐμοὶ καθηκόντων ἀμφισβητεῖν· ὥς δὲ πολλάκις τοῖς λογισμοῖς ἀντιπίπτουσι κατακεκλόνητο, ἀνὴρ τις τῶν ἀφωμοιωμένων Θεῷ, συνήθης ἐκείνη καὶ πρὸς τὸν χρυσοῦν τὴν γλῶτταν [Διωάννην] παρειασμένος, λέγω δὴ τὸν Αντιοχέα τε καὶ ἡμέτερον, «μὴ δῆτα κυμαίνου – φησί, ὦ γύναι, ταῖς ἐνθυμήσεσιν, ἀλλὰ μιᾷ νικῶσῃ ψήφῳ λόγοις συμβίβαζε τὸν υἱόν. Εγὼ δὲ καὶ ὥς παιδαγωγὸς ἔψομαι τούτῳ καὶ ὥς διδάσκαλος ἐμπλήσω παιδεύσεως».

Ταύτην μὲν οὖν τὴν ὄψιν παρὰ τῆς μητρὸς ἐδεδέγμην· ἦν δὲ μέλλω ἐρεῖν ἄτερος τῶν ἐκείνης ἀδελφῶν, μεταλλαξάσης ἐκείνης, ὑφηγήσατό μοι, ὅρκους ἀρρήτους ὁμνύς. Ἐφῆσε γάρ, ὥς διηγείτο αὐτῷ ἅπαξ ἡ ἀδελφὴ ὅτι, διαιρουμένης τοῖς περὶ ἐμὲ λογισμοῖς, τοιοῦτος ἐπῆρεν ὄνειρος ἐπὶ μίαν διάνοιαν. Εδόκει γὰρ τὸν σηκὸν εἰσιέναι τῶν Αποστόλων, μάλα σεμνῶς, δορυφορούντων αὐτὴν ἐνίων οὕσπερ ἡγνόνει· ἐπεὶ δὲ πρὸς τῷ βήματι γένοιτο – ἐθάρρει γὰρ τὰ κρεῖττω κὰν ταῖς σκιαῖς, γυναῖκά τινα τῶν δυσθεάτων ἰδεῖν, ἔσωθεν ἀπαντήσασαν καὶ παρακελευομένην ἐκτὸς ὑπομείναι ὥς ἐξιούσαν. Ἡ δὲ, ἐπεὶ ἐνταῦθα γεγόνει, πρὸς μὲν τὴν μητέρα μηδὲν εἰπεῖν, πρὸς δὲ τοὺς ἐκατέρωθεν ἐφεστηκότας στραφείσα τε καὶ μεταστραφείσα, «ἐμπλήσατέ – φησι – τὸν ταύτης παῖδα γραμμάτων· ὁρᾶτε γὰρ ὥς με κατασπάζεται».

Ἀπήγγελλε δὲ καὶ τῶν ἐκατέρωθεν ἐστηκότων τὸ εἶδος· ἅμφω γάρ, φησι, πολὺ ἥστην, ἀλλὰ τῷ μὲν ἡ κεφαλὴ μεγάλη τε καὶ στρογγύλη καὶ ἀκριβῶς λευκὴν ἀναβλαστάνουσα τρίχωσιν, ἥ τε ῥὶς οὐκ ἀπεκρέματο καὶ τὸ γένειον οὐ πάνυ καθεῖτο, τῷ δὲ καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα βραχύτερον, πλὴν ὅσον ὁ πῶγων μακρῷ θατέρου μακρότερος. Ταύταις οὖν ταῖς δυσὶν ὄψεσιν ἐπ' ἐμοὶ ἡ μήτηρ ἀναθαρρήσασα, τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ ψήφον ἐκφέρει καὶ ἐς τὰ προτέλειά με ἄγει τῶν παιδευμάτων.

3. *The humanism of Psellos in the Epistle to John Xiphilinos*

1. Εμὸς ὁ Πλάτων, ἀγιώτατε καὶ σοφώτατε, ἐμός, ὦ γῆ καὶ ἥλιε, ἵνα τι καὶ αὐτὸς ἐπιτραγωδήσω τῇ τοῦ λόγου σκηνῇ! Εἰ μὲν γὰρ προσονειδίζεις ὅτι θαμὰ ποτε προσωμίλουν τῷ ἀνδρὶ ἐν τοῖς διαλόγοις αὐτοῦ, καὶ τοῦ τε χαρακτήρος τῆς ἐρμηνείας ἐθαύμαζον καὶ τὴν ἐν ταῖς ἀποδείξεσιν ἐθειάζον δύναμιν, τί μὴ καὶ τοῖς μεγάλοις τοῦτο πατράσιν ἐπιρριπτεῖς, ἂφ' ὧν ἐκεῖνοι τοῖς Εὐνομίοις καὶ Απολιναρίοις τὰς αἰρέσεις ἀνέτρεψαν, βάλλοντες ἀκριβεῖαις συλλογισμῶν; Εἰ δ' ὅτι τοῖς δόγμασιν ἔπομαι ἢ τοῖς ἐκείνου νόμοις ἐπιστηρίζομαι, οὐ καλῶς οἶει περὶ ἡμῶν, ἀδελφέ.

Εγὼ γὰρ πολλὰς μὲν φιλοσόφους βίβλους ἀνέπτυξα, πολλοῖς δὲ ῥητορικοῖς λόγοις ὠμίλησα, καὶ οὔτε με τὰ Πλάτωνος ἔλαθεν – οὐ γὰρ ἂν ἀρνηθεῖν – οὔτε τὴν Ἀριστοτέλους παρεῖδον φιλοσοφίαν. Οἶδα δὲ καὶ ὅσα Χαλδαῖοι καὶ Αἰγύπτιοι πεπρεσβεύκασιν, καὶ νῆ τὴν τιμίαν σου κεφαλὴν· περὶ γὰρ τοι τῶν ἀπορρήτων βιβλίων τί δεῖ καὶ λέγειν; Ἀλλὰ πάντα πρὸς τὴν Θεόληπτον ἡμῶν συγκρίνας Γραφὴν, τὴν καθαρὰν τε καὶ στίλβουσιν καὶ τῷ ὄντι δόκιμον, ὑπόχαλκα καὶ κιβδηλείας εὗρον μεστά.

2. Εμὸς ὁ Πλάτων! Οὐ γὰρ οἶδα πῶς ἐνέγκω τὴν τοῦ λόγου βαρύτητα! Οὐ πάλα μὲν τὸν Θεῖον σταυρόν, νυνὶ δὲ καὶ τὸν πνευματικὸν ζυγὸν προτετίμηκα; Δέδοικα μὴ μᾶλλον σός, ἵνα σε τῷ ῥήματί σου διώξω, ὃς οὐδεμίαν ἐκείνου δόξαν ἀνῆρηκας. Εγὼ δὲ μικροῦ δεῖν ἀπάσας, ἐπεὶ μηδὲ πᾶσαι φαῦλαι· οἱ γὰρ περὶ δικαιοσύνης λόγοι καὶ περὶ ἀθανασίας ψυχῶν ἀρχαὶ καὶ τοῖς ἡμετέροις τῶν ὁμοίων δογμάτων ἐγένοντο. Οὐ τοίνυν ὥσπερ τινὸς ὀφθαλμίας ἐκείθεν ἔσπασα, ἀλλὰ τὸ διαυγάζον ἴσως ἀγαπήσας τοῦ νάματος, τὴν ἄλμην ἀπεκλυσάμην.

Αλλά τοῦτον μέν σου τὸν ἀκροβολισμόν ἐνέγκοιμι ἂν μετριώτερον· τὸ δέ – ἂν ἐμοὶ πείθῃ – καὶ τοὺς Χρυσίππους καὶ τοὺς ἐμοὺς συλλογισμοὺς καὶ τὰς οὐκ οὐσας γραμμάς, καὶ τὰλλα τῶν σῶν, ἀδαμαντίνης ἢ ἀναισθήτου δεῖται ψυχῆς. Τί δὲ μὴ καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου προστέθεικας, ταῦτα δὴ τὰ τῆς ὁμοίας γλώττης· «εἰ δὲ μή, πειραθήσῃ βασανιστηρίων ὀργάνων, ὧν οὐδέποτε ἤκουσας»; Εγὼ δὲ τοῖς πᾶσιν ἐξαπορήσας οἷς γέγραφας καὶ πολλοὺς λογισμοὺς ἀνελίξας, τέλος δυοῖν θάτερον εἵκασα· ἢ τὴν ἐμὴν μὴ ἐπεγνωκέναι σ' ἐπιστολήν, ἢ πρὸς Εὐνόμιόν τινα γεγραφέναι ἢ τοὺς περὶ Κλεάνθην καὶ Ζήνωνα, οἵ, πάντα δόντες συλλογισμοῖς, οὐδὲν ἀσυλλόγιστον ᾤθησαν καὶ ὑπὲρ ἀπόδειξιν. Πλάτων δὲ καὶ τοῦτο ἐφεῦρεν, εἰς Νοῦν ἀναβάς, καὶ τὸ ὑπὲρ Νοῦν εἶδεν εἰς τὸ Ἐν καταπαύσας· οὐ πάντα κατηγορεῖς, ὦ μισοπλάτων καὶ μισόλογε, ἵνα μὴ λέγω μισοφιλόσοφε.

Χρυσίππῳ δὲ ἢ τῇ Νέᾳ Ακαδημίᾳ πότε με προστεθειμένον ἐώρακας; «Αρα οὐχὶ καὶ προτοῦ, ὅτε ἡμῖν οὐχὶ ξυλόφρακτος ἢ σκηνή, ἀλλ' ἀργυρόδετος ἢ χρυσόσημος, τὸ δέρας ἐνενοούμην Χριστοῦ καὶ τοὺς τρίβωνας, περὶ ὧν πολλὰ συγκεκύφαμεν; Εἶτα δὴ καὶ εἰς ἔργον τὴν γνώμην ἐξεβίβασαμεν, καὶ νῦν ἔνδον τῆς τοῦ Κυρίου καθεστήκαμεν μάνδρας; Αλλ' οὐχὶ τῷ Χρυσίππῳ προσκεκολλήμεθα! Θαυμάζεις ὅτι μοι ζεῖ ἀτεχνῶς ἢ χολὴ καὶ βράττει ἀκριβῶς ὁ θυμός; Μὴ γὰρ ἐμοὶ μόνῳ τὸ σῶμα ἄνευ τοῦ μέσου σπλάγχχνου, ἀφ' οὗ τὸ θυμῶδες πνεῦμα συμπέπλασται, ὥστε καὶ τοιαύτην ἐνεγκεῖν ὕβριν!

Νὴ τὴν ἱεράν σου ψυχὴν, εἴ με κατὰ κόρρης ἐρράπισας, εἰ τὰς καταλελειμμένας τρίχας διέξανα, εἴ με ταῖς ἄλλαις ἀτιμίαις κατέπλυνας, ἤνεγκα ἂν σου τὴν καταφορὰν γενναιότερον. Τὸ δὲ πάντα ὑπὲρ Χριστοῦ πραγματεύεσθαι, ἔπειτα φιλίας τῆς πρὸς Χρυσίππον γράφεσθαι καὶ οἶεσθαί με παρὰ σοί, καὶ φίλῳ καὶ δικαστῇ, ἀφεστηκέναι μὲν τοῦ Θεοῦ, Πλάτωνι δὲ καὶ <τῇ> Ακαδημίᾳ προστετηκέναι, οὐκ οἶδ' ὅπως τὸν ἅπαντα χρόνον ἐνέγκω!

4. A case of exorcism in the dialogue «Timotheos or On demons»

ΤΙΜΟΘΕΟΣ [...] Ετύγχανέ μοι πρεσβύτερος ἀδελφός, ὃς γυναικὶ ξυνῆν τὰλλα μὲν σῶφρονι, δυστόκῳ δὲ λίαν καὶ νόσους ἐξαλλαττομένη παντοδαπὰς. Αὕτη λεχὼ ποτε γενομένη πονηρῶς εἶχε καὶ ἐσχάτως παρέκοπτε τὸν τε χιτῶνα περιρρηγνύσα βάρβαρόν τινα γλώσσαν ἐπετρόχαζεν ἀλαλάζουσα, καὶ ἡ γλῶττα τοῖς ἐκεῖ παρατυχοῦσιν οὐκ ἐπίδηλος ἦν. Αμέλει καὶ πάντες ἐν ἀπορίᾳ περιειστήκεσαν, οὐκ ἔχοντες ἐν ἀμηχάνῳ κακῷ τοσοῦτῳ δράσειν οὐδέν. Γυναῖκες δὲ τινες – καὶ γὰρ εἰσι γένος εὐρετικὸν καὶ πρὸς τὸ συμπίπτον ἀνυσιμώτατον – ἄγουσιν ἄνδρα ξένον ἀναφаланτίαν, ἀκριβῶς πρεσβύτην, ῥυσσὸν τὸ δέρμα καὶ διακεκαυμένον ἐς τὸ μελάντατον, ὃς γυμνὸν ἐσπασμένος ξίφος, ἀγχοῦ παραστάς τῆς κλίνης, δι' ὀργῆς τὴν νοσοῦσαν εἶχε καὶ κατὰ τὴν ἐπιχώριον αὐτῷ γλῶτταν – ἐξ Ἀρμενίων γὰρ ἦν – πολλὰ εἰς ταύτην ἐφύβριζεν. Ἡ δὲ καὶ αὕτη κατ' αὐτὴν αὐτῷ τὴν γλῶτταν ἡμείβετο. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀπεθρασύνετό τε καὶ τῆς κλίνης ἀφορμῶσα φιλονεικῶς εἶχεν· ὥς δ' ὁ βάρβαρος ἐπιπλέον τοῖς ἀφορκισμοῖς ἐχρήτο καὶ οἷα μελαγχολῶν ἡπειλεῖτο παίειν, ἐνταῦθα τὸ γύναιο συσταλὲν ὑπότρομόν τε ἐγίνετο καὶ ταπεινὰ φθεγγόμενον εἰς ὕπνον κατέδαρθεν. Ἡμεῖς δὲ τεθηπότες ἦμεν, οὐχ' ὅτι μεμῆναι – τοῦτο γὰρ ὀρώμεν πανταχοῦ συμβαῖνον –, ἀλλ' ὅτι κατ' Ἀρμενίους ἐφθέγγετο, γυνὴ μηδέποτε μὴδ' εἰς ὅπιν ἀφιγμένη τούτοις, μὴδὲ θαλάμου καὶ κερκίδος εἰδυῖα πλέον οὐδέν. Σωφρονήσασαν γοῦν ἐπυθόμην τί πεπόνθοι καὶ εἴ τι τοῖς γενομένοις παρηκολούθηκεν. Ἡ δὲ δαιμόνιον ἔφη φάσμα σκιοειδὲς καὶ γυναικὶ προσεμφερὲς ἠνεμωμένας ἔχον τὰς κόμας ἐπὶ δὲ εἰδὲν ἐπ' ἐμέ· δείσασα δὲ πρηνὴς ἐμπεσεῖν τῇ κλίνῃ· τὸ δ' ἐντεῦθεν τῶν γενομένων οὐδενὸς αἰσθῆσθαι.

Ἡ μὲν οὖν οὕτως εἶπε καὶ ἀπηλλάττετο· ἐμὲ δὲ τὸ ἀπὸ τοῦδε δεσμός τι ἀπορίας ἔχει διαπορούμενον πῶς τὸ τῇ γυναικὶ παρενοχλήσαν δαιμόνιον ἐωρᾶτο θῆλυ – καὶ γὰρ ἐπεικῶς ἐστὶν ἄπορον, εἰ δαιμονίων τὰ μὲν ἐστὶν ἄρρενα, τὰ δὲ θήλεα, καθάπερ τὰ γηγενῆ καὶ θνητὰ τῶν ζώων, δεύτερον δὲ πῶς τῇ τῶν Ἀρμενίων συνεχρήτο γλώττῃ – πολὺ γὰρ κὰν τούτῳ τὸ πρόσαντες, εἰ δαιμόνων οἱ μὲν Ἑλληνίσιν, οἱ δὲ Χαλδαϊκαῖς, ἄλλοι δὲ Περσῶν τε καὶ Σύραν ἀποχρῶνται γλώτταις, ἔτι δὲ πῶς πρὸς τὰς ἀπειλὰς τοῦ γόητος ὑπεστέλλετο καὶ τὸ ξίφος ἐδεδίει ἀνατεινόμενον· τί γὰρ ἂν καὶ πάθοι διὰ ξίφους δαίμων, ἄτμητός τε καὶ ἄφθαρτος ὢν; Ταῦτά με πάννυ διαταράττει καὶ θορυθεῖ καὶ μοι δεῖ τινος ἐπὶ τούτοις παραμυθίας, ἢν ἡγοῦμαι σε μᾶλλον ἱκανὸν παρέξειν, ἅτε καὶ τὰς τῶν παλαιῶν ξυνηρηκότα δόξας καὶ πολλὴν ἱστορίαν συνειληφότα.

ΘΡΑΞ Βουλοίμην ἂν, ὦ Τιμόθεε, λόγους ἀποδοῦναι περὶ ὧν πυνθᾶ νῆ, πλὴν δέδια μὴ δόξαιμεν περιττοὶ καὶ ἄμφω, σὺ μὲν ἂ μηδεὶς ἐξήτα κε συζητῶν, ἐγὼ δὲ ταῦτα λέγειν ἀποπειρώμενος ἂ ἐχρῆν ἐν ἀπορρήτῳ περιορᾶν, ἄλλως τε εἰδὼς καὶ τὰ τοιαῦτα τοῖς πολλοῖς

εὐδιάβολα. Πλὴν, ἐπεὶ κατὰ τὸν Αντίγονον προσήκει φίλοις ἐφίεναι μὴδὲ τὰ ῥᾶ στα μόνον, ἀλλ' ἔσθ' ὅπῃ καὶ τι τῶν δυσχερῶν, πειράσομαι καὶ αὐτὸς τὸν δεσμόν σοι λύσαι, διαμασσώμενος τῶν παρὰ Μάρκου λόγων τὰς ἀφορμὰς.

Ἔφη γὰρ ἐκεῖνος μὴδὲν δαιμόνιον γένος ἄρσεν ἢ θῆλυ κατὰ φύσιν εἶναι· συνθέτων γὰρ τὰ τοιαῦτα πάθη, ἀπλὰ δὲ δὴ τὰ δαιμόνια σώματα. Εὐάγωγα δὲ γε ὄντα καὶ εὐκαμπῇ πρὸς πάντα σχηματισμόν εἰσιν εὐφύα· καθάπερ γὰρ καὶ τὰ νεφέλας ὅρᾶν ἔστιν, ὅτε μὲν ἀνθρώπων, ὅτε δὲ ἄρκτων, ὅτε δὲ δρακόντων ἢ τινων ἐτέρων ἀποτελούσας σχηματισμούς, οὕτω δὴ καὶ τὰ δαιμόνια σώματα. Πλὴν ταῖς μὲν παρὰ τῶν ἔξωθεν πνευμάτων κινουμέναις οἱ πολυειδεῖς ἀπολεοῦνται σχηματισμοί, δαίμοσι δὲ παρὰ τῆς ἐν αὐτοῖς προαιρέσεως πρὸς οἶον ἂν αὐτοὶ βούλοιντο τῶν σωμάτων μεταγομένων, καὶ νῦν μὲν εἰς ὄγκον ἤττω συστέλλομένων, νῦν δὲ αὖ εἰς μείζον μήκος ἐκτεινομένων, ὥς ἐπὶ τῶν τῆς γῆς ἐντέρων ὁρώμεν γινόμενον διὰ τὸ τῆς οὐσίας μαλακὸν καὶ εὐάγωγον. Οὐ μόνον δὲ κατὰ μέγεθος ὑπαλλάττεται, ἀλλὰ καὶ κατὰ σχῆμα καὶ χρῶμα πολυειδῶς – πρὸς ἄμφω γάρ ἐστι τὸ σῶμα τὸ δαιμόνιον εὐφυές, ὥς μὲν εὐεικτον εἰς εἶδη σχημάτων μετατυπούμενον, ὥς δ' ἀερῶδες χρωμάτων ὃν δεικτικὸν παντοίως ὥσπερ ἀήρ.

Ἀλλ' ἀήρ μὲν ἔξωθεν ποθεν χρώννυται, τουτὶ δὲ τὸ σῶμα παρὰ τῆς ἐν αὐτῷ φανταστικῆς ἐνεργείας προῖσχύσης εἰς αὐτὸ τὰ χρωμάτων εἶδη. Καθάπερ γὰρ ἡμῶν φοβηθέντων ὥχρος εἶλε παρειὰς καὶ αἰδεσθέντων αὐθις ἐρύθημα, τῆς ψυχῆς, ὅτε τοίως ἢ τοίως διάκειται, προῖσχύσης εἰς τὸ σῶμα τὰ τοιαῦτα πάθη, κατὰ ταῦτα δὴ καὶ τὰ περὶ τοὺς διάμονας δεῖ νομίζειν· ἐνδοθεν γὰρ καὶ οὗτοι πρὸς τὰ σφέτερα σώματα διαπέμπουσι τὰ χρωμάτων εἶδη. Διὸ καὶ ἕκαστός γε αὐτῶν, τὸ τε σῶμα πρὸς ὃ ἂν αἰροῖ το σχῆμα μετατυπώπας καὶ χρώματός τινος εἶδος πρὸς τὸ τοῦ σώματος ἐξανίσχων πέρας, ποτὲ μὲν ὥς ἀνὴρ ἐμφανίζεται, ποτὲ δὲ πρὸς γυναιίου μεταβάλλει μορφήν, ὥς λέων τε θυμοῦται καὶ ὥς πάρδαλις ἄλλεται καὶ σὺς ὥσπερ ἄγριος ἐφορμᾷ· κἂν αὐτῷ ποτε δόξη, καὶ πρὸς ἀσκού μεταπίπτει σχῆμα καὶ κυνάριον ἔσθ' ὅπῃ προσκνυζόμενον ἔδοξε. Καὶ πάσας ταύτας τὰς μορφὰς ἀμείβων, οὐδεμίαν τούτων ἔμμονον ἔχει· οὐδὲ γάρ ἐστι στερρόν τὸ σῶμα τουτὶ τὸ δαιμόνιον ὥστε στέγειν ἐν ἑαυτῷ τὰ ληφθέντα εἶδη. Ἀλλ' ὁ συμβαίνειν φιλεῖ ἐπ' ἀέρος φέρε καὶ ὕδατος, κἂν χρῶμα ἐγγέης, κἂν σχῆμα ἐγγράψης, εὐθὺς διαχεῖται καὶ διαλύεται, τοῦτο δὴ τὸ πάθος καὶ ἐπὶ δαιμόνων ὅρᾶν ἔστι, καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τούτων διολισθαίνει καὶ χρῶμα καὶ σχῆμα καὶ εἶδος ὅτιοῦν τῶν ὄντων.

Ταῦτα, Τιμόθεε, ὁ Μάρκος, ὥς ἐμὲ εἰκάσαι, πιθανῶς διεῖλε, καὶ σε τὸ ἀπὸ τοῦδε μὴδεὶς ταραττέτε λόγος, ὥς δαίμοσιν ἐνούσης τῆς κατὰ τὸ ἄρρεν καὶ θῆλυ διαφορᾶς· ταῦτα γὰρ ἐν τούτοις μέχρι τοῦ φαίνεσθαι, μόνιμον δὲ καὶ καθ' ἕξιν τούτων οὐδὲν ἐν αὐτοῖς ἔστι. Διὸ καὶ τὸ τῇ λεχοῖ παρενοχλήσαν δαιμόνιον, εἰ γυναιξὶν ἐμφορὸς ὥρᾶτο, μὴ τοιοῦτον εἶναι καὶ καθ' ἕξιν οἶου, μόνον δὲ σχῆμα γυναιίου προβάλλεσθαι.

5. To the patriarch Michael [Keroularios], on how to make gold

6. Οἶδ' ὅτι δυσχεραίνεις τὰ παρεισόδια, βουλόμενος πρὸ τῶν περιρραντηρίων τὸν νεῶν κατιδεῖν. Τῶν μὲν οὖν προτελείων σοι ἄλις· ἰδοὺ δὲ σοι ἀνέφκται καὶ τὰ ἄδυτα. ΔΑΛΛΑ βραχύ τι περίμεινον αὐθις. Ὡσπερ οὖν οὐχ' ἐν εἶδος τῆς τέχνης ποιεῖ τὸν τελεστήν ἢ τὸν φιλοσόφον, οὕτως οὐδὲ τὸν χρυσὸν μιᾶς τινος ὕλης ἀπεργάζεται δύναμις, ἄλλαι δὲ ἄλλως ποιοῦσι, καὶ τὰ μὲν ἀποτελοῦντα πολλά, τὸ δὲ ἀποτελούμενον ἓν. ΔΑΛΛΑ ἐγὼ οὐχ' ὅπερ εἶωθεν ὁ ἐλέφας ποιεῖν ἐνδείξομαί σοι. Τοῦτο γὰρ τὸ ζῶον ἐξάντη τινὰ ταῖς τῆς κεφαλῆς ὁδύναις ἐκ τοῦ ἄσθματος δύναμιν κέκτηται. Οἱ τοίνυν αὐτῷ συνηθέστεροι, πληγέντες οὕτως τὴν κεφαλὴν, εἶτα δὴ τι τῶν τροφίμων αὐτῷ ὥς μισθὸν κομιζόμενοι, τὸ πονοῦν τῷ στόματι ὑποβάλλουσιν· ὁ δὲ ἦν μὲν ἴδῃ τὸ δαπάνημα ἀξιόλογον, οὐχ' ἅπαξ ἀλλὰ καὶ δῖς, ἴσως καὶ τρὶς τὰς γένυς ἀνοίγνυσι καὶ ἐμφυσᾷ τῷ ὀδυνωμένῳ· ἦν δὲ ἄλλως εὐκαταφρόνητον, ἐσάπαξ αὐτῷ τὸ πνεῦμα ἀφίησιν. ΔΑΛΛΑ ἐγὼ τοι πολλάκις ὥσπερ αἱ ἐπάδουσαι προσεπανοίξω τὸ στόμα, ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἄσθμα προσαφίεις. Δεῖ γάρ μοι καὶ πολλοῦ πνεύματος· ἦδη γάρ με ἐπὶ τῆς καμινιαίας καθέδρας ἐκάθισας, τὴν χώνην καὶ τοὺς ἐμβολαίους προετοιμάσαντα.

7. Πρῶτη τοίνυν αὕτη δημιουργία χρυσοῦ. Ἄμμος τίς ἐστι παραλία χρυσίτις καλουμένη ἀπὸ τοῦ χρώματος· οἱ δὲ τοῦτο αὐτὸ χρύσαμμον ὀνομάζουσι. Ταύτην δεῖ λειοῦν ἐν στεγανῇ τινι θυίᾳ καὶ χνοώδῃ ποιεῖν, εἶτα δὴ ψύχειν καὶ ἐξικμάζειν, ὥς μὴ τὰ χνοώδη μέρη συμφύεσθαι. ΔΕΠΕΙ δὲ στύφειν καὶ θερμαίνειν χρεῶν, ἅλατι μὲν στύφε, πυρὶ δὲ θερμαίνει ἡμέραν καὶ νύκτα μὴ ἀφαιρούμενος· εἶτα τὴν θυίαν λαβὼν, ὕδατι κλύσας τὴν ἄλμην, ἀπόθου τὸ φάρμακον, εἴτ' αὐθις τὸ ἄγγος ἐπὶ τοῦ πυρὸς θείς, φύρασον ὅξει τὸν χνοῦν στάγδην ἐπιρραίνων, ἵν' ὁμοῦ τέγγοιτο καὶ ξηραῖνοιτο. Τοῦτο δὲ τετράκις ποιήσας, αὐθις ἐτέρωθι διηρημένως ἄργυρον λύσας καὶ μόλιβδον, ἄμφω τῇ θυίᾳ ἐπίχεε, μέχρις ἂν διαχεθῶσιν εἰς ἄλληλα καὶ συμπλακῶσιν εἰς ἓν,

εἶτα προσαφελὼν καὶ ψύξας ἐφ' ὥραις τρισί, τὸ σύμπαν ὅψει σκληρόν, εἶτα δὴ ψάμμω καθάρας, εὐρήσεις χρυσόν.

80. Seth, Symeon (11th C.)

A fable from the «Stephanites and Ichneutes»

IV 89. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τὸν φιλόσοφον εἶπεν· «[...] Λοιπὸν οὖν ἀνάγγειλόν μοι ὑπόδειγμα, πῶς δεῖ παρατηρεῖν τὸν ἐχθρόν, εἰ καὶ εὖνοιαν ὑποδείξεται». Ὁ δὲ φιλόσοφος εἶπεν· «Ὁ ἐχθρῷ καταπιστευόμενος πείσεται τὸ τῶν βούφων. 90. Λέγεται γάρ, ὡς ἔν τινι ὄρει δένδρον ἦν ὑπερμέγεθές τε καὶ ὑψιπέτηλον, ἐν ᾧ κόρακες διήγον χίλιοι, ὧν ἦρχε κόραξ εἷς. «Ἦσαν δὲ ἐν ἐτέρῳ τόπῳ πλησίον βούφοι χίλιοι παρὰ ἐνὸς καὶ αὐτοὶ κυριευόμενοι καὶ πρὸς τοὺς κόρακας αἰεὶ ἐχθρῶδώς διακείμενοι. Καὶ μιᾷ τῶν νυκτῶν ἐπῆλθον τούτοις καὶ πολλοὺς μὲν ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ καὶ ἐτραυμάτισαν. 91. Ἐωθεν δὲ ὁ τῶν κοράκων βασιλεὺς τοὺς ὑπὸ αὐτὸν ἐπισυνάξας καὶ συνέδριον ποιήσας εἶπεν· “Ἴδετε, ἃ τὸ τῶν βούφων γένος εἰς ἡμᾶς διεπράξατο, καὶ ὅπως τὴν ἡμετέραν δύναμιν κατετροπώσατο, καὶ ὅσους ἀπέκτεινε καὶ ἐτραυμάτισε καὶ τὰ πτερὰ ἀνέτιλε. Καὶ τούτων πάντων ἐστὶ χεῖριστον τὸ κατατολμῆσαι τούτους ἡμῶν καὶ διὰ πείρας καταφρονῆσαι. Ἴδετε οὖν καὶ τὰ ἐπόμενα”. «Ἦσαν δὲ παρὰ τῷ τοιούτῳ βασιλεῖ πρωτοσύμβουλοι πέντε, ὧν ὁ εἷς ὑπολαβὼν εἶπεν· “Οὐδὲν ἕτερον σώσει ἡμᾶς ταύτης τῆς ἐπιδρομῆς ἀλλὰ ἢ τὸ φυγεῖν καὶ τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν καταλιπεῖν, μὴ ἐξὸν πρὸς τοὺς πολεμίους ἀντιπαρατάξασθαι”. Ὁ δὲ ἕτερος· “Οὐ κρίνω συμφέρον εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον διὰ μιᾶς προσβολῆς ταπεινωθῆναι, ὡς τὴν πατρίδα καταλιπεῖν καὶ τὸν ἐπὶ ξένης βίον ἀσπάσασθαι, ἀλλὰ ἐτοιμάζεσθαι καὶ ἀγῶνας ὑποδύσασθαι, καὶ εἴ ποτε οἱ ἐχθροὶ ἐπελεύσονται, συμπλακῆναι τούτοις καὶ φυλάττεσθαι τὸ εἰσδύναμι αὐτοὺς ἐν μέσῳ ἡμῶν. Καὶ εἰ μὲν ἡττήσομεν τούτους, τῷ θεῷ χάρις, εἰ δὲ οὖν, ἄμεμπτοι τὴν πρώτην συμβουλὴν τελέσομεν”. Ὁ δὲ τρίτος εἶπεν· “Οὐ καλῶς, ὦ βασιλεῦ, οὗτοι λέγουσιν, ἀλλὰ δεῖ ἡμᾶς ἀκριβῶς ἀναμαθεῖν, εἰ βούλονται οἱ ἡμέτεροι ἐχθροὶ φιλιωθῆναι ἡμῖν καὶ σπονδὰς εἰρηνικὰς ποιήσασθαι διὰ δώρων ὑπαγόμενοι· ἃ δὴ καὶ ἀποστελοῦμεν αὐτοῖς, καὶ ἀμέριμνον βίον βιώσομεν. ΔΑεὶ γὰρ βασιλεῖς περὶ τῆς οἰκείας χώρας φοβούμενοι καὶ πρὸς τὸν ἐχθρόν ἀδυνατοῦντες καταλλαγὰς ποιοῦνται τὸν χρυσόν, διὰ οὗ συντηροῦσι τοὺς ὑπὸ αὐτοῦς”. Ὁ δὲ τέταρτος εἶπεν· “Οὐ καλῶς βουλευή, ἀλλὰ κρεῖττόν ἐστι στενοῦσθαι τῷ βίῳ καὶ περιοδυνᾶσθαι ἢ τοσοῦτον τοῖς ἐχθροῖς ὑποπεσεῖν, ὧν κρεῖττονές εἰσι καὶ τιμιώτεροι. ΔΑλλὰ εἰ καὶ τοῦτο, ὃ συναινεῖς, ἐπιχειρήσομεν, οὐκ ἀρκεσθήσονται τοῖς ὀλιγοστοῖς, ἀλλὰ τὰ ὑπὲρ δύναμιν ἐπιζητήσουσι. Λέγεται γάρ, ὡς δεῖ πρὸ τῆς χρείας τὸν ἐχθρόν διὰ μετρίων δώρων ἐφέλκεσθαι πρὸς φιλίαν, μὴ μέντοι διὰ πολλῶν. Τοῦτο γὰρ τὴν μὲν ἐκείνου δύναμιν ἐπιτείνει, τὴν δὲ ἡμετέραν συστέλλει. Τοῖς γὰρ ἐν ἡλίῳ ἵσταμένοις ἢ μετρία κλίσις τὴν σκιὰν ἐπιτείνει, ἢ δὲ ἄμετρος ταύτην συστέλλει. Δεῖ οὖν τὴν ὑπομονὴν ἀσπάζεσθαι καὶ τὸ πολεμεῖν”. Ὁ δὲ πέμπτος εἶπεν· “Οὐ δυνατόν ἐστι τὸ πολεμεῖν. ΔΕπικρατέστεροι γὰρ ἡμῶν οἱ ἐχθροί. Ὁ γὰρ ἑαυτὸν ἀγνοῶν καὶ πρὸς τοὺς κρεῖττονας ἀντιφερόμενος ἑαυτὸν μᾶλλον ἢ τοὺς ἐναντίους ἐβλάψεν. Εἰ τάχα ὁ συνετὸς οὐκ ἀδύνατόν ποτε λογίζεται τὸν ἐχθρόν. [...] 100b. Κρίνω οὖν συμφέρων εἶναι ὀργισθῆναί σου τὴν μεγαλειότητα κατὰ ἐμοῦ πάντων ὁρώντων καὶ προστάξαι σε τυφθῆναί με ἐπὶ μέσου ἀφειδῶς ὥστε με αἵματωθῆναι τῷ πλήθει τῶν ἐκκεντήσεων, εἶτα καὶ τὰ πτερὰ τίλλεσθαι καὶ τὴν οὐρὰν καὶ ῥιφῆναι πλησίον τοῦ δένδρου, εἶτα τούτου γενομένου ἀπαράί σε μετὰ τῶν ὑπὸ σὲ ἐπὶ τινα τόπον καὶ ἐᾶσαι με κείμενον”. Ὁ δὴ καὶ ποιήσας ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν ὑπὸ αὐτὸν ἀπεδήμησε. 101. Νυκτὸς δὲ αἱ γλαῦκες ἐπὶ τὸ δένδρον παραγενόμεναι οὐκ εἶδόν τινα ἐν αὐτῷ εἰ μὴ τὸν τυφθέντα κόρακα κείμενον, καὶ ἀνήγγειλαν τοῦτο τῷ οἰκείῳ αὐτῶν βασιλεῖ. Ὁ δὲ προσεγγίσας τούτῳ ἐπηρώτα, ὅθεν τέ ἐστι καὶ ὅπη οἱ λοιποὶ κόρακες ἐτράπησαν. Ὁ δὲ εἶπεν· “ΔΕγὼ μὲν εἰμι ὁ δεῖνα τοῦ δεινός, ὅπη δὲ οἱ κόρακες ἐτράπησαν, οὐκ ἴσημι. Πῶς γὰρ οὕτως διακείμενος τὰ ἐκείνων ἐπίσταμαι μυστήρια;”. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε· “Τῷ ὄντι οὕτως ἐστὶν ὁ

πρωτοσύμβουλος τοῦ τῶν κοράκων ἀρχηγοῦ. ΔΕπρωτήσατε οὖν τοῦτον, διὰ ποίαν αἰτίαν τὰ τοιαῦτα πέπονθε δεινά”. Ὁ δὲ κόραξ εἶπεν· “Ἡ ἐμὴ κακοσυμβουλία τοιούτοις με κακοῖς περιέπλεξεν. Ὅτε γὰρ ἡττήθησαν παρὰ ὑμῶν οἱ κόρακες, βουλευτήριον τούτων συνέστη καὶ ἕκαστος, ὥς εἶχε σκέψεως, ἐφθέγγετο καὶ συνεβούλευσεν. ΔΕγὼ δὲ ἐπαρρησιάζομαι περὶ ὑμῶν καὶ εἶπον, ὥς δυνατώτεροί ἐστε τῶν κοράκων καὶ εὐσθενέστεροι καὶ διὰ τοῦτο δεῖ τούτους μὴ ἀντιπαρατάξασθαι πρὸς ὑμᾶς ἀλλὰ τὴν εἰρήνην ἐπιζητῆσαι καὶ φόρους τελέσαι, οὕπερ εἰσδέξαιντο ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν, καὶ τῷ θεῷ χάριν τούτου ἔνεκεν ἀπονεῖμαι. Τῷ γὰρ ἐπικρατεστέρω ἐχθρῷ δεῖ τὸν ἐχέφρονα ὑπεῖκειν ὥστε τὴν ἐκ τούτου βλάβην διεκφυγεῖν. Ἡ οὐχ ὁράτε, ὅπως ὁ σφοδρὸς ἄνεμος τὰ ὑπερμεγέθη τῶν δένδρων ἐκριζοῖ καὶ συνθραύει, τὰ δὲ ἀδρανῆ τῶν φυτῶν τούτῳ συμπεριφερόμενα οὐ καταβάλλει. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ κόρακες ὑπώπτευον ὥς κατὰ τινα τρόπον εὐνοϊκὸν ὑμῖν τὰ τοιαῦτα φθέγγεσθαι, καὶ θυμοῦ πλησθέντες τοιαύτη με καταδίκη ὑπέβαλον τὸ πολεμεῖν τοῦ εἰρηνεύειν προαιρούμενοι”. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς εἶπε πρὸς τινα τῶν πρωτοσυμβούλων αὐτοῦ· “Τί δεῖ ἡμᾶς περὶ τούτου ποιῆσαι;”. “Τάχιον ἀναιρεθῆτω. Τρόπαιον γὰρ ἡμῖν ἔσται μέγιστον ἢ τούτου ἀναίρεσις ἀπαλλαγνομένοις τῶν ἐφευρέσεων αὐτοῦ καὶ μηχανῶν, ἃς ὑπὲρ τῶν κοράκων συρράπτειν οὐ παύεται. Λέγεται γάρ, ὥς ὁ ἀμελὼν περὶ τὸ ἀξιόλογον πρακτέον ἤδη ἐν χερσὶν ὄν καὶ ἀπολέσει τοῦτο, οὐ ῥαδίως ἄλλοτε αὐτοῦ τεύξεται. Καὶ ὁ τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ ἐν ἀδυναμίᾳ εὐρίσκων καὶ μὴ ἀναιρῶν αὐτὸν ἐς νέωτα μεταμελεθήσεται δυναμονίᾳ αὐτοῦ”. Ἄλλος δὲ τις τῶν τοῦ βασιλέως συμβούλων ὑπολαβὼν εἶπεν· “Οὐ δεῖ τοῦτον ἀναιρεθῆναι. Γέγραπται γάρ, ὥς “κάλαμον συντετριμμένον μὴ κατεάξῃς” [cf. Ev. Matt. 12, 20; LXX, Is. 42, 3]. Μᾶλλον δὲ τοῦτον ἐλεεῖν καὶ κατοικτεῖρειν δικαιοτάτον, ὅς τοιαύτας ὑπέστη συμφορὰς καὶ τοιαῦτα ῥαπίσματα. Δεῖ οὖν περιέπειν αὐτόν. Τὸ γὰρ διαφέρεισθαι τοὺς ἐχθροὺς πρὸς ἀλλήλους μέγιστόν ἐστιν εὐτύχημα”. 107b. Προσέταξεν οὖν ὁ βασιλεὺς διὰ τιμῆς καὶ αἰδοῦς ἄγεσθαι τὸν κόρακα. [...] 111. Διέμεινεν οὖν ὁ κόραξ ἐκεῖσε κατανοοῦμενος τὰ τῶν γλαυκῶν ἅπαντα καὶ ἐπαχύνθη καὶ ἐλιπάνθη καὶ ἀνεφύη τούτῳ περὰ. Καὶ ποτε καιροῦ δραζάμενος διέδρα καὶ πρὸς τοὺς κόρακας παραγενόμενος ἔφη τῷ τούτων ἡγεμόνι· “Χαίροις, ὦ βασιλεῦ. Διδού γάρ σοι τετέλεκα τὸ κατὰ σκοπόν. Λείπεται οὖν τὸ διαναστῆναι ἡμᾶς καὶ πέρας αἴσιον τῇ ἀρίστη καταρχῇ ἐπιθεῖναι. Διδού γὰρ ἅπασαι αἱ γλαυκες ἐν τῷ δεῖνι ἄνθρωπος ὑπεκρύβησαν. ΔΑναλαβέτω οὖν ἕκαστος ἡμῶν ἐκ τῆσδε τῆς ὕλης ὅσον δύναται φέρειν τῶν ξυλίσκων καὶ περιθήσωμεν τούτους πρὸς τῷ τοῦ ἀντροῦ στόματι καὶ πῦρ ἐπανάψωμεν καὶ ταῖς πτέρυξι τοῦτο διαφυσώμεν ὥς ἀέριον τὴν φλόγα ἀπεργάσασθαι. Τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ αἱ μὲν ἔνδον τῷ καπνῷ συμπιγνίσονται, αἱ δὲ ἐξερχόμεναι καταφλεγῇ σονται”. Ὁ δὲ καὶ ποιήσαντες οἱ κόρακες τέλεον τοὺς ἐχθροὺς ἐξηφάνισαν. Καὶ ἐπανέζηυξεν ὁ τῶν κοράκων βασιλεὺς τροπαιοῦχος πρὸς τὴν ἰδίαν κατοίκησιν. 112. Καὶ εἶπε πρὸς τὸν κόρακα· “Πῶς ἡνέσχου τῆς τῶν γλαυκῶν ὁμιλίας καὶ μοχθηρίας;”. Ὁ δὲ κόραξ εἶπεν· “Ὁ νουνεχὴς ἀνὴρ δεινοῖς περιπεσὼν ὑπεῖκει τοῖς εὐτελέσιν, ἄχρις οὗ τῶν οἰκείων ἐφετῶν ἐπιλήψεται”. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη· “ΔΑνάγγειλόν μοι τὰ τῶν γλαυκῶν φρονήματα, οἷά εἰσιν”. Ὁ δὲ κόραξ ἔφη· “Οὐκ εἶδον ἐν αὐταῖς συνετωτέραν παρὰ τῆς τὴν ἀναίρεσίν μου συμβουλευσαμένης γλαυκός. Αἱ δὲ λοιπαὶ πόρρω τοῦ δέοντος ἐξετράποντο[...]” ».

81. Simokattes, Theophylaktos (6th-7th C.)

1. History as a delight for the ear and a teacher for the soul

Prooem. 1. Ἔδει μὴ μόνον τοῖς ἐκ φύσεως ἀγαθοῖς ἀλλὰ καὶ οἰκείοις εὐρήμασι κατακοσμεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον. Ἐνεστί γὰρ λόγος αὐτῷ, χρῆ- μά τι θεῖον καὶ ἀξιάγαστον. Τούτῳ καὶ θεὸν αἰδεῖσθαι καὶ σέβειν μεμάθη κε καὶ τὰ τῆς οἰκείας ἐνοπρίζεσθαι φύσεως, καὶ τῆς ἑαυτοῦ διαπλάσεως τὴν σύνταξιν οὐκ ἡγνόησεν. 2. Τοιγάρτοι λόγῳ καὶ πρὸς ἑαυτοὺς συννεύουσιν ἄνθρωποι ἐκ τῆς ἔξω περιωπῆς ἐπ’ αὐτὸν τὸν νοῦν εἰσκυκλήσαντες, τὰ τε περὶ

τῆς σφῶν αὐτῶν δημιουργίας ἀνελίττουσιν ὄργια. 3. Πολλὰ μὲν οὖν οὗτος ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις δεδωρηται καὶ συνέριθός ἐστι τῆς φύσεως ἄριστος. 4. Ἄ γὰρ ἐκείνη διέλειπε λόγος τετελεσιούργηκε βέλτιστα, ἃ μὲν ἐς θεῶν ἐγκαλλωπίσας, ἃ δ' ἐς γεῦσιν ἡδύνας, ἔνια πρὸς ἀφὴν τονώσας ἢ μαλακίσας, ἄλλα πρὸς ἀκοὴν μουσουργήσας, τῇ τῆς ἀπηχίσεως ἴγυι κατακηλὼν τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς τὸ ἄκουσμα μεθελκόμενος. 5. Ἡ οὐχὶ καὶ τεχνῶν οὗτος σοφιστὴς πιθανώτατος; Εἰς ἐρίου μὲν εὐήτριον ἱστουργήσας χιτῶνιον, ἐκ δὲ ξύλων γεωργοῖς μὲν τεκταινόμενος ἐχέτην, πλωτήρσιν τε κώπην, τῷ τε στρατιώτῃ πέλτην καὶ γέρρον κινδύνων πολεμικῶν ἀμυντήρια. 6. Αἰτιολογώτατόν τε πάντων, τὸ τῆς ἱστορίας διέθετο πολυπειρότατον ἀκοὴ μὲν ἡδύσμα, τῇ δὲ ψυχῇ παιδευτήριον· οὐδὲν γὰρ ταῖς φιλοπευθέσι ψυχαῖς ἔνεστιν ἱστορίας ἐπαγωγότερον. 7. Ἰκανὸν δὲ τῷ τεκμηριῶσαι Ὀμηρικῆς τι δέλτου διήγημα. [Hom. Od. VIII-XII] ΔΕΡῖ τὴν Ἀλκινόου τοῦ βασιλέως αὐλὴν ὁ τοῦ Λαέρτου παῖς ἔναγχος ἐκ τοῦ θαλαττίου κλύδωνος ἐπὶ τὴν ἡπειρον ἐκβρασθεὶς ἐξενίζετο, καὶ πολλὴ ἀμφὶ τὸν Ὀδυσσεᾶ φιλοφροσύνη περιεκέχυτο. 8. Πρόχειρον γὰρ ἦν γυμνῷ καὶ τετρυχωμένῳ τὸ σῶμα συμφορὰ ναυαγίας εἰς θῆτα λαμπρὰν εἰς πορπὴν ἀσθαι, ὑπὲρ ἧν δ' αὐτῷ καὶ κοινὸν τῆς βασιλείας τραπέζης ἀξίωμα. Καὶ οὖν τῷ ἐπήλυδι παρείχετο καὶ γλώττης ἐλευθερία καὶ διηγημάτων ἐκθέσεως ἄδεια. 9. Τοὺς δὲ Φαίακας οὕτω τὰ τῆς ἱστορίας ἐνηύφραινεν ὥς χαίρειν εἰπόντας τῷ πότῳ θεᾶτρον εἶναι δοκεῖν τὸ συμπόσιον καὶ διανιστᾶν τὰ ὦτα καὶ κεκηνέναι θεωμένους τὸν αὐτὸν δρᾶσαι καὶ τῷ μήκει μηδαμῶς τῆς διηγήσεως ἀποκναίεσθαι. 10. Καίτοι τὰ πολλὰ τῶν ἀφηγημάτων κατηφεῖς εἶχε τὰς οὐσίας· μεγίστων γὰρ κινδύνων ἐμπεριείχετο περιεργίᾳ συνουσίᾳ. Λίχον γὰρ ἀκοὴ καὶ ἀκόρεστον, ἐστιωμένη λόγον παράδοξον. 11. Ἐνθεν ἄρα καὶ τοὺς ποιητὰς ἐπὶ παιδείᾳ πρώτους ἐνευδοκιμήσαντας ἔστι θεάσασθαι· παραλαβόντες γὰρ οὗτοι τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς φιλοῖστορας καὶ πρὸς μάθησιν ὀργώσας αἰεὶ καὶ ξένων διψώσας διηγημάτων, τεχνουργοῦσιν αὐταῖς μυθολόγημα, καὶ περιβάλλουσι φράσιν τῷ πλάσματι, ῥυθμῷ δὲ τὸ ψεῦδος στιβίζουσιν, καὶ μέτροις οἷα κεστοῖς θελκτικαῖς τισὶ τὸ τεράτευμα καλλωπίζουσιν. 12. Καὶ τοσαύτην εἶχεν ἡ ψυχαγωγία τὴν δύναμιν, ὥς καὶ θεολόγους εἶναι νομίζεσθαι, καὶ παρ' ἐκείνους φοιτᾶν τοὺς θεοὺς, καὶ ταῖς ἐκείνων γλώτταις παραγυμνοῦν τοῖς ἀνθρώποις τὰ οἴκοι, καὶ εἴ τίποτε τῷ σφῶν αὐτῶν βίῳ συνέτυχεν ἀνδραγάθημα ἢ δυστύχημα. 13. Οὐκοῦν εὐρήσειέ τις κοινὴν ἀπάντων ἀνθρώπων τὴν ἱστορίαν διδάσκαλον, εἰσηγουμένην οἷς τε ἐγγχειρητέον καὶ ἃ παροπτέον ὥς μὴ συνοίοντα. Εμφρονεστάτους τε τοὺς στρατηγούς δι' ἐκείνης ἔστιν ἰδεῖν· τάττειν γὰρ δυνάμεις ἐπίσταται, ὅπως τε λόγοις σοφίζεσθαι δεῖ τὸ πολέμιον. 14. Καὶ ταῖς μὲν τῶν ἄλλων συμφοραῖς προμηθεστέρους σφᾶς αὐτοὺς ἀπεργάζεται, τοῖς προσφαλεῖσιν ἑτέροις ἐκείνους ἰθύνουσα· ταῖς δ' αὖ πάλιν εὐπραγίαις εὐδαιμονεστέρους ἀπέδειξε μικραῖς ἀφορμαῖς μεγάλας ἀρετῶν κορυφὰς ἐπαυξάνουσα. 15. Καὶ τῶν μὲν πρεσβύτη χειραγωγός τις ἐστὶ καὶ βακτηρία, τῷ δὲ νέῳ παιδαγωγός καλίστος καὶ συνετώατος, τῇ πολυπειρίᾳ πολιοῦς ἀπὸ πᾶς τὸ νεώτερον καὶ προφθάνουσα τοῦ χρόνου τὰ κατ' ὀλίγον μαθήματα. 16. Πρὸς ἣν ἐπιδραμοῦμαι καὶ ἐγώ, εἰ καὶ μείζον ἢ κατ' ἐμὲ τὸ ἐγγχείρημα διὰ τὸ τῆς λέξεως ἀγεννὲς τῶν τε νοημάτων τὸ ἀδρανέστατον τῆς τε τοῦ λόγου συνθήκης τὸ ἀκαλλὲς τό τε τῆς οἰκονομίας ἀτεχνότατον. Εἰ δὲ τῷ εὐχαρί τι τῶν ἐκτεθησομένων φανείη, τύχη τινὶ προσαπτέτω· μὴ γὰρ ἐπιστήμη τὸ αἴτιον.

2. Dialogue on various admirable phenomena of nature

ΑΝΤΙΣΘΕΝΗΣ. ΔΑρισταγόραν τὸν Τιμοκλέους πολλοῦ γε, Πολύκρατες, οὐχ ἐώρακα χρόνου. «Ἀρά γε ποῦ;» «Ἀρα μὴ που ἐπὶ τὴν Σικελίαν ἀπῆρε τοὺς πυριπνόους κρατήρας ὀψόμενος, ἢ τὸν Δινδικὸν περινήχεται κόλπον, ἵνα τινὰ φιλοσοφίας ἐπιστήμην πορίσῃται;

ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ. Οὐ τί που, ΔΑντίσθενες, ἐπεὶ περ ΔΑθήνηθεν ΔΑπολλογένης ὁ Κορίνθιος χθές που γενόμενος ὥς ἡμᾶς περὶ τὴν Ποικίλῃν στοᾶν ΔΑρισταγόραν ἔφη θεάσασθαι. ΔΑρίστωνα δὲ τὸν φυσικὸν καὶ Σωσίστρατον τὸν Ἑρμογένους περὶ τὸ Λεωκόριον ἐωρακέναι αὐθημερὸν ἀφικομένους ἀπήγγειλεν.

ΑΝΤ. Πόθεν δῆτα, Πολύκρατες;

ΠΟΛ. Περὶ τὸν Εὐξείνιον ἐνθαλαττεύσαντες κόλπον καὶ πολλοῖς ἄγαν καὶ μεγίστοις ἐνδιατρίψαντες πόνοις ὥσπερ τι χρύσειον κῶας ἡμῖν τὰς ἐπικόμπους θεωρίας φόρτον ἡγάγοντο· ἔρως γὰρ τις αὐτοὺς ἐπιστήμης βαλὼν ἀνοίστηρσέ πως ἄμφω καὶ πρὸς ἱστορίας κατάληψιν ἐξεβάκχευσεν. ΔΕγλιχέτην γὰρ ἐγλιχέτην τὴν Μαιῶτιν ὅπως λίμνην θεάσονται, εἰ στρογγύλη μὲν τῇ θέσει, ἐννέα δὲ εἴπερ ἄρα σταδίων αὐτὴν χιλιάδες περιγράφουσιν ὅροι, καθάπερ γεωγράφοι κηρύττουσιν ἀξιόπιστον ἡμῖν προβαλλόμενοι τὴν ἀπόδειξιν. Καὶ τινὰς διαπορῆσαι φυσιολογίας Περικλέα φασὶ τὸν Κορίνθιον ἐπὶ τὸν Βόσπορον αὐτοῖς ζυναντήσαντα. ΔΕντεῦθεν λόγοι καὶ θεωρίαι περὶ τὸ ἄστυ κυμαίνουσι, καὶ πᾶς φιλοσοφεῖ ὅπως

τι λέξοι τορόν, καὶ κομπόητι δόγματος ἄλλος ἄλλου κρατήσῃε δόξης. Ὁ Περίπατος πρὸς τὴν Στοᾶν ἔχει τὴν ἄμιλλαν, ἡ Στοὰ Πυθαγορείοις συμπλέκεται, ΔΑκαδημακοῖς λόγος ΔΕπικουρείων οὐ σπένδεται, καὶ πόλεμός τις ἀσίδηρος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα κεκίνηται.

ΑΝΤ. Ἄγε δῆτα, ὦ βέλτιστε, περὶ τούτου φράσον ἡμῖν ὥς ὅρῳ γὰρ ἐπὶ θεωρίαν τὸν νοῦν ἀνεπτέρωμαι καὶ φλέβας ἐπιστήμης ἀνιχνεύω θεάσασθαι, καθάπερ μεταλλουργοὶ τινες ὀπηνίκα τιμαλφεστάτου τινὸς ὕλης πόρους θεάσονται.

1. ΠΟΛ. Οὐ περὶ μικροῦ τινος γλῶτται καὶ λόγοι καὶ θεωρίαι βάλλουσί τε καὶ βάλλονται· ἀδαμάντινος γὰρ τις ἐξωπλίστατο πόλεμος καὶ τὰ τῆς φύσεως ἀνελίττουσιν ὄργια. Φασὶ γὰρ τὸν Περικλέα εἰπεῖν τί δῆτα τὸν ἀδάμαντα ἢ φύσις δεδημιούργηκεν ἄκαυστον καὶ τοῦ παμφάγου πυρὸς ὑψηλότερον. Τουτί, φίλος, τὸν τῶν φιλοσόφων διαταράττει χορὸν καὶ πρὸς ἔρευναν τῶν ἀπορρήτων ἐνθουσιᾶν παρεσκεύασε· τοι οὗτοι γὰρ ἡμᾶς ὁ Κορίνθιος ἐνείλων τοῖς δεσμοῖς ὥσπερ ἐν μυθικῷ λαβυρίνθῳ τινὶ τῷ δυσεμβάτῳ τῆς θεωρίας ἐναποκλείσας ἀπώχετο.

ΑΝΤ. ΔΕρῶ σοί τι φύσεως ἔργον, Πολύκρατες, ἐπεὶ σε φιλότιμον λόγων μουσικῶν ἐραστὴν ὑπαισθάνομαι· φίλῳ γὰρ μηδὲν ἄγνωστον ἔχοιμι καλὸν τῷ Κυρηναίῳ πειθόμενος.

ΠΟΛ. Οὐκοῦν ἄγε δὴ ἄγε, ΔΑντίσθενης, λόγος ἡγείσθω ὅτῳ κοινωνεῖν ἀλλήλοις εἰώθαμεν τοῦ βουλήματος.

ΑΝΤ. Λεπτότατοί τινες πόροι διὰ τὸ λίαν στερέμνιον πεφύκασιν τῷ ἀδάμαντι· διὸ καὶ ὁ σίδηρος ἀσθενὴς πρὸς ἀδάμαντα· ἀνεπίδεκτος γὰρ καὶ γλυφῆς καὶ τομῆς διὰ τὸ λίαν πυκνότατον. ΔΕντεῦθεν φλογὸς οὐκ αἰσθάνεται, ὥσπερ ἀπειργόντων τῶν πόρων, καὶ ἀπαξαπλῶς ἀντιπραττόντων φύσιν πυρὸς τὸν λίθον εἰσδέχεσθαι. Τὰ τοίνυν ἄμικτα καὶ διέστηκε, τῶν δὲ διεστώτων σχέσις οὐκ ἔνεστιν, ἀσυνδύαστος δὲ ἀδάμας πυρί· οὐκοῦν ἄκαυστος καὶ φύσεως πυρὸς διὰ πυκνότητα ἡλλοτριώται. Σίδηρος γοῦν καὶ χρυσὸς πυρὸς φύσιν εἰσδέχονται, ὅθεν τὰ τοιαῦτα τήκεται ἢ μαλάττεται. Ναὶ μὴν καὶ διὰ τὸ μᾶλλον ἄνικμον ἄκαυστος πέφυκεν ὁ ἀδάμας· πᾶν γὰρ τηκτὸν πλείστης ἀνάγκη μετέχειν ὑγρότητος.

ΠΟΛ. Εὖγε τοῦ λόγου· ἀδαμαντίνους τιςὶ ρήμασι τὰς περὶ ἀδάμαντος θεωρίας ἐποίκιλας· ναὶ μὰ τόν, καὶ εἴ τι ἀδάμαντος ὑψηλότερον· ἰσχυροτέρα γὰρ ἡμῖν ἀδάμαντος ἢ ἀλήθεια. [...]

3. ΔΑλλΔ ὅρα μοι τοῦ ΔΑπελλοῦ, ΔΑντίσθενης, πίνακας· τεθαύμακα τῆς γραφῆς, ἄνερ, τὸ κόσμιον. Θέα μοι τὸ Δινδικὸν τουτὶ ζῶον ὅπως ὁ δημιουργὸς τῆς γραφῆς διεποίκιλεν ἄριστα. Λόγος ἐστὶν ἐλέφαντα μὴ πρότερον πίνειν, πρὶν ἂν ὑπολόγος ἐστὶν ἐλέφαντα μὴ πρότερον πίνειν, πρὶν ἂν ὑποθολώσῃ τῇ προνομαίᾳ τὰ νάματα.

ΑΝΤ. Οὐκ ἐπίπλαστον τὸ λεγόμενον· μορμολύττεται σκιὰν τὴν αὐτοῦ ἐν ὕδατι ἐλέφας θεώμενος. Διὸ καὶ τοὺς Δῖνδους ἐπιτηρεῖν ἀσέληνον νύκτα φασὶν ὀπηνίκα διαπορθμεύουσι τουτὶ διΔ ὕδατων τὸ ζῶον. Τὸν μυθικὸν Νάρκισσον παιδευέτω ἐλέφας τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν ἀποστρέφεσθαι καὶ τῶν ξένων τῆς φύσεως ἐρώτων ἀπέχεσθαι.

ΠΟΛ. Ἀγαμαὶ τῆς θεωρίας τὴν δύναμιν, ὥς δεινὸς σὺ κοιμῇ φύσεως λόγους μετέρχεσθαι. [...]

10. Τῷ τραγεῖῳ ὑπομαλάττεσθαι αἵματι ὁ Κορίνθιος ἔφησε τὸν ἀδάμαντα. Καὶ θεῖον τουτὶ χρῆμα καὶ ἀπόρρητον εἶναι δοκεῖ. Φέρε δὴ ἀρχὴ καὶ πέρας τῆσδε τῆς συνουσίας. Οἱ περὶ ἀδάμαντος ἔστωσαν λόγοι.

ΑΝΤ. Ἦδη πού σοι, Πολύκρατες, ξηρὰν τινα καὶ ψυχρὰν καὶ ἄνικμον τὴν ἀδάμαντος ὑπεθέμεθα φύσιν· ὅθεν τοῖς ἐναντίοις εἰκότως ὁ ἀδάμας ὑπήκοος γίνεται. Αἷματος δὲ φύσις θερμὴ τις ἔνεστι καὶ ὑγρὰ· διὸ τῷ μὲν ὑγρῷ τὸ ξηρόν τε καὶ ἄνικμον ὑποτάττεται· τὸ δὲ ψυχρὸν ὑπομαλάττεται τῇ θερμότητι.

ΠΟΛ. Καὶ τί δῆτα ὁ ἀδάμας μὴ παντὶ ὑποτάττεται αἵματι;

ΑΝΤ. Θερμώτατον τὸ τράγειον ἔνεστιν αἷμα· ἐντεῦθεν πως κρατεῖ καὶ ἀδάμαντος. Ἦδη δέ τινες καὶ λεοντείῳ αἵματι ὑπομαλάττουσι τὸν ἀδάμαντα ταῖς ὑπερβολαῖς τῆς θερμότητος ὑπερνικῶντες αὐτοῦ τὸ ἀμείλικτον.

ΠΟΛ. Ἐνεστι γοῦν τις διαφορὰ καὶ τοῖς αἵμασιν.

ΑΝΤ. Πάνυ μὲν οὖν· ἔχει τινὰ αἷμα ἐλάφειον ιδιότητα, ἔχει δὲ καὶ ταύρειον ἐνέργειαν ἰδιάζουσαν.

ΠΟΛ. ΔΑληθείας ἐπαγωγὸς ὁ λόγος, ΔΑντίσθενης.

About Basil, the future founder of the Macedonian dynasty (867-886)

VI 7. Ἐν τινι δὲ τῶν ἡμερῶν ΔΑντίγονος ὁ τῶν σχολῶν ἀφηγούμενος, ὁ τοῦ καίσαρος Βάρδα υἱός, ἐστίασιν πολυτελῇ κατασκευασάμενος δαιτυμόνα εἶχε τὰ πρῶτα τῶν ἀνακειμένων τὸν ἑαυτοῦ πατέρα Βάρδαν τὸν καίσαρα, ὃς πολλοὺς καὶ ἄλλους τῶν συγγενῶν καὶ φίλων καὶ συνήθων παραλαβὼν πρὸς τὴν εὐωχίαν ἀπῆει. Συμπαρήσαν δὲ αὐτῷ καὶ Βούλγαροι συνήθεις καὶ φίλοι, οὕτω παρατυχὼν τῇ βασιλίδι ἐνδιατρίβοντες. Οὐκ ἀπὴν δὲ τῆς πανδαισίας οὐδὲ Θεόφιλος ὁ τοῦ Βασιλείου κύριος, οἷα συγγενὴς καὶ αὐτὸς τοῦ καίσαρος. Τοῦ δὲ πότου προϊόντος καὶ ἀκμαζούσης τῆς εὐωχίας, ἐπεὶ ἔτυχον οἱ Βούλγαροι ἔχοντές τινα μεθ' ἑαυτῶν ἄνδρα ἀθλητικὸν καὶ ἐπὶ ἰσχύϊ σεμνυνόμενον σώματος, ἐδόκουν ἐπ' αὐτῷ μέγα φρονεῖν καὶ ἡλαζονεύοντο, καὶ μηδὲνα εἶναι τὸν εἰς χεῖρας αὐτῷ συμπεσεῖν δυνάμενον ἐμεγαλύνουσαν. Λέγει γοῦν περὶ μέσας τραπέζας ὁ Θεόφιλος πρὸς τὸν καίσαρα, ὥς «Εἰ ἀρέσκει τῇ σῇ ἐξουσίᾳ, ἔστι τις τῶν ὑπηρετούντων μοι δυνάμενος συμπλακῆναι τῷ περιβοήτῳ τούτῳ Βουλγάρῳ. Μέγα γὰρ ὄνειδος Ῥωμαίοις, εἰ οὗτος ἀκαταγώνιστος οὕτως ἐν Βουλγαρίᾳ παραγένηται». ΔΑποδεξαμένου δὲ τὸν λόγον τοῦ καίσαρος καὶ προστάξαντος εἰς μέσον ἄγεσθαι τὸν νεανίαν ὁ πατρικίος Κωνσταντῖνος ὁ Θωμᾶ τοῦ λογοθέτου πατὴρ, σφόδρα φιλίως πρὸς τὸν Βασίλειον διακείμενος, ἄτε καὶ αὐτὸς ἐξ ΔΑρμενίων τὴν τοῦ γένους ἑλκων σειρὰν, κάθυγρον ἰδὼν τὸν τόπον, ἐν ᾧ περ ἔμελλον οἱ παλαισταὶ συμπλακῆναι, καὶ δείσας τὸν ἐκ τῆς ὑγρότητος ὀλισθόν, κόνιν καὶ πρίσμα ἀπὸ ξύλων ἐπιρραίνει τῷ ἐδάφει. Οὐ γενομένου συμπλακεῖς τῷ Βουλγάρῳ ὁ Βασίλειος, καὶ ὥσπερ τι παιδίον νεογνὸν πιέσας καὶ περισφίγξας αὐτόν, ὥσπερ τινὰ δεσμὸν χόρτου ἢ πόκον ἐρίου κούφως οὕτω καὶ ῥαδίως μετεωρίσας ἐπάνω τῆς τραπέζης ἀπέρριψε. Τοῦτο γεγόμενον χαρὰς μὲν τοὺς Ῥωμαίους, αἰσχύνης δὲ τοὺς Βουλγάρους ἐνέπλησεν. ΔΑπ' ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας ἐπὶ πλέον ἢ τοῦ Βασιλείου ἡπλοῦτο φήμη ἀνὰ τὴν βασιλεύουσαν, καὶ τοῖς ἀπάντων διεφέρετο στόμασι περίβλεπτος ἤδη καθεστηκώς.

8. Συνέβη δὲ καὶ ἄλλο τι τὸ ἐπὶ πλέον δόξης ἐξῆραν αὐτόν. Ἴππος ἦν παρὰ τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ [Michael III, 842-867] σκληραύχην τε καὶ δυσήνιος, ἡλικία μὲν καὶ κάλλει καὶ τάχει καὶ ὠραιότητι εἶδους τοὺς πώποτε θαυματοζόμενους ὑπερβαλλόμενος, ὃς, εἰ ἔτυχε λυθεῖς τῶν δεσμῶν, ἢ ἄλλως πως ἀφεθείς, λίαν ἦν δυσχερὴς εἰς χεῖρας αὐθις ἐλθεῖν καὶ πολλὰ πράγματα πρὸς τὸ κατασχεῖν παρείχε τοῖς ἱπποκόμοις. Τοῦτον ἐπικαθήμενος τὸν ἵππον ὁ βασιλεὺς πρὸς θήραν ἐξῆει, καὶ κατευστοχήσας λαγωῦ τῇ ῥάβδῳ τοῦ ἵππου καθήλατο πρὸς τὸ σφάζει τὸν λαγόν. Ἄφετος δὲ ὁ ἵππος καταλειφθεὶς ἀπεσκίρτα καὶ ἀπεπήδα. Καὶ πολλῶν συνδραμόντων ἱπποκόμων τε καὶ ἀρχόντων καὶ τῶν λοιπῶν τῶν περὶ τὸν βασιλέα οὐκ ἦν τι δύνατον κατασχεῖν τὸν ἵππον, ὥστε θυμωθέντα τὸν βασιλέα κελεύσαι, εἰ κρατηθεῖ, διακοπῆναι τοὺς ὀπισθίους αὐτοῦ τῶν ποδῶν. Παρητεῖτο δὲ ὁ καῖσαρ καὶ ἐδεῖτο τοῦ βασιλέως, μὴ διὰ μίαν κακίαν τοσαύτην ἀρετὴν ἵππου μάτην παραπολέσθαι. Καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἐν διαλογισμοῖς τοιούτοις, ὁ δὲ Βασίλειος παραδραμὼν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ «Εἰ παραδράμω τὸν βασιλικὸν ἵππον», ἔφη, «καὶ ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ ἵππου ἐκτιναχθεὶς ἔποχος αὐτῷ γένωμαι, ἄρα γε διὰ τὴν βασιλικὴν ἐφεστρίδα καὶ τὸν κοκκοβαφῆ χαλινὸν ἀγανακτήσει ὁ βασιλεὺς κατὰ ἐμοῦ;». Τοῦ δὲ πρὸς οὗς ὑπομνήσαντος τὸν βασιλέα, κάκεινον κελεύσαντος τοῦτο γενέσθαι, εὐφυνῶς ὁ Βασίλειος τὸν ἑαυτοῦ παρελάσας ἵππον καὶ τῷ τοῦ βασιλέως κατὰ παράλληλον ἐξισώσας γραμμὴν ἤλατό τε εὐθέως καὶ πρὸς τὸν βασιλικὸν ἀπεπήδησεν ἵππον, μέγα θαῦμα ἐνεῖς τοῖς παρατυχοῦσι καὶ θεωμένοις. Θαυμάσας δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν μετὰ ἀνδρείας εὐφυΐαν αὐτοῦ καὶ σύνεσιν, εὐθέως ἀποσπᾶσας αὐτόν ἀπὸ τοῦ Θεοφιλίτζη ἐν τοῖς ἑαυτοῦ κατέταξε στράτωρσιν, ἡγάπα τε διαφερόντως αὐτόν καὶ ταῖς κατὰ μικρὸν προόδοις εἰς τὴν τοῦ πρωτοστράτορος τάξιν ἀνήγαγε.

9. Κυνηγεσίας δὲ ποτε γενομένης τῷ βασιλεῖ κατὰ τὸ Φιλοπάτιον, προεπορεύετο τούτου ὁ πρωτοστράτωρ ἔφιππος, ἐπιφερόμενος ἐπὶ ζώνης καὶ τὸ βασιλικὸν βαρδούκιον. Θορύβου δὲ καὶ βοῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ πλήθους λύκος τῆς ὕλης ἐξέθορε παμμεγέθης. Ὁρμήσας δὲ κατόπιν αὐτοῦ ὁ Βασίλειος ἔρριψε κατὰ αὐτοῦ τὸ βασιλικὸν βαρδούκιον, καὶ τυχὼν τοῦ θηρίου κατὰ τὸ μέσον τῆς κεφαλῆς ταύτην ἐδιχοτόμησεν. Ὅπισθεν δὲ τοῦ βασιλέως κατὰ τὸ σῶναι ἐπόμενος ὁ καῖσαρ, καὶ τὸ γεγονὸς θεασάμενος, εἰπεῖν λέγεται πρὸς τινα τῶν συνήθων ἐν μυστηρίῳ «Τοῦτον, ὦ τᾶν, ἡγοῦμαι τὸν ἄνθρωπον ὄλεθρον γενήσεσθαι ἄρδην τῆς ἡμῶν γενεᾶς». Φασὶ δὲ, ὅτι καὶ Λέων αὐτὸ τοῦτο προεθέσπισεν ὁ φιλόσοφος, ὀνομαστὶ τὸν ἄνδρα

καλέσας καὶ σημεία ὑποφήνας τινὰ καὶ τῷ δακτύλῳ δείξας, καὶ τοῦτον ἔσσεσθαι προειπὼν τῆς συμπάσης ὑμῶν γενεᾶς τὸν ὄλεθρον.

83. Sphrantzes, George (15th C.)

From the diary of a courtier and diplomat, the record of the events prior to and during the Ottoman capture of Constantinople

XXX 1. Τῇ γὰρ ιδ-ῃ τοῦ ὁκτωβρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους [14th October 1449] ἐστάλην ἐγὼ εἰς τε τὸν τῆς Ἰβηρίας μέπε, ἡγουν βασιλέα, κῦρ Γεώργιον καὶ τὸν βασιλέα Τραπεζούντος κῦρ Ἰωάννην τὸν Κομνηνὸν μετὰ χαρίτων ἀξιολόγων καὶ παρασκευῆς ὅτι πολλῆς καὶ καλῆς, μετὰ ἀρχοντοπούλων καὶ στρατιωτῶν καὶ ἱερομονάχων καὶ ψαλτῶν καὶ ἱατρῶν καὶ τεχνιτῶν κροτούντων καὶ ὄργανον, οἱ καὶ ἤκουον ὄνομα μὲν αὐτό, τί δέ ἐστιν οὐκ εἶδον· καὶ ἐπιθυμοῦσαν ἰδεῖν καὶ ἀκούσαι οἱ Ἰβηρες, καὶ διὰ τοῦτο καὶ συνέτρεχον ἐκ τῶν περάτων αὐτῆς δὴ τῆς Ἰβηρίας, ἵνα ἀκούσωσιν αὐτοῦ.

2. Απῆλθον δὲ διὰ συμπενθερίου, ὅπου ἄρα με φανῇ ἐκ τῶν δύο γενῶν. Εδέησεν οὖν, ἵνα διὰ τὸ ἀναίτιόν μου πλέον δηλώσω τῷ αὐθέντῃ μου τῷ βασιλεῖ [Constantine XI Palaiologos, 1449-1453] τὰ καλὰ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καὶ τὰ ἐναντία· καὶ πάλιν, ὡς ἂν ὀρίσῃ. Καὶ ἔστειλα γραφὰς μετὰ ἀνθρώπων, καὶ πάλιν ἄλλους ὁ αὐθέντης μου ἀπολογησάμενος. Καὶ ἐρχόμενοι περὶ τὴν Ἀμισὸν ἐναυάγησαν, καὶ ἕως οὗ νὰ μάθῃ τοῦτο ὁ αὐθέντης μου ὁ βασιλεὺς νὰ στείλῃ ἄλλους, διεβίβασα εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα χρόνους δύο παρὰ ἡμέρας λ'.

3. Εὕρισκομένου μου οὖν ἐκεῖσε, τῇ κγ-ῃ τοῦ μαρτίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους [23rd March 1450] τέθηκεν ἡ ἐν μακαρία τῇ λήξει γενομένη αἰοίδιμος καὶ ἁγία δέσποινα [Helena Dragaš] ἡ διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεῖσα Ὑπομονὴ μοναχὴ, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος πλησίον τοῦ μακαρίτου καὶ αἰοίδιμου βασιλέως καὶ ἀνδρὸς αὐτῆς [Manuel II Palaiologos, 1391-1425].

4. Καὶ τὸν φεβρουάριον τοῦ νθ-ου ἔτους [3rd February 1451] ἀπέθανεν ὁ ἀμνηρᾶς ὁ Μουράτης. Καὶ τοῦτο οὐκ ἀκούσαντός μου εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ὡς ἦλθον εἰς τὴν Τραπεζούντα, λέγει μοι ὁ βασιλεὺς [John IV Komnenos, 1429-1459/60]· «Ἄρχον ἀποκρισιάρη, νὰ σε εἴπωμεν καλὰ μαντὰ τα· μόνον νὰ μᾶς δώσῃς τὰ συχαρίκια». Καὶ ἀναστὰς προσεκύνῃσα αὐτὸν εἰπὼν· «Νὰ ποιήσῃ ὁ Θεὸς πολυχρόνιον τὴν βασιλείαν σου, ὅπου πᾶσι τρόποις εὐεργετεῖς ἡμῖν καὶ θέλεις μᾶς εὐεργετήσῃν καὶ νῦν τὰ καλὰ μαντάτα. Ἀμὴ ἡμεῖς τί ἄξιον ἔχομεν νὰ ἀποδώσωμεν τῇ βασιλείᾳ σου;». Καὶ λέγει μοι τὸν θάνατον τοῦ ἀμνηρᾶ καὶ ὅτι ἐγένετο καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ αὐθέντης καὶ δέδωκε πολλὰ τὸν βασιλέα καὶ ἔστερξεν ἵνα ἔχῃ καὶ τὴν ἀγάπην, ἣν μετὰ τοῦ πατρὸς του εἶχε τὸ ὁσπίτιον ἐκεῖνο.

5. Καὶ ἀκούσας τοῦτο ἐγενόμην ἀφωνος καὶ οὕτως ὀδυνηθεῖς, ὥσπερ νὰ με ἔλεγεν θάνατον τῶν ἐμῶν φιλτάτων. Καὶ μέχρι τινὸς καταφιάσας λέγω· «Δέσποτά μου, τοῦτο οὐ χαρίεν μαντάτον, ἀλλὰ καὶ ὀδυνὸν λίαν». Καὶ λέγει· «Πῶς, καλέ;». Καὶ εἶπον· «Διότι ἐκεῖνος ἦν γέρων καὶ τὸ κατὰ τῆς Πόλεως ἀπεπειράσθη αὐτῷ καὶ πλέον οὐδὲν ἠθέλεν ἐπιχειρηθεῖν τοιοῦτόν τι, ἀλλ' ἠθέλε μόνον τὴν ἀγάπην καὶ εἰρήνην. Ἀμὴ οὗτος [Mehmed II], ὅπου ἐγένετο νῦν αὐθέντης, ἐνὶ νέος καὶ παιδιόθεν ἐχθρὸς τῶν Χριστιανῶν, νὰ ὑβρίζῃ καὶ νὰ ἐπαπειλῇται, ὅτι θέλει ποιήσῃν τὰ καὶ τὰ κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

6. Καὶ ἡ Πόλις, ἥπερ ἄλλοτε, ἐνὶ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ αὐθεντός μου τοῦ βασιλέως τοῦ γαμβροῦ σου [John VIII Palaiologos, 1425-1448] ἡπορημένη, καὶ χρέος εἰς τὰ εἰσοδήματα ἐκείνης πολὺ καὶ ἀπορία εἰς πάντα. Καὶ ὁ αὐθέντης μου ὁ βασιλεὺς νέος αὐθέντης [Constantine XI Palaiologos] καὶ θέλει καιρὸν εἰρηνικόν, νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ ἐκείνης. Καὶ ἂν παραχωρήσῃ ὁ Θεὸς νὰ νικηθῇ ἀπὸ τῆς νεότητος αὐτοῦ καὶ κακίας καὶ νὰ ὀρμήσῃ κατὰ τῆς Πόλεως, οὐκ οἶδα τί νὰ γένηται. Ναί, ἂν εἶχεν εὐδοκήσῃν ὁ Θεὸς νὰ ἀπέθνησκεν οὗτος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἰδοὺ εὐφρόσυτος κατὰ ἀλήθειαν ἀγγελία, ἐπεὶ ἄλλον οὐκ εἶχε καὶ ἀπὸ τῆς λύπης ἠθέλε γενεῖν καὶ ἀσθενέστερος καὶ ὀλιγοχρονιώτερος· καὶ μέσον τούτου ἠθέλεν ἀναρρωσθῆναι καὶ τὸ ὁσπίτιον

ἐκεῖνο, καὶ ἀποθανόντος ἐκείνου, ἤθελεν ὑπάγειν εἰς προτίμησιν μεγάλην». Καὶ λέγει μοι· «Σὺ εἶσαι καὶ τῶν φρονίμων καὶ τῶν πρώτων ἀρχόντων τοῦ ὁσπιτίου ἐκείνου καὶ θέλεις γινώσκειν καὶ εἰς τὰ τοιαῦτα καλλίω· ὅμως ὁ Θεὸς δυνατὸς ἔνι νὰ τὸ ποιήσῃ διὰ καλόν». Καὶ εἶπον· «Οὕτως ἔναι, ὡς ὀρίζεις», καὶ ἀπέμεινεν εἰς ἐκεῖνο.

XXXV 6. Καὶ τῇ δ-ῇ τοῦ ἀπριλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους [4th April 1453] ἦλθε πάλιν ὁ ἀμηνῶς [Mehmed II] καὶ παρέπεσε τὴν Πόλιν πολιορκῶν αὐτὴν πᾶσι τρόποις καὶ πάσαις μηχαναῖς διὰ τε γῆς καὶ θαλάσσης, περικυκλώσας καὶ τὰ ἡμίλια τῆς Πόλεως, τετρακοσίων πλευσίμων ὄντων ἀπὸ τὴν θάλασσαν μικρῶν καὶ μεγάλων, διακοσίων δὲ χιλιάδων ἀνδρῶν ἀπὸ τῆς στερεᾶς, ἐχούσης τῆς Πόλεως, τῆς τοσαύτης εἰς μέγεθος, ἄνδρας πρὸς ἀντιπαράταξιν δυοῖς ἄνευ τῶν ξένων, μόλις ὄντων σ' ἢ μικρόν τι πρὸς.

7. Ἐγνων οὖν ἐγὼ τοῦτο οὕτως ἔχον ἀπὸ αἰτίας τοιαύτης. Τοῦ γὰρ βασιλέως προστάξαντος τοῖς δημάρχοις, ἔγραψεν εἰς ἕκαστος τὴν δημαρχίαν αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ δυναμένου σταθῆναι ἐν τῷ κάστρῳ κοσμικοῦ καὶ καλογέρου καὶ τί καὶ τί ἄρμα πρὸς ἄμυναν νὰ ἔχῃ εἰς ἕκαστος αὐτῶν· καὶ φέροντες εἰς ἕκαστος τῶν δημάρχων, δέδωκε τὸ κατάστιχον τῆς αὐτοῦ δημαρχίας τῷ βασιλεῖ.

8. Εἶτα ὀρίζει πρὸς ἐμέ· «Αὕτη ἡ δουλεία πρὸς σέ ἀφορᾷ, καὶ οὐ πρὸς ἄλλον τινά, διὰ τὸ ἐπίστασθαί σε καὶ καλῶς ἀριθμεῖν καὶ καλῶς φυλάσσειν τὰ φυλακῆς δεόμενα καὶ ἀπόκρυφα. Καὶ λάβε τὰ κατάστιχα καὶ καθίσας εἰς τὸ ὁσπίτιόν σου λογαρίασε ἀκριβῶς πόσοι εἰσὶν ἄνθρωποι καὶ πόσα ἄρματα καὶ πόσα κοντάρια καὶ πόσα σκουτάρια καὶ πόσα τοξάρια». Καὶ ἐκτελέσας τὸν ὀρισμὸν αὐτοῦ, φέρων δέδωκα τῷ αὐθέντῃ μου καὶ βασιλεῖ τὸ καταστιχόπουλον μετὰ λύπης καὶ σκυθρωπότητος ὅτι πολλῆς, καὶ ἔμεινε μόνον ἐν ἀποκρύφῳ ἡ ποσότης εἰς ἐκεῖνον καὶ ἐμέ.

9. Καὶ τῇ κθ-ῇ μαΐου [29th Mai 1453], ἡμέρα γ-ῇ, ὥρα τῆς ἡμέρας ἀρχῇ, ἀπῆρε τὴν Πόλιν ὁ ἀμηνῶς· ἐν ἡ ὥρᾳ καὶ ἀλώσει τῆς Πόλεως καὶ ὁ μακαρίτης αὐθέντης μου κύρ Κωνσταντῖνος βασιλεὺς ὁ Παλαιολόγος σκοτωθεὶς ἀπέθανεν, ἐμοῦ πλησίον αὐτοῦ οὐχ εὖρεθέντος τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, ἀλλὰ προστάξει ἐκείνου εἰς ἐπίσκεψιν δῆθεν ἄλλου μέρους τῆς Πόλεως· ἰοῦ ἰοῦ κάμοι, τῆς προνοίας οὐκ οἶδα εἰς τίνα με καιρὸν φυλαττούσης.

10. «Ὡς δὲ ἡ πᾶσα ζωὴ αὐτοῦ δὴ τοῦ μακαρίτου βασιλέως καὶ μάρτυρος χρόνοι μθ' καὶ μῆνες γ' καὶ ἡμέραι κ', ἀφ' ὧν ἦν βασιλεὺς χρόνους δ', μῆνας δ' καὶ ἡμέρας κδ', ὄγδοος βασιλεὺς τοῦ γένους αὐτοῦ τῶν Παλαιολόγων ὑπάρχων· ὁ γὰρ πρῶτος ἦν Μιχαήλ, ὁ δεύτερος ΔΑνδρόνικος, ὁ τρίτος Μιχαήλ, ὁ τέταρτος ΔΑνδρόνικος, ὁ πέμπτος Διωάννης, ὁ ἕκτος Μανουήλ, ὁ ἕβδομος Διωάννης καὶ ὁ ὄγδοος Κωνσταντῖνος. «Ἡρχον δὲ καὶ ἐβασίλευον ταύτην δὴ τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ τούτων γένος τῶν Παλαιολόγων χρόνους ρθ' καὶ μῆνας ι' καὶ ἡμέρας δ'.

11. Ἀλοὺς οὖν ἐγὼ καὶ πάντα τὰ δυσχερῇ καὶ κακὰ τῆς αἰχμαλωσίας ὑπενεγκὼν ὁ ἄθλιος, τέλος ἐξαγορασθεὶς τῇ α-ῇ Σεπτεμβρίου τοῦ ξβ-ου ἔτους [1st September 1453] εἰς τὸν Μυζηθρᾶν ἀπέσωσα, τῆς γυναικὸς μου καὶ τῶν παιδίων μου ὑπὸ γερόντων καὶ καλῶν Τουρκῶν ἀλωθέντων καὶ παρ' αὐτῶν πάλιν πραθέντων εἰς τὸν τοῦ ἀμηνῶς μεραχοῦ ρην, ἡγουν κόμητα τῶν αὐτοῦ ἀλόγων, ὅς καὶ πολλὰς καὶ καλὰς ἄλλας τῶν ἀρχοντισσῶν ἡγόρασε καὶ πολλὰ ἐκέρδησεν ἐπ' αὐταῖς.

84. Stephen the Deacon (8th-9th C.)

Native land, parents and conception of saint Stephen the Younger: the miracle of Theotokos's icon in the Blachernai church

3. Οὗτος ὁ τῆς ἱερᾶς ταύτης πανδαισίας καὶ πάντων ὑμῶν τῶν πρὸς ἀκρόασιν δαιτυμόνων πλούσιος καὶ χαροποιὸς ἐστιάτωρ, ὁ τοῦ πρωτομάρτυρος ὀνόματι καὶ πράγματι ὁμώνυμος καὶ ὁμότροπος, οὐ ξένος Βυζαντίων, οὐδὲ τῶν τὴν βασιλεύουσαν πόλιν οἰκούντων ἀλλότριος·

ἡμέτερον γὰρ οὗτος γέννημα, θρέμμα καὶ θῦμα, καὶ τοῖς ἡμῶν πατράσι γνώριμος καὶ αὐτοπτικὸν ὀλοκάρπωμα.

Δὲν τοῖς γὰρ χρόνοις ΔΑρτεμίου τοῦ καὶ ΔΑναστασίου τοῦ Αὐγούστου, ἔτει πρώτῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ἔτει ἑξακισχιλιοστῷ διακοσιοστῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ, ἦν τις ἀνὴρ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀναγνωρισθεὶς, οὐ τῶν ἐπιδόξων ἐν ἀξιώματι οὐδὲ τῶν ἐξ ἀσεβείας τῷ πλούτῳ κομῶντων περίβλεπτος ἀλλὰ τῶν ἐν αὐταρκεῖα βιούντων, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, καὶ ἐκ τῶν ἰδίων χειρῶν τοῦ ἔργου τρεφόμενος ἐξ ὧν καὶ τοῖς ἐνδεέσι μετεδίδου κατὰ τὸ ἐπαρκοῦν.

Ἦν δὲ οὗτος οἰκῶν πρὸς τὸ τῆς βασιλικῆς δημοσίας λεωφόρου πρηνὲς ἐν ᾧ ἀνίδρυται καὶ ἐπιλέγεται τὸ Σταυρίον, ἐξ οὐπὲρ πρὸς τὸ κάταντες μέρος εἰσὶν εὐμεγέθεις οἰκίαι προσαγορευόμεναι τὰ Κώνστα· ἐν αἷς οἰκοῦντος τοῦ θεοφιλοῦς ἀνδρὸς μετὰ γυναικὸς ὁμοιοτρόπου, καὶ ἀμφοτέρων τῇ εὐσεβείᾳ ἐνθεραμμένων, τίκτονται αὐτοῖς θυγατέρες δύο εἰς παραδρομὴν καὶ ἐναλλαγὴν χρόνων. Τεχθεῖσιν οὖν αὐτῶν καὶ πρὸς ἡλικίαν ἐλασσάων, ἡ τιμία ζυγὰς τῶν γεννητόρων τὴν εὐτοκὸν ξυνωρίδα τῶν θυγατέρων ἐν γράμμασι καὶ εὐσεβείᾳ ὁμοίᾳ αὐτῶν ἀνέτρεφον.

4. Θεωρήσασα δὲ ἡ τούτων πανευσεβῆς μήτηρ λοιπὸν τὸν χρόνον προσρέοντα καὶ τὰ γυναικῶν πρὸς στείρωσιν αὐτῆς ἐγγίζοντα, ἥσχαλλεν καὶ ἐδυσφόρει παιδίον ἄρρεν οὐκ ἔχουσα. ΔΑδιστάκτῳ δὲ πίστει φερομένη καὶ ἀναλογισαμένη τὴν τε Σάραν καὶ Ἄνναν καὶ ΔΕλισάβετ, καὶ τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο ἐν νῷ λαβοῦσα ὅτι ὁ ζητῶν εὕρήσει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται [Εὐ. Μάτθ. 7, 8], τὴν ὁμώνυμον Ἄνναν μιμεῖται· Ἄννα γὰρ καὶ ταύτη τὸ ὄνομα. Καὶ ὥσπερ ἐκείνη ἐν τῇ νομικῇ σκηνῇ, οὕτω καὶ αὕτη οὐ διέλειπεν τοὺς σεβασμίους οἴκους τῆς παναχράντου μητρὸς τοῦ Θεοῦ περιπολοῦσα, μάλιστα δὲ ἐν τῷ πανσέπτῳ αὐτῆς ναῷ τῷ ἐν Βλαχέρναις τὸ καθΔ ἐκάστην συχνάζουσα, καὶ ἀνελλιπῶς ἐν τῇ κατὰ παρασκευὴν ὁψίας ἐννύχῳ γινομένη δοξολογικῇ ἀγρυπνίᾳ, δεήσεις προσφέρουσα εὐκτικὰς καὶ πρὸς ἀντικρὺ ἵσταμένη τοῦ ταύτης ἁγίου χαρακτῆρος, ἐν ᾧ ἐτετύπωτο ἐν ἀγκάλαις τὸν υἱὸν καὶ Θεὸν φέρουσα, πρὸς τὴν κοινὴν τοῦ γένους ἡμῶν σωτηρίαν καὶ ἐπίκουρον δακρυρροοῦσα τοιῶσδε, καὶ λέγουσα·

«Ἡ τῶν ἐν σοὶ προστρεχόντων σκέπη, Θεοτόκε, καὶ τῶν ἐν λύπῃ σε ζητούντων ἄγκυρα καὶ προστάτις, ὁ τῶν ἐξ ἀθυμίας τῷ τοῦ βίου πελάγει καταβυθιζομένων σωστικώτατος λιμὴν καὶ τῶν ἐν ἀπογνώσει σε αἰτούντων εἰς βοηθὸν ἐπίκουρος ἐτοιμώτατος, ἡ τῶν μητέρων δόξα καὶ τῶν θυγατέρων καλλώπισμα, ἡ παντὸς τοῦ θήλεως τὸ ὀνειδιστικὸν τῆς προμήτορος Εὕας κατάκριμα εἰς παρρησίαν εὐφρόσυνον μεταβαλοῦσα τῷ θεανθρώπῳ σου τόκῳ, ἐλέησόν με καὶ ἐπάκουσον καὶ ῥῆξον τὸν ἐν ἐμοὶ δεσμόν, καθάπερ τῆς σῆς γεννητρίας Ἄννης ἐν τῷ τίκτεσθαί σε, καὶ δεῖξον τῇ μητρικῇ σου πρεσβείᾳ τεκεῖν με παιδίον ἄρρενικὸν ὅπως τῷ υἱῷ σου καὶ Θεῷ τοῦτο δοτὸν προσάξω».

Τοῦτο δισσεύσασα καὶ τρισεύσασα ἡ γυνή, ἐν μιᾷ τῆς εὐχῆς, βαλλούσης τὴν προσσυνήθη γονυκλισίαν, ἀφύπνωσεν. Ἡ δὲ ταχίστη εἰς βοήθειαν τοῦ γένους ἡμῶν μητρικῶς τὸν τοῦ Υἱοῦ ἐπικάμψασα ἔλεον τὴν ἀθυμοῦσαν γυναῖκα εἰς εὐθυμίαν μητρικὴν μετέβαλεν τρόπῳ τοιῶδε· τὴν γὰρ γυναῖκα ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὡς ἐν ὁράματι ἐπιστάσα ὁμοιοπλάστως τῆς προγεγραμμένης εἰκόνης καὶ ταύτης τὴν ψόαν πατάξασα, ἀνέστησεν εἰρηκυῖα· «Ἄπιθι χαίρουσα, γύναι· υἱὸν γὰρ ἔχεις». Ἡ δὲ διαναστᾶσα καὶ προσθορυβηθεῖσα καθΔ ἑαυτήν, πρὸς τὸ τέλος εὗρε τὴν δοξολογικὴν ἀγρυπνίαν καὶ οἶκαδε ὑμνωδῶς ὑποστρέψασα, συνέλαβεν ἐν γαστρὶ.

5. Τῷ δὲ χρόνῳ τῆς αὐτῆς συλλήψεως, ὁ ὀρθοτόμος τῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων ὑφηγητὴς Γερμανὸς [Germanos I, patriarch of Constantinople, 715-730], ὁ κοινὸς ἡμῶν πατήρ, τῆς βασιλευούσης πόλεως Θεοῦ ψήφῳ ἐμπιστεύεται τοὺς οἴακας· καὶ ἐκ Κυζίκου ἀναχθεὶς ὥσπερ τις παναγλαῖστος λυχνία, οὐχ ὑπὸ τὸν μόδιον ἀλλὰ ἐπὶ τὴν ἐνεγκαμένην λυχνίαν προσετέθη τοῦ λάμπειν ὡς ἐν οἰκίᾳ πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ.

About the Byzantine regiment and tactics of foreign peoples

Method of drilling the tagma

III 5. Ἔστι δὲ καὶ ἡ καθ' ἑαυτὴν τοῦ τάγματος γυμνασία αὕτη· κινεῖν καὶ ἴστασθαι σημείῳ ἢ συντεταγμένως ἢ ἀπὸ δρόμου. Καὶ εἰ μὲν θέλει κινῆσαι, σημαίνειν τῇ φωνῇ· μοβε [*move*], ἀντὶ τοῦ κίνησον, ἢ τῷ βουκίνῳ ἢ νεύματι φλαμούλου, καὶ κινεῖ. Εἰ δὲ στήναι, σημαίνει ἢ τῇ φωνῇ· στα [*sta*], ἢ τῷ ἤχῳ τοῦ σκουταρίου ἢ τῇ χειρὶ νεύειν ἢ τῇ τούβᾳ, καὶ ἴσταται. Ἴσως περιπατεῖν ἐν ἀραιότεροις πρῶτον διαστήμασι, καὶ παραγγέλλει· εκουαλιτερ αμβουλα [*aequaliter ambula*]. Σφίγγεσθαι κατὰ πλευρὰ ν μάλιστα δεόντως καὶ κατ' οὐρὰν, ὡς δηλοῦσιν αἱ προκείμεναι καταγραφαί. Καὶ παραγγέλλει· αδ λατους στριγγε [*ad latus stringe*]. Τουτέστι δεκάρχαι· αδ δεκαρχας [*ad decarchas*], πεντάρχαι· αδ πενταρχας [*ad pentarchas*], καὶ σφίγγονται πάντες πλευρὰν πρὸς πλευρὰν ἐγγίζοντες, μὴ καθ' ἑνὸς μέρους, ἀλλ' ἐπὶ τὸν μέσον τόπον, τουτέστι τὸν βανδοφόρον, ἐκατέρωθεν συννεύοντες. Ὅπερ δεῖ καὶ ἐπὶ τῶν μερῶν γίνεσθαι· συντόμως γὰρ ἡ τοιαύτη καὶ εὐτάκτως γίνεται σφίγξις. Ὡς περ δὲ οἱ δεκάρχαι ἰσοῦνται, οὕτως χρὴ καὶ τοὺς τετράρχας ἥτοι οὐραγοὺς ἰσοῦσθαι· αὐτῶν γὰρ σφιγγομένων κατὰ λόγον, κἂν λιποτακτῇσιν ἐν ταῖς συμβολαῖς οἱ ἔμπροσθεν, κωλύονται ὑπ' αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω τρέπεσθαι.

Ἐκὼς παραγγέλλει· ιουγγε [*iunge*], καὶ σφίγγονται κατ' οὐρὰν συμβάλλειν. Καὶ μετὰ τὴν ἀκριβῆ πύκνωσιν τῆς κατὰ πλευρὰν μάλιστα σφίγξεως ἐν τῷ περιπατεῖν πεπυκνωμένους, ὅταν ἡ τοξεία ἄρχεται γίνεσθαι, παραγγέλλει· περκουτε [*percute*]. Καὶ ἐπικλινομένων τῶν δεκαρχῶν καὶ πενταρχῶν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν καὶ σκεπόντων τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς καὶ μέρος τῶν τραχήλων τῶν ἵππων μετὰ τῶν σκουταρίων αὐτῶν καὶ τοὺς κοντοὺς ἀναβασταζόντων ἐπὶ τοὺς ὦμους, ὡς τὰ ξανθὰ ἔθνη, καὶ ὑποκρυπτόντων τοῖς σκουταρίοις ἐπελαύνειν εὐτάκτως τριπόδῳ μόνῳ καὶ μὴ βιαίως, ἵνα μὴ τῇ ὀξύτητι τῆς ἐλασίας διαλυθῇ ἡ τάξις πρὸ μίξεως χειρῶν, ὅπερ ἐστὶν ἐπικίνδυνον. Τοὺς δὲ ὀπισθεν, ὅσοι τοξόται εἰσίν, τοξεύειν.

Dealing with the light-haired-peoples, such as the Franks, Lombards and others like them

XI 3. Τὰ ξανθὰ ἔθνη λόγον ἐλευθερίας ποιούμενα θρασέα εἰσι καὶ ἀκατάπληκτα ἐν τοῖς πολέμοις, τολμηρά τε καὶ προπετῆ ὄντα, τὴν δειλίαν καὶ τὴν πρὸς μικρὸν ἀναχώρησιν εἰς ὄνειδος ἔχοντα εὐκόλως θανάτου περιφρονοῦσιν. Τὴν κατὰ χεῖρα μάχην σφοδρῶς ἐπὶ τε ἵππων καὶ πεζῇ μαχόμενα, ἐν οἷς στενοῦμενα ὡς εἰκὸς ἐν ταῖς καβαλλαρικαῖς μάχαις, ἐνὶ συνθέματι ἐκ τῶν ἵππων ἀποβαίνοντα πεζῇ τάσσονται, ὀλίγοι πρὸς πλείονας καβαλλάριους, μὴ ἀπολέγοντες τῆς μάχης. Ὀπλίζονται δὲ σκουταρίοις καὶ κονταρίοις καὶ σπαθίοις κοντοῖς ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν ἀναβασταζομένοις. Χαίρουσι δὲ τῇ πεζομαχίᾳ καὶ τοῖς μετὰ ἐλασίας ἐμπέτοις.

Τάσσονται δὲ ἐν ταῖς μάχαις, εἴτε πεζῇ εἴτε ἐπὶ τῶν ἵππων, οὐ μέτρῳ τινὶ ὀρισμένῳ καὶ τάξει, ἢ ἐν μοίραις ἢ ἐν μέρεσιν, ἀλλὰ κατὰ φυλὰς καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους συγγενείᾳ τε καὶ προσπαθείᾳ, ὅθεν πολλάκις ἐν καιρῷ περιστάσεως φίλων ἐναπολειφθέντων συνεκινδύνευσαν αὐτοῖς μάχῃ τούτους ἐκδικήσαντες. Ἴσον δὲ τὸ μέτωπον αὐτῶν τῆς παρατάξεως καὶ πυκνὸν ἐν ταῖς μάχαις ποιοῦσιν. Τὰς δὲ συμβολὰς, εἴτε ἐπὶ τῶν ἵππων εἴτε πεζῇ, σφοδρὰς καὶ ἀκατασχέτους ποιοῦσιν, ὡς μόνον τῶν ἀπάντων ἀπάσης δειλίας ἀπεχόμενα. Δαπειθῇ δὲ ὄντα τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν καὶ ἀπράγμονα καὶ πάσης ποικιλίας καὶ ἀσφαλείας ἐκτὸς καὶ τῆς τοῦ συμφέροντος γνώμης, τάξεως περιφρονοῦσι, καὶ μάλιστα τῆς ἐφ' ἵππου. Ὑποφθείρονται δὲ χρήμασιν εὐκόλως, φιλοκερδῆ ὄντα. Λυπεῖ δὲ αὐτὰ κακοπάθεια καὶ συντριβή· ὅσον γὰρ τὰς ψυχὰς τολμηρὰς καὶ θρασεῖας κέκτηνται, τοσοῦτον τὰ σώματα εὐπαθῆ καὶ ἀπαλὰ καὶ κόπον εὐκόλως φέρειν μὴ δυνάμενα. Προσέτι δὲ λυπεῖ καύσων, ψύχος, βροχή, ἔνδεια δαπανημάτων καὶ μάλιστα οἴνου, ὑπέρθεσις πολέμου. Δὲν δὲ τῷ καιρῷ τῆς καβαλλαρικῆς μάχης ἐναντιοῦνται αὐτοῖς τόποι δύσβατοι καὶ δασεῖς. Ὑπομένουσι δὲ καὶ ἐνέδρας εὐκόλως κατὰ τε τῶν πλαγίων καὶ τοῦ νώτου τῆς παρατάξεως, μὴ πάνυ φροντίζοντες σκούλκας καὶ τῆς λοιπῆς ἀσφαλείας. Διαλύονται δὲ εὐκόλως καὶ ὑπὸ φυγῆς ἐσχηματισμένης καὶ ἄφνω κατὰ αὐτῶν ἀντιστρεφομένης. Πολλάκις δὲ καὶ νυκτερινὰ ἔφοδοι ὑπὸ τοξωτῶν βλάπτουσιν αὐτούς, χύδην αὐτῶν ἀπλη κευόντων. Χρὴ τοίνυν πρό γε ἀπάντων ἐν ταῖς κατὰ αὐτῶν μάχαις μὴ ἀμβιτεύειν εἰς δημοσίας παρατάξεις, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς προοιμίοις, ἀλλὰ εὐτάκτως ἐφεδρεύειν καὶ κλοπαῖς κατὰ αὐτῶν κεχρησθαι μάλλον καὶ σοφίσμασι, καὶ ὑπερτίθεσθαι καὶ διασύρειν τὸν καιρὸν καὶ σύμφωνα σχηματίζεσθαι πρὸς αὐτούς.

86. Symeon Metaphrastes (10th C.)

From the metaphrastic life of St. Anastasios the Persian, the noble resistance of the megalomartyr

21. Ἦδη δὲ τὴν Περσίδα καταλαβὼν φυλακῇ δίδοται, πρὸς τινι χωρίῳ Βετσαλῶε καλουμένῳ κειμένη, σημείοις ἔξ τοῦ Δισκάρθας διεστηκυῖα, ἔνθα δὴ βασιλεὺς Χοσρόης διέτριβεν. Ὁ μέντοι σὺν αὐτῷ ἀδελφὸς τῇ τοῦ Κορτακτοῦ οἰκίᾳ, ὃς υἱὸς ἦν Διεσδὶν ἐκείνου, ἐπεξενώθη. Καὶ τὸν μὲν μάρτυρα εἶχε μετὰ τῶν κακούργων τὸ δεσμωτήριον, ἀνενεχθὲν δὲ μετὰ τινος ἡμέρας τῷ βασιλεῖ Χοσρόῃ περὶ αὐτοῦ, πέμψας ἓνα τῶν ἀρχόντων, ἐκεῖνος ἐπυνθάνετο αὐτοῦ ὅστις εἶη, καὶ ὅθεν καὶ τί δήποτε παθὼν τὴν πάτριον ἀπολίποι θρησκείαν. Ὁ δὲ διὰ τινος ἐρμηνέως ἀπολογεῖται – οὐκέτι γὰρ οὐδὲ τῇ φωνῇ περσίζειν ἤξι οὐ, καὶ αὐτὴν μετὰ τῆς θρησκείας τὴν γλῶτταν ἀπόμοτον ποιησάμενος, ἢ καὶ τῇ γλώττῃ μᾶλλον διὰ τὸ σέβας ἀπεχθανόμενος, ἀπολογεῖται τοίνυν, «Διότι τὰ σεβάσματα ὑμῶν», λέγων, «σαφὲς ἀπώλεια καὶ πλάνη δαιμόνων ἐστίν. Ἄπερ οὖν ποτε καὶ αὐτὸς πρεσβεύων, σκότους ἄρτι φῶς ἠλλαξάμην καὶ νυκτὸς ἡμέραν καὶ ἀχλύος ἀφεγγοῦς ἥλιον, Θεῷ προσανέχων ἐκείνῳ, τῷ οὐρανοῦ καὶ γῆς· καὶ ὀρωμένων ἀπάντων καὶ νοουμένων Δημιουργῷ». Πρὸς ἅπερ ὁ ἄρχων, «Ἄθλιε», φησὶν, «οὐχ ὃν Χριστιανοὶ σέβεσθε, τοῦτον ἐσταύρωσαν Διουδαῖοι; Πῶς οὖν τῆς Περσῶν θρησκείας τὰ Χριστιανῶν προτετίμηκας;». Καὶ ὁ μάρτυς, «Ὅτι μὲν ἐσταυρώθη», φησὶν, «ὑπὸ Διουδαίων, σύμφημι καὶ αὐτός, πλὴν ἄλλῃ ἐκουσίως καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀχαρίστων καὶ ἀγνωμόνων. Τοῦτο γὰρ τῆς αὐτοῦ φιланθρωπίας ἐστὶ τὸ παραδοξότατον, ὅτι Θεὸς ὢν καὶ Σωτὴρ ἀπάντων καὶ Δημιουργὸς τοῦδε τοῦ σύμπαντος, οὐ μόνον δούλου μορφήν ἀνέλαβε, διὰ ἡμᾶς ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, ἀλλὰ καὶ σταυρὸν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ θάνατον εἵλετο, ἵνα ἀνέλῃ τὴν ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ συμβουλῆς καὶ πλάνης τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτριβεῖσαν. Ὑμεῖς δὲ προτιμότερον τὸν ἐχθρὸν πεποιήκατε, ταῖς ἐκείνου μέχρι καὶ νῦν ἀπάταις ἀνοήτως ἐπόμενοι, καὶ θύοντες ἡλίῳ καὶ πυρὶ καὶ σελήνῃ, μὴδὲ αὐτὰ δυσωπηθέντες, εἰ μὴ τι ἄλλο, τὰ Χριστοῦ σφάγια».

22. Ὑπολαβὼν δὲ ὁ ἄρχων, «Τί σοι καὶ τοῖς ἀνόνήτοις», ἔφη, «τούτοις καὶ περιττοῖς ῥήμασιν; Δίδου γάρ σοι παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἀξίωμα τῶν ἐπιφανῶν καὶ ζῶναι χρυσαῖ καὶ ἵπποι καὶ τᾶλλα πάντα ὅσα τῶν λαμπρῶν τε καὶ ἐπιδόξων ἡτοίμασται. Δεῦρο δὴ οὖν, τὸ πάτριον καὶ αὐτῆς σέβας ἐπανελού». Πρὸς ταῦτα ὁ μάρτυς, «Δεμοὶ τὰ τῆδε», φησὶν, «ὦ ἄρχων, τερπνὰ καὶ ζηλωτὰ καὶ ἐπιφθονα, ὄνομα δηλαδὴ καὶ τρυφή καὶ πλοῦτος καὶ περιφάνεια, ἐκ πολλοῦ πάντα καταπεφρόνηται, βίον ἐπανη ρημένῳ μονήρῃ, καὶ μόνων τῶν ἐκεῖθεν ἐλπίδων ἐκκρεμαμένῳ. Τούτου δέ σοι καὶ πρὸ τῆς ἐμῆς γλώττης τὸ σεβάσμιον σχῆμα τῶν μοναχῶν καὶ τὸ εὐτελὲς τουτὶ ράκος, ἀψευδὲς ἄγγελος. Πῶς οὖν ἅπερ ἐμοὶ πάντοτε σπουδὴ καὶ φροντίς καὶ μελέτη, ταῦτα νῦν ἀτιμάσω, προσκαίρου καὶ φθαρτοῦ βασιλέως ἐπαγγελίαις συναρπαγείς;». Πρὸς ἅπερ οὐκ ἔχων ὁ ἄρχων ὅ τι καὶ φθέγγετο, πρὸς τὸν πέμψαντα πάλιν ἀπὸ τῆς φυλακῆς ἀναστρέφει πάντα σημαίνων ἀπὸ γλώττης αὐτοῦ, ἐφ' οἷς ἐκεῖνος οὐ μετρίως ἀγανακτήσας κελεύει μετὰ τῆς πειθοῦς καὶ βίαν ἐπαγαγεῖν καὶ τοῖς ῥήμασι μῖξαι καὶ τιμωρίας. Τῇ δὲ κατόπιν ἡμέρᾳ τῇ φυλακῇ καὶ πάλιν ὁ ἄρχων ἐπιστὰς ἔργῳ τὰ κελευσθέντα πληροῦν ἤρχετο καὶ προσέταττε συνωθισμοῖς καὶ βίαν τὸν ἀθλητὴν ἐκεῖθεν ἐξάγεσθαι, πολλὰς ἐξώθεν καὶ αὐτὸς τὰς ἀπειλὰς ἐπιχέων καὶ τῷ σφοδρῷ τῆς προσβολῆς καὶ τεταραγμένῳ καταπλήξαι τὴν γενναίαν ἐκείνην ὑπολαμβάνων ψυχὴν. Ὁ δὲ μηδὲν πρὸς ταῦτα θήλυ παθὼν, μηδὲν μικρόψυχον, μηδὲν ἀγεννές, μηδὲν τῶν προλαβόντων ἀνάξιον, μετὰ τῆς συνήθους τῶν ἡθῶν ἐκείνης καὶ χαριεστάτης ἀπλότητος, «Μὴ κάμης, κύριε ὁ ἄρχων», ἔφη, «μὴ κοπιάσης. Δεμὲ γὰρ τῇ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ χάριτι δυναμούμενον οὐ πείσεις ἀποστῆναι τῆς εὐσεβείας. Ποίει τοιγαροῦν ἃ βούλει, μηδενὸς αὐτῶν ἀπεχόμενος».

23. Ταύτην ΔΑναστασίῳ τὴν μετὰ συνέσεως ἔνστασιν ἐπεικὲς οὐδὲ ν ἢ φιλόανθρωπον διεδέχετο, ἀλλὰ Περσικῷ τρόπῳ δεθεῖς ράβδοις ἀνηλεῶς κατηκίζετο.

The original «Acta» of St. Anastasios

32. Εἰσελθὼν δὲ ἐν Περσίδι ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Ἀναστάσιος ἐβλήθη εἰς φυλακὴν ἐν χωρίῳ καλουμένῳ Βηθσαλωέ, ὡς ἀπὸ σημείων ἔξ τοῦ Δισκαρθᾶς, ἔνθα διήγεν ὁ βασιλεὺς. Ὁ δὲ ἀδελφὸς ὁ μετ' αὐτοῦ ἔμεινεν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, εἰς τὸν οἶκον Κορτάκ τοῦ υἱοῦ Ἰεσδὶν τοῦ πρώτου κομμερκιαρίου τῶν Περσῶν, χριστιανοῦ ὄντος. Καὶ ποιήσαντος τοῦ ἁγίου ἡμέρας τινὰς μετὰ τῶν ἐκεῖσε ὄντων αἰχμαλώτων, ἀνηνέχθη τὰ κατ' αὐτὸν τῷ βασιλεῖ Χοσρόῃ. Καὶ πέμψας ἓνα τῶν ἀρχόντων ἐκέλευσεν ἐξετάσαι αὐτόν.

33. Ὃς ἐλθὼν ἐν τῇ φυλακῇ σὺν τῷ χιλιάρχῳ τῷ ὄντι ἐπὶ τῶν φυλακῶν ἐπηρώτα αὐτὸν τίς εἶη καὶ πόθεν καὶ διὰ τί καταλιπὼν τὴν αὐτῶν θρησκείαν γέγονεν χριστιανός. Ἀπεκρίθη δὲ ὁ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ ἐρμηνέως – οὐ γὰρ ἤξιωσεν λαλήσαι αὐτοῖς τῇ περσικῇ γλώσσῃ, καίτοι πολλὰ ἀναγκασθεῖς – καὶ εἶπεν αὐτοῖς· «Πλανᾶσθε ὑμεῖς, δαίμονας ἀντὶ Θεοῦ σέβοντες. Καὶ γὰρ καὶ ἐγὼ ποτε ὦν ἐν τῇ πλάνῃ τούτους ἔσεβον· νῦν δὲ σέβομαι καὶ προσκυνῶ τὸν παντοκράτορα Θεὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς καὶ οἶδα ἀκριβῶς ὅτι τὰ σεβάσματα ὑμῶν ἀπώλεια καὶ πλάνη δαιμόνων εἰσίν». Λέγει αὐτῷ ὁ ἄρχων· «Ἄθλιε, οὐχὶ ὄν σέβεσθε οἱ Χριστιανοί, ἐσταύρωσαν οἱ Ἰουδαῖοι; Πῶς οὖν ἐπλανήθης ἐάσας τὴν θρησκείαν σου καὶ γέγονας χριστιανός;». Καὶ ὁ ἅγιος ἀπεκρίνατο· «Ὅτι μὲν ἐσταυρώθη ἐκουσίως ὑπὸ Ἰουδαίων, ἀληθῶς λέγεις. Αὐτὸς δὲ ἐστὶν ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς καὶ εὐδόκησεν κατελθεῖν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐνανθρωπήσαι καὶ σταυρωθῆναι ἵνα ἐλευθερώσῃ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος τῆς πλάνης τοῦ Σατανᾶ τοῦ παρ' ὑμῶν σεβομένου. Ὑμεῖς δὲ σέβοντες τὸ πῦρ καὶ τὰ λοιπὰ ἃ καὶ λέγειν αἰσχύνομαι, ματαίως ἔχετε τὰς ἐλπίδας, τῇ κτίσει λατρεύοντες παρὰ τὸν κτίσαντα». Λέγει αὐτῷ ὁ ἄρχων· «Τί σοι καὶ τοῖς λόγοις τούτοις; Ἴδου ἡ θειότης τοῦ βασιλέως ἡτοίμασέν σοι ἀξίαν μεγάλην καὶ ζώνας χρυσᾶς καὶ ἵππους, καὶ ἵνα ἔσῃ ἐν τοῖς πρώτοις αὐτοῦ· μόνον ἐπίστρεψον εἰς τὴν πρώτην θρησκείαν σου». Ἀπεκρίθη ὁ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶπεν· «Εγὼ τὸν Θεόν μου οὐκ ἄρνούμαι, ἀλλ' αὐτὸν προσκυνῶ καὶ σέβομαι· τὰ δὲ δῶρα τοῦ βασιλέως σου ὡς κόπρον ἡγοῦμαι».

34. Ταῦτα δὲ πάντα ἀπελθὼν ἀνήγαγεν τῷ βασιλεῖ ὁ εἰρημένος ἄρχων· θυμωθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν αὐτὸν τῇ ἐπαύριον, κελεύσας κολάσαι αὐτόν. Ἐλθὼν οὖν ὁ ἄρχων μετ' ὀργῆς ἐκέλευσεν συρῆναι αὐτόν ἔξω τῆς φυλακῆς καὶ ἥρξατο ἀπειλαῖς φοβεραῖς καταπλήττειν αὐτόν, ὡς ἐνόμιζεν, οἰόμενος μεταπείθειν αὐτόν. Ὁ δὲ ἅγιος ἀπεκρίνατο· «Μὴ κοπωθῆς, κύριε ὁ ἄρχων, μηδὲ κάμῃς. Εμὲ γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἐνδυναμοῦντος, οὐ μὴ πείσης ἀποστήναι τῆς πίστεως. Εἴ τι οὖν βούλει ποιήσῃς». Τότε ἐκέλευσεν αὐτόν δεθέντα περσικῶ τρόπῳ βάκλοις τυπτεσθαι ἀφειδῶς.

87. Symeon the “New Theologian” (10th-11th C.)

The monk, spiritual contemplation and the knowledge of God

Cent. II 8. Καθάπερ ὁ ἀπὸ πτωχείας ἐσχάτης ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς πλοῦτον ἀνενεχθεὶς, καὶ περιφανὲς ἀξίωμα στολὴν τε παρὰ αὐτοῦ λαμπρὰ ν ἐνδυθεὶς καὶ πρὸ προσώπου αὐτοῦ ἴστασθαι κελευσθεὶς, αὐτόν τε τὸν βασιλέα μετὰ πόθου ὁρᾷ καὶ ὡς εὐεργέτην ὑπεραγαπᾷ, τὴν στολὴν τε ἣν ἐνεδύσατο τρανῶς κατανοεῖ καὶ τὸ ἀξίωμα ἐπιγινώσκει καὶ τὸν δοθέντα αὐτῷ πλοῦτον ἐπίσταται· οὕτω καὶ μοναχὸς ὁ ἀληθῶς ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων ἀναχωρήσας καὶ προσελθὼν τῷ Χριστῷ, ἀνακληθεὶς τε εὐαισθητῶς καὶ πρὸς ὕψος πνευματικῆς θεωρίας διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἀνενεχθεὶς, αὐτόν τε τὸν Θεὸν ἀπλανῶς ὁρᾷ καὶ τὴν γενομένην εἰς αὐτὸν ἀλλοίωσιν τρανῶς κατανοεῖ· βλέπει γὰρ αἰετὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος τὴν περιλάμπουσιν αὐτόν, ἥτις ἐνδυμα καλεῖται καὶ βασιλείος ἀλουργίς, μᾶλλον δὲ ὅπερ αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός, εἶπερ αὐτόν οἱ εἰς αὐτόν πιστεύοντες ἐπενδύονται.

9. Ὁ τὸν οὐράνιον πλοῦτον πεπλουτηκώς, τὴν παρουσίαν λέγω καὶ κατασκήνωσιν τοῦ εἰπόντος· «ΔΕγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρὰ αὐτῷ ποιήσομεν» [Εν. Jo. 14, 23], ἐν γνώσει ψυχῆς ἐπίσταται ὅσης ἀπέλαυσε χάριτος καὶ ὅσον καὶ οἶον ἐπιφέρεται ὄλβον κατὰ

τὰ ἀνάκτορα τῆς καρδίας αὐτοῦ· ὥς γὰρ φίλος φίλῳ διαλεγόμενος τῷ Θεῷ, πεπαρησιασμένος παρίσταται πρὸ προσώπου τοῦ ἐν ἀπροσίτῳ κατοικοῦντος φωτί.

10. Μακάριος ὁ πιστεύων τούτοις, τρισμακάριος ὁ σπεύδων διὰ πράξεως καὶ ἀγώνων ἱερῶν καταλαβεῖν τὴν γνῶσιν τῶν εἰρημένων· ἄγγελος, ἵνα μὴ τι πλέον εἶπω, ὁ πεφθακὼς διὰ θεωρίας καὶ γνώσεως ἐν τῷ ὕψει ταύτης τῆς στάσεως καὶ πλησίον Θεοῦ ὡς υἱὸς Θεοῦ γεγονώς.

11. Ὃν τρόπον ὁ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς θαλάσσης ἰστάμενος βλέπει μὲν τῶν ὑδάτων τὸ ἄπειρον πέλαγος, οὐ μέντοι τὸ πέρας τούτων καταλαβεῖν δύναται, ἀλλὰ μέρος τι καθορᾷ· οὕτω καὶ ὁ εἰς τὸ ἄπειρον πέλαγος τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης διὰ θεωρίας ἐνατενίσαι ἀξιωθεῖς καὶ κατιδεῖν αὐτὸ νοερῶς, οὐχ ὅσον ἐστίν, ἀλλΔ ὅσον ἐφικτὸν τοῖς νοεροῖς ὀμμασιν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καθορᾷ.

12. Ὡσπερ ὁ παρὰ τὴν θάλασσαν ἐστηκὼς οὐ μόνον αὐτὴν ὁρᾷ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ὕδατα αὐτῆς εἰσέρχεται ὅσον βούλεται, οὕτω καὶ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Θεοῦ οἱ βουλόμενοι τῶν πνευματικῶν ἐν μεθέξει ἅμα καὶ θεωρία, καθόσον διΔ ἐφέσεως ἐπειχθῶσι, μετὰ γνώσεως γίνονται.

13. Καθάπερ ὁ παρὰ τὰς θαλαττίας ὄχθας ἰστάμενος, ἕως μὲν ἔξω τῶν ὑδάτων ἐστίν, ἅπαντα καθορᾷ καὶ τὸ πέλαγος τῶν ὑδάτων κατανοεῖ, ἐπὰ ν δὲ ἄρξηται εἰσέρχεσθαι ἐν τοῖς ὕδασι καὶ ἐν ἐκείνοις βαπτίζεσθαι, καθόσον κατέρχεται κατὰ τοσοῦτον καὶ τῆς θεωρίας τῶν ἔξω ἀπολιμπάνεται· οὕτω καὶ οἱ τοῦ θείου φωτός ἐν μεθέξει γενόμενοι, καθόσον εἰς γνῶσιν προκόπτουσι θείαν εἰς ἀγνωσίαν μᾶλλον κατὰ ἀναλογίαν ἐμπίπτουσιν.

14. Ὡσπερ ὁ εἰς τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης μέχρι γονάτων ἢ τῆς ὀσφύος γενόμενος ἅπαντα τρανῶς τὰ ἔξωθεν ὄντα τῶν ὑδάτων ὁρᾷ, ἐπὰν δὲ εἰς τὴν ἄβυσσον κατέλθῃ καὶ ὅλος αὐτὸς ὑπὸ τὰ ὕδατα γένηται, οὐκέτι τῶν ἔξωθεν ὁρᾷ τι δύναται, εἰ μὴ τοῦτο μόνον οἶδεν ὅτι ὅλος ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἐστίν· οὕτω συμβαίνει γίνεσθαι καὶ εἰς τοὺς κατὰ προκοπὴν πνευματικὴν αὐξάνοντας καὶ εἰς τελειότητα γνώσεως καὶ θεωρίας ἀνερχομένους.

15. Ὅταν οἱ πρὸς τὴν πνευματικὴν προκόπτοντες τελειότητα μερικῶς φωτίζονται, ἤτοι μόνον ἐλλάμπονται τὸν νοῦν, τότε τὴν δόξαν Κυρίου νοερῶς ἐνοπτρίζονται καὶ ἐπιγνώσεως γνῶσιν καὶ ἀποκαλύψεις μυστηρίων ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος μυστικῶς ἐκδιδάσκονται ἀπὸ τῆς τῶν ὄντων θεωρίας ἐπὶ τὴν τοῦ ὑπὲρ τὰ ὄντα ὄντος ἀναγόμενοι γνῶσιν.

16. Οἱ τῇ τελειότητι προσεγγίζοντες καὶ ἔτι βλέποντες ὡς ἐκ μέρους τὴν ἀπειρίαν καὶ ἀκαταληψίαν ὧν περ ὁρῶσι κατανοοῦντες ἐκπλήττονται· καθόσον γὰρ τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως ὑπείσέρχονται, ἐπίγνωσιν τῆς ἑαυτῶν ἀγνωσίας λαμβάνουσιν· ὁπνίκα δὲ τὸ ἀμυδρὸς πῶς φαινόμενον αὐτοῖς καὶ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ δεικνύμενον καὶ μερικῶς ἐλλάμπον αὐτῶν τὸ νοούμενον, ὀφθῆναι πλέον εὐδοκήσῃ καὶ ἐνωθῆναι κατὰ μέθεξιν τῷ ἐλλαμπομένῳ, ὅλον αὐτὸν περιλαμβάνον ἐν ἑαυτῷ, καὶ ὅλος ἐκεῖνος ἐν τῷ βάθει τοῦ Πνεύματος ὡς ἐν μέσῳ ἀβύσσου φωτοειδῶν ὑδάτων ἀπείρων ἐναπολειφθῇ, τηνικαῦτα εἰς παντελὴ ἀγνωσίαν, ὡς ὑπὲρ ῥ ἅπασαν γνῶσιν γενόμενος, ἀπορρήτως ἀνέρχεται.

17. Ἀπλοὺς ὧν ὁ νοῦς, μᾶλλον δὲ πάσης ἐννοίας γυμνὸς καὶ ἐν ἀπλῷ εἰσδύς ὅλος θείῳ φωτὶ, ὑπΔ αὐτοῦ καλυπτόμενος, οὐκ ἔχει ἄλλο τι τοῦ ἐν ᾧ ὑπάρχει εὐρεῖν ἵνα καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου κατανόησιν κινηθῇ, ἀλλὰ μένει ἐν τῷ βυθῷ τοῦ θείου φωτός, ἔξω ὅλως ἀποβλέψαι μὴ συγχωρούμενος. Καὶ τοῦτό ἐστιν· «Ο Θεὸς φῶς ἐστὶ» [1 Ep. Jo. 1, 5] καὶ φῶς τὸ ἀκρότατον καὶ οὐ γενομένοις πάσης θεωρίας ἀνάπανσις.

88. Synaxarion of Constantinople (10th C.)

Some daily commemorations of saints, martyrs and church feasts October and the saints of the first day of the month: the disciple Ananias, the hymnographer Romanos the Melode, the martyr Domninos, the ascetic Abramios and the hegoumenos Michael

ΜΗΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

ἡμέρας ἔχει λα΄, ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ια΄ καὶ ἡ νύξ ὥρας δεκατρεῖς· ἐν ᾧ καὶ γίνεται ἀπαρχὴ τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου.
ΕΙΣ ΤΗΝ Α΄.

1. Ἀθλησις τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνανίου ἐνὸς τῶν ἑβδομήκοντα. Ὃς προεχειροτονήθη παρὰ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων ἐπίσκοπος πόλεως Δαμασκοῦ καὶ Παῦλῳ τὸ ὄρᾶν ἀποδίδωσι τυφλῷ γεγονότι ἐκ τῆς γενομένης αὐτῷ θεοφανείας καὶ καταρτίζει αὐτὸν πρὸς τὴν πίστιν καὶ βαπτίζει. Τελῶν οὖν πολλὰς ἰάσεις ἐν Δαμασκῷ καὶ ἐν Ἐλευθεροπόλει ὑπὸ Λουκιανοῦ ἡγεμόνος συσχεθεὶς ὡς τὸν Χριστὸν κηρύττων, τύπτεται βουνεῦροις καὶ τὰς πλευρὰς σιδηροῖς ὄνυξι ξέεται καὶ λαμπάσι πυρὸς καταφλέγεται· καὶ ἐξωσθεὶς τῆς πόλεως παρὰ τοῦ δήμου λιθοβολεῖται. Καὶ οὕτως τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα εὐχόμενος παρατίθησι.

2. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ὁσίου Ῥωμανοῦ τοῦ μελωδοῦ καὶ ποιητοῦ τῶν κοντακίων· ὃς ὄρμητο ἐκ Συρίας τῆς Ἑμεσηνῶν πόλεως, διάκονος γενόμενος τῆς ἐν Βηρυτῷ ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας τῆς λεγομένης Ἀναστάσεως. Καταλαβὼν δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν τοῖς χρόνοις Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, κατέμενε ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῷ ἐν τοῖς Κύρου, ἐν ᾧ καὶ τὸ χάρισμα τῆς συντάξεως τῶν κοντακίων ἔλαβεν, ἐπιφανείσης αὐτῷ τῆς ἁγίας Θεοτόκου κατ' ὄναρ κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως καὶ τόμον χάρτου ἐπιδούσης καὶ κελευσάσης αὐτὸν καταφαγεῖν· οὐ μετὰ τὴν κατάποσιν εὐθέως ἔξυπνος γενόμενος, ἀναβάς ἐν τῷ ἄμβωνι, ἤρξατο ἐκφωνεῖν καὶ λίαν ἐμμελῶς ψάλλειν· «Ἡ παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει». Ἐκτοτε οὖν ὑπηγόρευσε εἰς τὰς δεσποτικὰς ἑορτὰς καὶ εἰς μνήμας διαφόρων ἁγίων κοντάκια τὸν ἀριθμὸν περὶ τὰ χίλια, ὧν τὰ πολλὰ ἐν τοῖς Κύρου ἰδιοχείρως ὑπ' αὐτοῦ ἐκτεθέντα ἀπόκεινται. Ετελειώθη δὲ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐτάφῃ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, ἔνθα καὶ τελεῖται ἡ αὐτοῦ σύναξις.

3. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Δομνίνου. Οὗτος ὑπῆρχεν ἀπὸ Θεσσαλονίκης, χριστιανὸς ἐκ μητρικῶν σπαργάνων, εὐλαβεῖα καὶ φόβῳ Θεοῦ συζῶν καὶ τὸν Χριστὸν καταγγέλλων τοῖς ἐν τῇ πόλει. Εἰς ἣν Μαξιμιανὸς ὁ βασιλεὺς κτίζων ἀνάκτορα καὶ τοῦτον παραστησάμενος καὶ εἰπὼν μετ' ὀργῆς· «Διὰ τί ἐμοῦ τῇ πόλει προκαθεζομένου σὺ τολμᾷς ὁμολογεῖν θεὸν ἕτερον καὶ οὐ θύεις τοῖς θεοῖς εἰ βούλει ζῆσαι;» καὶ μὴ πείθων κατέξανε τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἑώρα τὸν θυμὸν αὐτοῦ γελῶμενον ὑπὸ τοῦ ἁγίου, ἐκέλευσε πρὸ τῆς πόλεως ἀπενεχθῆναι αὐτὸν καὶ συντριβῆναι τὰ σκέλη καὶ τοὺς πόδας παντελῶς ἀποκοπῆναι. Ἐκτοτε οὖν ὁ μάρτυς ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας διακαρτερήσας καὶ τροφῆς τῆς οἰασοῦν μὴ μεταλαβὼν, τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν παρέδωκε τῷ Θεῷ. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ σεπτῷ οἴκῳ τοῦ ἁγίου ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τῷ ὄντι πέραν ἐν τῷ Λιθοστρώτῳ.

4. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ὁσίου Ἀβραμίου τοῦ ἀσκητοῦ.

5. Καὶ μνήμη τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μιχαήλ ἡγουμένου μονῆς λεγομένης Ζώβης καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τριάκοντα ἑξ ἁγίων μοναχῶν. Οὗτοι ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης προκαθεζόμενοι ἐν μοναστηρίῳ λεγομένῳ Ζώβῃ πλησίον Σεβαστουπόλεως. Εἰς ἣν ἐκστρατεύσας Ἀλῆμ ὁ ἀμειβόμενος τῶν Ἀγαρηνῶν ἐκράτησε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τούτους τοὺς ἁγίους. Ἀναγκάσας δὲ ἀρνήσασθαι τὴν τῶν χριστιανῶν πίστιν καὶ εὐρῶν ἀντιστάντας αὐτῷ καὶ ἐμπτύσαντας καὶ ἐνυβρίσαντας, τὴν κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν ἐξέδoto. Ἐν μέσῳ τοίνυν τῶν ὑπ' αὐτῷ μοναχῶν Μιχαήλ ὁ ὁσιώτατος ἡγούμενος στὰς καὶ πολλὰ παρακαλέσας τοῦ μὴ τὴν σφαγὴν φοβηθέντας ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, πάντας παρέθηκε προθύμως τῷ ξίφει τὰς κεφαλὰς ὑποσχεῖν· ἔσχατον δὲ καὶ αὐτὸς ἐκτεμηθεὶς τῇ κεφαλῇ πάντων συνήφθη Θεῷ.

25 January: Gregory of Nazianzos "the Theologian" and Puplios

1. Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου τοῦ θεολόγου. Οὗτος ὁ τρισμακάριος καὶ μέγας Γρηγόριος ὁ θεολόγος ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ιουλιανοῦ τοῦ παραβάτου καὶ Οὐάλεντος. »Ω πατρίς μὲν ἦν ἡ δευτέρα τῶν Καππαδοκῶν ἡγουν ἡ ἐπίγειος, οὐράνιος δὲ ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ· πατέρες δὲ αὐτῷ εὐπατρίδαι τε καὶ δίκαιοι, Γρηγόριος καὶ Νόννα, οἱ τὰ εἰδῶλα πρότερον δι' ἄγνοιαν ἐσέβοντο. Γεννήσαντες δὲ τὸν ἅγιον Γρηγόριον, ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἀνεγεννήθησαν, καὶ γνήσιος μύστης καὶ ἀρχιερεὺς Ναζιανζοῦ ὁ πατὴρ τοῦ ἁγίου καθίσταται. Αναχθεὶς δὲ ὁ μέγας Γρηγόριος καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἰὼν καὶ πᾶσαν τὴν ἐγκύκλιον παιδευσιν, ὡς οὐχ ἕτερος, μετελθὼν ἐξηγητὴς καὶ διδάσκαλος τοῦ κατ' αὐτὸν γεγέννηται βίου. Ἐν οἷς τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ Γρηγόριον τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν Καισάριον καὶ Γοργονίαν τὴν ἀδελφὴν λόγοις ἐπιταφίοις τιμᾷ· ὅθεν οἱ περὶ αὐτοῦ τι συγγράψαντες οὐκ ἄλλοθεν, ἀλλ' ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων ἔλαβον ὧν εἶπον τὰς ἀφορμάς. Τοσοῦτον οὖν μόνον εἰπεῖν ἀναγκαῖον, ὅτι, εἰ ἔδει γενέσθαι ἐν ἀνθρώποις εἰκόνα τινὰ καὶ στήλην κατὰ μέρος ἐκ πασῶν συγκειμένην τῶν ἀρετῶν, τοῦτο ἦν ὁ μέγας Γρηγόριος. Βίου γὰρ λαμπρότητι τοὺς κατὰ πρᾶξιν εὐδοκίμους ὑπερβαλὼν ἐπὶ

τοσοῦτον εἰς θεωρίαν προήχθη, ὥς πάντας ἡτᾶσθαι τῆς σοφίας αὐτοῦ τῆς τε ἐν λόγοις τῆς τε ἐν δόγμασι· ὅθεν καὶ τὴν θεολόγος προσηγορίαν ἐκτήσατο. Μετετέθη δὲ τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον ἐκ Καππαδοκίας ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως τοῦ πορφυρογεννήτου, καὶ κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, ἐνθα καὶ ἡ σύναξις αὐτοῦ ἐπιτελεῖται. Οὗτος ὁ ἅγιος πατριαρχεῖον ὀρίζει εἶναι τὴν ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, ἧς καὶ προέστη ἔτη δώδεκα μέχρι τῆς δευτέρας συνόδου, καὶ δευτέραν εἶναι τῆς πρεσβυτέρας. Ρώμης ταύτην διεκελεύσατο. «Ὡς δὲ κατὰ τὸν τύπον τοῦ σώματος τὴν ἡλικίαν μέτριος, ὑπαχρος βραχὺ μετὰ τοῦ χαρίεντος, σιμός, ἐπ' εὐθείας τὰς ὀφρῦς, ἡμερον βλέπων καὶ προσηνές, θάτερον τῶν ὀφθαλμῶν, ὃς ἦν δεξιός, στυγνότερος, ὃν καὶ οὐλὴ κατὰ τὸν κανθὸν συνήγε, τὸν πώγωνα οὐ βαθύς, δασὺς δὲ ἱκανῶς, φαλακρός, λευκὸς ταῖς θριξί, τὰ ἄκρα τῆς γενειάδος ὥσπερ κεκαπνισμένα ὑποφαίνων. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις καὶ ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῷ μαρτυρείῳ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις.

2. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Πουπλίου. Οὗτος ἐκ βουλευτικῆς συμμορίας ὠρμάτο, πόλεως Ζεύγματος, κειμένης παρὰ τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ· ὑψηλὸν δὲ ὄρος καταλαβὼν οὐ πλείοσι τριάκοντα σταδίοις ἀφεστηκὸς τῆς προειρημένης πόλεως, μικρὸν κελλίον ὠκοδόμησε. Πάντα δὲ ὅσα πατρώθεν ἐδέξατο πένησι διένειμε, ἐν πάσῃ ἀρετῇ καὶ ἀσκήσει βιοτεύων. Τῆς φήμης τοίνυν τῆς τούτου ἀρετῆς πανταχοῦ διαβοωμένης, παρεγένοντο πολλοὶ πρὸς αὐτὸν τῶν ἀγῶνων αὐτῷ κοινωνήσαντες τῶν ἀσκητικῶν. Οἷς καὶ κελλία μικρὰ οἰκοδομήσαι κελεύσας, συχνῶς αὐτοὺς ἐπεσκέπτετο, μή τι πέρα τῆς χρείας τῶν κελλίων ἐναπόκειται. Ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν ἄρτον ζυγοῖς ἐστάθμιζε, καὶ εἰ περιττὸν τι τούτου εὔρε, γαστρίμαργόν τε ἀπεκάλει καὶ εἰς κόρον φιλόσαρκον· εἰ δὲ καὶ πιτύρων ἀποκεκριμένον τὸ ἄλευρον ἐθεάσατο, ὥς συβαριτικῆς τρυφῆς τοῖς τούτο δεδρακόσιν ἀπολαύειν ἐλοιδορεῖτο. Καὶ νύκτωρ δὲ ἐξαπιναιῶς παρὰ τὴν ἐκάστου θύραν ἀφικνούμενος, εἰ μὲν τινα εὔρε προσευχόμενον, σιγῇ πάλιν ὑπεχώρει· εἰ δὲ τινα ὑπνοῦντα ἦσθετο, τῇ χειρὶ τὴν θύραν πατάσων πολλὰ τὸν ὑπνοῦντα τῇ γλώσσει ἔβαλλεν· ὥς ἐκ τῆς τούτου συχνότερας ἐπισκέψεως πολλοὶ εἰκόνες τινὲς ἔμπνοες, τὴν αὐτοῦ τοῦ ὁσίου ὅλην ἐναπομαζάμενοι ἀρετὴν, γεγονάσι. »Ὡς ἐστι Θεότεκνος καὶ Αφθόνιος, οἱ καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν τὴν τῶν ἀδελφῶν ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν ἐδέξαντο. Οὕτως οὖν ὁ θεῖος Πούπλιος καλῶς ἀγωνισάμενος, ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ παρέθετο.

6 August: the Transfiguration of Christ (Ev. Matt. 17, 1-9; Ev. Marc. 9, 2-13; Ev. Luc. 9, 28-36)

1. Ἡ ἀνάμνησις τῆς θείας μεταμορφώσεως τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Διησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ μεγάλη ἐκκλησία περιχαρῶς ἐορτάζει καὶ αἱ καθ' ἐκάστην πόλιν καὶ χώραν ἅγιοι ἐκκλησίαι. Ἡ δὲ ὑπόθεσις τῆς ἐορτῆς ἐστὶν αὕτη. ΔΕπειδὴ πολλὰ περὶ κινδύνων ὁ Χριστὸς διελέχθη πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ θανάτου καὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς τῶν μαθητῶν σφαγῆς, καὶ τὰ μὲν ἦν ἐν τῷ παρόντι βίῳ καὶ ἐν χερσὶ, τὰ δὲ ἀγαθὰ ἐν ἐλπίσι, βουλούμενος καὶ τὴν ὅσιν αὐτῶν πληροφορῆσαι καὶ δεῖξαι, τίς ποτέ ἐστιν ἡ δόξα ἐκεῖνη μεθ' ἧς μέλλει παραγίνεσθαι, ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατὰ ἰδίαν, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν· καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς· καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς Μωϋσῆς καὶ ΔΗλίας μετὰ αὐτοῦ συλλαλοῦντες. Παραλαμβάνει δὲ τῶν ἄλλων τοὺς τρεῖς μόνους ὡς ὑπερέχοντας. Ὁ μὲν γὰρ Πέτρος ἐκ τοῦ σφόδρα φιλεῖν αὐτὸν ἐδήλου τὴν ὑπεροχὴν· ὁ δὲ Διωάννης ἐκ τοῦ σφόδρα φιλεῖσθαι, ὁ δὲ Διάκωβος ἐκ τοῦ δύνασθαι πιεῖν τὸ ποτήριον, ὅπερ καὶ ὁ Κύριος ἔπιε. Μωϋσῆν δὲ καὶ ΔΗλίαν εἰς μέσον παράγει, τὰς οὐκ ὀρθὰς ὑπονοίας τὰς εἰς ἑαυτὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς γινομένας διορθούμενος. ΔΕπειδὴ γὰρ τινες μὲν αὐτὸν ΔΗλίαν ἔλεγον, ἄλλοι δὲ Ἱερεμίαν, διὰ τοῦτο τοὺς κορυφαίους ἄγει, ἵνα τὸ μέσον ἐντεῦθεν ἴδωσιν τῶν δούλων καὶ τοῦ δεσπότη καὶ ἵνα μάθωσιν ὅτι καὶ θανάτου καὶ ζωῆς ἐξουσίαν ἔχει.

About naval warfare

XIX 1. Ἦδη δὲ περὶ ναυμαχίας διαταξόμεθα, οὐδὲν μὲν ἐν τοῖς παλαιοῖς τακτικοῖς περὶ αὐτῆς κεκανονισμένον εὐρόντες· ἅψδ ὧν δὲ σποράδην ἀνέγνωμεν καὶ διὰ μετρίας πείρας τοῦ νῦν καιροῦ παρὰ τῶν πλωϊμῶν στρατηγῶν ἡμῶν ἀνεμάθομεν, τὰ μὲν πεπονηκότων, τὰ δὲ πεπονθότων, ἀναλεξάμενοι μικρά τινα καὶ ὅσον ἔμφασιν δοῦναι τοῖς καὶ ἐπὶ θαλάσσης μάχεσθαι διὰ τῶν ποτε λεγομένων τριηρῶν, νῦν δὲ δρομώνων καλουμένων, μέλλουσι ἐν ὀλίγοις διορισώμεθα.

2. Πρῶτον μὲν οὖν, ὧ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως στρατηγέ – ἤδη γὰρ καὶ πρὸς σὲ δέον τὸν λόγον ποιήσασθαι – τῆς ναυμαχικῆς ἐμπειρίας καὶ τάξεως ἐπιστήμονά σε εἶναι χρεῶν, καὶ τὰς τῶν ἀέρων καὶ τῶν πνευμάτων κινήσεις προσκοπεῖν τε καὶ προειδέναι διὰ τῆς τῶν φαινομένων ἀστέρων καὶ ἐν ἄστροις σημείων πείρας, καὶ τῶν καθδ ἡλίον τε καὶ σελήνην γινομένων σημασιῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς τῶν καιρῶν ἐναλλαγῆς τὴν ἀκρίβειαν ἐπιγινώσκειν, ὥς ἂν ἔχων περὶ ταῦτΔ ἐμπείρως ἀσφαλῆς καὶ ἀκίνδυνος ἀπὸ τῶν τῆς θαλάσσης διαφυλάττη χειμῶνων.

3. Κατασκευασθῆναι δὲ καὶ δρόμωναs δεῖ ἀρκοῦντας πρὸς ναυμαχίαν κατὰ τῶν ἀντιστρατευομένων πλωϊμῶν πολεμίων, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων διάθεσιν τε καὶ κατάστασιν, καὶ τῶν σῶν ποιήσασθαι τὴν κατασκευὴν δυνατὴν πρὸς ἅπαντα, ἐκείνοις ἀντιμάχεσθαι.

4. Ἡ δὲ τῶν δρομώνων κατασκευὴ μήτε ἄγαν ἔστω παχεῖα, ἵνα μὴ ἀργοὶ γένωνται ἐν ταῖς ἐλασίαις, μήτε λίαν εἰς λεπτότητα ἐξεργασμένη, ἵνα μὴ ἀσθενὴς οὔσα καὶ σαθρὰ ῥαδίως ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ τῆς τῶν ἐναντίων συναράξεώς τε καὶ κρούσεως διαλύεται. ΔΑλλὰ σύμμετρον ἔχέτω τὴν ἐργασίαν ὁ δρόμων, ἵνα καὶ ἐλαυνόμενος μὴ λίαν ἀργὸς ἐστίν, καὶ κλυδωνιζόμενος ἢ παρὰ τῶν ἐχθρῶν συγκρούμενος ἰσχυρότερος διαμένῃ καὶ ἄρρηκτος.

5. ΔΕχέτωσαν δὲ καὶ πάντα τὰ πρὸς ἐξαρτισμὸν δρόμωνος ἀπαράλειπτα καὶ διπλᾶ, οἷον αὐχένας, κώπας, σκαρμούς, σχοινία, κάρυα, καὶ τὰ ἄρμενα δὲ αὐτῶν καὶ κερατάρια, καὶ κατάρτια, καὶ ὅποσα ἄλλα ἢ ναυτικὴ τέχνη πρὸς χρεῖαν ἀπαιτεῖ. ΔΕχέτω δὲ καὶ ἐκ περισσοῦ ξύλα τινὰ ἐγκοίλια, καὶ σανίδας, καὶ στυπία, καὶ πίσσαν, καὶ ὑγρόπισσαν, καὶ ναυπηγὸν μετὰ πάντων τῶν ἐργαλείων αὐτοῦ, ἓνα τῶν ἐλατῶν οἷον σκεπάρνου, τελέτρου, πρίονος, καὶ τῶν ὁμοίων.

6. ΔΕχέτω δὲ πάντως τὸν σίφωνα κατὰ τὴν πρῶραν ἔμπροσθεν χαλκῷ ἡμφιεσμένον, ὥς ἔθος, διΔ οὗ τὸ ἐσκευαμένον πῦρ [sc. the so-called Greek fire] κατὰ τῶν ἐναντίων ἀκοντῖσαι. Καὶ ἄνωθεν δὲ τοῦ τοιούτου σίφωνος ψευδοπάτιον ἀπὸ σανίδων καὶ αὐτὸ περιτετειχισμένον σανίσιν, ἐν ᾧ στήσονται ἄνδρες πολεμισταὶ τοῖς ἐπερχομένοις ἀπὸ τῆς πρῶρας τῶν πολεμίων ἀντιμαχόμενοι, ἢ κατὰ τῆς πολεμίας νηὸς ὅλης βάλλοντες διΔ ὅσων ἂν ἐπινοήσωσιν ὄπλων.

7. ΔΑλλὰ καὶ τὰ λεγόμενα ξυλόκαστρα περὶ τὸ μέσον που τοῦ καταρτίου ἐν τοῖς μεγίστοις δρόμοισιν ἐπιστήσουσι περιτετειχισμένα σανίσιν, ἐξ ὧν ἄνδρες τινὲς τὸ μέσον τῆς πολεμίας νηὸς ἀκοντίσουσιν ἢ λίθους μυλικοὺς ἢ σίδηρα βαρεῖα, οἷον μάζας ξιφοειδεῖς, διΔ ὧν ἢ τὴν ναῦν διαθρύψουσιν ἢ τοὺς ὑποκειμένους συνθλάσουσιν σφοδρῶς καταφερόμενα ἢ τι ἕτερον ἐπιχύσουσιν ἢ ἐμπρῆσαι δυνάμενον τὴν ναῦν τῶν ἐναντίων ἢ τοὺς ἐν αὐτῇ πολεμίους θανατῶσαι.

8. Ἐκαστος δὲ τῶν δρομώνων εὐμήκης ἔστω καὶ σύμμετρος, ἔχων μὲν τὰς λεγομένας ἐλασίας δύο, τὴν τε κάτω καὶ τὴν ἄνω. Ἐκάστη δὲ ἐλασία ἔχέτω ζυγοὺς τὸ ἐλάχιστον πέντε καὶ εἴκοσι ἐν οἷς οἱ κωπηλάται καθεσθῆσονται· ὥς εἶναι ζυγοὺς τοὺς ἅπαντας κάτω μὲν εἴκοσι καὶ πέντε, ἄνω δὲ ὁμοίως εἴκοσι καὶ πέντε, ὁμοῦ ν'. ΚαθΔ ἓνα δὲ αὐτῶν δύο καθεζέσθωσαν οἱ κωπηλατοῦντες, εἷς μὲν δεξιὰ, εἷς δὲ ἀριστερά· ὥς εἶναι τοὺς ἅπαντας κωπηλάτας ὁμοῦ καὶ τοὺς αὐτοὺς καὶ στρατιώτας τοὺς τε ἄνω καὶ τοὺς κάτω ἄνδρας ρ'. Ἐξω δὲ τούτων τὸν κένταρχον τοῦ δρόμωνος καὶ τὸν τὸ φλάμουλον κατέχοντα, καὶ τοὺς δύο κυβερνήτας τῶν τοῦ δρόμωνος αὐχένων, οὓς καλοῦσι καὶ πρωτοκαράβους, καὶ εἴ τινα ἕτερον δέον εἰς τὴν τοῦ κεντάρχου ὑπηρεσίαν. Τῶν δὲ πρωρέων ἐλατῶν οἱ τελευταῖοι δύο ὁ μὲν ἔστω σιφωναῖος, ὁ δὲ ἕτερος ὁ τὰς ἀγκύρας βάλλων κατὰ θάλασσαν. Ἔστω δὲ καὶ ὁ πρωρεὺς ἄνω που τῆς πρῶρας καθήμενος ἐνοπλος, καὶ ὁ τοῦ ναυάρχου δέ, ἥτοι τοῦ κεντάρχου, κράββατος ἐπὶ τῆς πρύμνης γινέσθω, ὁμοῦ μὲν ἀφορισμένον δεικνύων τὸν ἄρχοντα ὁμοῦ δὲ καὶ φυλάττων ἐν καιρῷ συμβολῆς ἀπὸ τῶν ῥιπτομένων βελῶν παρὰ τῶν ἐναντίων, ἐξ οὗ καὶ τὰ ἕκαστα βλέπων πρὸς τὴν χρεῖαν ἄγεσθαι κελεύσοι ὁ ἄρχων τὸν δρόμωνα.

9. Καὶ ἕτεροι δὲ δρόμωνες κατασκευαζέσθωσαν σοι τούτων μείζονες ἀπὸ διακοσίων χωροῦντες ἀνδρῶν ἢ πλείω τούτων ἢ ἐλάττω, κατὰ τὴν χρεῖαν τὴν δέουσαν ἐπὶ καιροῦ κατὰ

τῶν ἐναντίων· ὧν οἱ μὲν πεντήκοντα εἰς τὴν κάτω ἐλασίαν ὑπουργήσουσιν, οἱ δὲ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἄνω ἐστῶτες ἅπαντες ἔνοπλοι μαχήσονται τοῖς πολεμίοις.

90. Theodore II Laskaris (13th C.)

In praise of the Great City of Nicaea

1. Ἄνδρες ὦ Νικαεῖς, ἡ περιφανεστάτη πόλις ὑμῶν ἐξ αὐτῆς καὶ μόνης τῆς ὄψεως ἐμποιεῖ πολὺ τῇ λογικῇ ψυχῇ τὸ τερψίθυμον· ἔκ τε τῆς περικύκλωσε τοῦ ἔνδον χώρου καλοτευχίας, ἔκ τε τοῦ ἀξιολόγου μεγέθους ταύτης καὶ ἰσορρόπου, ἔκ τε τῆς θέσεως, ἔκ τε τῶν θριγγωμάτων, τῶν πυργωμάτων, τοῦ τῶν ἀμφοτέρων ὑψώματος, τῆς περιφανεστάτης ὕλης καὶ ἐξαιρέτου τῆς οἰκοδομῆς, τῆς κατασκευῆς καὶ ἐντέχνου μεθόδου τῆς αὐτῆς σπαρτιάσεως, ἔκ τε τῶν ἔνδοθεν, ἔκ τε τῶν ἔξωθεν, τῶν ἰδίων, τῶν οὐσιωδῶν, τῶν ἐπουσιωδῶν, τῶν ἐκ τῆς τοῦ τόπου καλοκάγαθίας συρρεόντων καθεκάστην πάντων τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἐξ ὑμῶν, ὦ σεμνοὶ ἄνδρες τὴν κοσμιότητα καὶ κατὰ ἦθος λογικὴν παιδείαν ἀσύγκριτον. Τότε καὶ γὰρ ἐστὶ πόλις πόλεων καὶ βασιλὶς βασιλίδων καὶ ἄρχων ἀρχόντων καὶ ὑπερέχων ὑπερεχομένων καὶ καταλλήλως θάτερον θατέρου ἐξαίρετον τῇ τιμῇ, ὅποταν ὑπερβαίνει τῇ λογικότητι. Ὅτι μὲν γὰρ πολλαὶ πόλεις βρίθουσαι χαρισμάτων ὀλβιότητι παμπληθῶς, καὶ κοσμούμεναι μύρων πολυτελείᾳ, καὶ ταῖς ἐκ γύρωθεν καλλωπιζόμεναι τῶν ὧν ἔτυχον τυχικῶς ἐπιδόσεων τόπου, καὶ ταῖς ἐκ πλοίων ποικίλαις συνεισφοραῖς τὰς ἀρχοντικὰς συνεισφορὰς βρύνουσαι, ἀληθὲς ὁμοῦ τε καὶ πρόδηλον· οἷον δὲ τούτων τὸ κλέος, τὸ περιλάλητον πανταχόσε κηρύκευμα, εἴπερ λογικότης ἐν ταύταις οὐκ ἐγχορεύει καὶ Μοῦσαι λόγου οὐκ ὠθοῦσι χορδὴν εὐρυθμίας καὶ εὐταξίας, καὶ μαθημάτων τε καὶ παιδείας οὐκ ἐγχορεύει ἐν ταύταις μεγαλοπρέπεια; Καλὴ μὲν οὖν ἐστὶ καὶ Βαβυλῶν καὶ αἱ τῇ Διנדικῇ χθονὶ πόλεις περικείμεναι· μύρα γὰρ ἐν ταύταις εὐπόριστά τε καὶ ἀγλαά, ὀλβιότης ἐκ χρυσοῦ καὶ μαργάρου πολλὴ καὶ περιφανής, τροφῶν ποικιλίαι, σπατάλης ἐφευρετὸς ἀφορμή, ἀκρασία ἐκ τῆς τροφῆς καὶ εἴ τι ἄλλο πόρρω λόγου ἔχον τὴν οἴκησιν. ΔΕπειδὴ γὰρ τὸν περιεκτικὸν τοῦτον δὴ κόσμον ὁ μικρὸς κόσμος κοσμεῖ καὶ τῇ ἐκ τούτου ἐξερχομένη γνώσει καὶ λογιότητι πάντα ρυθμίζεται καὶ στηρίζεται, ἐν ταύτῃ δὲ τὰ μὲν μύρα καὶ ἃ προείπομεν βρίθουσι παμπληθῶς, λόγος δὲ οὐκ ἀνθεῖ καὶ παιδεία οὐκ ἐγχορεύει καὶ φιλοσοφία οὐ περιέχει, συμβαίνει νεκρὰν εἶναι αὐτήν. Ἄ δὲ μύρα καὶ πλοῦτον, ὡς εἵπομεν, κέκτηται, μυριπνοῦσι πόλιν νεκρὰν καὶ κοσμοῦσι θριγγώματα ἄκοσμα· κόσμος καὶ γὰρ πόλεως οὐδὲν ἐστὶν ἕτερον, ἢ ἄνδρες σεμνοπρεπεῖς, λόγῳ καλλωπιζόμενοι καὶ ἐπιστήμῃ φιλοσοφίας καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν καλλωπίζοντες καὶ δοξάζοντες.

2. Τοῖνυν οὖν ἡ νῦν σήμερον Νικαέων πόλις ὑμῶν, κοσμουμένη τῷ λόγῳ τούτῳ τοῦ φιλοπόλιδος τῆς ὑμῶν πόλεως, ἄνδρες σεμνοπρεπεῖς, τῷ ἐρυθρῷ τῆς μεγαλοπρεπειᾶς καὶ ἀληθείας καταστέφει τὰς ὑμῶν κεφαλὰς. Ὑψουμένη γὰρ αὕτη μεγαλύνει ὑμᾶς ἀληθῶς, ἐξιστορουμένη σεμνοπρεπεστέρους ὑμᾶς ἀπεργάζεται· τὸ μέντοι γε ὅτι τῶν ἔξωθεν τὰ ἔνδον αἰεὶ ἐνδοξότερα, τὸ δὲ ὅτι γε ὥσπερ ἀριπρεπὲς περιβόλαιον αὕτη τῷ λόγῳ τούτῳ ἱστουργουμένη, πολλαχῶς καλλωπίζει ὑμᾶς καὶ σεμνοτέρους ἐργάζεται καὶ περιφανεστέρους ποιεῖ, καὶ ἐξ ὑμῶν ὡς ἀληθῶς ἔχουσα τὴν ὀλβιότητα ἀντιστρέφει περιφανεστέραν τὴν φυλακὴν, ὡς τέκνα κατέχουσα καὶ ἀγλαΐζουσα ὑμᾶς ἀγαθῶς, τοὺς ἐξ ὧν λαμβάνει τὴν ὑπαρξιν, καὶ ὥσπερ ἔμψυχα φέρουσα τὰ πυργώματα καὶ ἐν ζωῇ τὰ περιτειχίσματα, καὶ ὅλη αὕτη λόγου γνῶσιν πλουτοῦσα καὶ μητρικὸν σέμνωμα ἔχουσα πρὸς ὑμᾶς ἐκπέμπει τὸ ἀγαθόν. Τῷ τοί γε καὶ ἀντιστρεφομένης ἐξ ὑμῶν εὐμοιροῦσα τῆς σεμνοπρεπειᾶς, πόλις ὑπάρχει πόλεων, ὡς ἔχουσα τοὺς ἔνδοθεν διατρίβοντας περιφανεῖς ἐκ λόγου, ἢ ἐκ χρημάτων καὶ πλείστης δορυφορίας. ΔΕγὼ δὲ καὶ νοῦν θεῖον εἶπω τὴν πόλιν, τοὺς ἀγαθοὺς ὑμᾶς πολιστὰς ἔχοντα ὥσπερ τινὰ διανοήματα εὐγενῆ· ἀντιβαλλόμενα πρακτικῶς καὶ θεωρία μιγνύοντα πράξιν καὶ βαθμίδας λόγου ἐν βαδίσματι καθαρῷ ἐπιβαίνοντα, καὶ ὁλοκλήρως ἐκ λογικῆς ἰσχύος αὐτὰ ἑαυτὰ κοσμοῦντα καὶ τὸν οἰκεῖον οἶονεῖ νοῦν τὴν πόλιν περιτειχίζοντα, περιφανεστέραν ἐργάζονται τοῦ Μηδικοῦ πλούτου καὶ τῆς «χρυσῆς» καθὰ Ὅμηρον «σειρᾶς» τε καὶ «οὐρανίας» [Hom. II. VIII 19]. Οὕτω δὴ ἡ ὑμῶν πόλις βασιλὶς ὑπάρχουσα πόλεων καὶ ὥσπερ, τις εἴπη, τις νοῦς ὑμᾶς

τοὺς τροφίμους ταύτης περιτειχίζουσα, ἀγλαώτερον ἔχει τὸν ἦχον καὶ περιφανέστερον τὸ ἐξάκουσμα, καὶ σεμνύνεται σεμνυνομένη καὶ στηρίζει στηριζομένη, εἰ καὶ τις ὑπάρχει ταύτη ἀντίπαλος, καὶ ὑμᾶς ἐλλιμενίζει τῇ ἐδραιότητι. Τότε καὶ γὰρ σῶ-μα λάβῃ τὸ ἀκλινές, ὅποταν τῶν μερῶν τε καὶ τῶν μελῶν εὐμοιρήσῃ τῶν ὑλικῶν ὀργάνων ἀρίστη τῇ πρώτῃ συμπήξει τῆς εὐρυθμίας· καὶ πόλις τὰ οἰκεῖα μέλη τοὺς ἐγγχωρίους ἀνέρας βλέπουσα λογιότῃ κοσμουμένους, εἰδοποιεῖται καὶ ἀγλαῶς καλλωπίζεται τὸ εὐρυθμον. Λόγου γὰρ ἐνδοθεν ἔχουσα μαργαρίτας, καθεκάστην αὐτοκρατορεῖ καὶ υπερβαίνει ἐν ὑψώμασι πόλιν ἐκ πόλεως, λόγον ἔχουσα καύχημα.

91. Theodore of Stoudios (8th-9th C.)

1. *Letter to the spatharios Marianos about the difference between a life without God and the Christian life of both monks and laymen*

Ἐλκει ἡμᾶς ἡ εὐσέβειά σου πρὸς τὸ γράφειν, ὡς ὄφελος, φησὶν, εὐρίσκουσα (καὶ οὐ δοκῶ, ἐπεὶ περ ἡμῶν σὺν τῷ βίῳ καὶ ὁ λόγος ἄχρηστος), ἀλλ' ὡς ἀγάπη φερομένη· ἡ ἀγάπη γάρ, φησὶν ὁ ἀπόστολος, τὸ κακὸν οὐ λογίζεται. Πλὴν, ὅποτερως ἂν ἔχοι, εἴκω καὶ πείθομαι τῷ ἡμετέρῳ ἐραστῇ, τῷ ἀγαθῷ ἀνδρί, τῷ πανευφύμῳ ἄρχοντι, τῷ τροφίμῳ τῆς εὐσεβείας, τῷ θρέμματι τῆς ὀρθοδοξίας, τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ θεοῦ, τῷ φιλητῇ τῶν μοναστῶν. Πολλὰ σου τὰ ἐγκώμια, κάλλιστα τὰ ἀριστεύματα. Ἀλλὰ βλέποις, ὁ δεσπότης μου, πῶς περιπατεῖς (τοῦτο γὰρ βοᾷ ὁ ἀπόστολος [cfr. Ep. Eph. 5, 15]), μὴ ὡς ἄσοφος, ἀλλ' ὡς σοφός, μὴ ὡς φιλόσαρκος, ἀλλ' ὡς φιλόθεος, μὴ ὡς ἀθάνατος, ἀλλ' ὡς ἐμμέριμος ἐξόδου, τὸ κοινὸν χρέος, τὸ ἀνυπέρβατον ὀροθέσιον· οὐκ ἔστι γάρ, φησὶν, ὃς ζήσεται καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον [LXX, Ps. 88, 49]. Τίνα οὖν ἀμφοτέρων τὰ ιδιώματα, εἴποις ἄν; Εἰ γὰρ σοι διεξίημι, φίλε· τοῦ μὲν πρώτου χορεύματα, γελοιάσματα, παίγνια, αἰσχρολογήματα, οἰνοφλυγίαι, γαστριμαργίαι, μετεωρισμοί, διάκενα φυσήματα, καλλωπίσματα ἀλλεπάλληλα, φιλοπλουτίας ἔρωτες, καὶ τὰ πλείω καὶ βαρύτερα αἰδοῖ τῆς ἐξουσίας σου ἀφήνι· καὶ γε οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν, ἀπέφηνεν ὁ ἀπόστολος [Ep. Gal. 5, 21]. Δεῦρό σοι καὶ τοῦ ἐτέρου ὑποδείξαμι τὰ κράτη· πτωχεία πνεύματος, κατανύξεως δάκρυα, πραότης, εἰρήνη, ἐλεημοσύνη, νοῦ πρὸς θεὸν θεωρία, ἀφιλαργυρία, μισοκοσμία, αὐτὰρ κεία, ἐγκράτεια· κατὰ δύναντα τῆς ἐφ' ἐκάστῳ δυνάμεως ὑπὲρ ὁμόζυγον, ὑπὲρ τέκνα, ὑπὲρ γονεῖς, ὑπὲρ ἀδελφούς, ὑπὲρ ἅπαντας ἀπλῶς ἀγαπᾶν τὸν ποιήσαντα ἡμᾶς Κύριον, τὸν ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου ἐκδεδωκότα ἑαυτὸν εἰς θάνατον. Ταῦτα καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια καὶ τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ· μὴ γάρ τοι νομίσης, δέσποτα, ἐπὶ μονάζοντος τὰ λεχθέντα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπὶ λαϊκοῦ τὰ πάντα ἐπίσης (κἂν ἐν τῷ μονάζοντι ἐπιτεταμένως), πλὴν ἀγαμίας καὶ ἀκτημοσύνης, ἐν οἷς ὁ κοσμικὸς οὐ κατακέκριται. Ὅμως κἀνταῦθα ἐγκρατείας καιροὶ καὶ αὐταρκειάς θεσμοί· ἔχοντες γάρ, φησί, διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα, οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ ἄφυκτον βάραθρον [cfr. 1 Ep. Tim. 6, 8-9]. Καὶ πάλιν· ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν [1 Ep. Cor. 7, 29].

Ἰδοὺ, δέσποτά μου, ἡνάγκασάς με τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἀναγγεῖλαί σοι. Σπεύσωμεν ἀμφοτέροι σωθῆναι· ἀρκετὸς ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς κατεργάσασθαι. Νῦν, φησὶν ὁ ἀπόστολος, καιρὸς εὐπρόσδεκτος, νῦν ἡμέρα σωτηρίας. Ἰδοὺ ὁ ἀγαθὸς θεὸς ἐκδέχεται ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς τὸν καρπὸν ἡμῶν· μὴ εἴποι, ἔκκοπον αὐτόν, ἵνατί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; Μὴ κλείσῃ καθ' ἡμῶν καὶ οὐκέτι ἄνοιξις· μὴ λάβοι ἡμᾶς ὁ διάβολος εἰς μέρος αὐτοῦ, συγκολλαζομένους αἰώνια· μὴ ἀνάρπαστοι ἄφνω γενοίμεθα. Ποσάκις ἐγγυὰς ἐδώκαμεν ὡς, εἰ τῆς ἀσθενείας ἢ τοῦδε τοῦ κινδύνου ἢ τῆσδε τῆς θλίψεως ῥυσθώμεν, εὐβιώσομεν, θεῷ γνησίως δουλεύσομεν, καὶ πάλιν ἐπελαθόμεθα τῶν συνθηκῶν; Ἔως πότε ἀνέξεται; Ἔως τίνος ἐάσει; Ἀνάγκη πάντως μικρὸν ὕστερον ἐξελθεῖν τῶν ἐνθένδε. Μὴ τοίνυν εὐρεθώμεν ἀπαρασκεύαστοι τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἵνα μὴ τὸ οὐαὶ ἡμῖν εἴῃ αἰώνιον καὶ ἀπέραντον, ἀλλὰ ἐν ἐτοιμασίᾳ εὐαρεστήσεως, ὅπως συμβασιλεύειν Κυρίῳ καταξιωθώμεν εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Γένοιτο.

2. *From the testament of Theodore Studites: Rules for the superior of the monastery of St. John Stoudios in Constantinople*

1. Οὐ διαλλάξεις οὐδ' ὃν προσέλαβες τύπον καὶ κανόνα παρὰ τῆς ταπεινώσεώς μου ἐν ἅπασιν, ἄνευ κατεπειγούσης ἀνάγκης.

2. Οὐ κτήση τοῦ κόσμου τούτου τι, οὐδὲ ἀποθησαυρίσεις ἰδιορίστως εἰς ἑαυτὸν μέχρι καὶ ἐνὸς ἀργυρίου.

3. Οὐ διαμερίσεις τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν σου ἐν σχέσει καὶ φροντίδι, παρὰ τοὺς ὑπὸ Θεοῦ πεπιστευμένους, καὶ ὑπὸ παραδεδομένους, καὶ γενομένους σου πνευματικούς υἱοὺς καὶ ἀδελφούς. Οὔτε εἰς τοὺς ποτε κατὰ σάρκα ἰδίους, ἢ συγγενεῖς, ἢ φίλους, ἢ συνεταίρους, χρήσῃ τοῖς τῆς οἰκείας μονῆς, οὔτε ζῶν, οὔτε μετὰ θάνατον, ἐλεημονητικῶς ἢ κληρονομικῶς, εἰς τοὺς ἤδη προειρημένους. Οὐ γὰρ ἐκ τῶν τοῦ κόσμου εἶ, ἵνα μετέχῃς τῶν ἐκ τοῦ κόσμου. Πλὴν εἰ μήπου μεταβαῖέν τινες ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς τάγμα· καὶ οὕτω φροντίσεις κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων Πατέρων.

4. Οὐ κτήση δοῦλον, οὔτε εἰς τὴν οἰκείαν χρεῖαν, οὔτε εἰς τὴν οἰκείαν μονὴν, οὔτε εἰς ἀγροὺς, τὸν κατὰ εἰκόνα Θεοῦ γεγονότα ἄνθρωπον· τοῦτο γὰρ μόνοις τοῖς ἐν τῷ βίῳ συγκεχώρηται, ὥς ὁ γάμος· σοὶ δὲ χρεῶν παρασχεῖν σεαυτὸν δοῦλον τοῖς ὁμοψύχοις σου ἀδελφοῖς τῇ προθέσει, κἂν τῇ ἔξω ἐπιφανείᾳ, ὥς Δεσπότης λογίζῃ καὶ διδάσκαλος.

5. Οὐ σχοίης ζῶν τῶν ἐκ τοῦ θήλεως γένους εἰς χρεῖαν ὑπουργικὴν, ὃ τῷ θήλει παντάπασιν ἀποταξάμενος· οὔτε ἐν τῇ μονῇ, οὔτε ἐν τοῖς ἀγροῖς. Καθὼς οὐδεὶς τῶν ὁσίων καὶ ἁγίων Πατέρων ἡμῶν ἐχρήσατο, οὔτε ἡ φύσις αὐτὴ ἐπιτρέπει.

6. Οὐκ ἐποχοῦμενος ἔσῃ ἐπὶ ἵπποις καὶ ἡμιόνοις δίχα ἀνάγκης· ἀλλὰ Χριστομιμήτως πεζοπορήσεις. Εἰ δὲ οὐδ', πῶλός σοι τὸ ὑποζύγιον ἔστω.

7. Παραφυλάξεις πάντως τὸ πάντα ἐν τῇ ἀδελφότητι κοινὰ εἶναι, καὶ ἀμέριστα, καὶ μηδὲν κατὰ μέρος τοῦ καθ' ἕκαστον εἰς ἐξαυθέντησιν μέχρι καὶ ῥαφίδος. Σοῦ δὲ καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, μήτι γε ἄλλο, ἔστωσαν διαμεμερισμένα ἐν ἰσότητι ἀγάπης πᾶσι τοῖς πνευματικοῖς σου τέκνοις καὶ ἀδελφοῖς.

8. Οὐ σχοίης μετὰ κοσμικῶν ἀδελφοποιίας ἢ συντεκνίας, ὃ φυγὰς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ γάμου· οὐ γὰρ εὖρηται ἐν τοῖς Πατράσιν· εἰ δὲ καὶ εὖρηται, σπανιάκις, καὶ τοῦτο οὐ νόμος.

9. Οὐ συνεστιαθήσῃ μετὰ γυναικῶν, πλὴν τῆς κατὰ σάρκα μητρός σου καὶ ἀδελφῆς, κἂν τε κανονικῆς, κἂν τε κοσμικῆς· οὐκ οἶδα, εἰ μή τις βία καὶ ἀνάγκη καλοίῃ, καθὼς παρακελεύονται οἱ ἅγιοι Πατέρες.

10. Οὐ σχοίης τὸ πολυπρόοδον καὶ πολυγύρευτον, ἄνευ ἀνάγκης ἐγκαταλιμπάνων τὸ οἰκεῖον ποίμνιον. ΔΑγαπητὸν γὰρ καὶ σχολάζοντα ἐν τῇ ποίμνῃ δυνηθῆναί σε διασῶσαι τὰ πολυτροπώτατα καὶ πολυδιεξόδευτα λογικὰ πρόβατα.

11. Παραφυλάξεις πάντως τοῦ ποιεῖσθαι τρισάκις τὴν κατήχησιν τῇ ἐβδομάδι, καὶ καθ' ἑσπέραν ἢ διὰ σαυτοῦ, ἢ διὰ ἄλλου τῶν τέκνων. ΔΕπειδὴ πατροπαράδοτον τοῦτο καὶ σωτήριον.

12. Οὐ δοίης ὅπερ λέγουσι μικρὸν σχῆμα, ἔπειτα ὡς μέγα· ἐν γὰρ τὸ σχῆμα, ὥσπερ καὶ τὸ βάπτισμα, καθὼς οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐχρήσαντο.

13. Οὐ παραβαίης τοὺς νόμους καὶ κανόνας τῶν ἁγίων Πατέρων. Πρό γε πάντων τοῦ θείου καὶ μεγάλου Βασιλείου. ΔΑλλὰ πᾶν ὃ τι ἂν ποιῇς ἢ λέγῃς, ὡς μαρτυρίαν ἔχων ἐκ τῶν Γραφῶν πράξεις, ἢ ἐκ πατρικῆς συνηθείας, ἄνευ παραβάσεως ἐντολῆς Θεοῦ.

14. Οὐ καταλείψεις τὸ ποίμνιόν σου καὶ πρὸς ἕτερον μεταβήσῃ, ἢ πρὸς ἀξίαν ἐπαναδράμῃς, ἄνευ συγκαταθέσεως τῆς οἰκείας σου ἀδελφότητος.

15. Οὐ φιλιάσεις μετὰ κανονικῆς· οὐδὲ παραβαλεῖς ἐν γυναικείῳ σεμνεῖῳ· οὐδὲ καταμόνας ὁμιλήσεις μοναζούσῃ ἢ κοσμικῇ· εἰ μή που ἀνάγκη ἔλκει, καὶ τότε δύο παρόντων ἐξ ἑκατέρου μέρους προσώπων· τὸ γὰρ ἐν, ὥς φασιν, εὐεπηρέαστον.

16. Οὐκ ἀνοίξεις τὴν θύραν τῆς μονῆς ἐπὶ εἰσόδῳ παντοίας γυναικὸς ἄνευ μεγάλης ἀνάγκης· εἰ δὲ δυνατὸς εἰ ἀσυμφανῶς δέχεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἀπόβλητον.

17. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ καταγώγιον, ἢ τοῖς πνευματικοῖς σου τέκνοις οἶκον κοσμικόν, ἐν ᾧ εἰσι γυναῖκες, ἐπὶ συχνῷ παραβάλλων· ἀλλὰ ἐκλέξῃ εἰς ἀνδρῶν εὐλαβῶν τὰς παροδικὰς καὶ ἀναγκαίας χρεῖας ποιεῖσθαι.

18. Οὐ κτήση μαθητὴν εἰς τὸ κελλίον σου μειράκιον προσπαθῶς· ἀλλὰ ἐκ προσώπου ἀνυπόπτου, καὶ ἐκ διαφόρων ἀδελφῶν τὴν ὑπηρεσίαν σου ποιήσεις.

19. Οὐ κτήση ἱματισμὸν ἐξηλλαγμένον καὶ πολύτιμον, ἄνευ τοῦ ἱερατικοῦ. ΔΑλλὰ τοῖς ταπεινοῖς πατρομιμήτως καὶ ἐνδύσει καὶ ὑποδύσει.

20. Οὐκ ἔσῃ ἄβροδιαιτος, οὔτε ἐν τῇ ἰδίᾳ σου δαπάνῃ, οὔτε ἐν ταῖς ὑποδοχαῖς τῶν ξένων· ὥς κατὰ τοῦτο περισπώμενος· ἔστι γὰρ τοῦτο τῆς μερίδος τοῦ ἀπολαυστικοῦ βίου.

21. Οὐ θησαυρίσεις χρυσίον ἐν τῇ μονῇ σου· ἀλλὰ τὸ κατὰ περισσεΐαν ἐπὶ παντὸς εἵδους, μεταδοίης τοῖς δεομένοις· ἐν ἀνοίξει τῆς αὐλῆς σου, καθὼς οἱ ἅγιοι Πατέρες.

22. Οὐ κρατήσεις τόπον ἡσφαλισμένον καὶ τὴν οἰκονομικὴν φροντίδα· ἀλλὰ ἔστω σοι κλείς, ἡ μεγίστη τῶν ψυχῶν φροντίς, τοῦ λύειν καὶ δεσμεῖν, κατὰ τὰ Λόγια. Τὸ χρυσίον δὲ καὶ τὰ κατὰ χρεΐαν, ἐγγχειρίσεις τοῖς οἰκονόμοις, τοῖς κελλαρίταις, καὶ ὡς ἐπιβάλλει καθΔ ἐκάστην διακονίαν σου πρόδηλον πάντων τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος· καὶ μεταφέροντος ὡς ἂν βουλεύῃ μετὰ τῶν προεχόντων ἐν τῷ τυχόντι προσώπῳ, ἀπολαμβάνων τὸν λόγον ἐκάστης διοικήσεως.

23. Οὐ προτιμήσεις τοῦ συμφέροντος τῇ ἀδελφότητι πρόσωπον παντὸς ἐτέρου ἀνθρώπου, ὑπερέχοντος καὶ ἐξουσιάζοντος κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα· οὔτε ὑποσταλεῖς μέχρις αἵματος ἐπὶ φυλακῇ τῶν θείων νόμων, καὶ ἐντολῶν, προθεῖναι τὴν ψυχὴν σου.

24. Οὐ ποιήσεις τι ἢ πράξεις κατΔ οἰκείαν γνώμην, ἐν πράγματι παντὶ τῶν τε ψυχικῶν καὶ τῶν σωματικῶν· πρῶτον μὲν ἄνευ βουλῆς καὶ εὐχῆς τοῦ Κυρίου καὶ Πατρὸς σου, ἔπειτα τῶν προεχόντων ἐν γνώσει καὶ εὐλαβείᾳ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὑπόθεσιν· ἐνὸς γὰρ χρεΐα τυχὸν ἢ δύο, ἢ τριῶν, ἢ καὶ πλείονων ὥσπερ ἐντετάλμεθα πατρικῶς, καὶ διήξαμεν.

92. Theophanes the Confessor (8th-9th C.)

The struggle between the emperor Leon III (717-741) and the patriarch Germanos I (715-730) about icons

Τῷ δὲ αὐτῷ ἔτει [A. M. 6221 = A. D. 728/9] ἀπομανεῖς Λέων, ὁ παράνομος βασιλεὺς, κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ ἐνέγκας τὸν μακάριον Γερμανὸν ἤρξατο αὐτὸν θωπευτικοῖς λόγοις δελεάζειν. Ὁ δὲ μακάριος ἀρχιερεὺς ἔφη πρὸς αὐτόν· «Τὴν μὲν καθαίρεσιν τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων ἀκούομεν ἔσεσθαι, ἀλλὰ οὐκ ἐπὶ τῆς σῆς βασιλείας». Τούτου δὲ ἐπαναγκάσαντος εἰπεῖν ἐπὶ τίνος βασιλείας; ἔφη· «ΔΕπὶ Κόνωνος». Ὁ δὲ ἔφη· «Τὸ βαπτιστικόν μου ὄνομα ἐν ἀληθείᾳ Κόνων ἐστίν». Ὁ δὲ πατριάρχης ἔφη· «Μὴ γένοιτο, δέσποτα, διὰ τῆς σῆς βασιλείας τὸ κακὸν τοῦτο τελεσθῆναι· ΔΑντιχρίστου γάρ ἐστι πρόδρομος ὁ τοῦτο πληρῶν καὶ τῆς ἐνσάρκου θείας οἰκονομίας ἀνατροπεύς». ΔΕπὶ τούτοις χαλεπήνας ὁ τύραννος ἐνεῖχε τῷ μακαρίῳ, ὡς Ἡρώδης ποτὲ τῷ προδρόμῳ. ΔΑνέμνησε δὲ αὐτὸν ὁ πατριάρχης καὶ τῶν πρὸ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ συνθηκῶν, ὅπως αὐτῷ θεὸν ἐγγυητὴν δέδωκεν ἐν μηδενὶ σαλευῦσαι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ τῶν αὐτῆς ἀποστολικῶν καὶ θεοπαραδότων θεσμῶν. ΔΑλλὰ οὐδὲ οὕτως ἡσχύνθη ὁ ἄθλιος. ΔΕπιτηρῶν δὲ καὶ καθυποβάλλων τινὰς ἡγωνίζετο λόγους, εἴ που τοῦτον εὖροι κατὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ποιούμενον, ἴνΔ ὡς φατριαστήν, καὶ οὐχ ὡς ὁμολογητὴν ν καθέλῃ τοῦ θρόνου, ἔχων εἰς τοῦτο σύμμαχον καὶ συμμέτοχον ΔΑναστάσιον μαθητὴν καὶ σύγκελλον αὐτοῦ, συνταξάμενος αὐτῷ ὡς τῆς ἀσεβείας ὁμόφρονι, καὶ τοῦ θρόνου μοιχὸν διάδοχον ἔσεσθαι· ὃν ὁ μακάριος οὐκ ἀγνοῶν οὕτω στρεβλῶς διακείμενον, μιμούμενος τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην, ὡς πρὸς ἄλλον ΔΙσκαριώτην, σοφῶς καὶ πράως τὰ περὶ προδοσίας ἀνεμίμνησκεν. ΔΕπεὶ δὲ ἀνεπιστρόφως αὐτὸν ἐώρα πλανώμενον, ἐπιστραφεὶς πρὸς αὐτὸν πατήσαντά ποτε τὰ ὀπίσθια τῆς στολῆς αὐτοῦ, εἰσιόντος αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, ἔφη· «Μὴ σπεῦδε, φθάξεις γὰρ εἰσελθεῖν εἰς τὸ διῖπιν». Ὁ δὲ ταραχθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ σὺν ἄλλοις ἀκούσασιν ἡγνόμεν τὴν πρόρρησιν, ἥτις πέρας λαβοῦσα μετὰ ἰε΄ ἔτη τῷ τρίτῳ ἔτει Κωνσταντίνου τοῦ διώκτου, ἰνδικτιῶνος ιβ΄ [A. D. 743/4], πάντας ἔπεισεν ἐκ θείας χάριτος προφητευθῆναι τῷ ἀγνώμονι. Κωνσταντῖνος γὰρ μετὰ τὴν τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ ΔΑρτανασδοῦ ἀνασοβὴν τῆς βασιλείας ἐπικρατήσας ΔΑναστάσιον τοῦτον τύψας σὺν ἄλλοις ἐχθροῖς ἐν ἱπικῷ διὰ τοῦ διῖπίου γυμνὸν ἐπΔ ὄνου καθήμενον ἐξανάστροφα ἐπόμπευσεν, ὡς τοῖς ἐχθροῖς συνανασκάπαντα αὐτόν, καὶ τὸν ΔΑρτάνασδον στέψαντα, ὡς δηλωθήσεται ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ. Καὶ ἐν μὲν τῷ Βυζαντίῳ πρόμαχος τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας δογμάτων ὁ ἱερὸς οὗτος καὶ θεσπέσιος ἤκμαζε Γερμανὸς θηριομαχῶν πρὸς τὸν φερώνυμον Λέοντα καὶ τοὺς αὐτοῦ συνασπιστάς, ἐν δὲ

τῇ πρεσβυτέρῳ .Ρώμῃ Γρηγόριος, ὁ πανίερος ἀποστολικὸς ἀνὴρ καὶ Πέτρου τοῦ κορυφαίου σύνθρονος, λόγῳ καὶ πράξει διαλάμπων, ὃς ἀπέστησε .Ρώμην τε καὶ Ἰταλίαν καὶ πάντα τὰ ἐσπέρια τῆς τε πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ὑπακοῆς Λέοντος καὶ τῆς ὑπὸ αὐτὸν βασιλείας. Δὲν δὲ τῇ κατὰ Συρίαν Δαμασκῷ Διωάννῃς ὁ Χρυσορρόας, πρεσβύτερος καὶ μοναχός, ὁ τοῦ Μανσοῦρ, διδάσκαλος ἄριστος, βίῳ καὶ λόγῳ προέλαμπεν. Δὲν δὲ Γερμανὸν μὲν ὡς ὑπὸ αὐτὸν ὄντα ἐκβάλλει τοῦ θρόνου· Γρηγόριος δὲ αὐτὸν διὰ ἐπιστολῶν ἀριδῆλως ἐλέγχει τῶν τοῖς πολλοῖς ἐγνωσμένων, καὶ Διωάννῃς σὺν τοῖς τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόποις τοῖς ἀναθέμασι τὸν ἀσεβῆ καθυποβάλλει. Τῇ δὲ ζ' τοῦ Διαννουαρίου μηνὸς τῆς ιγ' ἰνδικτιῶνος [A. D. 730], ἡμέρᾳ γ' τῆς ἐβδομάδος, Λέων ὁ δυσσεβὴς σελέντιον κατὰ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων ἐκρότησεν ἐν τῷ τριβουναλίῳ τῶν ιθ' ἀκουβίτων, προσκαλεσάμενος καὶ τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην Γερμανόν, οἰόμενος πείθειν αὐτὸν ὑπογράψαι κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων. Ὁ δὲ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ δοῦλος μὴδ' ὅλως πεισθεὶς τῇ μυσαρᾷ κακοδοξίᾳ αὐτοῦ, τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομήσας ἀπετάξατο τὴν ἀρχιερωσύνην ἐπιδούς τὸ ὠμοφόριον καὶ εἰπὼν μετὰ πολλοὺς διδασκαλικοὺς λόγους· «Δὲν ἐγὼ εἰμι Διωνᾶς, βάλετέ με εἰς τὴν θάλασσαν. Χωρὶς γὰρ οἰκουμένης συνόδου καινοτομῆσαι πίστιν ἀδύνατόν μοι, ὦ βασιλεῦ». Καὶ ἀπελθὼν ἐν τῷ λεγομένῳ Πλατανίῳ εἰς τὸν γονικὸν αὐτοῦ οἶκον ἡσύχασεν, ἀρχιερατεύσας ἔτη ιδ' ἡμέρας ζ'. Τῇ δὲ κβ' τοῦ αὐτοῦ Διαννουαρίου μηνὸς χειροτονοῦσιν Δ'Αναστάσιον τὸν ψευδώνυμον μαθητὴν καὶ σύγκελλον τοῦ αὐτοῦ μακαρίου Γερμανοῦ συνθέμενον τῇ Λέοντος δυσσεβείᾳ, διὰ φιλαρχίαν κοσμικὴν προχειρισθεὶς Κωνσταντινουπόλεως ψευδεπίσκοπος. Γρηγόριος δὲ, ὁ ἱερὸς πρόεδρος .Ρώμης, καθὼς καὶ προέφην, Δ'Αναστάσιον ἅμα τοῖς λιβέλλοις ἀπεκήρυξεν ἐλέγχας τὸν Λέοντα διὰ ἐπιστολῶν ὡς ἀσεβοῦντα, καὶ τὴν .Ρώμην σὺν πάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀπέστησεν. Δ'Εκμανεὶς οὖν ὁ τῷ ραννὸς ἐπέτεινε τὸν κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων διωγμόν, πολλοὶ τε κληρικοὶ καὶ μονασταὶ καὶ εὐλαβεῖς λαϊκοὶ ὑπερεκινδύνευσαν τοῦ ὀρθοῦ τῆς πίστεως λόγου τὸν μαρτυρικὸν ἀναδησάμενοι στέφανον.

93. Theophylaktos of Ohrid (11th-12th C.)

From the speech to his pupil Constantine Doukas, son of Michael VII: the portraits of the tyrannos and the perfect basileus

Δῶρόν τοι καὶ ἐγώ, βασιλεῦ φίλε, τοῦτο δίδωμι – δῶρον ἐμοὶ διδόναι καὶ σοὶ λαμβάνειν ἱλαρῶς οἰκειότατον – καὶ τάχα κρεῖττον τῶν ἄλλων, ἃ δαπάνη τε χρόνου καὶ φθόνου καὶ λησταῖς εὐπορία καὶ κλέπταις ἄρπαγμα. Οἱ μὲν γὰρ σου τοῦ κράτους ὑπήκοοι δασμοφοροῦσιν ἐτήσια, οἱ μὲν χρυσίον, οἱ δὲ ἀργύριον, οἱ δὲ ὅσα ἄλλα «εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει», καθά φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος [Ep. Col. 2, 22]· λόγος δὲ χρυσοῦ τιμαλφέστερος, ἀργύρου λαμπρότερος, πάντων ἀπλῶς μονιμώτερος· κάκεῖνοι μὲν ὑποτελοῦσι καὶ ἄκοντες τῆς ἡμετέρας κατακρίσεως τὸ βαρύτατον, σοφία δὲ ἀνετόν τι χρῆμα καὶ τῷ ὄντι ἀδέσποτον, αὐθαιρέτως μὲν οἰκεῖον φέρουσα φιλοπόνημα, εὐεργετοῦσα δὲ τοὺς εἵτινες τὰ δῶρα προσδέχονται. Κἀγὼ τοίνυν ὁ σὸς διδάσκαλος – πτεροῦμαι γὰρ τῷ ὀνόματι καὶ δεκάπηχυς γίνομαι, βασιλέως καθηγητὴς προσκαλούμενος – καὶ ἐθέλοντῆς ἄγω σοὶ τοῦ λόγου τὸ δῶρον τήμερον, καὶ σοὶ εὐάγγελος γίνομαι – μὴ ἀπιστήσης φωνῇ διδασκάλου – ὡς εὐδαιμονίας ποταμοὶ σοὶ ῥυήσονται, εἴπερ ἐπὶ τὴν σὴν καρδίαν ὡς ὑετὸς καταβαίῃ τὰ ἐμὰ ῥήματα· ὅθεν τὰ ἐκούσια τοῦ στόματός μου εὐδόκησον. Οὐ γὰρ κολακεύσω τὸν ἐμὸν αὐτοκράτορα, οὐδὲ θρύψω σου τὰ ὦτα λόγοις ἀπαλοῖς καὶ τὸν σοφιστὴν ἐπιφαίνουσιν, οὐδὲ τὸν λυδῖον ἀρμόσομαι νόμον, ἀλλὰ τὸν σύντονόν τε καὶ δώριον [...].

Δὲν δὲ γὰρ δεῦρο καὶ μάνθανε βασιλείας τύπον ὡς οἶόν τε συντομώτατον. Τρεῖς εἰσι πολιτειῶν καταστάσεις καθολικωτέραι, ὧν ἡ μὲν μοναρχία καὶ ἔννομος καὶ βασιλεία καλεῖται, βάσις οὖσα λαοῦ καὶ στήριγμα κατὰ τὸ ἔτυμον τοῦ ὀνόματος· ἡ δὲ ἐκ πολλῶν μὲν ἀρχόντων, ἐννομωτάτων δὲ καὶ τούτων, συντέθεται· ἀριστοκρατία ταύτη τὸ ὄνομα· ἡ δὲ τις τοῦ

δήμου παντός συνδρομή πρὸς τὴν τῶν τῆς πολιτείας διοίκησιν, ἣν δημοκρατίαν ὠνόμασαν. ΔΑντικαθίστανται δὲ ταύταις ἐτέραι τρεῖς τῆς ἀξίας ἐκβιαζόμεναι· καὶ τὴν μὲν βασιλείαν τυραννὶς ἐνεδρεύει· τὴν δὲ ἀριστοκρατίαν ὀλιγοκρατία τοξεύει, ὅταν πλούσιοί τινες καὶ βίαιοι τοὺς ἀρίστους ὑποκρινόμενοι ἄρχωσι· δημοκρατίαν δὲ ἡ ὀχλοκρατία ὁρᾷ ἀντιπρόσωπος, συγκεχυμένου τοῦ πλήθους συνέλευσις ἄνομός τε καὶ παντάπασιν ἄτακτος. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων οὐδὲ ὅτι οὖν διαλέξομαι· τυραννίδος δὲ καὶ βασιλείας ἄκουε τὰ γνωρίσματα.

Πρῶτον μὲν οὖν ὁ τύραννος ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐκβιάζεται· οὐ γὰρ ὑπὸ τῶν πολιτῶν τὰ χαλινὰ τῆς ἀρχῆς ἐκδέχεται, ἀλλὰ αὐτὸς ἀρπάζει ταῦτα σφαγαῖς τε καὶ αἵμασι. Τοιαῦτα μὲν αὐτῷ τὰ προοίμια καὶ οὕτως ἐξ ἀρχῆς τοῖς αἵμασι περιρραίνεται· ἐπὰν δὲ εἰσέλθῃ πρὸς τὰ ἀνάκτορα, ποίας τὰς τελετὰς ἐκτελεῖ; Πάσας μὲν ἡδονὰς πρεσβεύει τοῦ σώματος, πάσας δὲ λύπας τοῖς ὑπηκόοις ἐπιτεχνάζεται, οὐδενὶ πιστεύων, οὐδένα φίλον ἔχων, πάντας ἐχθροὺς καὶ ποιοῦμενος καὶ ἡγούμενος, τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ὅτι νομίζει τούτοις μισεῖσθαι, ἀγαθοὶ γὰρ ὄντως μισήσουσι τὸν ἀνόμοιον, τοὺς δὲ πονηροὺς δὲ αὐτὸ τοῦτο πάντως ὅτι πονηροὶ καὶ τῶν αὐτῶν ἐφίεμενοι· ἀγωνιᾷ γὰρ μὴ τις αὐτοῦ πονηρότερος τῇ ἀρχῇ ἐπιθήσοιτο. ΔΑεὶ τοίνυν κόπτει τῶν ἀσταχύων τοὺς προὔχοντας καὶ πάντας ἀπεργάζεται πένητας καὶ πάντας ἀναγκάζει πενθεῖν καὶ κόπτεσθαι, ἵνα μὴ τρυφῶντες, φησί, σχολάζουσιν καὶ σχολάζοντες περιεργάζονται καὶ περιεργαζόμενοι φρονοῖεν νεώτερα. Νόμους τε μεταπεττεύει καὶ μετατίθησιν ἢ τῷ φιλοχρημάτῳ τῆς ψυχῆς ἢ τῷ ἀκολάστῳ, πάντως δὲ πάθει τινὶ χαριζόμενος. Καὶ στρατιωτικὸν μὲν οὔτε τρέφειν οἶδεν ὑπὲρ τῆς πολιτείας οὔτε συνίστησι· δορυφόρους δὲ περὶ αὐτὸν συναγαγὼν τοῦ σώματος φύλακας, τούτους σιτίζει καὶ πιαίνει, κατὰ τῆς πολιτείας τρέφων τοὺς σύμπαντας, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἐφίει τὴν ἡνίαν, σφάττειν, ἐξουθενεῖν, ἀτεκνοῦν τῇ αὐτῶν ῥομφαίᾳ διακελεύεται. Τυράννου κρατοῦντος, καὶ γεωργὸς καρποῦται τὰ δάκρυα, πόνοις μὲν καθ' ἡμέραν τρυχόμενος, ὑπὸ τυραννικῷ δὲ λαίλαπι συναρπαζόμενον ὁρῶν τὸ γεώργιον, καὶ τὴν τῆς λύπης βάτον ἀντὶ σταφυλῆς γεωργεῖ κεντούσαν αὐτοῦ τὰ σπλάγχνα τῇ τῆς ἀκάνθης ὀξύτητι, καὶ τὸ δεινότερον ὅτι καὶ τοῖς ἐχθροῖς καὶ τοῖς οἰκείοις ἀρπαγμα γίνεται. Ὁ θαλάσσιος δὲ τοῖς ἀνέμοις ἀράται καὶ τῇ θαλάσῃ ὅτι μὴ αὐτὸν κατεβύθισαν, οὕτω πικροτέρας θαλάσσης καὶ τυραννικωτέραν ἀνέμων πεπεύραται. Οἱ δὲ τῆς πολιτείας ἐπώνυμοι, οὗτοι μὲν γε πᾶσαν συμφορὰς ὑπερβολὴν παρελαύνουσιν, ὅσῳ καὶ συνοικοῦσι τῷ Μινωταύρῳ καὶ πρὸς βρῶσιν εἰσι προχειρότατοι· τοῦ μὲν γὰρ ὁ πλοῦτος μετακομίζεται· τοῦ δὲ θυγάτηρ θαλαμευομένη σεμνῶς τὸ πρὶν εἰς ὕβριν ἀρπάζεται καὶ κρότους ἐξεγείρειν ἐλπίζων ἐπὶ τῇ παστάδι καὶ τοῖς νυμφεύμασιν οἰγωνγὰς ἀνεγείρει τὴν ὕβριν ἀνακλαιόμενος καὶ δάκρυσι χαρμονῆς τῆς λύπης ἀντιχέει τὰ δάκρυα· τοῦ δὲ ἡ γυνὴ πρὸς μυσάρην ἀπαγομένη κοίτην· οἷον τὸ βέλος τῇ καρδίᾳ ἐμπήγνυσι. Κἂν γρύξωσι τι ῥῆμα ἐλεύθερον, τὸ ξίφος εὐθὺς κατὰ σπλάγχνων βαπτίζεται. Τοῦτο μόνον ἡδὺ τοῖς ἐλεεινοῖς καὶ ἀσπάσιον, ὅτι τοιούτων θεαμάτων διὰ τοῦ ξίφους ἀπάγονται. ΔΕκεῖνο τὸ θηρίον ὁ τύραννος οὐδὲ τὴν γυναῖκα ἡδέως βλέπει οὐδὲ τὰ φίλτατα, ἀλλὰ καὶ ταύτην ὑποπτεύει καὶ συγκοιμημένην τρέμει καὶ τὸν ὕπνον ὑποφρίττει, μήπως αὐτὸν τῷ ἀδελφῷ θανάτῳ παρακατάθῃται. Καὶ πᾶσι μὲν τοῖς ἄλλοις παρέχει τὴν εὐφροσύνην ἢ τράπεζα, ὁ δὲ τότε μάλιστα πέφρικε μὴ δηλητήριόν τι τοῖς βρώμασιν ἀναμείμικται, μὴ τὸ ποτήριον αὐτοῦ θανάτου ποτήριον γένηται. Οὐδὲ τοῖς δορυφόροις ἔχει πιστεῦειν ὁ ἀλιτήριος. Πόθεν; Οὗς τῶν ἄλλων μάλιστα δέδοικεν, ὅσῳ καὶ ξιφηφοροῦσιν ἔγγιον· αἰεὶ γὰρ ἐννοεῖ μήπως οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, κατὰ αὐτοῦ δὲ τοῖς ξίφεσι χρήσονται. Κατὰ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ὀπλίζει τούτους, κατὰ δὲ τῶν δορυφόρων οὐκ ἔχει τίνας ὀπλίσειεν. Ἄξιός γε ὁ τρόμος οὗτος τυραννικοῦ καὶ ἀπίστου φρονήματος, ὥς οὐκ ἔστιν ὃ ἂν τις ποινηλατήσῃ πλέον τὸν τύραννον ἢ ὅσον αὐτὸς ἑαυτὸν τιμωρεῖται, τοιαύταις ἀνάγκαις ἐγκαταστήσας.

Εἶδες τὴν τυράννου μορφήν ὡς βδελυρὰ τε καὶ ἀποτρόπαιος. Ὅρα λοιπὸν καὶ τὸ τοῦ βασιλέως κάλλος ὡς πολυπόθητον, ὡς ἐράσμιον ἄντικρυς, οἷον τὸ σὸν, εἴ γε βούλοιτο. Καίτοι τρόπον μὲν τινα καὶ τὸν βασιλέα ἐζωγράφησα οἷς ἔγραψά σοι τὸν τύραννον, καὶ γὰρ ἐναντίος ἂν εἶη ἐκεῖνῳ οὗτος ὁ βασιλεὺς, πλὴν ὀλίγα τινὰ προσεπιβαλὼν τούτῳ τῷ χρώματι. Καὶ πρῶτον ὅρα τοῦτον εὐθὺς ἐναντία τῷ τυράννῳ ζωγραφούντα τὰ πρόθυρα καὶ οὐ βίᾳ τὴν ἀρχὴν κτῶμενον, οὐδὲ τὸν πέπλον αἵματι βάπτοντα, ἀλλὰ εὐνοίᾳ πλήθους καὶ λαοῦ συνδρομῇ καὶ σῶφρονι καὶ εὐγνώμονι· ἀρετῆς γὰρ ἄθλον τὴν βασιλείαν ἐκδέχεται καὶ πάντες ὑποχωροῦσι τῶν κρείττωνων τῷ κρείττονι. Οὕτω κἂν μελίσσαις ὁ βασιλεὺς αὐτοφυῆς ἐστὶ καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἡγεμόνα τοῦτον πεποιήται. Οὕτω μὲν αὐτῷ τὰ τῆς βασιλείας προαύλια, ὡς ἰλαρὰ καὶ εὐπρόσιτα, οὐ σκυθρωπά καὶ δυσέντευκτα. Βαίνωμεν δὲ ἤδη προσωτέρω καὶ τὴν βασιλείαν θεώμεθα. Οὐκοῦν ὁ ἀληθὴς βασιλεὺς, εἰδὼς ὅτι καθάπερ οἰκίας καὶ νεὼς δεῖ τὰ κάτω ἀσφαλέστερα εἶναι, οὕτω δὴ καὶ τῇ βασιλείᾳ προσήκει βαίνειν ἐπὶ ἀσφαλοῦς, τὴν εὐσέβειαν ποιεῖται θεμέλιον, οὕτω μὲν εὐσεβὴς ὢν ὡς μηδὲ τοῖς ἱερεῦσι πρωτείων παραχωρεῖν, οὕτω δὲ πάντα ποιῶν καὶ λέγων ὡς

Θεὸν εἰδὼς πάντων ἔφορον καὶ πάντων ἐπήκοον· φιλόθεος δὲ ὢν, ἀναγινώσκεται ὡς ἔστι θεοφιλής· φίλων γὰρ Θεὸν ὑπὸ Θεοῦ φιληθήσεται. Ὅθεν αὐτῷ τὰ πάντα ἔσται Θεός, καὶ πατὴρ καὶ ἀδελφὸς καὶ στρατιώτης καὶ σύμμαχος, ἐν πολέμῳ κατορθὼν καὶ συνεγείρων τὰ τρόπαια, ἐν εἰρήνῃ τὰ τῆς εὐνομίας συμπρομηθούμενος. Τίς οὖν ὀλβιώτερος τοῦ τὸν Θεὸν φίλον ἔχοντος; Τίς μᾶλλον ἐν ταῖς μάχαις ἀήττητος; Τίς ἐκ χειρὶ εἰρηνικώτερος; Τῷ ὄντι γὰρ κιν-δυνεύει μόνος οὗτος τοῦ κόσμου βασιλεὺς· εἰ γὰρ Θεοῦ μὲν ὁ κόσμος, ἐκεῖνος δὲ Θεοῦ φίλος ἀνωμολόγηται, τὰ δὲ τῶν φίλων κοινά, δεσπότης ἔσται τοῦ κόσμου βασιλεὺς ὁ θεοφιλέστατος. Πῶς οὖν τοῖς σύμπασιν ἐπιστήσεται; Πῶς τοῖς ἐκασταχοῦ πραττομένοις παρέσεται καὶ ἐπόψεται, καὶ τὸ μὲν ἐπαινέσει, τῷ δὲ προσμέμψεται, τὸ δὲ διορθώσεται; Πῶς ταῦτα πάντα βούλει μαθεῖν; Διὰ τοῦ τῶν φίλων περωτοῦ ἄρματος· αὐτὸς μὲν γὰρ εἰς ἔστι, πολλαπλασίῳ δὲ διὰ τῶν φίλων γίνεται.

ΔΑΛΛΔ ἐπειδὴ φίλων ἐμνήσθην ἀναδιδάξω σέ τι περὶ τούτων πλατύτερον· πολλῶν γὰρ ὄντων τῇ βασιλείᾳ καλῶν, οὐδὲν τοιοῦτον ὡς τὸ τοῦ φίλου πρᾶγμα καὶ ὄνομα. Τύραννος μὲν γὰρ τῷ φόβῳ περιστοιχίζεται καὶ τὰς ἀπειλάς ἔχει καὶ τοὺς ἐκάστοτε φόνους στερρόν τι καὶ ἀκαθαίρετον πρόβλημα· σὺ δὲ ἀλλὰ τῇ φιλίᾳ τειχίζου καὶ τῇ εὐνοίᾳ μάλιστα πάντων φράττου· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀσθενὲς ὡς ὁ παρὰ πολλῶν μισούμενος ἄνθρωπος, κἂν ὑπὸ πολλῶν δορυφόρων φυλάττηται. Προσκυνεῖ μὲν ἴσως ὁ πολίτης καὶ μεγαλύνει καὶ εὐφημεῖ καὶ προσθήκην ἡμερῶν αἰτεῖται παρὰ τοῦ Κρείττονος· ἀλλΔ ἡ γλῶσσΔ ὁμώμοχΔ, ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος, καὶ τὰ χεῖλη μὲν ἐδίνεν, ὑπερῶν δΔ οὐκ ἐδίνε, καὶ δέδοικε μὲν ἐξείπειν ὅτι μισεῖ καὶ βδελύττεται, καιροῦ δὲ λαβόμενος, οὐ λόγους, ἀλλὰ ἔργους τὸ μῖσος δείκνυσι καὶ τῶν ἡπάτων ὤμων ἀπογεύεται. ΔΑΛΛΔ οὐχ ὁ φίλος οὕτως. Νυκτὸς δὲ καὶ ἡμέρας τοῦ φίλου βασιλέως φροντίζει καὶ ταῖς ὑπὲρ ἐκείνου κάμνει μερίμναις, οὐχ ὅπως κερδάνῃ τοῦτο μόνον σκοπῶν καὶ τὴν ἀρχὴν ἐκκαρπώσῃ, ἀλλΔ ὅπως ἀραρότως ἔξει τῇ βασιλείᾳ τὰ πράγματα, καὶ λυπήσῃ μικρόν, ἵνα μείζον εὐφράνῃ, καὶ δριμύξεται τοῖς ῥήμασιν, ἵνα γλυκάνῃ τοῖς πράγμασιν, οὐχ ὑποκλινόμενος τοῖς τοῦ βασιλέως θελήμασιν, οὐδὲ σκιᾶς ἔργον ποιῶν καὶ συνεπινεύων τοῖς νεύμασι καὶ συγκινούμενος τοῖς κινήμασιν, ἀληθὴς δὲ ὢν καὶ αὐθέκαστος καὶ τὰ τοῦ φίλου διΔ ἀγάπην ἐξιδιούμενος. Καὶ μέντοι καὶ βασιλεὺς οὐ βαρὺν σωφρονιστὴν, ἀλλὰ γλυκὺν νοουθετητὴν τὸν φίλον οἰήσεται, καὶ τοῖς μὲν κολακεύουσιν ὡς ἐχθραίνουσιν ἐμπικρανεῖται καὶ βαρὺ συνάξει τὸ ἐπισκύνιον· τῷ ὄντι γὰρ οἱ τῆς κολακείας θεραπευταὶ θανάσιμον κερνῶσι μελίκρατον, καὶ φιλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ δάκνοντες, καὶ σαίνουσιν, ἀλλὰ καὶ σπαράττοντες, καὶ μέλι μὲν ἀποστάζουσιν, ἀλλὰ πικροτέρας χολῆς τὰς ἀναδόσεις ποιούμενον. Τούτοις μὲν οὔτε τὰς τῶν βασιλείων ἀναπετάσει θύρας οὔτε τὰς τῶν ὀπίων, ἀλλΔ ὡς Σειρήνας παραπλεύσεται, κηρῷ καὶ λόγοις σοφοῖς τὰς ἀκοὰς ἐμφραξάμενος.

94. *Timarion* (12th C.)

Timarion, with his master Theodore of Smyrna, at the infernal court

31. Ὀπηνίκα δὲ κατὰ τὸν φωτεινὸν ἐγεγόνειμεν τόπον, αἰτησαμένου τοῦ σοφιστοῦ, μικρόν τι καθίσαντες ἐπὶ χλόης ἀνεπαυσάμεθα, καὶ ἀναστάντες εἶτα ἐπορευόμεθα ὅσον ἤδη τῷ δικαστηρίῳ παραστησόμενοι. ΔΕγὼ γοῦν, ἅτε τῶν ἐκεῖ πραγμάτων οὐκ ἔμπειρος ὢν, ἄλλως τε καὶ λέγειν οὐκ ἐπιτήδειος, ἐδεδίειν τὰ μέγιστα καὶ τῷ σοφιστῇ προσήγγιζον καὶ τὴν ποίαν ἀπήγγελλον. Ὁ δὲ με λόγοις σοφοῖς ἐπανήγεν εἰς εὐθυμίαν καὶ πάντα καλῶς ἔξειν ἡμῖν διετείνετο. «Μόνον αὐτὸς ὄρα», φησὶν, «ὅπως ἀναβιώσας στελεῖς ἐκεῖθεν, ὦν χρεῖαν ἔχομεν· ἐξ οὗ γὰρ ἐνταῦθα κατῆλθον, ζωμὸς οὐ παρετέθη μοι χοιρεῖα πιμελῇ λιπαινόμενος. Ὅμως τᾶλλα εἰσαυθὶς ἀκούσῃ, κυρωθείσης σοι παρὰ τοῦ δικαστηρίου τῆς ἀναβιώσεως».

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λεγόντων ἡμῶν καὶ προϊόντων οὐκ ἀπὸ τόξου βολῆς, ἐφάνη τὸ δικαστήριον καὶ δίκης ἤδη λυθείσης ἡκηκόειμεν· Καῖ-σαρ ἀδίκως ὑπὸ Κασσίου καὶ Βρούτου ἀνηρημένος. Τί μὲν οὖν ἀπεφάνθη λέγειν οὐκ ἔχω· ἔστρεφον γὰρ παρΔ ἐαυτῷ τὴν διάνοιαν πᾶσαν καὶ τῶν κατΔ ἐμὲ εἰχόμεν ὀλοσχερῶς.

32. Τέως γοῦν ὑπεξελθόντων ἐκείνων, εἰσαγωγεῖς τῶν δικῶν παριόντες πρὸς ἡμῖν ἐγένοντο καὶ «τί φῆς, ὦ νεόνεκρε σύ; Καὶ εἰσαχθήσῃ» φασί, «τὸ δικαστήριον».

Καὶ ὁ σοφιστὴς ὠθήσας ἀγκῶνί με εἰς τοῦπίσω, αὐτὸς ἐδημηγόρει τοῦ λοιποῦ καὶ ««Ὡ διάκονοι τοῦ δικαίου», φησὶν, «εἰσαγάγετε τάχιον ἡμᾶς ἐπὶ τοὺς δικαιοτάτους δικαστὰς καὶ ὤψεσθε τὸ γενόμενον τῶν πῶποτε μνημονευομένων ἀδίκων ἀσεβέστερον ἅμα καὶ ἀνομώτερον, ὅπερ οἱ καλοὶ οὗτοι νεκροπομποὶ περὶ τὸν ταλαίπωρον τοῦτον εἰργάσαντο. ΔαλλΔ ὑμῖν, ὦ δικαιοτάτοι, τόγε νῦν ἔχον κατὰ τοὺς νεκρικοὺς νόμους ὑποτιθέντες, ἀφιστάμεθα τῶν κακίστων τούτων ψυχαγωγῶν καὶ Μίνω καὶ Αἰακὸν καὶ τὸν ἐκ Βυζαντίου Θεόφιλον ἐπικαλούμεθα κατὰ τῶν μιαρῶν τούτων καὶ μισοδικαίων ἀνδρῶν. Συσχόντες οὖν καὶ τούτους τῷ δικαστηρίῳ παραστήσατε, κριθησομένους, ὧν ἕνεκεν εἰς τοὺς νεκρικοὺς νόμους ἐξήμαρτον. Ποῦ γὰρ τοῖς ἐν Ἰαίδου δέδοκται ψυχὴν ἀποσπᾶν τοῦ σώματος ἐτι ζωτικῶς ἔχοντος καὶ τοῦ νοσοῦντος ἐφΔ ἵππου τὴν ζωὴν διανύοντος καὶ ὅλην ἀλεκτορίδα καθΔ ἡμέραν ἐσθίοντος;».

33. Ταῦτα εἶπεν ὁ σοφιστὴς καὶ τοὺς νεκραγωγοὺς οἱ εἰσαγωγεῖς συλλαβόμενοι ταῖς χερσὶν εἰσῆγον μεθΔ ἡμῶν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ παρέστημεν ἅπαντες προκαθημένων Αἰακοῦ καὶ Μίνως καὶ Θεοφίλου τοῦ Γαλιλαίου.

Ἦν δὲ τοῖς Ἑλλήσιν ἡ στολὴ πλατεῖα πάνυ καὶ σουδάρια ἐπὶ κεφαλῆς κατὰ τοὺς τῶν Δαρράβων ἡγεμόνας· κρηπίδες δὲ αὐτοῖς ἐστηκυῖαι, ἴω τὴν χροάν ἐμπερεῖς. Ὁ γε μὴν Θεόφιλος οὐδέν τι λαμπρὸν ἢ ἀνθηρὸν ἐνεδέδυτο· λιτότητι δὲ καὶ ἀνυμνήρῳ συνεσκεύαστο καὶ μελανειμονίᾳ. Δελέγετο δὲ κἂν τῇ βασιλείᾳ τοιοῦτος εἶναι, ἄκομπος πάνυ τῷ φαινομένῳ καὶ ἀπέριττος· τῇ γε μὴν εὐθυδικίᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ πάνυ λαμπρὸς καὶ φιλότιμος. ΔαλλΔ καὶ οὕτως ἔχων ἀνυμοῦ, χάριν τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεδίδου καὶ λαμπρὸς ἦν τὸ πρόσωπον καὶ τεθαρρηκώς.

Παρίστατο δὲ τις αὐτῷ λευκενδύτης, ἀπώγων, εἰοικὼς τοῖς περὶ τὰς βασιλίσσας τομίαις, λαμπρὸς μάλα κάκεῖνος καὶ τὸ πρόσωπον ἀποστίλβων δίκην ἡλίου· καὶ συχνὰ παρὰ τὸ οὖς ὑπεψιθύριζε τῷ βασιλεῖ. Κἀγὼ τὸν σοφιστὴν ἀνηρόμην· «Τοῦτον μὲν τὸν καθήμενον, ἐξ ὧν ἔφης μοι πρὸ τῆς χθῆς, συνέγων εἶναι τὸν ἐκ Βύζαντος Θεόφιλον. Τὸν δὲ παριστάμενον τομίαν οὐκ οἶδα ὅστις ἐστίν».

Ἦ δΔ ὅς ὁ σοφιστὴς· «Δαγνοεῖς, ὦ κάλλιστε Τιμαρίων, ὥς ἐκάστῳ τῶν Χριστιανῶν βασιλέων ἄγγελος δέδοται τὰ ποιητέα τούτῳ ὑποτιθέμενος; Ἐπεταὶ δὲ κἂνταῦθα τούτῳ, καθὼς αὐτῷ καὶ παρὰ τὸν βίον συνέειπετο ».

Ταῦτα λεγόντων ἡμῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ σιγμοῦ παρὰ τῶν εἰσαγωγέων ἐξηχηθέντος, ὁ σοφιστὴς διογκώσας τὸ στόμα, οἷος ἐκεῖνος, καὶ σεμνώσας τὸ πρόσωπον καὶ τῷ χεῖρει προσάλληλα συνελίξας, τορὸν τι μάλα ἐβόησε·

34. «Τιμαρίων Τιμονίκου ΔΟξύβαντα καὶ Νυκτίωνα τοὺς νεκραγωγοὺς παρανομίας γράφεται. Τῶν γὰρ νεκρικῶν νόμων διαρρήδην βοώντων μὴ ἐν Ἰαίδου καταχθῆναι ψυχὴν πρὶν ἂν τὸ σῶμα ἢ ὀλόκληρον ἢ κατὰ τι τῶν καιρίων μορίων φθαρῇ καὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας ἀποσεῖσθαι· πλὴν ἀλλὰ καὶ διαιρεθέντος τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν παραμεῖναι οἱ ἐξωθεν παρακαθημένην μέχρι τῶν τριῶν ἡμερῶν καὶ οὕτω τοῖς νεκραργοῖς ἐξεῖναι ταύτην παραλαβεῖν· οὗτοι, μηδενὸς τῶν θειοτάτων τούτων θεσπισμάτων φροντίσαντες, ἐτι καλῶς ἔχοντος Τιμαρίωνος, ἐσθίοντος πίνοντος ἀστραβηλατοῦντος, οἱ καλοὶ καὶ παρὰ τοῦ δέοντος ὀξεῖς οὗτοι νεκραργοὶ ἀσπρὶ τῶν νυκτῶν ἐπιστάντες αὐτῷ κατὰ τὴν παραποταμίαν ἔπαυλιν, βία τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος διεῖλον ἰσχυρῶς ἐμφυομένην τῷ σώματι καὶ δυσασπαστῶς αὐτοῦ ἔχουσαν. ΔεφΔ ὦ καὶ ὕφαιμος ἐτι ἐστὶ καὶ σταγόνες αἵματος ἰσχναὶ αὐτῆς ἀποπίπτουσιν, ἅτε κεκραμένης βεβαίως τότε τῷ σώματι ὅτε διήρητο βιαίως. Δίκαιον οὖν ἐστίν, ὦ δικασταί, ἀναβῖῶναι πάλιν τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ἴδιον ἀπολαβεῖν σῶμα καὶ τὸν εἰμαρμένον ἀναπληρῶσαι χρόνον· εἴτα τοῖς φυσικοῖς ὅροις διαιρεθέντα καταχθῆναι πάλιν ἐνταῦθα τοῖς νεκροῖς δεόντως συνταγησόμενον».

Ταῦτα εἶπε καὶ ὁ Μίνως δριμύτερον τοῖς νεκραργοῖς ἐνιδὼν, «Λέγετε » φησί, «καὶ ὑμεῖς, μοχθηρότατοι, πρὸς ταῦτα τὸ δοκοῦν ὑμῖν· οὐκ ἐν καλῷ γὰρ ὑμῖν κείσεται, εἰ παρὰ τοὺς νεκρικοὺς νόμους φαίνοισθε διαπραξάμενοι».

Καὶ ὁ Νυκτίων, λαμυρώτερος ὢν τοῦ ΔΟξύβαντος, φησὶν·

35. «Ἡμεῖς, ὦ θειότατοι δικασταί, πρὸς ταύτην τὴν λειτουργίαν ἐξ ἀρχαίων τῶν χρόνων, τῶν ἐπὶ τοῦ Κρόνου δηλαδή, καταστάντες, ἀκριβῶς τὰ περὶ τῶν καταγομένων γινώσκουμεν καὶ τὰς αἰτίας πάσας ἐπιστάμεθα, διΔ ὧν ψυχὴ ἐπὶ τὸν Ἰαίδην κατάγεται. Τοῦτον οὖν τὸν ταλαίπωρον Τιμαρίωνα ἐκ Θεσσαλονίκης παρατηρήσαντες ἄχρι τοῦ κατὰ τὴν Θράκην μεγίστου ποταμοῦ ὑπὸ διαρροίας ἅπαν τὸ τέταρτον τῶν στοιχείων κενώσαντα, τὴν χολὴν δηλονότι, καὶ

παρὰ τῶν μεγίστων ἱατρῶν διδαχθέντες κανόνα καθόλου μὴ πρὸς τῆς φύσεως εἶναι ἄνθρωπον ζῆν τρισὶ στοιχείοις διοικούμενον, ὡς εἶδομεν ἐπὶ τριάκοντα νυχθημέροις τὴν χολὴν κενουμένην, ἐπὶ ἡλθομεν τῷ σκίμποδι καὶ τὴν ψυχὴν, ὡς μὴ θεμιτὸν αὐτῇ τοιοῦτῳ συνεῖναι σώματι, ἐξεκαλεσάμεθα. Ὑμῖν δέ, δικαιοτάτοι δικασταί, τὸ δοκοῦν ἀποφανθῆτω καὶ ἡμεῖς τοῖς νομίμοις ὑποκεισόμεθα».

Ταῦτα εἶπον ἐκεῖνοι· πρὸς ἀλλήλους δὲ οἱ δικασταὶ μικρὸν ὑποψιθυρίσαντες, τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀνεβάλλοντο τὴν ἀπόφασιν· «Δεῖν οὖν», ἔφασαν, «ἡμῖν καὶ τῆς παρουσίας τῶν μεγίστων ἱατρῶν Δασκληπιοῦ καὶ Ἰπποκράτους, ὡς μετὰ ἐκείνων ἄριστα κριθησομένης τῆς ὑποθέσεως· δεῖται γὰρ ἐπιστήμης ἱατρικῆς. Καὶ τότε νῦν ἔχον ἐπὶ μετεώρου λυθῆτω τὸ δικαστήριον· ἐς τρίτην δὲ ἡμέραν συνόντων ἡμῖν καὶ τῶν μεγίστων ἱατρῶν λυθήσεται τὸ ἀμφιβαλλόμενον».

Ταῦτα εἶπον οἱ δικασταὶ καὶ ἀναστάντες ἐπὶ τὸ ἐνδότερον τοῦ λειμῶ- νος ἐβάδιζον· καὶ ἡμᾶς οἱ εἰσαγωγεῖς λαβόντες ἅμα τοῖς νεκραγωγοῖς ἐπὶ τὸν ζοφερὸν ἐκείνον τόπον ἐβάδιζον, πλὴν οὐ μακρὰν εἰς τοῦπίσω, ἀλλὰ ἐνθα τῷ φωτεινῷ ἐκείνῳ συνάπτεται, ὡς δοκεῖν εἶναι λευκόφως τὸ ἐκ τῆς μίξεως ἀμφοῖν παραφαινόμενον αὐγάσμα.

95. Tornikios, George (12th C.)

Funeral eulogy of Anna Komnene: the portrait of a princess with a great desire for classical education despite her parents' opposition

Ἦρκει μὲν οὖν περὶ τῶν τῆς βασιλίδος ταυτησὶ γεννητόρων τοῦτο καὶ μόνον εἰπεῖν ὅτι Δαλέξιος καὶ Εἰρήνη ταύτη γεννήτορες, ὁ μὲν Κομνηνῶν, ἡ δὲ Δουκῶν ρίζης ὄρπηκες. Τὰ δὲ ἄλλα ξύμπαντες ἴσασιν [...]. Δαλλὰ ἀντέκρουσέ με λογισμὸς ἕτερος· ἔγνων γὰρ ἐξ ἐκείνων πολλῶ τὰ περὶ σὲ θαυμασιώτερα δόξοντα· δυοῖν γὰρ ὄντοι, λόγου καὶ πράξεως, οἷς τὸ πλεον ἀπάντων ζῶων ἄνθρωπος ἔλαχε, πράξεως μὲν ἐκείνους εἶχε καθηγητάς, πρὸς πᾶσαν ἡθους ἀρετὴν τάττοντας καὶ ρυθμίζοντας οὐ μόνον νουθεσίαις καὶ παραινέσεσιν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀρχετύπῳ τῆς πράξεως.

Τίς γὰρ ἐκείνου βασιλέως σοφώτερος νουθετῆσαι καὶ ὑποθέσθαι τὰ δέοντα καὶ Θεοῦ φόβον ψυχαῖς ἀνθρώπων ἐνσπεῖραι ἐξ οὗ πνεῦμα σωτηρίας ὠδινεῖται καὶ τίκτεται [...]; Τίς δεσποίνης ἐκείνης σωφροσύνην πλεον ἢ ἡσκησεν ἢ ἐτίμησε; Τίς; [...] ΔΕκεῖθ' ἐν σοὶ τὰ τῆς ἐγκρατείας, τὰ τῆς σωφροσύνης, τὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, τὰ τῆς ἐλευθεριότητος, τὰ τῆς μεγαλοψυχίας, τὰ τῆς πραότητος.

Τοιοῦτους μὲν οὖν τῶν περὶ πρᾶξιν ἔσχες τοὺς παιδευτάς, τῶν δὲ περὶ λόγον οὐχ ὁμοίως· οὐ γὰρ ἀφ' ἐστίας οὐδὲ οἰκόθεν οἱ προάγοντες, οὐδὲ συνεργοῦντας εὗρισκες τοὺς δεσπότης καὶ βασιλεῖς, μᾶλλον μὲν οὖν ἀλλὰ καὶ σοφῶς ἀντιπράττοντας. Γνώσιν μὲν γὰρ ἐκεῖνοι καὶ παιδεῖαν τὴν ἐν λόγοις καὶ μάλιστα τετιμήκασιν, ἀλλὰ τὴν θείαν, ἀλλὰ τὴν ἐξ οὐρανῶν, ἀλλὰ τὴν ἐν Πνεύματι, ἣν ἐμπνευσθέντες καὶ αὐτοὶ κατὰ τοὺς θεοκήρυκας ἄνωθεν, καὶ γλώσσαν ἐστόμωσαν καὶ πρὸ τῆς γλώττης τὸν νοῦν ἐσοφίστησαν ταῖς τῶν ἱερῶν ἐπαφαῖς πυξίων καὶ ταῖς ἐξ ἐκείνων καὶ περὶ ἐκείνων διαλέξεσι καὶ διανοήσεσι, καὶ νοῦν καὶ χεῖλη καὶ χεῖρας ἁγιαζόμενοι κατὰ τὴν τοῦ σοφοῦ Μωυσέως παραγγελίαν πρὶν ἑτέροις ἔργοις ἐπιβαλεῖν, καὶ αὐθις, πεπανμένων τῶν ἔργων, τὰ θεῖα μελετᾶν λόγια κοιταζομένους τε καὶ ἀνισταμένους καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα πολλῶ δὲ μᾶλλον τὰ οἰκεῖα τέκνα παιδεύοντες.

Τὴν γε μὴν θύραθεν παιδεῖαν ὑπώπτευνον ὡς ἐπίβουλον, καθάπερ αἱ σοφαὶ τεκνοτρόφοι μητέρες τὰς προμνηστρίας ὑφορῶσι πολλάκις, ἵνα μὴ ταῖς παρθένους ἔρωτας ἀσέμνους ἐντέκωσι. Τὴν μὲν γὰρ αὐτῆς ἐν λογικαῖς μεθόδοις περίνοιαν καὶ τὸ ἀγχίστροφον ἐν ταῖς διαλέξεσιν, ἔτι δὲ καὶ τῶν τῆς φύσεως μυστηρίων τὴν εἰς τοῦμφανὲς ἀποκάλυψιν, ἔστι δὲ ὧν καὶ τὴν τοῦ πρώτου κινήσαντος δημιουργίαν τοῦδε τοῦ παντός καὶ τὴν πρόνοιαν, ὡς παρὰ Θεοῦ αὐτοῖς ἀποκαλυφθέντα, καὶ τεθαυμάκασιν καὶ ἡσπᾶσαντο. Τὴν γε μὴν προτρέχουσαν τούτων γραμματικὴν, ἣς τὸ κράτιστον μὲν ἡ ποίησις, ἣς τὸ πολύθεον εἶτ' οὖν ἄθεον καὶ μῦθοι τὸ

γνώρισμα, οἱ θεοὺς πλάττουσιν ἐρώοντας δυσέρωτας ἔρωτας καὶ παρθένων φθορὰς καὶ ἄρρένων ἀρπαγὰς καὶ ἄλλην ἀριστουργίαν ἐν λόγοις καὶ ἔργοις πολὺ τὸ ἄσεμνον ἔχουσιν, ταύτην μὲν καὶ ἀνδράσιν ἐπικίνδυνον, γυναιξὶ δὲ καὶ παρθένοις καὶ λίαν ἐπίβουλον καλῶς νενομίκασιν, ὧν δὴ ἀκοὰς καὶ ὀφθαλμοὺς παρθενεῦειν χρῆναι κεκρίκασιν· ἐκ τούτων γὰρ εἰς ψυχὴν οἱ ἔρωτες καταρρέουσι.

Ταῦτα μὲν οὖν ἐκεῖνοι, βασιλικῶς καὶ κατὰ Χριστὸν τῷ ὄντι διανοούμενοι. Ἡ δέ – ἦν γὰρ συνετῶς ἀκροωμένη τῶν ὁσημέραι παρὰ τῷ πατρὶ βασιλεῖ τῆς σοφίας ποιουμένων ἐνδειξιν, κἀντεῦθεν εἰς ζῆλον ἠρέθιστο, τί ποιεῖ; Ἦιδει μὲν περὶ τῆς θύραθεν σοφίας τῶν τεκόντων τὴν κρίσιν καὶ ταύτην ἔστεργεν· ὥσπερ δὲ οἱ λόχους τῶν πολεμίων ἀναμαθόντες καὶ πρὸς τὴν σφετέραν ἄλλοθεν οὐκ ἔχοντες στείλασθαι τῶν λοχούντων κατατολμῶσιν, εὖ μάλα καθοπλισάμενοι καὶ γενναίως ἀντισχεῖν τε καὶ διασχεῖν ἑαυτοὺς παρασκευασάμενοι, οὕτω δὴ κἀκείνη πρὸς τὴν ὑπουλον μυθοπλαστίαν καὶ τὴν τῶν ἀσέμων ἐρώτων περιήγησιν ἀνθοπλισαμένη καὶ τῆς ψυχῆς τονώσασα τὸ χαυνούμενον, ἥ μὴν μὴ παρακλαπῆναι μηδὲ παρασυρῆναι, μὴ τῷ τῆς Κίρκης κυκεῶνι, μὴ τοῖς τῶν Σειρήνων μέλεσι, λόγῳ τὰς ἀκοὰς καὶ κλείουσα καὶ ἀνοίγουσα καὶ πορευομένη μετὰ τοῦ μώλυος, κατατολμῶ γραμματικῆς καὶ ποιήσεως, τὸ μὲν μὴ γνωσθῆναι τοῖς τεκοῦσι προμηθουμένη, ὑπὸ σεμνότητος δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα μὴ ἀπαιδεύτων τῶν θεραπόντων εὐνούχων τὴν μάθησιν παρακλέπτουσα. Καθάπερ παρθένος διὰ τινων ὁπῶν τὸν νυμφίον λαθραίοις ὄμμασι βλέπουσα, οὕτω καὶ αὕτη λάθρα τῇ ποθουμένη γραμματικῇ συνεγίνετο, ὅτε μὴ τῇ δεσποίνῃ μητρὶ συνῆν. Βραχὺς δὲ οὗτος ὁ χρόνος ἦν ὁ τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἀνέσεως, ἐξ οὗ καὶ τὸ πλεῖον ὑφαιρουμένη τῇ μαθήσει προσένεμε. Τοῦτο τῆς Δημοσθένους ἐπέκεινα φιλολογίας, τοῦτο ζήλου μὲν περὶ τὴν γνῶσιν ὀπόσου φύσεως δὲ πηλίκης τὸ μέγεθος· ἅπερ ἄλλοι παιδευτηρίοις τε καὶ μυσταγωγίαις ὑπὸ δριμυτάτων παιδαγωγῶν ἐταζόμενοι χρόνῳ πολλῷ καὶ πόνῳ λαμβάνουσι, ταῦτα κόρην ἀπαλὴν τρυφῶσαν ἐν βασιλείοις παρΔ ἑαυτῇ κατορθοῦν, καὶ μὴ θαρρεῖν τὴν μάθησιν ἔχουσιν.

96. *Typikon of the Theotokos Kecharitomene* (12th C.)

Some rules for the convent of the Mother of God “Full of Grace”

5. *Concerning the number of nuns*

Ἔσονται μὲν οὖν αἱ μοναχαὶ τῆς Κεχαριτωμένης καὶ ὑπεραχράντου δεσποίνης Θεοτόκου εἰκοσιτέσσαρες τὸν ἀριθμὸν, αἱ τῇ τῆς ἐκκλησίας ὑπηρεσίᾳ καὶ ψαλμωδίᾳ καὶ ταῖς τῆς μονῆς διακονίαις προσανέχειν ὀφείλουσαι διηνεκῶς. Εἰ δέ γε τῇ τῆς Κεχαριτωμένης Θεοτόκου εὐμενείᾳ τὰ τῆς ὑπ’ αὐτὴν μονῆς ἐπίδοσιν ἀξιόλογον ὀθενδήποτε λάβοι ὥς καὶ εἰς πλειόνων αὐτάρκειαν ἐξαρκοῦντα εὐρίσκεσθαι, ὁ τῶν μοναζουσῶν ὅρος τῷ τριάκοντα περιγραφέσθω ἀριθμῷ ἢ καὶ μικρόν τι τοῦ- τον ὑπερβαίνετω καὶ ὀριζέσθω μέχρι τῶν τεσσαράκοντα· ὧν πλείους εἶναι τὰς ἐν τῇ μονῇ ἀσκουμένας ἀπαγορεύομεν, τῆς ἡγουμένης τῷ ἀριθμῷ τούτῳ μὴ περιεχομένης, μήτε μὴν τῶν δύο παιδίων – ἀνατρέφεσθαι γὰρ καὶ δύο παιδιά ἐν τῇ μονῇ διοριζόμεθα καὶ ἀνάγεσθαι καὶ παιδεύεσθαι καὶ καταρτίζεσθαι καὶ ἀποκεῖρεσθαι ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι –, μήτε τῶν ἐξ ὑπουργισσῶν, ἃς τυποῦμεν εἶναι ἐν τῇ μονῇ εἰς ὑπηρεσίαν τῆς ἀδελφότητος· ὧν μὴ ἀρκουσῶν, καὶ ἑτέρα μία εἴτε καὶ δύο παραληφθήσονται. Ἀλλὰ καὶ τὴν μέχρι τῶν τεσσαράκοντα τῶν μοναζουσῶν ἐπίδοσιν ἐπιτρέπομεν, εἰ γε τὸν κανόνα καὶ τὸν ὅρον τῆς κοινοβιακῆς καταστάσεως ὃν τετυπώκαμεν φυλάττοιεν αἱ μονάζουσαι ἀπαράθραυστον καὶ οὐ τὸ πλῆθος ἐμποδίζει τὴν τούτων ἀκρίβειαν. Εἰ δέ τις ἀκαταστασίας ἀφορμὴ ἢ αὐξήσις τῶν μοναζουσῶν γένηται, σχολάζειν παντάπασιν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον διοριζόμεθα· προηγουμένως γὰρ ἡμῖν φροντίς τῆς τῶν μοναζουσῶν καὶ τῆς κοινοβιακῆς καταστάσεως, οὐχὶ πολλὰς εἶναι τὰς μοναζούσας ἐστίν.

17. *Concerning the way that visitors must speak to the nuns; who they must be and when*

Εἰ καὶ πολλαχοῦ τῶν ἀσκητικῶν παραγγελμάτων διηγόρεται τοῖς πατράσι συγγένειαν μοναχοῖς μηδεμίαν εἶναι ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν κελεύομεν ἵνα, εἴπερ παραβάλλῃ τῇ μονῇ γυνή, μήτηρ τυχὸν μοναζούσης ἢ ἀδελφῇ ἢ νύμφῃ ἐπ' ἀδελφῶ, εἰσελεύσεται εἰς τὸ μοναστήριον, τῆς ἡγουμένης ἐπιτρεπούσης, καὶ συνεστιαθεῖσα ταῖς μοναχαῖς τὴν παρατεθεῖσαν τροφὴν ὑποχωρήσῃ πρὸς ἐσπέραν, εἴπερ ὑγιαίνουσιν ἰδεῖν συγγενὴ παρεγένετο, καὶ τοῦτο δράσει ἅπαξ ἢ δις τοῦ ἐνιαυτοῦ· εἰ δὲ νοσοῦσαν καὶ νόσον βαρεῖαν, εἰ μὲν μήτηρ εἴη, ἐγκαταμενεῖ τῇ μονῇ καὶ παρεδρεύσει τῇ νοσοῦσῃ θυγατρὶ καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ταῖς μοναχαῖς ὁμοίως συνεστιαθεῖσα πρὸς ἐσπέραν ὑποχωρήσει. Εἰ δὲ ἀδελφῇ τυγχάνει ἢ νύμφῃ ἐπ' ἀδελφῶ ἢ ἀνεψιᾷ ἀπὸ ἀδελφῆς ἢ ἀδελφοῦ, ἢ πρὸς θεάν ἀφικομένη πάντῃ τε καὶ πάντως πρὸς ἣν ἂν ἡμέραν ἀφίκηται πρὸς ἐσπέραν ὑποχωρήσει. Εἰ δὲ ἀνὴρ εἴη ὁ πρὸς θεάν παραβαλὼν, πατὴρ τυχὸν ἢ ἀδελφὸς ἢ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρός, εἰς μὲν τὸ μοναστήριον οὐδαμῶς εἰσελεύσεται – ἄβατον γὰρ τοῦτο παντάπασιν ἀνδράσιν ἢ βασιλεία μου διορίζεται καὶ κεκλεισμένον διηνεκῶς –, ἔξωθεν δὲ κρούσαντος αὐτοῦ, τῆς ἡγουμένης ὑπομνησθείσης, ἢ θεαθῆναι ζητούμενη μονάζουσα κελεύσει ταύτης ἀφίξεται πρὸς τὸν πυλῶνα, συναφίξεται δὲ καὶ ἡ καθηγουμένη, εἴπερ ἐθέλει καὶ δύναιτο, ἢ κελευσάσης αὐτῆς μιὰ τῶν γεραλεωτέρων καὶ τιμιωτέρων μοναζουσῶν· καὶ τῆς θύρας ἀνοιγείσης πρὸς τῷ πυλῶνι στάς καὶ βραχὺ τι διομιλήσας τῇ μοναχῇ ἀπελεύσεται. Εἰ δ' ἴσως ἡ μοναχῇ, ἢς πρὸς τὴν θεάν ὁ πατὴρ ἀφίκετο ἢ ὁ ἀδελφὸς ἢ ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρός, νοσοίῃ καὶ οὕτως ἔχοι ὥς μὴδὲ τῷ πυλῶνι προσβαλεῖν δύνασθαι, οὐκ εἰσελεύσεται μὲν οὐδὲ οὕτω τις αὐτῶν εἰς τὸ μοναστήριον· εἰ δὲ βούλοιτο ἡ νοσοῦσα καὶ ἀναγκαῖον ἡγοῖτο τὸν παραβαλόντα ἰδεῖν συγγενὴ, φορεῖω βασταχθεῖσα καὶ πρὸς τῷ πυλῶνι γενομένη, θεασάσθω αὐτὸν ἐκεῖσε καὶ ἐπαναχθῆτω· τὸ γὰρ δοῦναι πρόφασιν εἰσόδου τοῖς ἀνδράσι πρὸς τὴν μονὴν καὶ μὴ τὴν ἔξω πύλην εὐθὺς ἀποκεκλεισθαι πᾶσι, σφόδρα φορτικὸν τῇ βασιλείᾳ μου καὶ ἀβούλητον· δέος γὰρ μή τι συνεισέλθῃ βλάβος <ἐξ> ἐπηρείας δαιμονικῆς ταῖς τῷ ἀγνῷ νυμφίῳ νυμφευομέναις, καὶ διὰ τοῦτο πάσης εἰσόδου τοὺς ἄνδρας ἀπείργεσθαι προσήκειν ἡγοῦμαι, καὶ οὕτως διακελεύομαι. Τὸ δ' αὐτὸ κρατεῖτω, κἂν εἰ τῇ προεστῶσῃ ἐντενζόμενος ἀνὴρ τῇ μονῇ παραβάλῃ. Εἰ δ' ἴσως τῶν μοναζουσῶν τινος πατὴρ ἢ μήτηρ νοσοίῃ καὶ οὕτως ἔχοι ὥστε τὰ τελευταῖα πνεῖν, βούλοιτο δὲ ἡ μονάζουσα ἢ ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ ἀρρωστοίῃ καὶ ἀναγκαῖον ἡγοῖτο τὸν ἀσθενοῦντα πατέρα ἢ τὴν μητέρα ἰδεῖν, ἐξελεύσεται τῆς μονῆς προστάξει τῆς καθηγουμένης, συμπαραλαβοῦσα δύο τινὰς τῶν γηραλεωτέρων καὶ σεμνοτέρων μοναζουσῶν, καὶ θεασαμένη τὸν νοσοῦντα πατέρα τυχὸν ἢ τὴν μητέρα πρὸς ἐσπέραν ἐπανακάμψει πρὸς τὴν μονήν, μηδαμῶς ἀνεχομένη μείναι ἔξωθεν τῆς μονῆς. Αὐτοὺς μέντοι γε τοὺς προνοουμένους τῶν τῆς μονῆς καὶ τοὺς ἄλλως παραβάλλοντας, οἷς ἀναγκαῖον ἐστὶν ἴσως καὶ χρειῶδες θεᾶσθαι παρὰ τῆς καθηγουμένης, οὐκ ἔνδοθεν τῆς μονῆς ἐντυγχάνειν ταύτῃ βουλόμεθα, ἀλλ' ἐξελεύσεται αὕτη μετὰ δύο ἢ καὶ τριῶν γραῶν τῶν εὐλαβεστέρων ἄχρι τοῦ ἔσω πυλῶνος, καὶ μεταξὺ τῶν δύο πυλῶνων ἐντεύζεται τοῖς παραγινομένοις καὶ φροντίσει τῶν τῆς μονῆς· εἴτ' αὐθις εἰς τὴν μονὴν ἐλεύσεται, ἄβατον ταύτην φυλάττουσα ἀνδράσιν, ὥς εἴρηται. Ἐὰν δὲ μὴ ἡ ἐπάνγκες ἔργον δι' ὃ μέλλει ἐξέρχεσθαι καὶ ἐντυγχάνειν τοῖς εἰσβάλλουσιν, ἵνα μὴ ἐξέρχηται, ἀλλ' ἵνα ὑπομιμνήσκῃται εἴτε παρὰ τοῦ οἰκονόμου εἴτε παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ ὃ δοκεῖ συμφέρον οἰκονομεῖται παρ' αὐτῆς. Εἰ δὲ γυνὴ πρὸς θεάν αὐτῆς εἰς τὴν μονὴν ἀφίκοιτο, τῇ γνώμῃ ταύτης τὸ πρᾶγμα ἀνατιθέαμεν· οὐ γὰρ ἂν παρὰ τοὺς ἀσκητικούς κανόνας τὴν ἐντεῦξιν ποιήσασθαι ὑπομείνειε πρὸς τὴν ἔξωθεν παραβάλλουσαν. Εἰ δὲ τις τῶν βίῳ σεμνῶ κεκοσμημένων γυναικῶν κοσμικῶν ἢ μοναχῶν ἀπὸ τῶν ἔξω διὰ τὴν τῶν ἐν αὐτῇ ἀσκουμένων μοναζουσῶν ἀρετὴν θελήσει παραβαλεῖν τῇ μονῇ, οὐ κωλυθήσεται παντάπασιν, ἀλλ' εἰσελεύσεται ἐν αὐτῇ προστάξει τῆς καθηγουμένης καὶ συνεστιαθεῖσα ταῖς μοναχαῖς πρὸς ἐσπέραν ὑποχωρήσει. Εἰ δὲ βούλοιτο ἡ παραβάλλουσα καὶ ἀναγκαῖον ἡγοῖτο μείναι ἐν τῇ μονῇ, ἐγκαταμενεῖ ἐν αὐτῇ καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὑποχωρήσει. Καὶ τοῦτο γενήσεται ἅπαξ ἢ δις τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐφ' ἐκάστη τῶν παραβαλλουσῶν εὐλαβῶν γυναικῶν. Αἱ τουτονὶ τὸν τρόπον παραγενόμεναι ἀνάπαισιν ἔξουσιν ἐν τῷ πλησίον τοῦ πυλῶνος γενομένῳ ἀρχονταρικίῳ καὶ διὰ τοῦ ἐκεῖσε παρόντος διαβατικοῦ εἰσελεύσονται καὶ ἐξελεύσονται ἐν τῇ μονῇ.

41. Concerning the position if someone is disorderly during meals

Ἐὰν δὲ τις ἐν τῷ ἐστιᾶσθαι ὑμᾶς ταρασσομένη, θορυβοῦσά τε καὶ θορυβουμένη καὶ συγχέουσα τὴν ἀνάγνωσιν ἀκαίροις καὶ ἀπρεπέσι ῥήμασι καὶ τὴν γαληνιαίαν τε καὶ ἡρεμαίαν κατάστασιν ἀφανίζουσα, κατασιγαζέσθω παρὰ τῆς τραπεζαρίας ἡσύχῳ παραινέσει τε καὶ νουθετήσει, καὶ παυομένη μὲν ἐάσθω, ἐπιμένουσα δὲ ἐξεγειρέσθω τῆς τραπέζης καὶ ἄκουσα ὀρισμῶ τῆς καθηγουμένης, ἣτις, εἰ βούλοιτο, καὶ τὸ τῆς ἀτροφίας ἐπιτίμιον αὐτῇ ἐπιθήσει ἢ καὶ ἄλλως, ὥς δοκεῖ, σωφρονίσει.

50. *Concerning poverty*

Ἴνα γοῦν τὴν τοιαύτην παγίδα τοῦ πονηροῦ εὐχερῶς ὑπερβαίνητε, ἀκτησίαν ἐσχάτην ἡμεῖς ὑμῖν ἐπιτάττομεν, τὰ μέγιστα συμβαλέσθαι δυναμένην· ἣν φυλάττουσαι, ἀμογητὶ τὸν τῆς λαθραιοφαγοποσίας διαδιδράσκειτε κίνδυνον· ὁ γὰρ ἔχων μηδὲν τίνος ἂν γεύσοιτο; Ἄκραν τοιγαροῦν ἀκτησίαν ἀσκήσατε, οὐκ ἐν χρήμασι μόνον μέχρι καὶ ὀβολοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν βρώμασί τε καὶ πόμασι μέχρι τοῦ ἐλαχίστου. Ὡστε γὰρ μὴ παραβαίνεσθαι τὴν τοιαύτην ἐντολὴν ἡμῶν, καὶ τῇ προεστῶσι εἰσηγούμεθα ὅσακις καὶ ὅτε βούλοιτο διερευνᾶν ὑμᾶς καὶ μηδὲν πλέον ἔχειν ἢ τῶν παρὰ τοῦ κοινοβιακοῦ κανόνος συγχωρουμένων.

57. *Concerning the fact that a doctor should call at the convent and concerning the care of those who are sick*

Αναγκαῖον δέ ἐστι τῇ μονῇ ἡμῶν ἐνδημεῖν καὶ τινα ἱατρὸν διὰ τὴν τῶν ἀσθενουσῶν ἀδελφῶν ἐπιμέλειαν καὶ ἐπίσκεψιν, εὐνοῦχον ἢ γηραιόν, παραβάλλοντα τῇ μονῇ καὶ ἐπισκεπτόμενον τὰς ἀσθενούσας καὶ κατάλληλα τοῖς νοσήμασι τὰ τῆς θεραπείας εἰσφέροντα. Δεῖ δὲ ποιεῖσθαι καὶ αὐτὴν τὴν καθηγούμενην τὴν τῶν ἀρρώστων ἐπιμέλειαν οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον καὶ ἐνδεχόμενον ἐν τε βρώσει καὶ πόσει καὶ τοῖς λοιποῖς χρειώδεσιν· ἀφορίσαι δὲ κελλίον ἰδιάζον ἐπὶ τῇ ἀναπαύσει αὐτῶν καὶ ἱατρείας ἐξωνεῖσθαι, ὅτε καιρὸς ἐπιτήδειος, καὶ κατασκευάζειν καὶ ἀποτίθεσθαι ἐν αὐτῷ καὶ πάντα τὰ λυσιτελοῦντα ταῖς καμνούσαις. Καὶ αἱ ἀδελφαὶ δὲ ἡμῶν αἱ ἄρρωστοι μὴ τοῦτ' ἀποθηρᾶν ἐκλυέτωσαν ἑαυτὰς ζητοῦσαι περιττὰ τινα καὶ ἄπερ ἴσως οὐδ' εἰς ἀκοὴν ποτε ἐδέξαντο, μὴ τί γε εἶδον ἢ ἔφαγον, ἀλλὰ συνεχέτωσαν ἑαυτὰς καὶ συστελλέτωσαν, ἀρκούμεναι ἐκείνοις καὶ μόνοις, οἷς ἄρα ἢ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς εὐπορίας περιφορὰ ταύτας δεξιούται.

65. *Concerning the fact that the rule should be read each month in the hearing of all*

ΔΕπὶ πᾶσι καὶ τοῦτο παραφυλακτέον οὐδὲν ἦττον τῶν ἄλλων, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, ὡς ἀρχὴν τε καὶ αἰτίαν τῆς ἀμεταπτώτου τῶν διατετυπωμένων τηρήσεως καὶ τοῦ ὅλου τῆς μονῆς καταρτισμοῦ, φημὶ δὴ τὸ ἀναγινώσκεσθαι τὸ τυπικὸν εἰς ἐπήκοον πασῶν τῶν ἐν τῇ μονῇ καθ' ἑκάστην νομηνίαν, ἵνα τῇ συνεχεῖ ἀναγνώσει μάλιστα παράμονα καὶ ἀνεξάλειπτα εἴη τὰ διατετυπωμένα καὶ πρὸς συνεθισμόν τῆς τούτων πληρώσεως εὐδοα, ἃ δεῖ πάση φυλακῇ τηρεῖν ἔμπρακτα καὶ ἐνεργά καὶ ὡς νόμους θεῖους ἀπαραβάτως καὶ ἀναλλοιώτως ἔχοντα, μήθ' ὑπὸ χρόνου παλαιούμενα καὶ ἀφανιζόμενα, μήθ' ὑπὸ τίνος ἐπηρείας ἢ βιωτικῆς περιτροπῆς ἀμαυρούμενα, μήθ' ὑπὸ ῥαθυμίας τῇ λήθῃ παραδιδόμενα, μήθ' ὡς ἐπαχθῇ ὑπὸ ἀνασκησίας ἀποσειόμενα.

97. Will of Eustathius Boilas (11th C.)

A provincial magnate and his possessions: movable and immovable properties, sacred and holy objects, sacred and secular books

ΔΕν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, Εὐστάθιος πρωτοσπαθᾶριος ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλίνου καὶ ὑπατος τὴν παροῦσαν ἔγγραφον καὶ ἐνυπόγραφον μυστικὴν διατύπωσιν τίθῃμι καὶ ποιῶ καὶ πράττω ἐκουσίᾳ τῇ γνώμῃ καὶ ἀπεριέργῳ βουλῇ, καὶ οὐκ ἔκ τινος ἀνάγκης ἢ βίας ἢ χλεύης ἢ ἀπάτης ἢ ραδιουργίας ἢ φάκτου ἀγνοίας ἢ δελεασμοῦ ἢ προσποιήσεως, μᾶλλον μὲν οὖν σὺν προθυμίᾳ πάσῃ καὶ ὀλοψύχῳ προθέσει, ζῶν καὶ φρονῶν, εὖ πράττων, ὑγιαίνων, καὶ τὸν νοῦν ἔρρωμένον ἔχων, καὶ πάντα τὰ φρενητικὰ αἰσθητήρια ὡς εἰκὸς διακείμενος. [...]

Εἰ δὲ καὶ Θεοῦ χάριτι καὶ διὰ πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου μου ὁμονοήσουσιν αἱ δύο μου θυγατέρες καὶ οἱ γαμπροὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ στοργῇ διακείμενοι καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικοῦσιν ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐνώπιον τῆς Θεοτόκου, ἵνα ἔχουσιν ἐπίσης καὶ τὴν ἅπασάν μου ὑπόστασιν, κινητὴν

καὶ αὐτοκίνητον καὶ ἀκίνητον περιουσίαν· τὰ μὲν οἰκετικὰ πρόσωπα καθὼς προεδωρήθησαν παρΔ ἐμοῦ, καὶ γνωρίζεται ἐκάστης ἡ μοῖρα, καὶ πραγματικὰ εἶδη ὡς ἐγνωρίσθησαν. Λογάριον δὲ οὔτε ἐκτησάμην ποτὲ οὔτε κατέλιπον ἐνὸς καὶ μόνου νομίσματος, ἀλλὰ ὁ εὐεργετῶν Θεὸς καθὼς εἰσωδίαζεν καὶ ἐξωδίαζεν. ΔΑΛΛΔ οὐδὲ ἐτέρῳ τινὶ κατέλιπον μέχρι ἐνὸς νομίσματος, εἴτε διάφορα ἀποκείμενα πράγματα, πλὴν τῶν ἱερῶν καὶ ἁγίων σκευῶν τὰ πρὸ πολλοῦ καὶ χρόνου ἀφιερωθέντα παρΔ ἐμοῦ ἐν τῷ ἰδρυθέντι παρΔ ἐμοῦ πανσέπτῳ ναῷ, ἡγουν ὁ τίμιος σταυρὸς διάχρουσος χημευτὰς ἔχων εἰκόνας β', λαιμία ἔξ· καὶ ἕτερος σταυρὸς λιτανικὸς ἀργυροέγκαυστος ἔχων ἐκτυπώματα· καὶ μικρὸς σταυρὸς ἀργυρὸς· σκεύη δὲ ἱερά, δισκοποτήριν, ἡθμός, ἀστερίσκος, λαβίδες δύο· δίσκος ἕτερος βαθύς, θυμιατὸς κανὶν, ἀμφοτέρα ἀργυρὰ χρουσοέγκαυστα· κυθροκάνδηλα β' – ἀναβιβαζόμενα τὰ ἀναλωθέντα εἰς ἀμφοτέρα νομίσματα τριακόσια· ἕτερον δισκοποτήριν ξύλινον μετὰ τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν, ἡγουν ἐγχείρια βλατένια καὶ ποτηροκαλύμματα ἔξ· ἀναφοραὶ τρεῖς· καὶ φλάμουλον περσικὸν λευκοπράσινον· καὶ σπονδηνίτζιν· στολὲς ἱερέων πέντε· καὶ φελόνια, τὰ μὲν δύο φελόνια μαῦρα τὰ δὲ ἕτερα τέσσαρα λευκὰ καὶ ἕτερον πορφυρόν, ὅπερ ἔκρυσεν ὁ Νικόλας, ὁμοῦ φελόνια ἑπτὰ μετὰ τὰ ἐπιτραχήλια· καὶ ἐπιζώνιον· ὠμόφορα δύο· ἐγχείρια μεγάλα ὀλομέταξα τέσσαρα· τραπεζόφορον σκαραμάγγιν ὅζυν ἔχον σταυροὺς μετὰ τὰ γράμματα· ἕτερον χάσδιον ἱαστὸν καὶ φουφούδιν καὶ ἄλευκον· ἕτερα σκεύη ἀργυρὰ χρουσὰ ἔγκαυστα· ἀργυροκάντηλον· καὶ καμπτήριτζιν γέμοντα λείψανα ἁγία· εἰκόνες διάχρουσες ἔγκαυστες ὁκτώ, ἡγουν ἡ σταύρωσις ὀλοκάνονος δίθυρον, ὁ ἅγιος Γεώργιος σκουτάριν, ὁ ἅγιος Θεόδωρος σὺν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ Θεοτοκίτζιν μικρόν, καὶ ὁ ἅγιος Βασίλειος [...].

Βιβλία διάφορα· ὁ πολυτίμητος, μᾶλλον δὲ ὁ ἀτίμητός μου θησαυρὸς, τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον Εὐαγγέλιον χρουσόγραφον διόλου, χρουσὰς ἱστορίας ἔχον τοὺς τέσσερις εὐαγγελιστὰς, μετὰ ὀλογόμενων χουμευτῶν ἐξεμπλίων, καστόριν ἐνδυμα, ἐξεπίπλεκτα ἀργυροχρούσωτα κομποθελικά ἑπτὰ, [...] καὶ γράμματα ἐνίστορα, καὶ ἡ ἁγία ἑορτὴ τῆς γεννήσεως διάχρουσα μικρά, καὶ βούλαι ὀγδοήκοντα ἐννέα· ὁμοίως καὶ ἕτερον Εὐαγγέλιον μέμβρινον· Τετραβάγγελον μικρὸν λαιφανᾶτον πτωχόν· βιβλίον ἕτερον τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν τὴν ἐρμηνείαν· καὶ τοῦ Δρόμου βιβλίον μικρόν· Πραξαπόστολος καὶ ἕτερον μέγα τὸ σχῆμα σὺν τοῦ Λειμωναρίου· Γενησοπαροιμίαι σὺν τῆς προφητείας· καὶ ἕτερον Ὑμνογράφος· βιβλίον μέγα ἡ Πεντάτευχος καὶ βιβλία Βασίλεια δύο· ὁ Παντέχτης βιβλίον· καὶ Εὐχολόγιον ἐν· Κοντακάρια τρία· βιβλίον μέγα ἐν τῷ ΔΑντίπα, δύο λόγοι καὶ τὸν βίον τοῦ· ἕτερον ὁ Δαμασκηνὸς ἔχον καὶ τοῦ Θεολόγου τὰ ἔπη· ἕτερον ἡ Μέλισσα· τὸ Πανάριον· Ψαλτήριν ἐν μετὰ τὴν ἐρμηνείαν καὶ ἕτερον ἐν· καὶ Στιχολόγια δύο· Μεταφράσεις βιβλία τέσσαρα· Συναξάρια δύο ἔχοντα καὶ διαφόρους ἀναγνώσεις· βιβλίον ἐκλογάδιν καὶ ἕτερον ἔχοντα λόγους διαφόρους· ἕτερον ἔχον τὰ Περσικά καὶ διάφορα· ἕτερον τοῦ ΔΑρχιστρατήγου· βιβλία τρία τὰ ΔΗθικά τοῦ Χρυσοστόμου· Ἐξαήμερος τοῦ ἁγίου Βασιλείου· τὰ τετράδια τοῦ Χρυσοστόμου· τὰ ΔΑντιρρητικά τοῦ μεγάλου Βασιλείου· τετράδια οἱ ἐξ ἐξηγηταί· τὸ Συνοδικὸν τῆς Χαλκεδόνος· ὁ Ὁδηγός· Κανονικὸν ἐν· ἕτερον Κανονικὸν ἔχον τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν ἐν ἐπιτομῇ· ὁ Νόμος· ὁ ΔΑλέξανδρος· ἡ Λευκίπη· ΔΟνειροκρίτης· τῶν δώδεκα πατριαρχῶν· ὁ Αἰσώπος· ὁ Πισίδης· ὁ Μαλεῖνός· ὁ Νίφων· ὁ Φίλων· Κλίμακες δύο· Χρονογράφοι δύο· ΔΕπανεκτήριον· ΔΕρωτήματα τῆς γραμματικῆς· ἕτερον Πατερικόν· Εἰρμολόγια δύο· ἡ Πεντάβιβλος· ΔΟκτάχοι πέντε· Στιχηράρια δύο ἰδιόμελα· Τριώδιον· Μηναῖα ἐξ ἀναλειπῶς τοῦ χρόνου· ἕτερον ἐρωτήματα ἔχον καὶ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ ἁγίου ΔΙσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου. Χερνιβούξεστον καὶ μινσιάριν.

98. Zacharias (8th C.)

Two miracles of St. Benedict

Περὶ λίθου παμμεγέθους διὰ προσευχῆς αὐτοῦ ἐλαφροῦ γενομένου

IX 1. Εν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, τῶν ἀδελφῶν κτιζόντων τὴν τοῦ κελλίου οἴκησιν ἔνθα τὸν ἅγιον ἡσυχάζειν ἐχρῆν, λίθος ἐν τῷ μέσῳ ἔκειτο, ὃν ἐν τῷ κτίσματι θεῖναι οἱ ἀδελφοὶ ἠβούλοντο.

Εν δὲ τῷ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ κινῆσαι τὸν λίθον τρεῖς τὸν ἀριθμὸν ἀδελφούς, τοῦτον ἀπὸ τῆς γῆς κουφίσαι οὐκ ἴσχυσαν. Πλείστοι δὲ πάλιν συναχθέντες, καὶ μηδὲν ὀνήσαντες, διέμεινεν ὁ λίθος ἀσάλευτος, ὥστε δοκεῖν αὐτοὺς ἐρριζωμένον ἐν τῇ γῇ αὐτὸν εἶναι. Τοῦτο δὲ πᾶσιν φανερόν γεγονεν, ὅτι ἐπάνω αὐτοῦ αὐτὸς ὁ διάβολος ἐκαθέζετο, ὃν τοσούτων ἀνδρῶν χεῖρες κινῆσαι οὐκ ἴσχυον. Εν ἀπορίᾳ οὖν γενόμενοι οἱ ἀδελφοὶ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἀπέστειλαν, ἐπὶ τῷ αὐτὸν σκυλέντα ἀποδιῶξαι τὸν ἐχθρὸν διὰ τῆς ἑαυτοῦ πρὸς Θεὸν πρεσβείας, ὅπως τὸν λίθον ἄραι δυνηθῶσιν. Ὅστις εὐθέως παραγεγονώς, καὶ εὐχὴν ποιήσας, ἐπέτρεψεν τοῖς μαθηταῖς ἄραι τὸν λίθον. Τοσαύτη δὲ εὐκόλῳ σπουδῇ ὁ λίθος ἦρθη, ὥστε νομίζειν αὐτοὺς μηδὲν βάρος αὐτὸν ἐσχηκέναι, τὸν πρότερον ἀκίνητον ὄντα.

De ingenti saxo per eius orationem levigato

IX 1. Quadam die, dum fratres habitacula eiusdem cellae construerent, lapis in medio iacebat, quem in aedificio levare decreverunt. Cumque eum duo vel tres movere non possent, plures adiuncti sunt, sed ita immobilis mansit, ac si radicitus in terra teneretur, ut palam daretur intellegi, quod super eum ipse per se antiquus hostis sederet, quem tantorum virorum manus movere non possent. Difficultate igitur facta, ad virum Dei missum est ut veniret, orando hostem repelleret, ut lapidem levare potuissent. Qui mox venit, orationem faciens benedictionem dedit, et tanta lapis celeritate levatus est, ac si nullum prius pondus habuisset.

Περὶ τοῦ εὗρεθέντος χαλκοῦ ζωδίου, ὅθεν ἐξῆλθεν ἐν φαντασίᾳ τὸ πῦρ

X 1. Ἔδοξεν οὖν τῷ ἁγίῳ τοῖς οἰκείοις ἐπιτρέψαι μαθηταῖς, ἵνα ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, ἐν ᾧ ὁ λίθος τὸ πρὶν ἔκειτο, τὴν γῆν ὀρυξώσιν· κατὰ τὸ προσταχθέν οὖν αὐτοῖς, βαθὺ ὄρυγμα πεποιηκότες, εἰδῶλον χαλκοῦν εὖρον ἐκείσε, ὅπερ ἐν τῷ μαγειρείῳ ριφέν, αἰφνίδιον πῦρ ἐξῆλθεν ἀπὸ αὐτοῦ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων τῶν μοναχῶν ἔδειξεν ταῖς ἑαυτοῦ φαντασίαις, ὡς ὅτι ἅπαν τὸ τοῦ μαγειρείου κτίσμα κατεκαύθη.

2. Ἦρξαντο οὖν οἱ ἀδελφοὶ ἐν θορύβῳ πολλῷ ὕδωρ ἐπιχέειν, ὡς δὴ- θεὸν σβεννύοντες τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ φαντασιώδη φλόγα γεγωνῦσαν. Αἰσθόμενος δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τοὺς ἀδελφούς ἐν θορύβῳ πολλῷ γεγονότας καὶ τὴν αἰτίαν παρὰ αὐτῶν ἐγνωκώς, ἐν τῷ μαγειρείῳ παραγέγονεν, καὶ τὸ πῦρ ὅπερ ἔλεγον οἱ ἀδελφοὶ ὅρᾱν αὐτὸς ἔφασκεν μηδαμῶς τοῦτο θεωρεῖν· εὐθέως δὲ τὴν κεφαλὴν τῷ Θεῷ κατὰ τὸ σύνηθες εἰς προσευχὴν κλίνας, ἐδέετο ὑπὲρ τοῦ ἀπελαθῆναι ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν φανείσαν τοῦ ἐχθροῦ φαντασιώδη χλεύην. ΔΑναστάς δὲ ἀπὸ τῆς προσευχῆς, τοὺς ἀπατηθέντας τῶν ἀδελφῶν ὀφθαλμοὺς ἐρρωμένους ἐν τῇ τοῦ σώματος φυσικῇ ὁράσει ἀπεκατέστησεν διὰ τῆς ἑαυτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσίας, ὥστε οὐκέτι ἐθεάσαντο τὸ τοῦ μαγειρείου κτίσμα ταῖς τοῦ διαβόλου φλογαῖς καιόμενον, ἀλλὰ ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ὁρᾶτο λοιπὸν ἀφλεκτον καὶ ἀσάλευτον.

De phantastico coquinae incendio

X 1. Tunc in conspectu viri Dei placuit ut in loco eodem terram foderent. Quam dum fodiendo altius penetrarent, aereum illic idolum fratres invenerunt. Quo ad horam casu in coquina proiecto, exire ignis repente visus est, atque in cunctorum monachorum oculis, quia omne eiusdem coquinae aedificium consumeretur, ostendit.

2. Cumque iaciendo aquam et ignem quasi extinguendo perstreperent, pulsatus eodem tumultu vir Domini advenit. Qui eundem ignem in oculis fratrum esse, in suis vero non esse considerans, caput protinus in orationem flexit, et eos quos phantastico repperit igne deludi, revocavit fratres ad oculos suos, ut et sanum illud coquinae aedificium adsistere cernerent, et flammās, quas antiquus hostis finxerat, non viderent.

99. Zigabenos, Euthymios (12th C.)

Euthymios is commissioned by the emperor Alexios I Komnenos to write an account of the Bogomil leader Basil's interrogation

XXVII. Ἡ τῶν Βογομίλων αἵρεσις οὐ πρὸ πολλοῦ συνέστη τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς, μέρος οὖσα τῆς τῶν Μασαλιανῶν, καὶ συμφερομένη τὰ πολλὰ τοῖς ἐκείνων δόγμασι, τινὰ δὲ καὶ προσεξευροῦσα, καὶ τὴν λύμην αὐξήσασα. Διεγνώσθη δὲ κατὰ τοὺς χρόνους ΔΑλεξίου τοῦ θεοκυβερνήτου βασιλέως ἡμῶν, ὃς εὐτέχνως καὶ πάνυ θαυμασίως τὸν ἑξαρχον αὐτῆς θηρεύσας· Βασίλειος ἦν οὗτος ὁ ἱατρός, ἀνὴρ ὀλέθρους μᾶλλον, καὶ λοιμός, καὶ φθορᾶς μεστός, καὶ πάσης κακίας ὄργανον· καὶ πρὸς ἑαυτὸν μεταγαγών, καὶ ἐντίμως ὑποδεξάμενος, καὶ τῆς παρ' αὐτῷ καθέδρας ἀξιώσας, καὶ λόγου μεταδοὺς ἡδέος, καὶ προσηνοῦς ὁμιλίας, καὶ γλυκείας, ἐν τῷ προδιαλέγεσθαι χάριτος, καὶ συνετῶς ὑποκρινάμενος τὸ μαθητιῶντα, ῥῶον ἐξηπάτησε τὸν ἐξαπατήσαντα πολλοὺς εἰς ἀπώλειαν, καὶ πᾶσαν τὴν ἐνδομυχοῦσαν τῷ σατρῷ τούτῳ καὶ καταπτύστῳ γέροντι κακοήθειαν ὀξύτητι φρενὸς καὶ δεξιότητι φύσεως ἀνίχνευσεν, οὐδὲν ὑπολιπὼν ἀνεξερεύνητον ἢ ἀθέατον. Ἐνθεν τοι καὶ καθάπερ ἀπὸ τινος φωλεοῦ παντοδαπὰ καὶ ποικιλόμορφα θηρία τῆς σκοτεινῆς ἀπὸ καρδίας ἐξελκύσας τὰ μισρά, καὶ ἰοβόλα, καὶ πολυπρόσωπα δόγματα καὶ μηχαναῖς τῆς ὑποκρίσεως, καὶ κατασοφισάμενος εὐφυῶς μάλα τὸν κρονόληρον γέροντα, τὸ παλαιὸν κακόν, ἐκέλευσεν ἡμῖν γραφῇ παραδοῦναι ταῦτα, καὶ θριαμβεῦσαι τὰ καταγέλαστα μυστήρια τῆς εἰρημένης αἵρέσεως.

1. ΔΑθετοῦσι πάσας τὰς μωσαϊκὰς βίβλους μετὰ καὶ τοῦ ἐν αὐταῖς ἀναγραφομένου Θεοῦ, καὶ τῶν εὐαρεστησαντων αὐτῷ δικαίων, ναὶ μὴν καὶ τὰς μετ' αὐτὰς ἀπάσας, ὡς κατὰ ἐπίπνοιαν τοῦ Σατανᾶ συγγραφείσας. Ἰλεως ἡμῖν εἴη Κύριος τὰ ἐκείνων λέγουσι! Μόνας δὲ παραδέχονται, καὶ τιμῶσιν ἐπτά, καὶ εἰς ἄκρον ἀποστηθίζουσι, λέγω δὴ τὸ Ψαλτήριον, τὸ Ἐξκαιδεκαπρόφητον, καὶ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, καὶ τὸ κατὰ Μάρκον, καὶ τὸ κατὰ Λουκᾶν, καὶ τὸ κατὰ Διωάννην, ἔβδομον τῆς βίβλου τῶν Πράξεων σὺν ταῖς ΔΕπιστολαῖς πάσαις, καὶ τῇ ΔΑποκαλύψει τοῦ Θεολόγου Διωάννου. Ἡ σοφία γάρ, φασίν, ὥκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον, καὶ ὑπῆρξε στύλους ἐπτά [LXX, Pr. 9, 1], οἶκον μὲν τὴν παμμίαρον συναγωγὴν ἑαυτῶν μεθερμηνεύοντες, στύλους δὲ ἐπτά τὰς ἀπαριθμηθείσας βίβλους. Τὴν μὲν οὖν ἀποβολὴν τῶν μωσαϊκῶν βιβλίων καὶ τῶν μετ' αὐτὰς ἐκ τῆς τῶν Παυλικιάνων αἵρέσεως μεμαθήκασι. [...] Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι τὰς μωσαϊκὰς βίβλους ἀθετοῦντες ῥήσεις ἐξ αὐτῶν πολλάκις πανούργως εἰς συνηγορίαν ἑαυτῶν προσλαμβάνουσι. Καὶ ὅταν δὲ παρὰ τινος ῥητοῦ τῶν δηλωθεισῶν ἐπτά βιβλίων στενοχωρηθῶσι, καὶ συνελαθῶσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, εὐθύς εἰς ἀλληγορίαν τρέπονται, διαδιδράσκουν πειρώμενοι.

2. Πρόσχημα μὲν ἀπάτης τῶν ἀπλουστέρων τὸ πιστεύειν εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα προβάλλονται, τὰς τρεῖς δὲ ταύτας κλήσεις τῷ Πατρὶ προσάπτουσι, καὶ ἀνθρωποπρόσωπον τοῦτον ὑπολαμβάνουσι παρ' ἑκατέραν μὴνιγγα ἀκτῖνα ἐκλάμποντα, τὴν μὲν Υἱοῦ, τὴν δὲ Πνεύματος, καὶ οὕτω καταστρέφει τούτοις ἡ πίστις εἰς σωματοειδῆ τινα καὶ τερατόμορφον Θεόν, καὶ ὄντως ἀνύπαρκτον. Τὸ μὲν οὖν προσάπτειν τῷ Πατρὶ τὰς εἰρημένας τρεῖς κλήσεις ἐκ τῆς Σαβελιανῆς αἵρέσεως ἔλαβον [...].

6. Λέγουσι τὸν δαίμονα τὸν παρὰ τοῦ Σωτῆρος ὀνομασθέντα Σατανᾶν υἱὸν καὶ αὐτὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὀνομαζόμενον Σαταναήλ, καὶ πρῶτον τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου, καὶ ἰσχυρότερον, ἅτε πρωτότοκον, ὡς εἶναι τούτους ἀδελφοὺς ἀλλήλων. Εἶναι δὲ τὸν Σαταναήλ οἰκονόμον, καὶ δευτερεύοντα τοῦ Πατρός, τὴν αὐτὴν αὐτῷ περικείμενον καὶ μορφήν, καὶ στολήν, καὶ ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ καθήμενον ἐπὶ θρόνου, καὶ τῆς μετ' αὐτὸν εὐθύς τιμῆς ἀξιούμενον, ὑφ' ἧς μεθυσθέντα, καὶ εἰς ἀπόνοιαν ἐπαρθέντα μελετήσαι ἀποστασίαν, καὶ ποτε δραξάμενον καιροῦ καθεῖναι πειρὰν τισι τῶν λειτουργικῶν δυνάμεων, εἰ βούλιντο κουφίζόμεναι τοῦ βάρους τῆς λειτουργίας ἀκολουθήσαι τούτῳ, καὶ συγκατεξαναστήναι τοῦ Πατρός. Εἰς πίστιν δὲ τῆς ληρωδίας ταύτης παράγουσι τὴν ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίῳ παραβολὴν τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας, τὰ τῶν ὀφειλόντων χρὴ μειώσαντος [Εν. Luc. 16, 1-13]. Τοῦτον γὰρ τὸν Σαταναήλ εἶναι, καὶ περὶ τούτου γεγράφθαι τὴν τοιαύτην παραβολήν. Εἶτα τοὺς εἰρημένους ἀγγέλους δελεασθέντας τῷ κουφισμῷ τῆς ἐπιπόνου λειτουργίας, καὶ ταῖς ἄλλαις ὑπερόγκοις ἐπαγγελίαις, Θήσω γάρ, φησί, τὸν θρόνον μου ἐπὶ τῶν νεφελῶν, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ [LXX, Is. 14, 14], συναπαχθῆναι τούτῳ, καὶ κοινωνῆσαι τῆς ἐπιβουλῆς· αἰσθόμενον

δὲ ταύτης τὸν Θεὸν ρίψαι τούτους ἄνωθεν ὁμοῦ πάντας. Ὡς τῆς ἀναιδεστάτης καὶ προδήλου μυθοπλαστίας!

100. Zonaras, John (11th-12th C.)

Constantine the Great comes to the faith of Christ

XIII 2. Οὕτω δὲ μοναρχήσας ὁ Κωνσταντῖνος καὶ Φλάβιος ὠνομάσθη καὶ οὕτω πως ἐχρημάτιζε Φλάβιος Κωνσταντῖνος καὶ ἐν Ῥώμῃ διήγε, τῆς μὲν τῶν εἰδώλων θρησκείας οὐκ ἀποστάς, τὰ περὶ Χριστοῦ δὲ μυούμενος καὶ ἤδη παραδεχόμενος. Σώματος δὲ νοσηροῦ καὶ πλεῖστα φύοντος ἐκ κακοχυμίας καὶ ὕλης μοχθηρᾶς ἐξανθήματα τυχόν, ὥς λώβην ταῦτα παρὰ τῶν ἱατρῶν ὀνομάζεσθαι καὶ λέπρα παρεικάζεσθαι καὶ τὴν τούτων θεραπείαν ἀπαγορεύεσθαι, εὗρε τοὺς ἱερεῖς τοῦ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ Διὸς οὐκ ἄλλως λέγοντας τεύξεσθαι θεραπείας αὐτὸν εἰ μὴ ἐν παίδων νηπίων ἔτι ἀτμίζοντι λούσαιτο αἷματι. Αὐτίκα τοίνυν ἐκ πάσης τῆς ὑπ' ἐκεῖνον χώρας συνήκτο τὰ νήπια, καὶ ἡμέρα ὥριστο τῆς τούτων σφαγῆς. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπῆει τότε τῷ αἷματι τῶν παίδων λουσόμενος εἰς τὸ Καπιτώλιον. Αἱ δὲ τούτων μητέρες προΐόντος αὐτοῦ γοερὰς ἠφίουν φωνὰς καὶ ὠλόλυσον. »Ὡν ἀκούσας ἐκεῖνος ἤρετο «Τί τοῦ θρήνου τὸ αἷτιον;» καὶ μαθὼν τὰς μητέρας θρηνεῖν τῶν βρεφῶν, ὥσπερ ἐκ μέθης ἀνενεγκών, «Τὸ μὲν τῆς πράξεως» εἶπεν «ἀνόσιον πρόδηλον, ἄδηλον δὲ γε τὸ ἀποτέλεσμα· εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἦν ἀναμφίβολον, κρεῖσσον πάσχειν ἐμὲ ταῖς νόσοις ταλαιπωρούμενον ἢ τοσούτων βρεφῶν καταψηφιεῖσθαι ἀπώλειαν καὶ ῥομφαία λύπης τὰς τῶν μητέρων αὐτῶν διελάσαι ψυχάς». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπανῆλθεν, ἀποδοθῆναι ταῖς μητράσι προστάξας τὰ νήπια, καὶ χρήματα δὲ δοθῆναι αὐταῖς, ἵνα ἂν τίρροπον ἔξουσιν ἢ καὶ διπλασίονα τὴν χαράν, ὅτι τε ζῶντα τὰ ἔκγονα ἀπειλήφασιν καὶ ὅτι ἐπὶ τούτοις καὶ χρήματα προσειλήφασιν.

Ταῦτα δὲ διαπραξαμένῳ νυκτὸς αὐτῷ ἐδοξάτην ἄνδρε παρεστάναι διττῷ, Πέτρος εἶναι καὶ Παῦλος λέγοντες οἱ ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, καὶ «Εἰ σωματικῆς» ἔλεγον «καὶ ψυχικῆς ὑγείας βούλει τυχεῖν, τὸν ἐπίσκοπον μετακάλεσαι Σίλβεστρον, κάκεῖνός σοι καὶ τὴν λύμην ἀκέσεται τῆς σαρκὸς καὶ ζωῆς ἀνωλέθρου καταξιώσει σε». Ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς τοῦ ὕπνου ἀνενεγκών στέλλει τοὺς μεταπεμψομένους σὺν αἰδοῖ τὸν ἐπίσκοπον. Καὶ παραγενομένῳ τῷ ἱερῷ Σιλβέστρῳ «Εἶπέ μοι» ἔφη, «ἐπίσκοπε· θρησκεύονται παρ' ὑμῖν θεοὶ Πέτρος καὶ Παῦλος ὀνομαζόμενοι; ». Ὁ δὲ «Εἰς ἡμῖν θεὸς γινώσκεται» ἀπεκρίνατο, «Πέτρος δὲ καὶ Παῦλος θεράποντες ἐκεῖνου καὶ ὑπηρέται εἰσίν». Ἐξῆς οὖν ὁ βασιλεὺς διηγεῖται αὐτῷ τὸ ἐνύπνιον, καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς παρ' αὐτοῦ μυεῖται μυστήριον καὶ βαπτίζεται. Καὶ ἄνεισιν ἐκ τῆς παναγοῦς κολυμβήθρας ὑγιῆς ὅλος, καὶ αὐτίκα ἄδειάν τε κηρύττει χριστιανοῖς καὶ τοὺς ναοὺς σφίσιν ἀναπετάννυσιν καὶ νέους ἐφήσιν ἀνεγείρεσθαι. Κλείει δὲ τοῦμπαλιν τὰ τεμένη τῶν ψευδωνύμων θεῶν, ἀδεῶς τε θεσπίζει προσιέναι τοὺς βουλομένους τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ. Βιάζεσθαι μὲν γὰρ οὐδένα ἔλεγε βούλεσθαι, τοὺς δ' ἐκόντας προστιθεμένους τῷ Χριστῷ ἀποδέχεσθαι.

Ὁ μὲν οὖν οὕτω τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ προσελήλυθε· τὸ κήρυγμα δ' ἐπλατύνετο καὶ παρρησία τοῖς χριστωνύμοις ἐδίδοδο.

Mantzikert 1071: Romanos IV Diogenes (1068-1071) is taken captive and soon released by the Seljuk sultan Alp Arslan

XVIII 14. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς ὑπερφρονήσας καὶ τισι πεπεισμένος τῶν ὀκλειωμένων αὐτῷ δεδωλιακέναι λέγουσι τὸν σουλτάν, ὥς μὴ ἀξιόμαχον ἐπαγόμενον δύναμιν καὶ διὰ τοῦτο τὴν εἰρήνην ζητεῖν, ἵνα τῆς μάχης ὑπερτεθείσης καὶ ἄλλην δύναμιν προσαγάγηται, μήτε τὴν τῶν πρέσβων ἀναμείνας ὑποστροφὴν μήθδ' ἕτερόν τι σκοπήσας τοῖς σαλπικταῖς ἐκέλευσεν ἠχῆσαι τὸ ἐνυάλιον. Τοὺς δὲ βαρβάρους τὸ αἰφνίδιον διεθρόησεν, ἀλλὰ καὶ οὕτως εἰς ἀντιπαράταξιν ἔστησαν καὶ ἐπιόντων αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἀντεπῆσαν, ἀλλὰ ἀνεχάζοντο, μήτε τὰ νῶτα τρέποντες μήτε μέντοι μαχόμενοι. Ὡς δὲ περὶ δεῖλιν ὁψίαν ἡ ἡμέρα ἐγένετο,

εἰδὼς ὁ βασιλεὺς ὅτι φυλακὴ περὶ τὸ στρατόπεδον οὐκ ἦν ἀξιόλογος, καὶ δείσας μὴ ἐπελθόντων τῶν ἐναντίων αὐτῷ διαρπαγῇ, ἔγνω τὴν μάχην λῦσαι καὶ ἐπαναζεῦξαι περὶ τὸν χάρακα. ΔΕπιστρέψας οὖν τὴν βασιλικὴν σημαίαν αὐτός τΔ ἐπανήκει καὶ τῇ στρατιᾷ ταῦτο ποιεῖν διεσήμενεν. Οἱ μὲν οὖν περὶ αὐτὸν ὄντες ἀθορύβως ἐποιοῦντο τὸ κελευσθέν. Ὅσοι δὲ πόρρω ποι τὰς παρατάξεις ἐκέκτηντο, φυγὴν τοῦ βασιλέως τὴν ὑποστροφὴν ὑπετόπασαν, ΔΑνδρονίκου [Andronikos Doukas, father of Alexios Komnenos' wife Irene] τοῦ υἱοῦ τοῦ Καίσαρος [John] τὸν λόγον ὑποβαλόντος ταῖς φάλαγγιν. ΔΑεὶ γὰρ ὁ τε Καῖσαρ καὶ οἱ τούτου υἱεῖς ἐφήδρευον τῷ βασιλεῖ καὶ ἀφανῶς ἐπεβούλευον. Ἄρας οὖν αὐτίκα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὁ ΔΑνδρόνικος (ἐξῆρχε γὰρ οὐκ ἐλαχίστης μοίρας στρατιωτῶν) ἀπὸ ῥυτῆρος ἐπανελήλυθεν εἰς τὸν χάρακα. Τοῦτο καὶ τοὺς λοιποὺς ἐτρέψατο εἰς φυγὴν, οὓς οὕτως ἀκόσμως ἐπανιόντας ὁ βασιλεὺς θεασάμενος ἔστη, στήναι δὲ καὶ τοῖς ἀπιοῦσιν ἐνεκελεύετο. ΔΑλλΔ ἐξεκεκώφεισαν ἅπαντες καὶ τῆς φυγῆς οὐ μεθίεντο.

Ὡς δὲ τὸ παράλογον τῆς φυγῆς δυστύχημα τῶν Ῥωμαίων καὶ μήνιμα θεῖον ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι, εὐθὺς ἐπῆλθον τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὴν μάχην ἐδέξατο, καὶ μέχρι μὲν τινος ἐρρωμένως ἀντεῖ- χον, εἶτα τῶν μὲν πεσόντων, ἐαλωκότων δΔ ἐτέρων, περιεστοιχίσθη πρὸς τῶν βαρβάρων ὁ βασιλεὺς· ἀλλΔ οὐδὲ οὕτως ἐνέδωκε. Πολλοὺς δὲ πλήξας καὶ ἀνελὼν ἐπλήγη κάκεῖνος τὴν χεῖρα καὶ οὕτως ἀποκαμὼν καὶ μηκέτι ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιόντας δυνάμενος μήτε μέντοι φυγεῖν, ἤδη τοῦ ἵππου αὐτῷ πεπτωκότος ἐκ τῶν βελῶν, ἐάλω καὶ ἀπῆκτο τοῖς βαρβάροις ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων αἰχμάλωτος. ΔΑγγελθεῖσα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως ἄλωσις τῷ σουλτάνῳ χαρὰν μὲν, ὥς εἰκός, ἐνεποίησεν, οὐ μέντοι ἐπῆρεν αὐτὸν ὥστε καὶ ὑψηλοφρονῆσαι. Ἄξαν [Alp Arslan, 1063- 1072] ἐκεῖνος ὠνόμαστο, οὐ πολλὰ ἐπὶ δικαιοσύνη καὶ μετριοφροσύνη ἄδονται διηγήματα. Ὅθεν ἠπίσται καὶ τῇ τοῦ βασιλέως ἀλώσει διὰ τὸ τοῦ εὐτυχήματος ἄκρατον. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν οὐ πρότερον πιστὸν τὸ πρᾶγμα ἐδέξατο, ἕως καὶ οἱ παρΔ αὐτοῦ σταλέντες πρέσβεις αὐτὸν ἀνεγνώρισαν καὶ ὁ Βασιλάκης ἐκεῖ κατεχόμενος καὶ ἰδὼν αὐτὸν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ θρηνῶν κατέβαλεν ἑαυτόν. Τότε δὲ τοῦ θρόνου τε ἀνεπήδησεν ὥσπερ ἔνθους καὶ τεθέντα κατὰ γῆς, ὥς ἔθος, πατήσας αὐτὸ ν ἀνέστησε καὶ περιεπτύξατο καὶ «Μὴ λυποῦ, βασιλεῦ» ἔφη· «τοιαῦτα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα· ἐγὼ δὲ σοι οὐχ ὥς αἰχμαλώτῳ, ἀλλΔ ὥς βασιλεῖ σοι προσεγενεχθήσομαι». Καὶ αὐτίκα σκηνὴν αὐτῷ ἀποτάττει καὶ θεραπείαν βασιλείου, κοινωνεῖ τε τραπέζης, ὁμόθρονον ἑαυτῷ ποιησάμενος, λύει τῶν αἰχμαλώτων αὐτῷ ὀπόσους ἤτησε, καὶ οὕτως ἐφΔ ἡμέραις τισὶ συνομιλήσας καὶ συνδιαιτηθεὶς τῷ ἀνδρὶ καὶ τιμήσας ὑπερβαλλόντως, εἶτα καὶ συνθήκας θέμενος ἐπὶ εἰρήνῃ διηνεκεῖ καὶ κήδους ὑπόσχεσιν ἐπὶ παισὶ ποιησάμενος ἀφῆκε τὸν Διογένην ἀπιέναι μεθΔ ὅσης οὐκ ἂν τις ἤλπισε δορυφορίας τε καὶ Τιμῆς. Ὁ δὲ εἰς Θεοδοσόπολιν ἀπελθὼ ν ἐσταλμένος βαρβαρικῶς (ὁ γὰρ σουλτὰν οἰκείας αὐτῷ παρέσχε στολάς) τὴν τε χεῖρα ἐκεῖ προσμείνας ἐθεραπεύετο καὶ τὴν ἀμφίαν πρὸς τὸ Ῥωμαϊκώτερον μεθιημόζετο. ΔΕκεῖθεν δὲ προῆει ἐπανιών, ἄγων μεθΔ ἑαυτοῦ καὶ πρέσβεις τοῦ σουλτάν.

ΔΑλλΔ ὁ μὲν οὕτως ἐπανήκει· τῆς δΔ ἀλώσεως αὐτοῦ ἀγγελθείσης εἰς τὰ βασίλεια ἐν διχονοίᾳ οἱ περὶ ταῦτα γεγόνασιν. Οἱ μὲν γὰρ τῇ βασιλίσσει [Eudokia Makrembolitissa] καὶ αὐτῇ τὴν ἐξουσίαν ἐδίδοσαν, οἱ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν ταύτης υἱέων τὸ ξύμπαν ἐπεψηφίζοντο, οἱ δὲ κοινοπραξίαν τῇ τε μητρὶ καὶ τῷ υἱεῖ ἀπένεμον.

Table of centuries

6TH CENTURY

Aetios of Amida: xiii, 3
Agapetos Deacon: xiv, 4-5
Agathias Scholastikos: xiv-xv, 6-7
Aristaenetos: xvi-xvii, 18-19
Chorikios of Gaza: xxii-xxiii, 54-55
De scientia politica dialogus: xxv-xxvi, 69-71
Evagrius Scholastikos: xxvii-xxviii, 80-81
[*Geoponika*: xxix, 86-87]
Kosmas Indikopleustes: xxxv-xxxvi, 124-126
Malalas, John: xl, 153-154
Prokopios of Caesarea: lii-liii, 221-227

7TH CENTURY

John Klimax: xxxi, 98-100
Leontios of Neapolis: xxxvii, 133-135
Life of Mary of Egypt: xxxviii, 139-142
Maximos the Confessor: xlii, 160-163
Metrodora: xlv, 171
Moschos, John: xlv-xlv, 174-176
Paul of Aegina: xlviii-xlix, 192-193
Simokattes, Theophylaktos: lv, 241-244
Strategikon of Maurice: lvii, 252-253

8TH CENTURY

[*Barlaam and Ioasaph*: xvii-xviii, 22-25]
John of Damascus: xxxi-xxxii, 101-104
Nomos Georgikos (Farmer's Law): xlvi-xlvii, 185
Zacharias: lxiii, 288-289

9TH CENTURY

Basilika: xviii-xix, 30-31
Ignatios the Deacon: xxx, 92-93
Kletorologion of Philotheos: xxxiv, 115-116
Letter of the Three Patriarchs: xxxvii-xxxviii, 136-138
Nikephoros I patriarch: xlv, 177-178
Niketas of Amnia: xlvi, 181-184
Parastaseis Syntomoi Chronikai: xlviii, 190-191
Photios: xlix-l, 198-206
Stephen the Deacon: lvi-lvii, 250-251
Theodore of Stoudios: lx, 267-270
Theophanes the Confessor: lx-lxi, 271-272

10TH CENTURY

Achmet ben Sirin: xiii, 1-2
 Anonymous Teacher: xv-xvi, 13-14
 Arethas of Caesarea: xvi, 15-17
Book of the Eparch: xx, 39-40
 Constantine VII Porphyrogennetos: xxv, 65-68
De velitatione bellica: xxvi, 72-74
Excerpta Constantiniana: xxviii, 82-83
 Genesios: xxviii-xxix, 84-85
 [Geoponika: xxix, 86-87]
 Kaminiates, John: xxxii-xxxiii, 105-108
 Leo the Deacon: xxxvi-xxxvii, 131-132
Life of Phantinos the Younger: xxxviii-xxxix, 143-144
 Niketas Magistros: xlvi, 179-180
 Symeon Metaphrastes: lvii-lviii, 254-256
Synaxarion of Constantinople: lviii-lix, 259-262
Taktika of Leo VI: lix, 263-264

11TH CENTURY

Andreopoulos, Michael: see *Book of the Philosopher Syntipas* (11th C.)
 Attaleiates, Michael: xvii, 20-21
 [Barlaam and Ioasaph: xvii-xviii, 22-25]
Book of the Philosopher Syntipas: xx-xxi, 41-44
 Chrysobull of Alexios I Komnenos: xxiii-xxiv, 59-61
 Kekaumenos: xxxiii, 109-112
 Mauropous, John: xli, 158-159
 Psellos, Michael: liii-liv, 228-237
 Seth, Symeon: liv-lv, 238-240
 Skylitzes, John: lv-lvi, 245-246
 Symeon the "New Theologian": lviii, 257-258
 Will of Eustathius Boilas: lxiii, 286-287

12TH CENTURY

Basilakes, Nikephoros: xviii, 26-29
 Bryennios, Nikephoros: xxi, 45-47
 Eustathios of Thessalonike: xxvii, 78-79
 Kinnamos, John: xxxiii-xxxiv, 113-114
 Komnene, Anna: xxxiv-xxxv, 117-123 [see also 12]
 Makrembolites, Eustathios: xxxix-xl, 149-152
 Philagathos Kerameus: xlix, 194-197
 Prodromos, Theodore: li-lii, 217-220
 Theophylaktos of Ohrid: lxi, 273-276
Timarion: lxi-lxii, 277-279
 Tornikios, George: lxii, 280-281
Typikon of the Theotokos Kecharitomene: lxii-lxiii, 282-285
 Zigabenos, Euthymios: lxiii-lxiv, 290-291
 Zonaras, John: lxiv, 292-294

13TH CENTURY

Akropolites, George: xv, 8-10
 Blemmydes, Nikephoros: xix-xx, 36-38
 Choniates, Niketas: xxii, 50-53

Mesarites, Nicholas: xliii, 166-167
Michael VIII Palaiologos: xliv, 172-173
Theodore II Laskaris: lix, 265-266

14TH CENTURY

Anonymous *Metaphrasis* of Anna Komnene's *Alexiad*: xv, 11-12
Choumnaina Palaiologina, Irene Eulogia: xxiii, 56-58
Galesiotes, George: see Blemmydes, Nikephoros (12th-13th C.)
Gregoras, Nikephoros: xxix-xxx, 88-91
John VI Kantakouzenos: xxx-xxxi, 94-97
Makrembolites, Alexios: xxxix, 145-148
Metochites, Theodore: xliii-xliv, 168-170
Oinaïotes, George: see Blemmydes, Nikephoros (12th-13th C.)
Pachymeres, George: xlvii, 186-187
Palamas, Gregory: xlvii-xlviii, 188-189
Planoudes, Maximos: l, 207-209
Porikologos (Fruit Book): li, 214-216

15TH CENTURY

Bessarion: xix, 32-35
Chalkokondyles, Laonikos: xxi, 48-49
Chrysoloras, Demetrios: xxiv, 62
Chrysoloras, Manuel: xxiv-xxv, 63-64
Doukas: xxvi-xxvii, 75-77
Kritoboulos, Michael: xxxvi, 127-130
Manuel II Palaiologos: xl-xli, 155-157
Mazaris's Journey to Hades: xlii-xliii, 164-165
Plethon, George Gemistos: l-li, 210-213
Sphrantzes, George: lvi, 247-249

Table of genres

ACTS, DOCUMENTARY

see Chrysobulls
see Wills

ADMONITION

see Paraenetic literature

ALCHEMICAL TREATISES

Psellos, Michael (11th C.): liii-liv, 237

ALLEGORY

Philagathos Kerameus (11th-12th C.): xlix, 194-197

AUTOBIOGRAPHY

Blemmydes, Nikephoros (12th-13th C.): xix-xx, 36
[Michael VIII Palaiologos (13th C.): xliv, 172-173]

BASILIKOS LOGOS (ENKOMION TO AN EMPEROR)

Theophylaktos of Ohrid (11th-12th C.): lxi, 273-276
Basilakes, Nikephoros (12th C.): xviii, 26-27
see also Enkomion (Panegyric)
see also *Specula principis* (Mirrors of princes)

BOTANICAL TREATISES

Geoponika (6th-10th C.): xxix, 86-87

CHAPTERS

see Kephalaia

CHRONICLE

Malalas, John (6th C.): xl, 153-154
Nikephoros I patriarch (8th-9th C.): xlv, 177-178
Theophanes the Confessor (8th-9th C.): lx-lxi, 271-272
Skylitzes, John (11th C.): lv-lvi, 245-246
Zonaras, John (11th-12th C.): lxiv, 292-294
Sphrantzes, George (15th C.): lvi, 247-249
see also Ecclesiastical History
see also Historiography

CHRYSOBULLS

Chrysobull of Alexios I Komnenos (11th C.): xxiii-xxiv, 59-61

COSMOLOGY

Kosmas Indikopleustes (6th C.): xxxv-xxxvi, 124-126

CRITICISM, LITERARY

Photios (9th C.): xlix-l, 198-199

Philagathos Kerameus (11th-12th C.): xlix, 194-197

DEMONOLOGICAL TREATISES

Psellos, Michael (11th C.): liii-liv, 234-236

DIALOGUE

De scientia politica dialogus (6th C.): xxv-xxvi, 69-71

Simokattes, Theophylaktos (6th-7th C.): lv, 242-244

Psellos, Michael (11th C.): liii-liv, 234-236

Timarion (12th C.): lxi-lxii, 277-279

Gregoras, Nikephoros (13th-14th C.): xxix-xxx, 88-91

Makrembolites, Alexios (14th C.): xxxix, 145-146

Manuel II Palaiologos (14th-15th C.): xl-xli, 155-157

Mazaris's Journey to Hades (15th C.): xlii-xliii, 164-165

DIEGEMA (SHORT NARRATIVE)

Basilakes, Nikephoros (12th C.): xviii, 27

DREAMBOOKS

see Oneirokritika

ECCLESIASTICAL HISTORY

Evagrius Scholastikos (6th C.): xxvii-xxviii, 80-81

see also Chronicle

see also Historiography

EKPHRASIS (FORMAL DESCRIPTION)

Mesarites, Nicholas (12th-13th C.): xliii, 166-167

Prokopios of Caesarea (6th C.): lii-liii, 226-227

ENCYCLOPAEDIA

Aetios of Amida (6th C.): xiii, 3

Geoponika (6th-10th C.): xxix, 86-87

Paul of Aegina (7th C.): xlviii-xlix, 192-193

Constantine VII Porphyrogennetos (10th C.): xxv, 65-66

Excerpta Constantiniana (10th C.): xxviii, 82-83

Zigabenos, Euthymios (12th C.): lxiii-lxiv, 290-291

ENKOMION (PANEGYRIC)

Psellos, Michael (11th C.): liii-liv, 231-233

Theodore II Laskaris (13th C.): lix, 265-266

see also Basilikos logos (Enkomion to an emperor)

EPISTOLOGRAPHY

Aristaenetos (6th): xvi-xvii, 18-19

Theodore of Stoudios (8th-9th C.): lx, 267-268

Letter of the Three Patriarchs (9th C.): xxxvii-xxxviii, 136-138

Anonymous Teacher (9th-10th C.): xv-xvi, 13-14

Niketas Magistros (9th-10th C.): xlv, 179-180
Kaminiates, John (10th C.): xxxii-xxxiii, 105-108
Mauropous, John (11th C.): xli, 158-159
Psellos, Michael (11th C.): liii-liv, 233-234
Choumnaina Palaiologina, Irene Eulogia (13th-14th C.): xxiii, 56-57
Chrysoloras, Demetrios (14th-15th C.): xxiv, 62
Chrysoloras, Manuel (14th-15th C.): xxiv-xxv, 63-64

EPITAPHIOS (FUNERAL SPEECH)

Chorikios of Gaza (6th C.): xxii-xxiii, 54-55
Tornikios, George (12th C.): lxii, 280-281

EPITHALAMION (BRIDAL SPEECH)

Prodromos, Theodore (12th C.): li-lii, 217-220

EROTAPOKRISEIS (QUESTIONS AND ANSWERS)

Maximos the Confessor (6th-7th C.): xlii, 162-163
Photios (9th C.): xlix-l, 199

ETHOPOIIA (CHARACTER-DRAWING)

Basilakes, Nikephoros (12th C.): xviii, 27-29

FABLE

Book of the Philosopher Syntipas (11th C.): xx-xxi, 41-44
Seth, Symeon (11th C.): liv-lv, 238-240

GEOGRAPHY

Kosmas Indikopleustes (6th C.): xxxv-xxxvi, 124-126

HAGIOGRAPHY

Moschos, John (6th-7th C.): xlv-xlv, 174-176
Leontios of Neapolis (7th C.): xxxvii, 133-135
Life of Mary of Egypt (7th C.): xxxviii, 139-142
Zacharias (8th C.): lxiii, 288-289
Ignatios the Deacon (8th-9th C.): xxx, 92-93
Niketas of Amnia (8th-9th C.): xlv, 181-184
Stephen the Deacon (8th-9th C.): lvi-lvii, 250-251
Life of Phantinos the Younger (10th C.): xxxviii-xxxix, 143-144
see also Menologia (Collections of lives)
see also Synaxaria (Collections of brief hagiographical notes)

HISTORIOGRAPHY

Agathias Scholastikos (6th C.): xiv-xv, 6-7
Prokopios of Caesarea (6th C.): lii-liii, 221-226
Simokattes, Theophylaktos (6th-7th C.): lv, 241-242
Genesios (10th C.): xxviii-xxix, 84-85
Kaminiates, John (10th C.): xxxii-xxxiii, 105-108
Leo the Deacon (10th C.): xxxvi-xxxvii, 131-132
Attaleiates, Michael (11th C.): xvii, 20-21
Psellos, Michael (11th C.): liii-liv, 228-231
Bryennios, Nikephoros (11th-12th C.): xxi, 45-47

Komnene, Anna (11th-12th C.): xxxiv-xxxv, 117-121 [see also 12]
Eustathios of Thessalonike (12th C.): xxvii, 78-79
Kinnamos, John (12th C.): xxxiii-xxxiv, 113-114
Choniates, Niketas (12th-13th C.): xxii, 50-53
Akropolites, George (13th C.): xv, 8-10
John VI Kantakouzenos (13th-14th C.): xxx-xxxi, 94-97
Pachymeres, George (13th-14th C.): xlvii, 186-187
Chalkokondyles, Laonikos (15th C.): xxi, 48-49
Doukas (15th C.): xxvi-xxvii, 75-77
Kritoboulos, Michael (15th C.): xxxvi, 127-130
Sphrantzes, George (15th C.): lvi, 247-249
    see also Chronicle
    see also Ecclesiastical History

HOMILETICS

Photios (9th C.): xlix-l, 200-206

INVECTIVE

    see Psogos

KEPHALAIA (CHAPTERS)

    Maximos the Confessor (6th-7th C.): xlii, 160-162
    Symeon the “New Theologian” (10th-11th C.): lviii, 257-258

LAW BOOKS

Nomos Georgikos (Farmer’s Law) (7th-8th C.): xlvi-xlvii, 185
    Basilika (9th C.): xviii-xix, 30-31
    Book of the Eparch (10th C.): xx, 39-40

LITURGICAL BOOKS

    see Menologia (Collections of lives)
    see Synaxaria (Collections of brief hagiographical notes)
    see Typika (Regulations for cenobitic monasteries)

MEDICAL TREATISES

    Aetios of Amida (6th C.): xiii, 3
    Metrodora (6th-7th C.): xlv, 171
    Paul of Aegina (7th C.): xlviii-xlix, 192-193

MENOLOGIA (COLLECTIONS OF LIVES)

    Symeon Metaphrastes (10th C.): lvii-lviii, 254-256
    see also Hagiography
    see also Synaxaria (Collections of brief hagiographical notes)

METAPHRASIS (“INTRALINGUAL” TRANSLATION)

    Symeon Metaphrastes (10th C.): lvii-lviii, 254-256
    [Galesiotes, George and Oinaïotes, George (14th C.): see Blemmydes, Nikephoros (12th-13th C.): xix-xx, 37-38]
    Anonymous *Metaphrasis* of Anna Komnene’s *Alexiad* (14th C.): xv, 11- 12
    see also Translation (“Interlingual” translation)

MILITARY TREATISES

see Strategika

MIRABILIA

see Paradoxography

MIRRORS OF PRINCES

see Specula principis

NOVEL

Barlaam and Ioasaph (8th or 11th C.): xvii-xviii, 22-25

Makrembolites, Eustathios (12th C.): xxxix-xl, 149-152

ONEIROKRITIKA (DREAMBOOKS)

Achmet ben Sirin (10th C.): xiii, 1-2

PAMPHLET

see Psogos (Invective)

PARADOXOGRAPHY (DESCRIPTIONS OF MIRABILIA)

Simokattes, Theophylaktos (6th-7th C.): lv, 242-244

PARAENETIC LITERATURE

Kekaumenos (11th C.): xxxiii, 109-112

see also Chapters (Kephalaia)

see also Specula principis (Mirrors of princes)

PATRIA (TEXTS ON LOCAL HISTORY, TOPOGRAPHY AND MONUMENTS)

Parastaseis Syntomoi Chronikai (8th-9th C.): xlviii, 190-191

PHILOSOPHY

Gregoras, Nikephoros (13th-14th C.): xxix-xxx, 88-91

Metochites, Theodore (13th-14th C.): xliii-xliv, 168-170

Plethon, George Gemistos (14th-15th C.): l-li, 210-212

Bessarion (15th C.): xix, 32-35

POLEMIC, RELIGIOUS

Manuel II Palaiologos (14th-15th C.): xl-xli, 155-157

POLITICAL THEORY

De scientia politica dialogus (6th C.): xxv-xxvi, 69-71

Constantine VII Porphyrogennetos (10th C.): xxv, 66-68

Makrembolites, Alexios (14th C.): xxxix, 145-148

Plethon, George Gemistos (14th-15th C.): l-li, 211-213

see also Specula principis (Mirrors of princes)

PROGYMNASMATA (PRELIMINARY EXERCISES)

see Diegema (Short narrative)

see Ekphrasis (Formal description)

see Enkomion (Panegyric)

see Ethopoiia (Character-drawing)

see Fable see Psogos (Invective)
see Synkrisis (Comparison)

PSOGOS (INVECTIVE)

Prokopios of Caesarea (6th C.): lii-liii, 224-226
Arethas of Caesarea (9th-10th C.): xvi, 15-17
Gregoras, Nikephoros (13th-14th C.): xxix-xxx, 88-91
Makrembolites, Alexios (14th C.): xxxix, 146-148

RHETORIC

see Basilikos logos (Enkomion to an emperor)
see Epithalamion (Bridal speech)
see Epitaphios (Funeral speech)
see Progymnasmata (Preliminary exercises)

SATIRE

Timarion (12th C.): lxi-lxii, 277-279
Porikologos (Fruit Book) (13th-14th C.): li, 214-216
Mazaris's Journey to Hades (15th C.): xlii-xliii, 164-165

SPECULA PRINCIPIS (MIRRORS OF PRINCES)

Agapetos Deacon (6th C.): xiv, 4-5
Theophylaktos of Ohrid (11th-12th C.): lxi, 273-276
Blemmydes, Nikephoros (12th-13th C.): xix-xx, 37-38
see also Basilikos logos (Enkomion to an emperor) see also Political theory

STRATEGIKA (MILITARY TREATISES)

Strategikon of Maurice (6th-7th C.): lvii, 252-253
Taktika of Leo VI (9th-10th C.): lix, 263-264
De velitatione bellica (10th C.): xxvi, 72-74
Kekaumenos (11th C.): xxxiii, 109-110

SYNAXARIA (COLLECTIONS OF BRIEF HAGIOGRAPHICAL NOTES)

Synaxarion of Constantinople (10th C.): lviii-lix, 259-262
see also Hagiography
see also Menologia (Collections of lives)

SYNKRISIS (COMPARISON)

Chrysoloras, Manuel (14th-15th C.): xxiv-xxv, 63-64

TAKTIKA (LISTS OF TITLES AND OFFICES)

Kletorologion of Philotheos (9th C.): xxxiv, 115-116

THEOLOGICAL LITERATURE

Kosmas Indikopleustes (6th C.): xxxv-xxxvi, 124-126
John Klimax (6th-7th C.): xxxi, 98-100
Maximos the Confessor (6th-7th C.): xlii, 160-163
John of Damascus (7th-8th C.): xxxi-xxxii, 101-104
Letter of the Three Patriarchs (9th C.): xxxvii-xxxviii, 136-138
Symeon the "New Theologian" (10th-11th C.): lviii, 257-258
Zigabenos, Euthymios (12th C.): lxiii-lxiv, 290-291

Palamas, Gregory (13th-14th C.): xlvii-xlviii, 188-189
Planoudes, Maximos (13th-14th C.): l, 207-209
Manuel II Palaiologos (14th-15th C.): xl-xli, 155-157

TRANSLATION (“INTERLINGUAL” TRANSLATION)

Zacharias (8th C.): lxiii, 288-289
Book of the Philosopher Syntipas (11th C.): xx-xxi, 41-44
Seth, Symeon (11th C.): liv-lv, 238-240
Planoudes, Maximos (13th-14th C.): l, 207-209
see also Metaphrasis (“Intralingual” translation)

TYPIKA, MONASTIC (REGULATIONS FOR CENOBITIC MONASTERIES)

Theodore of Stoudios (8th-9th C.): lx, 268-270
Typikon of the Theotokos Kecharitomene (12th C.): lxii-lxiii, 282-285
[Michael VIII Palaiologos (13th C.): xlv, 172-173]
Choumnaina Palaiologina, Irene Eulogia (13th-14th C.): xxiii, 57-58

VITAE

see Hagiography
see Menologia (Collections of lives) see Synaxaria (Collections of brief hagiographical notes)

WILLS

(Will of) Theodore of Stoudios (8th-9th C.): lx, 268-270
Will of Eustathius Boilas (11th C.): lxiii, 286-287
(Will of) Komnene, Anna (11th-12th C.): xxxiv-xxxv, 122-123

Table of passages

1. Achmet ben Sirin (10th C.)	1
<i>The interpretation of some dreams by a Christian Greek and his Arabic “father” Sereim</i>	1
<i>From the Indians concerning angels</i>	1
<i>A consultation</i>	1
<i>From the Indians, Persians and Egyptians concerning sandals</i>	2
<i>From the Persians concerning cheese</i>	2
2. Aetios of Amida (6th C.)	3
<i>About the pregnant woman and the baby she is expecting</i>	3
3. Agapetos Deacon (6th C.)	4
<i>What an emperor should be like: advice for Justinian I</i>	4
4. Agathias Scholastikos (6th C.)	6
<i>Constantinople, A. D. 557: the terrible earthquake</i>	6
5. Akropolites, George (13th C.)	8
<i>The foundation of the “empire of Nicaea” by Theodore I Laskaris: events of 1205</i>	8
<i>The conversation of Akropolites with the empress Eirene and the physician Nicholas on the causes of the eclipse of the sun in 1239</i>	9
6. Anonymous <i>Metaphrasis</i> of Anna Komnene’s <i>Alexiad</i> (14th C.)	11
<i>A very special trick played by Norman Bohemond</i>	11
7. Anonymous Teacher (9th-10th C.)	13
<i>Epistle to a patriarch (Nicholas I Mystikos?): the problems of a scribe</i>	13
8. Arethas of Caesarea (9th-10th C.)	15
<i>Not everyone may speak of God in the temple of Christ. A vitriolic attack on Leo Choirosphaktes</i>	15
9. Aristaenetos (6th C.)	18
<i>A courtesan blames her sister</i>	18
<i>A discontented wife</i>	19
<i>A young man who loves his wife and his mistress equally</i>	19
10. Attaleiates, Michael (11th C.)	20
<i>The extraordinary generosity of Nikephoros III Botaneiates (1078-1081) when he received the imperial insignia</i>	20
11. Barlaam and Ioasaph (8th or 11th C.)	22
<i>Ioasaph obtains permission to depart from his prison-palace: the unexpected encounters and his derangement</i>	22

12. Basilakes, Nikephoros (12th C.)	26
1. <i>From the panegyric of John II Komnenos, who returns to Constantinople after the expedition to Cilicia and Syria (1137/8)</i>	26
2. <i>Two progymnasmata on the myth of Pasiphae: a dieghema (short narrative) and an ethopoia (character-drawing)</i>	27
13. Basilika (9th C.)	30
<i>The arranged compilation of the four parts of the Justinianic corpus (Codex, Digest, Institutes, Novels) according to Leo VI's preface</i>	30
<i>Concerning the evil craft ("de dolo malo")</i>	31
14. Bessarion (15th C.)	32
<i>Against the work of George Trapezountios, the calumniator of Plato</i>	32
15. Blemmydes, Nikephoros (12th-13th C.)	36
1. <i>The beginning of Blemmydes's first-part autobiography</i>	36
2. <i>Control of pleasures is among the things most needful to the Ruler: From the «Imperial Statue», the Mirror of Princes for Theodore II</i>	37
<i>The paraphrase, in simpler language, of the «Imperial Statue» by George Galesiotes and George Oinaiores (14th C.)</i>	38
16. Book of the Eparch (10th C.)	39
<i>Chapters of regulations pertaining to the merchants of silk stuffs and to bakers</i>	39
17. Book of the Philosopher Syntipas (11th C.)	41
<i>The seven wise men and the Persian king Kyros. The stories of the first adviser, in the first day</i>	41
<i>The lion's tracks</i>	41
<i>The parrot's services</i>	43
18. Bryennios, Nikephoros (11th-12th C.)	45
<i>The final clash between the rebel Nikephoros Bryennios and Alexios Komnenos (1078)</i>	45
19. Chalkokondyles, Laonikos (15th C.)	48
<i>After Constantinople, Galata: the massacre of the Greeks of Byzantium in 1453, in revenge for the destruction of Troy</i>	48
20. Choniates, Niketas (12th-13th C.)	50
<i>Byzantium prepares for the passage of the Second Crusade</i>	50
<i>Lasciviousness and violence of Andronikos I Komnenos (1183-1185)</i>	51
21. Chorikios of Gaza (6th C.)	54
<i>Funeral tribute to the rhetorician and teacher Prokopios of Gaza, a new Demosthenes</i>	54
22. Choumnaina Palaiologina, Irene Eulogia (13th-14th C.)	56
1. <i>From the correspondence with a youthful and learned monk</i>	56
2. <i>Typikon for the Convent of Christ Philanthropos in Constantinople</i>	57
23. Chrysobull of Alexios I Komnenos (11th C.)	59
<i>In favour of the Vatopedi monastery of Mount Athos, the "Holy Mountain" (1082)</i>	59

24. Chrysoloras, Demetrios (14th-15th C.)	62
<i>Letters to Manuel II Palaiologos: praise and request for forgiveness</i>	62
25. Chrysoloras, Manuel (14th-15th C.)	63
<i>From the comparison of the Old and New Rome</i>	63
26. Constantine VII Porphyrogennetos (10th C.)	65
1. <i>Prescriptive material for some court ceremonies: the emperor's funeral and the emperor's birthday</i>	65
2. <i>Advantage of the Byzantine emperor from keeping the peace with the Pechenegs: the danger of attacks by Russians, Turks and Bulgarians is averted</i>	66
27. <i>De scientia politica dialogus</i> (6th C.)	69
<i>In order to reign like God, the emperor must be good, wise, mighty, just and provident</i>	69
28. <i>De velitatione bellica</i> (10th C.)	72
<i>Making unexpected attacks on the enemy. Confronting the enemy as they are returning to their own country</i>	72
<i>When it is necessary for the general to skirmish against the enemy from two sides</i>	73
29. Doukas (15th C.)	75
<i>The obsession of the sultan Mehmed II about Constantinople and the history of the monstrous cannon</i>	75
30. Eustathios of Thessalonike (12th C.)	78
<i>The valour of Thessalonike's inhabitants in defence of their city</i>	78
31. Evagrius Scholastikos (6th C.)	80
<i>The beginning of «Church History»</i>	80
<i>The signs that announced the reign of Maurice (582-602)</i>	81
32. <i>Excerpta Constantiniana</i> (10th C.)	82
<i>The experience of the past in moral education: the preface of «De virtutibus et vitiis»</i>	82
33. Genesios (10th C.)	84
<i>The restoration of the icons, legend and reality: fictitious actions ascribed to the Protomagistros Manuel, Theodora's uncle</i>	84
34. <i>Geoponika</i> (6th-10th C.)	86
<i>About the rosemary and the rose: history and practical advice</i>	86
35. Gregoras, Nikephoros (13th-14th C.)	88
<i>Gregoras and Barlaam of Calabria debate on astronomy and grammar in the dialogue «Phlorentios or On Wisdom»</i>	88
36. Ignatios the Deacon (8th-9th C.)	92
<i>The patriarch Tarasios at the Second Nicene Council in 787</i>	92
37. John VI Kantakouzenos (13th-14th C.)	94
<i>The clever self-defence of his own actions and policies</i>	94

38. John Klimax (6th-7th C.)	98
<i>Two steps towards the encounter with God</i>	98
Step 19. <i>On sleep, prayer and the singing of psalms in church</i>	98
Step 20. <i>On alertness</i>	99
39. John of Damascus (7th-8th C.)	101
<i>About the divine incarnation and the two natures of Christ</i>	101
40. Kaminiates, John (10th C.)	105
<i>The protagonist manages to escape the Arab swords</i>	105
41. Kekaumenos (11th C.)	109
<i>Advice on behaviour in public and private life</i>	109
<i>To the civil official</i>	109
<i>To the good commander</i>	109
<i>Beware of friends!</i>	110
<i>Beware of physicians!</i>	111
<i>To the widower</i>	112
42. Kinnamos, John (12th C.)	113
<i>The relations of Manuel I Komnenos (1143-1180) with the Turks: the sultan of Ikonion is magnificently entertained in Constantinople</i>	113
43. Kletorologion of Philotheos (9th C.)	115
<i>The function of the atriklines</i>	115
<i>The Great Easter Sunday. How the atriklines should arrange the imperial banquet for high-ranking officials</i>	115
44. Komnene, Anna (11th-12th C.)	117
1. <i>From the «Alexiad»</i>	117
<i>The birth in the Porphyra</i>	117
<i>The Anemades' plot against Alexios Komnenos</i>	119
2. <i>From Anna Komnene's will</i>	122
45. Kosmas Indikopleustes (6th C.)	124
<i>The tabernacle of Moses in the likeness of the world</i>	124
46. Kritoboulos, Michael (15th C.)	127
<i>29th May 1453: the Turks enter Constantinople. Their atrocities and the tears of Mehmed the Conqueror</i>	127
47. Leo the Deacon (10th C.)	131
<i>The future emperor Nikephoros II Phokas (963-969) and the reconquest of Crete from the Arabs</i>	131
48. Leontios of Neapolis (7th C.)	133
<i>St. Symeon of Emesa, holy fool for Christ's sake</i>	133
<i>The wine, the snake and the host's wife</i>	134
<i>Symeon at the women's baths</i>	135
49. <i>Letter of the Three Patriarchs</i> (9th C.)	136

<i>Icon prodigies: Christ's portrait and the Holy Mandylion from Edessa, and the Theotokos on a pillar in a church at Lydda</i>	136
50. <i>Life of Mary of Egypt (7th C.)</i>	139
<i>Mary's account to the monk Zosimas of her sinful youth as a prostitute and her conversion</i>	139
51. <i>Life of Phantinos the Younger (10th C.)</i>	143
<i>The saint reveals his vision to Neilos of Rossano and his biographer</i>	143
52. Makrembolites, Alexios (14th C.)	145
1. <i>From the «Dialogue between the Rich and the Poor», a solution for social inequality: intermarriage between rich and poor</i>	145
2. <i>A very hostile speech against "those dirty dogs" from Genoa</i>	146
53. Makrembolites, Eustathios (12th C.)	149
<i>A very special banquet for a herald of Zeus: the heroine Hysmine's advances to the hero Hysminias</i>	149
<i>A very special night for a herald of Zeus: Hysminias's dream and Kratisthenes's interpretation</i>	151
54. Malalas, John (6th C.)	153
<i>The beginnings of world history</i>	153
<i>Some events of the reign of Justinian I (527-565)</i>	153
55. Manuel II Palaiologos (14th-15th C.)	155
<i>Dialogue with a Moslem Teacher. Beginning of the seventh discussion</i>	155
56. Mauropous, John (11th C.)	158
<i>Petition to acquit the participants in the rebellion of Leo Tornikios</i>	158
57. Maximos the Confessor (6th-7th C.)	160
1. <i>A spiritual interpretation of the ceremonies of the liturgical rite</i>	160
<i>That of which the first entrance of the holy synaxis and the ceremonies following it are symbols</i>	160
<i>What is the meaning of the entrance of the people into the holy church of God</i>	160
<i>What is symbolized by the divine readings</i>	161
<i>What the divine chants symbolize</i>	161
<i>What the salutations of peace signify</i>	161
2. <i>The first two questions to Thalassios</i>	162
58. Mazaris's Journey to Hades (15th C.)	164
<i>Mazaris and Manuel Holobolos about life and justice in Hades</i>	164
59. Mesarites, Nicholas (12th-13th C.)	166
<i>Description of the School outside the Church of the Holy Apostles: the study of the lower group of the liberal arts (the trivium)</i>	166
60. Metochites, Theodore (13th-14th C.)	168
<i>That everyone suffers from intellectual vanity</i>	168

61. Metrodora (6th-7th C.)	171
<i>Beauty preparations for breast, face, hands and feet</i>	171
62. Michael VIII Palaiologos (13th C.)	172
<i>Michael VIII Palaiologos's youth and accession to the throne from the autobiographic introduction to his typikon</i>	172
63. Moschos, John (6th-7th C.)	174
<i>Some flowers of virtue from the «Spiritual Meadow»</i>	174
<i>The conversion of a mime and his two concubines</i>	174
<i>The life of Theodore the anchorite</i>	174
<i>The demon of remembrance of injuries appeared in the form of a young man</i>	175
<i>The teaching of an abbot on how to acquire virtue</i>	176
64. Nikephoros I patriarch (8th-9th C.)	177
<i>The iconoclastic persecution, the martyrdom of St. Stephen the Younger and the disaster of the Byzantine fleet under Constantine V (741-775)</i>	177
65. Niketas Magistros (9th-10th C.)	179
<i>From the exile, about the death of a magistros very dear to Niketas</i>	179
<i>From an epistle to the emperor Constantine VII Porphyrogennetos (945-959)</i>	180
66. Niketas of Amnia (8th-9th C.)	181
<i>A bride-show: the granddaughter of saint Philaretos the Merciful is chosen as the spouse of the emperor Constantine VI (780-797)</i>	181
<i>The arrival of the imperial envoys in Amnia</i>	181
<i>Philaretos's hospitality and his neighbours' generosity</i>	181
<i>Maria qualifies for the competition. Departure for Constantinople</i>	183
<i>Maria and her competitors</i>	183
<i>Maria wins the bride-show and her sisters marry important persons</i>	184
<i>Maria's relatives rewarded by the emperor</i>	184
67. Nomos Georgikos (Farmer's Law) (7th-8th C.)	185
<i>From a little code for the government of Byzantine farmers</i>	185
68. Pachymeres, George (13th-14th C.)	186
<i>Michael VIII Palaiologos (1259-1282) after the reconquest of Byzantium in 1261</i>	186
69. Palamas, Gregory (13th-14th C.)	188
<i>What is the hesychia, the key concept in Byzantine monastic spirituality</i>	188
70. Parastaseis Syntomoi Chronikai (8th-9th C.)	190
<i>From a particular guidebook to the curiosities of Constantinople</i>	190
71. Paul of Aegina (7th C.)	192
<i>Ancient and modern practices for fractures of the nose and lower jaw</i>	192
72. Philagathos Kerameus (11th-12th C.)	194
<i>The love story of Heliodoros's «Aithiopika» as a Christian allegory</i>	194
73. Photios (9th C.)	198

1. <i>From the «Bibliotheca», about Herodotus, Achilles Tatius and Basil of Caesarea</i>	198
2. <i>A question about the human generation of the Son of God: is He either begotten (γεννώμενον) or born (γενόμενον) of the Virgin?</i>	199
3. <i>The first homily on the Russian attack on Constantinople in 860, while the Emperor Michael III had gone off to fight against the Arabs</i>	200
74. Planoudes, Maximos (13th-14th C.)	207
<i>From the translation of Augustine's «De Trinitate»</i>	207
<i>The Father glorifies the Son, but also the Son glorifies the Father</i>	207
<i>The Son and the Holy Spirit, sent by the Father, are not lower than the Father who sends them</i>	208
75. Plethon, George Gemistos (14th-15th C.)	210
1. <i>Against the peripatetic George Scholarios, about the Supreme Good and Pleasure</i>	210
2. <i>The importance of the social virtues and the necessity to put public interests before private ones</i>	211
3. <i>The recovery of Greek identity and the protection of the Morea in the address to Manuel II Palaiologos (1391-1425)</i>	212
76. Porikologos (Fruit Book) (13th-14th C.)	214
<i>A mendacious Grape is tried for perjury before Emperor Quince and his court of personified fruits and vegetables</i>	214
77. Prodromos, Theodore (12th C.)	217
<i>On the wedding of the two sons of Anna Komnene and Nikephoros Bryennios, Alexios and John, with two foreign princesses</i>	217
78. Prokopios of Caesarea (6th C.)	221
1. <i>From the «Wars»</i>	221
<i>War council about the landing in Africa: the discourses of Archelaos and Belisarios</i>	221
2. <i>From the «Secret History» («Anekdotia»)</i>	224
<i>Justinian, the prince of the demons</i>	224
3. <i>From the «Buildings»</i>	226
<i>The Church of the Holy Apostles in Constantinople</i>	226
79. Psellos, Michael (11th C.)	228
1. <i>Love affairs and plots at court: Zoe, neglected by Romanos III Argyros, favours the future Michael IV</i>	228
2. <i>Psellos's mother, Theodota, in her dreams is enlightened, by John Chrysostomos and the Theotokos, about her son's destiny</i>	231
3. <i>The humanism of Psellos in the Epistle to John Xiphilinos</i>	233
4. <i>A case of exorcism in the dialogue «Timotheos or On demons»</i>	234
5. <i>To the patriarch Michael [Keroularios], on how to make gold</i>	237
80. Seth, Symeon (11th C.)	238
<i>A fable from the «Stephanites and Ichneutes»</i>	238
81. Simokattes, Theophylaktos (6th-7th C.)	241
1. <i>History as a delight for the ear and a teacher for the soul</i>	241
2. <i>Dialogue on various admirable phenomena of nature</i>	242

82. Skylitzes, John (11th C.)	245
<i>About Basil, the future founder of the Macedonian dynasty (867-886)</i>	245
83. Sphrantzes, George (15th C.)	247
<i>From the diary of a courtier and diplomat, the record of the events prior to and during the Ottoman capture of Constantinople</i>	247
84. Stephen the Deacon (8th-9th C.)	250
<i>Native land, parents and conception of saint Stephen the Younger: the miracle of Theotokos's icon in the Blachernai church</i>	250
85. <i>Strategikon</i> of Maurice (6th-7th C.)	252
<i>About the Byzantine regiment and tactics of foreign peoples</i>	252
<i>Method of drilling the tagma</i>	252
<i>Dealing with the light-haired-peoples, such as the Franks, Lombards and others like them</i>	253
86. Symeon Metaphrastes (10th C.)	254
<i>From the metaphrastic life of St. Anastasios the Persian, the noble resistance of the megalomartyr</i>	254
<i>The original «Acta» of St. Anastasios</i>	255
87. Symeon the “New Theologian” (10th-11th C.)	257
<i>The monk, spiritual contemplation and the knowledge of God</i>	257
88. <i>Synaxarion</i> of Constantinople (10th C.)	259
<i>Some daily commemorations of saints, martyrs and church feasts</i>	259
<i>October and the saints of the first day of the month: the disciple Ananias, the hymnographer Romanos the Melode, the martyr Domninos, the ascetic Abramios and the hegoumenos Michael</i>	259
<i>25 January: Gregory of Nazianzos “the Theologian” and Puplios</i>	260
<i>6 August: the Transfiguration of Christ (Ev. Matt. 17, 1-9; Ev. Marc. 9, 2-13; Ev. Luc. 9, 28-36)</i>	262
89. <i>Taktika</i> of Leo VI (9th-10th C.)	263
<i>About naval warfare</i>	263
90. Theodore II Laskaris (13th C.)	265
<i>In praise of the Great City of Nicaea</i>	265
91. Theodore of Stoudios (8th-9th C.)	267
1. <i>Letter to the spatharios Marianos about the difference between a life without God and the Christian life of both monks and laymen</i>	267
2. <i>From the testament of Theodore Studites: Rules for the superior of the monastery of St. John Stoudios in Constantinople</i>	268
92. Theophanes the Confessor (8th-9th C.)	271
<i>The struggle between the emperor Leon III (717-741) and the patriarch Germanos I (715-730) about icons</i>	271
93. Theophylaktos of Ohrid (11th-12th C.)	273

<i>From the speech to his pupil Constantine Doukas, son of Michael VII: the portraits of the tyrannos and the perfect basileus</i>	273
94. Timarion (12th C.)	277
<i>Timarion, with his master Theodore of Smyrna, at the infernal court</i>	277
95. Tornikios, George (12th C.)	280
<i>Funeral eulogy of Anna Komnene: the portrait of a princess with a great desire for classical education despite her parents' opposition</i>	280
96. Typikon of the Theotokos Kecharitomene (12th C.)	282
<i>Some rules for the convent of the Mother of God "Full of Grace"</i>	282
<i>Concerning the number of nuns</i>	282
<i>Concerning the way that visitors must speak to the nuns; who they must be and when</i>	282
<i>Concerning the position if someone is disorderly during meals</i>	284
<i>Concerning poverty</i>	284
<i>Concerning the fact that a doctor should call at the convent and concerning the care of those who are sick</i>	285
<i>Concerning the fact that the rule should be read each month in the hearing of all</i>	285
97. Will of Eustathius Boilas (11th C.)	286
<i>A provincial magnate and his possessions: movable and immovable properties, sacred and holy objects, sacred and secular books</i>	286
98. Zacharias (8th C.)	288
<i>Two miracles of St. Benedict</i>	288
99. Zigabenos, Euthymios (12th C.)	290
<i>Euthymios is commissioned by the emperor Alexios I Komnenos to write an account of the Bogomil leader Basil's interrogation</i>	290
100. Zonaras, John (11th-12th C.)	292
<i>Constantine the Great comes to the faith of Christ</i>	292
<i>Mantzikert 1071: Romanos IV Diogenes (1068-1071) is taken captive and soon released by the Seljuk sultan Alp Arslan</i>	293